Önsöz

Kur'ân-ı Kerîm, Rabbimiz yüce Allah'ın bütün insanlara gönderdiği cihanşümûl, son ve en mükemmel talimat ve tebligâtıdır. Onu insanların, özellikle inananların dilinden kalbine aksedip hayatına hâkim olması için indirmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, küfür, şirk ve tâğût gibi, Allah'ın varlığını ve hâkimiyetini inkâra ve talimatlarını terke yönelik her türlü düşünce ve hareketleri gündemden kaldırıp onun yerine insanları yalnız yüce Allah'a kul yapmak ve yalnız O'nun emirlerine uymak gayesiyle, okunması, anlaşılması, anlatılması ve gereğinin yapılması için indirilmiştir.

Çünkü Rabbimiz'in "Andolsun ki biz her ümmete, 'Allah'a kulluk edin ve (vahye dayanmayan ve hevâsına göre davranan) tâğûttan kaçının' diye tebliğde bulunan bir peygamber gönderdik!.." (16/36) buyruğu, bütün çağlara damgasını vuracak şekilde önümüzdedir.

Allah'ı tanımak, Kur'an'ı tanımakla; Kur'an'ı tanımak ise lafzını okumak, ilke ve esaslarını hayata geçirmekle olur.

"Allah var" deyip de yokmuş gibi yaşamanın, Kur'an'a inandığını söyleyip de Kur'an'sız bir yaşantının doğuracağı tehlikeden kendimizi ve neslimizi korumak mecburiyetindeyiz.

Tarihte müslümanların temiz, parlak ve örnek devirleri, Kur'an'a sadece sözle değil, kalpleriyle bağlanmaları ve öylece yaşamalarıyla mümkün olmuştur. Çünkü Kur'an'da Allah'ı, kendisinin bildirdiği şekilde bilmenin ve O'na kulluğun öğretisi var, ahlâk var, hürriyet esasları var, insanlar arası eşitlik ilkesi var, kral tanrıların değil, takvâlının üstünlüğü var, sosyal hayatta fert ve toplumun uyması gereken köklü kurallar var. Bunlar olmadan insanlık ve hatta müslümanız diye ortaya çıkanlar bile, nefislerinin/hevâlarının sürüklediği haksız davranışlardan, zulümden ve vahşetten kurtulamayacaklardır.

İslâm dünyasının bir türlü kendine gelememesinin asıl sebebi, Kur'an'dan ve onun uygulaması olan Sünnet'ten gereği gibi faydalanmamasıdır. Midesi ağrıyan kimsenin ilaç içmesi gerekirken, derisinin üstüne merhem sürmesi gibidir. Bundan dolayı toplumlarda göze çarpan anarşi ve ahlâk erozyonunun hepsi Kur'an kültür ve ahlâkından uzaklaşmanın, İslâm'ı kendi anlayışımıza göre yaşamamızın bir neticesidir. Ehl-i Kitab'ın en önemli sapma nedeni kendilerine gelen ilâhî vahyi atmaları, onu görmezlikten gelmeleri, işlerine gelmeyen kısımlarını tahrif etmeleri/değiştirmeleri ve bozmaları olmuştur.

Bütün kitap ve dinleri içine alan, son ilâhî kitabımız Kur'ân-ı Kerîm, sadece zihnimize hitap eden ve zihnen ilgi duymak ve inandığımızı söylemekle yetinmemiz gereken bir kitap değildir. O, bütün eylemlerimizde kendisine yönelmemiz ve yaşantımızda uygulamamız gereken bir kitaptır. Çünkü katılaşmış/taşlaşmış kalpler onunla yumuşar, çağlara açılan yol bu hakikat nûruyla aydınlanır.

Bunun için şimdiye kadar eksik olarak ve taklit yoluyla aldığımız/öğrendiğimiz atalar müslümanlığından, artık İslâm'ın öngördüğü Kur'an ve Sünnet'in müslümanlığında devam etmek mecburiyetindeyiz. Kalplerin şifâsı ve toplumun arınıp temiz toplum olması için, sahâbe misâli onar âyet şeklinde, azar azar da olsa ciddiyet ve samimiyet içinde Kur'an'ı okumak ve gereğini yapmakla işe koyulmak gerekir.

Bunun için Kur'an'ı rehber, Hz. Peygamber'i asıl önder ve örnek edinerek yola çıkan ve "Kur'an kitabımdır." diyerek hayatını onunla bütünleştirmek isteyenlerin teveccühü ve artan talebi sonucu*Feyzü'l-Furkân* adlı mealimizin ilk baskıları çok kısa bir sürede (Ankara 1989, 1991) bitti. İsteklere rağmen meali, yeniden ele alıp, Kur'an'ın iniş gâyesine uygun açıklamalar ve mesajlarla, mevcut emsal meallerden farklı olarak, uzun bir çalışma neticesinde hazırlayıp yayımlamayı Rabbim tekrar nasip etti (İstanbul 2001).

Şimdiye kadar yapılan mealler de, elbette büyük bir emek mahsûlüdür. Fakat âcizâne İmam-Hatip liselerinde, Kur'an başta olmak üzere, senelerdir tefsir derslerini okutmam ve bu ilimle de bir uygulayıcı olarak meşgul olmam dolayısıyla, şimdiye kadar başka mealler yazılmışsa da, bunların aşağıda işaret edilen kusurlarına düşmeksizin, ilim erbâbının, din görevlilerinin, dîne hizmet gâyesiyle yetişen her seviyedeki talebenin ve Kur'an'ı doğru anlamak isteyen halkın ihtiyacına daha uygun ve kolay cevap veren ve inananları da şüpheye düşürmeyen bir meal hazırlamak istedim. Eseri hazırlarken klâsik bir mealden ziyade, genel anlamda dünya tarihini dikkate alarak çağların hastalıklarını, Firavunları/kral tanrıları ve olaylarını, tevhîdi, şirk ve çeşitlerini, müşriklerin söylemlerini ve her çağda bu mantıkta olanları, şeytanın Allah'a baş kaldırış söylem ve hareketinin taraftarlarınca paylaşılmasını, kâfir ve münâfık tiplemelerini, Kur'an ve Peygamber birlikteliğini, hukûkî ve sosyal meseleleri açıklayan bir meal hazırlanması hedefini düşünerek bu çalışmayı yaptım.

Önceki meallerin tespit edebildiğim bazı özellikleri şunlardır:

1) Bir kısım meallerde kısa da olsa hiçbir açıklama yapılmamış (çıplak meal), hatta bazısında alışılmamış bir dil, bazısında ağır ve kapalı bir üslûp kullanılmıştır. Böylece Allah'ın murâdını anlamak, büyük oranda güçleşmiştir. Bu sebeple birçok kimse okuduğu mealleri anlamamış veya şer'î ilimleri ve Hz. Peygamber'i devreden çıkarmış, ilimsiz âlim kesilmiştir.

2) Kimi çalışmalarda, açıklamaların çoğunun dipnot hâlinde oluşu araştırmacıların dışında istifadeyi azaltmıştır.

3) Bazı meallerde âyetler, kelime karşılığı olan mânâlarından ziyade, esnek bir anlatım şeklinde tercüme edilmiştir.

4) Son zamanlarda yayımlanan bazı meallerde, teknik bakımdan uygun bir yol tutulmuşsa da, bir kısım âyetlere, bugün henüz kesinlik kazanmamış, hatta tenkit edilip ilmen çürütülmüş fikirlerle yorum getirilmiştir. Oysa bunu Allah'ın kudretiyle bağdaştırmak imkansızdır.

Bu tür fikirlere, sınırlı sayıda kişiler çağdaşlık adına iltifat etse bile, yine de onlar Kur'an'ın hükümlerinin bütününe (yanlış bilgilendirildiklerinin dışında) iltifat etmeyeceklerdir. Aynı zamanda bu yorum ve ifade şekilleri, inananları şüpheye düşürmekten başka bir işe yaramayacaktır.

5) Pek çok mealde ise çağın mânevî hastalıklarına ait açıklamalara yer verilmemiştir.

Bütün bunları göz önünde tutarak, çalışmamı aşağıdaki esaslar dâhilinde yürütmüş bulunuyorum:

1) Âyetlerde, kelimelerin âyet içindeki anlamına göre, Türkçe karşılığı verilmiş olup kelimenin ihtivâ ettiği diğer anlam parantez içine yazılmış, bunun için ayrıca lügatçe koymaya lüzum görülmemiştir.

2) Parantez içine yazılmış ifadeler hâriç tutularak okunduğunda âyet-i kerîmelerin, kelime kelime mealinin ortaya çıkması sağlanmaya çalışılmış, bununla birlikte, mealin hem parantez dışı hem de parantez içi kısımlarının birlikte okunmasının uygun olacağı fikri esas alınmıştır.

3) Böylelikle âyetlerin kelime anlamı lügate fazla ihtiyaç duymadan parantez dışından takip edilecek, parantez içlerindeki açıklamalarla da bir tefsire ihtiyaç duyulmadan, öz olarak anlaşılacaktır.

4) Âyetlerin tercümelerinin, gramer kâidelerine uygun olarak yapılmasına da dikkat edilmiştir. Yerine göre, zamirlerin mercîleri, tekil kelimelere ifade gereği olarak ilâve edilen çoğul ekleri ve bazı yardımcı kelimeler parantez içine yazılmıştır.

5) Âyetlerdeki mananın açıklığa kavuşması için, yer yer sebeb-i nüzûlüne (iniş sebebine), ihtivâ ettiği mesaja ve delâlet ettiği manaya uygun gerekli fıkhî, itikâdî ve tarihî açıklamalar yapılmıştır. Her seviyedeki insan bunları rahatlıkla anlayacak ve anlatacaktır.

6) İki türlü mâna taşıma ihtimali bulunan ve müfessirlerin de, her iki manaya delâletinden vazgeçmedikleri âyetlerde, kesinliğe daha yakın olan mânaya metinde yer verilmiş, diğerine ise dipnotta işaret edilmiştir.

7) Kıraat farklılıklarının mânaya tesirine yer yer işaret edilmiştir.

8) Bugünkü Tevrat ve İncil nüshalarındaki yanlış inanç şekilleri, ilgili âyetlerin dipnotunda gerekli görüldükçe belirtilmiştir. Bu hâliyle meal, kısa ve öz bir tefsir niteliği de taşımaktadır.

9) Âyetler arasında insicâma dikkat edilmiştir.

10) Dil itibâriyle ağdalı, yapmacık ve kullanılmayan kelimelere yer verilmemiştir.

11) Kur'an metninde olduğu gibi, mealde de secde âyetlerine ve ayn duraklarına işaret edilmiş, böylelikle meal okumak isteyenler için secde yerlerini tespitte ve konu bütünlüğüne riâyette yardımcı olunmaya çalışılmıştır.

12) İmlâ ve noktalama açısından günümüz insanının rahat okuyabileceği bir yöntem benimsenmiş; halk arasında sık kullanılmakta olan Türkçe'ye mâl olmuş kelimelerdeki inceltme ve uzatmalar belirtilmemiştir.

13) Özellikle konuların bir bütün hâlinde anlaşılması ve Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri açısından ilgili âyetler arasında atıflar yapılmış; iki âyet aynı konudan bahsediyorsa "bk.", birbiriyle ilgili konularda ise "krş." şeklinde gösterilmiştir.

14) Mealden daha fazla istifade edilmesini sağlamak üzere, değişik açılardan fihristler ve kapsamlı bir dizin hazırlanmıştır.

15) Sûrelerin ana konularını ihtivâ eden bir indeks ilâve edilmiştir.

Bununla birlikte yine de tam anlamıyla doğruya ve mükemmele ulaşmak insan gücünün üstündedir. Bu sebeple, göze çarpacak yanlışlıkların ilim erbâbı tarafından halisâne bir davranışla bildirilmesi halinde, onlara minnettar kalacağımı şimdiden ifade etmek isterim.

Bu uğurda riyâdan uzak bir şekilde, samimi bir niyet ve gayretle eserler ortaya koyan üstadlarımın ve ilim erbâbı kardeşlerimin çalışmalarının meşkûr, amellerinin makbul olmasını; mü'min kardeşlerimin bu ilâhî kaynaktan feyiz alıp gereğince amel etmelerini; bu sâyede Cenâb-ı Hakk'ın hepimizi rızâsına kavuşturmasını niyâz ederim. Tahsilimde maddî ve mânevî desteklerini esirgemeyen anne ve babama, Kur'an hâfızlığımda, tashîh-i hurûf tâlimimde (1947-1950), başta Arapça olmak üzere din ve fen ilimleri tahsilimde (1950-

1963), kıraat-i aşere öğrenimimde (1968-1970) kendilerinden feyiz ve nasip aldığım üstadlarıma yüce Allah'tan rahmet ve mağfiret niyâz ederim.

Özellikle, İslâm ve Kur'an sevgisini insanlara ulaştırma yolunda rûhunu teslim eden muhterem Mahmud Esad Coşan Hocaefendi'nin aziz hatırasını yâd ederek, bu çalışmanın seçkin bir heyet tarafından yeniden gözden geçirilmesi, yaptığımız yeni düzenleme ve ilâvelerle bu baskının yapılıp yayımlanmasındaki himmetleri dolayısıyla kıymetli öğrencim Muharrem Nureddin Coşan Hocaefendi'ye, Server İletişim yetkililerine ve bundan önceki baskılarda hâlisâne emeği geçen bütün güzîde dostlarıma şükranlarımı arz eder, hizmet ve katkılarının her bir harfine sayısız ecirler dilerim.

Prof. Dr. Hasan Tahsin Feyizli

1. Fâtiha Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yedi âyettir. Kur'ân-ı Kerîm'in başlangıç sûresi olduğu için "açan" anlamında Fâtiha şeklinde anılmıştır. Aynı zamanda "Ümmü'l-Kitâb" (Kitab'ın anası/özü), "el-Esâs" gibi adları da vardır.

1. ***Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla***

2. Hamd(in övme ve övülmenin her türlüsü), âlemlerin (tek) Rabbi[1] olan Allah'adır.

[1] Rablık bir insan, bir toplum veya birşey üzerinde otorite iddiasında bulunmaktır. Rab aynı zamanda besleyen, büyüten ve varlığı devam ettirme gücüne sahip olandır. Kurumsal olarak kâinatta her türlü otoritenin asıl kaynağı, sahibi ve hayata hükmü geçerli olandır, ki O da ancak Allah'tır. O'nun emrini beğenmemek ve dışlamak Allah'ı Rab olarak tanımamaktır. [bkz. 6/102; 33/36; 41/30; 46/13]

3. (O) Rahmân'dır (dünyada bütün yaratıklara bol merhamet edendir), Rahîm'dir (âhirette yalnız mü'minlere acıyıp mağfiret edecek olandır).

4. Din gününün (âhirette hesap ve karşılık görme gününün) mâliki/hükümrânıdır.

5. (Ey Rabbimiz!) Yalnız sana (ibâdet ve itaatle) kulluk eder ve (her hal ve ihtiyacımızda) ancak senden medet umar/yardım dileriz.[2]

[2] Bu âyet inananların Allah'a verdiği bir taahhüttür. Bilmemiz gerekir ki Allah'a kulluk, yalnız O'na ibadet etmekle değil, hem ibadet hem de emir ve yasaklarına itaatle gerçekleşir. Çünkü Allah, yalnız ibadet ilâhı değildir. Bunun içindir ki İslâm "lâ ilâhe illallah" ile başlar, "iyyâke na'büdü" ile yürürlüğe girer. Kur'an'da birçok yerde Allah'a kulluk emredilir. Çünkü insanları, bütün emirlerine itaatte kul etme hakkı ancak O'nundur. Zaten Allah da insanları bunun için yaratmıştır (51/56). Çünkü Bir'e kul olmayan bine kul olur; Allah'a kullukta yücelik ve hürlük, kula kullukta ise esaret ve küçülme vardır. Seyyid Kutub, tefsirinde; "Öyle bir zaman gelir ki insanlar, Allah'ı sözde inkâr etmeyebilir, O'na ibadeti de terketmezler ama o ibadeti ya birine gösteriş olarak yaparlar, ya helal ve haramı (serbestlik ve yasakları) tayin ve ilanda, başkalarının İslâm'a aykırı emirlerine istekle itaat ederler, ya da İslâm'a aykırı olarak bir kimseye sığınmak ve ondan bir pâye elde etmek isterler ki (4/139; 35/10) bu durumda onları rab kabul etmiş, onlara tapmış ve kulluk etmiş olurlar (9/31). Böylece 'müslümanım' dedikleri halde –Allah korusun– şirke düşerler." der. "İslâm öncesi Arap müşrikleri de ideolojileri yönünden Allah'ı inkâr etmiyorlar fakat O'nun, hayatlarında hükümleri geçerli olan Rab olmasını kabul etmiyorlardı. İşte Allah'a Rab, Mâlik (Hükümran) ve tek İlâh olarak (112/1-4) inanmamak şirk olur." (Seyyid Kutub, VIII, 284). [bkz. 2/107, 138; 5/52; 6/102; 12/40, 106; 16/49, 52; 29/25; 39/64, 65; 40/60; 41/30; 43/84; 46/13]

6. Bizi doğru yola (İslâm'a) ilet (İslâm ile yaşat).

7. Kendilerine (lütfundan) nimet verdiğin kimselerin yoluna (ilet); [4/69] (emirlerine âsi olmuş ve) gazaba uğramışların ve sapıtanların değil (Yâ Rabbi).[3] (Âmin…)[4]

[3] Yahudiler, hıristiyanlar ve diğerleri gibi. [bkz. 2/90; 5/77; 58/14] Yahudiler dinlerini merasimleştirdiler, peygamberlerini küçük düşürdüler, devre dışı bıraktılar, hakaret ettiler, hatta bazısını öldürdüler. Hıristiyanlar ise peygamberlerini ilâhlaştırdılar. "Din vicdan işidir." diye onu vicdanlara hapsettiler ve dini dünyevîleştirdiler. Halbuki inancın/dinin, kişinin iç dünyasına ait birşey olduğunu söyleyip onu vicdanla sınırlı bir alan içine hapsetmek ve kişiyi, dînî yaşamından engellemek yanlış ve geçersizdir. Çünkü vicdanda olan herşey her yerde var demektir. Bu yönden bunu hegemonik/baskıcı usul ve üslupla bastırmak insan onurunu zedeleyen bir tavır olmuştur.

[4] Âmin, "Öyle olsun, kabul eyle" anlamındadır ve "âmin" demek sünnettir. Sesli namazlarda Hanefîler'de imam ve cemaat sessiz; Mâlikîler'de yalnız cemaat sesli; Şâfiî ve Hanbelîler'de imam ve cemaatin sesli okumaları menduptur. Besmele, İmam Şâfiî'ye göre sûreye dahil sayıldığından sesli namazlarda açıktan okunur. İmâm-ı Âzam ve Mâlik'e göre yedinci âyet "gayri'l-magdûbi…"dir.

2. Bakara Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 286 âyettir. Yalnız 281. âyeti Mekke'de, Vedâ Haccı'nda inmiştir. Adını 67-71. âyetlerinde zikredilen ve İsrâiloğulları'nın, bir cinayetin fâilini bulmak için kesmeleri emredilen "bakara" (inek) olayından almaktadır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.[1]

[1] Kur'an'da 29 sûrenin başında bulunan bu türlü harflere Tefsir usûlü ilminde "hurûf-ı mukatta'ât" denilir. Bu tür harflerden oluşan âyetler "mutlak müteşâbih"lerdendir. Bazı müfessirlere göre bu harfler, hece harfleri olup vahyin kaynağına ve Kur'an'ın mucizeliğine dikkat çekmek içindir. Bu harflerin anlamları hakkında Hz. Peygamber'den bir "nass" ve açıklama gelmediğinden bu husus bizlerin bilgi sınırı dışındadır. Bunlar hakkında yapılan yorumlar/teviller şahsî olmaktan ileri geçemez. Ancak biz bunlarda Allah'ın özel bir muradı olduğuna iman etmekle yetiniriz. Bunun aksi yerilmiştir. [bk. 3/7]

2. Bu, (öyle bir) kitaptır[2] ki onda (ve onun İlâhî kelâm olduğunda)[3] hiç şüphe yoktur. O, muttakîlere (Allah'ın emirlerine uygun yaşamak/aykırı davranmaktan sakınmak isteyenlere)[4] doğru yolu gösteren (öğreten)dir.

[2] İkinci âyette; yüce kitap Kur'an'ın doğruluğunda hiç şüphe olmadığı ve onun muttakîlere, yani Allah'ın kulu olduğunun bilincinde ve sorumluluğunda olanlara, doğru yolu gösteren ve hayata İslâmî yön veren ilâhî bir kaynak olduğu bildirilmektedir. Kur'an'ı ilâhî bir kitap olduğunu ve hayattaki insanlara indiğini bilerek ve mânası üzerinde düşünerek okuyanlar, Resûlü'nün önderliğinde O'ndan gelen ilâhî ışıkla doğru yolu bulur; Kur'an'sız bir düşünceden ve ona ters düşen bir yaşantıdan uzak kalır. Artık müslüman bilir ki Allah'ın sözünden, hükmünden ve gösterdiği yoldan daha doğrusu yoktur (5/50; 17/9). Bu sûrenin baş kısımlarında üç türlü insan sınıfından söz edilmektedir. 2-5. âyetlerde iman ve İslâm'ın esasları ile mü'minlerin özellikleri özetlenmektedir. 6-7. âyetlerde kâfirlerden, 8-20. âyetlerde de kâfirlerin bir çeşidi olan münâfıklardan ve hallerinden bahsedilmektedir (Elmalılı, I, 485).

[3] Bk. 32/2.

[4] Kur'an'da takvâ ile ilgili 170 kadar kelime geçmektedir. Takvâ sakınmak, korunmak anlamında olup "muttakî" de takvâ sahibi demektir. Kur'an'da ise Allah'ın azabından korunma, günahlardan sakınma anlamındadır. Netice olarak takvâ Allah'ın emirlerine uygun yaşamaktır. Dolayısıyla burada, âyetlerdeki yerlerine göre, bu anlamların birini kullanmayı uygun bulduk.

3. O (takvâ sahibi) kimseler ki, gayba[5] (Allah'a, meleklere, âhirete, vahye, Allah'ın takdirine) inanırlar, namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de (gereken yerlere Allah için) verirler.

[5] Gayb: Bizim için dünyada akıl, ilim ve duyularla idrak edilemeyip ancak vahiy yoluyla bilinen varlık ve hadiselerdir. Allah, melekler ve âhiret gibi (bk. 31/34). Gayba iman, insanlığın fıtrî bir parçası ve her çağın kaçınılmaz zorunluluğudur. Ancak büyük yanılgı, sapıklık ve zihnî ilkellik içinde bulunan insanlar, hislerinin ve duyu organlarının verilerine göre hareketten ileri geçemezler (bk. 45/24). Ama insanlık, mânevî gücünü ve rûhî yüceliğini ancak gayba inanmakla devam ettirebilir. Çünkü basit insanlar inandıkları şeyi ancak şekil olarak görmek isterler. Gayba iman Allah'a iman ve O'nun emirlerine teslimiyetle başlar. Mü'minin birinci vasfı gayba inanmasıdır; aksi halde fâsıklık, münâfıklık veya kâfirlik yerleşir, akıl ve fizik putlaşmış olur.

4. Yine onlar, (Hak katından) sana indirilen (Kur'ân-ı Kerîm')e ve senden evvel indirilenler(in asılların)a iman edip âhirete de kesinlikle inanırlar.[6]

[6] Âhirete inanmak, dünyada Allah'ın emirlerine uymayı gerektirir ki bu da Allah'a imanın ve teslimiyetin bir neticesi ve göstergesidir.

5. İşte onlar,[7] hem Rableri tarafından (gösterilen) dosdoğru yol üzere olan hem de kurtuluşa/murada erenlerin ta kendileridir.

[7] Ehl-i Kitab'dan olup da İslâm'a göre icmâlen iman edip ölmüş olanlar da onlara dahil edilmiştir (Bkz. 4/162; 5/69).

6-7. (Allah'ın birliğini, hâkimiyetini ve Kur'an'ı dışlayıp) küfre sapanlara gelince, şüphesiz ki onları (başlarına gelecek ile korkutup) uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir; (üzülme, bilesin ki onlar) inanmazlar. Allah, onların (inkârcı niyet ve eylemlerinden dolayı) kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de (ilâhî hakikatlere karşı) perde inmiştir.[8] Ve onlar için büyük bir azap vardır. [krş. 7/179; bk. 2/161-162]

[8] Küfre sapanların gözlerine, ilâhî harikalar, varlıkların yaratılış ve hikmetleri perdelenmiştir. Gözlere inen bu perde, sığ akıl ve nefse boyun eğmek yerine, Allah'a teslim olup vahiy neşteriyle sıyrılmadıkça ortadan kalkmaz ve onlar hidayet aydınlığını göremezler.

8-9. İnsanların bir kısmı da (münâfıkdırlar; onlar kalpten) inanmadıkları halde (dilden) "Allah'a ve âhiret gününe inandık." derler (ve akıllarınca) Allah'ı ve inananları aldatmaya çalışırlar. Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar da farkında bile olmazlar. [bk. 2/165, 204, 207]

10. Onların kalplerinde (batılı sevme, maddeperestlik, dünyevîlik, şüphe, münâfıklık ve küfür gibi mânevî ölüme götüren) bir tür hastalık vardır. Allah da onların (bu) hastalığını artırmıştır. (İnanıyoruz diye) yalan söylediklerinden dolayı onlar için dayanılmaz bir azap vardır. [bk. 4/142-143]

(Çünkü yalan münâfıklık alametlerinin ilkidir.)

11. (Kendilerine:) "Yeryüzünde (Allah'ın emirleri dışına çıkarak) sakın fesat çıkarmayın (bozgunculuk yapmayın)!"[9] denildiği zaman: "Bizler sadece düzeltenleriz." derler.

[9] Fesat ve fâsıklık da münâfığın alametlerindendir.

12. İyi bilin ki (Allah'ın hükümlerini beğenmeyip aykırı hareket ettiklerinden dolayı toplumda) asıl bozguncu onlardır. Fakat (bunun) farkında değildirler.

13. Yine onlara: "(Gerçek mü'min) insanların iman ettiği gibi (samimi olarak) iman edin." denildiği zaman: "Biz ille de, o sefih (ahmak) kimselerin inandığı gibi mi iman edelim? (Bizimki bize yeter.)" derler. İyi bilin ki, asıl sefih olanlar kendileridir. Fakat (bunu) bilmezler.

(Bu âyet-i kerîmedeki iman teklifi münâfıklaradır. Allahu Teâlâ onların samimi olarak iman etmelerini istemektedir. Onlar ise kalplerindeki sahte imanı Allah'ın bildiğini düşünmeyerek kendilerini elit, seçkin tabakadan görerek, bu zırha bürünüp, samimi müslümanları küçük görüyorlardı. Ayrıca kâfirler de iman etmemek için aynı bahaneyi ileri sürüyorlardı. Çünkü o samimi mü'min (sahâbî)ler bir cihadda veya bir infakta varlıklarını derhal ortaya koyuyorlardı. Onlar ise, hem Allah ve Resûlü'nün buyruklarına, iş ve menfaatlerine uygun olduğu kadarıyla ve göstermelik itaat ediyorlar hem de İslâm'ı içlerine sindiremedikleri için, dîne ve o mü'minlere karşı düşmanlıklarını çeşitli engellemelerle gösteriyorlardı. İşte yüce Allah, emirlere intibak ve uyma kabiliyetine sahip olmadıkları için sefihlik ve budalalık sıfatlarını onlara iade etti.) [bk. 26/111]

14. Ama (münâfıklar/Müslümanlık'tan geçinenler) mü'minlere rastlayınca: "Biz de (sizin gibi) iman ettik." derler. Fakat kendi şeytan (gibi olan yandaş)larıyla başbaşa kaldıklarında: "Şüphe yok ki biz (fikir ve ideolojide) sizinle beraberiz, biz sadece onlarla alay etmekteyiz." derler. [krş. 2/76; 57/12-14]

15. Allah da onların alaylarına mukâbele eder (hakettikleri karşılığı verir) ve onlara azgınlıkları/isyanları için de (bir müddet) mühlet verir; onlar da (bir ceza olarak) şaşkınca bocalayıp dururlar. [krş. 15/95]

16. İşte onlar, hidayete (doğru yola) karşılık, (niyet ve tavırlarıyla kâfirler safında yer alıp) sapıklığı satın alan (tercih eden) kimselerdir ki onların (bu) alışverişi, kendilerine kâr sağlamadığı gibi doğru yolu da bulamadılar. [krş. 17/7]

17. Onların (münâfıkların) durumu (karanlık bir sahrada) bir ateş tutuştur(up aydınlan)mak isteyen kimse gibidir ki o (ateş yanıp da) çevresini aydınlatınca (faydalanmadılar), Allah da onların ışığını giderip kendilerini (yine) karanlıklar içinde, görmez (ve şaşkın) olarak bıraktı.

(İşte cehâlet ve küfür karanlığında iken, Allah'tan bir meşale olan Kur'an gelince, o aydınlatıcı olmasına rağmen faydalanmadılar. Allah da onların basiretlerini bağladı. Böylece yine dünya ve âhiret karanlığı içinde kaldılar ve kalmaya da devam edecekler.)

18. (Onlar mânen) sağır, dilsiz ve kördürler. Artık onlar (bulundukları sapıklıktan Hakk'a) dönemezler.

19. Yahut (onların durumu), yoğun karanlıklar, gök gürlemesi ve şimşek(ler) içinde gökten boşalan şiddetli bir yağmur(a tutulmuş kimsenin hali) gibidir. Onlar, yıldırımlardan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Oysa Allah, kâfirleri (ilim ve kudretiyle) çepeçevre kuşatmıştır.

20. O şimşek, neredeyse gözlerini kapıp alıverecek. Onlara aydınlık verince ışığında (biraz) yürürler, karanlık tekrar basınca da dikilip kalırlar. Allah dileseydi elbette onların işitmelerini ve görmelerini de giderirdi. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.[10]

[10] Kâfir ve münâfıklar bazen hakikat ışığını görmekle beraber yine de nefislerinin karanlığı içinde kalırlar. İslâm'a asıl düşman kesilen onlardır. [Münâfıkları ve hallerini tanıtan diğer âyetler için bk. 3/167; 4/141, 145; 5/41; 9/62-69; 57/13-15; 59/11-17; 60/9; 63/1-11]

21. Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize (ibadet ve itaatle) kulluk ediniz ki takvâya erenlerden (emirlerine uygun yaşayıp yasaklarından kaçınarak korunanlardan) olasınız. [krş. 2/168]

22. O (Rab) ki yeryüzünü sizin (yaşamanız ve istirahatiniz) için bir döşek, göğü de (kubbe gibi) bir tavan (bina) yaptı. Gökten su indirip onunla size rızık olmak üzere (yerden) çeşitli ürünler çıkardı. Siz de artık bunu bildiğiniz halde, Allah'a hiçbir şeyi denk tutmayın.[11]

[11] Çünkü yaratıkları Allah ile denk hâle getirmek; yani onların dîne aykırı emir ve tavsiyelerini kutsallaştırıp Allah'ın emirlerine denk, hatta ondan üstün tutmak da Allah'a bir çeşit eş koşmaktır (2/165; 9/31). Allah'ın emirlerini bırakıp heva ve hevesini esas almak, bunlara göre hareket edip ilâhlaştırmak da böyledir. [bk. 25/43; 45/23]

23. Eğer kulumuz (Muhammed')e indirdiğimiz (Kur'ân-ı Kerîm')den şüphe ediyorsanız, (haydi!) siz de (aynı nitelikte) onun benzeri bir sûre getirin; eğer ("bu beşer sözüdür" diye iddianızda) samimi iseniz, Allah'tan başka bütün yardımcılarınızı da çağırın.

24. Eğer bunu yapamazsanız, ki hiçbir zaman yapamayacaksınız yakıtı insanlar ve taşlar olan, kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının. [krş. 66/6]

(Kur'an'ın bir âyetine bile inanmayan veya değer vermeyen elbet kâfir olur. Münâfıklar da aynı gruptandırlar. Çünkü onlar, hem dilleriyle müslüman olduklarını söylerler, hem de her fırsatta Kur'an'ın hükümlerine ve İslâm'ca yaşantıya karşı çıkarlar.) [bk. 4/140]

25. (Resûlüm!) İman eden, bir de sâlih[12] amellerde bulunanlara, kendileri için alt tarafından ırmaklar akan cennetler (hazırlandığın)ı müjdele! Onlara orada ne zaman rızık olarak bir meyve verilse: "Bu, daha önceden (dünyada) rızıklandırıldığımız şeydir." diyecekler. Onlara (tatları bambaşka güzellikte olmakla beraber dünyadakilerin) benzerleri verildiği için (böyle derler). Onlar

için orada tertemiz[13] eşler de vardır ve onlar, orada sürekli (ebedî) kalacaklardır.

[12] Sâlih, kelime olarak iyi demek olup, ıstılahta "sâlih amel" Allah rızası için yapılan ve sevap kazanmaya vesile olan ibadet ve işlerdir. Mu'âz b. Cebel (ra.) "Sâlih amelde ilim, niyet, sabır ve ihlasın bulunması lazımdır." diyor.

[13] Hayız, kir, pis koku, kötü huy gibi şeylerden tamamen temiz bir şekilde (Beydâvî).

26. Muhakkak ki Allah, (hakikati açıklamak için) bir sivrisineği ve hatta (yaratılışta) onun daha da ötesinde (zayıf ve basit) olanı, misal getirmekten çekinmez. Artık iman edenler, onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre sapanlar ise (zihinlerde şüphe uyandırmak için): "Allah bu misalle ne demek istedi?" derler. O, bununla bir çoğunun saptığını, bir çoğunun da doğru yola geldiğini gösterir ve bununla ancak, fâsık[14] olanları sapıklıkta bırakır. [krş. 22/73]

[14] Âyette geçen "fâsık", "Allah'ın emirlerini yerine getirmeyen ve Allah'a isyan eden, doğru yoldan sapan kimse" anlamında olup Kur'ân-ı Kerîm'de küfür, masiyet, kötülük işleyen, yalan söyleyen kişi mânasına da kullanılmıştır.

27. Onlar öyle (fâsık) kimselerdir ki ("iman ettim, müslüman oldum" dedikleri halde) Allah'a vermiş oldukları taahhüdü (teslimiyet ve itaat sözünü) bozarlar, hem de Allah'ın birleştirilmesini emrettiği (akraba ve müslümanlar, din ile ahlâk ve din ile dünya işleri arasındaki) ilişkileri/bağları keserler ve yeryüzünde (Allah'ın emrine aykırı hareket ve uygulamalarla toplumda) bozgunculuk yaparlar. İşte (dünya ve âhirette) ziyana uğrayanlar onlardır. [krş. 5/1; 13/21, 25]

(Bu bağlar kesildiği zaman, insanlar Allah'a karşılık dünyalık rabler edinirler. Din yalnız âhirete yönelik zannedilmeye başlanır. Ahlâk menfî ve çıkarcı hale dönüşür. Böylece toplum bozulur.)

28. Allah'a karşı nasıl olur da nankörlük yapar/küfre saparsınız? Halbuki sizler, ölü (yok) halde idiniz de O sizi (annenizin karnında can verip) diriltti; sonra (ecelleriniz gelince) yine sizleri öldürecek, sonra (haşr günü) tekrar O sizi diriltecek, sonra da (hesabınız görülmek üzere) ancak O'(nun huzuru)na döndürüleceksiniz. [krş. 22/66]

29. O (Allah) ki yeryüzünde ne varsa hepsini sizin (faydalanıp ibret almanız) için yarattı; sonra (iradesiyle) göğe yönelip onları yedi (kat) gök olarak (bir sistem üzere) düzenledi. O her şeyi hakkıyla bilendir. [krş. 41/12; 65/12; 67/3; 71/15]

30. (Ey Resûlüm!) Hani Rabbin meleklere: "Ben, yeryüzünde (hükümlerimi yerine getirecek) bir halife (yetki ve yöneticiliğe elverişli insan)[15] yaratacağım." demişti. (Melekler de: "Yâ Rab!) Biz seni hamd (övgü) ile yüceltip ve seni bütün noksanlıklardan tenzih edip ululârken, orada (senin emirlerini tutmayıp) bozgunculuk çıkaracak ve kan akıtacak birisini mi

yaratacaksın?” dediler.[16] (Allah da): “Şüphesiz ben sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.” dedi.

[15] Derveze, V, 62-63 vd.

[16] Meleklerin bu sorusu ne insanla ilgili geçmişten gelen bir bilgiden dolayı ne de bir itiraz içindir. Ancak yüce Allah’ın, bazı şeylerin hikmetini, meleklerin bile bilemeyeceğini göstermesi ve onların cinlere bakıp da onları insanlarla kıyas ederek soru sormalarına imkân verdiği içindir. Yüce Allah’ın kudretine kesin inananlar, Hz. Âdem’i ilk insan bilmekte ve böyle inanmaktadırlar. Bazılarının dayanaksız olarak, “Hz. Âdem’den önce insan vardı.” demeleri asla doğru değildir. Çünkü, eğer Hz. Âdem’den önce insanlar olsaydı yüce Allah, “Ben bir halife yaratacağım.” demez ve meleklerin sorusuna, “Onlardan daha iyi/onlar gibi olmayacak bir halife –insan– yaratacağım.” buyururdu.

31. (Allah, yarattığı) Âdem’e (eşyaya ait) bütün isimleri öğretti, sonra onları meleklere gösterip: “Haydi! Görüşünüzde doğru iseniz, onların isimlerini bana haber verin.” dedi.

32. (Melekler de: “Yâ Rabbi!) Seni (bütün noksan sıfatlardan) tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Her şeyi hakkıyla bilen, ‘hüküm ve hikmet sahibi’ mutlaka o sensin sen.” demişlerdi.

33. (Bunun üzerine Allah:) “Ey Âdem! Eşyanın isimlerini onlara (hemen) haber ver.” dedi. (Âdem de onların) isimlerini onlara bildirince (Allah): “Ben size, göklerin ve yerin gaybını (sırlarını/hikmetini) bilirim, (ayrıca) açıkladığınız ve gizlediğiniz her şeyi de bilirim, dememiş miydim?” dedi.

34. Hani biz meleklere: “(Kudretim için) Âdem’e secde edin.”[17] demiştik de İblis hariç, hepsi hemen secde ettiler. O ise direndi (secde etmedi), büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.[18]

[17] Âyetteki “secde edin” lafzı için “ibadetteki secde olmayıp Allah’ın emrine itaatle Hz. Âdem’e saygı ve hürmet anlamındadır” diyenler vardır (Zuhaylî (Tefsîr), s. 7).

[18] İblis; aslı cinlerden olup şeytanların başıdır. Allah’ın varlığını inkâr etmediği halde O’nun kesin emrine rağmen aklını, bilgisini ve gururunu esas alarak büyüklenip itiraz etti. Hikmeti kavramadığından kendi fikrini öngörüp dikbaşlılık etti. Bu hali onu kâfir ve nankör yaptı ve bundan dolayı lanetlendi. Bu tavır, insanlarda da bir şeytanlaşma örneğidir. [bk. 36/60-61; 38/74-83]

35. Yine dedik ki: “Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) cennette kalın, dilediğiniz yerde oradakilerden (nimetlerinden) bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa (kendisine) yazık edenlerden olursunuz.”

36. Derken, şeytan (onları “cennette ebedî kalırsınız.” aldatmacasıyla o ağaçtakinden yedirdi ve) ikisinin ayağını kaydırıp içinde bulundukları yerden (cennetten) çıkar(mayı sağla)dı. Biz de: “Haydi! (şeytana uymakla) birbirinizin düşmanı olarak (hepiniz yeryüzüne) inin. Sizin için bir vakte (ömrünüzün sonuna) kadar yeryüzünde ikamet etme ve faydalanma (geçiminizi sağlama imkânı) vardır.” dedik. [krş. 7/11-24; 20/116-123]

37. Bunun üzerine Âdem, Rabbinden aldığı birtakım kelimeleri belledi (öğrendi ve onlarla O’na tevbe etti, yalvardı). O da onun tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, (samimi dua ve kesin yapılan) tevbeyi çokça kabul edendir, çok acıyandır. [bk. 7/23; 25/77; 66/8]

38. Biz (onlara): “Hepiniz (Âdem, zevcesi ve şeytan) oradan (cennetten) inin. Eğer benden size (ve neslinize) bir hidayet (Peygamberlik/Kitab) gelir de, kim hidayetime/rehberime tâbi olursa, artık onlara hiçbir endişe yoktur ve onlar bir üzüntü de duymayacaklardır.” dedik.

39. O küfre sapanlar ve âyetlerimizi yalanlayanlar var ya, işte onlar cehennemlik olanlardır. Onlar orada sürekli kalacaklardır. [krş. 7/24-35; 20/123]

40. Ey İsrâiloğulları![19] Size verdiğim nimeti hatırlayın (şükredin); bana (iman ve itaat hususunda) verdiğiniz sözü yerine getirin, ki ben de size (cennetle ilgili) vaadettiklerimi vereyim. Yalnız benden korkun!

[19] İsrâil, Hz. Yakub’un lakabıdır.

41. Ve yanınızdaki (Tevrat’ın aslı)nı tasdik edici olarak indirdiğim (Kur’an’)a iman edin, ona inanmayanların ilki siz olmayın; benim âyetlerimi az bir bedele (dünyalık karşılığa) satmayın ve ancak (benim emrime uygun yaşayın) ve yalnız benden (benim azabımdan) korkun!

42. Hakkı (gerçeği) batıl ile bulayıp/örtüp de bile bile hakkı gizlemeyin (hakkın üstüne örttüğünüz batılı hak diye göstermeyin).[20]

[20] İslâm’a uygun olmayan söz ve hareketler batıldır. Eğer hak olan batıla bulanır, ona karıştırılırsa, hak anlaşılmaz, batılın içinde özelliğini kaybeder ve insanlar da haktan saptırılmış olur. Diğer taraftan bu, “batılı da hakla süslemeyin, altında hak var diye batılı cazip göstermeyin” demektir (İbni Teymiyye, s. 52; Elmalılı, I, 285). Yahudiler, Tevrat’taki bazı hükümleri değiştiriyorlar ve kendi uydurdukları batıllara “hak (doğru) bu” diyorlardı.

43. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve rükû eden (mü’min)lerle birlikte rükû edin.[21]

[21] Âyet-i kerîmede önce “namaz kılın” denildiği halde tekrar “rükû edenlerle beraber rükû edin” buyurulmasında namazın cemaatle kılınmasına ayrıca önem verilmesi gerektiğine işaret vardır (Beydâvî; Râzî, II, 475; Hazîn, I, 43; Cezîrî, I, 405-406). Yahudiler ve hıristiyanlar namazlarında, kıyamdan sonra doğrudan secdeye giderlerdi. Bu ifade ile onlardan İslâm’ın öngördüğü gibi namaz kılmaları istenmiş olmaktadır. [bk. 3/71; Elmalılı, I, 337]

44. Siz Kitab’ı okuyup durduğunuz halde, kendinizi unutup da, (diğer) insanlara iyilik yapmalarını (ve takvâyı) mı emrediyorsunuz? (Bunun çirkin olduğunu) hiç düşünmüyor musunuz?

45. (Ey müslümanlar!) Sabır ve namazla (Allah’tan) yardım isteyin. Şüphesiz bu (şekilde yardım istemek Allah’a) gönülden saygı duyanlardan başkasına zor ve ağır gelir. [krş. 2/153, 186]

46. Onlar, mutlaka Rablerine kavuşacaklarını ve O’na döneceklerini bilirler (de namazlarını yüksünmeden, huşû içinde kılarlar).

47. Ey İsrâiloğulları! Size bağışladığım (bunca) nimetimi ve bir de (vaktiyle tevhid inancında olmanız dolayısıyla) insanlar arasından siz(in o zamanki ecdadınız)ı tercih ettiğimi (üstün kıldığımı) hatırlayın.

48. Artık öyle bir günden korkun, ki (o günde azaptan kurtulmak için) hiçbir kimse, bir başkası yerine bir şey ödeyemez. (Allah'ın izni olmadıkça) hiç kimseden şefaat kabul olunmaz; hiç kimseden bedel (fidye) de alınmaz ve (Kur'an geldiği halde) o(na inanmaya)nlara yardım da edilmez. [bk. 2/123]

49. (Ey İsrâiloğulları! Yine hatırlayın ki) vaktiyle, (doğan) erkek çocuklarınızı boğazlayıp kızlarınızı hayatta bırakarak, size azabın/işkencenin en şiddetlisini reva gören Firavun (ve) soyundan sizi kurtarmıştık. Bu (size reva görülenler), sizin için Rabbinizden büyük bir imtihandı. [krş. 7/141]

(Firavun, Mısır'da tenkit edilemez, buyrukları ve yönetimiyle tâğutlaşan ve tanrılık taslayan hükümdarlardan biriydi. Kâhinlerin, "İsrâiloğulları'ndan bir çocuk doğacak, peygamber olacak, senin sistemini ve saltanatını yıkacak." sözleri üzerine, onların yeni doğan bütün erkek çocuklarının bulunup öldürülmesini emretmişti.) [krş. 14/6; 28/4]

50. Hani, sizin için (Kızıl)denizi yarıp sizi (geçirerek, işkenceli hayattan) kurtarmış, Firavun (ve) soyunu/adamlarını da siz bakıp dururken (gözlerinizin önünde) boğmuştuk. [krş. 10/90-92; 43/55-56]

51. Hani Musa'ya kırk gece (Tûr'da vahyetmek için) söz vermiştik. Sonra (o, Tûr'a gidince) onun arkasından siz kendinize yazık ederek buzağıyı (bir tanrı) edinmiştiniz.

52. Sonra (bu defa içten tevbe edince), biz de belki şükredersiniz diye, sizi affetmiştik.

53. (Yine hatırlayın ki, biz) Musa'ya (sapıklıktan kurtulup) doğru yolu bulasınız diye (Tûr'da) Kitab'ı ve (içinde) Furkân'ı (hak ile batılı ayıran hükümleri) vermiştik.

54. Hani Musa kavmine: "Ey kavmim! Siz buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize yazık ettiniz.[22] Hemen Yaradanınıza tevbe edin, (değilse) nefislerinizi öldürün.[23] İşte böyle yapmanız, (her iki halde de) Yaradanınız katında sizin için daha hayırlıdır." demişti. Böylece (Allah da) tevbelerinizi kabul etsin. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.

[22] Hz. Musa Tûr dağına gidince, o gelinceye kadar içlerinde bulunan Sâmirî, altınları eriterek bir buzağı heykeli yapıp İsrâiloğulları'nı törenle bu buzağı şeklindeki heykele taptırmıştı. [bk. 7/148-155; 20/85-98]

[23] Tefsirlerde âyet-i kerîmedeki "Nefislerinizi öldürün." emri iki şekilde ifade edilmiştir: a. İçinizde dinden çıkanlarınızı öldürün (Beydâvî; Kurtubî; Merâğî, I, 20). b. Nefislerinizi ıslah ederek öldürün (Beydâvî). Çünkü âyette nefisle mücadelenin, kötü duygularını öldürmenin lüzumuna da işaret vardır.

55. Yine vaktiyle siz: “Ey Musa! Biz, Allah’ı açıkça görmedikçe sana asla inanmayacağız.” demiştiniz. O sırada sizi yıldırım(ın dehşeti) çarpıvermişti ve siz de (serilip kımıldayamayacak bir halde)[24] bakakalmıştınız. [bk. 7/155]

[24] Elmalılı, I, 357.

56. Sonra, şükredesiniz diye, ölüm (hal)inizin ardından sizi yine diriltmiştik.

57. Ve (Tîh çölünde Sînâ’da güneşten korunasınız diye beyaz) bulutları üzerinize gölge yaptık, size kudret helvasıyla bıldırcın (kuşu) da indirdik. “Size verdiğimiz bu güzel helal rızıklardan yiyin.” (dedik). Ama onlar (nankörlük edip itaat etmemekle), bize değil fakat kendi kendilerine zulmediyorlardı.

58. Hani (o Tîh çölünden çıktıktan sonra): “Şu kasabaya[25] girin, orada istediğiniz yerden dilediğinizi bol bol yiyin, (şükür) secde(si) ederek kapıdan girin ve: ‘(Yâ Rabbi!) Hıtta (affet bizi).’ deyin ki biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım. Zira biz ihsan edenlere (iyilik ve itaatte bulunanlara) karşılığını artıracağız.” demiştik.

[25] Kudüs, Şittim veya Eriha.

59. Fakat (nefislerine) zulmedenler; sözümüzü kendilerine söylenenden başka şekle çevirdiler.[26] Biz de doğru yoldan sapmaları sebebiyle, zulmedenlerin üzerine gökten bir azap indirdik.[27]

[26] Kendilerine söylenen tevbe mânasındaki “hıtta” kelimesini, buğday anlamına gelen “hınta” kelimesi ile değiştirip akıllarınca Allah’ı ve bu emri alaya aldılar.

[27] 7/133. âyette bahsedilen musibetler gelmiş olup bir de ricz (murdar/pis şey) olan bulaşıcı vebâ mikrobu yayılmış, binlerce kişi ölmüştü.

60. Hani vaktiyle Musa, (çölde susuz kalan) kavmi için su aramıştı. Biz de: “Âsânı taşa vur.” demiştik. Hemen (âsâyı taşa vurur vurmaz) oradan (kabileleri sayısınca) on iki pınar fışkırdı. Herkes (kendi) su içeceği kaynağı bildi ve (onlara): “Allah’ın rızkından yiyin, için, yeryüzünde (O’nun emirlerinin dışına çıkıp)[28] bozgunculuk yaparak kargaşa çıkarmayın.” (dedik.)

[28] İsfehânî, s. 483; Kuteybe, s. 50.

61. Hani siz (yine): “Ey Musa! (Biz artık) bir tek (kudret helvasıyla bıldırcın etinden) yemeye asla tahammül edemeyeceğiz; Rabbine bizim için dua et de, bize yerin bitirdiği; sebze, salatalık, sarımsak, mercimek ve soğandan çıkarsın.” demiştiniz. (Hz. Musa da:) “Daha iyi olanla, daha aşağı olanı değiştirmek mi istiyorsunuz? (Öyleyse) bir şehre/kasabaya[29] inin, şüphesiz (orada) sizin için istediğiniz (sebzeler) vardır.” dedi. Onlar (bu sabırsızlıklarından dolayı) yine yoksulluğa/düşkünlüğe, aşağılığa mâruz kaldılar, Allah’ın gazabına da uğradılar.[30] Bu (musibetlerin sebebi), hem Allah’ın âyet (mucize ve açık belge)lerini inkâr etmeleri ve (kimseye

peygamberleri öldürme) hakları olmadığı halde peygamberleri(nden Zekeriya, Yahya ve Şa'yâ'yı)[31] haksızlık yaparak öldürmelerinden hem de (Allah'a) isyan edip aşırı gitmelerindendir. [krş. 3/21]

[29] Âyetteki Mısır iki anlam ifade etmektedir. Biri özel isim olan Mısır şehri, diğeri de herhangi bir şehir veya kasabadır. Fakat burada "dönün" kelimesi kullanılmadığı için bu, Firavun'un şehri olan Mısır'ın olmayışına herhangi bir kasaba olmasına daha uygundur. Ama bu cevap, bir müsaadeden ziyade onları bir azarlamayı içermektedir.

[30] Devletleri yıkıldı, cemiyetleri perişan oldu. Fâtiha sûresinde geçtiği üzere, gazaba uğrayanlardan oldular.

[31] Ebu's-Suûd, I, 258.

62. Şüphesiz (bütün) iman edenlerle,[32] yahudiler, hıristiyanlar ve sâbiîlerden[33] (son din İslâm'a göre veya İslâm'dan önce)[34] Allah'a ve âhiret gününe inanıp da sâlih amel işleyenler var ya, artık onların mükâfatı Rableri katındadır. Onlar için hiçbir korku yoktur, onlar üzüntü de çekmeyeceklerdir. [krş. 4/162; 5/69]

[32] Samimi olsun veya olmasın (Beydâvî).

[33] Sâbiîler, bazı müfessirlere göre Yahudilik'le Hıristiyanlık arasında karma tevhîdî bir dine inanan kimselerdir. Bunların, Hz. Yahya'nın takipçileri oldukları söylenmektedir. Ancak bunlar Irak'ta yaşayan ve Mandeîler diye tanınan bir topluluğa mensup olabilirler. Harran'daki kendilerine Sâbiî ismini verenler ise bunlardan değildirler.

[34] Çünkü son din İslâm geldikten sonra artık hiçbir din makbul değildir (3/85). Eğer onların imanı ve ameli kabul olsaydı Hz. Peygamber (sas.), onları davetle uğraşmazdı. [bk. 3/85; 5/69; 7/157-158; 8/38; 22/17]

63. Hani (ey yahudiler! Vaktiyle Tevrat ile amel edeceğinize dair) sizden kesin söz almıştık, (sonra bu ahdi bozduğunuz için yeniden söz veresiniz diye tehdit olarak) Tûr'u (Tûr dağını da mûcize olarak) üzerinize yükseltip kaldırmıştık da: "Size verdiğimiz (hükümler)e kuvvetle sarılın ve içindekileri daima hatırlayın ki (helakten ve azaptan) sakınanlardan olabilesiniz." (demiştik). [krş. 52/1]

64. Bunun ardından (söz verdikten sonra), yine döndünüz. Eğer Allah'ın üzerinizde büyük lütfu ve merhameti olmasaydı, en büyük zarara uğrayanlardan ol(up yok ol)urdunuz.

65. Cumartesi günü içinizden (ibadet etmek yerine balık avlayarak) haddi aşanları elbette bilmektesiniz. İşte onlara: "Aşağılık birer maymun olun." dedik.[35] [krş. 5/60; 7/163, 166]

[35] Müslümanlara cuma vaktinde alışverişin yasak olması gibi, yahudilere de Cumartesi günü balık avlamak yasaktı. Onlardan bu yasağı dinlemeyenler ceza olarak maymuna dönüştüler. Maymuna dönüşen bu grup rivayete göre üç gün sonra da helak oldu. Hayvanlardan insan olmamıştır ama böyle maddeten veya mânen hayvanlaşan insanlar çok olmuştur.

66. İşte biz bunu (bu cezayı) hem o zamandakilere/orada bulunanlara, hem sonradan geleceklere ibret; muttakîlere (Allah'a karşı gelmekten sakınanlara) da bir nasihat kıldık.

(Bir adam, kendisi öldürdüğü halde, Hz. Musa'ya gelerek, öldürülmüş birini gördüğünü söyleyip kâtilinin bulunmasını istemişti. Hz. Musa da Allah'ın emri

üzerine bir inek kesileceğini, onun bir uzvu ile öldürülen kişiye vurulacağını, onun da dirilip kâtili bildireceğini söylemişti. Fakat onlar kesme emrini yerine getirmeyip ineğin özelliği hakkında soru sormaya başladılar. Aşağıdaki âyetler bunları anlatmaktadır.)

67. Musa, kavmine: "Allah, size mutlaka bir sığır kesmenizi emrediyor." demişti. Onlar: "Bizi alaya mı alıyorsun?" dediler. (Musa da:) "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." dedi.

68. (Onlar: "Ey Musa!) Rabbine bizim için yalvar (O'na sor) da onun ne biçim (bir sığır) olduğunu bize açıklasın." dediler. (Musa da: "Allah) buyuruyor ki; o ne çok yaşlı ne de körpe, bunun arasında (dinç) bir sığırdır. Artık emredildiğiniz şeyi yapın." demişti.

69. Onlar (tekrar): "Rabbine bizim için yalvar da onun renginin ne olduğunu bize açıklasın." dediler. (Musa:) "O (Rabbim), rengi bakanlara neşe (ferahlık) veren sapsarı bir inektir." buyuruyor, dedi.

70. Yine: "Bizim için Rabbine dua et de, onun (mahiyetinin) nasıl olduğunu bize açıklasın çünkü bizce, sığırlar birbirine karıştı. Eğer Allah dilerse biz (emredileni yapmakta) elbette doğruya erişmiş oluruz." dediler.[36]

[36] Âyetin son cümlesini: "Eğer Allah dilerse (istenilen şeyde mutlaka) doğruyu buluruz." şeklinde tercüme etmek de mümkündür. Sonraki âyet de bu anlamı vermeye daha uygundur.

71. (Musa şöyle dedi): "(Rabbim) buyuruyor ki: O, henüz toprağı 'sürmek ve ekin sulamak' için boyunduruk altına girmemiş, hiç alacası olmayan, serbest dolaşan, kusursuz bir sığırdır." (İsrâiloğulları:) "Şimdi (Rabbinden) gerçeği getirdin." deyip hemen o ineği (bulup) boğazladılar. (Emre derhal itaat etmeleri gerekirken, isteklerini çoğaltmaları sebebiyle) neredeyse (cayıp bunu) yapmayacaklardı.

72. (Ey yahudiler!) Hani siz bir kişiyi öldürmüştünüz de onun (kâtili) hakkında atışmış (suçu birbirinize atmış)tınız. Allah ise gizlediğiniz şeyi açığa çıkarandır.

73. (İşte bunun için) biz: "(Kesilen sığırın) bir parçasıyla ona (o öldürülen adama) vurun." demiştik, (onlar da vurunca, ölü dirilip kâtilini söylemişti). İşte Allah, tıpkı bunun gibi ölüleri diriltir ve düşünesiniz diye size âyetlerini (kudretini açıklayan delil ve mucizeleri bu şekilde) gösterir.

74. Sonra, bunun ardından (ibret alıp samimi inanmanız gerekirken) kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, belki de ondan daha katı (oldu). Çünkü taşlardan öylesi var ki içinden nehirler fışkırır; öylesi de vardır ki çatlar da ondan su çıkar; yine öylesi vardır ki, Allah korkusundan (dağdan yuvarlanıp) aşağı iner. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

75. (Ey mü'minler! Yine de yahudilerin) size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Halbuki onlardan bazıları vardı ki Allah'ın kelâmı (olan tahrif edilmemiş Tevrat'ı)nı dinlerlerdi de, onu anladıktan sonra, bile bile tahrif eder (bozup değiştirir)lerdi.

76. (O yahudilerden olan münâfıklar) iman edenlerle karşılaştıkları zaman: "Biz de iman ettik (sen Tevrat'ta müjdelenen peygambersin)." derlerdi. Birbirleriyle tenhada (başbaşa) kaldıkları zaman ise (yahudilerin ileri gelenleri bunlara): "Allah'ın size açıkladıklarını (yani Tevrat'ta bildirdiği Hz. Muhammed'e ait özellikleri), Rabbiniz katında si(zin aleyhini)ze delil getirsinler diye mi onlara söyleyip duruyorsunuz? Buna aklınız ermiyor mu?" derler. [krş. 2/14]

77. (Onlar) bilmiyorlar mı ki Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da (hepsini) bilmektedir?

78. Onlardan bir kısmının da okuyup yazması yoktur. Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Bildikleri, ancak (reislerinin anlattıkları) bir sürü hayalî uydurmalardır ve onlar ancak zan (ve tahmin)de bulunuyorlar.

79. Kitab'ı elleri ile yazıp, sonra da az bir değere (dünyalık menfaate) satabilmek için: "Bu Allah katındandır." diyenlerin vay haline! Ellerinin (tasnif ederek uydurup) yazdığı şeylerden dolayı vay başlarına gelenlere! Vay, şu (uydurdukları şeylerle elde ettikleri haksız) kazançları yüzünden onların haline!

80. (O yahudiler:) "Ateş, bize sayılı günler (atalarımızın buzağıya taptığı kırk gün) dışında asla dokunmayacak." dediler. De ki: "Allah'tan (bu hususta) bir söz mü aldınız? (Böyle ise) Allah verdiği sözden asla dönmez. Yoksa Allah hakkında, bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"

(Yahudiler, kendilerini Allah yanında imtiyazlı üstün bir ırk olarak görüyorlardı. Yüce Allah, onların kutsayıp put haline dönüştürdüğü üstün ırk anlayışını ve ırkçılığı İncil ve Kur'an'la reddetmiştir [krş. 3/24].)

81. Hayır (iş böyle değil!) Kim (büyük) bir kötülük işler de (şirk olan bu) günahı kendi (benliği)ni çepeçevre kuşatırsa, işte onlar ateş ehlidirler. Orada devamlı kalacaklardır.

82. İman edip sâlih amel işleyen kimseler ise cennet ehlidirler; işte onlar orada ebedî kalacaklardır.

83. Hani (vaktiyle) İsrâiloğulları'ndan: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara güzel davranıp iyilik edin; hem de insanlara güzel söz söyleyin, namazı dosdoğru kılın ve zekâtı verin.'' diye

(emretmiş), sağlam söz almıştık. (Bu sözden) sonra, sizin pek azınız hariç, (hepiniz) döndünüz. Sizler zaten yüz çeviren (dönek)lersiniz.

(İsrâiloğulları'nın yaptığı işler ve davranışlar hakkındaki bu bilgiler, Kur'an'ın geldiği devirde yaşayan yahudilerin Tevrat'ı tahrif edip gerçekleri gizlemelerinden dolayı verilmiştir. Çünkü Peygamberimiz gönderildiği zaman Arabistan'da özellikle Medine ve civarında oldukça kalabalık bir yahudi topluluğu yaşamaktaydı. Son peygamber olan Hz. Muhammed gönderilmeden önce bir peygamber geleceğini etrafa yayan yahudiler, peygamberimiz gelince ağız değiştirdiler. Zira onlar gelecek peygamberi yahudilerden bekliyorlardı (2/146). Halbuki onlar kendilerinden gelen üç peygamberi de öldürmüşlerdi (2/87). Araplar'dan gelince onu kıskandılar. "Bu İsrâil değil İsmail oğullarındandır." diye inanmadılar. Kur'an'da yahudiler hakkında daha çok bilgi verilmesinin sebebi budur. Peygamberimiz ahitlerini bozmaları ve çeşitli hainlikleri yüzünden onlarla savaşmak ve onları yurtlarından sürmek zorunda kalmıştır.)

84. Yine bir zamanlar: "Birbirinizin kanlarını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacaksınız." diye siz (yahudiler)den kesin söz almıştık, sonra siz de kabul etmiştiniz ve (hâlen Tevrat'ta buna) şehadet etmekte/görmektesiniz.

85. Sonra siz, öyle kimselersiniz ki (bu sözünüze rağmen) yine kendinizi (birbirinizi) öldürüyor, içinizden bir grubu yurtlarından çıkarıyor, onlara karşı günah ve düşmanlık yapmakta (birleşip) yardımlaşıyorsunuz. Onları yurtlarından çıkarmak size haram kılındığı halde (hem aranızda savaşıyor hem de) size esir düşerlerse, karşılıklı fidye alışverişi yapıp onları[37] kurtarıyorsunuz. Yoksa siz, Kitab'ın bir kısmına inanıp geri kalanını inkâr mı ediyorsunuz? İşte içinizden bunu yapanların cezası, dünya hayatında aşağılık (ve rezil olmak)tan başka bir şey değildir. Kıyamet gününde de azabın en şiddetlisine çarptırılacaklardır. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

(Âyet-i kerîmedeki, "Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp geri kalanını inkâr mı ediyorsunuz?" ifadesi bütün insanlara yönelik umûmî bir ifade olup her zaman dikkat edilmesi gereken bir konudur. Çünkü Allah'ın hükümlerinden bir kısmını beğenmeyip kaldırmak, yasaklamak, yasakladıkları şeyleri de serbest bırakmak; Allah'a karşı gelmek, dinden çıkmak ve kendi arzu ve heveslerini ilâhlaştırmak demektir. Cezası da çok şiddetlidir. Kur'an'ın ihtiva ettiği hükümler kısaca şunlardır: 1. İman. 2. İbadet. 3. Ahlâk. 4. Muâmelât (sosyal ve hukûkî münasebetler). 5. Ukûbât (cezalar). İslâm dîni, yalnız ibadetlerle değil, Kur'an'ın ihtiva ettiği bu konularla bütünlüğünü sağlar.) [bk. 2/159-161; 3/19; 25/43; 41/26]

[37] Veya, (düşman elinden) size esir olarak gelirlerse fidyelerini verip kurtarıyorsunuz.

86. İşte onlar, âhirete karşılık dünya hayatını satın almış (tercih etmiş) kimselerdir. Bu yüzden, onların azabı hafifletilmez, onlara asla yardım da edilmez.

(Çünkü onlar, âhireti yok sayıp "Her şey dünya içindir." diyerek materyalist/maddeperest olarak yaşamışlardır.)

87. Andolsun ki (biz) Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik. Ondan sonra da (aynı tevhid esasında) peygamberlerle onu izlettik. Meryemoğlu İsa'ya açık deliller (mucizeler) verdik[38] ve onu Rûhu'l-Kuds (Cibrîl) ile destekledik. Fakat her ne zaman bir peygamber, size nefsinizin hoşlanmadığı bir şeyi getirdiyse büyüklük taslamadınız mı? Kimini yalanladınız, kimini de öldürdünüz.[39]

[38] bk. 3/48-49.

[39] Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i (sas.) yalanladılar. Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. Şa'yâ'yı da öldürdüler.

88. (Yahudiler Kur'an'ı dinlememek ve kabul etmemek hususunda peygamberle alay ederek:) "Kalplerimiz (bilgiye doymuş olup başka bilgilere) perdeli/kapalıdır." dediler. Hayır; küfür (ve isyanları) yüzünden Allah onları lanetlemiştir. Bunun için, onların ancak çok azı inanır.

89. (Yahudiler,) daha önce kâfirlere (müşrik Araplar'a) karşı zafer kazanmak üzere yardım isteyip dururlarken, onlara Allah katından, yanlarında olan (Tevrat'ın aslın)ı doğrulayan bir kitap ve (geleceğini Tevrat'tan) bildikleri (gelmesi için dua ettikleri peygamber) gelince ("bu İsmailoğulları'ndan" diye) onu inkâr ettiler (kâfir oldular). Artık, Allah'ın laneti (bütün) inkârcılar/kâfirler üzerinedir.

90. Allah'ın, kullarından dilediğine lütfuyla (kitap ve peygamberlik) ihsan etmesini kıskanarak, Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı) inkâr etmeye karşılık kendilerini (benliklerini, nefislerini) satmaları ne kötü bir şeydir! (Bundan dolayı) gazap üstüne gazaba çarptırıldılar. Kâfirler ve inkârcılar için utanç verici (ve alçaltıcı) bir azap vardır.

91. Onlara: "Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) iman edin." denildiği zaman: "Biz (yalnız) bize indirilen (Tevrat')a inanırız." derler ve ondan başkasını da inkâr ederler.[40] Halbuki o (Kur'an), beraberlerinde olan (Tevrat'ın aslın)ı tasdik eden bir gerçektir. (Resûlüm!) De ki: "Eğer (gerçekten) inanıyor idiyseniz, niçin daha önce Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz?" [bk. 2/87; 4/136]

[40] Bu âyetten anlaşıldığı üzere Allah'ın gönderdiği son peygamber ve Kur'an'a inanıp kabullenmedikçe yahudi ve hıristiyanların imanları geçerli değildir. [bk. 7/157]

92. Andolsun ki Musa size açık deliller ve mucizeler getirdi. Sonra onun ardından (o Tûr'a (Sînâ dağına) gittikten sonra) siz, kendinize yazık ederek, buzağıyı (görsel tanrı) edindiniz (ona taptınız).

93. Vaktiyle Tûr (dağın)ı (bulut gibi) tepenize dikmiş ve sizden kesin söz almıştık: “Size verdiğimiz (Kitab’)a kuvvetle yapışın (ahkâmına sarılın) ve dinley(ip itaat ed)in.” (demiştik. Onlar da:) “Dinledik ve (fakat içimizden) karşı geldik.” dediler. (Çünkü) küfürleri yüzünden buzağı (sevgisi) kalplerine işledi.[41] (Resûlüm!) De ki: “Eğer inanan kimseler iseniz (biliniz ki) (buzağıya tapmayı hoş görmekle bozulmuş olan) bu inancınızın size emrettiği şey ne kötüdür!” [krş. 7/171; ayrıca bk. 4/154]

[41] Âyette bu kelime “içirildi” olarak geçmektedir; fakat Türkçe’de genelde “işledi” şeklinde kullanılır. ”Sızısı içime indi, içime işledi” gibi.

94. (Resûlüm! Onlara) de ki: “Eğer âhiret yurdu (cennet, sizin dediğiniz gibi) Allah katında diğer insanlara değil de sadece size mahsus ise ve (bu iddianızın) doğru olduğunu düşünüyor iseniz, haydi ölümü temenni edin (ki cennete çabucak kavuşasınız)!” [krş. 62/6]

95. Oysa onlar, (daha önce) kendilerinin işledikleri (günahlar) yüzünden asla bunu dilemeyecekler. Allah zalimleri hakkıyla bilendir.[42]

[42] Çünkü yahudiler, Tevrat’ta değişiklik (tahrifat) yapmışlar ve bazı peygamberlerini öldürmüşlerdi. [bk. 2/61; 4/46; 5/41]

96. Andolsun ki onları (yahudileri, bu dünya) hayatına karşı, insanların en düşkünü olarak bulursun, hatta müşriklerden bile (düşkündürler). Onların her biri bin yıl yaşatılmayı ister. Oysa bunca süre yaşatılması onu azaptan uzaklaştıracak değildir. Allah onların yapmakta oldukları şeyleri eksiksiz görendir.

97. (Resûlüm!) De ki: “Kim Cebrail’e düşman ise (bilsin ki) hem senden evvelki (kitap)ları aslen tasdik edici, hem de mü’minler için yol gösterici ve müjdeci olarak onu (Kur’an’ı) Allah’ın izniyle senin kalbine o (Cebrail) indirmiştir.”

(Rivayete göre, yahudilerin bazıları “Bizim geçmişteki büyüklerimiz Cebrail’den çok zahmet çektiler. Her türlü azabı indiren o, memleketleri yerin dibine batıran o. O’nun yerine Mikail gelse idi, hiç tereddüt etmeden iman ederdik.” demişlerdi. Bunun üzerine yukarıdaki âyet indi.)

98. Kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail’e ve Mikail’e düşman ol(up kâfir ol)ursa, Allah da kâfirlerin düşmanıdır.

99. Andolsun ki biz sana apaçık (her şeyi bildiren) âyetler indirdik; onları fâsık (yoldan çıkmış olan)lardan başkası inkâr etmez.

100. (Yahudiler) her ne zaman sağlam bir antlaşma yapmışlarsa, yine içlerinden bir kısmı, onu boz(up at)madılar mı? Zaten onların çoğu inanmazlar.

101. Allah tarafından onlara, yanlarında olan (Kitab'ın aslın)ı tasdik eden bir resûl gelince, o kitap verilenlerden bir kısmı, Allah'ın kitabını sanki bilmiyormuş gibi sırt çevirmişlerdir.

102. (Yahudiler, kitaplarından yüz çevirip sihirle meşgul oldukları için,) Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytan(ların ve şeytan ruhlu insan)ların: "Bunu sihirle elde etti." şeklindeki (uydurma) sözlerine uydular. Halbuki Süleyman (bir peygamber olarak mucize gösterdi; onların iddia ettiği gibi, sihir yaparak) küfretmedi/nankör olmadı. Fakat o şeytanlar, insanlara Babil'deki Hârût ve Mârût isimli iki meleğe indirilen (ilhamla bildirilen) şeyi[43] (yani) sihri (büyüyü) öğreterek kâfir oldular. Halbuki onlar, (o iki melek, mucize ile sihrin farkını bildiriyor ve): "Biz ancak bir imtihan için (gönderilmiş)izdir; sakın (sihir yapıp da) kâfir olma!" demedikçe hiç kimseye (bir şey) öğretmiyorlardı. Buna rağmen (yahudiler) kadınla kocasının arasını ayıran şeyleri bunlardan öğreniyorlardı. Ama onlar, Allah'ın izni olmaksızın onunla hiçbir kimseye zarar verecek değillerdi. Yine de onlar, (o yahudiler) kendilerine fayda sağlayacak olanı değil, zarar verici şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun ki onu satın alan (ve satan) için, âhirette (cennetten) bir nasip olmadığını biliyorlardı. (Onların sihir yapmayı benimsemekle) kendilerini sattıkları şey ne kötü! Keşke bilselerdi.

(Eski kavimlerin çoğu sihre çok inandıklarından Hz. Süleyman'a verilen mucizeler için "sihir yapıyor" diyorlardı. Âyet-i kerîmede iki husus göze çarpmaktadır: 1. Şeytanlara uyanların Hz. Süleyman'a sihir isnad etmeleri. 2. İmtihan için gönderilen Hârût ve Mârût'un insanlara bir şey öğretirken, "Sihir yaparak kâfir olma." diye uyarmaları. Bir şeyin kötü ve zararlı yönlerini söyleyerek onun hakkında bilgi vermenin bir mahzuru olmayıp onun zararını önlemede etkilidir. Cumhûrun ve müfessirlerin görüşü budur. Nitekim Bîrûnî (972-1080), "Kötülüğü bilmeyen, ondan sakınamaz; iyiliği bilmeyen de ona ulaşamaz." demiştir. Şarabın hem yapılışını öğretmek hem de haram olduğunu söylemek gibi.)

[43] Buradaki "mâ" harfine, Ebû Müslim nefiy (olumsuzluk) anlamı vermişse de ona karşı yeterince reddiye yazılmıştır.

103. Eğer onlar (Kur'an'a ve Peygamber'e) iman edip de (günahlardan) sakınsalardı, Allah katında kazanacakları sevap daha hayırlı olurdu. Keşke bilselerdi.

104. Ey iman edenler![44] (Peygamber'e) "Râ'inâ" (bizi gözet/güt)[45] demeyin; (bize bak anlamında) "Unzurnâ" deyin ve onu dinleyin. Küfre sapanlar için çok acıklı bir azap vardır. [bk. 4/46]

[44] Âyetteki: "Ey iman edenler!" lafzı Kur'an'da 88 yerde geçmektedir. Tevrat'ta ise: "Ey miskinler!" diye hitap edilmiştir. Nihayet meskenet (miskinlik) onların damgası olmuştur (Elmalılı, I, 374).

[45] Çünkü yahudiler ağızlarını eğip "i" harfini aşağı çekerek alay mahiyetinde İbranice kötüleme anlamındaki bir kelimeye benzeterek "*râ'inâ*" (ey çobanımız, ey ahmak, bizim en kötümüz) şeklinde söylerlerdi. Burada Hz. Peygamber'e ve Kur'an'a karşı saygısız ifade şekillerinden kaçınmaya da işaret edilmektedir.

105. Ne Ehl-i Kitab'dan kâfirler ne de müşrikler, Rabbinizden size herhangi bir hayır indirilmesini (bir zafer, bir mevki ve bir kazanç elde etmenizi) isterler.[46] Allah da rahmetini dilediği kimseye tahsis eder. Allah lütuf sahibidir.

[46] Münâfıklar da kâfirler grubundandır.

106. Biz, herhangi bir âyeti nesh eder[47] veya onu unutturursak ondan daha hayırlısını ya da onun benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kâdir olduğunu bilmez misin?

[47] Nesih: Allahu Teâlâ'nın, uyguladığı tedricî/pedagojik bir eğitim metodu ile dinler ve hükümler arasında yaptığı bazı değişikliklerdir. İslâm, önceki dinleri, dinler arası nesihle hükümsüz bırakmış, âyetler arası nesih de aynı konudaki bir hüküm için yeni bir açıklama getirip bu hususta son hareket tarzını belirtmiştir. Genel olarak, yürürlüğe giren bu son âyet, bazen bir hükmün müddetini beyan, bazen de takyîd etmiş (sınırlama getirmiş)tir. Hem de yüce Allah nesihle kullarının itaatini ölçmektedir. Çünkü neshin imkânsızlığını gösterecek hiçbir delil yoktur (Cessâs, I, 50). (bk. 16/101; ayrıca krş. 4/15 ile 24/2; 4/43 ile 5/90) Bu âyetin sonunda ve diğer âyetlerin başındaki "bilmez misin" ifadesi "bilmedin mi" kalıbıyla gelmiştir. Fakat Türkçe ile maksadın daha iyi anlaşılması için bu ifade kullanılmıştır.

107. (Yine) bilmez misin (elbette bilirsin) ki göklerin ve yerin mülkiyet ve hükümranlığı yalnız Allah'ındır. (Bilin ki) sizin için Allah'tan başka ne bir velî (dost ve koruyucu) ne de bir yardımcı vardır.

(Allah'a inananlar elbette O'nu mâlikiyet ve hâkimiyetiyle tanırlar. Asıl koruyucu ve yardımcı olarak onu bilirler.)

108. Yoksa (ey müslümanlar), vaktiyle Musa('yı sorguya çektikleri) gibi, (siz de) peygamberinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Kim imanı küfre değişirse, muhakkak (o) dosdoğru yoldan sapmış olur.

109. Ehl-i Kitab'dan bir çoğu, (Kur'an'ın gelmesiyle) gerçek kendilerine apaçık belli olduktan sonra, içlerindeki kıskançlıktan dolayı, imanınızdan sonra sizi küfre döndürmeyi arzu ederler. (Ey müslümanlar! Savaş, cizye ve benzeri şeylerde) Allah'ın emri gelinceye kadar (şimdilik onları) affedin ve hoşgörün. Şüphesiz Allah, her şeye kâdirdir.[48] [bk. 3/99-100]

[48] Başlangıçtaki bu uygulama Tevbe sûresinin 5. ve 29. âyetleriyle neshedilmiş ve cihada izin verilmiştir.

110. Namazı dosdoğru kılın; zekâtı verin; hayır (işler)den kendiniz için önden ne (yapıp) gönderirseniz, Allah katında onu bulacaksınız. Allah yaptıklarınızı şüphesiz görendir.

111. "Yahudi veya hıristiyan olan(lardan her biri, biz)den başkası asla cennete girmeyecektir." dediler. Bu onların kuruntularıdır. (Resûlüm!) De ki: "Eğer doğru söyleyen kimselerseniz delilinizi getirin!"

112. Hayır, öyle değil; kim muhsin olarak (iyilik ederek, işini güzel yaparak) özünü Allah'a teslim edip (şirk karıştırmadan O'na iman ve itaat eder)se onun mükâfatı Rabbi katındadır, onlara korku yoktur, onlar üzülecek de değillerdir.

(Âyet-i kerîmede Allah'a kul olarak teslim olma "muhsin olma" şartına bağlanmıştır ki bu da, yaptığını Allah rızası için tam yapmak ve Resûlullah'a tâbi olmaktır (7/158). Bir amelin kabul olması için iki şart gerekir: Bu şartların ilki, o işin Allah rızası için yani ihlasla yapılması, ikincisi, İslâm'a uygun olmasıdır. Bunun içindir ki haham, rahip ve benzerleri, kendilerini Allah'a adadıklarını söyleseler bile amelleri makbul değildir.)

113. Yahudiler: "Hıristiyanlar (dinde güvenilir) bir temele dayanmamaktadır." dediler. Hıristiyanlar da: "Yahudilerin (güvenilir) bir temeli yoktur." dediler. Halbuki hepsi de (kendilerine indirilen) Kitab'ı (güya) okumaktadırlar. Böylece (okuma) bilmeyenler de onların sözlerinin aynısını tekrar ettiler. Artık Allah, kıyamet gününde (kitaplarının dışına çıkarak) ayrılığa düştükleri şey hakkında aralarında hükmü(nü ve karşılığını) verecektir.

114. Allah'ın mescidlerinde O'nun isminin anılmasını (ve hükümlerinin yaşanır hâle gelmesini isteyeni) engelleyen ve o mescidlerin harap olmasına koşan (uğraşan)dan daha zalim kim vardır? Onların oralara (istedikleri gibi değil) ancak korka korka girmeleri gerekir. Onlara dünyada rezillik, âhirette de büyük azap vardır.

(Mescidlerin tahribi Fahreddin-i Râzî'ye göre iki türlüdür. Birincisi, binasını yıkma yönündendir. İkincisi de âhiret hayatını yok sayan zalim ve münafıklarca gerek kapatmak, gerekse çeşitli planlarla insanları câmilerden uzaklaştırmakla olur (bk. 7/45). Bu durumda da, içi süslü olsa bile onlar harap demektir.)[49]

[49] Râzî, III, 355-358.

115. Doğu da, batı da, (her yer) yalnız Allah'ındır. (Ancak namaz kılmak için kıbleyi araştırdıktan sonra) hangi tarafa yönelirseniz Allah'ın yüzü (razı olduğu kıble) oradadır. Şüphesiz Allah, (rahmet ve nimeti) geniş olandır ve O her şeyi bilir. [bk. 2/142-150]

116. (Yahudi, hıristiyan ve müşrikler:) "Allah çocuk edindi." dediler (ve kâfir oldular. Hâşâ!) O, bundan uzak ve yücedir. Doğrusu göklerde ve yerde olanlar(ın hepsi) O'nundur, hepsi O'na boyun eğmiştir.

(Yahudiler: "Üzeyir (Allah'ın oğlu)", hıristiyanlar: "İsa Allah'ın oğlu", müşrik Araplar da: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır." dediler.) [bk. 5/17, 72; 9/30; 16/57]

117. (O) göklerin ve yerin örneksiz yaratanıdır. O, bir işin olmasını isterse ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir.

118. (Ehl-i Kitab ve müşriklerden birtakım) bilgi yoksunları: "Allah (senin peygamberliğin hakkında) bizimle konuşmalı, ya da bize bir âyet (mucize) gelmeli değil miydi?" dediler. Onlardan öncekiler de, tıpkı onların söyledikleri

gibi söylemişlerdi. (Nasıl da) kalpleri birbirine benzeşti. Biz kesin inanan kimseler için âyetleri apaçık gösterdik.

119. (Ey Muhammed!) Doğrusu biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak (Kur'an) ile gönderdik; cehennemliklerden sen sorumlu değilsin.

120. Sen, onların milletlerine (dinlerine)[50] uyuncaya kadar yahudi ve hıristiyanlar senden asla hoşnut olmayacaktır. (Resûlüm!) Onlara de ki: "Allah'ın hidayeti (olan İslâm) doğru yolun ta kendisidir." Sana gelen bunca ilimden (Kur'an'dan) sonra eğer onların arzu ve heveslerine uyarsan, artık senin için Allah'tan yana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır. [krş. 3/100, 118, 120, 149]

[50] Kurtubî, II, 301.

121. Kendilerine kitap verdiğimiz kimselerden onu (Kur'an'ı) hakkıyla okuyanlar[51] var ya, işte onlar, ona gerçekten iman edenlerdir. Kim de onu inkâr ederse, işte (dünya ve âhirette en büyük) zarara uğrayanlar onlardır. [krş. 29/47]

[51] Yahudi ve hıristiyanlardan müslüman olanlar. [krş. 4/162]

122. Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi (vaktiyle) âlemlere üstün tuttuğumu hatırlayın. [krş. 2/47]

123. Öyle bir günden sakınıp korkun ki (o gün) hiç kimse, kimseden yana bir şey ödeyemez. (Azaptan kurtulması karşılığında) kimseden fidye kabul olunmaz, hiç kimseye şefaat (iltimas, kayırma) da fayda vermez ve onlara yardım da edilmez.

124. Hani Rabbin, İbrahim'i birtakım kelimelerle (emirlerle) sınamış, o da onları hakkıyla yerine getirmişti. (Allah da ona:) "Ben, seni insanlara imam (önder) yapacağım." buyurdu. İbrahim de: "Soyumdan da (önderler yap yâ Rabbi!)" dedi. O da: "Benim ahdim, (nübüvvet sözüm, onların içinden) zalim olanlara erişmez (onları içermez)." buyurdu.

125. Biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insanlara sevap kazanma(ları ve birleşip bütünleşmeleri için toplantı) ve güven yeri yaptık. Siz de İbrahim'in makâmından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail'e de: "İbadet kastıyla Kâbe'yi tavaf edenler, i'tikâfa çekilenler, rükû ve secde edenler için Evim'i tertemiz yapın." diye emretmiştik.[52]

[52] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 117.

126. Hani (o vakit) İbrahim demişti ki: "Yâ Rabbi! Burasını emniyetli bir şehir yap, halkından Allah'a ve âhiret gününe iman edenleri, (çeşitli) mahsullerle rızıklandır." (Cenâb-ı Hak) buyurdu ki: "Kâfir olanı dahi (yaşadığı müddetçe)

biraz faydalandırır, sonra onu (nankörlüğü sebebiyle) cehennem azabına uğratırım. Varacağı yer de ne kötüdür!”

(Allah, Rahmân sıfatıyla dünyada hem mü’mine hem de kâfire merhamet eder, nimet verir ki bu da imtihanın bir parçasıdır. Verdiği servet ve iktidar, eğer kulluğa vesile olmuşsa, o verdiği lütfundan olup kişiye dünya ve âhiret saadetini kazandırır. Küfre ve azgınlığa sebep olmuşsa, o da ebedî hayatını mahveder.) [bk. 3/197-199; 9/85; 14/37; 46/20; 47/12-16]

127. Hani İbrahim Beyt(ullâh)’ın temellerini İsmail ile beraber yükseltirken (şöyle dua etmişti:) “Ey Rabbimiz! Bizden (yaptığımızı) kabul buyur. Şüphesiz sen (bizi hakkıyla) işiten ve bilensin.”

128. “Ey Rabbimiz! İkimizi de sana teslim olanlardan kıl; soyumuzdan da sana boyun eğen (müslüman) bir ümmet meydana getir; bize ibadet yer (ve usul)lerini göster, (kusurlarımızı affedip) tevbemizi kabul buyur. Çünkü sen, tevbeleri çokça kabul eden ve çok merhamet edensin.”

129. “Ey Rabbimiz! Onlara içlerinden, senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara Kitab’ı ve hikmeti[53] öğretecek ve onları (şirkten ve kötülükten) arındıracak bir peygamber gönder. Şüphesiz sen, azîz ve hakîm (hüküm ve hikmet sahibi)sin.”

[53] Hükümleri ve uygulamasını.

130. Kendini bilmeyen (ahmak)lardan başka, kim İbrahim’in dîninden yüz çevirir? Hakikat biz, onu dünyada (peygamberlik için) seçtik. O, âhirette de şüphesiz iyilerdendir.

131. Rabbi ona: “(Hakka) teslim ol!” buyurduğunda o da: “Âlemlerin Rabbine teslim oldum.” dedi.[54] [krş. 2/112]

[54] Hz. İbrahim zât ve sıfatlarında, hüküm ve hâkimiyetinde tek olan, âlemlerin Rabbi Allah’a bütün benliğiyle teslim olmuş, bunun aksine hiçbir varlığı yüceltmemiştir. Bundan dolayı onun dinine “Hanîf dîni” denmiştir. [bk. 3/95]

132. İbrahim de bunu oğullarına tavsiye etti. (Torunu) Yakub da (öyle yaptı ve): “Ey oğullarım! Şüphe yok ki Allah size dîn(i İslâm’)ı seçti; bundan böyle sizler, ancak müslümanlar olarak (yaşayıp) can verin.” dedi.

133. (Ey yahudiler!) Yoksa Yakub’a ölüm geldiği zaman siz orada mı bulunuyor idiniz? O zaman (Yakub,) oğullarına: “Benden sonra neye ibadet edeceksiniz?” diye sormuş, onlar da: “Senin ilâhın; babaların İbrahim, İsmail ve İshak’ın ilâhı olan bir tek İlâh (Allah)’a ibadet ederiz. Ve biz, yalnız O’na teslim olanlarız.” demişlerdi.

134. İşte onlar (İbrahim ve Yakub oğulları böyle) bir ümmetti, gelip geçti. (Onların) kazandıkları kendilerine, sizin kazandığınız da sizedir. Siz onların

yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz. (“Onlar da yahudi” idi diyerek, bir çıkar, pâye sağlamayınız.)

(Bununla 141. âyet-i kerîme aynı mealdedir. Bu âyetlerden önce geçtiği üzere yahudi ve hıristiyanlar Hz. İbrahim’e (oğul ve torunlarına da) yahudi ve hıristiyan ismi vererek onlardan bir pâye elde etmekte idiler. Buna karşılık yüce Allah: “Onlar gelip geçmiştir…” buyurmakla, “Siz artık kendinize bakın, onlardan size pâye verilmez, zamanın değişmesiyle hükümler de değişmiştir. Ancak esasta bir olarak gelen Tevhid dîni İslâm’da kazanç elde edin” diye aynı cevap ve uyarıyı yapmaktadır. Diğer taraftan Hz. İbrahim’in yahudi, hıristiyan ve müşrik olmadığı da âyet-i kerîmelerde bildirilmiştir.) [bk. 3/67; 16/20]

135. Bir de (yahudiler, müslümanlara): “Yahudi olun.” (Hıristiyanlar ise:) “Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız.” dediler.[55] (Onlara) de ki: “Hayır, biz (küfür ve şirkten uzak kalıp) ‘bir tek Allah’a yönelen’ İbrahim’in (Hanîf) dînine uyarız. O, (Allah’a) ortak koşanlardan değildi.” [bk. 57/28-29]

(Bu âyet-i kerîmede ve 120. âyette geçtiği üzere müslümanlar, yahudi ve hıristiyanların bütün yaşayış şekillerine uysa ve uyum sağlasa bile, yine de dinlerine girmedikçe, onlar tarafından beğenilmeyecek ve kendilerinden sayılmayacaklardır. Bu âyetler tüm müslümanlara bir uyarıdır.)

[55] bk. 2/113, 120.

136. (Ey mü’minler!) Onlara deyin ki: “Biz Allah’a ve bize indirilen (Kur’ân-ı Kerîm’)e, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve torunlarına indirilene; Musa ve İsa’ya verilenlere, diğer peygamberlere Rableri tarafından verilen (kitap ve sayfa)lara iman ettik. Biz onların hiçbiri arasında (inanç yönünden) asla ayırım yapmayız. Biz ancak O’na teslim olan (müslüman)larız.”

137. Eğer o (yahudi ve hıristiya)nlar da sizin iman ettiğiniz gibi (bütün esaslara) iman ederlerse, muhakkak doğru yolu bulmuş olurlar. (Yok) eğer yüz çevirirlerse, mutlaka onlar (size karşı) ayrılıkçılık (ve düşmanlık) içindedirler. Onlara karşı Allah sana yeter. O, hakkıyla işitendir, bilendir.

(Hıristiyanlar, Allah Resûlü’ne: “Biz vaftiz yapılarak Hıristiyanlık ile boyanıyoruz, sizin renginiz nedir?” diyorlardı.)

138. (De ki: “Biz) Allah’ın (İslâm) boyasıyla (boyanmışızdır).[56] Boyası Allah’ınkinden daha güzel olan kim olabilir ki? Biz ancak O’na kulluk edenleriz.”

[56] Allah’ın boyasıyla yani İslâm ile boyanmak demek şirk, küfür, nifak, büyüklenme ve benzeri pisliklerden arınmak; hayat tarzını, Kur’an’a/İslâm’a göre düzenlemek ve onu öze/temele yerleştirmektir.

139. (Onlara) de ki: “Allah, hem bizim Rabbimiz, hem sizin Rabbiniz olduğu halde siz, O’nun hakkında bizimle münâkaşa mı ediyorsunuz? Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz sizedir. Biz O’na tam bir samimiyetle bağlıyız.”

140. “Yoksa siz; İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve onun torunlarının yahudi veya hıristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?” De ki: “Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı? Allah tarafından (bilinen ve bildirilen) bir şahitliği gizleyenden daha zalim kim vardır? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.”

141. İşte onlar (böyle) bir ümmetti, gelip geçti. (Onların) kazandıkları kendilerine, sizin kazandığınız da sizedir. Siz onların yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz. [krş. 2/134]

142. (Medine’deki yahudi ve münâfık) birtakım beyinsiz insanlar: “(Müslümanları) üzerinde bulundukları, (eski) kıblelerin(i Beyt-i Mukaddes’)ten (Kâbe’ye) çeviren nedir?”[57] diyecekler. (Resûlüm!) De ki: “Doğu da Allah’ındır, batı da. O (kullarının iyi niyet ve amellerine göre) dilediğini doğru yola iletir.” [krş. 2/115]

[57] Resûlullah Medine’ye hicret ettiği zaman 16-17 ay Kudüs’e yönelerek namaz kılmıştı. Bunun üzerine yahudiler kendilerine pay çıkararak şımardılar, münâfık ve müşrikler de ileri geri laf etmeye başladılar: “Muhammed nereye yöneleceğini bilmiyor.” dediler. Cenâb-ı Hak da Resûlü’nün niyazı üzerine aşağıdaki âyetlerle Kâbe’ye dönülmesini emretti.

143. (Ey müslümanlar!) Böylece sizi dengeli (seçkin ve adaletli)[58] bir ümmet kıldık ki insanlara karşı (adaletin örneği ve hakikatin) şahitler(i) olasınız ve Peygamber de sizin lehinizde şahit olsun. (Resûlüm! Biz vaktiyle arzulayıp da şu anda) yöneldiğin kıble (olan Kâbe’)yi ancak (sen) Peygamber(im’)e uyanları, topukları üzerinde geri dönen (münâfık ve mürted)lerden ayıralım (da onlar bilinsinler) diye kıble yaptık. Gerçi bu (çevrilme) elbette Allah’ın doğru yola ilettiği kimselerden başkasına ağır gelmektedir. Allah sizin imanınızı (Mescid-i Aksâ’ya yönelerek kıldığınız namazlarınızı) asla zâyi edecek değildir. Şüphesiz Allah, insanlara karşı çok şefkatlidir, çok merhametlidir. [bk. 4/41; 22/78]

[58] Âdil olma vasfı Buhârî’nin ifadesidir (Zebîdî, XI, 63). Vasat (dengeli) ifadesi; orta, ifrat ve tefritten uzak, mûtedil, hayırlı, âdil ve mümtaz gibi anlamlara gelir. [bk. 3/110]

144. (Resûlüm! Kıblenin Kâbe’ye çevrilmesi hususunda vahyin gelmesi için) yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Şimdi seni elbette hoşlanacağın bir kıbleye çeviriyoruz. Artık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram (Kâbe) tarafına çevir. (Ey mü’minler,) nerede olursanız olun (namazda) yüzlerinizi o yöne çevirin. Şüphe yok ki kendilerine kitap verilenler, bunun Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu pekâlâ bilirler.[59] Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.

[59] Çünkü Resûlullah’ın her iki kıbleye yöneleceği kendi kitaplarında yazılı idi.

145. (Resûlüm!) Andolsun ki sen, kitap verilen (yahudi ve hıristiyan)lara her türlü âyeti (mucize ve delili) getirsen bile (inatlarından)[60] senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kıblesine de uymazlar. Andolsun ki eğer sana gelen ilim (vahiy)den sonra onların arzu ve heveslerine uyarsan, mutlaka sen de zalim (hakkı çiğneyip kendisine yazık eden) kimselerden olursun.

(Yüce Allah'ın Kur'an geldikten sonra ona uymayıp da, kendinin veya Ehl-i Kitab'ın arzu ve heveslerine, çıkarcı isteklerine uymanın zalimlik olduğu hakkında Resûlü'ne yaptığı bu uyarı bütün inananlaradır.)

[60] İnat ve taassup, nefsin imanla terbiye edilmeyişinden ve Allah'a tam teslim olmayışından ileri gelir.

146. Kendilerine kitap verdiklerimiz (Muhammed'in vasıflarını, kitaplarında gördükleri için) O'nu oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken onlardan bir grup, bildikleri halde gerçeği gizlerler. [bk. 2/76; 6/20]

147. "Hak ve gerçek" olan Rabbinden (gelen)dir. Bu hususta asla şüpheye düşenlerden olma!

148. Herkesin (ve her toplumun) yöneldiği bir yön (bir kıble ve bir istikamet) vardır. Öyle ise (ey mü'minler!) Hayır işlerinde yarış edin! Nerede olursanız olun, Allah hepinizi (mahşerde hesap için) bir araya getirir. Şüphesiz Allah her şeye kâdirdir.

149. (Resûlüm!) Her nereden (yola) çıkarsan çık, (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Bu (emir), Rabbinden (gelen) mutlak bir gerçektir. Allah yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

150. (Yine) her nereden (yola) çıkarsan çık, (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. (Ey mü'minler!) Siz de nerede olursanız, yüzünüzü onun tarafına çevirin ki (diğer) insanların aleyhinize (sizi küçük düşürecek) bir delili olmasın. Ancak onlardan (ulu orta konuşarak) zulmedenler hariçtir (Bunlar yine de edepsizliğini sürdürebilir).[61] Artık siz onlardan korkmayın, benden korkun (ve o tarafa dönün) ki size olan nimetimi tamamlayayım, böylece doğru yolu bulabilesiniz.

[61] Yani yahudiler: "Muhammed dînimizi terkediyor fakat kıblemiz Kudüs'e yöneliyor."; müşrikler de: "Ceddi olan Hz. İbrahim'in kıblesini bırakıp yahudilerin kıblesine dönüyor." dediler. Bunun gibi İslâm'a uymayan İslâm dışı her grubun da gönlünce yöneldiği bir yönü vardır ki müslümanları da Allah'ın yönünden ayırıp kendi yönlerine çevirmek için gayret sarfederler.

151. Nitekim (size nimetimi tamamladığım gibi) içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden (şirkten, maddî ve mânevî kirlerden ve kötülüklerden temizleyen), size Kitab'ı ve hikmeti (ve O'nun hükümlerinin uygulamasını) öğreten ve bilmediklerinizi bildiren bir Resul gönderdik. [bk. 3/164; 62/2]

152. O halde beni (ibadet ve itaatle) hatırlayın ki ben de sizi (sevap ve mağfiretle) anayım; bana şükredin (ibadetsizlik ve itaatsizlikle) bana nankörlük yapmayın.

(İnsanlardan bir kısmı sahip olduğu dünyalıklarla sevinmekte, övünmekte, diğer bir kısmı da maddî/teknolojik ürünleri icat edenleri veya kendisinde güç görüp kahramanlaştırdığı şahsiyetleri övmekte ve onları şükranla anmakta iken; buna karşılık kendisini yaratan ve sayısız nimetler lütfeden Allah'ın yüceliğini ve O'na şükrünü, kulluk borcunu unutmaktadırlar ki bu da tam anlamıyla nankörlüktür. Allah'a ibadet ve itaatle şükrü yerine getirmek, nimeti artırır, basireti açar, berekete vesile olur. Emirlerine muhalefet etmek/karşı çıkmak ve itaatsizlik ise, küfür ve nankörlük olup azabı artırır.) [bk. 14/7]

153. Ey iman edenler! Sabır ve namaz/dua ile (Allah'tan) yardım isteyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir. [krş. 2/45-46]

(Âyet-i kerîmede geçen sabır ve namaz, karşılaşılacak güçlüklerin çözülmesi için Allahu Teâlâ'nın yardımını sağlayacak bir vesiledir. Sabır; cesaret, zorluklara göğüs germek, direnmek anlamında da ahlâkî bir disiplindir. Namaz; gönlünde Allah sevgisi olan, O'na saygı duyan ve O'nun huzuruna çıkacağına inanan kimsenin iman ve itaatinin bir göstergesi, dînin direği ve kulu Allah'a yaklaştıran bir ibadettir.)

154. Allah yolunda öldürülen kimseler hakkında "ölüler" demeyin. Hayır, aksine onlar diridir, fakat siz (bunu) anlayamazsınız. [krş. 3/169]

155-156. (Ey mü'minler! İtaat edeni isyan edenden ayırt etmek için) andolsun ki sizi hem biraz korku ve açlıkla hem de mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle imtihan edeceğiz. (Ey Resûlüm!) Sabredenlere (lütuf ve ihsanımı) müjdele! Öyle ki onlar, kendilerine bir bela geldiği zaman ancak: "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aitiz ve (sonunda) yine O'na döneceğiz." derler.

(Çünkü gelen her türlü afet ve musibet, Allah'ın bilgi, irade ve takdiri dâhilindedir. Sabretmek ise, insanın Allah'ın takdirine boyun eğmesi ve günah teşkil eden arzularına engel olmasıdır.)

157. İşte Rablerinin mağfiret ve rahmeti, o (teslimiyette buluna)nların üzerinedir; işte doğru yolu bulanlar da ancak onlardır.

158. Şüphesiz "Safâ" ile "Merve" Allah'ın (emrettiği haccın) nişânelerinden (unsurlarından)dır. Kim Beyt'i (Kâbe'yi) hacceder veya umre yaparsa, bu iki (tepe olan Safâ ve Merve')yi tavaf etmesinde (gidip gelmesinde) bir beis yoktur. Kim gönülden bir hayır yaparsa, (bilsin ki) Allah, muhakkak mükâfatını verir ve (kimin ne yaptığını) bilir.

(Câhiliye döneminde bu tepelerde meşhur birer put vardı. Mekke'nin fethinden sonra bunlar kırılmasına rağmen müslümanlar bu tepeler arasında sa'y yapma hususunda tereddüt ediyorlardı. Bunun için bu âyet nazil oldu.)

159. Şüphesiz, indirdiğimiz delilleri (emirleri) ve doğru yolu gösteren (âyetler)i insanlara Kitab'da açıkça bildirdikten sonra (hakikati) gizleyenler (ve onları yürürlükten kaldırmaya çalışanlar) var ya; işte onlara hem Allah lanet eder, hem de (bütün) lanet ede(bile)nler lanet eder. [krş. 2/174]

(Çünkü İslâm'ın hakikatlerini gizleyenler; küfrün, batılın gündeme gelmesine ve hâkim olmasına sebep olmuş olurlar.)

160. Ancak tevbe ed(ip dön)enler, (hallerini) düzeltenler ve (Allah'ın indirdiği gerçekleri eğip bükmeden dosdoğru) açıklayanlar başka(dır). İşte, ben onların tevbesini kabul ederim. Zira ben, tevbeleri kabul buyuran, çok merhamet edenim.

161. Şüphesiz ki (âyetlerimize ve hükümlerimize karşı çıkarak) küfre sapıp da kâfir olarak ölenler (var ya), işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üstünedir.

162. (Onlar) bu lânette temelli kalacaklardır. Artık onların azapları hafifletilmez, yüzlerine de bakılmaz.

163. Sizin İlâhınız bir İlâh (Allah')tır. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O Rahmân'dır (dünyada bütün yaratıklara merhamet edendir), Rahîm'dir (âhirette yalnız mü'minlere rahmet edendir).

(Kendisinde üstün güç ve hükümranlık görülen; yörüngesine girilip tanrılaştırılan ve tapınılan liderler ve birçok varlıklar olmuştur. Yüce Allah burada, hükmü ve mutlak hâkimiyeti altına girilen ilâhın, bir tek kendisi olduğunu bildirmektedir.)

164. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanların yararı için denizde (süzülüp) giden gemilerde, Allah'ın semadan indirip onunla, öldükten (kuruduktan) sonra toprağı dirilttiği suda, orada (yeryüzünde) yaydığı her türlü canlıda (ve onları yaymasında), rüzgarları (dilediği gibi) estirişinde, gök ile yer arasında (Allah'tan gelecek) emre hazır bekleyen bulutta, elbette düşünen bir kavim için, (Allah'ın varlığına ve birliğine) nice deliller vardır.

165. Öyle insanlar vardır ki Allah'tan başkasını (putları, arzu ve hevalarını, yücelttikleri, sevip bağlandıkları şahısları, bazı varlık ve eşyayı, gizli veya açıktan sevip) O'na (Allah'a) denk hâle getirirler; tıpkı Allah'ı sever gibi onları severler,[62] (böylece şirke düşerler, Allah yerine onlara bağlanırlar). (Hakiki)

inanmışların Allah sevgisi (emirlerine itaat ve bağlılığı) ise daha kuvvetli (ve içtendir). (O'na denk hiçbir sevgi beslemezler. Allah'a eş koşup da kendilerine) zulmedenler, azabı gördükleri zaman, (anlayacakları gibi) bütün kuvvet (ve kudret)in Allah'ta bulunduğunu ve Allah'ın azabının, gerçekten çetin olduğunu keşke (önceden) bilselerdi. [krş. 6/136; 12/106; 14/30; 31/21; 33/66-68; 34/31; 40/73-75; 45/23]

[62] Bir toplum bir insana hayran oldu mu onu yüceltip kutsallaştırır ve (neredeyse onu) tanrı mertebesine çıkarır. Bazen de eşyayı kutsallaştırır. Artık bunlar eleştirilemez (Kösemihal, s. 134). Çünkü onlar artık tabulaşmış/putlaşmış olup yapılan her mühim iş ve harekette ona karşı tapınma edâsıyla bağlılıklarını sunarlar. Bu sosyolojik olay, ateistlerde ve ilkel (klan) kabilelerde daha yaygın halde idi. Bir kimse birini veya bir şeyi Allah için değil de onları Allah yerine veya Allah gibi severse/Allah gibi sevgi gösterirse, şirke düşmüş ve kendine zulmetmiş olur. [krş. 58/22]

166. Nitekim (dine aykırı olan işlerde) kendilerine uyulan (o peşinden gidilen günahkâr) kimseler, o gün azabı gördükleri vakit (kendilerine) uyanlardan hızla uzaklaşacaklar ve aralarındaki (yandaşlık ve liderlik gibi) bağlar kopacaktır. [krş. 2/70; 9/31]

167. (Bunun üzerine onlara) uyanlar da: "Ah, keşke biz (dünyaya) bir kere daha dönseydik de (bugün onların) bizden uzaklaştıkları gibi biz de (onlardan) uzak dursaydık." derler. İşte Allah onlara bütün yaptıklarını hasret (pişmanlık ve üzüntü)ler içinde gösterecektir. Onlar cehennemden çıkacak da değillerdir. [bk. 7/36-39; 16/27; 28/62-66; 33/66-68; 34/22; 37/22-35; 38/55-61; 41/9]

168. Ey insanlar! Yeryüzündeki helal ve temiz şeylerden yiyin. (Pis ve haram olan şeyleri yiyip içmede) şeytan (ve benzerlerin)in adımlarını izlemeyin. Çünkü o(nlar) sizin için apaçık bir düşmandır. [krş. 2/208; 17/27]

169. O size ancak kötülüğü, hayasızlığı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi/iddia etmenizi emreder.

(Âyet-i kerîmede belirtildiği gibi, İslâm'a aykırı emir, sevgi, şehvet gibi nefs-i emmârenin her türlü istekleri; hayasızlık ve haram mal edinme gibi şeyler (24/21) şeytanın adımlarıdır ki bunlar siyâsî, içtimâî (sosyal) ve ferdî alanda toplanırlar. Kim, İslâm'dan başka bir din ve hayat tarzı ararsa sonu hüsrandır (3/85). Çünkü bu, şeytan ve dostlarının yoludur (6/121; 38/83). Zira yüce Allah, "Şeytana tapmayın." (36/61) buyurmaktadır.)

170. Onlara: "Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) uyun." denildiği zaman onlar: "Hayır! Biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuz (ve öğrettikleri yol)a uyarız." dediler. Peki, ataları bir şey (in İslâm'a uyup uymadığın)ı düşünemeyen ve doğru yolu bulamayan (sapık yolun yolcusu) kimseler olsalar da mı (onlara uyacaklardı)?![63]

[63] Yüce Allah'ın gönderdiği son din İslâm'a ve O'nun kitabına uymayan bütün sistem, örf âdet ve gelenekler batıl olup, Allah katında makbul değildir ve sonu hüsrandır. [bk. 2/138; 3/83; 5/50; 43/22]

171. İnkâr edenleri (doğru yola davet edenleri)n durumu, bağırış ve çağırıştan başka duymayan (hayvanlar)a 'seslenip bağıran'ın durumu gibidir.[64] Onlar, (mânen) sağır, dilsiz ve kördürler. Bu sebeple onlar, (ilâhî emirleri duysalar da) akletmezler (düşünüp emrin gereğini yerine getirmezler).

[64] Veya: (Hakka çağırıldıkları halde anlamayan) kâfirlerin hali, (çobandan) bağırtı ve çağırtıdan başka hiçbir şey duymayan (hayvan)ların haline benzer.

172. Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz/helal olanlarından yiyin; eğer sadece O'na kulluk ediyorsanız, Allah'a şükredin. (O'na karşı diliniz, bedeniniz ve malınızla, kulluk borcunuz olan şükrü yerine getirin.)

173. (Allah) size sadece ölmüş (murdar hayvan)ı, kanı, (hem etinin hem tabiatının pisliğinden dolayı) domuz etini ve Allah'tan başkası (putlar ve şahıslar) adına kesileni haram kıldı.[65] Fakat kim de mecbur kalırsa, istekli olmayarak ve sınırı aşmadan (sırf ölmemek için) yerse ona hiçbir günah yoktur. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir. [krş. 5/3]

[65] Resûlullah (sas.) âyetteki 'habâis' (pis şeyleri) açıklarken bunların dışındaki eti yenmeyen hayvanları bildirmiştir. Bunlar da hadis ve fıkıh kitaplarında mevcuttur [krş. 7/157]

174. Allah'ın indirdiği Kitab'dan bir şeyi gizleyip de[66] onu (elde edeceği dünyalık) birkaç paraya satanlar var ya… İşte onlar, (gizledikleri veya suskunluklarının karşılığında aldıkları ile) karınlarına ateşten başka bir şey doldurmayacaklar. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onları temize de çıkarmaz. Onlara acıklı bir azap vardır.

(Din adına çıkmış bazı kimseler, ilâhî vahyin doğruluğunu kabul etmekle beraber, zalimlerle el ele vererek ilâhî vahyi onların arzuları doğrultusunda yorumlayarak mü'minlerle mücadeleye girişirler. Böylece bunu dünyevî bir kazanca/ranta ve şöhrete dönüştürürler. Cezaları ise âyette belirtilmiştir.)

[66] Yahudi hahamları, âhir zaman peygamberinin vasıflarını ve geleceğini haber veren âyetleri bile bile gizliyorlardı. [bk. 2/ 146]

175. Onlar doğru yolu bırakıp sapıklığı, mağfireti bırakıp azabı satın almış kimselerdir. Onlar, ateşe karşı ne kadar da dayanıklı imişler!

176. Bunun sebebi şudur: Çünkü: Allah, Kitab'ı (Kur'an'ı) hak olarak indirmiştir. (Buna rağmen, keyfî yorumlar sonucu) o Kitab'da (ve hükümlerini kabulde) ihtilafa düşenler elbet (haktan) uzak bir ayrılık (bir azap) içindedirler.

177. (Ey ibadet edenler!) İyi ve erdemli olmak (yalnızca) yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir.[67] Fakat iyi ve erdemli (muttakî) kişi; Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitab'a (Kur'an'a) ve peygamberlere inanıp malı(nı), sevgisine rağmen (Allah rızası için) akrabaya, yetimlere, yoksullara ve yolda/sokakta kalmışlara, dilenenlere ve boyunduruk altında bulunanlara (kurtulmaları için ihlasla) veren, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren,

ahitleştiği zaman sözlerini yerine getiren, sıkıntıda, hastalıkta ve savaşın şiddetlendiği anda sabredendir. İşte (imanlarında, yaptığı iyilik ve taatte) doğru olanlar onlardır. Ve takvâya erenler de onlardır.

[67] Önceki hıristiyanlar, doğuya; Medine ve çevresindeki yahudiler ise kuzeybatıya düşen Beyt-i Makdis'e yüzlerini dönerek ibadet ediyorlardı. Müslümanlar da Kâbe'den önce Beyt-i Makdis'e veya uygun gelen cihete dönüp ibadet ediyorlardı. Burada gerek böyle, gerek namazda selam verirken yüzü doğu ve batıya çevirmek de kastedilmektedir.

178. Ey iman edenler! (Tarafınızdan kasten) öldürülenler hakkında size kısas yazıldı (farz kılındı. Öldüren) hüre hür, köleye köle, kadına kadın (hâkimin hükmü ile kısas olunur. Erkek, kadını öldürmüşse yine aynıdır). Fakat (öldürülenin) kardeşi (velîsi veya mirasçılarından biri) tarafından o (kâtil) şahıs lehine bir şey affedilir (bağışlanır)sa (kısas düşer), o zaman örfe uymak (yani dîne ve akla uygun diyet borcunu) ona (öldürülenin velîsine) güzellikle ödemek gerekir. Bu, Rabbiniz tarafından bir hafifletme ve merhamettir. Kim bundan sonra (kısas ister veya diyet aldıktan sonra yine de kâtile veya akrabasına) saldırıda bulunursa, onun için pek acıklı bir azap vardır.[68]

[68] İslâm hukukuna göre; kasten öldürülenin vârisi hem kısası, hem de diyeti (kan bedelini öldürene) bağışlayabilir. Bu takdirde olayın bir amme suçu sayılması dolayısıyla, devletin bunu ta'zir yoluyla takdir ettiği daha hafif bir ceza ile cezalandırma yetkisi vardır. Tevbe etmeyenlerin âhiret cezası bâkîdir. [bk. 5/33; 17/33]

179. Ey (gerçeği düşünebilen tam) akıl sahipleri! Kısasta sizin için (umûmî) hayat vardır; olur ki sizler, (bu sayede keyfinize göre yaralama ve cinayetten) korunursunuz.

(Yüce Allah'ın; "Kısasta hayat vardır." ifadesi, insanlığın hayat hakkını korumak içindir. Kısas, bir ödeşmedir ki öldürme, kesme ve yaralama gibi suçlara karşı, suçluya misli olan cezanın/âdil olan karşılığının mahkemece verilmesi, ya da mirasçılarının fidyeye razı olmaları şekliyle olur. Şahsî suçlarda devletin suçluyu affetme yahut diyete razı etme veya diyeti reddetme yetkisi yoktur. Bundan dolayı artık öç ve kan dâvâları da önlenmiş olacaktır. Nitekim, İslâm öncesi, eski Türklerde de töreye göre kısas yapıldığından kan dâvâları yoktu. Çünkü ceza suça denkti. Ceza, suça denk olunca caydırıcı oluyordu. Bu sebeple, ölmeyi göze alamayan yaralama ve öldürmeyi de göze alamıyor; hem de Allah'tan korkuyordu. Çağdaş hukuk sistemleri bunu sağlayamamıştır.)

180. Sizden birine ölüm (hali) geldiği zaman eğer bir hayır (bir mal) bırakıyorsa, anaya, babaya ve akrabalara (üçte birini) adalete uygun bir şekilde vasiyet etmesi size farz kılındı. Bu, 'Allah'a karşı gelmekten sakınanlar' üzerinde bir haktır (onlar üzerine bir borçtur).

(Vasiyet, malın üçte birini geçmeyecektir. Bu âyetteki vasiyet, Nisâ sûresindeki 7-12 ve 176. miras âyetleriyle yeni bir hükme bağlanmıştır. Peygamber Efendimiz de, "Vârise/mirasçıya, diğerlerinin rızaları dışında artık vasiyet yoktur." buyurmuştur.)

181. Artık kim, onu (ölünün vasiyetini) işittikten (veya yazılmasından) sonra değiştirirse, bunun günahı ancak onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah, (her şeyi) işitendir, bilendir.

182. Kim de, vasiyet edenin bir hata etmesi (haksızlığa meyletmesi)nden veya bir günah işlemesinden korkar da (tarafların) arasını düzeltirse ona hiçbir günah yoktur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir.

183. Ey iman edenler! Sizden önceki (ümmet)lere yazıldığı gibi, sizin üzerinize de oruç tutmak yazıldı (farz kılındı).[69] Olur ki bu sayede takvâya erersiniz.

[69] Bu konuda geniş bilgi için bk. Feyizli, s. 13-36.

184. (Farz kılınan oruç) sayılı günlerdir. Sizden kim, (o günlerde) hasta veya seferde ise o, (tutamadığı) günler sayısınca başka günlerde (oruç tutar. İhtiyarlığından veya tedavisi mümkün olmayan bir hastalıktan dolayı) oruç tutmaya gücü yetmeyenlere, (her güne karşılık) bir yoksulu (sabah akşam) doyuracak bir fidye vermesi (gerekli)dir. Kim de gönülden gelerek (daha fazla) bir ihsanda bulunursa, bu, onun için daha hayırlıdır. Bununla beraber (zor da olsa, işin önemini) bilirseniz, oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır.

185. (O sayılı günler) Ramazan ayıdır ki Kur'an; insanlara hidayet (doğru yol) rehberi, doğru yolun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak onda(ki Kadir gecesinde) indirildi.[70] Sizden kim (mazereti olmaksızın) bu ay(ın ilk hilâlin)e erişirse/görürse[71] hemen orucunu tutsun, kim de hasta veya seferde (olup da yer) ise, tutmadığı günler sayısınca (caiz olan) başka günlerde (orucunu kazâ etsin). Allah sizin hakkınızda kolaylık ister, zorluk istemez. Bu da, o sayıyı (kazâ ile) tamamlamanız ve size yol göstermesine karşılık Allah'ın yüceliğini tanımanız içindir. Olur ki (düşünür de) şükredersiniz.

[70] Kur'an'ın indirildiği Kadir gecesi, dünyanın/insanlığın aydınlanma gecesi olarak daima kutlanacaktır.

[71] Peygamber Efendimiz, "Hilâli görmekle orucu tutun, hilâli görmekle iftar (bayram) edin." buyurmuştur. Bir kimse, kendisi hilâli gördüğünde veya âdil bir kişi gördüğünü söylediğinde oruca başlar. Eğer İslâm hükümleri geçerli olan ve gecesi aynı geceye rastlayan ülkelerin birinde, şahitlerin şehadetiyle hilâlin görüldüğüne hâkim hüküm vermişse bütün müslümanlara aynı gecenin sabahında oruç tutmaları veya bayram yapmaları farzdır. Böyle değil ise hilâlin görülüşüne göre amel edilir. Sadece fen bilginlerinin hesabı (takvim) kâfî değildir. Mezheplerin ittifakı da bu görüş üzeredir (Cezîrî, I, 448, 451; *Fetâvâ-i Hindiyye*, II, 209; Ali el-Kârî (Mirkât), V, 502).

186. (Resûlüm!) Kullarım sana beni soracak olurlarsa (bilsinler ki) ben, şüphesiz onlara çok yakınım. (İsterse gönlünden geçirsin.) Bana dua edenin duasına icâbet eder (kabul eder)im. O halde onlar da benim davetimi kabul ed(ip bana itaat et)sinler ve bana iman(da sebat) etsinler. Tâ ki bu sayede doğru yola (kurtuluşa) ulaşmış olsunlar. [bk. 25/77]

(Allahu Teâlâ kullarına ilmiyle, rahmetiyle, lütuf ve ihsanıyla çok yakındır; yeter ki kullar emirlerine itaatten uzaklaşmasın, iman ve ameline riyâ,

münâfıklık ve şirk karıştırmasın, ihlaslı olsunlar. O'nun koyduğu sınırları da murâbıt olup korusunlar. [krş. 3/200] İşte kim Allah'a bağlanır, O'nun kendileri için koyduğu dînî ilkeleri muhafaza eder ve dua ile O'na sığınırsa, O da onu yüceltir ve yalnız bırakmaz. [2/153] Böylece Yaradan'ın yaratılana olan icabet vaadi gerçeklik kazanır.)

187. Oruç (günlerinin) gecesinde eşlerinizle cinsî ilişki kurmanız size helal kılındı. (Haramdan korunmak ve sükunete kavuşmak için) onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbise (durumunda)sınız. Allah (onlara yaklaşmamakla)[72] nefislerinizin arzularına karşı zâfiyet göstereceğinizi bildi de tevbelerinizi kabul edip sizi bağışladı. Artık bundan böyle, (oruç gecelerinde de) onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazdığı (takdir ettiği) şey (nesl)i isteyin. Beyaz iplik siyah iplikten (fecrin aydınlığı, gecenin karanlığından) seçilinceye (tan yeri ağarıncaya) kadar yiyin için; sonra da orucu akşam oluncaya (iftar vaktine) kadar tamamlayın. Fakat mescidlerde i'tikâfa çekilmiş iken kadınlarınıza yaklaşmayın. Bu (hükümler) Allah'ın (yasak) sınırlarıdır; sakın sınırlara yaklaşmayın! Allah, sakınıp korunsunlar diye âyetlerini insanlara böyle açıklar.

[72] Mevdûdî, I, 149.

188. Bir de mallarınızı aranızda haksız yollarla yemeyin.[73] İnsanların mallarından bir kısmını, bile bile, (haksız yere) haram yollardan yemek için o malları hâkimlere (reis ve idarecilere rüşvet olarak) aktarmayın. [krş. 4/29]

[73] "Kumar, hırsızlık, dolandırıcılık, cebir, çapulculuk, emanete hıyanet gibi haksız yollarla mallarınızı yemeyin." demektir. Âyette geçen "haram yollardan" ifadesinden maksat ise yalancı şahitlik, yalan yere yemin ve rüşvettir.

189. (Resûlüm!) Sana hilâl halindeki (yeni doğan) ayları sorarlar. De ki: "Onlar, insanlar ve (özellikle) hac için vakit ölçüleridir. (İhramlı iken câhiliye döneminde olduğu gibi) evlere arkalarından girmeniz iyi ve erdemli olmak değildir. Fakat iyi ve erdemli kişi 'Allah'ın emirlerine uygun davranandır.' Evlere kapılarından girin ve Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının ki kurtulasınız."[74]

(Medine halkı bayram törenlerinden, Ensar da hacdan döndükten sonra veya ihramlı iken evlerine arka taraftan girerlerdi. Bu câhiliye âdetini iyi bir şey sanırlardı. Yüce Allah bu âyetle, bunun çirkin olduğunu bildirdi ve kaldırdı.)

[74] "Evlere kapılarından girin (başka yerden girmeyin." ifadesi sosyal yönden de bir terbiye ve ahlâk kuralı içermektedir. [Aynı zamanda bir eve izinsiz girilmemesi konusunda bk. 24/27-28; 33/53]

190. Size savaş açanlarla siz de Allah yolunda savaşın. (Fakat savaşmayan ihtiyar, kadın ve çocukları öldürerek) aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki Allah, aşırı gidenleri sevmez.

(Bu âyet-i kerîmenin hükmü, bundan sonraki âyetle veya Tevbe sûresinin 12. âyetiyle de ilgilidir. Yüce Rabbimiz bu âyetle savaşa izin vermiş ancak

savaşta da insan haklarını teminat altına alarak katliamları, toplu öldürmeleri yasaklamıştır.)

191. Onları (size harp açan kâfirleri) yakaladığınız yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. (İslâm'ı beğenmeyip şirk ve küfrü hâkim kılmak ayetleri şahsî tevillerle aslî konumundan saptırmak veya dinden döndürmek için işkence yapmak şeklindeki) fitne ise adam öldürmekten daha beterdir. Mescid-i Haram'da sizinle savaşmadıkça siz de orada kendileriyle savaşmayın. (Fakat size) savaş açarlarsa, siz de onları öldürün. İşte kâfirlerin cezası böyledir. [krş. 48/24]

192. Şâyet onlar (savaş ve küfürden) vazgeçerlerse (ilişmeyiniz). Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

193. (İslâm'a engel) bir fitne kalmayıncaya, din (sahte tanrıların emri doğrultusunda değil; kısıtlamasız olarak) yalnız Allah'ın (buyruğu doğrultusunda) oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (dine ve dînî yaşantıya engel olmaktan) vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. [bk. 8/39]

(Zilkâde ayında savaş haram olduğu halde, müşrikler Hudeybiye'de bu ayın hürmetini çiğnediler. Hicretin 6. yılının bu ayında Hz. Peygamber ve ashâbına umre yaptırmadılar. Hz. Peygamber ise umrenin bir sonraki sene yapılması için anlaşma yaptı. Cenâb-ı Hak da, ertesi yıl bu ayda umre yapmayı nasip etti. Bunun için aşağıdaki âyetle bu aylarda saldıranlara karşı savaşa bile izin verdi.)

194. Haram (denen hürmetli) ay, haram aya bedeldir;[75] hürmetler (dokunulmazlıklar) da karşılıklıdır. O halde kim size (bu ayda) saldırırsa, onun size saldırdığı kadar (ölçüde ve şekilde), siz de onlara saldırın. Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/O'na karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah, muttakî olan (emirlerine uygun yaşayan)larla beraberdir.[76]

[75] Geçen senenin Zilkâde ayı bu senenin ayına denktir.

[76] Savaş yapılması haram olan aylar; Muharrem, Receb, Zilkâde ve Zilhicce aylarıdır.

195. Allah yolunda (mallarınızı) harcayın, kendi ellerinizle (kendinizi) tehlikeye atmayın;[77] iyilik edin. Şüphesiz ki Allah, iyilik edenleri sever.

[77] Bu âyette, malı israf etmenin, Allah yolunda (din uğrunda) harcamamanın helake ve azaba sebep olacağı bildirildiği gibi bunun dışında bazı şeylerin de helake sebep olduğu hakkında sahabe fetvaları vardır. Buna dayanılarak kendi canına kıyma, bile bile kendine zarar verecek bir hareket ve eylemde bulunma veya sonunda vücuda/sağlığa zarar veren şeyler başta keyif verir gibi olsa da, bu âyetteki yasak hükmüne dahil edilmiştir (İbni Kesîr (Çetiner), III, 768-769; Mehmed Vehbi, I, 334-337). [bk. 4/29; 88/6-7]

196. Haccı da, umreyi de Allah (rızası) için yapın. Eğer (bir engelle hac ve umreden) alıkonulursanız, o zaman kolayınıza gelen bir kurban (gönderin). Kurban yerine (Minâ'ya) varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Aranızda

hasta olan veya başından bir rahatsızlığı bulun(up da tıraş olan) varsa ona fidye gerekir ki o (fidye) de ya (üç gün) oruç tutmak, ya sadaka (altı fakire fitre)[78] vermek ya da bir kurban kesmektir. Güven (ve sağlık) içinde olduğunuz vakit hac zamanına kadar, umre ile faydalanmak isteyen kimseye (hacc-ı temettü yapana), kolayına gelen kurbanı kesmesi; kurban bulamayana da hac günlerinde (ihramlı olarak) üç gün, (memleketinize) döndüğünüz zaman da yedi (gün) oruç tutması gerekir; bunlar tam on (gün)dür. Bu, ailesi Mescid-i Haram (civarın)da oturmayanlar içindir. Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/aykırı davranışlardan sakının (hac hükümlerinde dikkatli olun) ve bilin ki Allah'ın cezası çok şiddetlidir.

[78] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 174.

197. Hac, bilinen aylar(da)dır.[79] Kim o aylarda (niyetle ihrama girip) haccı yerine getirmeye azmederse, (bilin ki) hacda (eşiyle) cinsî ilişki kurmak, günah sayılan davranışlarda bulunmak ve kavga etmek/ağız dalaşı yapmak yoktur. Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir. Bir de (yol için) kendinize azık edinin. (Bilin ki) azığın en hayırlısı takvâdır (günaha sebep olan hareketlerden sakınmaktır). Ey akıl sahipleri! Yalnız benim emirlerime uygun yaşayıp karşı gelmekten sakınarak azabımdan korunun.

[79] Şevvâl, Zilkâde ayları ve Zilhicce'den on gün.

198. (Hac mevsiminde, ticaret yaparak)[80] Rabbinizden bir lütuf (bir rızık) aramanızda size bir vebal yoktur. Arafat'(taki vakfe[81]) den (Müzdelife'ye) akın ettiğiniz zaman, Meş'ar-i Haram'ın yanında (Müzdelife'de) Allah'ı (dua ve telbiye ile) anın. Ve sizi doğru yola hidayet ettiği gibi (siz de), aynı şekilde O'nu (tevhid ve tâzimle) öylece anın. (Biliyorsunuz ki) siz, bundan evvel (câhiliye döneminde) cidden yanlış yolda olanlardan idiniz.

[80] Cessâs, I, 309.

[81] Arafat'taki vakfe (durma); haccın rükünlerinden olup Arefe günü zevâl vaktinden, Kurban bayramının birinci günü tan yeri ağarıncaya kadar herhangi bir zamanda yerine getirilir. Kureyş ve dini Kureyş ile aynı olan bazı müşrik kabileler, Müzdelife'de vakfe yaparlardı (Zebîdî, IX, 55).

199. Sonra, insanların (sel gibi) aktığı (döndüğü) yerden, (Arafat'tan) siz de akın edin, Allah'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

200. Hac ibadetlerinizi bitirdiğinizde, vaktiyle (orada) atalarınızı (sevgi ve övgü ile) andığınız gibi, artık bundan böyle daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın. İnsanlardan kimi: "Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) dünyada ver!" der. Artık (böyle diyen) o kimseye âhirette hiçbir nasip yoktur.

(Bu insanlar, dünyevî arzularının iyiliğine, kötülüğüne bakmaksızın sadece bol dünyalık nimetler için dua ederler. Çünkü gönüllerinde âhiretin yeri yoktur, bunun için orada nasipleri de yoktur.)

201. Onların kimi de: “Ey Rabbimiz! Bize dünyada da güzellik, âhirette de güzellik ver ve bizi cehennem azabından (ateşinden) koru.” der.

202. İşte onlara, kazandıklarından (hem dünyada hem de âhirette) büyük bir nasip (rahmet, hayır ve bereket) vardır. Allah hesabı çok çabuk görendir.

203. (Teşrik günleri diye bilinen)[82] sayılı günlerde (tekbir getirmek suretiyle) Allah’ı zikredin. Kim iki günde (Zilhicce’nin on bir ve on ikinci günlerinde Minâ’dan Mekke’ye dönmek için) acele ederse, ona günah yoktur. Kim de acele etmeyip geri kalırsa, günahlardan korunması halinde ona da vebal yoktur. Allah’a ‘saygılı olup emrine uygun yaşayın’ ve bilin ki siz şüphesiz O’nun huzurunda toplanacaksınız.

[82] Teşrik günleri, Kurban bayramının ikinci gününden başlar, dördüncü günü ikindi vaktine kadar devam eder. Teşrik tekbirleri ise Arefe günü sabah namazında başlar, dördüncü günü ikindi vaktine kadar devam eder.

204. İnsanlardan öyleleri vardır ki (onun) dünya hayatına dair (aldatan yaldızlı) sözü, senin hoşuna gider ve (hatta bunlar), sözlerinin özlerine uyduğu konusunda da Allah’ı şahit tutar. Halbuki gerçekte o, (İslâm’ın ve müslümanların) en azılı düşmanıdır. [krş. 63/4][83]

[83] Bu âyet münâfıklardan Ahnes b. Şurayk hakkında indi. Bu kişi, tatlı dilli olmakla birlikte, cânî ruhlu bir kimse idi. Mekke’nin fethinden sonra müellefe-i kulûbdan sayılıp ganimetten kendisine pay ayrıldığı, sonraları İslâm’dan tekrar çıktığı kaydedilir.

205. O, (dönüp gidince veya) iş başına geçince, (Allah’ın emrine karşı gelmek ve hevasına uymakla) ülkede fesat çıkarmaya, harsı (ekonomiyi, kültürü) ve nesli mahvetmeye çalışır. Allah ise fesadı/bozgunculuğu sevmez.

206. Ona: “Allah’ın emirlerine karşı gelmekten sakın.” denildiği zaman, (kızar da) gururu kendisini (daha fazla) günaha sürükler; artık böylesinin hakkından cehennem gelir. (Orası) ne kötü bir yataktır!

(Bu üç âyet-i kerîme; birtakım (münâfık) insan tiplerini ortaya koymaktadır ki onlar çok güzel ve yaldızlı konuşmalar yaparlar “Ben şahsî çıkarlarım için değil; doğruluğu, iyiliği getirmek ve insanları kurtarmak için çalışmaktayım.” gibi sözler söylerler. İdeolojilerini putlaştırmaya çalışırlar. Fakat iş başına geldikleri zaman, ekini (ekonomik gücü) ve nesli çeşitli usullerle mahvederler, mânevî değerlerinden kopmuş kişiliksiz, materyalist ve çıkarcı nesiller üretirler. Böylece büyük fesatlara ve bozulmalara sebep olurlar. Takvâya, Allah’ın emir ve rızasına uygun yaşamaya çağıranları da küçük görüp büyüklenirler. Onların hakkından ancak cehennem gelecektir. İslâm’ın nurunu söndürmeye ve gereği gibi müslüman olmak/müslümanca yaşamak isteyenleri de sindirmeye çalışan bu İslâm düşmanı, münâfıklar hakkında inen bu üç âyette, düşünenler için alınacak büyük dersler vardır.) [bk. 2/165-167]

207. Kimi insanlar da, Allah'ın rızasını kazanmak için canını feda eder; Allah da kullarına çok şefkatlidir.

(Süheyb er-Rûmî (ra.) Mekke'den Medine'ye hicret edecekti, müşrikler engel oldular ve "Ancak malını burada bırakırsan hicret edebilirsin." dediler. O da malını terkedip dini için hicret etti. Böylece o ve benzerleri bu âyet-i kerîme ile ilâhî övgüye mazhar oldular.)[84]

[84] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 184-185.

208. Ey iman edenler! Hepiniz (çekişmeyi bırakıp Kur'an'ın prensiplerinde toplanarak İslâm ile, toplumsal ve evrensel) barışa/güvenliğe (tam anlamıyla İslâm'a) girin, şeytanın (ve benzerlerinin) izinden gitmeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır. [krş. 2/168]

209. (Haram ve helal hakkında) size bunca açık deliller (ve gerçekler) geldikten sonra, (İslâm'ın hak yolundan) kayarsanız, bilin ki Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

210. Onlar (Kur'an'a/İslâm'a karşı olup şeytana uyanlar), ille de bulut gölgeleri içinde kendilerine Allah'ın (azabının) ve (azap için) meleklerin gelmesini ve (helak olup gitmeleri ile) işin bitirilmesini mi bekliyorlar? (Bütün) işler ancak Allah'a döndürülür (Her şey O'nun iradesi yönünde olup biter). [bk. 25/25]

211. (Resûlüm!) İsrâiloğulları'na bir sor; onlara (geçmişte) nice açık âyetler (mucizeler) verdik. Kim, Allah'ın nimetini, o (nimet) kendisine geldikten sonra (küfre saparak) değiştirirse, şüphesiz Allah'ın cezası pek şiddetlidir.[85]

[85] Kurtubî'ye göre bu âyet, İsrâiloğulları'nı, bütün insanları ve Allah'ın bütün nimetlerini içine almaktadır. Buradaki nimet ise Hz. Muhammed (sas.) ve İslâm'ın kaynağı Kur'an'dır. Bu nimeti değiştirmek ise Hz. Peygamber'i tasdik etmemek, onun bildirdiklerine –bir kısmına dahi olsa– kasten uymamak, onları yerine getirmemektir (Kurtubî, III, 161).

212. Dünya hayatı, küfre sapanlara süslü gösterildi (dünyaperest/maddeperest oldular). Bu yüzden onlar(ın zenginleri, fakir) mü'minlerle[86] alay ederler. Halbuki takvâ sahipleri (Allah'ın emrine uygun yaşayan/aykırı davranmaktan sakınan o fakir mü'minler), kıyamet gününde onlardan üstündürler. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.

[86] Bilâl, Süheyb ve Ammâr (r.anhüm) gibi.

213. İnsanlar (imanlı) tek bir ümmetti. Sonra (bir kısmı küfre saparak ayrılığa düşünce) Allah, (rahmetini) müjdeleyici ve (azabından) sakındırıcı olarak peygamberler gönderdi. Anlaşmazlığa düştükleri şeylerde, insanlar arasında hükmetmek için onların beraberinde hakikati gösteren kitap(lar) da indirdi. Ancak kendilerine kitap verilenler, açık deliller geldikten sonra, aralarındaki ihtiras (haset ve zulüm)den dolayı o (son Kitab hakkı)nda ayrılığa düştüler.

Allah da (ona) iman edenleri, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe kendi izniyle ulaştırdı. Allah, dilediğini (iyi niyetine göre) doğru yola iletir.

214. (Ey mü'minler!) Yoksa siz, sizden önce geçip giden (mü'min)lerin, başlarına gelen (sıkıntı)lar, sizin de başınıza gelmeden (hemen) cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk ve sıkıntı dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki hatta Peygamber ve onunla birlikte olan o mü'minler: "Allah'ın (vaadettiği) yardımı ne zaman?" diyecek (duruma gelmiş)lerdi. İyi bilin ki Allah'ın yardımı çok yakındır. [krş. 3/142 29/2-3]

(Bu âyet ashâbın Hendek gazvesinde karşılaştıkları çetin sıkıntılar üzerine nazil olmuştur. Âyet-i kerîme'de Hz. Peygamber ve ashâbına/ümmetine bir mesaj vardır ki; o da, halis niyetle çıkılan İslâm davası yolunda gelecek zorluklara dayanmak, sabretmek, acizlik göstermeyip mücadeleye devam etmektir. Ancak böylece cenneti kazanmak, Allah'ın yardımına kavuşmak mümkün olur.)

215. (Resûlüm!) Sana (Allah yolunda, kimlere) ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "İnfak edeceğiniz mal; ana baba, akrabalar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Siz hayırdan ne yaparsanız, şüphesiz, Allah onu hakkıyla bilir (ve mükâfatı verir.)"

216. (Ey mü'minler!) Size hoş gelmese de, (gerektiğinde zulüm ve saldırıyı önlemek için meşru ölçüler içinde)[87] savaşmak artık size yazıldı (farz kılındı).[88] Olur ki (bazen) hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olur ve hoşunuza giden bir şey de sizin için şer olur. (Hayırlı ve doğru olanı) Allah bilir, siz bilemezsiniz.

[87] İslâm'da savaşta bile aşırı gidilmez; harp etmeyenler, kadınlar ve çocuklar öldürülmez. [bk. 2/190-193; 8/36]

[88] Bu hüküm 9/122. âyetle tahsis edilmiştir.

217. (Ey Resûlüm!) Sana, haram olan (hürmet edilen) ayı ve o ayda savaşmanın hükmünü sorarlar. De ki: "Evet onda savaşmak büyük (bir günah)tır." Fakat (insanları) Allah yolundan alıkoymak, O'nu inkâr etmek, Mescid-i Haram'ı (Kâbe'yi) ziyareti yasaklamak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah nazarında daha büyük (bir günah)tır. (Şirki yayarak, toplumda anarşi çıkararak, din ve vicdan hürriyetine baskı ve zulüm yaparak) fitne çıkarmak ise öldürmekten daha büyük (günah)tır. (Kâfirler) güçleri yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan geri durmazlar. Sizden kim, dininden döner ve kâfir olarak ölürse, işte onların bütün yaptıkları (iyi ameller) dünyada da âhirette de boşa gitmiştir. Onlar, ateş ehli (cehennemlik) olup orada ebedî olarak kalacaklardır.[89] [bk. 2/194 ve ilgili dipnot; 9/36]

[89] Bu âyet-i kerîme, yüce Allah'ın içkiye müptela insanları uyarmasının pedagojik merhale olarak ikincisidir. Birtakım insanlarca, içkinin bazı faydaları var gibi düşünülüyorsa da, gerek içki ve gerekse kumarın fert ve topluma zararının, kötülüklerinin ve günahının daha büyük olduğuna dikkat çekilmektedir. Çünkü içkinin yasak edilmesi, hemen kesin olsa idi, içki müptelası insanların

onu birdenbire bırakması zor olacağından nefsin emri öne çıkar Allah'ın emri geriye bırakılabilirdi. Bu kadarki uyarıdan bile, elbette, aklını kullanan bir mü'min, zarar ve günahı daha büyük olana yanaşmayacaktır. [bk. 16/67; 4/43; 5/90-91]

218. (Allah ve Resûlü'ne) gerçekten inananlar, (dinini yaşamaktan aciz kalıp vatanlarından) hicret ederek, Allah yolunda (mücadele ve) cihad edenler (var ya)! İşte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.

219. Sana (sarhoş edici) şarap ve kumarın hükmünü sorarlar. De ki: "O ikisinde büyük bir günah, hem de insanlara (bazı ufak) faydalar vardır. Ama günahları (ve zararları) faydalarından daha büyüktür."[90] Yine sana 'Allah yolunda neyi harcayacaklarını' sorarlar. De ki: "İhtiyacınızdan artanını (verin)." Allah size âyetlerini böylece açıklıyor ki dünya ve âhiret hakkında (lehinize ve aleyhinize olan şeyi iyi) düşünesiniz (ve ona göre hareket edesiniz).

(Aşağıdaki âyetin başında yer alan ilk "dünya ve âhiret" kelimeleri, önceki âyetin sonu ile ilgili olduğundan oraya eklenmiştir.)

[90] *Buhârî ve Müslim*'de yer alan bir hadîs-i şerîfe göre bir müslümanın kanı şu üç şeyden biriyle helal olur: a. Evlendikten sonra zina ederse. b. Kasten bir mü'mini öldürürse. c. Mürted olursa; yani bilerek dinden çıkacak söz ve harekette bulunup da, teklif edildiği halde tevbe etmez, imana döndüğünü açıklamazsa (Muhammed Fuad (Lü'lü'), hadis no: 1091). Bu suçlar cemiyeti yıkan suçlardır. İslâm'a göre öldürme kararı ise ancak, yetkili merci olan hâkim tarafından verilir. [bk. 8/36; 4/76]

220. (Resûlüm!) Bir de sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onların (mallarını karşılıksız muhafaza etmek ve) durumlarını düzeltmek (için yakın ilgi göstermek, yüzüstü bırakmaktan) daha hayırlıdır. Eğer onlarla bir arada yaşarsanız, artık (onlar) sizin kardeşlerinizdir. Allah, (yetimlere) fenalık yapanla (iyilik yapıp) hallerini düzelteni bilir. Allah dileseydi sizi (onlar gibi) zor durumda bırakırdı. Şüphesiz Allah mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir."

221. (Ey mü'minler!) Müşrik (ve kâfir) kadınlarla (gerçek bir inanışla) inanıncaya kadar evlenmeyin. İmanlı bir cariye[91] (bile), hoşunuza giden müşrik (ve kâfir) bir kadından, elbet daha hayırlıdır. İman edinceye kadar müşrik (ve kâfir) erkeklere de (mü'min kadınları) nikâhlamayın. Hoşunuza gitse bile, (Allah'a) ortak koşan (kâfir veya putperest) bir adamdan, imanlı bir köle bile elbet daha hayırlıdır.[92] (Çünkü) onlar sizi cehenneme çağırırlar. Allah ise sizi kendi izniyle (yardımıyla) cennete ve mağfirete çağırır ve düşünüp gereken dersi alsınlar diye, insanlara âyetlerini (böyle) açıklar.

[91] Cariyeler, harp esiri olup devlet emîri tarafından savaşçılara ganimet olarak verilen kadınlardır. Çoğunlukla metres durumunda değil; kocaları ölmüş hizmetçi kadın konumundadırlar ve iffetlidirler. İslâm hukukuna göre, bu durumdaki bekâr cariyeler, ya kendi durumundaki erkek bir köle ile veya hür bir kadınla da evli olmayan hür bir erkekle sahibinin izniyle evlenebilirler. Fakat bu sistem bitmesine rağmen çağdaş görünümlü gönüllü cariyelerin, nikâhsız/metres veya zevk ve serüven düşkünü kadınların ortaya çıkması çok üzücü bir haldir. (bk. Akgündüz, s. 151-155; Molla Hüsrev, *Dürer*, I, 340) [krş. 4/24; 24/32; 33/59 ve dipnotu]

[92] Mâide sûresi 17, 72-73 ve 89 ile Tevbe sûresi 30. âyetlerde belirtilen özelliklerdeki Ehl-i Kitab olan (hıristiyan ve yahudi)ler de şirk içinde kâfir olmalarıyla nikâhta bu genel hükme dahil edilmişlerdir. [bk. Âlûsî, II, 179]

222. (Resûlüm!) Sana, bir de kadınların âdet hali hakkında sorarlar. De ki: “O bir rahatsızlıktır. Bu yüzden aybaşı halinde kadınlardan uzak durun. Temizlenınceye kadar onlara (cinsel ilişki için) yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman Allah’ın size emrettiği yerden onlara varın (birleşin). Şüphesiz Allah, çokça tevbe edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever.”

223. Kadınlarınız(ın ön uzvu) sizin tarlanız (çocuk tohumu ekme yeriniz)dir. O halde (ilişkinizde) o ekme yerinize (hayız hali dışında) nasıl isterseniz öyle varın; birbiriniz için ön hazırlıklar yapın.[93] Allah’ın emirlerine aykırı davranmaktan sakının (da meşru olarak ve meşru yerden temasta bulunun)[94] ve mutlaka O’na kavuşacağınızı da bilin. (Bunu,) iman edenlere müjdele!

[93] Kadınlar, zevk aracınız değil nesil yetiştiren tarlanızdır. [krş. 4/24, dipnot 2] Kadınla cinsel beraberlik sırasında uygun sevgi davranışlarıyla bedenî ve rûhî ön hazırlık, besmele ile de mânevî hazırlık yapın ve soyunuzun devamı için de çocuklar yetiştirin (*Sahîh-i Buhârî* (Sofuoğlu), I, 156; Mevdûdî, I, 136). [bk. 2/222]

[94] Yahudiler, hayız halinde kadınlarla meşru olmayan yerinden temasta bulunuyorlardı.

224. Yemin etmek suretiyle, Allah’(ın adın)ı, iyilik yapmanıza, (kötülüklerden) sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel yapmayın (böyle yapmışsanız, kefâret ödeyerek yemininizi bozun). Allah her şeyi işitendir, bilendir.

225. Allah sizi, kasıtsız (ve rastgele) yeminlerinizden dolayı (işlediğiniz hatalarınızdan) sorumlu tutmaz; fakat kalplerinizin kazandığı (kasıtlı yeminler) ile sorumlu tutar. Allah çok bağışlayandır, halîmdir (kullarının rızkını günahı sebebiyle kesmez ve cezada acele etmez). [bk. 5/89]

226. (Câhiliyede olduğu gibi kızıp da) kadınlarına yaklaşmamaya yemin eden (koca)lar için, dört ay bekleme süresi vardır. Eğer (bu müddet içinde yeminlerine kefâret ödeyerek hanımlarına) dönerlerse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. (Bu müddet içinde dönmek, daha hayırlıdır. Eğer bu müddeti geçirirlerse, tam boşanma meydana gelir.) [bk. 2/232; 4/34 ve izâhı 65/1-2]

227. Yok, eğer (yeminden dönmeyerek) boşanmaya karar vermişlerse (ayrılırlar), Allah şüphesiz işitendir, (niyetlerini) bilendir.

228. (Bir veya iki kez) boşanmış kadınlar, kendi kendilerine üç aybaşı (veya üç temizlik) hali bekler (evlenemez)ler. Eğer Allah’a ve âhiret gününe inanıyorlarsa, rahimlerinde Allah’ın (önceki evlilikten bir çocuk) yarattığını gizlemeleri onlara helal olmaz. Bu (üç aylık) müddet içinde kocaları gerçekten barışmak isterlerse onları geri almaya yine kendileri hak sahibidirler. Erkeklerin, kadınlar üzerinde ma’rûf (meşru olan) hakları olduğu gibi, kadınların da onlar üzerinde (bazı hakları) vardır. Yalnız erkeklerinki onlara

göre (aile reisliği ve görevleri bakımından hukûken) bir derece fazladır. Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

229. (Ric'î) boşama iki defa olabilir. Ondan sonrası ya iyilikle tutmak veya (geçinmek imkânsızsa tekrar birleşmeyip) güzellikle salıvermektir. Onlara verdiklerinizden bir şeyi, (geri) almanız size helal olmaz. Ancak erkek ve kadının, artık Allah'ın (evlilik hakkındaki) sınırlarını koruyamayacaklarından korkmaları (yani birlikte yaşama ümitlerinin kalmaması durumu) başka. (Ey hüküm vericiler!) Siz de onların, Allah'ın (evlilik hakkında koyduğu) sınırlarını ayakta tutamamalarından korkarsanız, o zaman kadının (aynen mihrini veya mihri kadar) fidye vererek boşanmasında (veya erkeğin, "hulu'" denilen bir mal yani bir menfaat karşılığında karısını bâin talak ile boşamasında) ikisine de bir günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Sakın onları ihlâl etmeyin! Kim Allah'ın sınırlarını çiğnerse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.

(Ric'î talak, bir erkeğin kendi karısını dönüşü olan/kesinlik ifade eden lafızlarla bir veya iki defa boşamasıdır. Her defasında bu şekilde boşadığı eşini, iddet (bekleme) müddeti olan üç ay bitmeden güzel bir söz veya bir hediye ile kendisine döndürebilir; fakat şahit bulunması sünnete uygundur (65/2). Bu müddet geçerse talak/boşanma bâin olur (kesinleşir) (bk. 2/231232). Bu âyette kadına da boşanma hakkı verilmiştir.) [bk. 4/128]

230. Eğer erkek, karısını (temizlik hallerinde bilinçli olarak açık, kesin lafızla üçüncü defa veya üç defa)[95] boşarsa, bundan sonra (artık evlilik bağı kopmuş olduğundan), kadın başka bir erkekle (şartsız ve hilesiz) evlen(ip karı koca hayatı yaşayıp da boşan)madıkça ona helal olmaz. O (ikinci koca) da bunu boşarsa, Allah'ın sınırları içinde duracaklarına inandıkları takdirde, (eski karı kocanın) tekrar birbirlerine dönmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar, bilip anlayan bir topluluğa Allah'ın açıkladığı (uyulması gereken) sınırlardır.

[95] bk. Bilmen, *Istılâhât*, II, 189, 202-203, 226.

231. (Ey kocalar!) Siz kadınları (ric'î talakla) boşadığınız zaman, iddet müddetleri (olan üç ay hali)ni bitir(meye yaklaş)ırlarken,[96] ya onları iyilikle yanınızda tutun veya güzellikle bırakın. (Yoksa mallarından dolayı) haklarına tecavüz etmek kastıyla, zarar vererek, onları (yanınızda) tutmayın. Kim bunu yaparsa kendisine yazık etmiş olur. Allah'ın âyetlerini alaya almayın! Allah'ın size olan nimetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitab'ı ve (ondaki) hikmeti düşünün. "Allah'ın emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının, azabından korkun" ve bilin ki Allah her şeyi bilendir.

[96] Buhârî (Tecrid), XI, 381. 2/229. Âyetin açıklamasında geçtiği üzere erkek kadını bir veya iki ric'î talak ile boşamışsa, iddet müddetinin sona ermemesi lazımdır. Yoksa bu boşama, her birinde beynûnet-i suğrâ ile ba'în olur/kesinleşir. Bu bâinleşen talakın her birinden sonra evliliğin devamı isteniyorsa kadının rızası ile yeni bir nikah gerekir. Çünkü eşi kendisine artık haram olur. (Bilmen, *Istılâhât*), II, 226-227). Ancak beynûnet-i kübrâ ile yani üç kez veya üçüncü kez boşanmış kadının, başka biri ile sahih bir evlilik geçirip ondan da bir kasıt ve hile olmaksızın boşandıktan sonra ancak yeniden nikahla 230. âyet gereğince önceki kocasına dönmesi caiz olur.

232. Kadınları (talâk-ı ric'î ile bir veya iki defa) boşadığınız zaman, iddet müddetleri sona erince (boşanma kesinleşir), artık aralarında örfe uygun (meşru) bir şekilde anlaştıkları takdirde onları (eski veya yeni)[97] kocalarıyla nikâh(lanıp evlenmek)ten menetmeyin. İşte bununla, sizden Allah'a ve âhiret gününe inananlara öğüt verilmektedir. Böyle olması, sizin için daha iyi ve daha temizdir. (Bundaki faydayı) Allah bilir, siz bilemezsiniz.

[97] (Hazîn, I, 158; Nesefî (Medârik), I, 117). Mâ'kıl b. Yesâr'ın (ra.) kız kardeşini, kocası ric'î talakla boşamıştı fakat iddeti içinde sözünden dönmedi. Kadının iddeti bitmesine ve talakın ba'înleşmesine yani artık pişmanlık ve dönüşün imkânsızlaşmasına rağmen, karı koca aralarında nikâh akdi için yeniden anlaştı. Fakat Mâ'kıl (ra.) buna razı olmadı. Bunun üzerine bu âyet-i kerîme geldi. Çünkü onu '*Beynûnet-i Kübrâ*' ile boşamamıştı. Bu yüzden Hz. Mâ'kıl (ra.), kız kardeşinin kocasını çağırdı ve onları yeniden evlendirdi (İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 210-211; Buhârî, "Tefsîr", 2/40). Diğer bir bâin şekli şöyledir: Bir kimse karısını, bâin (kesin) boşama ifade eden "Sen bâinsin, seni boşadım, sen benden boşsun, seni terkettim, bıraktım, çık git." gibi lafızlarla boşarsa, bu boşama ric'î olmaz, bâin olur (Bilmen, *Istılâhât*, II, 187-189)

233. Anneler, (boşanmadan önce veya sonra doğan) çocuklarını emzirmeyi tamamlatmak isteyen (baba)lar için tam iki yıl emzirirler. Onların (annelerin) örf-âdete uygun (orta) bir şekilde yiyecek ve giyeceği, çocuğun (asıl) babasına aittir. Hiçbir kimse, gücünün yettiğinden fazlasıyla mükellef tutulamaz. Ne bir anne çocuğu sebebiyle, ne de çocuğun (asıl) babası, çocuğu sebebiyle (zoraki bir teklifle) zarara sokulmamalıdır. (Babanın ölümü durumunda) mirasçının sorumluluğuna düşen de babasının üzerindekilerin aynıdır. Eğer (ana baba) kendi aralarında rıza ve danışmayla (iki seneden evvel) çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine bir vebal yoktur. Çocuklarınızı (süt anneye) emzirtmek isterseniz, vereceğiniz (ücreti) örfe uygun şekilde ödemeniz şartıyla, yine üzerinize bir vebal yoktur. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah yaptıklarınızı görmektedir. [bk. 65/6-7]

234. İçinizden ölenlerin, geride bıraktıkları eşleri, (süslenmeden) kendi kendilerine dört ay on gün (iddet) beklerler. Bekleme müddetleri sona erince, örfe uygun (meşru) bir şekilde kendi başlarına (evlenmek, süslenmek gibi) yaptıkları şeyden dolayı size günah yoktur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

(Bu zaman zarfında veya daha önce kadının gebe olduğu anlaşılırsa bebeği doğurana kadar evlenemez.)[98]

[98] Eşi ölmeyip boşananlar için ise bekleme süresi üç aydır (Buhârî, "Tefsîr", 2/65). [bk. 65/4]. Hamile olanlar için bekleme süresi yine doğum anında biter. Cariyeler için ise yarım iddet iki temizlik süresidir.

235. Böyle (iddetini bekleyen) kadınlara (nikâhla) evlenmek istediğinizi üstü kapalı ifade etmenizde[99] veya (bu isteği) gönüllerinizde saklamanızda size bir beis yoktur. (Çünkü) Allah, onlara sözünü edeceğiniz şeyi bilir. Fakat (onlara) meşru bir söz söylemeniz dışında, sakın gizlice (buluşma için) sözleşmeyin/randevulaşmayın[100] ve farz olan bekleme müddeti sona erinceye kadar, nikâh akdetmeye kalkışmayın! İçinizde olanı Allah'ın bildiğini bilin. O'ndan korkun. Bilin ki Allah, çok bağışlayıcı ve halîmdir (kulların günahı sebebiyle rızkını kesmez ve cezada mühlet verir.)

[99] Bu usul, Allah'ın belirlediği bir edep ve terbiyedir. İddetini bekleyen ve kendisiyle evlenmek istenilen kadına, "sen çok iyi, sâliha bir hanımsın, senin gibisi az bulunur, seni beğeniyorum" gibi tâciz etmeksizin bir iki üstü kapalı söz söylenebilir; açıkça evlenme teklifi yapılmaz. Bu noktadan hareketle gerek flört olayı, gerek şartlı ve bir müddet için nikâhlanma da gayr-i meşrudur.

[100] Gizlice buluşmalar ve batıl (modern) tâbiriyle flört hayatı, asla İslâmî değildir; haramdır. Bu da sağlıklı akılla değil, hissî/duygusal dürtülerle yaşayanların halidir.

236. Henüz kendileriyle cinsî temasta (veya halvet-i sahîhada) bulunmadığınız[101] veya kendilerine bir mehir takdir etmediğiniz kadınları boşarsanız, size bir günah yoktur. Onları, zengin olan kudretince; fakir de kendi halince örfe uygun birtakım fayda(lı hediyeler) ile faydalandırsın. Bu, iyilik edenlerin şânına yaraşır bir borçtur.

[101] Halvet-i sahîha da buna dahildir. Yani cinsel ilişkiye herhangi bir engel olmaksızın müsait zemin ve yeterli zaman içinde gizli veya kapalı bir yerde bir kadınla başbaşa kalmak da mehir ödeme bağlamında, cinsî temas hükmünde sayılmıştır; mehrin tamamı kadınındır. Ancak gerek zifaf, gerek halvet-i sahîhada hastalık ve benzeri ciddi bir engelden dolayı temasta bulunmamışsa o zaman kadın mehrin yarısını alır. (Kurtubî, XIV, 228; Zuhaylî (Fıkh) VII, 235; Cezerî, IV, 108)

237. Eğer (kadınlara) bir mehir belirlemiş olduğunuz halde, kendileriyle temasta bulunmadan[102] onları boşarsanız, bu takdirde, tespit ettiğiniz mehrin yarısı onlarındır. Ancak eşler veya nikâh akdi elinde bulunan (velîlerin gözü tok davranarak) bağışlaması hariçtir. (Bu durumda, kadın mehrinden vazgeçebilir veya erkek mehrin tamamını kadında bırakabilir. Ama mehrin hepsini) bağışlamanız takvâya daha yakındır. Aranızda iyilik ve ihsanı (birbirinize iyi davranmayı) unutmayın. Allah şüphesiz yaptıklarınızı görür.

[102] Halvet-i sahîha da buna dahildir. Yani cinsel ilişkiye herhangi bir engel olmaksızın müsait zemin ve yeterli zaman içinde gizli veya kapalı bir yerde bir kadınla başbaşa kalmak da mehir ödeme bağlamında, cinsî temas hükmünde sayılmıştır; mehrin tamamı kadınındır. Ancak gerek zifaf, gerek halvet-i sahîhada hastalık ve benzeri ciddi bir engelden dolayı temasta bulunmamışsa o zaman kadın mehrin yarısını alır. (Kurtubî, XIV, 228; Zuhaylî (Fıkh) VII, 235; Cezerî, IV, 108)

238. Namazlara ve (bunlar arasında) orta namaza[103] devam edin; gönülden boyun eğerek (vakit ve erkâna riâyet ederek) tam teslimiyetle Allah'ın huzurun(da namaz)a durun. [bk. 11/114; 17/78-79; 30/17]

[103] "es-Salâtü'l-vustâ" "hafizû" fiilinin özellikli diğer mef'ûlüdür. "Vustâ" kelimesi, "evsat" kelimesinin müennesi olup orta ve en hayırlı anlamına gelir. Resûlullah (sas.) Hendek gazvesinde: "Orta namazdan yani ikindi namazından bizi güneş batana kadar alıkoydular, Allah onların evini ateş doldursun!" buyurmuştur. (Muhammed Fuad, I, Bab 36/365-366). Ayrıca, "Vustâ namazı, ikindi namazıdır." buyurmuştur. Sahabenin ekserîsi ve tâbiînden çoğunluğunun görüşü de bu şekildedir. Bunun dışında namazların önemi için orta namazının sabah namazı veya beş vaktin her biri olduğu hakkında görüşler de vardır (Bu âyet için bk. Beydâvî; İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 167; Elmalılı, II, 125-127; Taberî, II, 342-346; Ukberî, s. 100, Râzî, V, 291; Müslim, "Mesâcid", 629).

239. Eğer (herhangi bir tehlike sebebiyle) korkarsanız (namazı) yaya, yahut binekte (gider) iken kılın. Güvende olduğunuz zaman da, bilmediğiniz şeyleri size öğreten (Allah'ın) öğrettiği gibi Allah'ı anın (ve namazlarınızı kılın). [bk. 4/101-103]

240. Sizden, geride eşlerini bırakarak vefat eden erkekler, o eşlerine (kendi evlerinden) çıkarılmaksızın bir yıl süre ile maîşetlerini temine imkân sağlayacak miktarı (hayattayken) vasiyet etsinler. Şâyet (buna rağmen kendiliklerinden) çıkarlarsa, artık bu durumda, kendileri adına yaptıkları meşru tasarrufları dolayısıyla size bir vebal yoktur. Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.[104]

[104] Bu âyetteki, “kadına bir yıllık bakma mecburiyeti” 2/234. âyette dört ay on güne indirilmiştir. Mücahid’e göre evde oturmayı ve nafaka almayı tercih etmişse, yine bir senedir.

241. Boşanmış kadınlar için örfe uygun (meşru) şekilde bir metâ (geçimini sağlayacak nafaka) vardır. Bu da, ‘Allah’ın emrine uygun yaşamak isteyen ve azabından korkan’ kocalara bir borçtur.

242. İşte Allah, düşünesiniz diye âyetlerini size böyle açıklar.

243. (Resûlüm!) Ölüm korkusuyla binlercesinin[105] yurtlarından çıkıp gittiklerini görmedin mi (bilmiyor musun)? (İşte) Allah onlara “ölün!” dedi. (Onlar da Sînâ’da ölür hâle geldiler ve kısa bir müddet)[106] sonra (ibret için) onları diriltti. Şüphesiz Allah, insanlara karşı ikram sahibidir; fakat insanların çoğu şükretmezler.

[105] Vebâ salgınından kaçan İsrâiloğulları.

[106] Sekiz gün (Mukâtil, s. 106).

244. Allah yolunda savaşın ve bilin ki Allah (hakkıyla) işiten ve bilendir.

245. (Haydi) kim var! İsteyene Allah (adın)’a güzel bir borç (faizsiz ödünç) versin de, O da (verdiğini) ona kat kat fazlasıyla artırsın. Allah (imtihan için rızkı kimine) daraltır, (kimine) de genişletir. (İşlerinizden ve kazandıklarınızdan hesap vermek üzere) ancak O’na döndürüleceksiniz. [bk. 5/12; 57/11, 18; 73/20]

246. (Resûlüm!) Musa’dan sonra, İsrâiloğulları’nın ileri gelenlerini görmedin mi? Hani onlar, peygamberlerinden birine: “Bize bir hükümdar gönder de (onun önderliğinde) Allah yolunda savaşalım.” demişlerdi. O da: “Ya savaş yazılır, (farz kılınır) da savaşmaktan geri durursanız?” deyince, onlar şöyle demişlerdi: “Yurtlarımızdan çıkarıldığımız ve çocuklarımızdan ayrıldığımız halde bizler neden Allah yolunda savaşmayalım?” Ama savaş onlara yazıl(ıp farz kılın)ınca içlerinden pek azı hariç (savaşmaktan) yüz çevirdiler. Allah o zalimleri çok iyi bilir.

(Sînâ yarımadasında yaşayan Amalikalılar, kralları Câlût’un kumandasında İsrâiloğulları’na saldırıp onları yurtlarından çıkarmıştı. Onlar da, peygamberlerinden, kendilerine bir kumandan tayin etmesini istemişlerdi.)

247. Peygamberleri onlara: “Allah şüphesiz size Tâlût’u hükümdar olarak gönderdi” dedi. (Onlar da) dediler ki: “Biz hükümdarlığa ondan daha layık iken ve ona mal (servet) yönünden geniş imkân verilmemişken, o bize nasıl hükümdar olabilir?” (Peygamber de onlara): “Allah, şüphesiz onu üzerinize (hükümdar) seçmiş ve geniş bir ilim ve sağlam bir vücut vererek onun gücünü artırmıştır.” dedi. Allah mülkünü (hükümranlığı) dilediğine verir. Allah ‘rahmet ve ihsanı bol olan’ ve (her şeyi) bilendir.[107]

[107] Tâbût, Hz. Musa'nın savaşlarda ordunun önünde bulundurduğu bir sandıktı. Asker bundan mânen kuvvet alır, harpten kaçmazdı (Kurtubî, III, 249; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, I, 758; Elmalılı, II, 831).

248. Peygamberleri onlara (şunu da) söyledi: "Onun hükümdarlığının gerçek alameti, size meleklerin taşıdığı Tâbût'un[108] gelmesidir ki içinde Rabbinden bir ferahlık, Musa ailesinin ve Harun ailesinin geriye bıraktıklarından (asâ, hırka, sarık ve Tevrat'tan bazı levhalar gibi) bir kalıntı vardır. Eğer iman edenlerdenseniz sizin için bunda kesin bir alamet (işaret ve ibret) vardır."

[108] Yahudi ileri gelenlerine göre iktidar ancak servet sahiplerinin elinde olmalı idi. Bu âyette ise iktidar sahibinin ehliyete, mânevî güce sahip, ilim sahibi ve cesaretli olması gerektiği vurgulanmaktadır.

249. Tâlût (cihad için Kudüs'ten) askerler(iy)le ayrılınca dedi ki: "Şüphesiz Allah, sizi bir ırmakla imtihan edecektir. Kim ondan (kana kana) içerse benden değildir. Eliyle sadece bir avuç alanlar dışında kim ondan tatmazsa bendendir." Pek azı dışında onlar (nehre varınca) ondan (bol bol) içtiler. Nihayet (Tâlût'un) kendisi ve beraberindeki inananlar (ırmağı) geçince, (içenler geçemeyip:) "Bugün bizim (zalim) Câlût ve askerlerine karşı gücümüz yok." dediler.[109] Allah'a kavuşacaklarını kesin bilen (Tâlût'a itaat edip nehri geçen)ler ise: "Nice az bir topluluk, Allah'ın izniyle, çok olan bir topluluğa galip gelmiştir. Allah sabır (ve sebat) edenlerle beraberdir." dediler. [bk. 3/13]

[109] Hz. Musa'nın kavminde de benzer bir olay oldu. [bk. 5/24-26]

250. Savaş için, Câlût ve askerlerine karşı meydana çıktıklarında şöyle dediler: "Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır (ve sebat) yağdır ve ayaklarımızı sabit (bizi metanetli) kıl ve kâfirler toplumuna karşı bize yardım et/zafer ihsan eyle."

251. Derken, Allah'ın izniyle o (kâfir)leri bozguna uğrattılar. Davud (düşman hükümdarı olan) Câlût'u[110] öldürdü. Allah da ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet (peygamberlik ve Zebur'u) verdi ve ona (zırh yapmak, kuşlarla konuşmak ve güzel sesle okumak gibi) dilediği şeylerden öğretti. Eğer Allah'ın insanları birbiriyle önleyip savması (ortadan kaldırması) olmasaydı, yeryüzü muhakkak fesada uğrardı; fakat Allah, âlemler üzerine büyük lütuf sahibidir.

[110] Câlût, çok eskiden Sînâ yarımadasında (Mısır ile Filistin arasında) yaşayan bir kavim olan Amalika kavminin zalim bir hükümdarı idi. Davud (as.) (M.Ö. 1004-965) Bu savaşta Allah'ın verdiği mucize ve fırsat sayesinde yolda gelirken ilhamla alıp attığı sapan taşı ile onu öldürdü. Tâlût'un askerleri de onları yendiler. Bunun üzerine Tâlût, Hz. Davud'a kızını ve devlet mülkiyetinin de yarısını verdi. Sonra Tâlût'un ölmesiyle de mülkiyetin tamamına sahip olup İsrâiloğulları'na peygamber olan ilk hükümdar oldu. Kudüs'ü kendisine başkent yaptı. [İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 226; Elmalılı, II, 140-142]

252. (Resûlüm!) İşte bunlar, (anlatılan kıssalar) Allah'ın âyetleridir ki onları dosdoğru olarak okuyoruz. Elbette sen gönderilen peygamberlerdensin.

253. İşte, peygamberlerin bir kısmını, (verdiğimiz özelliklerle) diğerlerine üstün kıldık. Allah onlardan kimiyle (perde arkasından vasıtasız) konuştu, kimini de derecelerle yükseltti. Meryemoğlu İsa'ya açık mucize (ve belge)ler

verdik ve onu Rûhu'l-Kuds (Cebrail) ile destekledik. Eğer Allah dileseydi (onları iradelerine bırakmasaydı), onlardan sonraki (ümmet)ler, kendilerine apaçık mucize (ve delil)ler geldikten sonra, birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat onlar ihtilafa düştüler; onlardan kimi iman etti, kimi de küfre saptı. Yine Allah dileseydi (onları iradelerine bırakmasaydı) birbirlerini öldürmezlerdi. Lâkin Allah dilediğini mutlaka yapar (Onları iradelerine bırakmayı dilemiştir).

254. Ey iman edenler! İçinde hiçbir alışverişin, dostluğun ve iltimasın bulunmadığı bir gün (kıyamet/hesap günü) gelmeden evvel, size verdiğimiz rızıktan (Allah'ın rızasını kazanmak için) harcayın. Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir.

255. Allah öyle bir ilâh ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. O, Hayy ve Kayyûm'dur (daima diri ve yarattıklarını gözetip yönetendir ve her şey varlığını O'nunla devam ettirir). Kendisini ne bir uyuklama (gaflet) ne de bir uyku tutar. Göklerde ve yerde olanlar(ın hepsi) ancak O'nundur. O'nun izni olmadıkça O'nun katında kim şefaat edebilir? Kullarının önündeki ve arkasındaki (geçmiş ve geleceklerini, yaptıklarını ve yapacaklarını, dünya ve âhirete ait) şeylerini O bilir. Onlar, O'nun ilminden ancak dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü (kudreti, mülk ve hükümranlığı) gökleri ve yeri kaplamıştır; onları koruyup gözetmek O'na ağır gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür.[111]

[111] Âyete'l-kürsî için Peygamberimiz (sas.), "Kur'an'daki en büyük âyettir." buyurmuştur. Bunu ihlasla okuyan kimsenin belalardan emin olduğuna ve çok sevap kazandığına dair hadisler vardır. İçindeki "Hayy ve Kayyûm" lafzının İsm-i A'zam olduğu hakkındaki hadis ve bilgi için bk. 20/111 âyetin dipnotu.

256. Din(e girmede/iman etme)de zorlama yoktur.[112] Doğruluk ile sapıklık (iman ile küfür, hak ile batıl) meydana çıkmıştır. Artık kim, tâğûtu (Allah'tan uzaklaştıran ve emirlerini yapmaktan men edenleri)[113] tanımayıp da Allah'a iman ederse, işte o, kopması (mümkün) olmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

[112] İslâm, iman konusunda zorlamayı değil, tebliği, daveti ve irşâdı esas almış, iman edip etmemeyi, herkesin hür irade ve vicdanına bırakmıştır (Ebû Davud (Koçaslı), "Cihad", 126). (bk. 3/20; 18/29; 100/6). Ancak toplumun fesadına sebep olan hallerde yönetim birimlerince bazı yaptırımlar uygulanır. Aile reisleri de aile fertlerine din bilgilerini öğreterek gereğini yaptırmaya çalışır.

[113] Arapça'da "*tâğût*" kelimesi sözlük anlamıyla haddi aşan herkes için kullanılır. Kur'an bu kelimeyi Allah'a isyan eden ve O'nun kullarının hâkimi ve mâliki olduğunu inkâr edip onları kendi kulu olmaya zorlayan kimseler için kullanır. Allah'a isyan üç derecede olabilir: 1. Bir kimse Allah'ın kulu olduğunu kabul eder, fakat pratikte O'nun emirlerinin aksini yaparsa buna fâsık denilir. 2. Bir kimse Allah'tan ilgisini keser ve başka birisine bağlanırsa o zaman kâfir olur. 3. Allah'ın hükümlerini beğenmeyerek onu uygulamaya mânî olan ve O'nun kullarını kendi emirlerine ve yoluna boyun eğmeye zorlayan kimse tâğûttur. Böylece, Allah'ın emirlerini engelleyip insanları kendisinin istek ve emirlerine sevk eden tâğût; nefis, şeytan, rahip, liderler, kral ve benzerleri, herhangi bir şahıs da olabilir ki yüce Allah bu tâğût belasından kaçınmayı emretmiştir (16/36, 39/17-18). Bu nedenle bir kimse tâğûtu reddetmedikçe gerçekten Allah'a inanmış sayılamaz. Çünkü tâğûtlar, kendilerini ilâh yerine koyup Allah'ın dinine alternatif bir din koyarlar ve ona itaat ettirmek isterler. Fakat mü'minin kalbinde hak ile batıl asla uzlaşmaz (Mevdûdî, I, 160).

257. Allah, iman edenlerin dostu ve yardımcısıdır; onları (küfür, şirk, materyalizm ile her türlü "izm"lerin, batıl yaşantı ve zihniyetin) karanlıklarından aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin dostları da tâğût (Allah'tan uzaklaştıran ve emirlerini yapmaktan men edenler)dir ki onlar da onları

aydınlıktan (nurlu yoldan) çıkarır karanlıklara (sokar). Onlar, ateş ehli (cehennemlik)tirler; onlar orada ebedî olarak kalacaklardır. [bk. 14/1]

(Yüce Allah'ın, Resûlü'ne indirdiği Kur'an'la aydınlanma ve aydınlık devri başlamıştır. Kral tanrıların ve insanların diğer insanlara arzuları doğrultusunda hâkimiyeti, baskı ve zulmü kalkmış, sömürü, faiz, vurgunculuk ve diğer ahlâksızlıklar bitmiş, kadınlar soyunup döküldükçe beğenilmekten ve zevk aracı olmaktan kurtulmuş, iffetli, şahsiyet ve yetki sahibi olmuşlardır. Böylece hakça yaşama ve adalet gelmiş, gözü görenler için karanlık gitmiştir. Fakat diğer taraftan şeytanların dostu kâfirler, kâfirlerin dostu da tâğûtlar bir üçgen bağlantısı halinde durmakta ve devam etmektedir (4/76). Bunların ortak amacı Kur'an'ı hayatın dışına çıkarmak, onunla yakın ilişkiyi kesmek, ona samimiyetle inananları, inancıyla yaşayamaz hâle getirmektir.)

258. Allah kendisine hükümranlık verdi diye (şımarıp azarak), Rabbi hakkında İbrahim ile tartışan (Nemrut')u görmedin mi? Hani İbrahim: "Benim Rabbim (kudretiyle) hem dirilten, hem öldürendir." deyince, o: "Ben de yaşatır ve öldürürüm." demişti. (Bunu bir îdamlığı serbest bırakmak, bir suçsuzu da öldürmekle yapmıştı.) İbrahim: "Şüphesiz ki Allah, güneşi doğudan getiriyor; haydi sen de batıdan getir!" deyince o kâfir (Nemrut) şaşırıp kalmıştı. Allah (hakkı kabul etmeyen, gücü ve yetkiyi yalnız kendinde gören) zalimler toplumunu doğru yola eriştirmez.

259. Yahut o kimseyi[114] (görmedin mi) ki (binalarının) duvarları, (çöken) çatılarının üzerine yıkılmış olan bir kasabaya uğradı da, (kendi kendisine): "Allah bunu (böyle harap bir yeri), ölümünden sonra nasıl diriltecek?" dedi. Bunun üzerine Allah da onu, yüz yıl ölü bıraktıktan sonra diriltti. "Ne kadar (ölü vaziyette) kaldın?" dedi. O da: "Bir gün veya bir günün birazı kadar kaldım." dedi. (Allah:) "Hayır yüz yıl kaldın, işte yiyeceğine ve içeceğine bak, bozulmamış. Bir de eşeğine bak; (onun kemikleri kalmış. Böyle yapmamız) seni, insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. Şimdi o kemiklere bak, onları nasıl yerli yerine getirip sonra ona et giydiriyoruz." dedi. O, (merkep dirilip de eski halini alarak) kendisine apaçık belli olunca, şöyle dedi: "Artık biliyorum ki Allah, şüphesiz her şeye kâdirdir."[115]

[114] Meşhur kavle göre Hz. Üzeyr'dir (Elmalılı, I, 884).

[115] Üzeyr (as.), Kudüs'ün, M.Ö. 586 yılında Buhtunnasr tarafından tahrip edilmesinden yıllar sonra, götürüldüğü Bâbil esaretinden kaçıp tekrar geldiğinde, "Bu yıkılıp ölmüş şehir, tekrar eskisi gibi nasıl yapılıp dirilecek?" demişti.

260. Vaktiyle İbrahim de: "Ey Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster." demişti. (Allah da:) "Ne o, yoksa inanmadın mı?" dedi. "Evet (inandım), fakat kalbimin iyice mutmain olması için (görmek istedim)." dedi. (Allah) buyurdu ki: "Öyleyse dört (cins) kuş yakala, onları kendine alıştır (sonra iyice kesip doğra)[116] ve her dağın üzerine onlardan bir parça koy, sonra da onları

çağır; koşa koşa sana gelirler.” Bil ki Allah, (dilediği her şeyde) mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.[117]

[116] “*Fesur hünne*” lafzındaki (sâd)ın kesre ile okunuşu da vardır ki buna göre de, kesme mânasını ihtiva etmektedir (Palevî, s. 37; Sicistanî, s. 96).

[117] Bu âyet-i kerîmede hem Hz. İbrahim’in düşüncesini hür olarak söylemesinin, hem de O’nun şahsında bütün insanlara -meydana gelen mucize şekliyle- diriltme olayının örneği verilmiştir.

261. Mallarını Allah yolunda sarfedenlerin durumu, yedi başak bitiren ve her başağında yüz tane bulunan bir tek (tohum) tane(si)nin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah ‘rahmet ve ihsanı bol olan’ ve (her şeyi) bilendir.

262. Allah yolunda mallarını harcayıp da, (harcadıkları şeyin) ardından başa kakıp, gönül kırmayanların (verdiklerini hiç hissettirmeyenlerin) mükâfatları Rableri katındadır. Onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır.

263. Bir tatlı söz ve (bir kusuru) bağışlama, peşinden eziyet (ve mihnet) gelen sadakadan daha hayırlıdır. Allah Ganîdir (bu tür sadakalara ihtiyacı yoktur), Halîm’dir (cezalandırmayı ihmal etmez ancak mühlet verir).

264. Ey iman edenler! Allah’a ve âhiret gününe inanmadığı halde, insanlara gösteriş için malını sarfeden adam gibi, siz de sadakalarınızı başa kakarak ve (verdiğiniz kimseyi) inciterek boşa çıkarmayın. İşte bu şekilde mal sarfeden kimsenin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan şu kayaya benzer ki ona şiddetli bir sağanak (yağmur) isabet edince onu sert (çıplak) bir kaya halinde bırakır. (Bunun gibi gösteriş yapan ve verdiğini başa kakanlar da) kazandıklarından bir şey elde edemezler. Zira Allah kâfirler/nankörler topluluğunu doğru yola eriştirmez.[118] [bk. 4/38; 8/47; 39/47; 107/6]

[118] İslâm öncesinde Araplar ziyafet verirler, çeşitli cömertlik gösterileri yaparlar ve elindeki avucundakinin tümünü o gün harcarlardı. Bununla övünürler, şairler de bunları şiirlerle överlerdi. Bu cömertlikleri nisbetinde de asillik ve şeref pâyesi ile taltif edilip bununla gururlanırlardı. İşte İslâm bu hususta bir dönüşüm gerçekleştirdi: Cimriliği yerdiği gibi, üstünlük ve şerefin de Allah’ın emrine uygun yaşamakta ve O’nun rızasını kazanmakta olduğunu, O’nun rızası yolunda olmayan, gerek gösteriş gerekse inançsızlık içindeki harcamaların hiçbir değeri olmadığını ilan etti. Aynı zamanda âyet-i kerîme; gösteriş, başa kakma veya kendisine hizmet ettirme durumunda, verilen sadakaların boşa gideceğini de bildirmektedir. [bk. 17/26-27]

265. Allah’ın rızasını istemek ve içlerindeki (imanlarını) kökleştirip sağlamlaştırmak için mallarını sarfedenlerin durumu da, yüksek bir tepede bulunan, bol yağmur değince ürünlerini iki kat veren, veya bol yağmur değmese bile, (aynı ürünü vermek için) çisentinin bile yettiği bir bahçenin durumu gibidir.[119] Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

[119] İhlasla yapılan amellerin sevâbı da böyledir.

266. Sizden biriniz arzu eder mi ki alt tarafından ırmaklar akan ve içinde her çeşit meyvelerden (bir miktar) bulunan hurmalığı ve üzüm bağı olsun da, hem kendisine ihtiyarlık çökmüşken hem de güçsüz (ve bakıma muhtaç) çocukları varken, bu sırada ateşli (kavurucu) bir kasırga ortaya çıkıp da bağı kasıp

kavursun? (Elbette istemez.) İşte Allah, düşünesiniz diye, âyetlerini size böyle açıklıyor.

(İşte insanın çok sevdiği malı ve mevkii elinden alınabilir. Bundan dolayı mal, servet ve mevki ile övünüp gururlanılmaz. Nice saltanatlar, devletler ve saraylar yıkılmıştır. Bâkî kalacak ve kendisine dayanılıp güvenilecek olan yalnız Allah'tır.)

267. Ey iman edenler! (Helal olarak) kazandıklarınızın ve sizin için yerden (bitirip) çıkardığımız ürünlerin iyi (ve temiz)lerinden 'Allah için sarfedin' (zekât ve sadaka verin), kendinizin, gönül rızası ile değil, ancak gözünüzü kapatıp alabileceğiniz kötü şeyleri vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir (hiçbir şeye ihtiyacı yoktur) ve övülmeye lâyık olandır.

268. Şeytan sizi fakirlikle korkutur (fakir düşeceğinizi düşündürerek zekât ve sadaka vermekten caydırır), çirkin şeyleri emreder. Allah ise (emrini yerine getirmek için sarfeden) sizlere, kendisinden bir mağfiret ve bolluk vaadeder. Allah'ın lütfu (ve ihsanı) geniştir ve O, her şeyi hakkıyla bilendir.

(Peygamberimiz (sas.), "Kulların sabahladığı hiç bir gün yoktur ki iki melek inip biri: 'Ya Allah, (hayır yolunda) harcayana halef ver (bedelini, arkasından bunun gibi olan birini ver)'; diğeri de: 'Yâ Allah, malını (sarfetmeyip) tutana da telef ver.' diye dua etmesinler." buyurmuştur. Hadîs-i kudsîde: "Ey Âdemoğlu, sen infak et (Allah yolunda harca) ki sana da infak edilsin." buyurulmuştur.)

269. O, (Allah) hikmeti dilediğine verir. Kime de hikmet nasip etmişse, muhakkak ona çok hayır verilmiştir. (Bu âyet ve öğütleri) olgun akıl sahiplerinden başkası düşünemez.[120]

[120] Âyet-i kerîmedeki "hikmet" kelimesini İbni Abbas (ra.); "Helal ve haram ilmi ve Kur'an tefsiri" ile izah etmiştir ki bu da şer'î ilimleri bilmek demektir. Aynı zamanda hikmet derin ve yararlı bilgiler olup işe yaramayan birtakım felsefî nazariyeler değildir. Kendisine hikmet verilen kimse; Kitab'ı, sünneti ve ilgili ilimlerin inceliklerini bilip düşünür, bütün iş ve sorumluluklarını noksansız onlara göre yerine getirir. Nefse uygun düşüncelerden, iş ve hareketlerden bütün günah ve kötülüklerden uzak kalır. İşte bunlar kendisine hayır verilmiş hikmet sahibi kimselerdir. [bk. 3/164, 16/44]

270. (Allah rızası için, muhtaçlara) harcadığınız her nafakayı veya adadığınız her adağı Allah mutlaka bilir (ve mükâfatını ihsan eder. Verdiğini başa kakarak veya adaklarını yerine getirmeyerek nefislerine) zulmedenlerin yardımcıları yoktur.

271. Eğer sadakaları (zekât ve benzeri hayırları) açıktan verirseniz, (başkalarını teşvik bakımından) ne güzeldir! Eğer onları gizli olarak fakirlere verirseniz, işte bu, (riyâ/gösteriş olmaması bakımından) sizin için daha hayırlıdır ve (Allah, bununla) sizin günahlarınızdan bir kısmını bağışlar. Allah işlediklerinizden hakkıyla haberdardır.

(Zekâta aynı zamanda sadaka denmesinin iki sebebi vardır. Birincisi malın temizlenip artması, ikincisi de imanda sadâkat ve kemâle delâlet etmesidir. Bunun da gizli verilmesi, hem takvâya hem de fakirin şahsiyetini incitmemeye uygun olmasındandır.)

272. (Ey Muhammed!) Onları (müşrikleri bir de sadaka vererek) doğru (ve hak) yola eriştirmek senin görevin değildir (senin görevin yalnız tebliğdir). Fakat Allah, (niyet ve amellerine göre) dilediğini hidayete erdirir. (Allah yolunda) hayır olarak harcadığınız her şey kendi (iyiliği)niz içindir. Zaten siz (mü'minler), ancak Allah'ın rızasını isteyip, kazanmak için harcarsınız. (Böylece) hayır olarak sarfettiğiniz her iyi şeyin karşılığı size (fazlasıyla) ödenir. Sizin hakkınız asla yenmez.

273. (Sadakalar,) kendilerini Allah yolunda (ilim ve hizmete) adamış olan ve yeryüzünde dolaşıp kazanamayan fakirler içindir ki, iffetleri (utanıp istememeleri) sebebiyle, gerçek hallerini bilmeyen, onları zengin zanneder. (Resûlüm!) Sen onları simalarından tanırsın; onlar, yüzsüzlük ederek insanlardan (bir şey) istemezler. (Hak yolunda) hayır namına ne verirseniz, muhakkak ki Allah onu hakkıyla bilir.[121]

[121] Bu âyet-i kerîme, kendilerini Allah yolunda ilme ve cihada adamış olanlar hakkında nazil olmuştur.

274. Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık (Allah yolunda hayra, hayır işlerine) harcayanlar var ya, işte onların Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır. [krş. Âyet 278; cimriliğin şer olduğuna dair bk. 3/180]

275. Ribâ (faiz) yiyenler, (kabirlerinden) ancak kendisini şeytan çarpmış (cin tutmuş, delirmiş bir) kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu (ceza) onların: "Alım satım da (zaten) faiz gibidir." demelerindendir. Halbuki Allah, (hilesiz ve aldatmasız yapılan)[122] alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (faizden) vazgeçerse, geçmişteki (haram olmadan evvel aldığı) onundur ve (affedilme) işi Allah'a aittir. Kim de tekrar (faize) dönerse, onlar ateş ehlidirler ve hep orada kalacaklardır.

[122] Bk. 83/1-17; 4/29; Buhârî, "Buyû", 26; Müslim, "İman", 43, 164, 220.

276. Allah faiz (ile gelen)i mahveder, sadaka(sı verilen mal)ları da artırır. Allah (haramı helal sayan ve onda ısrar eden) nankör ve günahkârların hiçbirini sevmez.

277. İman edip sâlih (makbul ve ecir kazandıran) iş yapanların, namazı dosdoğru kılıp, zekâtı verenlerin, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için hiçbir korku yoktur. Onlar üzgün de olmayacaklardır.

278. Ey iman edenler! “Allah’ın emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının.” (Eğer gerçek) mü’minlerseniz, artık kalan faizi de bırakın (almayın).

(Görüldüğü gibi, Allahu Teâlâ faizi imanla irtibatlandırmıştır. Bu durumda inanan bir mü’minin faize devamı imkânsızdır; çünkü bu, bir başka yönüyle, Allah’ın emrini tanımama hastalığıdır. Bu âyetten hareketle İslâm’da rüşvet, ihtikâr, rant ve şans oyunları gibi yollarla kazanılan her türlü haksız kazançlar faiz gibi haram kılınmış, haram yerlere harcamalarla lüks, israf ve maddeperestlik de yasaklanmıştır. Helal yolla emek karşılığı olan ücretler, kazançlar, zekât, sadaka, sosyal yardım, bağış ve miras yoluyla elde edilenler de helal kılınmış, Allah rızasına dayalı her türlü infak/harcama, yardım ve yatırımlar teşvik edilmiştir. Böylece İslâm, önce Allah’a iman ve O’na kulluk esasına, sonra İslâm’ın emrettiği dînî kültüre, ahlâka ve iktisâdî nizamı uygulamaya dayanır. Netice olarak İslâm, hem dünya ve âhiret saadeti için helal yolla çalışmayı (28/77) hem de ferdî ve içtimâî kazanç ve mülkiyet felsefesini esas alır.)

279. Eğer (bu faizi terketme işini) yapmazsanız, Allah’a ve Resûlü’ne savaş açtığınızı bilin. Eğer (faizin her türlüsünü alıp verme hususunda) tevbe ederseniz, ana paranız yine sizindir. Ne haksızlık yapmış ne de haksızlığa uğratılmış olursunuz.[123]

[123] Bu iki âyet, faizde üçüncü aşamadır. Görüldüğü gibi bu âyetlerde her türlü faize kesin yasak getirilmiş, faizde ısrar etmenin ise Allah’a (cc.) ve Peygamber’e (sas.) karşı savaş açmak olduğu ifade edilmiştir. Allah’a ve Peygamber’e inanan bir kimse için bu dehşet verici bir ifadedir. [bk. 3/130; 30/39]

280. Eğer (borçlunun eli) darda ise, genişlik vaktine kadar bekleyip ona mühlet verin. (Eli darda olana, borcu) sadaka (veya zekât) olarak bağışlamanız, eğer bilirseniz, sizin için daha hayırlıdır.

(Borçlu olan ve borcunu veremeyecek olan fakire alacaklısı, borcunu zekâtı olarak sayamaz; ancak zekâtını ona verir ve verdiği miktardan borcunu ister.) [krş. 9/60]

281. Öyle bir günden sakının ki (hepiniz) o günde Allah’a döndürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı(nın karşılığı) tastamam verilecek ve onlar asla haksızlığa uğratılmayacaklardır.[124]

[124] İbni Abbas’a göre en son nazil olan âyettir. Bakara sûresinde bulunan tek Mekkî âyettir. Vedâ Haccı’nda Mekke’de nazil olmuştur.

282. Ey iman edenler! Muayyen bir vadeye kadar birbirinize borç verdiğiniz zaman, onu yaz(ıp senet yap)ın. Aranızdan, doğruluğu ile tanınmış bir kâtip de (onu) yazsın. Kâtib(-i âdil), Allah’ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, dosdoğru yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da onu ikrar edip yazdırsın. Rabbi olan Allah’tan korksun, borcundan hiçbir şeyi eksik bırakmasın. Eğer üzerinde hak olan (borçlu), akılca noksan, aciz veya ikrar

edip yazdıramayacak durumda ise, velîsi dosdoğru yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit tutun; eğer iki erkek olmazsa, razı ol(up güven)eceğiniz şahitlerden bir erkek ve biri yanılırsa diğerine hatırlatması için iki kadın gerekir. Şahitler çağırıldıkları zaman (gelmekten) kaçınmasınlar. (Borç) büyük olsun, küçük olsun, (her birini) vadesiyle birlikte yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah katında daha adaletli, şahitlik için en sağlam ve şüpheye düşmemenize de daha yakın olan davranıştır. Ancak aranızda (elden ele) devrettiğiniz ve peşin olarak yaptığınız ticaret (işlerin)de, onu (senedi) yazmamanızda sizin için bir vebal yoktur. alışveriş ettiğiniz vakit de şahit tutun. Kâtip de, şahit de asla mağdur edilmesin. (Veya bu ikisi kimseye zarar vermesin.) Eğer (bir zarar) verirseniz, şüphesiz bu, sizin için yoldan çıkmadır/günahkârlıktır. Allah'ın emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının; azabından sakının. Allah size (her şeyi) öğretiyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir. [bk. 5/106-107]

(Her türlü borçlanma işlerinin, şahitler huzurunda yazı ile tespiti, İslâmî prensiplere göre yürürlüğe giren ve alışverişi güvence altına almayı sağlayan bir nevi noterlik uygulamasıdır. Âyet-i kerîmede, şahitlik konusunda yüce Allah: "Eğer iki erkek olmazsa razı olacağınız/güveneceğiniz bir erkek ve biri yanılırsa diğerinin hatırlatması için iki kadın gerekir." şeklindeki buyruğu ile kadınların şahitlik yapabileceğine, ancak iki kadını, erkeğin bulunmaması şartına bağlamıştır. Ama bu husus, kadını insan ve kişilik yönünden asla bir ayırıma tâbi tutmak değildir. Ancak haya duygusunun çokluğu, duygularının inceliği ve duygusallığının ağır basmasıyla aşırı heyecan duyması, korkması ve bu yüzden unutması ve bir tesir altında kalabilmesi gibi yapısal özellikleri vardır.[125] *Bu itibarla kendisine daha müessir ve daha ağır yük getiren mâlî dâvâlarda ve buna kıyâsen had ve kısas gibi ceza dâvâlarında şahitlik yapması (4/15, 65/2) gerekince korku duymasını, unutmasını ve yanılmasını önlemek için konuşarak hemcinsiyle takviye edilmesi güvenirliğinin temini için uygun görülmüştür. Aynı zamanda kadının böylece psikolojik olarak yıpranmaktan korunması da sağlanmıştır. Diğer taraftan konuyu ilgilendiren zina, had ve kısas gibi ceza dâvâlarının konusu olan olayların içine yeteri kadar nüfuz ve tahammül edemeyeceği için bir şüphe söz konusu olabilir. Hz. Peygamber (sas.), "Şüphe durumunda had ve kısas dâvâlarını düşürün." buyurmuştur. Çünkü suç sabit olmamıştır. "Suç sabit olmadan berâet-i zimmet esastır."*[126] *gereğine göre, gerek kadının özel durumları gerekse yargının şüpheden uzak olması, kolaylaşması ve daha sağlam olması için bir erkek yerine iki kadın alternatifi getirilmiştir. Tabii ki 'daha sağlam', 'sağlam'ın efdalıdır. Bunların dışında kadının tek şahit olduğu yerler de vardır.)*

[125] Celal Erbay, s. 90-93.

[126] Mecelle, md. 8; Cessâs, I, 700-701; Elmalılı, II, 261-262.

283. Eğer yolculukta olup da bir kâtip bulamazsanız (borçludan) alınan rehinler de yeter. Eğer birbirinizden eminseniz, (o zaman kendisine güvenilen

borçlu) kimse Rabbi olan Allah'tan korksun da emaneti tastamam ödesin. Bir de şahitliği gizlemeyin. Kim onu gizlerse hakikaten o kimsenin kalbi günahkâr olur. Allah her ne yaparsanız hakkıyla bilir.

284. Göklerde ve yerde olan her şey sadece Allah'ındır. (Ey İnsanlar!) İçinizdeki (yapmayı düşündüğünüz bir günah eylemi)ni açığa vursanız da gizleseniz de[127] Allah sizi onlardan dolayı hesaba çeker.[128] O, (niyet ve amellerine göre) dilediğini bağışlar,[129] dilediğine de azap eder. Allah her şeye kâdirdir.

[127] Ya da şahitliği gizlerseniz (Kâsımî, s. 32; Semerkandî, I, 318).

[128] Buhârî'nin rivayet ettiğine göre, bu âyet 286. âyet ile neshedilmiştir.

[129] Hadîs-i kudsî'de yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Bir kimse bir iyilik yapmaya niyet eder onu yapamazsa ona tam bir iyilik, eğer yaparsa on iyilikten, yedi yüz hatta daha fazlasını yazarım. Bir kötülük işlemeyi düşünür de yapmazsa bunu, onun için yazmam; eğer yaparsa bir kötülük (bir mislini) yazarım." (İbni Kesîr (Çetiner), III, 1130)

285. (O) Resûl, Rabbinden kendisine indirilen (Kur'an')a iman etti, mü'minler de (iman ettiler. Onların) her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. "O'nun peygamberlerinden hiçbiri arasında (iman bakımından) ayrım yapmayız;[130] işittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bağışlamanı dileriz. Dönüş(ümüz) ancak sanadır." dediler.

[130] Peygamberler arasında, ancak derece bakımından üstünlük vardır. Bilinen peygamberlerin birine inanmayan kimse, Allah'a da iman etmiş sayılmaz. [bk. 2/253; 17/55; 21/107]

286. Allah kimseye (ibadet ve itaatte) gücünün yettiğinin dışında (üstünde) teklifte bulunmaz (herkesin) kazandığı (iyilik) kendi yararına;[131] yaptığı (kötülükler) de kendi zararınadır. "Ey Rabbimiz! Unutur veya (kasıtsız) hata edersek, bizi (ondan) sorguya çekme! Ey Rabbimiz! Bizden önceki (itaatsiz ümmet)lere yüklediğin gibi, bize (zor/helak edici) bir yük yükleme! Ey Rabbimiz! Gücümüzün yetmediği şeyleri de bize taşıtma! Bizi affet, bizi bağışla, bizi esirge! Sen Mevlâmızsın; küfre sapan, seni tanımayanlara karşı bize yardım et/zafer ihsan eyle."[132]

[131] İyilikleri düşünmenin bile bir ecri vardır.

[132] "*Âmene'r-Resûlü*" diye bilinen bu iki âyetin, Peygamber Efendimiz'e Miraç gecesinde vasıtasız olarak vahyolunduğu rivayet edilmektedir. Bu iki âyet hadislerde övülmüş, her zaman ve özellikle yatmadan önce okunması tavsiye edilmiştir. "Bakara sûresinin sonundaki iki âyeti geceleyin okuyan kimseye (o gece için) bunlar yeter." (*Riyâzü's-sâlihîn*, 1019; İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 258). Bu iki âyet, ilâhî emirler karşısında mutlak itaate yönelen mü'minlerin inançlarındaki sadâkati, mü'minlerin vasıflarını, konumlarını ve Allah'ın adaletini ifade etmektedir. Ayrıca mü'minlere Rablerinin celâline uygun nasıl dua edeceklerini de öğretmektedir. Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin her birinin ayrı ayrı, "Akıllı bir adam görmedim ki Bakara sûresinin sonundaki iki âyeti okumadan uyusun." dedikleri nakledilir. (Elmalılı, II, 1008; Zebîdî, II, 71-72)

3. Âl-i İmrân Sûresi

*Medine döneminde nâzil olmuştur. 200 âyettir. Sûre, 33-37. âyetlerde İmran ailesinden bahsedildiği için bu adı almıştır.**[1]***

[1] Sûre bir bütünlük içinde birkaç konuyu içine alır. 1-32. âyetler Allah ve âhiret inancından; 33-101. âyetler hıristiyanlar ile yahudilerden ve her ikisini İslâm'a davetten; 102-120. âyetler Ehl-i Kitab'ın tarihteki yaptıklarından ve onlara karşı uyanık olmaktan; 120-200. âyetler Uhud savaşından ve müslümanların cesaretlenmesinden, Kur'an'ı tebliğ ve İslâm'a davet gereğinden bahsetmektedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

2. Allah ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. O, Hayy ve Kayyûm'dur[2] (daima diri ve yarattıklarını gözetip yönetendir. Her şey, onunla varlığını devam ettirir).

[2] Hayy ve Kayyûm, "daima diri, zâtıyla kâim ve bütün varlıkları gözetip yöneten" demek olup rivayet edilen üç 'İsm-i A'zam'dan biridir. [bk. 2/255; 20/111]

3-4. (Allah, bu) Kitab'ı sana, hak (ve hakikatin) ta kendisi ile (dolu ve) kendinden evvelkileri(n asıllarını) tasdik edici olarak indirdi. Bundan önce, insanları doğru yola götürmek için Tevrat'ı ve İncil'i[3] indirmişti ve nihayet Furkân'ı (hak ile batılı ayırt eden Kur'an'ı) da indirdi. Allah'ın âyetlerini inkâr eden/tanımayanlar var ya, onlar için kesinlikle şiddetli bir azap vardır. Allah mutlak galip ve amansız cezalandırıcı/(mazlumların) intikamını alıcıdır.

[3] Tevrat; İbranice bir kelime olup kânun, şeriat ve öğreti anlamına gelir. Tevrat'a, Ahd-i Atîk ve Ahd-i Kadîm de denir. İncil; müjde, tâlim ve öğreti anlamına gelir.

5. Şüphesiz gökte ve yerde hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz.

6. Rahimlerde sizi nasıl isterse öyle şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. (O) mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

7. Sana Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren O'dur. Onun bir kısmı muhkem (açık ve kesin) âyetlerdir ki onlar Kitab'ın anası (temeli)dir, bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir.[4] İşte kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve (kendi arzularına göre) yorum yapmak isteyerek, onun müteşâbih olanlarına uyarlar. Halbuki onun yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar da: "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır." derler. (Bunu) akl-ı selîm sahiplerinden başkası düşünemez.

[4] Müteşâbih: Lügatte, birbirine benzeyen demektir. Terim olarak anlamı birden fazla olup, zâhir (dış) mânasıyla tam anlaşılamayan ve gerçek mânası Allah'a havale edilen ya da birçok anlama gelme ihtimali olup bunlardan birini tercihte zorluk olan kelime ve kelâmdır. Bunlar, "*Elif lâm mîm, Tâhâ*" gibi 'Hurûf-u mukatta'alarla, Allah'ın "eli", "yüzü" "rızası" "cennet ve arş" gibi ifadeler ve "basîr ve kadîr" gibi sıfatlardır. Ancak Müteahhirîn (sonraki âlimler) bid'at ehli mezheplere "dur" diyebilmek için bunlardan gerekli görülenlere, İslâm'ın ruhuna ve tevil şartlarına uygun olarak mâna vermişlerdir. Biz de bunları tercih ettik. [bk. 2/1 ve dipnotu]

8. (Onlar derler ki:) "Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra, kalplerimizi (haktan) çevirme! Bize yüce katından bir rahmet bağışla. Şüphesiz sen bağışı en bol olansın."

9. "Ey Rabbimiz! Muhakkak ki sen, insanları (geleceğinden asla) şüphe edilmeyen bir günde toplayacak olansın. Hiç şüphesiz, Allah sözünden dönmez."

10. Şüphesiz ki (son din İslâm'a ve peygamberine dil uzatıp) küfre sapıp inkâr edenlerin, (güvenip övündükleri) malları da, evlatları da, Allah katında onlara asla bir fayda sağlamayacaktır. İşte onlar (cehennemde) ateşin yakıtıdırlar.

11. (Bunların durumu) Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin hali gibidir. Onlar âyetlerimizi yalanladılar;[5] Allah('ın azabı) da günahları sebebiyle, onları yakaladı. Allah'ın cezası çok şiddetlidir.

[5] Kendilerini ve sistemlerini ilâhlaştırıp Allah'ın gönderdiğini dışladılar.

12. (Resûlüm!) Küfre sapan/inkâr edenlere de ki: "Siz yakında mağlup olacaksınız ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz. Orası ne kötü bir döşektir!"

13. (Bedir'de savaş için birbiriyle) karşılaşan iki grupta, sizin için ibret vardır: (Onlardan) bir grup Allah yolunda savaşanlar, diğeri de inkârcılar (idi ki) bu (Allah yolunda savaşan müslüma)nlar bizzat gözleriyle kendilerini, onların iki misli görüyorlardı. Allah, dilediğini yardımıyla destekler. Şüphesiz bunda, (hakikat) gözü açık olanlar için bir ibret vardır.[6] [bk. 2/249-250; 8/44]

[6] Bedir gazvesinde (Hicrî. 2/Milâdî. 623) Resûlullah'ın ordusu 312, buna karşılık müşrikler 950 kişi idi. Silah bakımından da müşrikler kat kat fazla idi. Âyet-i kerîmede "müslümanların kendilerini çok görmesi" şeklinde verilen mâna ile Enfâl sûresi 8/44. âyette iki tarafın birbirini az gördü mânasına uygun düşmesi sağlanmıştır. [İbni Cüzey, s. 5-52]. İşte İslâm'ın hâkim olması için malını ve canını ortaya koyan imanlı topluluğa, Allahu zül-celâl de böylece yardım ve galibiyet ihsan etti. [bk. 3/124; 8/7-12]

14. Kadınlardan, oğullardan, kantarlarca yığılıp biriktirilmiş altın ve gümüşten ve (otlağa) salınmış (özel besili) atlardan; (deve, sığır, koyun, keçi gibi) hayvanlardan ve ekinlerden yana nefsin istekleri, insanlara süslü (cazip) gösterildi. Bunlar (imtihan için verilen) dünya hayatının (geçici birer) nimetidir. Varılacak yerin en güzeli ise Allah'ın katındadır.[7]

[7] İnsanlar, Allah'ın verdiği nimetlerden faydalanmalı, helalinden servet edinmeli, fakat onların kulu, kölesi olmamalıdır. [bk. 18/46; 24/37; 57/20-21; 63/9]

15. (Ey Resûlüm!) De ki: "Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takvâya erenler (yani Allah'ın emrine uygun yaşayıp günahtan sakınanlar) için Rableri katında, içinde devamlı kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetler, tertemiz eşler ve (hepsinin üstünde) Allah rızası vardır. Allah kullarını hakkıyla görmektedir."

16-17. (O takvâ sahipleri:) "Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, artık bizim günahlarımızı bağışla ve bizi ateşin azabından koru." deyip sabredenler, (imanlarında, söz, niyet ve işlerinde) doğruluk gösterenler, (Allah'a) itaat ederek boyun eğenler, infak eden (O'nun rızası için mallarını sarfeden)ler ve seher vakitlerinde (dua edip) mağfiret dileyenlerdir.

18. Allah kendisinden başka hiçbir ilâhın olmadığına şehadet etmiş (bildirmiş)tir. Melekler ve (adaletli)[8] ilim sahipleri de dosdoğru (bu gerçeğe iman ve ikrar ile şehadet ettiler). O'ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

[8] Taberî, III, 286.

19. Şüphe yok ki Allah katında (hak) din İslâm'dır.[9] Ancak kitap verilen (yahudi ve hıristiyan)lar, kendilerine ilim geldikten sonra,[10] aralarındaki ihtiras yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerine karşı küfre saparsa, bilsinler ki Allah, hesabı çok çabuk görendir.

[9] İslâm genel anlamda, Allah'a ve O'ndan gelenlere iman edip kayıtsız şartsız teslim olmaktır. Müslüman ise yüce Allah'ın gönderdiğine ve Resûlü Muhammed'in (sas.) bildirdiğine içtenlikle inanıp teslim olandır. Bütün ilâhî dinler, tevhid ve Allah'a teslimiyet itibariyle aslında İslâm ise de, hepsinin aslî özelliği değişikliğe uğramıştır ve gerçekliği kalmamıştır. Bundan dolayı Hz. Muhammed'in (sas.) getirdiği İslâm, bütün dinlerin en mükemmeli ve Allahu Teâlâ'nın gönderdiği en son tevhid dinidir. İslâm, yalnız Allah ile kul arasında bir olay olmayıp sosyal ve hukukî esaslarıyla hem dünya hem de âhiret saadetini temin eden ve kaynağını Kur'an'dan alan ilâhî bir dindir; beşerin koyduğu sistemler dînî olmadığı gibi, Hıristiyanlıktaki kilise misali yalnız câmide îfâ edilen bir din de değildir. İslâm dîni, içine aldığı iman, ibadet, ahlâk, muâmelât ve ceza hükümleriyle bir bütündür. Bundan dolayı Kur'an hükümlerinden birini reddeden veya beğenmeyen kimse dinden çıkar (bk. 2/85; 3/32, 85; 4/167-168). Çünkü İslâm'ın esasları, tamamen Allah tarafından konulmuştur. Gerçekten iman edenler, o hükümlerle amel etmekle mükelleftir. Bir kimsenin; mü'min, fâsık, münâfık, kâfir ve zalim gibi isimler alması da İslâm'ın hükümlerine karşı takındığı inanç, amel ve tavırlara göredir. Böylece İslâm, kişilerin kafalarındaki ikonlarla/putlarla beraber kabul edilen bir din olmayıp, hem menfaat ve mevkilere hem de heva ve heveslere uygun gelen yönleriyle alınarak uygulanan bir din de değildir. Bir müslüman da, müslüman olarak bunun dışında bir İslâm düşünemez. İslâm dîni yücedir, ancak onunla yücelmek isteyenler yücelir. Eğer din hayatın işlevinden koparılırsa, hayat dinsizleşir. Her türlü gayr-ı meşrû olan şeyler meşru hale gelir ve toplumun çürüyüp çökmesinin başlıca sebebi olur. [bk. 3/85; 42/21; 45/18]

[10] Kitaplarında değişiklik yaparak gizledikleri Hz. Peygamber'e dair bilgiler ortaya çıkınca. [bk. 6/70; 7/51 ve açıklaması]

20. (Ey Muhammed! Buna rağmen din işlerinde kimler) seninle tartışmaya girişirlerse de ki: "Ben, bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim." (Kendilerine) kitap verilenlerle, ümmîlere (kitabı olmayanlara/müşriklere) de ki: "Siz de İslâm'ı kabul ettiniz mi?" Eğer hakka teslim olup İslâm'a girerlerse, muhakkak doğru yolu bulmuş olurlar. Yok eğer yüz çevirirlerse, artık senin üzerine düşen ancak duyurmaktır. Allah, kullarının her halini hakkıyla görendir.

21. Allah'ın âyetlerini tanımayanlar, haksızlık yaparak peygamberleri öldürenler ve adaleti emreden insanların canlarına kıyanlar var ya, sen onlara çok acıklı bir azabı haber ver.

22. İşte onlar, dünya ve âhirette amelleri boşa giden kimselerdir. Onların (azaplarına engel olacak) hiçbir yardımcıları yoktur.

23-24. (Resûlüm!) Baksana o kendilerine Kitab olarak (Tevrat')tan bir pay verilmiş (yahudi)lerin haline! (Onlar,) aralarında hüküm vermek için, Allah'ın Kitabı'na çağrılıyorlar da, sonra onlardan bir grup, (o Kitab'a) sırt çeviriyor. Zaten onlar, (ilâhî hükümlerden) yüz çevirenlerdir. Bunun sebebi, onların: "Ateş bize, sayılı (birkaç) gün dışında asla dokunmayacak." demeleridir. Halbuki (din adına) uydurdukları bu şeyler, dinleri hakkında kendilerini yanıltmıştı.

(Zina eden iki yahudi hakkında Peygamber Efendimiz'in hakemliğine başvuruldu. O da Tevrat'a göre taşlanmalarını emredince kıyameti kopardılar. "Tevrat'ta böyle bir emir yok" diyerek inkâra kalkıştılar. Peygamberimiz Tevrat'ı getirtip o hükmü okutunca dağılıp gittiler.) [Krş. 2/80]

25. Onları (gelmesinde) hiçbir şüphe bulunmayan bir gün (olan kıyamet)te bir araya topladığımız ve hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese (dünyada) kazandığının karşılığı tastamam ödendiği zaman, artık (Kur'an'dan/ilâhî buyruklardan yüz çevirenlerin halleri) nasıl olacak (bir düşünseler)?

26. (Resûlüm!) De ki: "Ey mülk ve hâkimiyet sahibi Allah'ım! Sen dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden mülkü çekip alırsın; dilediğini yükseltir, dilediğini de alçaltırsın; (her türlü) hayır yalnız senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye kâdirsin."

27. "Gece (saatlerin)den gündüze katar (gündüzleri uzatır)sın. Gündüz (saatlerin)den de geceye katar, (geceleri uzatır)sın, ölüden diri çıkarır diriden de ölü çıkarırsın, dilediğini de hesapsız rızıklandırırsın."

28. Mü'minler, mü'minleri bırakıp küfre sapanları/İslâm karşıtlarını velî, (hâkim, kumandan, hükümdar ve sırdaş) edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık Allah'tan ona (yardım olarak bekleyeceği) hiçbir şey yoktur. Ancak onlardan (gelebilecek bir tehlikeden) korkup da sakınmanız (için zoraki dostça davranmanız ve müslümanların aleyhine olmayacak hususlarda antlaşmalar yapmanız) hariçtir. Allah sizi, asıl kendisine karşı (gelmekten ve isyandan) sakındırır, dönüş ancak Allah'adır. [krş. 4/139-144; 58/22]

29. De ki: "İçinizdekini (küfre sapanlara/İslâm karşıtlarına karşı hissettiğiniz yakınlığı) gizleseniz de, açıklasanız da, Allah onu bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah her şeye kâdirdir." [krş. 3/100]

30. O gün (kıyamet)te herkes, (dünyada) yaptığı her hayrı hazır bulacak, işlediği her türlü kötülüğü de… (Ama insan) işlediği (kötülük) ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını (onu görmemeyi) arzu edecek. Allah, sizi (azabını hak etmeyesiniz diye) kendisine (karşı gelmekten) sakındırıyor; Allah kullarına karşı çok şefkatlidir.

31. (Ey Resûlüm!) De ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir."

(Âyet-i kerîmede Allah'ı tanımak ve bilmekten değil, O'nu sevmekten söz edilmektedir. Çünkü samimi sevgide, münâfıklık olmayıp yakın ilgi, alâka ve bağlılık vardır. Bundan dolayı bir şeye ne kadar ilgi ve alâka gösteriliyorsa, ona olan sevgi de o ölçüde demektir. Allah'ı sevmenin ölçüsü de O'nun emirlerini içtenlikle sevmek, yakın ilgiyle onları yerine getirmek, Resûlü'ne/onun sünnetine uymak ve onun prensiplerini örnek almaktır. İşte buna karşılık da yüce Allah, bizi seveceğini ve mağfiret edeceğini vaadetmektedir.) [bk. 3/164; 4/80; 7/158; 24/63; 33/21. Ayrıca Hz. Peygamber'in emrine aykırı davrananlar için bk. 4/14; 24/63; 33/36]

32. (Yine) de ki: "Allah'a ve Peygamber'e itaat edin." Eğer yüz çevirirlerse (kâfir olurlar), şüphesiz ki Allah kâfirleri sevmez.

33-34. Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve 'İmran ailesini'[11] birbirinin soyu(ndan gelen bir nesil) olarak âlemler üzerine seçkin kıldı (soylarından peygamberler getirdi). Allah (her şeyi) işitendir, bilendir.

[11] Buradaki "İmran ailesi"nden maksadın, tercih edilen görüşe ve bundan sonraki âyetlere bakılırsa Hz. Meryem'in anne ve babası olduğu anlaşılır.

35. Hani İmran'ın karısı (Meryem'in annesi Hanne) demişti ki: "Rabbim! Karnımdakini (Beyt-i Makdis'e hizmet etmek üzere) hür bir kul olarak sana adadım, benden kabul buyur. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiten, (niyetimi) tamamıyla bilen ancak sensin, sen."

(Hz. Meryem'in teyzesinin kocası Zekeriya (as.) idi. Meryem'in Beyt-i Makdis'te bakımını o üstlenmişti. Meryem'e, doğu tarafında özel bir oda tahsis etti ki bu oda Kur'an'da 'mihrab' olarak isimlendirilmiştir. Mihrab; harb ve çile odası (çilehâne) anlamını taşır.)

36. (Hanne) onu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu bildiği halde şöyle dedi: "Rabbim! Ben onu kız doğurdum; (Beyt-i Makdis'e hizmet bakımından) erkek, kız gibi değildir. Bununla

beraber, ben ona Meryem adını koydum.[12] İşte ben, onu ve neslini taşlanıp kovulan şeytana karşı (koruyasın diye) sana sığınır (sana ısmarlar)ım."

[12] Meryem: "Allah'ın kulu" demektir. O toplumda erkek ismi olarak kullanılırdı.

37. Bunun üzerine Rabbi de onu(n böyle adanmış olmasını) güzel bir şekilde kabul etti. Onu güzel bir nebat gibi yetiştirdi ve (eniştesi) Zekeriya'yı da ona bakmakla sorumlu kıldı. Zekeriya, ne zaman (mâbette Meryem'in bulunduğu) mihraba/odaya girdiyse, onun yanında bir yiyecek buldu. "Ey Meryem! Bu sana nereden (geliyor)?" dedi. O da: "Bu Allah katındandır." dedi. Şüphe yok ki Allah, dilediği kimseye hesapsız rızık verendir.

38. Orada (yiyecekleri görünce) Zekeriya, Rabbine (şöyle) dua etti: "Yâ Rabbi! Bana kendi katından çok temiz bir nesil (çocuk) bahşet. Muhakkak ki sen duayı hakkıyla işitensin."

39. Zekeriya, mihrab (denen mâbed odasın)da durup namaz kılarken, melekler ona şöyle seslendi: "Muhakkak ki Allah seni, kendisinden (olan) bir kelimeyi (İsa'yı)[13] tasdik eden; (kavmine) efendi, nefsine hâkim ve iyilerden bir peygamber olacak olan Yahya ile müjdeliyor."[14]

[13] 3/45'te de geçtiği üzere, Hz. İsa'ya "Allah'ın kelimesi" denilmesi, ekserî müfessirlere göre Allah'ın "ol/*kün*" emri ile babasız dünyaya gelmesi dolayısıyladır. Bu konuda farklı görüşler de vardır.

[14] Hz. Yahya'nın Hz. İsa'dan altı ay büyük olduğu rivayet edilmiştir. Yahya (as.), Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesinden önce bir kadın tarafından şehit edilmiştir. (Elmalılı, II, 1096).

40. (Zekeriya) dedi ki: "Yâ Rabbi! Bana ihtiyarlık gelip çattığı ve karım da kısır olduğu halde benim nasıl bir oğlum olur?" (Allah) buyurdu ki: "Öyle de olsa, Allah dilediğini yapar."[15]

[15] O sırada Zekeriya (as.) 120, hanımı 98 yaşında idi.

41. (Zekeriya:) "Yâ Rabbi! O halde bana (buna ait) bir alamet ver." dedi. (Allah) buyurdu ki: "Senin alametin üç gün insanlara işaretten başka söz söylememendir. Bununla beraber Rabbini çok an ve akşam sabah (O'nu) tesbih et."

42. Vaktiyle melekler (Meryem'e de): "Ey Meryem! Şüphesiz ki Allah seni seçti, seni (baştan beri) tertemiz kıldı ve seni âlemlerin kadınlarından seçkin kıldı." demişti.

43. "Ey Meryem! Rabbine (ibadet için) dîvan dur, secde et, (O'nun huzurunda) rükû edenlerle beraber rükû et." (demişti.)

44. (Ey Muhammed!) Bunlar (Hanne, Zekeriya, Yahya, Meryem kıssaları) sana vahyettiğimiz gaybın (görmediğin devrin) haberlerindendir. Meryem'e, (küçükken) onlardan hangisi kefil ol(up himayesine al)acak diye kalemlerini (veya kur'a oklarını) atarlarken sen onların yanlarında değildin. Bu hususta çekiştikleri zaman da sen onların yanlarında değildin.

45. O vakit melekler demişti ki: "Ey Meryem! Allah, kendisinden (gelen) bir kelime ile (şimdiden) sana müjde veriyor ki adı, Meryemoğlu İsa Mesih'tir; dünyada ve âhirette itibarlı ve (Allah'a) yakın olanlardandır."

(Mesih Hz. İsa'nın bir lakabıdır. İbranice bir kelime olup aslı "Meşiah"tir. "Mübarek" anlamına gelmektedir.)

46. (Melekler, devam ederek dedi ki:) "O, hem beşikte iken hem yetişkinliğinde (peygamber olarak) insanlara hitap edip konuşacak. Üstelik de (o), iyilerdendir."

47. (Meryem) dedi ki: "Yâ Rabbi! Bana bir beşer eli değmemiş (ilişmemiş) iken nasıl bir çocuğum olur?" (Allah şöyle) buyurdu: "Öyle de olsa Allah, dilediğini yaratır. O, bir işin olmasını dilediği zaman ancak, 'ol' der, o da oluverir." [bk. 19/16-23]

48-49. (Melekler, İsa hakkındaki sözlerine devam ederek: "Allah) ona (İsa'ya) kitabı (okuma yazmayı), hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretecek." O İsrâiloğulları'na (gönderilen) bir Resûl olarak şöyle diyecektir: "Hakikaten ben Rabbinizden size bir âyet (mucize) ile geldim ki, size çamurdan kuş şeklinde bir şey yaratır ona üflerim. (O da) Allah'ın izniyle, hemen (canlanıp) bir kuş oluverir. Anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştiririm, hatta Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim, evlerinizde yediklerinizi ve biriktirdiklerinizi size haber veririm. Eğer (Allah'a) iman edenlerdenseniz, elbette bunda sizin için (benim peygamberliğimi gösteren) kat'î bir delil vardır."

50. "(Yine ben) önümde olan Tevrat'(ın aslın)ı tasdik edici olarak ve size haram edilenlerden (iç yağı ve deve eti gibi) bazısını size (tekrar) helal kılmak için (gönderildim). Size, Rabbinizden (peygamberliğimi ispat eden) bir âyet (mucize) getirdim; artık Allah'tan korkun da bana itaat edin."

51. "Şüphe yok ki Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse O'na kulluk edin. İşte doğru yol budur."

52. İsa, onların inkârları(ndaki ısrarları)nı sezince: "Allah('ın dîni) için yardımcılarım kimlerdir?" dedi. Havâriler: "Biziz Allah (dînin)in yardımcıları. Biz Allah'a iman ettik ve şahit ol ki biz, gerçek müslümanlarız." dedi(ler).[16]

[16] Âyet-i kerîmede geçtiği üzere "havâri" kelimesi; arkadaş, dost, sahip, yardımcı demek olup, aslı "havarya"dır ve Arapça'ya Habeşçe'den geçmiştir. İbranice'si de "heverim"dir. Havâriler, Hz. İsa'ya ve Allah'tan getirdiği dîne yardım etmeyi taahhüt etmiş olan sahâbîlerdir. Hıristiyanlara "Nasârâ" denmesi de havârilerin Hz. İsa'ya nusret (yardım) biatı etmelerindendir (Elmalılı, II, 1108). [bk. 5/111-113]

53. "Ey Rabbimiz! İndirdiğin (Kitab')a inandık ve Resûl'ün de peşinden gittik; artık bizi şehadet edenlerle beraber yaz." (dediler).

(Allah'ın Kitabı'na ve Resûlü'ne inanıp itibar edilmezse, getirilen şehadetin hükmü yoktur.)

54. (Yahudiler, Hz. İsa'yı öldürmek için) hile düşündüler. Allah da hilelerini kendi aleyhlerine çevirdi. Allah hile yapanların karşılığını en iyi verendir.[17]

[17] Hz. İsa'yı aralarından yukarı kaldırdı ve onu öldürmek isteyeni de Hz. İsa'ya benzetti de onu öldürdüler. [bk. 4/157-158]

55. O vakit Allah buyurmuştu ki: "Ey İsa! (Korkma) Şüphesiz ki seni ben (içlerinden) alıp kendi katıma yükselteceğim (seni vefat ettirecek benim),[18] inkâr edenlerden de seni (kurtarıp) arındıracağım ve sana (ancak Allah'ın kulu ve bir peygamberi olarak) uyanları kıyamet gününe kadar, (katımda) inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz ancak banadır. (O vakit) ihtilaf ettiğiniz hususlarda aranızda ben hükmedeceğim."

[18] Âyette geçen "teveffî" kelimesi vefat ettirme/canını alma ve "kabada" (tutup alma ve teslim alma) anlamlarına gelir. 6/60 ve 39/42. âyetlerde geçtiği üzere burada da öldürme anlamına değildir. Çünkü onu o anda öldürünce, öldürmek isteyenlerin maksadı hâsıl olduğundan, içlerinden alıp yükseltmeye lüzum kalmayacaktır. 'Onu öldürdüler fakat ruhen yükseldi' de diyemeyiz, çünkü ölünce ruhu zaten alçakta kalmayacaktır. Bu aradaki "vav" da tertip/sıra için değil cem/birliktelik içindir. İbni Kesîr tefsirinde, çoğunluk müfessirlerin "uyku halinde

iken kaldırma" dediklerini, İbni Cerîr et-Taberî'nin de "alıp kaldırma" anlamı verdiğini nakleder. [bk. *Muhtasaru İbni Kesîr*, I, 286. Diğer âyetler için bk. 4/156-158; 5/117; 6/60; 39/42]

56. İnkâr edenlere gelince, onları dünya ve âhirette en şiddetli azap ile cezalandıracağım. Onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

57. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, (Allah) onlara mükâfatlarını tastamam verecektir. Allah zalimleri sevmez.

58. (Ey Muhammed!) İşte bu sana okuduğumuz (olay ve hükümler), âyetlerden ve hikmet dolu olan (Kur'an')dandır.

59. Muhakkak ki Allah katında İsa'nın (babasız dünyaya gelişinin) durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra "ol" dedi, o da derhal oluverdi.

60. (Bu) gerçek, Rabbinden (gelmekte)dir. Artık şüphecilerden olma!

61. Artık sana (İsa'nın, Allah'ın kulu ve Resûlü olduğu hakkındaki) ilim geldikten sonra, seninle kim tartışırsa, de ki: "Gelin (biz ve siz) oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve (sizin) kendinizi çağıralım, sonra lanetleşelim; Allah'ın lanetini yalancılar üzerine dileyelim."[19]

[19] Allahu Teâlâ'nın bu lanetleşme emri üzerine, Necran hıristiyanları korkup buna yanaşmamışlar, böylece Kur'an'ın bu daveti karşısında mağlup olmuşlardır.

62. İşte (İsa hakkında) bu (anlattıklarımız), elbette en doğru haberlerdir. (Bilesiniz ki,) Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah elbette mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

63. Eğer yine (Allah'ın birliğine iman etmekten) yüz çevirirlerse, elbette Allah, o fesatçıları hakkıyla bilen (ve karşılığını veren)dir.

64. De ki: "Ey Ehl-i Kitab (olan yahudi ve hıristiyanlar)! Bizimle sizin aranızda eşitlik sağlayan (ortak) bir kelimeye gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ın dışında bazımız bazısını rab edin(ip müşrik ol)masın." Eğer onlar, yine yüz çevirirlerse (onlara): "Şahit olun ki biz, gerçek müslümanlarız." deyin.

(Bazılarını rab edinmek: Peygamberimiz'in buyurduğu gibi, Allah'ın emir ve yasakları varken, bunlara aykırı emirler veren kişinin emirlerini emir, yasaklarını yasak sayarak hükümlerini kabullenmek ve isteyerek/gönülden onlara itaat etmek, onları rab kabul etmektir.) [bk. 9/31; 3/83 ve açıklaması]

65. Ey Ehl-i Kitab! Niçin İbrahim hakkında (o yahudi veya hıristiyandır diye) tartışıyorsunuz? Halbuki Tevrat da İncil de ancak ondan sonra indirilmiştir. (Bu kadarına) akıl erdiremiyor musunuz?[20]

[20] Esasen İbranice bir kelime olan Tevrat, "Şeri'at ve hak kelâmı, doğru söz" demektir. İncil de Süryânice bir kelime olup, "göz nuru" demektir. İncil, "müjde" anlamına da gelmektedir.

66. Haydi siz, hakkında (az) bir bilginiz olan şeyde tartıştınız (diyelim, peki) niçin hiçbir bilginiz olmayan hususta tartışıyorsunuz? Halbuki (her şeyi) Allah bilir, siz bilemezsiniz.

67. İbrahim, ne bir yahudi ne de bir hıristiyandı. Fakat o, "Allah'ı 'bir' tanıyan" dosdoğru bir müslümandı; (asla) müşriklerden değildi.[21]

[21] Hz. İbrahim, yahudi, hıristiyan ve müşrik olmayıp tevhid ehli bir müslümandı. Bundan dolayı İslâm'dan başkası makbul ve İbrahimî din değildir. [bk. 3/83, 85] Çünkü onların haniflik/tevhidlik özelliği ve geçerliliği kalmamıştır. Yahudi dîninin kaynaklarına ve inanışlarına göre Yahve, yalnız yahudilerin yani İsrâiloğulları'nın millî tanrısıdır. "Kabbala" ve "Zohar" adlı kitaplarına da bakılırsa Yahve'nin bir de Sakineh adlı karısı vardır. Onlar, Üzeyr (as.) için de "Allah'ın oğlu" dediler (9/30). Hıristiyanlar da Hz İsa'ya "Allah'ın oğlu" dediler. Baba, Oğul, Rûhu'l-Kudüs şeklinde Allah'ı üçlediler. Böylece hepsi tek tanrılı (monoteist) din iken çok tanrılı (politeist) din haline dönüşerek kâfir oldular (5/17, 72-73; 9/30) İslâm'da/Kur'an'da ise Allah, Rabbu'l-âlemîn (bütün âlemlerin Rabbi)dir. Bir'dir, doğmamış ve doğurmamıştır, hiçbir şeye muhtaç değildir. Eşi ve benzeri/dengi ve ortağı yoktur. [bk. 3/64; 112/1-4; Ali Arslan Aydın, s. 184-185]

68. Şüphesiz ki İbrahim'e insanların en yakını, (zamanında) ona uyanlarla, şu peygamber (Muhammed) ve ona iman edenlerdir. Allah mü'minlerin dostu ve yardımcısıdır.

69. Ehl-i Kitab'dan bir grup sizi inancınızdan saptırmak (ve kendi dinlerine çevirmek) istediler. Halbuki onlar ancak kendilerini saptırırlar da bunun farkına varamazlar.

70. Ey Ehl-i Kitab! Siz (gerçeği, Tevrat ve İncil'de, peygamberin vasıflarını) gördüğünüz halde niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz?

71. Ey Ehl-i Kitab! Niçin hakkı (gerçeği) batıl ile ört(üp batılı hak diye gösteri)yor, bile bile hakkı gizliyorsunuz? [krş. 2/42]

72. Ehl-i Kitab'dan bir grup, (diğerlerine) şöyle dedi: "İman edenlere indirilen (Kur'ân-ı Kerîm')e gündüzün başında (görünüşte) inanın, günün sonunda (bir bahane ile) inkâr edin. Olur ki (şüpheye düşerler de) onlar da dönerler."

(Hayber yahudilerinden 12 kişilik bilgin bir grup, âyet-i kerîmede geçtiği gibi, mü'minleri şaşırtmayı planlamışlardı. Cenâb-ı Hak da bu âyet-i kerîmede onların bu planını açığa çıkardı.)[22]

[22] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 191.

73. "Sizin dininize tâbi olanlardan başkasına da sakın inanmayın!" (derler).[23] (Resûlüm!) De ki: "Şüphesiz (bilin ki) doğru yol, Allah'ın yolu (İslâm)[24] dır." (O, ileri gelen yahudiler, birbirlerine şöyle derler:) Size verilenin benzerinin (başka) herhangi bir kimseye verilmiş olduğuna, yahut onların (müslümanların) Rabbiniz yanında size karşı delil getire(rek üstün gele)ceklerine de inanmayın. De ki: "Lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah 'lütfu ve ihsanı bol olan', (her şeyi) hakkıyla bilendir."

[23] Yahudi ve hıristiyanlar kendi dinlerine girmeyen müslümanları kendilerinden aşağı görür ve beğenmezler. [krş. 2/120]

[24] Mukâtil, s. 14.

74. (Allah,) rahmetini (peygamberliği, kitab ve mucizeyi) dilediğine tahsis eder. Allah büyük lütuf sahibidir.

75. Ehl-i Kitab'dan öylesi vardır ki ona bir kıntar (bin altın)[25] emanet etsen, onu sana (eksiksiz) öder. Onlardan öyle kimse de vardır ki ona bir dînar (altın para) emanet etsen, devamlı üzerinde dikilip durmadıkça (veya dâvâya kalkışmadıkça) onu ödemez. Bunun sebebi de onların: "Ümmîlere (Ehl-i Kitab'dan olmayanlara karşı ne yapsak mübahtır.) Bizim aleyhimize bir yol (bize bir sorumluluk) yoktur." demeleridir. Onlar, bilip durdukları halde Allah'a karşı yalan söylemektedirler.

[25] Enes (ra.) Hz. Peygamber'den, "Kıntar"ın bin dînar olduğunu rivayet etmiştir. İbni Abbas (ra.) da böyle olduğunu söylemiştir (bk. Râzî, VI, 193). Bir dînar ise çeyrek lira kıymetinde eski altın bir paradır.

76. Hayır (gerçek onların söyledikleri gibi değil), kim ahdini yerine getirir ve "Allah'ın emrine uyup günahlardan sakınırsa" (bilsin ki) şüphesiz Allah, muttakî olan (yasaklarından kaçınan ve emrine uygun yaşayan)ları sever.

77. Doğrusu Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir değer (olan dünyalık) karşılığında satanlar var ya, işte onlara âhirette hiçbir nasip yoktur. Allah, kıyamet günü onlarla konuşmayacak, onlara (merhametle) bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için çok acı verici bir azap vardır.

78. Onlardan (Ehl-i Kitab'dan) bir kısmı da, (değiştirdikleri kelimeleri) kitaptan olmadığı halde, okurken; kitaptan olduğunu sanasınız diye dillerini (ve ağızlarını) eğip bükerler. "Bu, Allah katındandır." derler. Halbuki o, Allah katından değildir. Bile bile Allah namına yalan uydururlar.

79. Allah'ın kendisine Kitab, hüküm ve nübüvvet verdiği hiçbir kişinin kalkıp da insanlara: "Allah'ın dışında bana da kul olun." demesi[26] yakışmaz; ancak o kimse, "öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz Kitab'ın gerektirdiği gibi Rabbe bağlı kullar[27] olun." diyebilir.

[26] Her peygamber yalnız Allah'a kul olmaya çağırmıştır. Fakat hıristiyanlar dinlerini tahrif ettiklerinden, peygamberlerini ilâhlaştırmışlardır.

[27] Veya "ihlaslı bilginler" olun. Bu ifadelerle yüce Allah, "Yalnız Allah'a ibadet edin; peygamberleri Allah yerine koymayın ve Peygamber'e ilâhlık nispet etmeyin." buyurmaktadır. Çünkü hıristiyanlar, mucize olarak babasız doğuşundan dolayı Hz. İsa'yı tanrı kabul etmişlerdi. Allahu Teâlâ da bunları onun dilinden reddettiğini âyetlerle bildirmiştir. [bk. 5/116-117; 19/30-36]

80. (O) size, melekleri ve peygamberleri rabler edinmenizi de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra, hiç kâfirliği emreder mi?

81. Allah, peygamberlerlerine (ve ümmetlerine hitaben): "Andolsun ki size Kitab ve hikmet[28] verdim. Sonra size, yanınızda olan (kitaplar)ı tasdik eden bir Resûl geldiğinde, (hepiniz) ona mutlaka inanacaksınız ve ona yardım edeceksiniz." diye sağlam bir söz alıp: "Siz de bunu kabul ettiniz ve bu ağır yükümü (ahdimi) üzerinize aldınız mı?" dediğinde, onlar da: "Kabul ettik." dediler. (Allah:) "Öyleyse birbirinize şahit olun, ben de (bu sözünüze) şahit olanlardanım." buyurdu.

[28] Yüksek düşünce ve anlayışı, Kitab'ın tefsir ve uygulamasını veya hadisi.

82. Artık bundan sonra kim (verdiği sözden) yüz çevirirse, işte onlar fâsıkların (Allah'ın emrinden sapanların) ta kendileridir.

83. Onlar Allah'ın (son olarak seçtiği İslâm) dininden başkasını mı arıyorlar? Halbuki göklerde ve yerdekiler(in hepsi) ister istemez O'na teslim olmuşlardır ve ancak O'na döndürülüp götürüleceklerdir. [krş. 3/85]

(Kur'an/İslâm geldikten sonra önceki din/kitap ve İslâm dışı ve karşıtı olarak çıkan bütün ideolojilerin hiçbir geçerliliği kalmamıştır. Çünkü İslâm'dan önceki dinler/kitaplar, birer kavme gelmiştir. Bunlardan elde bulunan Tevrat ve İncil de, hem sonraki asırlarda hatırlarda kalanlardan yazılmış hem de tahrif edilmiştir. Yahudi ve hıristiyanlar, Allah'a oğul isnad ederek şirke/küfre düşmüşler (5/17-18, 72-73; 9/30), yahudiler millî ilâh, hıristiyanlar da üçlü ilâh kabul etmişlerdir. Bundan dolayı da İbrâhimî din özelliğini kaybetmişlerdir. Yüce Allah

cihanşümûl olarak bütün insanlara tevhid esası üzerine son olarak İslâm dinini ve Kur'an'ı göndermiştir ki aslını aynen korumaktadır. Hıristiyanların, "Dinlerin kaynağı birdir; hangisi olsa Allah'a götürür." şeklindeki diyalog çağrısında dinleri eşitmiş gibi göstererek, İslâm'ın özelliklerinden ve bilgisinden yoksun genç nesli hıristiyanlaştırmak veya hıristiyanca düşünmelerini sağlama çalışmaları vardır. Din bir tanedir, o da son din İslâm'dır. Ancak İslâm'ı tebliğ için hıristiyan, yahudi hatta ateistle, yani her insanla diyalog kurulur. Bu hususta yüce Allah, 2/120; 3/85, 100. âyetleriyle mü'minleri uyarmaktadır. İlave bilgi için bk. 64. âyet ve açıklaması.)

84. De ki: "Allah'a, bize indirilen (Kur'ân-ı Kerîm')e, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene; Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rableri tarafından verilenlere inandık. Onlardan hiçbirinin arasında (Peygamber olmaları bakımından) ayırım yapmayız (hepsi de haktır). Biz yalnız O'na teslim olanlarız."

85. Kim artık (son hak din) İslâm'dan başka (İlâhî veya beşerî) bir din arar (onları önemser)se asla ondan kabul edilmeyecek ve o, âhirette de hüsrana (büyük zarara) uğrayanlardan olacaktır.

(Âyet-i kerîmedeki İslâm'dan maksat, en son gönderilen, 84. âyette geçtiği üzere, önceki ilâhî dinlerin esaslarını kabul eden, aynı zamanda dünya ve âhiret için gereken esasları bildiren, yani hem ibadetlerin, hem sosyal hayatın gereken prensiplerini gösteren sosyal ve evrensel ilâhî bir din ve ilâhî bir hukuk sistemidir. Mahiyeti bozulmuş veya insan ürünü değildir. Hıristiyanlar dinlerinin icra yerini kilise yaptıkları gibi, İslâm, yalnız câmide icra edilecek merasim dini de değildir. Buna rağmen bundan başka bir din aranması Allahu Teâlâ yanında geçersizdir. Ancak Allah'ın dinini beğenmeyenler kendilerine uygun gelen bir sınıf (grup ve millet) dini icat etmeye veya İslâm'ı kendilerine uydurmaya çalışırlar; müslüman ancak İslâm'a göre müslüman olur. Bundan dolayı müslümanlar başka bir din/sistem, ideoloji aramaya yönelmezler. Aksi halde Allah'ın onaylamadığı, reddettiği bir şeyi onaylamış ve onu beğenmiş olurlar. Ancak bütün dinlerin üstünde olan İslâm'ı tebliğ için veya dünya işlerine ait meselelerde diğer dinlere mensup insanlar arasında diyalog yani konuşma, anlaşma ve tebliğ olabilir.) [bk. 3/19; 6/114-117; 9/33; 40/14]

86. İman edip Resûl'ün hak olduğuna şahitlik ettikten ve kendilerine (kitaplarında) apaçık deliller geldikten sonra küfre sapan bir kavmi, Allah nasıl hidayete eriştirir (ve muvaffak kılar)?! Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.

87-88-89. İşte, böyle (kâfirliğe sapan) kimselerin cezası, muhakkak ki Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti(nin) onların üzerlerine (olması)dır. O (lanet cezası)nın içinde ebedî kalacaklardır. Onların ne azabı hafifletilir ne de onlar(ın yüzlerin)e bakılır. Ancak bu (Allah'ın dini İslâm'a ve hükümlerine değer vermemekte küfre sapma suçu)ndan sonra (gücü ve iktidarı varken bir daha asla yapmamak üzere dönüp) tevbe eden, hallerini düzeltenler hariçtir (onlar affedilirler). Çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [krş. 4/17-18]

90. İmanlarından sonra (gizli veya açık) kâfir olan, sonra (küfrü) daha da artıranlar var ya, (son nefeste) onların tevbeleri asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar sapıkların ta kendileridir.

91. Şu muhakkak ki inkâr eden/küfre sapan ve kâfir olarak ölenler var ya, onların dünya dolusu altını olsa ve onu kurtuluş fidyesi olarak verseler bile hiçbirinden asla kabul edilmez. Onlar için çok acı bir azap vardır ve onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

92. Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) sadaka vermedikçe asla 'iyi'ye (hayra, takvâya, Allah'ın rızasına) erişemezsiniz. Her ne sarfederseniz, şüphesiz Allah onu hakkıyla bilen (ve onun mükâfatını veren)dir. [krş. 2/177]

(Hasan-ı Basrî (ks.) der ki: "Bir kimse sevdiği (yanındaki) tek bir hurmayı bile Allah rızası için sadaka olarak verse, bu âyetteki 'birr/iyi'ye mazhar olur.")

93. Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in (Yakub'un) kendisine haram saydığı şeylerin dışında, İsrâiloğulları'na bütün yiyecekler helaldi. (Onlara) de ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, (asıl) Tevrat'ı getirin de onu güzelce okuyun (yoksa haram ve helal sizin dediğiniz gibi değildir)."

(Yahudilerin Peygamber Efendimiz'e, "Hem İbrahim dininden olduğunu söylüyorsun hem de deve eti yiyor, deve sütü içiyorsun, İbrahim bunları yapmazdı." demeleri üzerine bu âyet indi.)

94. Artık kim bundan sonra da (haram ve helal hakkında) Allah adına yalan uydurursa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

95. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah doğruyu söylemiştir (helal ve haramlar/emir ve nehiyler O'nun bildirdiği gibidir). Artık (onların değil şirkten uzak) 'Allah'ı bir tanıyarak' İbrahim'in dinine uyun; o, müşriklerden değildi."

(O, tevhid dinindendi. O, hem çeşitli güçlerin simgeleri olan putlara tapmayı hem de insanları Hak düzenine karşı gelmeye çağıran tâğûtları reddetmişti. Çünkü tâğûtlar, Allah'ın emrine aykırı emir verip hüküm koyarlar, böylece kendi kendilerine birer rab/ilâh olmuş olurlar.)

96. Şüphesiz insanlar(ın ibadet ve ziyareti) için kurulan çok mübarek ve âlemlere hidayet kaynağı olan ilk ev (ilk mâbed), Mekke'deki (Kâbe')dir.

97. Orada, (Kâbe'nin mâbed olduğunu gösteren) apaçık deliller ve İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse emniyette olur. Oraya (gitmeye) bir yol (imkân) bulabilen kimseye, Beyt(ullâh)'ı haccetmesi, Allah'ın hakkı (olarak o kimseye farz)dır. Kim de (bunu reddeder de) küfre saparsa, (küfrü kendi aleyhinedir ve) şüphesiz Allah, bütün âlemlerden müstağnîdir (kimseye ihtiyacı yoktur). [krş. 2/125]

98. De ki: "Ey Ehl-i Kitab! Allah yaptığınız her şeyi görüp dururken, niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz?"

99. De ki: "Ey Ehl-i Kitab! Artık (İslâm'ın gerçekleri gösteren bir din olduğunu) görüp bildiğiniz halde, niçin onu eğri göstermeye yeltenerek mü'minleri Allah yolundan çevirmeye çalışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir."

(İslâm'ın karşısında olanlar veya bunu açıkça söyleyemeyenler, hep bu yolu izlemişler; onu, modernlikten geri koyan bir din olarak ya da Yahudilik veya Hıristiyanlığın taklidi gibi göstermeye çalışmışlardır.)

100. Ey iman edenler! Eğer Kitab verilen (hıristiyan ve yahudi)lerden herhangi bir gruba uyarsanız (onların İslâm'a aykırı hallerini ve yaşayış şekillerini, plan ve programlarını benimseyip kendinizi onlara benzeme ve beğendirme tavrına ve yarışına girerseniz, iyi bilin ki onlar), sizi (ve neslinizi) imanınızdan (ve mânevî değerlerinizden koparıp, birbirinize hasım

yapar) sonra küfre/kâfirliğe döndürürler. [bk. 2/120; 3/149; 4/59; 5/49-50, 54-57; 7/45, 56; 11/19; 60/4, 6]

101. Size Allah'ın âyetleri okunduğu ve içinizde de O'nun Resûlü bulunduğu halde, nasıl küfre/kâfirliğe saparsınız? Kim (küfürden sakınıp) Allah'(ın dîni İslâm')a sımsıkı sarılırsa muhakkak o doğru bir yola iletilmiş olur.

102. Ey iman edenler! (Gücünüz nisbetinde) Allah'ın emrine uygun yaşayın/aykırılıktan sakının ve ancak müslümanlar olarak can verin. [bk. 12/101 ve dipnotu 64/16]

(Rabbimiz bu âyet-i kerîmede kendisine iman edenlere hayatın gayesi ile ilgili en önemli ikazlardan birini yapmaktadır. Allah'tan gereği gibi korkmak ve İslâmî bir yaşayış içinde ölmek son derece mühimdir. Bunun içindir ki Allah'ı gereği gibi tanıyan ve O'na saygı duyanlar, iman ve sâlih amelle yaşarlar. Küfür, şirk ve tâğût belasına karşı sarsılmazlar, eğilmezler ve şeytanın oyununa gelmezler. Allah'ın bu emri karşısında mü'minler, müslümanca ölmeyi gaye bilirler. Müslümanca yaşayıp ölmek, ferdin kendi iç dinamiklerini ve yaşantısını İslâm'a uygun hâle getirmekle beraber bunun yanında kendi içinde bulunduğu toplumun da yalnız diliyle "müslümanım" demesi değil, müslümanca yaşamayı isteyen ve yaşayan bir toplum olması da bunu kolaylaştıran sebeplerden olur. Yüce Allah da bunun için aşağıdaki âyetle başka türlüsü olmayan bir hareket tarzını bildirmektedir.) [bk. 23/52-53]

103. Hepiniz toptan Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın, (onu hayata hâkim kılın, ihtilaf ve tefrikaya düşüp fert fert, grup grup) parçalanıp ayrılmayın. Allah'ın üzerinizdeki (İslâm) nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman (kabileler) idiniz de (Allah) kalplerinizi (İslâm'da) birleştirdi. İşte onun (İslâm) nimetiyle (hepiniz) kardeş oldunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan sizi (İslâm ile) O kurtardı. İşte Allah, âyetlerini size böylece açıklıyor ki doğru yola eresiniz.

104. İçinizden (herkesi) hayra çağıran, iyiliği (meşru şeyleri; tevhidi ve sâlih ameli) emreden ve kötü olandan men eden bir ümmet (bir topluluk)[29] olsun; işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

[29] Bu topluluk, ilmiyle Allah'ın rızasına uygun amel eden alimler ve yöneticiler ile ona maddî ve mânevî destek veren cemaat veya cemiyetlerden oluşur. [krş. 3/110]

105. (Ey mü'minler! Siz,) kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılan ve ihtilafa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için (kıyamette) çok büyük bir azap vardır.

106. O günde, birtakım yüzler ağaracak, birtakım yüzler de kararacak. Yüzleri kararanlara gelince (onlara): "İman ettikten sonra (Allah'ın emirlerini tanımayıp) inkâra/küfre saptınız ha! İşte küfre sapmanıza/inkâr etmenize karşılık azabı tadın!" (denilecek). [bk. 75/22-24; 80/38-41]

107. Yüzleri ağaranlar ise, Allah'ın rahmeti içinde (cennette)dirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

108. (Ey Muhammed!) İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana gerçeği bildirmek üzere okuyoruz. Allah âlemlere (hiçbir surette) zulmetmek/haksızlık etmek istemez. [krş. 28/3]

109. Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. (Bütün) işler, (hesap için) ancak Allah'a döndürülür.

110. (Ey Muhammed ümmeti! Dininiz sayesinde) siz, insanların iyiliği için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. (Çünkü) iyiliği emreder, kötülüğe engel olur ve Allah'a (hakkıyla) inanırsınız. Eğer Ehl-i Kitab (yahudi ve hıristiyanlar) da (sizin gibi) iman etmiş olsalardı, elbette onlar için hayırlı olurdu. (Gerçi) onlardan bir kısmı iman etmişlerdir. (Fakat) onların pek çoğu (dinden) sapmış kimselerdir. [krş. 3/104]

(Hayırlı bir ümmet olma özelliğine sahip olabilmek için, âyet-i kerîmede buyurulduğu üzere, Allah'ın emir ve yasaklarını O'nun bildirdiği şekilde bilmek, hayat ve hareket tarzını onlara uygun hâle getirmek ve gücü nisbetinde bunun yaptırımı için seferber olmak gerekir. Peygamberimiz, "Kim bir kötülüğü görürse eliyle, buna gücü yetmezse diliyle engel olsun. Buna da gücü yetmezse, (onu yapana) kalbiyle buğzetsin; bu da imanın en zayıfıdır." buyurmuştur.)

111. (Ey müslümanlar!) O (dinden sapanlar ve İslâm karşıtı ola)nlar eziyet etmenin dışında size asla zarar veremezler. Sizinle savaşacak olurlarsa da geri dönüp kaçarlar, sonra onlara yardım da edilmez.

112. Onlar (yahudiler); nerede bulunurlarsa (bulunsunlar) -Allah'ın ahdine ve (mü'min) insanların ahdi (ve himayesi)ne sığınanlar hariç- üzerlerine zillet (aşağılık damgası) vurulmuştur. Artık onlar Allah'tan bir gazaba uğradılar ve üzerlerine miskinlik (ve aşağılık damgası) vuruldu. Bu, onların Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve haksızlık yaparak peygamberleri öldürmeleri sebebiyledir. Bu da onların âsî olmalarından ve haddi aşmalarındandır. [krş. 2/61; 3/21]

113. (Onların) hepsi bir değildir. Ehl-i Kitab içlerinden artık (müslüman olup) 'Allah'ın emirlerini tutan',[30] gece vakitlerinde Allah'ın âyetlerini okuyan ve secde edenler vardır.

[30] Âyetteki "kâime" kelimesine "Allah'ın emirlerini tutan" mânası verilmiştir.

114. (Bunlar, gerçekten) Allah'a ve âhiret gününe inanırlar, iyiliği emreder, kötülüğe engel olurlar ve hayır işlerinde yarışırlar. İşte bunlar (Allah katında) iyilerdendir.[31]

[31] Yahudi hahamları ve Ehl-i Kitab'dan bir çoğu, içlerinden Abdullah b. Selâm (ra.) ile birlikte İslâm'a girenlere karşı, "Siz en kötü insanlarsınız, bu dine girmekle kendinize yazık ettiniz." demişlerdi (Mehmed Vehbi, II, 702). [Ehl-i Kitab'ın iman durumu hakkında bk. 7/156-157; 22/16-17; 41/30]

115. Yaptıkları hiçbir iyilik, asla inkâr edilmeyecek (mükâfatı verilecek)tir. Allah, takvâ sahiplerini (emirlerine uygun yaşayanları) çok iyi bilendir.

116. O küfre sapan/inkâr edenlere gelince, onların ne malları ne de evlatları Allah'(ın azabın)a karşı kendilerine asla fayda vermeyecektir. Onlar ateş ehli (cehennemlik)dirler; onlar hep orada kalacaklardır.

117. Onların bu dünya hayatında yaptıkları harcamaların hali; kendi kendilerine zulmetmiş bir topluluğun ekinlerini vurup da onu mahveden, dondurucu soğukluktaki bir rüzgarın haline benzer (Sadaka ve hayırlarının âhirette kendilerine hiç faydası olmaz). Doğrusu Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendi kendilerine zulmetmektedirler.

(İşte inançsızların inkâr rüzgarı, iyilik ve hayır namına ne varsa hepsini mahveder, âhirette ellerini boşa çıkarır. Ancak o şeyler, bu dünyada bir gösteriş ve övünmeden ibaret kalır.)

118. Ey iman edenler! Sizden olmayanı sırdaş (ve dost) edinmeyin. (Çünkü) onlar, sizi(n dininizi ve düzeninizi) bozmaktan geri durmazlar; daima size sıkıntı verecek şeyleri arzu ederler. Hakikaten, onların aşırı kin (ve düşmanlık)ları ağızlarından (taşıp) ortaya çıkmıştır. Gönülde gizledikleri (kin) ise daha büyüktür. Eğer düşünürseniz size âyetlerimizi böylece açıkladık.

119. İşte siz (mü'min)ler öyle kimselersiniz ki onlar (Allah'a ve İslâm'a karşı cephe alanlar), sizleri sevmedikleri halde siz onları(n peygamberlerini tasdik edip) sever ve bütün kitaplara[32] inanırsınız. Onlar ise, (ancak) size rastladıkları zaman "iman ettik" derler. Kendi başlarına kaldıklarında, size karşı öfke (ve kin)lerinden parmaklarının uçlarını ısırırlar.[33] (Resûlüm!) De ki: "Öfkenizden ölün (geberin)!" Şüphesiz Allah gönüllerdekini hakkıyla bilendir.

[32] Âyet-i kerîmedeki "Kitab" Kur'an anlamına geldiği gibi, bütün ilâhî kitaplar mânasına da gelmektedir. Allah'a iman edenler, O'nun bütün kitaplarına, Kur'an'ın tamamına inanır ve onu hayatlarına hâkim kılarlar. Münâfıklar ise işlerine geldiği şekilde inanırlar veya inanır gözükürler. Ehl-i Kitab, sadece kendi kitaplarına inanır, kâfirler ise hiçbir kitaba inanmazlar.

[33] Yukarıdaki iki âyetten anlaşıldığı üzere, münâfıkların gayesi ve planı; müslümanların yanında onlardan menfaat elde etmek ve onların sırtından geçinmek için müslüman gözükmek, diğer taraftan onları dinlerini yaşamak istemelerinden dolayı sıkıntıya sokmak veya sıkıntılarına, imkânlarına rağmen seyirci kalmaktır. [bk. 2/14]

120. Size bir iyilik dokunursa, onlara (içten içe) fenalık gelir/sıkıntı basar. Size bir kötülük/sıkıntı dokunursa, onunla sevinirler. Eğer sabreder 'Allah'ın emrine uygun yaşarsanız,' onların hilesi size hiçbir şekilde zarar vermez. Elbette ki Allah('ın ilmi ve kudreti), onların yaptıklarını kuşatmıştır.

121. (Ey Muhammed!) Hani vaktiyle sen, (Medine'de) savaş için durulacak (elverişli) mevzilere mü'minleri yerleştirmek üzere, ailenden sabah erkenden ayrılmıştın. Allah (sözlerinizi) hakkıyla işiten ve (niyetlerinizi) bilendir.

122. Hani (Uhud gazvesinde) sizden iki bölük,[34] Allah kendilerinin yardımcısı olduğu halde, korkuya kapılıp (ordunun iki kanadından) geri çekilmeye niyetlenmişti. Halbuki mü'minler ancak Allah'a güvenip dayanmalıydılar.

[34] Hazreç kabilesinden Selemeoğulları ve Evs kabilesinden Hârisoğulları.

123. Muhakkak ki Bedir[35] (gazvesin)de siz, (asker ve silah bakımından) daha zayıf iken, Allah size yardım etmiş (ve zafer vermiş)ti. 'Allah'ın emirlerine uygun yaşayın' ki şükretmiş olasınız.

[35] Bedir, Medine'nin 80 mil/151.6 km. güney batısında, Mekke-Sûriye yolu üzerinde bir köydür. Bedir savaşı, 2. Hicrî/624. Milâdî yılında Ramazan/Mart ayında olmuştur.

124. O vakit sen (Bedir'de) mü'minlere: "İndirilen üç bin melekle Rabbinizin size yardım etmesi yetişmez mi?" diyordun.

125. Evet, eğer sabreder ve (Allah'a itaatsizlikten) sakınırsanız ve (bu arada) onlar (düşmanınız) hemen üstünüze geliverirse, Rabbiniz size, nişâneli (özel işaretli, teçhizatlı) beş bin melekle yardım eder.

126. Allah bunu, size ancak bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yapmıştır. Yardım/zafer ancak, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır.

127. (Bir de Allah bu yardımı size) inkâr edenlerin bir kısmını(n veya ileri gelenlerinin başlarını) kessin yahut onları perişan etsin de (geri kalanlar) umutsuzluk içinde geri dönsünler diye (yaptı).

(Bedir gazvesinde, Allah'ın yardımıyla kâfirlerin ileri gelenleri ve reislerinden yetmiş tanesi öldü, bir o kadarı da esir edildi, orduları bozguna uğradı.)

128. (Kullarımın) iş(in)den hiçbir şey sana ait değildir (sen sadece tebliğ edici ve uyarıcısın). O (Allah) ya onların tevbelerini (İslâm'a girmekle) kabul edecek veya zalim (müşrik) olduklarından onlara azap edecektir.

129. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Dilediğini (lütfuyla) bağışlar, dilediğine (adaletinin gereği olarak) azap eder. Allah çok bağışlayandır ve çok esirgeyendir.

130. Ey iman edenler! Ribâyı (faizi), hele de kat kat artırılmış olarak (hiç) yemeyin. Allah'ın azabından korkun/emirlerine uygun yaşayın ki kurtuluşa eresiniz.[36] [krş. 2/276]

[36] Bu ikinci aşamada başlangıç olarak faizin özellikle kat kat olanına kesin yasak getirilmiş, kurtuluşa ermek için Allah'ın emirlerine uygun yaşamak gerektiğine işaret edilmiştir. Aynı zamanda 2/278-279 ve 30/39. âyetlerle faizin her türlüsü ve batıl kazanç (4/29) yasak edildiğinden, artık burada da azı yenebilir gibi mefhûm-ı muhalifi (aksi mâna)nın anlaşılması söz konusu olamaz.

131. Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının.

132. Allah'a ve Peygamber'e itaat edin ki merhamete nâil olasınız.

133. Rabbinizin bağışlamasına (nâil olmaya) ve takvâ sahipleri için hazırlanmış, genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun. [bk. 57/21]

134. O (takvâ sahibi) olanlar, bollukta ve darlıkta (Allah rızası için) sarfederler, öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah iyilik yapan (ve güzel davranan)ları sever.

(Takvâ sahipleri yani Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar, dünya malına karşı olan tutumlarında çocukluk safhasını geçmiş fazilet safhasına ulaşmıştır. Çünkü çocukluk safhasındaki insanlar ihtiyacı olsun olmasın, azıcık fayda umduğu şeyi elde etmek için çırpınırlar ve onu elde etmeyince rahat edemezler; aç gözlü ve bencildirler, elindekini kimseye vermemeye ve göstermemeye çalışırlar. İkinci safhadakiler gözünü dünyaya dikmeyip, kanaate ulaşanlardır. Üçüncü safhadakiler ise takvâ sahipleri olup maddeye bağımlılıktan kurtulup İslâmî ölçüde kendisine yetecek olandan fazlasını Allah rızası için bollukta ve darlıkta sarfederler. İşte bunlar muhsinlerdir.[37]*) [bk. 3/180; 25/67; 59/9; 76/8]*

[37] Mevlânâ bu durumu şöyle ifade eder: "Süt emen çocuk dadıdan vazgeçti mi yemek yemeye başlar, artık onu bırakır gider. Sen topraktan biten taneler gibi, yerin sütüne (maddesine) bağlanmış, ona alışmışsın. Kalplerin gıdasına alış da bu sütten kesilmeye bak. (Yoksa) ot gibi ayağın yere bağlı… Hakikate erişemez de bir yelle başını sallar durursun. (Takvâya ve ihsana ulaşamaz çürüyüp gidersin)." [*Mesnevî,* III, 1280. beyt]

135. Ve (yine) onlar, çirkin bir iş işledikleri veya (günahlarla) kendilerine zulmettikleri zaman, Allah'ı anarak hemen günahlarının bağışlanmasını isterler. Zaten, Allah'tan başka kim günahları bağışlar ki? Bir de onlar, işledikleri (günah ve hatalı işleri)nde bilerek ısrar etmezler.

136. İşte onların mükâfatı, Rablerinden bir bağışlanma ve alt tarafından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlerdir. Böyle (iyi amel) yapanların mükâfatı ne güzeldir!

137. Sizden evvel nice olaylar (ve şeri'atler) gelip geçti. Yeryüzünü dolaşın da (peygamberlerini ve getirdiklerini) yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu (bir) görün.

138. İşte bu (Kur'an), bütün insanlara (yönelik) bir açıklamadır, takvâ sahiplerine (Allah'ın emirlerine uygun yaşamak isteyenlere) bir yol gösterme (hidayet) ve öğüttür.

139. (Ey mü'minler!) Gevşemeyin ve üzülmeyin. Eğer (gerçekten) mü'min iseniz (düşmanlarınızdan) çok üstünsünüzdür.

140. Eğer siz (Uhud'da) yara aldı iseniz, (düşmanınız olan) o kavim de (Bedir gazvesinde) benzeri bir yara almıştı. İşte biz, o günleri (bazen galibiyet ve bazen mağlubiyet şeklinde) insanlar arasında döndürür dururuz. Bu da, Allah'ın gerçekten iman edenleri ortaya çıkarması ve sizden şahitler edinmesi içindir. Allah zalimleri sevmez.

141. (Bir de) Allah'ın, mü'minleri (seçerek, günahlarından) temizlemesi ve kâfirleri mahvetmesi içindir.

142. Yoksa Allah içinizden cihad edenleri ayırt edip ortaya koymadan, sabır (ve sebat) edenleri belirleyip meydana çıkarmadan (kolayca) cennete gireceğinizi mi sandınız? [krş. 2/214; 29/23]

143. Andolsun ki siz, (savaşıp) ölümle karşılaşmadan önce ölmeyi (şehit olmayı) temenni etmiştiniz. Oysa (Uhud'da) onu gördüğünüz halde (seyirci gibi) bakıp duruyordunuz.

(Bedir şehitlerine imrenenlerin çoğu, Uhud gazvesi sırasında sözlerinde metanet gösterememişlerdi.)

144. Muhammed, sadece bir resûldür: Ondan önce de peygamberler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse, ökçelerinizin üzerinde (eski dininize) gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim böyle ökçeleri üzerinde geriye dönerse, elbette Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez. Allah şükrü yerine getiren (muvahhid)lerin mükâfatını verecektir.[38]

[38] Uhud gazvesinde müşrik Abdullah b. Kâmi'a'nın attığı taş ile Resûlullah'ın mübarek yüzü yaralanmış, dişi kırılmıştı. Bunun üzerine o, "Onu öldürdüm." diye yalan yaymıştı da bu yüzden ashab paniğe kapılmıştı. Bunun üzerine bu âyet indirildi. Ayrıca Peygamberimiz (sas.) vefat edince başta Hz. Ömer olmak üzere sahabe müthiş bir üzüntü içinde idi ki Hz. Ebû Bekir bu âyeti okuyunca hepsi gerçeği kabullenip sakinleştiler.

145. Allah'ın izni olmadan hiçbir kimseye ölmek yoktur. (Ölüm) vadeye yazılmış bir yazıdır. Kim dünya nimetini isterse, kendisine ondan veririz; kim de (ibadet ve itaatiyle) âhireti ve sevabını isterse kendisine de ondan veririz. Böylece şükrü yerine getirenleri (fazlasıyla) mükâfatlandıracağız.

146. Nice peygamberler vardır ki onlarla birlikte (Allah erleri) birçok cemaat[39] savaştı da, Allah yolunda kendilerine gelen (meşakkat)lerden (dolayı) gevşeyip yılmadılar, zayıflık gösterip boyun eğmediler. Allah sabır (ve sebat) edenleri sever.

[39] Âyet-i kerîmedeki "ribbiyyûn" kelimesine başta İbni Abbas ve Mücahid (r.anhüm) olmak üzere dokuz sahabe bu mânayı vermişlerdir. Süfyân-ı Sevrî, "Rabbe kul olanlar (Allah erleri)", Abdürrezzâk da Hasan'dan rivayetle, "muttakî âlimler," diye tefsir etmişlerdir.

147. Onların (bu anlardaki) sözleri: "Ey Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işlerimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla. (Savaşta) ayaklarımızı sabit kıl (bize dayanıklılık ver) ve kâfirler güruhuna karşı bize yardım et/zafer ihsan eyle." demekten başka bir şey değildi.

148. İşte (bu yüzden) Allah, onlara hem dünya nimetini/mükâfatını, hem de âhiret sevabının güzelliğini (cennetini ve nimetlerini) verdi. Allah, güzel hareket edenleri sever.

149. Ey iman edenler! Eğer küfre sapanlara itaat eder (ve İslâm'a uymayan yaşayış şekillerini benimser)seniz, sizi ökçeleriniz üzerinde gerisin geri (küfre) çevirirler de (dünya ve âhirette) ziyana uğrayanların durumuna düşersiniz.[40]

[40] Gayrimüslimlerin bir çoğunun gayesi, öteden beri, kendilerine hasım gördükleri İslâm'ı kökten yok etmek ve müslümanları dinlerine ya da dinsizliğe çevirmek olmuştur. Bunu da ya onları sömürge yapmak veya yerli yandaşları eliyle, önce aşağılık kompleksine itip batıcı/ilerici, çağdaş olma imajıyla kültüründen koparmak, İslâm'ı ve Kur'an'ı hayatlarından dışlatmak veya onu göstermelik olarak bazen kullanan bir toplum haline getirmek; aynı zamanda İslâm'a aykırı yönleriyle kendi (hıristiyan ve yahudi) kültürünü benimsetip yerleştirmek, ferdi ilâhlaştırmak suretiyle yapmışlardır. Bazen de bunu, İslâm'a ya açıktan ya da içten içe düşmanlık yapan münâfıklar üretmek suretiyle yaparlar (bk. 2/120). İşte yüce Allah, buna karşı mü'minleri uyarmaktadır. [krş. 3/100]

150. Halbuki Mevlânız (sahip ve yardımcınız) ancak Allah'tır (o halde, ancak O'na itaat edin). O, yardımcıların en hayırlısıdır.

151. Hakkında (Allah'ın) hiçbir delil indirmediği (put ve tabulaştırdıkları) şeyleri Allah'a eş koştuklarından (onları ilâh haline getirdiklerinden) dolayı, küfre sapanların kalbine korku düşüreceğiz. Onların dönüp varacağı yer ateştir. Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür!

152. Gerçekten Allah, (size olan yardım) vaadini doğruladı (yerine getirdi). Hani O'nun izniyle onları (Uhud'da) kırıp geçiriyordunuz. Fakat sevdiğiniz (zaferi ve bıraktıkları ganimet)i size gösterdikten sonra, (Peygamber'in verdiği) emir hakkında gevşediniz, (yerlerinizde kalıp kalmamak hususunda) tartıştınız ve (emre) karşı geldiniz: Kiminiz dünyayı (ganimeti) istiyor, kiminiz de (emre bağlı kalarak) âhireti istiyordu. Sonra (Allah), sınamak için onlar(a karşı başarı)dan sizi geri koydu (yenilgiye uğrattı). Bununla beraber sizi bağışladı. Allah mü'minlere karşı çok lütufkârdır.

(Uhud gazvesinde Ayneyn gediğine yerleştirilen nöbetçi okçular, düşmanın bir an bozulması üzerine ganimet alınıyor zannıyla, Resûlullah'tan emir gelmeden çoğu ganimet için yerlerini terketmişlerdi. Mekkeli müşrikler de hemen oradan geçerek müslümanları arkadan sarmışlar ve müslümanlar bunun üzerine birden paniğe kapılmışlar, kaçmışlardı.)

153. O vakit (Uhud gazvesinde) Peygamber arkanızdan: ("Ey Allah'ın kulları! Ben Allah'ın Peygamberiyim, bana gelin." diye) çağırdığı halde, siz sürekli (savaş meydanından) uzaklaşıyor, (kaçıp dağa çıkıyor) kimseye dönüp bakmıyordunuz. Bunun üzerine (Allah), ne elinizden giden (zafer)e ne de başınıza gelen (musibet)e üzülmemeniz için size keder üstüne keder verip cezalandırdı. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

(Sonunda müslümanlar savaşı kazanmasalar da, Allah'ın bağışlamasıyla tekrar toparlanıp mutlak bir bozgundan kurtuldular ve müşrikleri Mekke'ye doğru kovaladılar.)

154. Sonra (Uhud gazvesinden kesin zafer elde edememe) kederin(in) arkasından Allah üzerinize öyle bir güven ve (bunun yol açtığı bir) uyku hali getirdi ki o hal içinizden bir kısmını sarıyordu. (Münâfık olan) diğer bir kısmı da canlarının derdine düşmüş, Allah'a karşı, câhiliye devrindeki gibi haksız bir zanda/düşüncede bulunarak: "Bu işten bize ne?" diyordu. (Ey Resûlüm!) "Bütün iş (yetki ve karar) Allah'ındır." de. Onlar, senin huzurunda açığa vuramadıklarını, içlerinde gizliyorlar ve: "Bu işte bizim bir payımız olsa (sözümüz tutulsa veya Muhammed'in vaadi yerine gelse) idi, biz burada, öldürülmezdik." diyorlar. (Resûlüm! Yine) de ki: "Evlerinizde olsaydınız bile, üzerlerine ölüm yazılmış olanlar, devril(ip öl)ecekleri yerlere mutlaka çıkıp gideceklerdi. Bu, Allah'ın gönlünüzdeki (ihlas ve fitne gibi) şeyleri

yoklaması ve kalplerinizdeki (vesveseleri) temizlemesi içindir. Allah, sînelerdekini hakkıyla bilicidir."

155. (Uhud gazvesinde) iki topluluk karşılaştığı gün, içinizden geri dönüp gidenlerin işledikleri (hata)nın bir kısmından dolayı şeytan, ayaklarını kaydırmak istemişti. (Tevbe etmeleriyle) şüphesiz Allah, onları affetti. Gerçekten Allah çok bağışlayıcıdır, Halîm'dir (cezada acele edici değil, mühlet vericidir).

156. Ey iman edenler! (Siz,) sefere çıktıkları veya savaşa gittikleri zaman (ölen) kardeşleri için: "Eğer yanımızda olsalar ölmezler ve öldürülmezlerdi." diyen o kâfirler gibi olmayın. Allah, bu (sözleri)ni onların kalplerinde (derin) bir hasret (yarası) kılmıştır. Yaşatan ve öldüren Allah'tır. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

157. Andolsun ki Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah tarafından (kazanacağınız) bağışlanma ve rahmet, onların (yaşayıp da) toplayacakları (bütün dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.

158. Andolsun ki sizler ölseniz de öldürülseniz de Allah'ın huzurunda toplanacaksınız.

159. (Ey Resûlüm! Genelde ve özellikle Uhud gazvesinde sen) Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, elbette onlar etrafından dağılıverirlerdi. O halde onları affet, onlar için mağfiret dile ve (umûma ait) iş hakkında onlara danış, artık karar verdiğin zaman da, Allah'a güvenip dayan (onu yap). Şüphesiz Allah kendisine güvenip dayananları sever. [krş. 42/38]

160. Eğer Allah yardım ederse, artık size üstün gelecek hiç kimse olamaz. Şâyet (Allah ve Resûlü'ne bağlılıktan ayrılır da) O da, sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size yardım edecek kim olabilir? Öyleyse mü'minler ancak Allah'a güvenip dayansınlar.

161. Bir peygamberin ganimete (ümmetin/kamunun malına ve emanete) hıyaneti olacak şey değildir.[41] Kim hıyanet ederse, kıyamet günü hıyanet ettiği o şeyle gelir. Sonra herkese kazandığı hiç haksızlığa uğratılmaksızın tastamam verilir.

[41] Bedir gazvesinde ganimetlerden bir kadife kumaş kaybolmuş, münâfiklar, "onu herhalde Peygamber almıştır" diye iftira etmişlerdi. Âyet bu olay üzerine nazil oldu.

162. Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın hışmına uğrayan ve varacağı yer cehennem olan kimse gibi olur mu?! (O), ne kötü bir dönüş yeridir!

163. Onlar, (Allah rızasını kazanmada ve fazilette) Allah katında derece derecedirler. Allah, onların yaptıklarını görmektedir.

164. Hakikaten Allah, mü'minlere büyük bir lütufta bulundu da: Kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyan, onları (fena huy ve günahlardan) temizleyen ve onlara Kitab'ı, hikmeti[42] öğreten bir Resûl gönderdi. Halbuki onlar, bundan önce hiç şüphesiz açık bir sapıklık içinde idiler.

[42] Âyet-i kerîmedeki "hikmet", Allahu Teâlâ'nın Resûlü'ne indirdiği Kur'an'ın hükümlerini, gizli ve ince mânalarını anlama, onu yaşama, onunla hükmetme ve onu uygulama ilmidir; bunu da Resûlullah (sas.), sünnetiyle ortaya koymuştur. Kendisi de, "Şüphesiz bana bir Kitab ve onunla birlikte bir benzeri (açıklama ve uygulama ilmi) verilmiştir." buyurmuştur (Ebû Davud (Koçaslı), V, 4604). Buhârî'de de Resûlullah (sas.), "Bütün ümmetim cennete girecek, ancak sünneti hesaba katmayanlar giremeyecekler." buyurmuştur. Yüce Allah da Kur'an'da ona itaati emretmiştir (bk. 2/269, 3/32; 4/59-60, 80; 33/21). Bir de İmran b. Husayn (v. 52/672), "Kur'an'dan başkasından bahsetmeyin." diyen adamı, "namaz, zekât vb. hükümleri nereden öğrendin?" diyerek meclisten kovmuştur (Şâtıbî, IV, 26).

165. (Bedir gazvesinde kâfirlerin başına musibetin) iki katını getirdiğimiz halde (Uhud gazvesinde) size bir (kat) musibet gelince mi: "(Peygamber bizimle beraber ve biz de müslüman olduğumuz halde) bu nereden geldi?" dediniz. De ki: "O (bela), kendi tarafınızdan (ve Peygamber'e itaat etmeyişinizden)dir." Şüphe yok ki Allah her şeye kâdirdir.

(Bedir gazvesinde müşrikler yetmiş ölü ve yetmiş esir vermişler, Uhud gazvesinde ise müslümanlardan yetmiş şehit verilmiştir.)

166-167. Ey Mü'minler! İki topluluğun (Uhud gazvesinde) karşılaştığı gün başınıza gelen (musibet) Allah'ın izniyle olmuştur. (Bu da Allah'ın gerçek) inananları ayırt etmesi ve münâfıklık yapanları meydana çıkarması içindi. (Münâfıklara): "Gelin, Allah yolunda savaşın veya (düşmana karşı) savunmada bulunun." denildi de: "Eğer biz savaş etmeyi bilseydik, elbette arkanızdan gelirdik." dediler. Onlar o gün, küfre, imandan daha yakındılar. Onlar, ağızlarıyla (inanıyoruz diye), kalplerinde olmayanı söylüyorlardı. Allah, (onların kalplerinde) gizlediklerini pek iyi bilendir. [krş. 3/152]

168. (Uhud'a savaşa gitmeyip evde) oturanlar da (savaşta ölen) kardeş (ve yakın)ları hakkında: "Eğer bize itaat ed(ip Medine'de kal)salardı ölmezlerdi." demişlerdi. Onlara de ki: "Eğer doğru sözlü iseniz, ölümü kendinizden geri çevirin."

169-170. Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü zannetme! Bilakis onlar Rableri katında diridirler ve rızıklanırlar. (Hem de) Allah'ın kendilerine lütfettiği (şehitlik rütbesi)ne kavuşmaları sebebiyle sevinç içerisindedirler. Arkalarından henüz kendilerine (şehit olarak) katılmamış olanlara da, hiçbir korku ve üzüntü olmayacağını müjdelemek isterler. [krş. 2/154]

171. (Yine onlar) Allah'ın nimet ve ihsanı ile ve Allah'ın mü'minlerin mükâfatını zâyi etmeyeceği müjdesi ile de sevinirler.

172. O (mü'minler) yara aldıktan sonra (müşrikleri kovalayıp geri püskürtmek için) Allah ve Resûlü'nün çağrısına uyanlardır. İçlerinden iyilik yapanlar ve muttakî olanlar (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan, günahtan sakınanlar) için çok büyük bir mükâfat vardır. [krş. 3/166]

173. Onlar (Allah ve Resûlü'ne bağlanmış öyle kimselerdi) ki halk kendilerine: "(Düşmanlarınız olan) insanlar size karşı ordu topladılar, o halde onlardan korkun." deyince, bu (söz) onların imanlarını artırdı da: "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!" dediler (ve sefere çıktılar).

(Resûlullah ile yetmiş kişi, Ebû Süfyan'ın Uhud'dan sonra, "Yıl dönümünde Bedir'de çarpışalım." dediği yere gitmiş, fakat Ebû Süfyan, geleceğine dair şâyia çıkarmasına rağmen yüreğine korku düştüğünden gelmemişti.)

174. (Öyle oldukları içindir ki) kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan hem Allah'tan nimet (olan sağlık ve selamet)le hem de (ticaret yapıp) bollukla (Bedir'den) geri döndüler; böylece Allah'ın rızasına da uymuş oldular. Allah büyük lütuf sahibidir.

175. O şeytan (ruhlu),[43] ancak sizi kendi dostları olan (müşrik ve kâfirler)le korkutur. Eğer (gerçek) mü'min iseniz onlardan korkmayın, benden korkun!

[43] Medineli müslümanlara korku vermek ve propaganda yapmak için gönderilen Nu'aym adlı kişi veya şeytanın bizzat kendisi (Beydâvî).

176. (Resûlüm! İslâm'a sırt dönüp) küfre doğru koşanlar seni üzmesin. Şüphesiz onlar, Allah'a hiçbir şekilde zarar veremezler (aksine sadece kendilerine zarar verirler). Allah, onlara âhirette bir nasip vermemeyi diliyor. Onlar için büyük bir azap vardır.

177. İman karşılığında küfrü satın al(ıp değiş)enler, şüphesiz ki Allah'a hiçbir zarar veremezler. Onlar için çok acıklı bir azap vardır.

178. Küfre sapanlar, onlara mühlet vermemizin, kendileri hakkında hayırlı olduğunu asla sanmasınlar. Onlara, ancak günahlarını artırmaları için mühlet veriyoruz. Onlar için zelil ve perişan eden bir azap vardır.

179. Allah, mü'minleri içinde bulunduğunuz şu (iyinin kötünün ayrılmadığı) durumda bırakacak değildir. Nihayet, pis olanı temizden (münâfık ve kâfiri, samimi olandan) ayıracaktır. Allah, size "gaybı" da bildirecek değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini seçer (gayptan onu haberdar eder). O halde Allah'a ve peygamberlerine inanın. Eğer iman eder ve (günahlardan) korunursanız, sizin için çok büyük bir mükâfat vardır.

180. Allah'ın lütfu ile kendilerine bol bol verdiği şeyde (infak etmeyip) cimrilik yapanlar, asla bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Aksine bu onlar için bir şerdir. (Allah'ın verdiğini Allah için verme konusunda) cimrilik ettikleri şeyler, kıyamet gününde boyunlarına (ateşten halka halinde) geçirilir. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır, (bütün mülk O'nundur; her şey, yine O'na kalacaktır). Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

(Yahudi kabilesi Benû Kaynuka'nın ileri gelenlerinden Fenhas, Resûlullah'ın kendilerini İslâm'a davet mektubuna karşı, Allah'a ihtiyaçları olmadığını kastederek "biz zenginiz" demişti. Sonra korkusundan inkâr etti ama bütün gizlilikleri bilen Allah bunu Resûlü'ne şu âyetle bildirmiştir:)

181. "Allah fakirdir, biz zenginiz." diyen (yahudi)lerin sözünü Allah elbette işitmiştir. Onların söylediklerini ve haksız yere peygamberlerini[44] öldürmelerini yazacağız ve (onlara): "Tadın o yakıcı azabı!" diyeceğiz.

[44] Bk. 2/Bakara, 61.

182. İşte bu (azap) kendi yaptığınız (günahlar)ın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah, kullarına asla zulmedici değildir.

183. "Allah bize (gökten mucize olarak inen bir) ateşin yiyeceği (yakıvereceği) kurban getirinceye kadar hiçbir peygambere iman etmememizi, (Tevrat'ta) emretti." diyen (yahudi)lere de ki: "Elbette benden önceki resuller size açık delil (ve mucize)lerle beraber, dediğinizi de getirmişti. Eğer doğru sözlü iseniz niçin onları öldürdünüz?"

184. (Ey Resûlüm! Şimdi onlar) senin nübüvvetini yalanlarlarsa (üzülme, çünkü) senden evvel açık delil (ve mucize)ler, (hikmetli) sahifeler ve aydınlatıcı kitap getiren peygamberler de yalanlanmıştır.

185. Her canlı (nefis) ölümü tadacaktır. Ecirleriniz (yaptıklarınızın karşılıkları) ancak kıyamet günü tastamam verilecektir. (O gün) kim ateşten uzaklaştırılır da cennete konulursa, artık o gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı, ancak aldatıcı bir metâ (geçici zevk ve faydalanma)dan ibarettir. [krş. 21/35; 29/57]

186. Andolsun ki mallarınız ve canlarınızla (fedâkârlığa katlanma) hususunda imtihan edileceksiniz; ve (üstelik) sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan ve müşriklerden çok incitici şeyler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâ üzere olursanız, elbette bu (davranış), yapılacak işlerin en değerlisidir. [krş. 2/109]

187. Vaktiyle Allah, kendilerine kitap verilenlerden: "Onu(n hükümlerini) mutlaka insanlara açıklayacaksınız ve onu gizlemeyeceksiniz." diye söz almıştı. Ama onlar o sözü önemsemeyerek kulak ardı ettiler ve ona karşılık az bir paha (olan dünyalık menfaat)i aldılar. Bu satın aldıkları şey ne kötüdür!

188. (Yapıp) ettikleri ile şımaran ve yapma(yıp yanılt)tıkları şeylerle övülmeyi sevenleri hesaba katma, sakın onların azaptan kurtulacakları bir yerde bulunacaklarını da sanma! Onlar için acıklı bir azap vardır.

189. Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) Allah'ındır. Allah her şeye kâdirdir.

(Bu böyle iken, mutlak hâkimiyeti Allah'tan başka varlıklara atfetmek, onları Allah'a denk duruma getirmek şirktir.) [bk. 4/48]

190. Muhakkak ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün 'birbiri ardınca gelip gitmesinde' (ve uzayıp kısalmasında) akl-ı selîm sahipleri için (Allah'ın birliğine ve kudretine ait ibret verici) deliller vardır. [krş. 10/6]

(Akl-ı selîm, günahlarla veya tevhidi bozan şeylerle kirlenmemiş, vahiyle birleşen, buna göre düşünebilen, nefsin esiri olmayan akıl anlamındadır.)

191. (İşte) o (akl-ı selîm sahibi) kimseler ayaktayken, otururken, yan taraflarına yaslanarak yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler (ve derler ki:) "Ey Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın. Seni tenzih ederiz, bizi ateş azabından koru." [krş. 4/103]

192. "Ey Rabbimiz! Elbette sen kimi ateşe sokarsan, şüphesiz onu 'aşağılık ve perişan edersin. (Küfre, şirke ve âsîliğe saparak azabı hak etmiş) zalimlerin hiçbir yardımcıları yoktur."

193. "Ey Rabbimiz! Gerçekten biz; Rabbinize inanın diye çağıran bir davetçiyi işittik, hemen iman ettik. Ey Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört ve canımızı iyilerle beraber al."[45]

[45] Âyet-i kerîmedeki, "Rabbinize iman edin." çağrısına kulak verip gönül açanlar tam bir teslimiyetle "iman ettik" demişlerdir. Bu çok mühim bir olaydır. Küfür, şirk ve tâğûtların hâkim olduğu bir çağ ve toplumda onları terkedip Allah'a kesin teslimiyetle iman etmek ve Resûlü ile beraber olmaya karar vermek, karanlıktan aydınlık çağa geçmek demektir. Çünkü câhiliye müşrikleri hem "Allah'a inanıyorum." diyorlar hem de put heykellerin önüne gidip sığınma, yaranma ve bağlılık tâzimleri gösteriyorlar, mahsullerinden/gelirlerinden yarısını onlar için, yarısını da Allah için pay ediyorlar, işlerini de tâğûtla hallediyorlardı. Bu ve benzeri âyet-i kerîmeler aynı zamanda, Allah'a imanla teslim olanların yapacağı dua ve niyaz şekillerini öğretmektedir. [bk. 2/286]

194. "Ey Rabbimiz! Bize peygamberlerin vasıtasıyla vaadettiğin (sevab)ı ver, bizi kıyamet gününde rezil etme! Elbette sen, sözünden asla dönmezsin."[46] (derler).

[46] Bu âyetler (3/191-194) Allah'a yapılacak duanın ilâhî bir örneği ve ifadesidir. Câfer-i Sâdık (ra.), "Kim bir derde veya musibete giriftâr olur veya olacağından endişe eder de beş defa 'Rabbenâ' derse Allah o kişiyi lütfu ile selamete çıkarır." demiş ve sonra da bu âyetleri okumuştur. Hasan-ı Basrî de bunu teyit eder.

195. Bunun üzerine Rableri onların dualarına (şöyle) icâbet buyurdu: "Ben elbette, sizden erkek ve kadın (ayırmaksızın hayra) çalışan hiçbir kimsenin amelini boşa çıkarmayacağım. Sizler,

hep birbirinizden (hâsıl olma)sınız. İşte (dini için) hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, benim yolumda eziyete uğrayanların, savaşanların ve öldürülenlerin, mutlaka günahlarını örteceğim ve elbette onları, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyacağım." Bu mükâfat Allah tarafındandır. Allah ise sevabın/ödülün en güzeli katında olandır. [krş. 2/186]

196. Küfre sapan/inkâr edenlerin (görünüşte refah içinde) diyar diyar dönüp dolaşmaları sakın seni aldatmasın!

(Bazı mü'minlerin, bazı müşriklerin ve inkârcıların geniş maddî imkânlar içinde olduklarını görüp "Onlar huzur içinde, biz ise sıkıntı içindeyiz." demeleri üzerine yüce Allah gerek peygamberin şahsında burada, gerek diğer âyetlerde (2/200-201; 17/18-19; 43/33-35) mü'minlerin izleyecekleri hareket tarzını açıklamaktadır. Buradaki hitap, Peygamber Efendimiz'in şahsında bütün mü'minleredir.)

197. Bu (inanmayanların refahı), pek kısa bir faydalanma ve eğlence! Sonra varacakları yer cehennemdir. O ne kötü duraktır!

198. Fakat Rablerinin emirlerine uygun yaşayanlar için alt tarafından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah'ın bir ikramı olarak orada ebedî kalacaklardır. Allah katında olan (nimet)ler, iyi (insan)lar için daha hayırlıdır.

199. Gerçekten Ehl-i Kitab'dan öyleleri var ki Allah'a, size indirilen (Kur'an')a, kendilerine indirilen (kitap)lara Allah'a büyük bir saygı duyarak inanırlar. (Onlar,) Allah'ın âyetlerini az bir değere (dünyalık menfaate) satmazlar. İşte onlara Rableri katında mükâfatlar vardır. Elbette Allah, hesabı çok çabuk görendir. [krş. 2/121]

200. Ey iman edenler! (Nefsinizin arzularına, çeşitli zorluklara, her türlü düşmanlarınıza karşı) dayanın, sabır ve sebat yarışına girin, murâbıt olun (nöbet halinde imiş gibi bekleyin, cihada hazırlıklı olun) ve Allah'tan korkun (emirlerine uygun yaşayın) ki kurtuluşa eresiniz.

4. Nisâ Sûresi

Medine döneminde, hicretin dördüncü yılında nâzil olmuştur. 176 âyettir. Büyük bir kısmı kadınlar hakkında hükümler içerdiği için bu adla anılmıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey insanlar! Sizi bir nefisten yaratan, ondan (onun özünden/maddesinden) de eşini (Havvâ'yı) vücûda getiren ve ikisinden de pek çok erkek ve kadın üretip yayan Rabbinizin emrine uygun yaşayın/O'na karşı gelmekten sakının. Kendisinin adı ile (yemin edip) birbirinizden isteklerde bulunduğunuz "Allah'ın emrine aykırı davranmak"tan ve akrabalık bağlarını kesmekten kaçının. Şüphesiz ki Allah, sizi tam anlamıyla görüp gözetlemektedir. [bk. 7/189]

2. (Vasisi olduğunuz) yetimlere, (büluğa, rüştüne erince) mallarını verin, (kendinizdeki) kötüyü (onlardaki) iyi ile değiştirmeyin. Onların mallarını, kendi mallarınızla (karıştırıp) yemeyin. Çünkü bu büyük bir günahtır.

3. Eğer, yetim kızlar(la, hoşunuza gitsin veya gitmesin, malı için evlendiğiniz takdirde, aile olarak onlar)ın haklarını tam gözetemeyeceğinizden korkarsanız, sizin için helal olan (başka hür) kadınlardan ikişer, üçer ve dörder nikâh edin (nikâhsız yaşayıp zina etmeyin). Eğer yine (o kadınlar arasında da mühim olan huzur ve) adaleti gözetemeyeceğinizden korkarsanız, o zaman bir tane ile veya (varsa) sahip olduğunuz (cariye) ile yetinin. Bu sizin adaletten ayrılmamanız için daha uygundur. [bk. 4/27, 129]

(Âyet-i kerîmedeki birden fazla evlenme emir değil, ruhsattır. Ancak kadındaki sağlıkla ilgili mahzurdan veya erkeğin bedenî/rûhî ihtiyacının gerektirmesi halinde ya da harp ve benzeri hallerde kadınların artması durumunda aile ve toplumu bozan nikâhsız yaşamanın/zinanın önlenmesi ve neslin temiz olarak korunması için getirilen bir izindir.[1] *Yoksa verilen bu ruhsat keyif ve eğlence için değildir. Normal şartlarda kadın, gelecek kadına katlanmaya veya bir arada olmaya zorlanamaz.)*

[1] Zebîdî, XI, 1690.

4. (Nikâhladığınız) kadınlara mehirlerini[2] bağış olarak (cömertçe) verin; eğer nikâhlandığınız kadınlar ondan size gönül hoşluğu ile bir şey bağışlarlarsa, onu da âfiyetle yiyin.

[2] Mehir, örfe uygun olarak erkeğin gücü nisbetinde kadına verilmesi gereken nikâh bedelidir. Mehrin verilmesi Kitab, sünnet ve icmâ ile sabittir.

5. Allah'ın sizin (geçiminiz) için dayanak kıldığı (yetimlere ait) mallarınızı henüz aklı ermeyenlere (reşit oluncaya kadar) vermeyin. Kendilerine bundan yedirin, giydirin ve kendilerine güzel söz söyleyin (gönüllerini hoş tutun).

6. (Ey yetimlerin velî ve vasîleri!) Yetimleri nikâh çağına erişinceye kadar (gözetin ve) yoklayın/deneyin. Eğer onlarda (kendilerini idare edebilecek) bir olgunluk görürseniz, mallarını hemen kendilerine verin. Büyüyecekler (de malları sizden alacaklar) diye israf ederek ve tez elden onları çarçur ederek harcamayın. İhtiyacı olmayan (velî utansın, yetim malına) tenezzül etmesin. Kim de fakirse, (malı muhafaza etmesi ve onu gözetmesinden dolayı) örfe göre (uygun ölçüde ve zaruret miktarı) yesin. Mallarını onlara verdiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun. Tam hesap sorucu olarak Allah kâfîdir.

7. (Ölen) ana-baba ve akrabanın bıraktıklarından erkeklere hisse vardır. Yine ana- baba ve akrabanın (geride) bıraktıklarından kadınlara da hisse vardır. Gerek azından gerek çoğundan (ne varsa), farz kılınmış bir hisse olarak (her ikisine de) verilir.

8. (Mirası) taksim sırasında (miras düşmeyen) akrabalar, yetimler ve yoksullar hazır bulunurlarsa, onlara da bir şeyler verin ve (gönüllerini alarak) güzel söz söyleyin.

9. Arkalarında aciz ve küçük çocuk bıraktıkları takdirde, onların hakkında (halleri ne olacak diye) endişeye düşenler, kendi hayatlarında (himayelerindeki yetimlere haksızlıktan) sakınsınlar. Allah'tan korksunlar, (haklarını korumada) doğru söz söylesinler.

10. Yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler; karınlarına ancak bir ateş yemiş (doldurmuş) olurlar. Onlar, (Allah'ın dilediği kadar) çılgın bir ateşe gireceklerdir.

11. Allah, size çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının/kızın hissesinin iki misli (miras vermenizi) emreder.[3] Eğer (geride kalan çocuklar iki ve)[4] ikiden fazla kız iseler, (ölenin) bıraktığının üçte ikisini alırlar. Eğer bir tek kız (kadın) ise, yarısı onundur. (Ölenin) bir çocuğu varsa, ana ve babadan her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır. Çocuğu olmayıp da ona, (yalnız) ana ve babası mirasçı olurlarsa, üçte biri anasının (geri kalan da asabe olarak babanın)[5]dır. Eğer ölenin kardeşleri varsa, altıda bir anasının (gerisi babanın, baba yoksa kardeşlerin)dir. (Bütün bu hükümler, ölenin) yaptığı vasiyet ve borcundan sonradır (önce borç ödenir, kalanın üçte birinden vasiyet ödenir, geriye kalan taksim edilir). Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin fayda bakımından size daha yakın olduğunu bilemezsiniz. (Bu hisseler) Allah tarafından konulmuş farzlar (paylar)dır. Şüphesiz ki Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(Câhiliye devrinde miras, yalnız erkek evlada kalırdı. İslâm miras hukukundaki hisse dağıtımı ise sorumluluk yüklenenler arasındaki dengeleme esasına göre yapılmıştır. Çünkü İslâm aile hukukunda; evlenirken mehir verecek, düğün masraflarını yapacak, ev tutacak ve gereğinde iş kuracak olan erkektir. Evlendikten sonra da gerek eş ve çocuklara, gerekse muhtaç olan yakın akrabaya bakacak, nafaka verecek olan yine erkektir. Kadın ise bunlardan sorumlu değildir. Hatta mehri ve babasından aldığı mirası da kendisine aittir. İşte kadın yeteri kadar korunduğundan dolayı mirasta erkeğin hissesi, kadının hissesinin iki misli olmuş ve denge sağlanmıştır. Kız çocukları anne ve babalarına mirasçı olduklarında böyledir. Bunun dışındaki birtakım miras işlerinde erkek kardeşiyle aynı aldığı yerler de vardır. Mesela, kadınlar eshâb-ı ferâiz (pay sahipleri) olarak 8-9 yerde pay sahibidir. Erkekler ise 3-4 yerde pay sahibidir. Sadece bir yerde, erkek çocuklar, kız çocukların iki payına sahiptir. Kadınlar genel olarak, mirastan çeşitli konumlarda daha çok hak sahibi olurlar. Yine, ölenin anne ve babası da mutlaka mirastan pay alırlar. Bu da, fakir olsalar bile onları mirastan mahrum kılan diğer hukuk sistemlerinden farklı olup fakir ve yaşlı anne-babayı korumak içindir.)

[3] Buradaki tavsiyeler emir hükmünde olduğu için bu anlamı verdik.

[4] bk. 4/176.

[5] Ölenin eşi mirasçı kalmışsa onun hissesi dörtte birdir. Kalan babasınındır (Asabe).

12. Eğer çocukları yoksa (ölen) hanımlarınızın bıraktıklarının yarısı sizindir; eğer çocukları varsa bıraktıkları şeylerden dörtte biri (ancak) yaptıkları vasiyet ve borcun (ödenmesin)den sonra sizindir. Sizin de, eğer çocuğunuz yoksa, bıraktığınızın dörtte biri onların (dul zevcelerinizin), eğer çocuğunuz varsa, bıraktığınız şeylerden sekizde biri yine edeceğiniz vasiyet ve borcun ödenmesinden sonra onlarındır. Eğer (ölen) bir erkek veya kadının, çocuğu ve babası (hayatta) bulunmadığı halde (yani "kelâle" olarak yan koldan) mirasına konuluyorsa ve (anaları bir olan)[6] bir erkek kardeşi veya bir kız kardeşi bulunuyorsa, onların her birinin (hakkı) altıda birdir. Eğer bun(lar bir)den fazla iseler, mirasçılara zarar vermeyen vasiyet ve borçtan sonra kalan üçte bire ortaktırlar. Bunlar Allah'tan (size) bir vasiyettir. Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, Halîm'dir (ceza vermede acele etmeyendir). [bk. 4/7]

[6] Beydâvî; Elmalılı, II, 1310. Şâz bir kıraatte annenin "mü'min" olma ilavesi vardır. [krş. 4/176]

13. Bunlar, Allah'ın sınırları (kanunları)dır. Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse, O da onu alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyar ki; orada ebedî olarak kalacaklardır. (İşte) bu en büyük kurtuluş (ve saadet)tir.

14. Kim de Allah'a ve Peygamberi'ne isyan eder ve O'nun (hükümlerine karşı) sınırlarını aşarsa (Allah), onu ebedî kalacağı ateşe koyar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır.[7]

(Resûlullah (sas.) de, "Kim benim buyruklarıma itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim de bana isyan eder (buyruklarımdan yüz çevirir)se Allah'a isyan etmiş olur." buyurmuştur (bk. Buhârî, "Ahkâm" 1, "Cihad" 108). Resûllullah'ın koyduğu her hüküm Kur'an doğrultusunda ve Allah'ın gözetimi altındadır.) [bk. 3/31; 33/36; 53/3-4]

[7] Görüldüğü gibi bu âyetlerde yüce Allah, mirasın taksimi ile ilgili hükümleri tekrar tekrar teyit etmekte ve bunları uygulamanın Allah'a, Peygamber'e ve âhirete inanmanın bir gereği olduğunu bildirmektedir.

15. Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden (bunu ispat edecek) dört şahit isteyin. Eğer (dört kişi) şahitlik ederlerse o kadınları, ölüm gelip alıncaya veya Allah kendilerine bir yol gösterinceye kadar evlerde gözaltında tutun (artık onunla ilişkiyi kesin, topluma karıştırmayın).[8]

[8] Bu, İslâm'ın başlangıcındaki cezadır. Sonraki ceza için bk. 24/2-9. Müfessirlerin çoğu "kadınlara gösterilecek olan yol" hakkında Nur sûresi ikinci âyeti esas almaktadır. Buradaki konu, kadınlar arası sevicilik/lezbiyenlik değildir. Eğer böyle olsaydı "yol gösterinceye kadar" ifadesi olmazdı.

16. Sizlerden fuhuş yapanların (her) ikisine de eziyet edin/baskı yapın.[9] Eğer onlar tevbe eder de uslanırlarsa artık onlar(a eziyet)ten vazgeçin. Şüphesiz ki Allah, tevbeleri çok kabul eden, çok merhamet edendir.

[9] Mücahid ve diğerlerine göre: Birinci âyette, evli olan ve olmayan kadınlar, ikincisinde evli olan ve olmayan erkekler olarak ifade edilmiştir. Bu da İslâm'ın başlangıcındaki örfe göre ceza şeklidir. Bazı müfessirler, ikinci âyet için erkeğin erkekle münasebeti

demişlerse de bu olamaz. Çünkü bu hususta iki erkeğin öldürülmesi hakkında hadis vardır. Cumhûrun görüşü birincisidir (Kurtubî, V, 47-52; Derveze, VI, 92). Bu hususta son olarak 24/2. âyet inmiştir.

17. Allah katında (makbul) tevbe ancak cahillikle bir kötülük (bir günah) işleyip de sonra hemen (pişman olup) tevbe edenlerin tevbesidir. İşte Allah, bunların tevbesini kabul eder. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

18. Kötülükleri (günahları) işleyip işleyip de nihayet onlardan birine ölüm gel(ip yaptıkları kötü amelleri ve sonucu gösteril)ince: "Hakikaten ben şimdi tevbe ettim." diyenlerle, (Allah'ın hükmünü bilerek değersiz/geçersiz görüp) kâfir olarak ölenlerin tevbesi artık kabul edilmez. İşte onlar için elem verici bir azap hazırlamışızdır.

19. Ey iman edenler! (Kocası ölen akraba) kadınları(nı eşya gibi) zorla (alıp onlara) mirasçı olmanız size helal değildir. (Kadınlarınız) açıkça fuhuş/aşırı edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğiniz (mehr)in bir kısmını ele geçirmek için onları sıkıştırmayın (bu helal değildir). Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (sabredin ve bilin ki) Allah'ın onda çok hayır takdir ettiği bir şeyden hoşlanmamış olabilirsiniz.[10]

(Câhiliye devrinde ölen bir kişinin kan akrabası, malın mirasçısı olduğu gibi, dul kalan karısına, kadın istemese de, miras malı gibi mirasçı olurdu. İsterse mehir vermeden kendisi alır, isterse ilk mehriyle başkasıyla evlendirip mehrini kendisi alır veya malından istifade için evlenmekten men ederdi. İşte Kur'an, bu âdeti yıkmış, kadına evlenmede hürriyet getirmiştir.)

[10] Ya o zevceler derecesinin artmasına vesile olur ya onlardan sâlih evlatlar doğar ya da herhangi bir vesile ile aralarında yeni bir muhabbet başlar.

20. Eğer bir zevceyi bırakıp da yerine başka bir zevce almak isterseniz, onlardan birincisine yüklerle (mehir) vermiş olsanız bile, hiçbir şeyi (geri) almayın. İftira ederek ve apaçık bir günaha girerek onu geri alır mısınız?

(Câhiliye devrinde karısını boşamak isteyen, henüz vermediği mehrini vermemek veya vermişse geri almak için ona "zina etti" diye iftira ederdi. Halbuki mehir kadının öz malıdır, boşasa veya ölse bile mehri verilmemişse derhal ödenmesi gerekir. Erkeklerin hile veya zorla geri almaları helal değildir.)

21. Onu nasıl alabilirsiniz ki birbirinizle başbaşa kalıp kaynaştınız[11] (aynı yastığa baş koydunuz) ve onlar, sizden (nikâh sözleşmesiyle) kuvvetli bir teminat almıştı.

[11] "Efdâ" fiili, cimâ olsun veya olmasın başbaşa kalmak, halvet olmak demektir ve cimâ sayılır. Halvetsiz veya birleşmeksizin boşama olursa, kadın mehrin yarısını alır.

22. (Câhiliye devrinde) geçmiş olanlar hariç, (artık) babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin. Şüphe yok ki o, bir hayasızlık ve ilâhî gazaba sebep olan çok iğrenç bir iştir. O, ne kötü bir yoldur!

23. Size analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları (gibi soyca birbirinize bağlı olanlarınız), sizi emziren (süt) analarınız, süt bacılarınız (ve süt bakımından da diğer soyca bağlı olanlarınız),[12] karılarınızın anaları ve kendileriyle gerdeğe girdiğiniz karılarınızdan olup artık himayenizde bulunan üvey kızlarınız (ile evlenmek) haram kılındı. Eğer onlar(ın analarıy)la zifafa girmemişseniz[13] (o kızlarla evlenmenizde) üzerinize bir günah yoktur. Kendi sulbünüzden gelen (öz) oğullarınızın karıları (ile evlenmeniz), iki kız kardeşi bir arada almanız da (yine haram kılındı). Geçmişte olanlar hariç, şüphesiz ki Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

[12] Süt kardeşliğinden dolayı meydana gelen yakınlık şöyledir: Süt emme çağındaki bir çocuğu, süt midesinde biraz olacak şekilde emziren bir kadın onun annesi durumundadır. Onun bütün çocukları da ondan emenin kardeşleridir. Hala, teyze ve dayı aynen öyledir, ayırım yoktur. Nesepten dolayı haram olanlar sütten dolayı da haram olur (Merginânî, I, 191).

[13] Yani, anasıyla cinsî temas olmadan boşamışsanız o zaman kızını almanız caizdir.

24. Evli kadınlar(la evlenmeniz) de (haram kılınmıştır). Ancak (savaşta esir olarak) ellerinize geçen cariyeler[14] hariçtir. (Çünkü esaret, önceki nikâhı geçersiz kılar. Bunlar,) Allah'ın size yazdığı (haramlar)dır. Bunların başkasını, iffetli/namusuna düşkün ve "sifah"tan (nikahsız birleşme/faydalanma olan zinadan) sakınan kimseler olarak, mallarınızla (mehir vermek şartıyla) istemeniz (ve şartsız olarak nikâhlamanız)[15] size helal kılındı. O halde, (kesin evlenerek) faydalandığınız kadınlara takdir edilen nikâh bedel(i olan mehir)lerini verin. Mehrin takdirinden sonra (onu bir miktar artırmak veya eksiltmek hususunda) karşılıklı razı olduğunuz şeyde üzerinize bir vebal yoktur. Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

[14] Cariye için krş. 2/221.

[15] Nikâhta kesinlik şart olup sadece Şiî ve Râfizîler tarafından uygulanan mut'a nikâhı (para karşılığı geçici, kiralık ve şartlı nikâh) ile evlilik yapmak batıldır ve zinadır. Çünkü âyet ve hadislere dayanarak Ehl-i Sünnet mezhep imamları bu hususta icmâ etmişlerdir. Delilleri şunlardır: 1. Mü'minûn sûresinin 5 ve 6. âyetleri. Bu âyetlere göre mut'a nikâhlı kadın, erkeğin ne karısı ve ne de cariyesidir. Ayrıca iddet beklemesi ve verâset durumu da yoktur. 2. İbni Abbas: "Bu nikâh, domuz eti, kan ve leş gibi haramdır." buyurmuştur. Bu hususta Hz. Ömer'in hutbesine de hiçbir itiraz olunmamıştır. Hz. Ali'den rivayet edilen hadis şöyledir: "Resûlullah (sas.) Hayber günü kadınların mut'a nikâhı ile nikâhlanmasını ve ehlî merkep etinin yenmesini haram kılmıştır." 3. Cessâs, "Peygamberimiz eğer mut'ayı serbest bıraksaydı bu husus yaygın olur ve mütevâtir hadislerle nakledilir, haramlığında icmâ olmazdı." demektedir. 4. İbnü'l-Cevzî, "Âyetteki faydalanmaktan maksat, kesin evlenmek yoluyladır, zaten bu nikâhın âyetle ilgisi yoktur. Bunu önce Peygamber (sas.) koymuş, üç gün sonra yine o kaldırmıştır." demektedir (Sâbûnî, *Ahkâm*, I, 457-460). [Cariyeler için bk. 2/221 ve dipnotu] Müslim'in nikâh bahsinde (hadis no: 1406/19, 21, 28) Sebre b. Mâbedi'l-Cühenî'den (ra.), Peygamberimiz (sas.), "Ey insanlar 'mut'a' için ben size izin vermiştim fakat Allah (cc.) bunu kıyamete kadar yasakladı. Kimin bu nikâhla aldığı varsa hemen boşasın. (Verdiğiniz şeylerden de) hiç bir şey almayınız." buyurmuştur.

25. Sizden kimin iffetli, hür ve mü'min kadınlarla evlenmeye servetçe gücü yetmezse, (mut'a değil) elleriniz altında sahip olduğunuz imanlı genç kızlarınız (durumundaki cariyeler)den alsın (onları hor görmesin). Allah, sizin imanınızı en iyi bilendir. Zaten siz birbirinizdensiniz (hepiniz Âdem'den

gelmektesiniz, aranızda insanlık bakımından bir fark yoktur). O halde fuhuş yapmayan ve gizli dostlar edinmeyen, namuslu kadınlar olarak (ve öyle kalmak üzere) onları, velîlerinin izniyle nikâhlayın ve örfe uygun nikâh bedel(i olan mehir)lerini kendilerine verin. Evlendiklerinde bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür (olarak evlenen) kadınlara verilen cezanın (değnek olarak) yarısı[16] (verilir). Bu (cariye ile evlenme izni) sizden sıkıntıya düşmek (zinaya sapmak)tan korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 2/221 ve açıklaması]

[16] Elli değnek vurulur. [bk. 24/2]

26. Allah size (helal ve haramı) açıkça bildirmek, sizi, sizden önceki (iyi)lerin yollarına iletmek ve tevbenizi kabul etmek ister. Allah hakkıyla bilendir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

27. Allah, sizin tevbenizi kabul etmek ister; şehvetlerine, kötü arzularına uyanlar (ve gayrimüslimler) ise sizin de (kendileri gibi) büsbütün (doğru) yoldan sapmanızı isterler.

28. Allah, sizden (ağır teklifleri) hafifletmek ister. (Çünkü) insan (sabır ve tahammül bakımından) zayıf yaratılmıştır.

29. Ey iman edenler! Mallarınızı, karşılıklı rıza ile (hilesiz, aldatmasız, dürüst) bir ticaret olmaksızın aranızda batıl (rüşvet ve benzeri haram) yollarla yemeyin ve kendinizi (yahut birbirinizi) de (telef edip) öldürmeyin. Şüphesiz ki Allah, size karşı çok merhametlidir.

(Âyet-i kerîmede görüldüğü şekildeki ticaretin dışında gerek rüşvet, gerek diğer haram yollardan elde edilen hırsızlık, hile, faiz ve her türlü haksız ve karşılıksız kazançlar haram olup bununla, "Kendinizi veya birbirinizi maddeten ve mânen felaket ve ölüme götürmeyiniz." denilmek istenmektedir (2/188). Aynı zamanda, hakkında kesin olarak helal ve haram hükmü bulunmayan, fakat insanın malca ve bedence mahvına sebep olan yenilen ve içilen her türlü şey ve intihar, "kendinizi telef edip öldürmeyiniz" âyeti ile haram hükmüne dahil edilmiş ve yasaklanmıştır. Bu âyetler aynı zamanda müslümanlar arasında savaşı da yasaklamıştır.) [krş. 2/195]

30. Kim, haddi aşarak ve haksızlık ederek bu (haram sayıla)nları yaparsa, onu ateşe koyacağız. Bu, Allah'a (göre) pek kolaydır.

31. Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin (diğer) kusurlarınızı örter[17] ve sizi güzel/şerefli bir yere yerleştiririz.

[17] Günah; yüce Allah'ın buyruklarına aykırı olan ve yapılmaması istenen söz ve eylemlerdir. Ehl-i Sünnet'e göre, günah işleyen insan, onu helal ve önemsiz saymadıkça ve Allah'tan af ümidini kesmedikçe imandan çıkmaz, kâfir olmaz (12/87). Çünkü yüce Allah, şirkten başka günahları, kabul zamanı içinde, kesin tevbe ile affedebilir (4/48, 8/38). Ancak "müslümanım" deyip de İslâm'ın hükümlerini kabullenmez veya onları geçersiz sayarsa yaptıkları (iyi işler) boşa gitmiştir (5/5) (Matürîdî, s. 334-338).

32. Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri (başkasında olup sizde olmayanı bir eziklik duyarak) arzulamayın, erkeklere kendi kazandıklarından bir pay olduğu gibi, kadınlara da kendi kazandıklarından bir pay vardır. (Çalışarak) Allah'ın lütfundan isteyin. Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir.[18]

[18] Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi erkek ve kadınlara, kazandıklarında ferdî mülkiyet hakkı ve kazançta eşitlik ilkesi getirilmiştir. Bu sebeple İslâm dini kadını, câhiliye devirlerinde olduğu gibi bir tutsak/bir köle gözüyle görme veya bir süs, zevk ve sömürü malzemesi olmaktan kurtarıp, ilk soyadını koruma, ipotek, hibe, vasiyet, her türlü sözleşme, iffetini koruma ve 'haramdan sakınmak kaydı ile' alışveriş hakkını, onların hak arama mücadelelerine gerek kalmadan, altıncı asırda vermiştir. [bk. Seyyid Kutub, II, 449-450]

33. Ana baba ve akrabaların bıraktıklarından (erkek ve kadından) her birine (hisselerini alacak) vârisler kıldık.[19] Yeminlerinizin bağladığı kimselere de hisselerini verin. Şüphesiz ki Allah her şeye şahittir.

(Araplar'da bir adam, başka biriyle; kardeş olmak, birbirine arka çıkmak ve yardım etmek üzere antlaşır ve böylece birbirlerinin mirasına da vâris olurlardı. Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi, İslâm'ın ilk devrinde buna izin verilmişti. Fakat sonra Enfâl sûresinin 75. âyeti inince artık bu âyetle amel edildi, önceki uygulamanın hükmü kaldırıldı.)

[19] Peygamberimiz (sas.), "Ancak kâtile öldürdüğünün mirası yoktur." buyurmuştur. Böylece servet sahiplerinin mirası için öldürülmesi önlenmiştir. Can ve namusunu kurtarma durumu hariçtir (Halebî, IV, 412).

34. Erkekler, (yeteneği oldukça ailede genel sorumlu olarak) kadınlar üzerine 'yönetici ve koruyucu'durlar. Bu da Allah'ın kimini kimine (cihad, imâmet ve aile reisliği gibi şeylerde) üstün kılması ve bir de erkeklerin (onlara) mallarından sarfetme (görevinin bulunma)sı sebebi iledir. İyi kadınlar hem (gönülden) itaatli, saygılıdırlar.[20] Hem de Allah'ın, korunmasını emrettiği şeyleri gizlide de (kocalarının bulunmadığı zaman bile ırzlarını ve kocalarının mallarını) koruyanlardır. Geçimsiz, kafa tutan, aldatmalarından endişelendiğiniz kadınlara gelince; onlara (önce) nasihat edin (günahı da hatırlatın), sonra (yola gelmezlerse) kendilerini yataklarında yalnız bırakın, daha sonra (yine edepsizliğine ve gayr-ı ahlâkî davranışına devam ederse), disiplini için hafifçe /sembolik olarak vurun. Eğer size itaat eder (eş olarak saygı gösterir)lerse, artık aleyhlerine başka bir yol aramayın. Çünkü Allah yücedir, büyüktür (haksızlıktan hoşlanmaz).

(İslâm'da olduğu gibi dünya genelinde aile reisliği, maddî ve mânevî nitelikleri ve ekonomik avantajları dolayısıyla, istisnâlar dışında erkeğe verilmiştir. Ailede görevleri bakımından erkek ve kadınların ayrı ayrı sorumlulukları, birbirine karşı hak ve vazifeleri vardır. Birinin diğerine karşı saygısızlık ve serkeşlik etme, ezme ve eziyet etme hakkı yoktur. Aile sevgi, saygı ve müslümanca yaşamakla huzur bulur ve devam eder. Kadının, iffetsizlikte devam etmesi yani mahremi olmayan/kendisine nikah düşen kimselerle oturup kalkması ve gezmesi, kocasının izin vermediği yerlere gitmesi ve kocasına karşı cüretkâr hareketlerde bulunması halinde, onu hemen evden

çıkartma veya boşama yoluna gitme yerine, meşru ölçüler dâhilinde, mecbûren uslandırma, çaresine bakma/hafif vurma yoluna (38/44 dövmek değil) gidilir. İffetli, edepli ve onurlu kadınlar, buna sebebiyet vermezler. Bundan dolayı Peygamber (sas.), hanımlarına hiç vurmamıştır. Eğer erkek, bu türlü kadınlara hafifçe vurmasının ona bir uyarı olmayacağını tahmin ederse bunu da yapmaz. Çünkü maksat dövmek değil onu uyarmak ve uslandırmaktır. Ama serkeşliğe devam etmesi halinde boşama yoluna gidilir. Bu konuda erkekler için bk. 4/128 ve açıklaması.)

[20] Buhârî ve Müslim'de geçtiği üzere bütün itaatlerde Allah'ın emrine uygun olma şartı aranır (Nâsıf, "İmâre", hadis no: 20).

35. Eğer (karı kocanın artık iyice) aralarının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar, (onların aralarını gerçekten) düzeltmek isterlerse, Allah aralarını bulmaya onları muvaffak kılar. Şüphesiz ki Allah, her şeyi hakkıyla bilendir ve her şeyden haberi olandır.

36. Allah'a kulluk edin, hiçbir şeyi (yücelterek ilâhlaştırıp veya tapınak haline getirip) O'na ortak koşmayın. (Sonra sırasınca) ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolda/sokakta kalmışa ve ellerinizin altında bulunan (hizmetkâr)lara iyilik edin. Allah, kendini beğenenleri ve böbürlenenleri sevmez. [bk. 1/4; 9/31; 51/56]

(Allah'a kul olmanın gereği hem ibadet hem de böyle bir ahlâka sahip olmaktır.)

37. (İşte) onlar, hem cimrilik ederler hem de insanlara cimriliği emir (ve tavsiye) ederler ve Allah'ın nimetinden kendilerine bol bol verdiğini gizlerler. Biz de (bu) nankörlere, rezil edici ve alçaltıcı bir azap hazırladık.

38. Üstelik onlar, Allah'a ve âhiret gününe inanmadıkları halde, insanlara gösteriş olsun diye mallarını sarf ederler (ki bunları Allah sevmez). Kime şeytan arkadaş olursa, artık onun ne kötü bir arkadaşı vardır!

39. Onlar, Allah'a ve âhiret gününe inanıp da Allah'ın kendilerini rızıklandırdığı şeyden (O'nun yolunda) harcasalardı, onların aleyhine ne olurdu ki? Allah onları çok iyi bilmektedir.

40. Şüphesiz Allah, zerre kadar haksızlık etmez. (Zerre miktarı) bir iyilik olursa, onu (sevapça) kat kat artırır ve kendi katından da büyük mükâfat verir. [bk. 28/84]

41. (Biz) her ümmetten (kendilerine) bir şahit (peygamber) ve (Resûlüm!) seni de onların (hepsi) üzerine şahit olarak getirdiğimiz zaman halleri nice olur? [bk. 16/84-89]

(Geçmiş ümmetler, peygamberlerinin getirdikleri iman esaslarını, ahlâk nizamını bozduklarından ve kendi arzu ve isteklerine göre yaşadıklarından dolayı hesaba çekileceklerdir. Peygamberleri de onlar aleyhine şahitlik edecek, Hz. Peygamber de bütün peygamberler lehine şahitlik edecektir. Buhârî 'Fezâilü'l-Kur'an' bölümünde şöyle der: Râvî dedi ki: "Bu âyet okunurken Resûlullah (sas.), 'dur' dedi ve (bizim günahlarımıza da şahit olmaktan dolayı) gözlerinden yaşlar dökülüyordu." Oysa biz, kendimiz hakkında bu üzüntüyü duymuyoruz.)

42. Küfre sapanlar/inkâr edenler ve Resûl (Muhammed)'e karşı gelenler (O'nun getirdiklerini beğenmeyenler) o gün yerle bir olmayı temenni ederler. Artık Allah'a karşı bir tek sözü (bile) gizleyemeyecekler.

43. Ey iman edenler! Siz sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de yolculuk(ta teyemmüm) hariç gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın[21] (ve mescidlere girmeyin). Eğer hasta veya yolcu iseniz veya sizden biri abdest bozmaktan gelmişse veya kadınlarla (cinsel) temasta bulunup da su bulamamışsanız, o vakit temiz bir toprağa (niyetle) yönelin de yüzlerinize ve ellerinize (dirseklerinize kadar) sürün (teyemmüm edin).[22] Şüphesiz ki Allah çok affedendir ve çok bağışlayandır. [krş. 5/6]

[21] Bu âyet, içkinin tamamen yasak edilmesinden önce, üçüncü merhalede inen âyetlerdendir (2/219; 5/90-91; 16/67). Bazı müfessirler; zihnin dünya meşguliyeti ile dolu olarak ve (sanki sarhoş gibi) ne okuduğunun farkında olmayarak huşûsuz namaz kılmayı da sarhoşluk haline benzetmişlerdir. [bk. 23/2]

[22] İbadet kastıyla elleri ve yüzü temiz toprakla, şartlarına uygun meshetmeye teyemmüm denilmiştir. Bu kelimede kast mânası olduğundan, teyemmümde niyet şarttır. Şekil ve tertibini Resûlullah (sas.) öğretmiştir.

44. Kendilerine kitaptan bir nasip verilen (yahudileri ve onlar gibi)leri görmedin mi? Onlar sapıklığı (tercih edip) alırlar ve sizin de yoldan sapmanızı isterler. [bk. 3/99]

45. Allah, sizin düşmanlarınızı çok iyi bilendir. Allah, (size) bir dost olarak kâfîdir, bir yardımcı olarak da Allah yeter.

46. Yahudilerin bir kısmı, (Tevrat'taki) kelimeleri yerlerinden değiştirirler, dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak (peygamberlere karşı:) [krş. 5/13] "İşittik, fakat karşı geldik." "Dinle, dinlemez olası.", "râ'inâ" derler. Eğer onlar: "Dinledik (sana) itaat ettik, dinle ve bize de bak (gözet)." deselerdi kendileri için daha hayırlı ve doğru olurdu. Fakat Allah, küfürlerinden dolayı onlara lanet etmiştir. Artık onlar, pek azı hariç, iman etmezler.

(Yahudiler, Tevrat'ta gerek Hz. Peygamber'e ait vasıfları ve geleceğini müjdeleyen kelimeleri, gerekse zina gibi haram olan bazı hükümleri değiştirmişler; hatta Hz. Peygamber'e hakaret kastıyla dillerini bükerek "eta'nâ" (itaat ettik) kelimesini "asaynâ" (karşı geldik), "Râ'inâ" (bizi gözet)

kelimesini de ağızlarını aşağı eğip (i) harfini uzatarak "Râ'înâ" (bizim çobanımız) şeklinde söylemişlerdi.) [bk. 2/104]

47. Ey kitap verilenler! Biz bir takım yüzleri belirsiz (dümdüz) arkalarına çevir(erek tıpkı enseleri gibi yap)mazdan evvel veya kendilerine lanet ettiğimiz Cumartesi ashâbı (Cumartesi gününe saygı göstermeyen yahudiler) gibi olmadan, yanınızdaki (kitapların asılları)nı tasdik edici olarak indirdiğimiz (Kur'ân-ı Kerîm')e inanın (yoksa Allah sizi ters yüz eder/insanlık vasfınızdan çıkarır). Allah'ın emri daima yerine gelir.

48. Şüphesiz ki Allah, (sıfatlarında, İlâhlık ve Rabliğinde) kendisine ortak koşulmasını (tevbe etmeden) asla bağışlamaz, bundan başkasını da dilediği kimselerden bağışlar. Kim de (Allah'tan başkalarına bağlanıp onun dine aykırı buyruklarına itaatle) Allah'a ortak koşarsa, çok büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.

(Şirk; yani Allah'a ortak koşmak, bir olan Allah'ın zât ve sıfatlarına imanda, O'na ibadet ve itaatte, O'nun mutlak hâkimiyetinde, otorite ve gücünde, haram ve helalleri (dini ilgilendiren konulardaki serbestlik ve yasaklar) tayin etmede ve kurtarıcılığına sığınmada başka varlıkları O'na denk tutmak veya Allah'ın rızasını değil de başkalarının hoşnutluğunu kazanmaya çalışmaktır. Fitnenin ve bütün zulümlerin başı şirktir. "Lâ ilâhe illallâh" lafzı ile İslâm, şirkin tümüyle savaşır. Şirk oldukça İslâm'dan ve tevhidden söz edilemez. Çünkü şirk en büyük günah ve en büyük zulümdür. Bütün güzel amelleri boşa çıkarır.) [bk. 4/116; 9/31; 3/135; 39/38]

49. (İnkâr ve isyanlarını, İslâm'a uymayan müslümanlıklarını unutarak) kendilerini temize çıkaranları görmedin mi? Halbuki ancak Allah dilediği kimseyi temize çıkarır. Onlar hurma çekirdeğinin incecik ipliği kadar bile haksızlığa uğratılmazlar.

(Allah kişilerin niyet ve amellerinde ihlaslı/halis olup olmadıklarını bilir.)

50. Bak! Nasıl yalan uydurup da Allah'a iftira ediyorlar. Bu, (onlara) apaçık bir günah olarak (fazlasıyla) yeter.

51. Kendilerine Kitab'dan bir nasip verilmiş olanları (İsrâiloğulları'nı) görmedin mi? Onlar, Cibt'e (kâhinlere, putlaşanlara)[23] ve tâğûta (Allah'tan uzaklaştıran ve emirlerini yapmaktan men edenlere) inanıyorlar da, küfre sapanlar için: "Bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadır." diyorlar.

[23] Cibt ve tâğût, mahiyet itibariyle bir olup Allah'ın emrine muhalif olunan/karşı gelinen işlerde kendisine itaat edilen herkestir (Sicistanî, s. 28). Diğer bir ifadeyle tâğût, Allah'ın yerine, kendine itaat ettirendir. [bk. 2/256]

52. İşte onlar, Allah'ın kendilerine lanet ettiği kimselerdir. Allah'ın lanetlediği kimselere de artık bir yardımcı bulamazsın.

53. Yoksa onların (yeryüzünde) mülk (ve saltanat)tan nasipleri mi var? Öyle olsaydı, insanlara bir çekirdek filizi (kadar bir şey) bile vermezlerdi.

54. Yoksa onlar (lanetlenen İsrâiloğulları), Allah'ın kendilerine lütfundan nimet verdiği (peygamber seçtiği Muhammed'e ve onun tarafındaki) insanlara karşı haset mi ediyorlar? Evet biz, İbrahimoğulları'na Kitab ve hikmet verdik, hem de onlara büyük hükümranlık bahşettik.

55. İşte onlardan kimi ona (İbrahim soyundan gelen Muhammed'e) iman etti, kimi de (bu İsrâil'den değil diye) ondan yüz çevirdi. Artık (onlara) alevli bir ateş olarak cehennem yeter.

56. Âyetlerimizi inkâr edenler (kabul etmeyenler) var ya, hiç şüphesiz, onları ateşe atacağız, derileri piştikçe (her defasında yeniden) azabı tatmaları için onları başka (taze) derilerle değiştireceğiz. Şüphesiz ki Allah mutlak galip, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir. [krş. 20/74; 87/13]

57. İman edip de sâlih ameller işleyenleri, içinde ebedî kalmak üzere, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Orada kendilerine tertemiz eşler vardır ve onları en koyu gölgeliklere koyacağız.

58. Şu bir gerçek ki Allah, size emanet (ve iş)leri mutlaka ehline (İslâm'a göre ahlâkı sağlam, yeteneklilere)[24] vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Gerçekten Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz Allah, (her şeyi) işiten ve görendir.

[24] Semerkandî, I, 50 vd.

59. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de… Herhangi bir şey hakkında çekişir (anlaşamaz)sanız, eğer gerçekten Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, onu, Allah'a ve Resûlü'ne arz edin (Kur'an ve Sünnet'le halledin).[25] Bu, (sizin için) daha hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.

[25] Bu âyet-i kerîmede önce, "Allah'a itaat ediniz, Resûlü'ne itaat ediniz." denildiği halde, "ulü'l-emre de" denilmekte, "itaat" kelimesi üçüncü defa tekrar edilmemektedir. Çünkü Allah (cc.) ve Resûlü'ne itaat mutlaktır, kayıtsız şartsızdır. Ulü'l-emre itaat ise mutlak değildir. İslâm'a göre seçilmiş ulü'l-emr, meseleleri kendi arzularına göre değil, Allah ve Resûlü'nün emirleri doğrultusunda çözecektir. Ulü'l-emre itaat ise onun Allah ve Resûlü'ne itaati olduğu müddetçedir. Resûlullah (sas.), "Allah'ın emirlerine aykırı işlerde kimseye itaat yoktur." buyurmuştur (İbni Kesîr (Çetiner), I, 58). Ulü'l-emr için "sizden olacaktır" kaydı vardır. Çünkü Allah'ın hükümlerini beğenmeyerek ve kabul etmeyerek kâfir olanlar, "sizden" ifadesi içine girmez. Buna göre ulü'l-emr, İslâm imanını taşıyacak ve Kur'an'a uygun yaşayacak kimse olmalıdır (7/24; 33/36; 42/10-21). Âyette insanlar arasında geçen anlaşmazlık konularının Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün sünneti ile halledilmesi emredilmektedir. İmam Şâfiî, *er-Risâle*'sinde, "Sadece Kitab'la yetinmek, sünneti terketmiş nasipsizlerin görüşüdür." demektedir. Çünkü Sünnet'i kabul etmemek İslâm'ı yıkmaktır. Resûlullah (sas.), "Yalnız Kur'an'a sarılın, bize Allah'ın Kitabı yeter, biz onda gördüklerimize uyarız." diyenlerin çıkacağını haber vermiş ve onlardan sakındırmıştır. Böyle diyenlerin dinden çıkacağı hakkında icmâ vardır. [bk. 3/164; 4/60, 64 ve dipnotları ile 14/44]

60. (Ey Muhammed!) Sana indirilen (Kur'an')a ve senden önce indirilen (kitaplar)a (sözde) inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Kendilerine onu inkâr (ve red) etmeleri emredildiği halde yine de tâğûtta (Allah'ın hükümleriyle hükmetmeyenler tarafından) muhakeme olmak (yargılanmak) isterler. Zaten

şeytan da onları (böylece hidayetten) uzak bir sapıklıkla büsbütün saptırmak ister. [bk. 2/256 ve açıklaması; 5/49, 50; 16/36 ve açıklaması]

(İbni Kesîr bu âyetin tefsirinde, "Allah'a iman ettik diyenler herhangi bir anlaşmazlık halinde çözüm için Allah'ın kitabına ve Resûlü'nün sünnetine başvurmazlarsa bu onların içlerindeki küfürdendir." dedikten sonra, nüzûl sebebi hakkında da şunu nakleder: "Medineli sözde kendini müslüman gösteren bir (münâfık) ile bir yahudi arasında anlaşmazlık çıktı. Bunu çözümlemek için yahudi, Hz. Peygamber'in hakemliğinde, münâfık ise yahudi kâhin Ka'b b. Eşref'in hakemliğinde muhakeme olmak istemişti. Bunun üzerine her şeyden haberi olan Rabbimiz, Resûlü'ne durumu bu âyetle bildirmiş, sonra Hz. Ömer bu münâfığın cezası için gerekeni yapmıştır.")

61. Kendilerine: "Haydi (hakem olarak) Allah'ın indirdiği (Kur'ân-ı Kerîm'i)ne ve Resûlü'ne gelin!" denildiği zaman, münâfıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.

62. Fakat elleriyle yaptıkları (kötülükler) yüzünden kendilerine bir felaket geldiği vakit: "Biz iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka (bir şey) istemedik." diye, nasıl da Allah'a yemin ederek (ve özür dileyerek) sana gelirler.

63. Onlar, Allah'ın kalplerinde olan (yalan)ı bildiği kimselerdir. Onlara aldırma, onlara yine de öğüt ver ve kendileri hakkında tesirli söz söyle.

64. Biz, bütün peygamberleri ancak Allah'ın izni (emri) doğrultusunda kendilerine itaat edilsin diye gönderdik. Onlar, (o tâğûtta muhakeme olmaya gitmek isteyerek) kendilerine yazık ettikleri zaman, (pişman olarak) sana gelip Allah'tan bağışlanmalarını dileselerdi, Peygamber de onlara mağfiret dileseydi, elbette Allah'ı, daima tevbeleri kabul edici ve çok merhamet edici bulurlardı.

65. Hayır! Öyle (dedikleri gibi) değil. Rabbine andolsun ki (onlar) aralarında ihtilaf ettikleri meselelerde seni hakem yapmadıkça, sonra da verdiğin hükümden içlerinde bir sıkıntı (ve şüphe) duymadan, (sana) tam teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.

(Allah'ın ve Resûlullah'ın hükmüne razı olmayan, tanımayanların Allah'a iman etmemiş olduğu bildirilmektedir (İbni Kesîr (Çetiner), I, 159 ve ilgili âyetler). Hulâsatü'l-Beyân'da ise "Şu halde âyet, Allah'ın kitabına ve Resûlullah'ın sünnetine uygunluk dışında bir şeyin hükmüne razı olmanın küfür olduğuna delâlet eder. Binâenaleyh, Allah'ın ve Peygamber'in hükümlerinden bir şeyi ister beğenmeyerek, ister küçümseyerek kasten reddetmek İslâm'dan çıkmaktır." denilmektedir.) [Râzî, III, 960; Elmalılı, V, 21-22, 449]

66. Eğer biz onlara (İsrâiloğulları'na dediğimiz gibi): "Kendinizi[26] öldürün yahut yurtlarınızdan çıkın." diye yazmış (farz kılmış) olsaydık, içlerinden pek azı hariç onu yapmazlardı. Oysa onlar, kendilerine verilen öğütleri dinleyip uygulasalardı, kendileri için elbette daha hayırlı ve (imanlarını) daha kökleştirici olurdu.

[26] Veya içinizdeki (buzağıya tapan müşrik)leri. [bk. 2/85; 4/29]

67. O takdirde elbette biz de kendilerine katımızdan büyük bir mükâfat verirdik.

68. Ve elbette onları dosdoğru bir yola iletirdik.

69. Kim Allah'a ve Resûl'e (cân u gönülden) itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebîler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle beraber olacaklardır. İşte onlar ne güzel arkadaştırlar! [bk. 4/80 ve açıklaması]

70. Bu lütuf Allah'tandır. (Bu lütfa mazhar olanların kadrini) bilici olarak Allah yeter.

71. Ey iman edenler! (Düşmanlarınıza karşı) korunma (ve savunma) tedbirlerinizi alın. Sonra (düşman üzerine) duruma göre ya bölük bölük veya hep birden seferber olun.

(İslâm'da; dine karşı tehdit oluşturanlara, saldırı yapanlara, din ve vicdan üzerinde baskı ve zulüm yapanlara karşı savaşa meşru şekilde (2/190-193) izin verilmiştir (9/36; 22/39-40; 47/4). Bunun için de savaştan önce hazırlıklı ve eğitimli olmak lazımdır.)

72. İçinizden bir grup (münâfık, harbe çıkma) işini, mutlaka ağırdan alacaklardır. Eğer size bir felaket gelirse: "Allah bana hakikaten iyilikte bulundu. Çünkü onlarla beraber değildim." der.

73. Eğer size Allah'tan (fetih ve ganimet gibi) bir nimet erişirse o zaman sanki, sizinle kendisi arasında (daha önce) hiçbir alâka (ve sorun) yokmuş gibi: "Keşke ben, (samimi olarak) onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarı (ve ganimet) kazansaydım." der.

74. Öyleyse dünya hayatını, âhiret karşılığında sat(ıp değiştir)enler (âhiret hayatını ve sevabını, fânî dünya hayatına tercih edenler), Allah yolunda savaşsın. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz, ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

75. (Ey müslümanlar!) Size ne oluyor da: "Ey Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar, bize katından bir sahip gönder, bize katından bir yardımcı

lütfet.” diyen, ezilen zavallı erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz?!

(Bu âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak, zulme ve haksızlığa uğramış çaresiz müslümanlara yardım edilmesini ve gerekirse onları kurtarmak için savaşılmasını istemektedir.)

76. İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Küfre sapanlar da (Allah’ın emirlerinden uzaklaştıran ve kendi emir ve yöntemlerini hâkim kılmak isteyerek ilâhlık taslayan) tâğût(u ayakta tutma) uğrunda savaş verirler. O halde (ey iman edenler!) Siz (de) şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz ki şeytanın hilesi çok zayıftır.

(Gizli veya açık münâfıklar, kâfir grupları ve inkârcılar, tâğûtların dostu; ve bunların her ikisi de şeytanın dostudurlar. Hepsi de Allah’ın emirlerinin ve mü’minlerin düşmanıdırlar, onlarla mücadele ederler.) [bk. 2/257; 6/26; 16/36 ve dipnotu]

77. (Savaş emredilmezden evvel) kendilerine: “(Size eziyet eden müşriklere karşı, savaştan şimdilik) ellerinizi çekin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.” denilen kimseleri görmedin mi? (Kendilerini korumak için) savaş yazılınca (farz olunca görürsün ki) içlerinden bir grup, Allah’tan korkarcasına, hatta daha fazla bir korku ile insanlardan korkarlar ve: “Ey Rabbimiz! Bize savaşı niçin yazdın? Bizi yakın bir zamana kadar ertelesen.” derler. (Resûlüm! Onlara) de ki: “Dünyanın geçici menfaati pek azdır. Âhiret ise ‘Allah’ın emirlerine uygun yaşayanlar’ için elbette daha hayırlıdır. Siz, hurma çekirdeğinin ipliği kadar bile haksızlığa uğratılmazsınız.”

78. Nerede olursanız olun ölüm sizi yakalar; titizlikle korunan muhkem/sağlam kaleler içinde olsanız bile! Onlar bir iyiliğe ulaşırlarsa: “Bu Allah katındandır.” derler. Eğer onlara bir kötülük/yenilgi dokunursa: “Bu senden” derler. (Resûlüm!) De ki: “Hepsi Allah tarafından (var edilmiş)tir.” Böyle iken bu topluluğa ne oluyor da, (Allah’ın muradına ait) hiçbir sözü anlamaz hâle geliyorlar? [krş. 21/2, 107; 31/7; 34/28]

79. (Ey insan!) Sana gelen her iyilik Allah’tandır. (Yine) başına gelen her kötülük ise kendi nefsindendir. (Ey Muhammed!) Seni insanlara bir resûl olarak gönderdik. (Buna) hakkıyla şahit olarak Allah yeter. [krş. 10/44]

(Âyet-i kerîmede de görüldüğü gibi, “hayır” da, “şer” de Allah tarafından yaratılmış olup bunlardan herhangi birini kendi isteğiyle seçen, kulun kendisidir. Yüce Rabbimizin, kullarının sadece iyi şeyleri seçmesine ve yapmasına rızası vardır, diğerlerine ise yoktur. Kul, kendi iradesiyle onu seçer, ister ve ona yönelir. Allahu Teâlâ da kulun bu ısrarlı isteğini dilerse yaratır. Ancak yüce Allah, kulu hakkında haksız ve sebepsiz yere şerri

yaratmaz (10/44). Tıpkı bunun gibi Allahu Teâlâ, kulunu kendisi saptırmaz; ancak, nefsine uyarak yoldan sapmış kimseyi, yaptığının karşılığı olarak sapıklığında bırakır.)

80. Kim Peygamber'e itaat ederse, muhakkak Allah'a itaat etmiş olur. Kim de (itaatten) yüz çevirirse (üzülme), biz seni onların üzerine bir bekçi göndermedik.

(Hz. Peygamber Allah'ın kulu, elçisi ve İslâm dininin temsilcisidir. Ahlâkı Kur'an'dır. Allah'a inananlar için, dünya ve âhiret işlerinin tümünde en güzel örnek odur (33/21). Söyledikleri ve yaptıkları Allah'ın gözetimi ve izni altındadır. Kur'an'ın örnek uygulayıcısı odur. Kendisinin buyrukları da Kur'an'ın ruhuna uygun olup yalnız kendi zamanıyla kayıtlı değil, bütün zamanlarda geçerlidir. Çünkü ona Kur'an'ı açıklama yetkisi verilmiş (16/44) ve hikmet öğretilmiştir. Sağlam kaynaklardan gelmiş hadislerine itibar etmeyip yalnız Kur'an'a dayandığı iddiasıyla Peygamber'i sadece bir aracı kabul etmek, kâfirliğin ve dinsizliğin bir köprüsüdür. Çünkü hayat dini olan İslâm, Allah'ın bildirmesi ve Resûlü'nün açıklama ve uygulamasıyla meydana gelmiştir. Âyette beirtildiği üzere Allah'a itaat ve sevgi, Resûlü'ne, onun hadis ve sünnetine uymakla gerçekleşir.[27] *Kim de onlara gönül rahatlığıyla teslim olmazsa iman etmiş sayılmaz.) [bk. 3/164; 4/65]*

[27] Allah ve Resûlü'ne itaat konusunda ayrıca bk. 3/31, 164; 4/59, 64, 80, 115; 16/44; 24/63; 59/7 ve dipnotları.

81. (Münâfıklar, gündüz senin huzurunda sözlerine itaatkâr gözüküp) "baş üstüne" derler. Senin huzurundan çıktıkları zaman, onlardan bir grup geceleyin senin söylediğinin tersine plan kurarlar. Allah da, onların gece ne tasarlayıp kurduklarını bir bir kaydediyor. Onun için sen onlardan yüz çevir (aldırma, işi Allah'a havale et), Allah'a güvenip dayan. Allah, vekil olarak (sana) yeter.

82. Onlar hâlâ Kur'an'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından (gönderilmiş) olsaydı, elbette içinde birçok çelişki bulurlardı.

83. Onlara (harpte mü'minler hakkında) güven veya korkuya dair bir haber geldiği zaman, (münâfıklar aslını öğrenmeden) onu yayıverir (ortalığı telaşa verir)ler. Eğer onu Peygamber'e ve aralarındaki yetkili kimselere götürselerdi, elbette, onlardan hüküm çıkarmada (işin iç yüzünü, aslını anlamada) maharetli olanlar onu bilirdi. Eğer size (Resûlü'nü göndermek, Kitabı'nı indirmekle) Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, (kâmil akıllarıyla temiz kalan) pek azınız hariç, muhakkak şeytana uyardınız.[28]

[28] Bu âyette görülüyor ki müslümanlar, kendileri ve devletleri hakkında korku veya güven haberini hemen yaymamalı ve tek başlarına hareket etmemeli, yetkili ilim ehli mercilere bildirmelidirler. [Havvâ, III, 222, 223]

84. (Ey Muhammed!) Allah yolunda savaş. (Başkası dönerse dönsün,) sen kendinden başkasından sorumlu değilsin. Mü'minleri de (savaşa) teşvik et. Bir de bakarsın ki Allah, küfredenlerin/İslâm karşıtlarının gücünü kırar/şerrini önler. Allah'ın gücü daha şiddetli, azapla terbiyesi de pek çetindir.

85. Her kim güzel bir işe aracılık ederse, ondan kendisine bir pay (sevap) vardır. Kim de kötü bir (işe) aracılık ederse, (yine) ondan kendisine bir pay (vebal) vardır. Allah her şeyin karşılığını vermeye kâdirdir.

86. (Bir mü'min tarafından İslâmî) bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeliyle selama karşılık verin veya en azından verilen selamın aynısı ile mukâbele edin. Allah her şeyin hesabını yapandır.

(Bir müslümanın selam vermesi, karşı tarafa sevgi ve barış mesajı vermiş olduğundan, buna karşı da 've aleyküm selam' veya ziyade ifade ile 've aleyküm selam ve rahmetullah ve berakâtüh' diye karşılık verilmelidir. Ehl-i Kitab'a karşı yalnız "aleyküm" denilir.)

87. Allah, O gerçek İlâh'tır ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur; gelmesinde şüphe olmayan kıyamet gününde sizi mutlaka toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?

88. Size ne oluyor da, münâfıklar hakkında (ve onların küfre saptıkları noktasında ittifak etmeyip) iki grup oluyorsunuz? Halbuki Allah, kazandıkları (günahları)ndan dolayı onları tersine (küfre) çevirmiştir. Allah'ın (niyet ve amelleri yüzünden) sapıklıkta bıraktığını siz mi doğru yola getirmek istiyorsunuz? Allah kimi sapıklıkta bırakırsa, artık onun için bir yol bulamazsın.[29]

[29] Âyet-i kerîmedeki "men yudlilillâh" lafzının kelimesi kelimesine anlamı "kimi Allah saptırırsa" demek ise de, "kader" inancına da uygun olması için, "Allah kimi sapıklıkta bırakırsa" diye ifade ettik. Çünkü, Allahu Teâlâ kulunu saptırmaz, hatta sapmasına da rızası yoktur. Ancak kul kendi iradesiyle sapar; Allahu Teâlâ da o fiili yaratır ve onu sapıklıkta bırakır. Münâfıkların âhirete imanı olmadığı için menfaatlerini imana tercih ederek saparlar. [bk. 10/44; 41/46]

89-90. Onlar, kendileri küfre saptıkları gibi, sizin de küfre sapıp (kâfirlikte ve İslâm'a karşı olma yolunda kendileri ile) aynı olmanızı ne çok isterler.[30] O halde onlar, Allah yolunda (O'na teslim olup sizinle) hicret[31] etmedikçe, onlardan dostlar edinmeyin. Eğer (tevhid ve hicretten) yüz çevirirlerse, o (size düşmanlık yapa)nları bulduğunuz yerde yakalayıp öldürün. Onlardan ne bir dost ne de bir yardımcı edinin. Ancak sizinle aralarında bir antlaşma bulunan bir kavme sığınanlar veya (kendi kavimleriyle beraber olup) sizinle savaşmak ya da (sizinle beraber olup) kendi kavimleriyle savaşmak (istemediklerin)den göğüsleri daralarak size gelenler hariçtir (onlara dokunulmaz). Eğer Allah dileseydi, onları sizin başınıza musallat ederdi de sizinle savaşırlardı. Artık, sizden uzak durup savaşmaz ve size barış teklif ederlerse, o takdirde Allah, onlara saldırmanız için size hiçbir yol vermemiştir.

[30] Münâfıklar, yani içlerindeki küfrü saklayan gizli kâfirler, her fırsatta ellerindeki imkânları müslümanlar aleyhine kullananlardır. Şuurlu müslümanlar da bunu anlar ve tavırlarını ortaya koyarlar.

[31] Hicret, Allah'a teslim olup dininin yaşanmaz hâle geldiği beldeden müslümanca yaşanacak bir yere fiilen göç etmektir. Hicret etmenin diğer bir şekli ise küfürden, şirkten ve münâfıklıktan tevhide yönelmek ve ona sarılmaktır.

91. Bir de hem sizden, hem de kendi kavimlerinden emin olmak isteyen diğer (münafık) kimseleri de bulacaksınız ki bunlar, ne zaman (kendi grupları tarafından) fitne çıkarmaya çağırılsalar, 'canla başla atılırlar.' Bu kimseler şâyet, sizden uzak durmazlar, barış teklif etmezler ve (her fırsatta size saldırmaktan) ellerini çekmezlerse, artık onları nerede bulursanız yakalayın ve öldürün. İşte onlar hakkında size apaçık bir yetki verdik.

92. Bir mü'min(in) diğer bir mü'mini, bir yanlışlık dışında, öldür(mesi düşünül)emez. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köle azat etmesi ve (ölenin) ailesine (mirasçılarına) onlar bağışlamadıkça teslim edilecek bir diyet vermesi lazımdır. (Ölenin) yakınları sadaka olarak bağışlarlarsa o hariçtir (diyet gerekmez). Eğer (öldürülen) mü'min olduğu halde, size düşman bir kavimden ise, (öldürenin yalnız) mü'min bir köle azat etmesi gerekir.[32] Şâyet (öldürülen kimse) kendileriyle aranızda anlaşma bulunan bir kavimden ise, yine mirasçılarına teslim edilecek bir diyet vermek ve bir mü'min köle azat etmek gerekir. Kim de bunları bulamazsa, Allah'ın tevbesi(ni kabul etmesi) için birbiri ardınca iki ay oruç tutması gerekir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir.

(İbni Abbas'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sas.) bir kavme bir seriyye göndermişti. İçlerinde Mikdad b. Esved (ra.) de vardı. O kavme vardıkları zaman oradaki insanlar kaçmış, yalnız yanında çok mal bulunan bir kişi kalmıştı (ki imanını kavminden gizliyordu). İslâm süvârileri onun yanına gelince o, şehadet ve tekbir getirmeye başladı. Fakat Mikdad (ra.) buna inanmadı, üzerine yürüyüp onu öldürdü ve mallarını aldı. Bunu doğru bulmayan arkadaşları haberi Resûlullah'a ilettiler. O da çok üzüldü ve Mikdad'ı (ra.) çağırttı. Ona, "Şehadet getiren adamı mı öldürdün, yarın kelime-i şehadetle senin durumun nasıl olacak?" buyurdu. O da, "Korktuğundan söylemişti." dedi. Diğer bir rivayette Resûlullah (sas.), "Sen onun kalbini yarıp baktın mı?" buyurdu. Bunun üzerine bu âyet indi ve düşman kavme diyet verilmediği için yalnız bir köle azat etmesi istendi. Bilinen bir müslümanın yanlışlıkla öldürülmesi durumunda maktûlün müslüman ailesine yüz deve veya bedeli diyet ödenir, yoksa devletin ödemesi istenir. Köle azat edilir. Hiçbirine gücü yetmezse kâtil 60 gün peşpeşe oruç tutar. Devlet, suçluyu affedemez.)

[32] Diyet ödemesi gerekmez. Çünkü kâfirler arasında bulunan mü'minin, vârisleri kâfir olacağından kendisine mirasçı olamazlar.

93. Kim de bir mü'mini kasten öldürürse, onun cezası, içinde ebedî kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiştir. Ona büyük bir azap hazırlamıştır.

(Kasten bir mü'mini öldürmenin dünyadaki cezası kısas yani idamdır. İslâm'a göre affetme veya hafifletme ve başka cezaya çevirme yetkisi veya diyet alma hakkı yalnız maktûlün ailesine aittir; bu cezayı başka hiç bir kimse veya kurumun affetme yetkisi yoktur. Bir kâtili evine kapatıp saklayan da suçlu olur.) [bk. 2/178-179; 5/45]

94. Ey iman edenler! Allah yolunda (sefere) çıktığınız zaman (mü'mini kâfirden ayırt etmek için) her şeyi iyice araştırın. Size selam veren (müslüman olduğunu söyleyen) kimseye, dünya hayatının geçici menfaatini arayarak hemen: "Sen mü'min değilsin." demeyin. Çünkü Allah katındaki ganimetler pek çoktur. (Unutmayın ki) önceden siz de böyle idiniz de Allah size (imanı) lütfetti. O halde iyice araştırın (sen mü'min değilsin diye peşin hüküm vermeyin). Şüphesiz ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdar olandır.

95. Mü'minlerden özürsüz olarak (izin alarak cihada çıkmayıp evlerinde) oturanlarla, malları ve canlarıyla Allah yolunda savaşanlar bir değildir. Allah mallarıyla ve canlarıyla savaşanları, derece bakımından oturan (savaştan geri kalan)lardan (kat kat) üstün kıldı. Bununla birlikte Allah, her birine de (sâlih kullar olmaları dolayısıyla) en güzel (şey olan cennet)i vaadetmiştir. Allah savaşanları, oturan (savaşmayan)lardan büyük bir mükâfat ile üstün kıldı.

96. (Onlara) kendi katından hem dereceler, hem de bağışlanma ve rahmet vardır. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

97-98. (İslâm dışı bir yerde tavizler vererek ve hiç rahatsızlık duymadan, tâğûtlarla uyum sağlayarak yerlerinde kalmakla) kendilerine yazık edenlerin canlarını melekler alırken: "(Dinde) ne haldeydiniz?" derler. (Onlar da): "Biz o yerde (baskı altında, dinin emirlerini yapamayan) çaresizlerden (ezilenlerden)dik." derler. (Melekler): "Allah'ın yeri geniş değil miydi, oradan hicret etseydiniz ya!" derler. İşte (dünya hayatının rahatını tercih ettiklerinden dolayı) bunların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü varılacak bir yerdir! Ancak hiçbir çareye gücü yetmeyen ve (hicret için) hiçbir yol bulamayan (gerçekten) kudretsiz ve zavallı olan erkek, kadın ve çocuklar hariçtir. [krş. 16/27-29]

99. İşte bunları Allah'ın affetmesi umulur. Allah çok affedici, çok bağışlayıcıdır.

100. Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde (gidilecek/barınacak) birçok yer ve (her türlü) genişlik bulur. Kim Allah ve Resûlü yolunda hicret ederek evinden çıkar da yolda ecel gelip kendisini yakalarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.

(Milâdî 622 yılında Hz. Peygamber ve ashabı Medine'ye hicret etmişler, orada yeni bir toplum ve devlet oluşturmuşlardı. Bundan böyle, küfrün ve şirkin hâkim olduğu ve İslâm'ın gereğini yaşama ve mücadelenin imkânsız olduğu zalimler diyarından hicret etmek artık farz olmuştu. Rivayet edilir ki bundan önceki 95-99. âyetler nazil olunca, Resûlullah (sas.), bunları kendileriyle birlikte hicret etmeyen Mekke'deki müslümanlara göndermişti. Onlardan Damra b. Cündeb (ra.) 98. âyeti işitince, "Vallâhi ben istisnâ edilenlerden değilim. Hem zenginim ve hem de çarem var; bu gece Mekke'de yatmam." dedi. İhtiyardı ve gözleri de pek görmüyordu. Oğullarını ve bir kısım eşyasını alarak yola çıktı. Fakat Ten'im denilen yerde vefat etti. İşte bu âyet onun hakkında nazil oldu. İşte hayatını ve yaşam tarzını Allah'ın rızasına ve hükümlerine bağlayanlara Rabbimizin lütfu ve mükâfatı budur.)[33] *[bk. 29/56; 34/31; 39/10]*

[33] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 428.

101. Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman (seferîlik şartları yerine gelmişse) inkâr edenlerin fenalık yapacaklarından korkarsanız (ve korkulu olmasanız da), namazı kısalt(arak dört rekatlı farzları iki kıl)manızda size bir günah yoktur. şüphesiz ki küfre sapanlar/inkârcılar, size apaçık bir düşmandır.[34] [bk. 2/239; 4/102]

[34] İki rekat kılmanın hem zâhir, hem mazbût (değişmeyen) illeti seferî olmaktır. Korku ve meşakkat ise şahsa, zamana ve yere göre değişir. Peygamber Efendimiz de seferde iki rekat kılmışlardır (İbni Hümâm, I, 392-393).

102. (Ey Resûlüm!) Sen de (cephede) içlerinde olup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir grup seninle beraber (namaza) dursun ve silahlarını (yanlarına) alsınlar (diğer grup düşmana karşı beklesinler). (Namazda olanlar) secde ed(ip bir rekat kıl)ınca hemen arkanızda ol(up sizi gözle)sinler. Bu defa namaz kılmayan diğer grup gelsin, (ikinci rekatı) seninle beraber onlar kılsınlar, silahlarını ve (gerekli) korunma tedbirlerini de alsınlar (sonra yine her grup sıra ile, kılmadıkları bir rekatı tamamlasın)[35]. İnkâr edenler isterler ki siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gaflet edesiniz de üzerinize (ânî) bir baskın yapsınlar. Eğer yağmur sebebiyle sıkıntı çeker veya hasta olursanız, silahlarınızı bırakmanızda size bir günah yoktur. Yine de (gerekli) korunma tedbirlerinizi alın. Allah kâfirler için rezil ve perişan edici bir azap hazırlamıştır.

[35] İkinci rekatla imamın namazı tamam olmuştur. Öncekiler, ikinci defa gelirler ve kılamadıkları rekatı imamın arkasında imiş gibi bir şey okumadan kılarlar. Sonrakiler ya gelerek veya yerlerinde, kılmadıkları birinci rekatı imama yetişmemiş gibi okuyarak kılarlar. Her iki grup da aradaki beklemelerde namazı bozacak bir şey yapmazlar. Görüldüğü üzere namaz kılmamaya hiçbir mazeret yoktur. Müslüman bedenle kılamadığı şartlarda, îmâ ile de olsa, namaz kılmak zorundadır.

103. Artık namazı bitirdiğiniz zaman ayakta iken, otururken ve yanlarınız üzerinde (uzanmış) iken Allah'ı zikredin, emniyete kavuştuğunuz zaman da namazı dosdoğru (tam) kılın. Çünkü namaz, mü'minlere vakitleri belli bir farzdır. [krş. 3/191; 10/12, 22, 23. Ayrıca beş vakit namaz vakti için bk. 11/114; 17/78-79]

104. O (düşmanlarınız olan inkârcı) toplumu aramakta (ve takip etmekte) gevşek davranmayın. Siz (yaralarınızdan) acı duyuyorsanız, elbette sizin duyduğunuz acı gibi onlar da acı duymaktadır. Halbuki siz, Allah'tan onların ummadıkları (yardım ve cennet gibi) şeyler umuyorsunuz. Allah her şeyi hakkıyla bilici, (bütün emir ve yasaklarında) mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

105. (Ey Muhammed!) İnsanlar arasında, Allah'ın sana bildirdiği[36] şekilde hükmetmen için (bu) Kitab'ı sana gerçeğin, hakkın ta kendisi olarak biz indirdik. (Allah'ın dinine karşı batılı savunan) hainleri(n sözlerine inanıp onları) savunucu durumda olma![37]

[36] Âyetteki "erâ" (gösterdi) lafzı, "alleme" (bildirdi) anlamında olup meal verirken bu anlam tercih edilmiştir.

[37] Allah'ın Kitabı zalimleri savunmaya mânîdir. Hz. Peygamber'in içtihad etmesinin caiz olduğunu söyleyenler, bu âyet-i kerîmeyi delil göstermişlerdir. Diğer bir husus da çağımızda, bu ve bundan sonraki âyet-i kerîmelerin kapsamına öncelikle giren konu birçok hallerde isyankâr ve hainleri savunmanın men edilmesidir. [Havvâ, III, 283, 286, Ebû Mansur Mâturîdî'den]

106. Ve Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

107. (Günah işleyerek) kendilerine hainlik edenlerden yana uğraşma/bir çaba harcama! Çünkü Allah, hainlikte ısrar eden günahkârları sevmez.

(Bu böyle olduğu gibi, Allah'a ve Peygamber'e muhalefet edenler sevilmez, günahkâr ve nankörlere de itaat edilmez.) [bk. 59/22; 76/24]

108. (Onlar) insanlardan (korkup, utanıp kötü işlerini) gizlerler de, Allah'tan (utanıp) gizlemezler (eğer korksalardı vazgeçerlerdi). Halbuki O (Allah, kendisinin) razı olmadığı sözü, onlar gece kararlaştırırlarken kendileri ile beraberdir. Allah('ın ilmi) onların yaptıkları/yapacakları her şeyi kuşatır.

109. İşte siz, (diyelim ki) dünya hayatında o (hainlik yapan dinden sapa)nları savundunuz. Ya kıyamet günü! Allah'a karşı onları kim savunacak veya kim onlara vekil olacak?

110. Kim bir kötülük yapar, yahut (günah işleyerek) kendisine yazık eder, sonra da Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı, çok merhametli bulur.[38]

[38] Resûlullah (sas.) şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir günah işledikten sonra abdest alır, sonra iki rekat namaz kılar, arkasından da bu günahı dolayısıyla tam bir tevbe ile Allah'tan mağfiret dilerse, bu günahı kendisine bağışlanmayacak hiç bir müslüman yoktur." *Müsned*, Hz. Ali'den. [Havvâ, III, 288] Sağlıklı tevbe ise, güç ve imkân varken yapılan kesin tevbedir. (bk. 4/17-18; 66/8 ve dipnotu)

111. Kim bir günah kazanırsa(!), ancak kendi aleyhine kazanır. Allah (her şeyi hakkıyla) bilici, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

112. Kim bir hata veya günah işler de sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, elbette o, bir iftira (suçunu) ve apaçık bir günahı yüklenmiş olur.[39]

[39] Burada "hata" ile küçük günah, "günah" ile de büyük günah kastedilmiş olabilir. "Hata" ile kişinin kendisi ile Rabbi arasındaki günah, "günah" ile de zararı kullara dokunan ve onlara haksızlık olan günahlar kastedilmiş olabilir. [Havvâ, III, 285]

113. (Ey Resûlüm!) Eğer sana Allah'ın lütfu ve esirgemesi olmasaydı, onlardan bir grup, seni (vereceğin hükümde) saptırmayı tasarlamışlardı. Onlar, kendi nefislerinden başkasını saptıramazlar ve sana da hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah, sana Kitab'ı (Kur'an'ı) ve hikmeti[40] indirdi ve sana (bütün bu) bilmediklerini öğretti. Sana Allah'ın lütfu (ve yardımı) çok büyüktür.

(Medine yerlilerinden olan ve müslümanlığı kabul etmiş bulunan Tu'me b. Übeyrik (ra.) hırsızlık yapmıştı. Hakkındaki şikayet bazı delillerle tespit edilmesine rağmen, her nasılsa, insanlardan utandığından, yapmadığına yemin etmişti. Kabilesi olan Zaferoğulları o gece aralarında Tu'me'yi savunmayı kararlaştırdılar. Sonra Resûlullah'a gelerek onu beraat ettirmek için ısrar ettiler, güvenilir kimse olduğunu söylediler. Bunun üzerine, hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan Rabbimiz, her türlü günah işleyenlere ve günahkârlara arka çıkanlara karşı yukarıdaki (105-113) âyetlerini indirdi.)[41]

[40] "Hikmet" kelimesi için bk. 3/164 ve açıklaması.

[41] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 433, Tirmizî'den.

114. Onların (haince kendi aralarındaki) fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadakayı veya bir iyiliği, ya da insanların arasını düzeltmeyi emreden(in gizli konuşması) hariç. Kim de bun(lar)ı Allah'ın rızasını isteyerek yaparsa (biz) ona çok büyük bir mükâfat vereceğiz.

115. Her kim de kendisine doğru yol (İslâm) belli olduktan sonra, Resûl'e karşı tavır koyar (emirlerini beğenmez) ve (Resûlü örnek alan) mü'minlerin yolundan başkasına uyarsa, onu döndüğü (ve seçtiği o sapık)[42] yolda bırakırız. Sonra kendisini cehenneme atarız. O ne kötü bir gidiş yeridir!

[42] Râzî, XI, 43. Fâsıkların, münâfıkların, müşrik ve gayrimüslimlerin yolu Kur'an dışıdır, sapıklıktır, zalimliktir. [bk. 7/16-17; 20/123-125; 38/76-83]

116. Şüphesiz ki Allah, (zâtında, sıfatlarında ve hükmünde) kendisine ortak koşulmasını (Allah'ın hükümlerinin aksine, hüküm koyarak ilâhlaşanları) bağışlamaz, bundan başka (günahları) da dilediği kimseler için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak ki o, (haktan) tam uzak bir sapıklığa düşmüştür. [krş. 4/48 ve açıklaması]

117. (Mekke müşrikleri Allah'ın varlığını itiraf etseler de) onu bırakıp ancak (Lât, Uzzâ ve Menât gibi) dişi (isimli tanrıça)lara tapıyorlar. (Aslında onlar,) o inatçı şeytandan başkasına tapmış olmuyorlar. [krş. 36/60]

118-119. (O şeytan) ki; Allah ona lanet etti (rahmetinden kovdu). O da şöyle dedi: “Elbette senin kullarından belirli bir pay (ve intikam) alacağım. Onları elbette saptıracağım, mutlaka boş umut (ve arzu)lara düşüreceğim. Onlara mutlaka emredeceğim (onlar da putlar için ayıracakları kurbanlık) hayvanların kulaklarını yaracaklar. (Yine) Allah’ın yarattığı (tabii şekil ve halleri)ni değiştirmelerini emredeceğim ve onlar da bunu yapacaklar.” (İyi bilin ki) kim de Allah’ı bırakıp şeytanı (ve benzerlerini) dost edinir (onun hoşlandığı şeyleri yapar)sa gerçekten o apaçık bir ziyana uğramıştır.

(Tefsirlerde yapılan açıklamalara göre, şekilce kadını erkek, erkeği kadın yapmaya çalışacaklar. Bıyıklarını ve sakallarını yolacaklar, suratlarını boyayacaklar, her iki cins de kılıklarını değiştirecekler. Organlarını yaratılış vazifelerinin dışında ve tersine kullanacaklar. Nikâhlılık yerine sefil hayatı yaşayacaklar. Güzel olsun diye vücutlarına dövme, estetik ameliyat gibi görünümlerini değiştirecek şeyler yapacaklar. Bazı kadınlar kimi yerde soyunacak veya sokaklarda yarı çıplak giyimleri ile haya ve utanma duygularını öldürecekler. DNA ile oynayıp bozarak, farklı yaratık elde etmeye çalışacaklar. Mahlûku Hâlık yerine koyacaklar, Allah’ı sever gibi onları sevecekler (2/165). Tevhidden çıkacaklar, izm’leri/ideolojileri din haline getirecekler, dinî yaşantıyı bırakıp batıl fikrin, şeytan ve tâğûtun peşinden koşacaklar. Allah’ın yaratışının değiştirilemeyeceğini ve kendilerine lanet olunduğunu bilmeyecekler.) [bk. 7/17]

120. (Şeytan,) o (kendisine dost ola)nlara söz verir ve onları boş umutlara düşürür. Şeytanın onlara söz verdiği hususlar, bir aldatmacadan başka bir şey değildir.

121. İşte onların varacakları yer cehennemdir. Oradan kaçacak bir yer de bulamazlar.

122. İman edip de sâlih amel işleyenleri de içinde ebedî olarak kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. (İşte) Allah’ın vaadi (kesin bir) gerçektir, Allah’tan daha doğru sözlü kim olabilir?

123. (Ey müslümanlar! Allah’ın vaadettiği sevaba ulaşmak) ne sizin boş umutlarınızla, ne de Ehl-i Kitab’ın boş umutlarıyladır (ancak iman ve sâlih amelledir). Kim bir kötülük yaparsa (tevbe edip bağışlanması hariç) onun (karşılığıy)la cezalanır da artık kendisine Allah’tan başka bir dost ve bir yardımcı bulamaz.[43] [bk. 4/110; 99/8]

[43] Rivayet edilir ki müslümanlardan bir grup, Ehl-i Kitab’dan da birer grup bir yerde otururlarken övünmeye başladılar. Her grup peygamber ve kitapları itibariyle kendilerinin üstün olduğunu ve cennete kendilerinin gireceklerini iddia etmişlerdi. Bunun üzerine bu âyet-i kerîmeler inmiştir. Cenneti hak etmenin yolunun kuruntu ve boş umut değil, tevhîdî bir iman ile amel-i sâlih ve ihsan olduğu belirtilmiştir. Dinî yaşantısı daha güzel olan kişi, hanîf olarak (tevhîdî esasta) Allah’a teslim olan ve İslâm’a uygun sâlih amel yapan, yaptığı amel ve iyilikleri Allah’ın rızasını kazanmak için yapandır; bunlara cennet vaadedilmiştir. Yapılan amel halis ve doğru olmalıdır. Halis olması için yalnız Allah için olması, doğru olması için de İslâm’a uygun olması lazımdır. Bu iki şarttan biri olmazsa amel fâsid/batıl olur. İhlası kaybeden, gösteriş ve münâfıklık yapmış olur. İslâm’a uymayan kimse de sapık ve cahil durumdadır (İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 439-441). [bk. 46/16]

124. Erkek ve kadından, mü'min olarak kim de sâlih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.

125. İyilik ederek/işi güzel ve doğru yaparak kendini, Allah'a teslim eden ve İbrahim'in 'Allah'ı birleyen dinine' uyan kimseden, din bakımından daha güzel kim vardır? Allah, İbrahim'i dost edinmiştir.

126. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır (siz ancak O'nun verdiği kadarına sahipsiniz). Allah('ın ilim ve kudreti) her şeyi (çepeçevre) kuşatır. [bk. 5/120; 2/246]

(Yeryüzünde ne varsa, Allah onu hepiniz için yaratmıştır.) [bk. 2/29]

127. Senden kadınlar hakkında fetvâ isterler. De ki: "Onlar hakkında size fetvâyı Allah veriyor. (Bu da) kendilerine yazılmış olan (mirastan hakların)ı vermeyip kendileriyle evlenmeyi arzuladığınız (yahut nikâhlanmaktan kaçındığınız) yetim kadınlar ile zayıf çocuklar ve (bir de) yetimlere karşı (haklarını koruma veya vermede) adaleti yerine getirmeniz hakkında olup, Kitab'da size okunanlardır." Her ne hayır yaparsanız şüphesiz Allah onu hakkıyla bilicidir. [bk. 2/83, 177, 220; 4/2, 4, 6, 10]

128. Eğer bir kadın, kocasının geçimsizlik ve huysuzluğundan veya (kendisinin sevimsizliğinden dolayı) yüz çevirmesinden endişe ederse (bazı fedâkârlıklar yaparak) bir anlaşma ile kendi aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Barış (hali, geçimsizlik ve ayrılıktan) daha iyidir. Zaten nefisler kıskançlığa (bencil ve cimri davranmaya) meyillidir. (Ey erkekler!) Eğer iyi geçinir (nefislerinize uyarak kadınlara eziyet etmekten) sakınırsanız, şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır (bunun karşılığını size hakkıyla verecektir).

(Evli eşler Allah'ın rızasını kazanarak huzurlu bir beraberlik için müsamahalı olmalı ve birbirine eziyetten kaçınmalıdırlar. Müslim'in rivayetinde Peygamberimiz (sas.), "Bir kimse hanımına buğzetmesin, çünkü hoşlanmadığı huyları varsa, ona karşılık memnun olacağı huyları da vardır." buyurmuştur. Yine buyurmuştur ki: "Mü'minlerin imanca en mükemmeli ahlâkça en iyi olanıdır ve hayırlı olanınız da kadınlara hayırlı olandır." Ayrıca kadına iffetsizlik hali ve kocasına cüretkâr tavırları dışında eziyet edilmeyeceği de bildirilmiştir. Erkeğin iffetsizlik ve çekilmez eziyetlerine karşı da kadının kocasını uyarma, hâkime ve hakemlere başvurarak boşama/boşanma hakkı vardır.) [bk. 2/229; 4/34; 60/10]

129. (Ey Kocalar!) Ne kadar arzu etseniz (ve uğraşsanız, birden fazla eş aldığınızda), kadınlar(ınız) arasında (sevgi bakımından tam) adalet sağlayamazsınız. (Eğer birden fazla hanım alma gereği ve zorunluluğu varsa) o halde (birine) tamamen yönelip diğerini muallakta (hor görerek

kocasızmış) gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir ve (gücünüz dâhilinde haksızlıktan) sakınırsanız, şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.[44] [bk. 4/3]

[44] Eşlere duyulan sevgi farklı olabilir, çünkü sevgi kalple ilgilidir. Fakat ilgi, zaman ayırma ve maddî imkânlarda adaletli davranılması şarttır. Hz. Peygamber, "Kimin iki hanımı olur da onlardan birine farklı davranırsa (kalpteki sevgi hariç) kıyamette o kimse, bir tarafı felçli olarak kalkar, haşredilir." buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 38; Tirmizî, "Nikâh, 47; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 215, 347.)

130. Eğer (karı koca artık çaresiz kalarak boşanıp) ayrılırlarsa, Allah lütfu keremi ile her birini (diğerine) muhtaç olmaktan kurtarır. Allah'ın lütfu geniştir. (O) tam hüküm ve hikmet sahibidir.

131. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi ancak Allah'ındır Andolsun ki biz, sizden önce kitap verilenlere de, size de: "Allah'tan korkun (O'nun emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının)." diye emrettik. Eğer küfre saparsanız (O'na zarar veremezsiniz), şüphesiz ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi ancak Allah'ındır. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, bütün övgülere lâyık olan O'dur.

132. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi sadece Allah'ındır. (Güvenilecek) vekil olarak Allah yeter.

133. Ey insanlar! (Allah) dilerse, sizi giderir (yok eder ve yerinize) başkalarını getirir. Allah buna (hakkıyla) kâdirdir.

134. Kim (yalnız) dünya mükâfatını isterse, (bilsin ki) dünya ve âhiret mükâfatı Allah katındadır. Allah (her şeyi) hakkıyla işiten ve görendir.

(Gerekli aklî olgunluğa erişmiş olanlar, her iki mükâfatı da elde etmeye çalışırlar.)

135. Ey iman edenler! Kendinizin, ana babanızın veya akrabalarınızın aleyhine olsa bile, adaleti titizlikle ayakta tutan ve sırf Allah için şahitlik eden kimseler olun;[45] (haklarında şahitlik ettikleriniz) ister zengin, ister fakir olsunlar. Çünkü Allah, her ikisine de (sizden) daha yakındır. Haktan ayrılarak heva ve hevesinize uymayın. Eğer (şahitlikte), dilinizi eğip büker (yalancı şahitlik eder)seniz veya (şahitlikten) kaçınırsanız, (bilin ki bu, kul hakkını ihlaldir, zulümdür.) Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

[45] Yahut, "Sırf Allah için şahitler olarak, adaleti tam yerine getirenler olunuz." (Beydâvî).

136. Ey iman edenler! Allah'a, Resûlü'ne, indirdiği Kitab (Kur'an)'a ve daha önce indirdiği kitap(ların asılların)a (gereği gibi sebatla) iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, resûllerini ve âhiret gününü (birini bile) inkâr ederse muhakkak ki o, derin bir sapıklığa düşmüş (imandan çıkmış) olur.

137. Doğrusu iman edip de sonra küfre sapanlar, sonra (yine) iman edip de sonra (tekrar) küfre sapanlar, sonra da küfürde ileri gidenler/küfür hallerini devam ettirenler var ya, Allah, onları ne bağışlar ne de (doğru) yola eriştirir.

138. (Resûlüm!) Münâfıklara, kendileri için elem verici bir azap olduğunu müjdele!

139. Onlar, inananları bırakıp da küfre sapanları/inkârcıları velî (dost ve idareci)ler edinirler. (Yoksa) izzeti (şerefi/onur ve yüceliği) onların yanında mı arıyorlar? Şüphesiz ki bütün izzet (yücelikler) Allah'a aittir.

(Şeref ve yücelik ancak, Allah'ın katında aranır ve O'na teslimiyetle elde edilir. Allah da o şeref ve yüceliği Resûlü'ne ve mü'minlere lâyık görmüştür; müşriklere, kâfirlere, münâfıklara yani İslâm'a ve müslümanlara karşı içinde sıkıntı duyan ve düşmanlık besleyenlere değil. Fakat münâfıklar buna kulak vermezler, karşılığı zillet ve azap olsa bile.) [bk. 4/115; 5/56; 9/28; 58/20; 63/8]

140. (Allah) size, Kitab(ı'n)da: "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar (bu sözü bırakıp) başka bir söze dalıncaya kadar (bu sırada onlara karşı gelemezseniz, bari)[46] onlarla beraber oturmayın (böylece tepkinizi gösteriniz). Çünkü o zaman siz de onlara benzemiş olursunuz." diye (bu âyeti) indirdi. Hiç şüphesiz Allah, münâfıkların ve inkârcıların hepsini cehennemde toplayacaktır.[47]

[46] Molla Hüsrev, "Cihad", 68.

[47] Bu âyet-i kerîmenin konusu 6/68. âyetle aynı olup Mekke'de nazil olmuştur.

141. Onlar (münâfıklar), hep sizi(n başınıza bir felaket gelmesini) gözetirler. Eğer size Allah'tan bir zafer (ve ganimet nasip) olursa: "Biz de sizinle beraber değil miydik? (Bize de pay verin.)" derler. Eğer (savaşta) kâfirlere (zaferden) bir pay olursa (bu sefer onlara): "Biz size (yardım ederek) üstünlük sağlayıp sizi mü'minlerden korumadık mı? (Bize de pay verin.)" derler. Artık Allah, kıyamet gününde (onlarla sizin) aranızda hükmedecektir. Allah, kâfirlere, mü'minlerin aleyhine asla bir yol (delil) vermeyecektir.

142. Münâfıklar (kalplerinde küfrü ve düşmanlığı gizleyip dilleriyle iman ettiklerini söyleyerek güya) Allah'a hile yapmak isterler. Halbuki O, onların hilelerini başlarına geçir(ip cezalarını ver)endir. Onlar, namaza kalktıkları vakit üşene üşene kalkarlar (özen göstermezler), insanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı da ancak pek az zikrederler (hatırlarlar).

143. Onlar (münâfıklar), mü'minlerle kâfirler arasında kararsızdırlar. Ne bunlara ne de onlara (dahil olur/bağlanırlar). Allah kimi sapıklık üzere bırakmışsa artık sen ona bir (çıkar) yol bulamazsın.

(Münâfıklar, kalben tasdik etmezler ki mü'min olsunlar. Küfürlerini açığa vurmazlar ki kâfir bilinmesinler. Onlar namaz bile kılsalar, dünyalık çıkarları içindir.)

144. Ey (hakiki) iman sahipleri! Mü'minleri bırakıp da küfre sapanları/inkârcıları/İslâm karşıtlarını velî (sırdaş ve başlarınıza idareci) edinmeyin. (Bunu yaparak) Allah yanında aleyhinize olacak (onlardan olduğunuzu gösterecek) açık bir delil mi vermek istiyorsunuz? [bk. 3/28; 5/51; 58/22]

(Kâfirlerin, müşriklerin/yahudi ve hıristiyanların, gerçek müslümanlara dost olmayacağı, müslümanların da onları dost/velî edinmemeleri gerektiği Kur'an'da sık sık zikredilmektedir. Ancak müslümanlar, zaruret hallerinde onları yönetimlerine karıştırmadan, onlarla ticaret gibi bazı konularda antlaşmalar yapabilirler. Ama münâfıkların da kâfirlerden daha tehlikeli olduğunu bilmek lazımdır.)

145. Şüphesiz münâfıklar, ateşin en aşağı tabakasındadır. Onlar için hiçbir yardımcı bulamazsın.[48]

[48] Münâfıklar için bk. 2/8-20; 57/13-15 ve Münâfikûn sûresi. (63/1-11)

146. Ancak tevbe edenler, hallerini düzeltenler, Allah'a (dinine) sımsıkı sarılanlar ve dinlerinde Allah için halis (ve samimi) olanlar hariçtir. İşte bunlar mü'minlerle beraberdirler. Mü'minlere de Allah çok büyük mükâfat verecektir.

147. Siz şükreder ve iman ederseniz Allah sizi ne diye azaba uğratsın! Allah şükredenlerin mükâfatını veren, her şeyi hakkıyla bilendir.[49]

[49] Allah'ın verdiği sağlık ve her türlü nimetlerine karşı şükür, üzerimize bir vecîbe olduğu gibi vücûdumuzdaki uzuvların şükrünü yerine getirmemiz de bir vecîbedir. Sağlık ve nimetlerin şükrü, tam iman, ibadet, itaat, nefsin tezkiyesi ve infaktır. Uzuvların şükrü de, onlarla başkalarına zarar vermemek, onları haram ve günaha sebep olan yerlerde kullanmamaktır. Çünkü kalp, göz, kulak, dil, el, ayak, mide vb. bütün uzuvlardan Allah'a karşı sorumluyuz. Bunları Allah'ın rızasına uygun olarak kullanmazsak, sorumlu tutulur, cehennem azabını hak etmiş oluruz. Şükrün karşılığında bol nimet ve mükâfat, nankörlüğün karşılığında da azap vardır. [bk. 7/179; 17/36; 41/20-22; 36/65]

148. Allah, (insanı incitecek) kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez. Ancak zulmedilenler hariç. Allah her şeyi işiten ve bilendir.

(Zulmedilenler feryat, beddua veya şikayet edebilirler.)

149. Bir hayrı açıklar veya gizlerseniz ya da bir kötülüğü affederseniz, bilin ki Allah da çok affedicidir, her şeye gücü yetendir.

150-151. Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, (Allah'a inanıp peygambere inanmamakla) Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isterler ve: "Biz (peygamberlerin) bazısına inanır, bazısını da inkâr ederiz." diyerek bu ikisi (imanla küfür) arasında bir yol tutmak isterler. İşte bu kimseler gerçekten kâfirdir. Ve biz kâfirlere rezil ve perişan edici bir azap hazırladık.

152. Allah'a ve peygamberlerine iman edip onlardan birini diğerinden ayırmayanlara gelince, onlara da, (Allah) mükâfatlarını verecektir. Allah (tevbe edip dönenleri) çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.[50]

[50] Tevbesiz ölenlerin durumu yüce Allah'ın takdirine kalmıştır.

153. (Resûlüm!) Ehl-i Kitab('dan yahudiler) senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni isterler (çok görme). Nitekim onlar, Musa'dan, bundan daha büyüğünü istemişlerdi de: "Allah'ı açıkça bize göster." demişlerdi. Bunun üzerine haksızlıklarından dolayı onları yıldırım çarptı. Daha sonra kendilerine açık deliller gelmişken, buzağı(yı kafalarına uygun geldiği için ilâh) edindiler.[51] (Fakat tevbe ettikleri için) bunu da affettik. Musa'ya da açık bir hakimiyet verdik.

[51] Musa (as.) kavmi ile Mısır'dan dönüşte, İsrâiloğulları puta tapan bir kavim görüp imrendiler ve Hz. Musa'ya, "Evet, Allah'a inanıyoruz, ama bizim de gözümüzün gördüğü, huzuruna varacağımız bir putumuz olsun." demişlerdi. [bk. 7/138, 148]

154. (İmanda) verdikleri sağlam söz sebebiyle (o sözde durmaları için) Tûr'u (şahitlik ve bir tehdit için) tepelerine kaldırdık ve onlara: "O (şehrin) kapı(sın)dan baş eğerek (hürmet içinde) girin." dedik. Ve yine onlara: "Cumartesi günü (balık avlayarak hürmetsizlik edip) haddi aşmayın." demiş ve kendilerinden ağır bir teminat almıştık. [bk. 2/93; 7/171]

155. (Fakat) verdikleri sağlam sözü (ahitlerini) bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri ve: "Kalplerimiz perdelidir (bize yapılan davet boşunadır.)" demeleri sebebiyle (onları lanetledik ve başlarına belalar verdik). Hayır! (Kalpleri perdeli değil.) küfürleri sebebiyle Allah, onların (kalpleri) üzerine mühür vurmuştur. Artık (yahudiler,) pek azı hariç, iman etmezler. [bk. 5/13]

156-157. Onların (İsa'yı) inkâr etmeleri, Meryem'e ("zina etti" diye) büyük iftirada bulunmaları ve: "Allah'ın Resûlü Mesih; Meryemoğlu İsa'yı biz öldürdük." demeleri sebebiyle (onları lanetleyip cezalandırdık). Halbuki onlar, onu ne öldürdüler ne de astılar. Fakat onlara (o sırada asıp öldürdükleri adam, tıpkı İsa'ya) benzer gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşen (yahudi ve hıristiyan)lar bu hususta tam bir şüphe içindedirler. Tahmine uymaktan başka, onunla ilgili hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve onu kesinlikle öldürmediler. (Zaten kesin öldürdüklerini de bilmiyorlar.)

158. Bunun aksine Allah onu (İsa'yı) kendisine yükseltti (ve korudu). Allah mutlak galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

(3/55 ile 5/117. âyetler ve açıklamalarında geçtiği üzere 'müteveffîke' kelimesini çoğu müfessirler, 'kâbiduke' (o anda seni çekip alacağım) anlamında almışlardır. Ölüm anlamında ise mecâzen kullanılmıştır. Çünkü aynı kelime, 6/60. âyette uyutma anlamında kullanılmıştır. Ölümün tam karşılığı ise 'mevt'tir (39/42). Yukarıdaki âyetlerde geçtiği üzere Hz. İsa, Allah

tarafından öldürülmüş olsaydı, o andaki "ref" (kaldırma) kelimesinin bir anlamı olmazdı. Bu kelime bazılarının dediği gibi "mânevî yükselme" anlamına gelmez. Yukarı kaldırma işi nasıl olursa olsun meydana gelmiştir. Mühim olan şudur ki yahudiler O'nu ne öldürdüler ne de astılar.)

159. Ehl-i Kitab'dan olup da ölümünden önce (ölüm anında) O'na iman etmeyecek kimse yoktur.[52] O da kıyamet gününde onların aleyhine şahit olacaktır.

[52] Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu değil, kulu ve resûlü olduğuna, insanlar tarafından öldürülmediğine, Hz. Peygamber'e ve Kur'an'a ölüm anında gözlerinden perde kalkınca hepsi iman edecektir. Fakat bu sıradaki iman kabul edilmeyecektir. (Râzî, VIII, 409-410; Derveze, VI, 240) [bk. 6/158; 40/84-85]

160-161. Yahudilerin (bir kısmının) zulümleri ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, (Tevrat'ta) men edildikleri halde faiz almaları ve haksız yere halkın mallarını yemeleri yüzünden, biz (vaktiyle) kendilerine helal kılınmış olan birçok iyi ve güzel şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden küfre sapanlara da çok acıklı bir azap hazırladık. [bk. 6/146]

162. Fakat o (Ehl-i Kitab olan) kimselerden ilimde ileri gitmiş olanlar ve mü'minler, sana indirilen (Kur'an')a da, senden önce indirilen (kitaplar)a da iman ederler. (Onlar) namazı dosdoğru kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve âhiret gününe inananlardır. İşte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz. [krş. 2/121]

163. Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, (Resûlüm!) şüphesiz sana da vahyettik. Nitekim İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlar(ın)a, İsa'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Harun ve Süleyman'a da vahyetmiş,[53] Davud'a da Zebur'u vermiştik.

[53] Vahiy, Allah'ın kullarına, dilediğini söylemesi ve bildirmesi için seçtiği bir iletişim yoludur. Melek aracılığı ile olduğu gibi aracısız da olabilir.

164. Bundan önce sana (haberini) anlattığımız bir kısım peygamberler ve sana anlatmadığımız daha nice peygamberleri de (gönderdik).[54] Ve Allah Musa'ya (hâtiften ilâhî kelâmla) hitap edip konuştu (emirlerini bildirdi). [bk. 7/144; 40/78. krş. 4/126]

[54] Peygamberlerin sayılarının 124.000 olduğu hakkında bazı rivayetler varsa da, doğrusu enbiyâ ve resûllerin sayısını kesin olarak ancak Allah bilir (Elmalılı, III, 1530).

165. (Biz) Resûlleri, (rahmetle) müjdeleyici ve (azaba karşı) uyarıcı olarak (gönderdik) ki (bu) resûllerden sonra insanların (âhirette) Allah'a karşı (bizi imana çağıran olmadı diye) hiçbir delil (ve bahane)leri kalmasın. Allah mutlak galip, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

166. Fakat Allah, sana gönderdiği (Kur'an) ile şehadet eder ki onu kendi (ezelî) ilmi ile indirmiştir. Melekler de şahitlik eder. Zaten şahit olarak Allah kâfîdir.

167. Doğrusu (sana gelen âyetleri tanımayıp) küfre sapanlar ve Allah yolundan (insanları) men edenler, elbette derin bir sapıklıkla sapmışlardır.

(İnsanları Allah yolundan men edenlere gelince; onlar, ancak maddeye tapan ve Allah'a ortak koşan kişilerdir. Onlar, Allah'ı gizli veya açıktan inkâr ettikleri ya da imanlarında samimi olmadıkları için, insanları O'nun yolundan çevirir ve O'nun emirlerini uygulamalarına çeşitli şekillerde engel olurlar. Buna karşılık yaptıkları işler elbette Allah yanında boşa gitmiş olacaktır.) [bk. 47/1, 32, 34]

168. Şüphesiz, inkâr eden/küfre sapan ve zulmedenleri, Allah ne bağışlayacak, ne de başka bir yola iletecektir.

169. Ancak içinde ebedî kalacakları cehennem yoluna (iletecektir). Bu da Allah'a (göre) çok kolaydır.

170. Ey insanlar! Resûl size Rabbinizden gerçeği (Kur'an'ı) getirdi. Kendi faydanıza olarak (ona) iman edin. Eğer küfre saparsanız (bilin ki) göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır (O'nun sizin inanmanıza ihtiyacı yoktur). Allah her şeyi bilendir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

171. Ey Ehl-i Kitab! Dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında gerçek olandan başkasını söylemeyin. Meryemoğlu İsa Mesih ancak, Allah'ın Resûlü ve Meryem'e ulaştırdığı "ol" kelimesi(nin eseri) ve (Cebrail ile) O'nun tarafından gönderilmiş bir ruhtur. Allah'a ve resûllerine inanın, "(Allah) üçtür." demeyin, kendi faydanıza olarak buna son verin. Allah bir tek ilâhtır. O, çocuğu olmaktan tamamen uzaktır (münezzehtir), O'nun şânı yücedir. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah kâfîdir.[55]

[55] Âyetteki "Allah'ın kelimesi" ve ruh hakkında ayrıca bk. 3/45-47; 15/29; 17/85; 19/17-36. Hz. İsa, Allah'ın birliğini, kendisinin de O'nun kulu ve resûlü olduğunu söyleyerek tevhid inancını getirmesine rağmen hıristiyanlar M.S. 325 yılında İznik'te toplanmış, tevhidci grup ve temsilcisi İskenderiyeli papaz Arius'a rağmen, Ahd-i Atîk ve Ahd-i Cedîd'de yer almadığı halde oylamada parmak sayısı ve İmparator Konstantinos'un etkisiyle "teslis" denilen "üçlü bir ilâh" anlayışına geçmişlerdir. Onlara göre Allah, baba-oğul-ruhu'l-Kuds'ten ibarettir. Yani Allah bu üç unsurdan meydana gelmiştir. Hem bunların her biri bir ilâh, hem de üçü birden bir ilâhtır. Böylece onlar bir çelişki içinde şirke ve küfre düşmüşlerdir. [krş. 5/17, 72-73]

172. Mesih (İsa) da, (Allah'a) en yakın melekler de, Allah'a kulluk yapmaktan asla çekinmez(ler). Kim O'na kulluktan kaçınır ve büyüklük taslarsa (bilsin ki Allah, âhirette) onların hepsini huzurunda toplayacak (hesaba çekecek)tir.

173. İman edip sâlih ameller işleyenlere gelince; (Allah) onlara mükâfatlarını eksiksiz verecek ve kendi lütfundan (daha da) artıracaktır. (Kendisine kulluktan) çekinenlere ve büyüklük taslayanlara ise acıklı bir azap ile azap

edecektir. Onlar, kendilerine Allah'tan başka bir dost ve bir yardımcı bulamayacaklardır.

174. Ey insanlar! Muhakkak ki size Rabbinizden bir delil (olarak mucizelerle Muhammed) geldi ve size apaçık bir nur (olarak Kur'an'ı) indirdik.

175. İşte Allah'a inanan ve O'(nun Kur'an'daki buyrukları)na tam sarılanları; (Allah) kendi katından bir rahmet ve lütuf içine (cennete) koyacak ve onları, (sonu) kendisine ulaşan doğru bir yol (İslâm')a iletecektir.

176. (Ey Resûl!) Senden (mirasta) fetvâ isterler. De ki: "Allah 'kelâle' (babası ve çocuğu olmayıp kardeşlerini mirasçı bırakan) hakkında (şöyle) fetvâ veriyor: Eğer çocuğu (ve babası) olmayıp da bir kız kardeşi olan bir erkek ölürse, bıraktığının yarısı onundur.[56] Eğer mirasçı erkek kardeş ise, çocuksuz (ve babasız ölen) kız kardeşine (tamamen) vâris olur. Eğer (kelâle olarak ölenin) iki (veya daha fazla) kız kardeşi varsa, bıraktığının üçte ikisi onlarındır.[57] Eğer (bu kalanlar) erkek ve kız kardeşler (olarak karışık) iseler, o zaman bir erkeğe iki kadının payı kadar (pay) verilir. Şaşırıp sapmayasınız diye Allah size (hükmünü) açıklıyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir." [krş. 4/11]

[56] Diğer bir asabe (miras bırakana doğrudan veya erkek vasıtasıyla bağlı bulunan mirasçı) varsa onundur. Yoksa yine kız kardeşindir. Oğul varsa kız kardeş alamaz. Kızı varsa, kız kardeş asabe olur, belirli bir farzı (sabit payı) yoktur. Ölenin babası varsa bütün kardeşler miras alamazlar. Anne, kardeşleri mirastan düşüremez, altıda bir alır. Anne bir, tek kardeşin hükmü 4/12. âyette geçtiği üzere, altıda birdir. Eğer bunlar birden fazla iseler, hepsi üçte bir hisseye ortak olur.

[57] Eğer oğul veya babası varsa mirasçı olamazlar. Eğer kızı bulunursa kalanını alır.

5. Mâide Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 120 âyettir. Üçüncü âyeti Vedâ Haccı'nda Arafat'ta inmiştir. Sûre adını 112 ve 114. âyetlerde Hz. İsa'nın Allah'tan istediği bir sofra olan Mâide'den almaktadır. İçinde münâfıklara, Ehl-i Kitab'a ve bazı İslâmî hükümlere yer verilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey iman edenler! (Allah'a iman akdinizin gereğini ve insanlarla yaptığınız) sözleşmeleri yerine getirin. İhramda iken avlanmak helal değildir. Ancak (aşağıda haram olduğu) bildirilenler dışındaki ehlî (kurbanlık) hayvanlar (deve, sığır, koyun vb.), size helal kılındı. Allah dilediğini hükmeder. [krş. 2/27]

(Sözleşme toplumda sosyal ve hukûkî bir konudur. Devletler, hükümetler ve halk birbirlerine hak ve vazifeleri bakımından bir sözleşme içindedirler. Ancak Allah'ın emrine uygun olarak bu yerine getirilmekle toplumda sosyallik, hukûkîlik ve yükselme olur. Aynı zamanda Allah'a iman etmek de O'nunla

yapılan bir sözleşme (akit)tir. Buna bağlılık da O'nun emirlerine/Kur'an'ın hükümlerine bağlılıkla olur.)

2. Ey iman edenler! Allah'ın şiarlarına (dinin esaslarına, alametlerine, hac için koyduğu emir ve yasaklarına, yapılması gereken şeylere ve) haram aya,[1] gönderilen kurbana, gerdanlara/gerdanlık takılanlara ve Rablerinden bol nimet (ticaret) ve rıza isteyerek Beyt-i Haram'a yönelip gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin![2] İhramdan çıktığınız zaman isterseniz avlanabilirsiniz. (Hudeybiye'de) Mescid-i Haram'dan sizi men ettikleri için bir kavme karşı duyduğunuz kin, sizi haddi aşmaya sevketmesin. İyilik ve takvâ (Allah'ın emirlerine uygun yaşama/karşı gelmekten sakınma)da yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın. Allah'tan korkun! Şüphesiz Allah'ın, (emirlerini çiğneyenlere karşı) cezası çok şiddetlidir.

[1] Muharrem, Receb, Zilkâde, Zilhicce aylarıdır. [bk. 2/194]

[2] Müşrikler bu hükmün dışındadır. [bk. 9/5]

3. Ölü hayvan (leş), (çıkmış) kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan; henüz canı çıkmadan yetişilip (şartlarına uygun tarzda) kesilenler dışındaki boğulmuş, (taş veya sopa vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, (başka bir hayvan tarafından) boynuzlanma neticesinde (ölmüş) ve yırtıcı hayvanlarca parçalanmış; bir de dikili (putlaştırılmış) taşlar için boğazlanmış (hayvanların etlerini yemeniz) ve fal oklarıyla kısmet (şans) aramanız size haram kılındı.[3] İşte bunları yapmak, (Allah'a) itaatsizliktir. Bugün küfre sapanlar/inkârcılar dininiz(i ortadan kaldırıp sizi kendilerine çevirmek)ten ümidi kestiler, artık onlardan korkmayın, benden korkun! Bugün dininizi (hükümleriyle) kemâle erdirdim, size nimetimi tamamladım, sizin için din olarak (hayat tarzı olan) İslâm'ı beğenip seçtim.[4] (İşte dindeki bu yasaklara uymakla beraber) kim açlıktan çaresiz kalırsa, günaha meyletmeksizin/istek duymaksızın (bu sayılan haram etlerden yiyebilir). Çünkü Allah, çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.

[3] Bunların dışındaki haramlar için bk. 2/173, 7/157.

[4] Bu âyet Vedâ Haccı arefesinde Arafat'ta nâzil olmuştur. Son inen ahkâm âyetidir (bk. 3/19, 85 ve dipnotları). Böylece hayat nizamını sağlamak ve âhiret saadetini kazanmak için gönderilen İslâm dini tamamlanmıştır. Artık bundan sonra Allah ve Resûlü'nün emir ve hükümlerine aykırı olarak ortaya atılan her şey bid'attir, reddedilmiştir. Peygamberimiz'in, "Siz dünya işlerini daha iyi bilirsiniz." hadisi ise bağ, bahçe, ziraat, sanat, teknik ve benzeri konulardaki ihtisas hakkında olup bu yasaklamanın kapsamı dışındadır. Hayat tarzı olarak İslâm dinini beğenmeyenlerin imanından söz edilemez.

4. (Resûlüm!) Kendilerine hangi şeylerin helal edildiğini sana sorarlar. De ki: "(Bütün) iyi ve temiz olanlar size helal kılındı. Alıştırarak Allah'ın size öğrettiğinden kendilerine öğrettiğiniz avcı hayvanların (kendilerine değil) size tutuverdiklerinden (öldürseler bile) yiyin ve üzerine (bunları salarken) Allah'ın adını anın (besmele çekin). Allah'ın emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının. Şüphesiz ki Allah hesabı çok çabuk görendir."

5. “Bugün size iyi ve temiz olanlar helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin (İslâm’a uygun) yiyeceği (avladığı ve kestiği) size helal ve sizin (kestiğiniz) yiyeceğiniz de onlara helaldir.[5] Mü’minlerden namuslu/iffetli kadınlarla sizden önce kendilerine kitap verilenlerden namuslu hür kadınlar, (siz) namuslu/iffetli, zinaya sapmamış ve (onları) gizli dost da edinmemiş olarak kendilerine mehirlerini ver(ip nikâh ed)ince (size helaldirler). Kim (ilâhî hükümlere) inanmayı kabul etmez/inkâr ederse, onun (bütün) ameli boşa gitmiştir. O âhirette de zarar ve ziyana uğrayanlardandır.”

[5] Ehl-i Kitab’ın avladıkları veya kestikleri İslâm’a göre helal hayvanlar da, Allah’tan başkasının adını andıkları kesin olarak duyulup bilinmedikçe yenilir. Ancak bir çırpıda kesilen (tezkiyesiz) kanı akıtılmayarak öldürülen hayvanlarla, müşrik ve kâfirlerin mürted, inkârcı ve Allah’ın adını anmayı kasten terkedenlerin (6/121) kestikleri yenmez (İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 486-487, 612-613; Elmalılı, II, 578, III, 2042). [Ehl-i Kitab’ın müşriklik ve kâfirliği hakkında bk. 2/91, 5/17, 72, 73; 9/30]

6. Ey iman edenler! Namaza kalktığınız zaman (abdestli olun bunun için) yüzlerinizi, dirseklere kadar (dirsekler dahil) ellerinizi yıkayın, (ellerinizi yeniden ıslatıp) başlarınızı meshedin ve her iki aşık kemiğiyle beraber ayaklarınızı yıkayın.[6] Eğer cünüp iseniz tam temizlenin (boy abdesti alın). Eğer hasta yahut yolculukta iseniz veya sizden biri abdest bozmaktan gelmişse veya kadınlarla temasta (cinsî münasebette) bulunmuşsa, bu halde su da bulamamışsanız, temiz bir toprağa (niyetle) yönelin, yüzlerinize ve ellerinize ondan sürün.[7] Allah size bir güçlük çıkartmayı istemez, fakat şükredesiniz diye sizi (maddî ve mânevî/bedensel ve ruhsal yönden) tertemiz yapmayı ve üzerinize (din ve dünyanıza ait) nimetini tamamlamayı ister.

(Bu tertemiz olmaya kadınların hayız ve nifastan temizlenmesi de dahildir. Çünkü Peygamberimiz (sas.) soran bir kadına: “Hayız hali bitince guslet namaz kıl.” buyurmuştur. (Buhârî, “Hac” 8/306) ve yine hayızlı ve nifaslı kadının namaz kılamayacağı, oruç tutamayacağı, hacda tavaf yapamayacağı nakledilmiştir.)

[6] Âyet-i kerîmede ayakları yıkamada geçen (topuklara kadar) ifadesi ayakları yıkamaya delâlet edip üzerine meshetme zannını ortadan kaldırmaktadır. Çünkü meshetmede ”…kadar” ifadesi kullanılmaz. Aynı zamanda Kur’an metninde “ercüleküm” kelimesindeki “lâm” harfinin üstün olarak harekelenmesi ve okunması da Ehl-i Sünnet’e göre bunun delilidir. Bazı kıraat imamları “ercüleküm” kelimesini, önündeki “vav” harfiyle, yakınlığı sebebiyle önceki “ruûsiküm” kelimesine atıf yaparak “ercüliküm” şeklinde okumuşlarsa da *Câmiu’l-ulûm* adlı eserde “Bu atıf mâna bakımından değildir.” denilmiştir. Cumhûr-ı fukahâ ve müfessirler, yıkamanın farz olduğunu beyan etmişlerdir. Hadîs-i şerîfte de topuk kemikleri kuru kalanlar için, “Vay, şu ökçelerin ateşteki haline!” buyurulmuştur (Elmalılı, II, 1584-1585). Câbir (ra.) şöyle demiştir: “Resûlullah (sas.) ayaklarımızı yıkamamızı emretti, kendisi de yıkadıktan sonra, ‘Kim fazla veya noksan yaparsa hakkını vermemiş, haddi aşmış olur.’ buyurdu.” (Şevkânî, I, 198).

[7] Toprağı böylece usulüne uygun meshetmekle teyemmüm edilmiş olur. [bk. 4/43]

7. Allah’ın üzerinizdeki gerek (İslâm) nimetini gerekse “işittik, itaat ettik” dediğiniz zaman O’na (verdiğiniz) andınızı (ki bunun sayesinde bağışlandığınızı) hatırlayın. Allah’ın emrine uygun yaşayın/itaatsizlikten sakının. Şüphesiz ki Allah gönüllerdekini hakkıyla bilendir.

(Mü’minlerin, “Elest bezminde ruhların ‘Kâlû belâ’ (evet Rabbimizsin) demeleri” ile, inanıp söylediği şehadet kelimesi ve, “Yâ Rabbi! Dinledik ve itaat ettik.” ifadeleriyle, O’nun hâkimiyetine girmeye ve İslâm’a uygun

yaşamaya söz vermeleri demektir. Allahu Teâlâ bu ahdi hatırlatmaktadır.) [bk. 2/285; 7/172]

8. Ey iman edenler! Allah için adaleti (hakkı) ayakta tutan (hâkimler), adalet timsâli şahitler olun.[8] Bir kavme duyduğunuz kin sizi adaletten sapmaya sevketmesin. Âdil davranın, takvâya daha yakın olan da budur. Allah'a karşı takvâlı olun (emirlerine uygun yaşayın). Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

[8] Bununla ilgili hüküm 4/135. âyetin dipnotunda geçti.

9. Allah, iman edip sâlih amel işleyenlere, kendileri için mağfiret ve çok büyük bir mükâfat olduğunu vaadetti.

10. Küfre sapanlara ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar da alevli ateşin halkıdırlar.

11. Ey iman edenler! Allah'ın size bahşettiği (şu) nimeti hatırlayın: Hani (yahudi ve müşrik) bir topluluk size ellerini uzatmaya (sizi öldürmeye, Peygamber'e suikast yapmaya) kalkışmıştı da (Allah,) onların ellerini sizden çekmişti (sizi korumuştu). Siz, Allah'a (sığınıp) korunun/emrine uygun yaşayın. Mü'minler ancak Allah'a dayanıp güvensinler.

(Bir konaklama yerinde Resûlullah (sas.), ashaptan ayrı bir yerde, bir ağacın altında, kılıcı asmış istirahat halinde iken bunu gören müşrikler, bu hali fırsat bilerek hemen bir bedevîyi suikast için gönderdiler. Gelen şahıs Resûllulah (sas.) uyku halinde iken O'nun kılıcını alıp başına dikildi, "Söyle bakalım seni benim elimden kim kurtaracak?" dedi. Allah Resûlü de üç defa, "Allah, Allah, Allah" dedi. Bunun üzerine yâr ve yardımcı olan Allahu Teâlâ'nın yardımıyla bedevînin eli tutulup kılıç elinden düştü. Kılıcı alan Resûlullah (sas.) aynı şeyi sordu; o da, "Hiç kimse!" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü ashâbını çağırdı, durumu anlattı, fakat ona ceza vermedi, serbest bıraktı. O da müslüman olarak geldiği yere döndü (bk. Râzî, VIII, 536). Hudeybiye'de Resûlullah (sas.) ve müslümanlara yönelik 80 kişilik suikast girişimcileri de Allah Resûlü'nün haber vermesiyle yakalanmıştı (bk. 48/18-27). Âyette "size" denilmiş olması, Resûlullah'a yapılan suikast veya herhangi bir hakaretin, bütün müslümanlara yapılmış sayılmasındandır.)

12. Andolsun ki Allah, İsrâiloğulları'ndan sağlam bir söz almıştı. İçlerinden de, (kavimlerinin hallerini bilen ve (Kenan'daki) düşmana karşı gelmede güvenilir) on iki kefil/müfettiş gönderm(ek için seçtirm)iştik. Allah buyurmuştu ki: "(Ey İsrâiloğulları!) Ben sizinle beraberim. Eğer namazı kılar, zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onlara yardım eder ve Allah'a güzel ödünçle bir borç verirseniz (Allah yolunda harcar ve ihtiyacı olanları Allah için gözetirseniz) mutlaka sizin kabahatlerinizi örterim ve elbette sizi alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyarım. Sizden kim bundan (yani Allah'a karşı 'söz

veriyoruz’ dedikten) sonra küfre saparsa, muhakkak o dosdoğru (hak) yoldan sapmıştır.” [bk. 5/20-25]

13. (Verdikleri) kat‘î sözlerini bozmaları sebebiyle onları lanetledik ve kalplerini kaskatı yaptık. Onlar (Tevrat’ta gerek Resûl-i Ekrem’e, gerek diğer ahkâma ait) kelimeleri, yerlerinden kaldırıp değiştirirler (krş. 4/46). Onlar uyarıldıkları şeylerden nasiplenmeyi de unuttular (terkettiler, hevâlarına tâbi oldular). (Resûlüm!) İçlerinden pek azı hariç, onlardan yana daima bir hainliğin farkına varıp durursun. Yine de onları affet ve aldırma! Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.

(Buhtunnasr olayında (M.Ö. 586) Benî İsrâil âlimleri öldürülmüş, Mescid-i Aksâ tahrip edilmiş, tek nüsha olan Tevrat yakılmış ve kimse onu ezberlememişti. Yıllar sonra bu esaretten kurtulduktan sonra, Tevrat’ın hatırlarda kalanlarını toplayıp hevalarına uygun bir Tevrat ortaya çıkardılar. Bundan dolayıdır ki içerisinde,“Allah altı günde dünyayı yarattı, yedinci günü (yorulup) istirahat etti.” (Tekvin, Bab 2/1-3) ifadesi bile vardı.)

14. “Biz hıristiyanız.” diyenlerden de (peygamberleri aracılığı ile bildirdiklerime uymaları için) sağlam söz almıştık; onlar da uyarıldıkları şeylerden nasiplenmeyi unut(up bırak)tılar, (böylece ahitlerini ve yaşantılarını bozdular. Her iki grup da kitaplarını tahrif edip kitaplarında müjdelenen son peygamberi de reddettiler. [2/146; 6/20] Dinlerini fantazi haline getirdiler). Biz de (yaptıklarının bu dünyada karşılığı olarak gruplar arasında veya kendi) aralarına kıyamet gününe kadar (sürecek) düşmanlık ve kin bırakıp saldık. (Ve Allah onların (birbirlerine ve başkalarına) “sanatkarca” yaptıklarını kendilerine[9] (âhirette) haber verecek (ve hesap soracak)tır.

[9] Bk. Elmalılı, III, 186; Derveze, VII, 56.

15. Ey Ehl-i Kitab! Size, Kitab (Tevrat)’tan gizlemekte olduğunuz şeylerin bir çoğunu (ortaya koyup) açıklayan ve bir çoğundan da (sükût ile) geçiveren Resûlümüz gelmiştir. Doğrusu size, Allah’tan bir Nur (olan İslâm veya Hz. Muhammed) ve apaçık bir de Kitab (Kur’an) gelmiştir.

16. Allah, onunla (o Kitab ile) rızasına uyanları selamet yollarına eriştirir, onları kendi izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve dosdoğru bir yola iletir.

(Allah, Resûlü’nün rehberliğinde Kur’an’a sarılmak suretiyle kendi emrine uygun yaşayan ve rızasına uyanları, selamet yollarına eriştirir; yani her türlü fitneden, şiddet ve azaptan, mihnet ve meşakkatten, bölünüp parçalanmaktan ve kula kulluktan, şirkin, küfrün, materyalist zihniyetin, her türlü ideolojinin ve batıl sistemlerin karanlıklarından kurtarır. O halde kurtuluşa erişmek için Allah Resûlü’nün önderliğinde Kur’an’ın hükümlerine sarılmak lazımdır.) [bk. 2/2; 3/103; 6/155; 10/57; 14/1 ve dipnotu]

17. “Hiç şüphesiz Allah, o Meryem’in oğlu Mesih’tir.” diyenler andolsun ki (şirke girip) kâfir olmuşlardır. De ki: “Öyleyse Allah, Meryemoğlu Mesih’i, annesini ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek isterse, O’na karşı (bunu önlemek için) kimin elinden bir şey gelir? Göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin mülkiyeti/hükümranlığı Allah’ındır. O, dilediğini yaratır. Allah her şeye kâdirdir.”

(Böylece teslis inancına sahip olan hıristiyanlar, “Allah birdir, aynı zamanda üçtür.” deyip, Hz. İsa’ya “Allah’ın oğlu” dediler ve onu ilâh saydılar. Hem müşrik hem de kâfir oldular (krş. 3/64; 4/171; 5/72-73; 9/30 ve dipnotları). Halbuki Hz. Âdem’in, hem babasız hem de annesiz yaratılmış olduğunu düşünmediler.) [bk. 3/59, 67 ve dipnotu; bu türden Ehl-i Kitab’la evlenme konusunda bk. 2/221 ve dipnot 2]

18. Yahudiler ve hıristiyanlar: “Biz (İsa ve Üzeyr peygamberden dolayı) Allah’ın oğulları (durumunda)yız.” dediler. De ki: “Öyleyse niçin (Allah) günahlarınız yüzünden size azap ediyor? Bilakis siz de O’nun yarattıklarından birer beşersiniz. O, kullarından (niyet ve ameline göre) dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların mülkü (ve hükümranlığı) Allah’ındır. Dönüş de ancak O’nadır.” [krş. 5/72-73; 9/30]

19. Ey Ehl-i Kitab! Peygamberlerin arası kesildiği zaman, (önceki peygamberleri gönderdiğimiz gibi) size Resûlümüz (Hz. Muhammed) geldi. (Kıyamette:) “Bize bir müjdeci ve uyarıcı gelmedi.” dersiniz diye size gerçekleri açıklıyor. İşte size (son) müjdeleyici ve uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye kâdirdir.

20. Bir zamanlar Musa kavmine demişti ki: “Ey kavmim! Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Çünkü (O) içinizden peygamberler var etti ve size hâkimiyet/hürriyet verdi,[10] yine (zamanınızda) âlemlerden hiçbirine vermediğini size verdi.”

[10] İsrâiloğulları’nda henüz meliklik devri başlamadığından âyetteki bu kelimeye bazı müfessirlerce “özgürlük” anlamı verilmiştir (Elmalılı, III,1641).

21. “Ey kavmim! Allah’ın sizin (yerleşmeniz) için yazdığı mukaddes yere[11] girin, geri dönmeyin, sonra (dünya ve âhirette) zarara uğrayıp perişan olursunuz.”

[11] Kudüs, Şam ve kısmen Ürdün.

22. Onlar: “Ey Musa! Doğrusu orada zorba olan (azgın) bir topluluk var. Ve biz, onlar oradan çıkıncaya kadar oraya girmeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa biz de elbette gireriz.” dediler.

23. ‘Allah’ın emirlerine uymamaktan korkanlar’ arasından (korkmadan görevini yapan ve) Allah’ın lütufta bulunduğu iki adam (casus olarak oraya gidip gelince):[12] “Onların üzerine (şehre girilen) kapıdan girin. Eğer oradan girerseniz, şüphesiz siz galipsiniz. İnanan kimseler iseniz, yalnız Allah’a güvenip dayanın!” dedi. [bk. 5/12]

[12] Kurtubî, VI, 125.

24. (İsrâiloğulları da:) “Ey Musa! Onlar orada oldukları müddetçe biz oraya asla giremeyiz. Artık sen Rabbin’le git. (O zorbalarla) ikiniz harbedin; biz burada oturacağız.” dediler.[13]

[13] İsrâiloğulları’nın Allah’a (cc.) karşı ne kadar lâübâli ve küstah oldukları bu âyetten çok açık olarak anlaşılıyor. Ayrıca, kendi Rableri değilmiş gibi, “Sen ve Rabbin…” diyorlar ve böylece imandan çıkacaklarını da düşünmüyorlar.

25. (Musa): “Yâ Rabbi! Ben, kendimden ve kardeşimden başkasına sahip değilim (sözüm geçmiyor). Artık bizimle, bu yoldan çıkmış kavmin arasını ayır.” dedi.

26. (Allah) buyurdu ki: “(Ey Musa!) Muhakkak ki orası (o mukaddes yer) onlara kırk yıl yasak edilmiştir. Onlar o yerde (Tîh çölünde, bu müddet içinde) şaşkın şaşkın dolaşacaklardır. Artık bu yoldan çıkmış topluluğa üzülme.”

(Aşağıdaki âyetler, yine Allah ve peygamberlerinin emirlerine biri uyan diğeri uymayan Hz. Âdem’in oğulları Hâbil ve Kâbil ile ilgilidir. Rivayete göre neslin ilk türediği sırada Hz. Âdem, ikiz doğan kız ve erkeklerden her birine sonraki ikiz doğan kardeşleriyle evlenmesi gerektiğini bildirmişti. Fakat Kâbil, kendi ikizi olan kızı daha güzel gördüğü için onu Hâbil’e vermek istememişti. Hz. Âdem de Allah’ın emriyle, bunlara birer kurban sunmalarını, gökten inen ateş hangisini yakarsa onun haklı olacağını söylemişti. İşte aşağıdaki âyetler bu olayı anlatmaktadır.)

27. (Resûlüm!) Onlara Âdem’in iki oğlunun gerçek haberini oku: Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı (Hâbil koç, Kâbil ekin sunmuştu) da onlardan birinin (Hâbil’in)ki kabul olunmuş, (gökten inen ateş, onun kurbanını yakmış) diğerininki kabul olunmamıştı. O (kurbanı kabul olunmayan Kâbil, bu durumu kıskanarak kardeşine): “Seni mutlaka öldüreceğim.” demişti. (Hâbil de): “Allah, ancak kendisinin emrine uyan/ karşı gelmekten sakınanlardan (kurbanı) kabul eder.” demişti.

28. “Andolsun ki beni öldürmek için elini bana uzatırsan, ben öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım.”

29. “Doğrusu ben, dilerim ki benim günahım ile kendi günahını (birlikte) yüklenesin de cehennemliklerden olasın. İşte zalimlerin cezası budur.” (dedi).

30. Nihayet nefsi ona kardeşini öldürmeyi (ve bunun zararı olmadığını) kabullendirdi. Böylece onu öldürdü de (dünya ve âhirette) ziyana uğrayanlardan oluverdi.

31. Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini kendisine göstermek için (Kâbil'e), yeri eşeleyen bir karga gönderdi. (Bundan ibret alan Kâbil:) "Yazıklar olsun bana! Kardeşimin cesedini gömmekte şu karga kadar olmaktan aciz mi kaldım?" dedi. Artık o (haline ve yaptığına) pişmanlık duyanlardan biri haline gelmişti.

(Bu olayda olduğu gibi nefsânî duygularına kapılan insanlar, birçok acı olaylara sebep olurlar. Böylece dünya ve âhiretlerini yıkar ve kendilerine yazık ederler. Bundan dolayı insanlığın her türlü kötü duygulardan arınması, toplumun kurtulması için İslâm'ı bütünüyle yaşaması ve neslini İslâm terbiyesi ile eğitmesi lazımdır; tek çare de budur.)

32. Bundan dolayı İsrâiloğulları'na (Tevrat'ta şöyle) yazdık: Kim bir canı, başka bir cana veya yeryüzünde fesat çıkarmasına karşılık olmaksızın (şer'an/ hukûken ölümü haketmeksizin) öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onun hayatını (meşru bir imkânla) kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibi olur. Muhakkak ki peygamberlerimiz onlara açık deliller getirmişti. Sonra onlardan bir çoğu bunun ardından yeryüzünde (yine isyan ve cinayetle) aşırı gitmektedirler.

33. Allah ve Resûlü'(nün hükümleri)ne karşı savaş açan ve (bu hükümlerin yapılmasını istemeyerek ve aksini yaparak)[14] yeryüzünde anarşi/fesat çıkartmaya çalışanların cezası ancak (verilecek hükme göre ya) öldürülmeleri, ya asılmaları, ya (sağ) elleriyle (sol) ayaklarının çapraz kesilmesi, ya da (bulundukları) yerden sürülmeleridir. Bu, onlar için dünyada bir rezilliktir. Âhirette ise onlara büyük bir azap vardır.

[14] Mevdûdî, I, 390.

(Allah ve Resûlü'ne karşı savaş açma iki türlü olur. Biri, Allah'ın emirlerini/hükümlerini hiçe sayarak onları toplumun yaşamından kaldırmak, emirlerini yasaklamak, haram kıldıklarını da serbest bırakmak ve onlara imkânlar tanımakla, diğeri de fertlerin toplum düzenini bozucu/anarşist hareketleriyle olur. İslâm, bir insanın başkasını kasten öldürmesini bir insanlık suçu sayar ve bütün insanları öldürmüş gibi kabul eder. Yol kesme, soygun ve öldürme olayları toplumun huzurunu bozduğu için devlete karşı işlenmiş bir suç kabul edilmiş ve cezalar konulmuştur. Aşağıda görüleceği şekilde bu cezaları İslâm, suç işleyecek olanın kendi âkıbetini düşünmesi ve ondan ibret alıp vazgeçmesi için koymuştur. Şöyle ki: 1. Silahlanıp dağa çıkan ve orada yol kesip adam öldürenin cezası ölümdür. 2. Hem öldürmüş hem de soygun yapmışsa hem öldürülür, hem de ibret için asılır. 3. Yol kesmiş, kimseyi öldürmemiş de sadece malları alıp kaçmışsa, normal hırsıza

göre (5/38) cezası, iki misli olarak sağ el ve sol ayağı çaprazlama kesilir. 4. Yol kesip öldürmeden ve malları da almadan yalnız terör havası yaratıp insanları korkutmuşsa, sürgüne gönderilir. Cumhûrun kavli budur.)[15] *[bk. 2/178-179]*

[15] Udeh, II, 267-273; İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 510-511.

34. Ancak siz, onları (yakalayıp) ele geçirmezden önce (zarar vermeden kendiliğinden teslim olup) tevbe edenler bunun dışındadır.[16] Bilin ki Allah çok bağışlayandır, merhamet edendir.

[16] Yalnız şahsî haklar (kul hakları) devlet tarafından bağışlanmaz, onun affı ancak hak sahibine aittir.

35. Ey iman edenler! Allah'ın emrine uygun yaşayın ve O'na (araya aracılar koyarak değil, ibadet, Allah'ı çok anmak ve sâlih amellerle yaklaştırıcı ve rızasını kazandırıcı) 'sebep ve yol'(lar) arayın. O'nun yolunda (malınızla, canınızla insanları kula kulluktan kurtarmak ve İslâm'ın hayatınıza hâkim olması için) cihad edin ki kurtuluşa eresiniz. [krş. 10/18; 17/57; 18/110; 34/37; 39/3; 42/26]

36. Küfre sapanlar var ya, dünyada olan her şey ve onun yanında bir o kadarı daha onların olsa ve kıyamet gününün azabından kurtulmak için onu fidye verseler, kendilerinden kabul edilmez. Onlar için çok acıklı bir azap vardır. [krş. 39/47]

37. Onlar ateşten çıkmak isterler, fakat çıkamazlar. Onlara sürekli bir azap vardır.

38. Hırsızlık eden erkek ve kadının, kazandıkları (günahları)na karşılık, Allah'tan (insanlara) ibret verici/caydırıcı bir ceza olarak (önce sağ) ellerini kesin. Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.[17]

[17] İslâm'ın hırsızlık suçuna karşı koyduğu ceza, yüzeysel ve tek taraflı ele alınmış, ağır ve ilkel olduğu iddia edilegelmiştir. Halbuki, İslâm dışı sistemlerdeki cezalar hırsızlık olaylarını azaltmamış, aksine, hapishanede bu kötü fiilin inceliklerini de öğrenerek çıkanların çoğu aynı işe devam etmiş ve bu kervana katılan yenileriyle daha da artmıştır. İslâm, yalnız ceza veren bir nizam değildir. İslâm dini müslüman topluma, servetin dağılımında adaleti, terbiyeyi, sağlıklı yaşama ve yeterliliği garanti eder. Her ferdin yemesi, içmesi, giyinmesi ve evlenip bir yuva kurması devlet üzerindeki hakkıdır. Fertlere çalışma imkânı sağlar, fert de ihtiyaçlarını temin eder. Eğer işsizlik veya araçsızlık sebebiyle çalışamıyor, yahut geçici veya dâimî olarak çalışma kudretini kaybetmiş, ya da kazancı kâfî gelmiyorsa, devlet onun ihtiyacını çeşitli fonlardan (zekât vs.) karşılar, kimseye muhtaç etmez. Ayrıca İslâm (devlet olarak da) insanın hem ahlâkını ve vicdanını eğitip terbiye eder hem de hırsızlık içgüdüsünü yok eder, helal kazanca yöneltir, hırsızlığa giden yolları kapatır. Bütün bunlardan sonra aklı başında, ergen bir kişi özel düşüncesini gerçekleştirmek için hakkı olmayan ve korunan bir malı çalmışsa, artık ona bir mazeret yoktur. Bundan dolayı cemiyeti kurtarmak ve ferdî mülkiyeti korumak için ibret olması bakımından sağ el bilekten kesilir. Yoksa zalimlere acımak, mevki ve şöhretinden dolayı cezayı hafifletmek; hem mazlumlara hem çalışanlara ihanet ve hakaret olur. Belirlenmiş bir miktardan aşağı veya bekleyince bozulacak cinsten şeyleri çalanın ve bu gibi şeyleri çalmaktan başka çaresi olmayan muhtacın eli kesilmez. Yakalanıp mahkemeye intikal etmeden malı sahibine iade edip tevbe edenin de eli kesilmez. Bütün bunlar bir tarafa, İslâm tarihinde el kesme cezasının vukuu da çok azdır. Böylece Allah, kısasla canları, hırsızlık diyeti ile de malları korumuştur. Ancak bu âyet, hırsızlığa alışmışları ve büyük vurguncuları rahatsız etmiştir. [bk. Buhârî, "Hudûd", 11; Seyyid Kutub, IV, 225-230; Mehmed Vehbi, III, 1215-1217; Udeh, IV, 439-449]

39. Kim yaptığı haksız (hırsızlık) hareketinden sonra (cezasını çekip) tevbe eder kendini düzeltirse, hiç şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder (bir de âhirette azap etmez). Çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

40. Bilmez misin ki göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) Allah'ındır. O dilediğine (günaha karşılık) azap eder, dilediğini de bağışlar. Allah her şeye kâdirdir.

41. Ey Resûl! Kalpleriyle inanmadıkları halde ağızlarıyla "inandık" diyen (münâfık)larla (yahudilerden) küfürde/İslâm karşıtı yolda koşuşanlar seni üzmesin. O yahudilerden, durmadan (reislerinden) bol yalan dinleyen ve senin huzuruna gelmeyen diğer bir topluluğu dinleyenler vardır. Onlar, (recm hakkındaki) kelimeleri (Allah tarafından) yerlerine konulduktan sonra değiştirirler: (Muhammed'e gidin) eğer size bu (değiştirilmiş şekilde bir fetvâ) verilirse onu alın, o verilmezse (kabul etmekten) sakının." derler. Allah, kimin (amel ve niyetine göre) fitne(sinde düştüğü sapıklığı)nda kalmasını isterse onun (kurtarılması) için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar, Allah'ın kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onlara dünyada hor görülme (ve rezillik), âhirette de büyük bir azap vardır.

(Hz. Peygamber, Medineli yahudilerin halini bildiren bu âyet üzerine onlara Tevrat'ı getirtti. Cebrail (as.) ona değiştirilen âyeti okudu ve yahudi âlimlerinden İbni Sûriyâ'yı hakem yapmasını söyledi. Kendisine yemin verilerek sorulan İbni Sûriyâ da her şeyi itiraf etti. Böylece oyunları bozulmuş oldu.) [bk. Râzî, IX, 73-74; Köksal, VIII, 246-247]

42. (Onlar) yalan dinlemeye çok meraklı ve haram (rüşvet) yemeye pek düşkündürler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, istersen onlardan yüz çevir.[18] Eğer yüz çevirirsen sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Eğer hükmedersen aralarında âdil şekilde hükmet. Hiç şüphesiz ki Allah adaletli olanları sever.

[18] Peygamberimiz (sas.), bu âyete göre, yahudilere ait meselelerde hüküm verip vermemekte serbest idi; fakat bu serbestlik, 5/48-49. âyetler gelince kalktı. Resûlullah (sas.) artık buna göre hakemlik yapmış ve hüküm vermiştir.

43. İçinde Allah'ın (zina eden evlilerin taşlanması) hükmü bulunan Tevrat onların yanında olduğu halde, nasıl oluyor da seni hakem yapıyor (hüküm istiyorlar. Senin aynı hükmü vermenden) sonra da (razı olmayarak) yüz çevirip dönebiliyorlar? Onlar, (aslında) inanan kimseler değillerdir.

44. Hiç şüphesiz, içinde doğruya rehberlik ve nur (ahkâm ve öğütler)[19] bulunan Tevrat'ı biz indirdik. Kendilerini (Allah'a) teslim etmiş (olan) peygamberler, yahudilere onunla hüküm verirlerdi. Allah'ın Kitabı'nı korumaya memur edilmeleri ve o(nun doğruluğu)na şahit olmaları itibariyle Rabbe gerçek bağlı kullar (ihlaslı bilginler) ve din âlimleri (hahamlar) da (onun gerektirdiği gibi hüküm verirlerdi). Artık siz, insanlardan korkmayın; benden korkun ve benim âyetlerimi az bir değere (rüşvet ve dünya makamına) satmayın. Kim (elinde imkân olduğu halde inkâr ederek veya beğenmeyerek) Allah'ın indirdiği/bildirdiği (hükümleri) ile (ve yeniden tekrar bildirdiği bütün

hükümler)iyle (veya ona uygun olarak) hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.

[19] Mukâtil, s. 163.

45. Biz, onda (Tevrat'ta) kendilerine yazdık ki, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve (bütün) yaralamalar için karşılıklı (misliyle) kısas (var)dır. Kim bu (kısas hakkı)nı hayır olarak bağışlarsa, o da kendi (günahları) için kefârettir. Kim (inkâr etmese bile) Allah'ın indirdiği/bildirdiği (hükümleri) ile (veya ona uygun olarak) hükmetmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.[20]

[20] Ashâb-ı kirâm bildirmiştir ki Tevrat ve İncil'de yazılan ve Kur'an'da da aynen tekrar edilip tasdik edilen bu âyetlerin hükmü, bu ümmet üzerine farzdır. Süddî (ra.), "Kim Allah'ın indirdiği ile kasıtlı olarak ve beğenmeyerek hükmetmezse o kâfirdir." İbni Abbas'dan rivayet edilmiştir ki: "Kim Allah'ın hükümlerini kabul etmeyip indirdiklerine değer vermez ve uygulamayı reddederse Allah'ı ve hâkimiyetini tanımamış olduğundan kâfir olur. Kim kabul edip de dünya menfaati veya cehaleti yüzünden hükmetmezse zalim ve fâsık olur." Kâdı Beydâvî tefsirinde âyetin açıklamasında şöyle denilir: "Allahu Teâlâ'nın mutlak hâkimiyetini tanımamak veya hükümlerini küçümsemek ve beğenmemek, inkâr mânasına kâfirliktir." Maksat inkâr olmasa bile, Allah'ın hükümleri adalet demek olup adaletin dışındaki uygulamalar zulümdür. Aynı zamanda 47. âyette geçtiği üzere "fâsıklık" denilmiştir (İbni Kesîr (Çetiner), V, 1685-1690; Semerkandî, II, 203). [4/60; 6/114]

46. Daha sonra da (o peygamberlerin) izleri üzerine, kendinden önceki (asıl) Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryemoğlu İsa'yı gönderdik. Ona da içinde doğruya rehberlik ve nur bulunan, kendisinden önceki Tevrat'ın tasdikçisi, takvâlı olan (Allah'ın emirlerine aykırı hareketten sakınan)lara bir yol gösterici ve öğüt olmak üzere İncil'i verdik.

47. Öyleyse İncil'e inananlar Allah'ın onun içinde indirdiği ile hükmetsin. Kim Allah'ın indirdiği ile (veya ona uygun olarak) hükmetmezse, işte onlar fâsıklar (yoldan çıkmışlar)dır (demiştik).

48. (Ey Resûlüm!) Sana da kendinden önceki (ilâhî) kitap(ların asılların)ı tasdik edici ve onlara gözcü/koruyucu olmak üzere hak olan Kitab'ı (Kur'an'ı) indirdik. O halde (seni hakem yaparlarsa,) sen de aralarında Allah'ın indirdiği (Kur'an) ile hüküm ver ve sana gelen gerçek varken onların hevâ ve heveslerine (ve ona göre verdikleri hükümlere) uyma! Biz, sizlerden her biriniz(in zaman içinde tekâmülü) için bir "şeri'at ve minhâc"[21] koyduk. Allah dileseydi, elbette sizi (bir şeri'ata bağlı) tek bir ümmet yapardı. Fakat O, size verdiği (birinden sonra diğerine tâbi olacağınız şeri'atler) ile sizi imtihan etmek için (peygamberler gönderdi). Artık (son şeri'at İslâm'da toplanıp) hayır işlerinde yarışın. Hepinizin dönüşü ancak Allah'adır. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri size O haber verecek (ve sizi hesaba çekecektir).

[21] Şeri'at, tevhid esasına dayalı olmak üzere, din ve dünya işlerini düzenlemek için Allah'ın dinlerde değişik olarak gönderdiği hükümlerdir ki dinin tamamını içine alır. Minhâc ise, o şeri'atın yolu yöntemi ve değişmeyen iman esaslarıdır. [Elmalılı, (Heyet), III, 254,256]

49. (Resûlüm! Yine sen) aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet, onların arzularına uyma! Allah'ın sana indirdiği şeylerin bir kısmından (İslâm dışı/tâğûtî grupların seni) caydırmalarına (şaşırtmalarına/saptırmalarına)

karşı onlardan çekin. Eğer (onlar, İslâm dışı arzularına uymamandan dolayı) yüz çevirip dönerlerse, bil ki Allah, (bu) günahlarının (daha) bir kısmıyla onları (kanunu gereği dünyada veya âhirette) musibete/azaba uğratmak ister. Şüphe yok ki insanlardan çoğu (Allah'ın hükümlerinin kendi arzularına göre olmasını istemelerinden dolayı) fâsık (yoldan çıkmış)tırlar. [bk. 2/256]

50. (Yoksa onlar) câhiliye (devrinin, İslâm dışı/batıl) hükmünü mü istiyorlar? Kesin inanan (ve bilen) bir toplum için, hükmü Allah'tan daha güzel olan kim vardır?!

(Bu âyet-i kerîmedeki soru Allah'a inananlar için mühim bir imtihan konusudur. "Hükmü en güzel olan Allah'tır." diyerek Allah'a inananlar, ya O'na sarılacak ve böylece, hakiki anlamda inanan bir mü'min olacaktır yahut Allah'ın hükümlerini beğenmediğini söyleyerek inkârcı ve kâfir olacak veya diliyle güzelliğini söylese bile kalbi ve uygulamasıyla yalanlayacak böylece gizli kâfir (münâfık) ve fâsık olacaktır. Taberânî der ki: "İbni Abbas'dan şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (sas.), 'Allah katında en çok şu iki kişi sevilmez: 1. Müslüman olduktan sonra câhiliyeyi yani İslâm dışı yaşayış düzenini arzu eden. 2. Haksız yere nefsine uyarak bir kişinin kanını döken.' buyurmuştur.")[22] *[bk. 8/36; 23/74-75; 42/21]*

[22] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 525.

51. Ey iman edenler! Yahudileri ve hıristiyanları velî (sırdaş, dost ve idareci) edinmeyin. Onlar (ancak) birbirlerinin yâr ve yardakçısı (İslâm'ın da düşmanı)dırlar. Kim onları (ve aynı zihniyette olanları) velî edinirse, o da onlardandır. Şüphesiz Allah (böylece kendilerine ve müslümanlara) zulmeden toplumu doğru yola eriştirmez. [bk. 9/32-33; 60/8-9]

52. Kalplerinde (şüphe, nifak ve dünyevîlikten) bir hastalık bulunanların: "(Devir aleyhimize dönüp) başımıza bir felaket/kötülük gelmesinden korkuyoruz." diyerek (dost olmak için) o (gayrimüslim ve küfre sapa)nların aralarında koşuştuklarını (hatta onlara tâbi olmak ve dünyalık bir pay/mevki elde edebilmek için onlara velayet/başkanlık vermek istediklerini)[23] görürsün. Ama Allah, (kendisine sığınan, onlarla uzlaşmayan ve onlara yapışmayan müslümanlara) zafer nasip edecek veya kendi katından emrini (takdirinin bir tezahürünü) gerçekleştirecektir. O zaman o (koşuşa)nlar, içlerinde gizledikleri (korku veya umdukları dünyalık) şeyler yüzünden pişman olacaklardır. [krş. 2/10]

(Halbuki yüce Allah yukarıdaki âyette de geçtiği üzere, mü'minlerin kendi dışındakileri dost ve idareci edinmemelerini, edinenlerin de münâfık olduklarını bildirmektedir.) [bk. 4/138-139, 144; 5/80]

[23] Semerkandî, II, 208.

53. (Böylece kalbi hastalıklı olanların hali ortaya çıkınca) mü'minler birbirine: "(Sözde) sizinle beraber olduklarına dair, olanca kuvvetleriyle Allah'a yemin edenler onlar değil miydi?" diyecekler. (Resûlüm!) Onların bütün yaptıkları boşa gitti; böylece onlar, hüsrana uğrayan kimseler oldular.

54. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, o zaman Allah, (sizin yerinize) kendisinin onları, onların da kendisini sevdiği, mü'minlere karşı gayet alçak gönüllü/yumuşak, kâfirlere karşı da oldukça onurlu ve sert bir toplum getirir ki onlar (her türlü gücüyle) Allah yolunda cihad ederler, hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah lütfu geniş olandır, (her şeyi) bilendir. [bk. 6/89]

(İslâm'ı küçümseyip hükümlerini beğenmeyenler ve onlara göre yaşamaktan utananlar, dinden çıkmış veya sapmış kimselerdir. Buna karşılık Allah, İslâm milletleri arasında İslâm'ı hâkim kılmada liderlik ve hâkimiyeti, İslâm'a gönül veren, ona sahip çıkan ve ona hizmet eden milletin eline geçirir ve bu şekilde Allah'ın sünneti devam eder.) [bk. 2/217]

55. (Ey mü'minler!) Sizin gerçek dost ve yardımcınız ancak Allah ve O'nun Resûlü'dür; bir de (Allah'ın emirlerine) boyun eğerek namazı dosdoğru kılan ve zekât veren mü'minlerdir.

56. Kim Allah'ı, Resûlü'nü ve mü'minleri velî (ve dost) edinirse, işte Allah taraftarı onlardır; mutlaka galip geleceklerdir.

(Bu iki âyet-i kerîmede yüce Allah kendisine inananlara üç dost gösteriyor ve galibiyet vaadediyor.)

57. Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi eğlence ve oyun (konusu) edinenleri ve inkârcıları 'dost ve idareciler' edinmeyin. Eğer gerçekten inanmışsanız Allah'ın emirlerine uygun yaşayın, karşı gelmekten sakının.

58. Siz (ezanla) birbirinizi namaza çağırdığınız zaman, onu bir eğlence ve bir alay (konusu) edinirler. Bu, onların gerçekten düşünmez bir topluluk olmalarındandır.

(Bu âyet namazlar için ezan okumanın delilidir. Bundan dolayı ezanla alay etmek hafife almak küfrü gerektirir.)

59. (Resûlüm!) De ki: "Ey Ehl-i Kitab! Biz ancak Allah'a, bize indirilene ve bizden önce indirilen(ler)e inandığımız için mi bizden (hoşlanmıyor) intikam alıyorsunuz? Halbuki sizin çoğunuz fâsık (Allah'ın emrinden çıkmış) kimselersiniz." [krş. 7/126; 9/74; 85/8]

(Kaynağından gelen İslâm'ın ziyasına karşı gözleri kamaşıp bakamayan bir grup yahudi, müslümanlara "Sizin dininizden daha kötü bir din ve sizden daha kötü bir toplum bilmiyoruz." diyerek onları çağdışı görüyorlardı. Aşağıdaki âyetle Allah (cc.), onların kimliklerini ortaya koymuştur.)

60. De ki: "(Ey yahudiler!) Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Allah'ın kendilerine lanet ettiği, gazabına uğrattığı ve içlerinden maymunlar, domuzlar haline getirdiği kimselerle, tâğûta (Allah'tan uzaklaştıran ve Allah'ın emirlerini yapmaktan men edip kendisini ilâhlaştıranlara)[24] kulluk edenlerdir ki işte onlar makamı en kötü ve (Hakk'a giden) doğru yoldan en çok sapmış olanlardır."

[24] Tâğût için ayrıca bk. 2/256 ve açıklaması; 4/60, 76; 16/36. Maymunlar için bk. 2/65; 7/166.

61. (Yahudi münâfıklar) size geldikleri zaman: "Biz iman ettik." derler. Halbuki (onlar, yanınıza) inkârcı olarak gelmiş ve inkârcı olarak çıkmışlardır. Allah, onların neler gizlediklerini çok iyi bilendir.

62. Onlardan bir çoğunun, günahta, düşmanlıkta ve haram yemede yarış yaptıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kötüdür!

63. Rabbe gerçekten bağlı kullar (ihlaslı bilginler) ve hahamlar, onları günah söz söylemekten ve haram yemekten vazgeçirselerdi ya! (Bilerek) yapmakta oldukları şey ne kötüdür!

64. Yahudiler: "Allah'ın (rızık vermede) eli bağlı (cimri)dir." dediler.[25] Dedikleri yüzünden hay elleri bağlanası ve lanete uğrayasıcalar! İddialarının aksine, O'nun elleri açıktır, nasıl dilerse öyle sarf eder. (Resûlüm!) Rabbinden sana indirilen (âyet)ler, andolsun ki onlardan çoğunun azgınlığını ve inkârını artıracaktır. Onların arasına kıyamet gününe kadar (sürecek) düşmanlık ve kin bıraktık. Onlar ne zaman savaş için bir ateş yaktılarsa, Allah onu söndürdü (yenilgiye uğrattı). Yeryüzünde (onlar, zaten Allah'ın emri dışına çıkarak hep) bozgunculuğa koşarlar. Allah ise bozguncuları sevmez.

(Kâfir gruplar, asırlar boyu hem kendi aralarında savaşmışlar, hem de birleşerek müslümanlara saldırmışlardır. Ayrıca müslümanların yaşantılarını ve aralarını bozmak için yüzlerce plan hazırlamışlardır. Fakat yüce Allah'ın da bir planı vardır. Onların Allah'ın nurunu söndürmeye asla güçleri yetmeyecektir.)

[25] Resûlullah'ın hicretinden sonra Medine'deki yahudilerin mallarındaki bereket kalktı ve darlığa düşmeye başladılar. Onun için böyle dediler ve lanetlendiler.

65. Eğer Ehl-i Kitab, (Muhammed'e ve Kur'an'a) iman edip de günahlardan sakınsalardı, biz de şüphesiz onların (geçmiş) hatalarını örter, onları nimeti bol cennetlere koyardık.

66. Onlar Tevrat'ı, İncil'i, sonra da Rableri tarafından kendilerine indirilen (Kur'ân-ı Kerîm')i dosdoğru uygulasalardı, şüphesiz ki (darlık değil) hem üstlerindeki (gökyüzünün) hem de ayaklarının altındaki (yerin her türlü nimetlerin)den yerlerdi. İçlerinde mutedil bir topluluk (yok değil) vardır. Fakat onların çoğunun yaptıkları şeyler pek çirkin işlerdir.

(Âyet-i kerîmede genel anlamıyla görülüyor ki yüce Allah, Ehl-i Kitab'ın son vahye uymasını şart koşmuştur. Aynı zamanda indirdiklerine uygun yaşayanları refah ve mutluluğa erdirme vaadinde bulunmuştur. Bunun aksine Allah'ın emirlerini arkaya atanlarda ise hırs, çıkarcılık ve sömürü zihniyeti hâkim olmuş; böylece insan insanın düşmanı olmuş, huzurun yerini zulüm, kavga ve savaşlar almıştır.)

67. Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni (tamamen) tebliğ et (bildir). Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, inkârcılar toplumunu doğru yola iletmez.

68. "Ey Ehl-i Kitab! Tevrat'ı, İncil'i[26] ve Rabbinizden sizlere de indirilen (Kur'an'a inanıp hükümlerin)i uygulayıncaya kadar (din namına doğru) hiçbir temel üzerinde değilsiniz." de. (Ey Muhammed!) Rabbinden sana indirilen (âyet)ler, kuşkusuz onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü/inkârını artıracaktır, o halde kâfirler güruhu için üzülme.

[26] Tevrat ve İncil'deki Resûlullah (sas.) ile ilgili hükümleri (Beydâvî).

69. Şüphe yok ki (bütün) iman edenlerle, yahudiler, sâbiîler ve hıristiyanlardan kim (İslâm'ın/Kur'an'ın belirttiği şekilde veya İslâm'dan önce geçmiş dinlerde)[27] Allah'a ve âhiret gününe inanıp da sâlih amel işlemiş (ve böyle ölmüş)se, artık onlara hiçbir korku yoktur ve onlar (hiç bir şeye) üzülmeyecek (ve cennete girecek)lerdir. [bk. 7/157; 57/28-29. krş. 2/62]

[27] Beydâvî; İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 535. Ehl-i Kitab'ın İslâm'dan önceki tevhid üzere olan imanları ve amelleri makbuldür. Fakat İslâm'ın gelmesi ve bilinmesinden sonra, ancak İslâm'a girip sâlih amel işlerlerse kurtuluşa ererler. (Semerkandî, I, 124-125). [bk. 2/41; 3/110, 113, 114; 5/104; 7/157, 158; 9/129; 22/17]

70. Andolsun ki biz, İsrâiloğulları'ndan sağlam söz almış ve kendilerine peygamberler göndermiştik. (Buna rağmen) ne zaman bir peygamber canlarının istemediği şeyi getirmiş (ve söylemiş)se, (onlardan) kimisini yalanlamış, kimisini de öldürmüşlerdir. [bk. 2/61; 2/88]

71. Onlar, kendi başlarına bir fitne (bir bela ve musibet) gelmeyeceğini sandılar da kör ve sağır kesildiler. Sonra Allah, onlara tevbe nasip (edip tevbelerini kabul) etti. Ama onlardan çoğu yine kör ve sağır kesildiler. Allah, yaptıklarını hakkıyla görmektedir.

72. "Hakikaten Allah, Meryemoğlu (İsa) Mesih'tir." diyenler, andolsun ki (şirke girip) kâfir olmuşlardır. Halbuki Mesih (İsa): "Ey İsrâiloğulları! Rabbim ve

Rabbiniz olan Allah'a ibadet edin. Çünkü kim Allah'a ortak koşarsa, (Allah'a rağmen başka şeyi öne çıkarır ve ona bağlılık gösterirse) hiç şüphesiz Allah ona cennetini haram eder; onun varacağı yer de ateştir. Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur." demişti.

73. "Hakikaten Allah, üçün üçüncüsü (üç ilâhtan biri)dir." diyenler (şirke girip) kesin olarak kâfir olmuştur. Halbuki (ibadete lâyık) bir tek İlâh'tan başka ilâh yoktur. Eğer (bu) dedikleri (batıl inançları)ndan vazgeçmezlerse, onlardan kâfir olanlara elbette çok acıklı bir azap dokunacaktır.

74. Hâlâ Allah'a tevbe edip af dilemiyorlar mı? Halbuki Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.

75. Meryemoğlu Mesih (İsa) bir resûlden/bir peygamberden başka bir şey değildir. Ondan önce de resûller gelip geçmiştir. Onun anası da (her haliyle) dosdoğrudur. İkisi de (diğer insanlar gibi) yer içerlerdi. Bak, âyetleri onlara nasıl açıklıyoruz. Sonra bak, (âyetlerdeki hakikatlerden) nasıl geri çevriliyorlar?[28]

[28] Âyet-i kerîme, yahudilerin Hz. Meryem'e iftira ederek, "Hz. İsa'yı gayr-ı meşru doğurdu." demelerini reddetmekte ve onun namuslu bir bâkire olduğunu söylemektedir. Başka âyetlerde ise bunun bir mucize olduğu belirtilmektedir. Hıristiyanlar, Hz. Meryem'e Hz. İsa ile birlikte bu mucizeden dolayı ilâhlık vasfı vermektedirler. Buna karşı âyette, "ilâhlar yemez, içmez; halbuki bunlar insanlar gibi yer içerler." denilerek onların bu inançları çürütülmektedir. [bk. 3/45, 47; 19/16, 37]

76. De ki: "Allah'ı bırakıp da size ne bir fayda, ne de bir zarar vermeye gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz?" Allah, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

77. De ki: "Ey Ehl-i Kitab! Dininize ait hususlarda haksız yere sınırı aşmayın. Bundan önce hakikaten hem kendileri sapmış, hem bir çoğunu saptırmış ve (hâlen de) doğru yoldan sapmakta olan birtakım kimselerin arzu (ve heves)lerine uymayın."

78. İsrâiloğulları'ndan inkâr edenler, Davud ve Meryemoğlu İsa'nın diliyle lanetlendi(ler). Bu onların (Allah'a) isyan etmeleri ve sınırı aşmaları yüzündendi.

79. Onlar, işledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini alıkoymazlardı. (Bu) yapmakta oldukları şey ne kötü idi![29]

[29] Yaptıkları işlerin şekil ve cezaları için bk. 7/163 ve dipnotu, 166.

80. Onların bir çoğunun, (mü'minlere karşı) küfre sapanlarla dostluk kurduklarını görürsün. Nefislerinin kendileri(ne âhiret hayatları) için sunduğu şey ne kötüdür! Allah'ın hışmını üzerlerine çekmişlerdir ve azabın içinde devamlı kalacaklardır.

81. Eğer Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene inansalardı, o (müşrikleri ve küfre sapa)nları velî (dost, sırdaş ve idareci) edinmezlerdi. Fakat onların çoğu fâsık (sapmış) kimselerdir.

82. Andolsun ki mü'minlere düşmanlık bakımından, yahudi ve müşrikleri insanların en azgını bulacaksın. Mü'minlere sevgi bakımından en yakın olarak da: "Biz hıristiyanlarız." diyenleri bulacaksın. Çünkü onların içinde keşişler (yol gösterici bilginler) ve rahipler vardır. Onlar (hak ve gerçeği kabul etmekte) büyüklük taslamazlar.[30]

[30] Nitekim, Habeş hıristiyanlarından keşiş, rahip ve halktan bir grup, Resûlullah'ı dinlemek ve özelliklerini görmek için gönderilmişti de, Resûlullah (sas.) tarafından okunan Kur'an'ı dinleyince müslüman olmuşlardı.

83. Resûl'e indirilen (Kur'an')ı (hıristiyanların anlayışlıları) dinledikleri zaman, gerçeği anladıklarından dolayı,[31] onların gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün. Derler ki: "Ey Rabbimiz! İnandık, bizi de (hakka) şahit olanlarla beraber yaz."

[31] İnsan idrakinin kendi başına anlamaktan aciz kaldığı, felsefî düşüncelerin binlerce yıldır ulaşamadığı gerçek, ancak Kur'an'ın anlaşılmasıyla ortaya çıkar.

84. "Bize ne oluyor ki Rabbimizin bizi iyiler topluluğu ile beraber (cennete) koymasını arzu edip dururken, Allah'a ve bize gelen gerçeğe (Kur'an ve Peygamber')e inanmayalım?"

85. İşte (böyle) demelerine mukâbil Allah da onları içinde ebedî kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetlerle ödüllendirdi. Bu, güzel hareket edenlerin mükâfatıdır.

86. Küfre sapanlar ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da cehennemlik kimselerdir.

87. Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz (yiyecek ve giyecek) şeyleri (kendinize) haram edip yasaklamayın ve sınırı da aşmayın. Çünkü Allah, sınırı aşanları sevmez.

88. Allah'ın size temiz ve helal olarak verdiği rızıklardan yiyin. Kendisine iman ettiğiniz Allah'tan korkun (helallerden kendinizi men etmeyin, yasaklarından da sakının)!

89. Allah sizi, kasıtsız (ve rastgele) yeminlerinizden dolayı sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Bu (tür yemini bozma)nın kefâreti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu yedir(ip doyur)mak yahut giydirmek ya da bir köle azat etmektir. (Bunlara imkân) bulamayan kimse, üç gün (peş peşe) oruç tutsun. İşte, (bilerek) yemin ettiğiniz zaman, yeminleriniz(i bozman)ın kefâreti budur. Yeminlerinize sâdık kalın. Allah, şükredesiniz diye âyetlerini size böylece açıklıyor.[32]

(Bu âyet-i kerîme ve benzerleri ile (2/177; 4/92; 5/3; 90/13) Resûlullah'ın uygulamasında ilk çağlardan beri Doğu ve Batı ülkelerinde süregelen kölelik kurumunu kaldırma öngörülmüştür. Zaten Kur'an'da köleliği mübah gören bir âyet de yoktur. "Bu ise Batı'da ancak 19. asırda karara bağlanmıştır." (Fendoğlu, s. 25, 68; Akgündüz, s. 175) Esirlerin serbest bırakılması 47/4. âyette açıklanmıştır ki âyetteki 'iyilikle' ifadesinden onlara, diğer milletlerden farklı olarak insanca ve ev halkı gibi muamele etme emri verilmiştir (Bilmen, II, 428). Esirler müslüman olurlar veya takas yapılırlar düşüncesiyle bir süre köle statüsüne sokulmuştur. Kadınlar da cariye yapılmıştır (bk. 2/221). Ama esirlikten önce müslüman olmaları hariçtir. Bu asırda hâlâ bir çok ülkede düşünce, ifade ve inanca göre yaşama üzerindeki baskı ve aşağılanma da insanları köleleştirmenin diğer bir boyutudur.)

[32] Yemin üç kısma ayrılır: a. Yemin-i lağv, kasıtsız yapılan yemindir. [krş. 2/225] b. Yemin-i mün'akid, bir şeyi yapmak veya yapmamak için yapılan yemindir ki sorumluluk yükler, yerine getirmemenin cezası âyette geçti. c. Yemin-i gamûs, yalan yere yapılan yemindir ki cezası âhirettedir, fakat helalleşmek ve tevbe ile affolunabilir. Eğer yapılması haram ve kötü bir şeyi yapmaya yemin edilmişse onu yapmaktan vazgeçilip o yemin bozulacak ve kefâreti yerine getirilecektir. Kişinin baştaki üç şarttan birini yerine getirmeye gücü yetmezse, üç gün oruç tutar.

90. Ey iman edenler! Şarap/içki, kumar, (tâzim edilen) dikili taşlar,[33] şans (fal) okları (ve zarları), şeytan (ve kötü insan)a ait murdar (pis) işlerdir; artık bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.[34]

[33] Rabbin emirleri ve ulûhiyeti karşısında dikilen her şey, hatta putlaşan akıl ve nefs-i emmâre bile. [bk. 25/43; 45/23]

[34] Bu âyette kumar ve içki kesin olarak yasak edilmiştir (2/219; 4/43; 16/67). Başlangıçta kimin kazanacağı belli olmayan, fakat sonunda bir tarafın az çok maddî kaybına veya kazancına sebep olan her oyun kumardır. Kendimizi ve neslimizi bunlardan kurtarmak şarttır. İçkiyle ilgili üç merhaleden sonra yasağın sonuncusu olan bu âyet gelince, artık şarabın (içkinin) kesin haram olduğu ilan edildi. Bunun üzerine elinde kadehi olan onu kırdı. Ağzında yudumu olan onu attı ve ağzını yıkadı. Şarap küpleri hep kırıldı, sokaklardan şarap aktı. Herkes hep bir ağızdan, "Bıraktık yâ Rabbi!" dediler. Hz. Peygamber, "Her sarhoşluk verenin azı da çoğu da haramdır." buyurmuştur. Bundan böyle Allah'ın ve Peygamber'in, bu yasak emri, kesin inananlarca uygulanmaktadır. Yine bu âyet-i kerîmelerle câhiliye dönemindeki her türlü put/heykel, kumar ve kumar cinsi şans oyunları, torba içinde çekilen numaralı oyunlar -isterse fakirlere yardım için olsun- hepsi yasak edilmiştir; haramdır. Bunların hepsi aklı perdeleyen, Allah'a kulluğu unutturan, şahsiyeti ve ruhu kirleten pisliktir. [bk. 22/30 ve dipnotu]

91. Şeytan, içki ve kumarla sadece aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan tamamen) vazgeçtiniz değil mi?[35]

[35] Şeytanın hile ve düşmanlıkları için bk. 2/10-36, 168-169, 268; 4/120; 7/16-17; 15/40-42; 17/53-64; 20/120; 22/53; 24/20; 29/38; 38/82; 47/25; 58/10,19; 59/16.

92. Allah'a itaat edin, Resûl'e de itaat edin (ona karşı gelmekten) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz (kendinize yazık etmiş olursunuz). Bilin ki Resûlümüz'ün üzerine düşen açıkça tebliğden başka bir şey değildir.

93. İman edip sâlih amellerde bulunanlara, takvâlı oldukları (Allah'ın emrine uygun yaşadıkları/günahlardan sakındıkları) ve hakkıyla iman edip sâlih amellere devam ettikleri, yine takvâlı olup kesin inandıkları, nihayet takvâ ile beraber güzel ve hayırlı harekette bulundukları sürece, (haram olunmadan önce) yiyip içtikleri (haram) şeylerden dolayı bir günah yoktur. Allah iyilikte ve güzel harekette bulunanları sever.

94. Ey iman edenler! Allah, kimsenin görmediği anda bile kendisinden kork(up günahlardan sakın)anları ayırt etmek için, (hac esnasında) ellerinizin ve mızraklarınızın yetişeceği bir av ile elbette sizi imtihan edecektir. Kim bundan sonra aşırı gider (emirlerin dışına çıkar)sa, onun için acıklı bir azap vardır.

95. Ey iman edenler! Siz ihramda iken av öldürmeyin. Sizden kim kasten onu öldürürse, öldürdüğünün dengi bir cezası vardır ki ona içinizden iki âdil kişi hükmedecektir. (Bu da) ya Kâbe'ye varacak (orada boğazlanacak) bir kurban veya (o nisbette) yoksulları doyurma şeklinde kefâret, yahut bunun dengi oruç tutmaktır; tâ ki (yaptığı) işinin vebalini tatsın. Allah geçmiştekileri affetmiştir. (Fakat) kim bir daha böyle yaparsa, Allah ondan intikamını alır. Allah mutlak galiptir, (işlediği günahın karşılığını vermede) intikam sahibidir.

96. Kendinize ve yolcuya bir faydalanma (bir rızık) olsun diye deniz(de balık) avı (yapmak) ve onu yemek size helal kılındı. İhramda olduğunuz müddetçe de kara avı size haram kılındı. Huzuruna varıp toplanacağınız Allah'ın emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının.

97. Allah, hürmete lâyık ev olan Kâbe'yi, (içinde haccın yapıldığı) hürmet gereken ayı, (hacılara ait gönderilen) kurbanı ve gerdanlık (takılan)ları, insanlar(ın din ve dünyaları) için bir kıyam (nizam tesisi)[36] sebebi yaptı. Bu da, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın (her şeyi) hakkıyla bilici olduğunu bilmeniz içindir.

[36] Âyet-i kerîmedeki "kıyâm", kıvâm (nizam) mânasındadır. [bk. 2/125; 3/97]

98. Bilin ki, Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Hem de Allah, çok bağışlayıcı ve merhametlidir.

99. Resûl'ün üzerine düşen, sadece tebliğ etmektir. Allah neyi açıklayıp neyi gizlediğinizi hakkıyla bilir.

100. De ki: "Kötü/pis şeyin çokluğu/bolluğu senin tuhafına gitse bile, pisle temiz (haram ile helal) bir olmaz. Bunun için, ey akıl sahipleri! (Dinin temiz saydığı şeyleri seçin) Allah'tan çekinip emrine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının ki kurtuluşa eresiniz."

(Kötü, pis ve kirli olanlar, hem maddeten hem mânen olur. Bütün yiyecek ve içecek şeylerden haram olanlarının hepsi pis hükmündedir. Bunun gibi iffet ve ahlâk yönünden harama bulaşmış olanların hepsi de mânevî bakımdan kirli hükmündedir.) [bk. 24/26]

101. Ey iman edenler! Açıklanınca hoşlanmayacağınız şeyleri (fazla) sormayın. Eğer Kur'an indirilirken onları sorarsanız size (gizledikleriniz veya

yapmaya güç yetiremedikleriniz) açıklanır (da üzülürsünüz). Demek ki Allah, onları bağışlamıştır. Allah çok bağışlayıcıdır, cezada da aceleci değildir.

102. (Ey mü'minler!) Sizden önceki bir kavim onları sormuştu da sonra (gelen emirleri terkedip) bu sebeple kâfir olmuştu.

103. Allah, (hayvanlara;) bahîre, sâibe, vasîle, hâm (isimlerini verip "Bunlar putlara adanmıştır, dokunulmaz." demey)i meşru kılmamıştır. Fakat inkâr edenler, ("Bunlar emredildi." diye) Allah'a karşı yalan uydurdular. Onların çoğu da düşünmezler (körü körüne tâbi olurlar).[37] [bk. 6/136]

[37] Câhiliye Arapları'na göre, Bahîra, bir deve beş defa doğurur da beşincisi erkek olursa, bu anne devenin kulağının delinip salıverilmesidir ki artık kimse ondan faydalanmazdı. Sâibe, yine bir kimsenin hastalıktan kurtulunca putlara adadığı devesinin kulağını delip böyle salıvermesidir. Vasîle, bir koyun veya deve biri dişi, diğeri erkek olarak ikiz doğurursa, dişiden dolayı erkeğinin puta kurban edilmemesine denilir. Ham, on defa dölleyip nesil bırakan erkek devenin bırakılmasına denilirdi ki, kimse artık ona dokunmazdı. Bunları Allah'ın emri diye yaparlardı. İşte vahiyle onaylanmayan, fakat din gibi uygulanan bu tür câhiliye âdetleri kaldırılmıştır.

104. Onlara: "Allah'ın indirdiği (Kur'an'ın hükmü)ne ve Resûl'(ün size bildirdiği şeyler)e[38] gelin." denildiği zaman (onlar): "Atalarımızı, üzerinde bulduğumuz şeyler bize yeter!" derler. Ataları hiçbir şey bilmeyen ve doğruyu bulamayan (kimse)ler olsa da mı (yine onlara tâbi olacaklar)?

[38] İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 555; Sâbûnî (Safve), I, 369; *Sünen-i Tirmizî* (Mollamehmedoğlu), "Tefsîr," sûre: 5, hadis no: 15.

105. Ey iman edenler! (İyiliği emredip kötülüğü önlemede) kendiniz için üzerinize düşene bakın. Siz (bu görevi de îfâ ederek Allah'ın gösterdiği) doğru yolda olduğunuz zaman, artık sapanlar(ın günahı) size zarar vermez. Hepinizin dönüşü ancak Allah'adır. O size yaptıklarınızı haber verecektir.

(Hz. Ebû Bekir bir hutbesinde bu konu ile ilgili olarak, "Siz bu âyeti okuyor fakat yanlış tevil ediyorsunuz. Yani iyiliği emredip kötülüğü önleme görevini yapmadan, herkes yalnız kendisinden sorumlu, anlamı veriyorsunuz. Ben Allah Resûlü'nün şöyle dediğini işittim: 'İnsanlar kötülüğü görüp de onu önlemeye çalışmaz (göz yumar)larsa, Allah onlara azabı yaygınlaştırır/yaygın bir azap gönderir," buyurmuştur.)[39]

[39] Kötü şeyleri önlememekte durum böyle olursa, haram şeylere ve haram işlenen yerlere izin verilmesinin durum ve sonucundan çok korkmak lazımdır (İbni Kesîr (Çetiner), VII, 252). [bk. 8/25]

106. Ey iman edenler! Birinize ölüm (hali) geldiğinde (de edeceği) vasiyet sırasında, içinizden adalet sahibi iki şahit (gerekir) yahut eğer yolculukta birinize ölüm belirtisi gelmişse, (siz müslümanlardan da kimseler yoksa) sizden olmayan (yabancı) diğer iki kişi(yi şahit yapın. Bu ikisin)den şüphelenirseniz, onları namazdan sonra alıkoyar(ak yemin ettirir)siniz. (Onlar da:) "Akraba bile olsa onu (bu yemini) hiçbir değere (ve menfaate) satıp değiştirmeyeceğiz, Allah'ın (emrettiği) şahitliğini de gizlemeyeceğiz. Çünkü biz, bu takdirde elbette günahkârlardan oluruz." diye Allah'a yemin ederler.

107. Eğer bu ikisinin de (yalan söyleyip hakkı gizlemeleri gibi) bir günah kazandıkları anlaşılırsa, o zaman o hak sahibi olan (mirasçı)lardan en lâyık iki kişi, onların yerlerine geçer. (Onlar da:) “Billâhi, elbet bizim şahitliğimiz, o ikisinin şahitliğinden daha doğrudur, biz haddi de aşmadık. Çünkü biz bu takdirde elbette zalimlerden oluruz.” diye Allah’a yemin ederler.

108. Bu (yemin şekli), şahitliği gereğince yerine getirmeleri konusunda yahut yeminlerinden sonra (bu) yeminlerin reddedilmesinden (ve böylece yalancı sayılmaktan) korkmaları(ndan dolayı) daha uygundur. Allah’tan korkun (ve emirlerini) dinleyin! Allah, emrinden sapmış olan topluluğu doğru yola eriştirmez.

109. Allah (kıyamette) bütün peygamberleri topladığı gün: “(Ümmetlerinizden) ne cevap aldınız?” diyecek; (onlar da: “Senin ilminin yanında) bizim hiç bilgimiz yoktur, şüphesiz görülmeyeni/bilinmeyeni hakkıyla bilen (ancak) sensin, sen.” diyecekler.

110. Allah (o gün) şöyle buyuracak: “Ey Meryemoğlu İsa! Sana ve annene olan nimetimi hatırla! Hani seni Rûhu’l-Kuds (Cebrail) ile desteklemiştim. (Bu sayede Allah’tan bir mucize ile) beşikte, yetişkin iken de (peygamber olarak) insanlarla konuşuyordun. Hani sonra (da sana) kitabı (yazmayı), hikmeti, Tevrat ve İncil’i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan kuş şeklinde (bir şey) yapıyordun, içine üflüyordun, o da benim iznimle (canlanıp) kuş oluyordu; anadan doğma körü ve (derisi) alacalıyı benim iznimle iyileştiriyordun. Hani benim iznimle ölüyü (mezardan) çıkar(ıp dirilt)iyordun. Hani sen kendilerine (İsrâiloğulları’na) açık deliller (mucizeler) getirdiğinde onlardan küfre sapanlar: ‘Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.’ demişlerdi de o vakit İsrâiloğulları’nın seni öldürmelerine mânî olmuştum.” [krş. 3/45-46]

111. Hani havârilere: “Bana ve Resûlüme inanın.” diye ilham etmiş (bildirmiş)tim.[40] Onlar da: “Biz iman ettik, (yâ Rabbi! Sen) şahit ol ki biz gerçek müslümanlarız.” dediler.

[40] “Vahiy” kelimesi şu âyetlerde “bildirdi” anlamındadır: 5/111; 8/12; 20/38; 41/12.

112. Havâriler: “Ey Meryemoğlu İsa! (Dua etsen) Rabbin bize (bugün) gökten bir mâide (bir sofra yemek) indirebilir mi?” demişlerdi. O: “Eğer inanmış iseniz, Allah’a saygılı olun (O’nun kudretinden ve benim peygamberliğimden şüpheye sapmayın.) demişti.”

113. Onlar: “(İnanıyoruz fakat) istiyoruz ki ondan yiyelim, kalbimiz rahatlasın, senin (peygamberlik iddianda) bize doğru söylediğini bilelim ve ona şahitlik edenlerden olalım.” dediler.

(Havârilerle Hz. İsa arasında geçen bu konuşmalar, Hz. İsa’nın da Rab değil Rabbin kulu ve peygamberi olduğunu gösteren bir delildir. Havâriler de zaten

böyle biliyorlardı (bk. 3/52). Diğer taraftan, mucize istemek, imanda şüphe ve Rabbe saygısızlık sayılır.)

114. Meryemoğlu İsa da (dua ederek): "Ey Allah'ım! Ey Rabbimiz! (Bugün) bizim üzerimize gökten bir sofra indir de bizim için hem evvel (gelen)lerimiz hem de sonra (gelecek)lerimiz için bir bayram ve sen(in kudretin)den bir âyet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır, sen rızık verenlerin en hayırlısısın." dedi.[41]

[41] Mucize, tabiatüstü hadise olup gerek tabiat olaylarını düzenli bir şekilde yaratan ve gerekse peygamberlerini mucizelerle destekleyen de ancak Allah'tır.

115. Allah buyurdu ki: "Ben şüphesiz onu size indireceğim. Fakat sizden kim (bundan) sonra inkâr ederse, hiç şüphe yok ki ben ona, kâinatta hiç kimseye azap etmediğim (şiddetteki) bir azap ile azap ederim."

116. Allah: "Ey Meryemoğlu İsa! İnsanlara: 'Allah'tan başka beni ve annemi iki ilâh edinin.' diyen sen misin?" dediği zaman, (İsa) dedi ki: "(Hâşâ!) Seni tenzih ederim. (Sen yücesin, yâ Rab!) Doğru olmayan şeyi söylemem bana yakışmaz. Eğer onu demiş olsaydım mutlaka sen onu bilirdin. Benim içimden geçen (her) şeyi sen bilirsin. Ben ise senin zâtında olan (ve bildirmediğin hiçbir şey)i bilemem. Şüphesiz ki gizlilikleri hakkıyla bilen sensin sen."

117. "(Yâ Rabbi!) Ben onlara: 'Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibadet edin.' diye bana emrettiğinden başkasını söylemedim.[42] Ben içlerinde olduğum müddetçe üzerlerinde (izninle) bir şahit (ve bir gözcü) idim. Fakat sen, beni içlerinden alınca[43] üzerlerine gözcü artık yalnız sen oldun. Sen her şeye şahit/her şeyi görensin."

[42] Hz. İsa'ya "Allah" diyenler kâfir olmuşlardır. [bk. 5/17, 72]

[43] Âyetteki "teveffeytenî" (vefat ettirme/canını alma) kelimesine, burada "kabadtenî" (tutup alma/teslim alma) mânası verilmektedir (Mukâtil, s. 142; Keşmîrî, s. 62; Zuhaylî (Tefsîr), s. 128). [bk. 3/55; 4/158; 6/60 ve açıklamaları; 43/57-61 ve dipnotu]

118. "Eğer onlara azap edersen, onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan yine şüphesiz mutlak galip ve mutlak hüküm ve hikmet sahibi sensin, sen." (diye cevap verecek).

119. Allah (şöyle) buyuracak: "Bu(gün) doğru söyleyenlerin, doğruluklarının (kendilerine) fayda vereceği gündür. Onlar için, içinde ebedî kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte bu, en büyük kurtuluş ve mutluluktur."

120. Göklerin, yerin ve onlarda bulunan (bütün) şeylerin mülkü Allah'ındır. O her şeye hakkıyla kâdirdir. [krş. 4/126]

(Dünyada insana verilen mal ve mülkün hepsi emanettir. İnsan, kazandığının ve harcadığının helal olup olmadığının hesabını vermekle mükelleftir.)

6. En'âm Sûresi

*Mekke döneminde nâzil olmuştur. 165 âyettir. En‘âm, kurbanlık hayvan cinsleridir. Araplar’ın bu hayvanlara karşı yanlış inanç ve gelenekleri 136,138,139 ve 142. âyetlerde kınanmış ve sûreye En‘âm (hayvanlar) adı verilmiştir. İbn Abbas’a (ra.) göre sûrenin 91, 93, 151, ve 153. âyetleri Medine döneminde inmiştir. Diğer bir rivâyette 20, 21, 114 ve 141. âyetleri de Medine döneminde nâzil olmuştur.**[1]***

[1] Bu sûre, Fâtiha sûresinde yer alan “âlemlerin Rabbi” ifadesinin geniş bir şekilde açıklaması mahiyetindedir. Sûrenin asıl konusu, yaratıcının isbâtı ve tevhidin delillerini ortaya koymaktır. Yani, bir anlamda, tevhidin bütün delillerinin bu sûrede yer aldığını söylemek mümkündür. Yüce Allah’ın, Peygamberi’ne verdiği ilk görev tevhid meselesidir. Peygamberimiz de çağrı görevine, insanlara Allah’tan başka hiçbir ilâh, “O’nun yerine egemen bir varlık” olmadığını ve O’ndan başka hiçbir şeye tapmamalarını bildirerek başlamış, bu şekilde devam etmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Hamdolsun, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah’a. (Öyle iken) yine de küfre sapanlar (başkalarını) Rablerine denk tutuyorlar.[2]

[2] Allah’ı ve O’nun buyruklarını bırakıp önderlerine /liderlerine ve onların buyruklarına bağlanıyorlar. [bk. 2/165-167]

2. O, sizi (önce) çamurdan yaratan, sonra (da) bir ecel tayin edendir. O’nun katında bir de ecel-i müsemmâ (kıyametle ilgili ecel) vardır. (Bu hakikatten) sonra, siz hâlâ (dirilmekten) şüphe ediyorsunuz ha!

3. Göklerde de yerde de hakiki İlâh (ve mâbûd) sadece Allah’tır. (O) gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilir. (Hayır ve şerden) kazandıklarınızı da bilir.

4. (Böyle iken) onlara, Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmeye görsün, mutlaka ondan yüz çevirirlerdi.

5. İşte onlar, kendilerine hak (Kur’an ve Muhammed) gelince onu yalan saydılar. Fakat kendisiyle alay ettikleri şeyin (acı) haberleri yakında onlara gelecektir.

6. Bizim, kendilerinden önce nice nesilleri helak ettiğimizi görmediler mi? Yeryüzünde size vermediğimiz imkân (ve yer)leri onlara verdik ve (ihtiyaç anında) üzerlerine semadan bol bol yağmur gönderdik, (evlerinin) alt tarafından akan ırmaklar yaptık. Fakat (âsî oldular da) günahları yüzünden biz de onları (azapla) helak ettik ve onların peşlerinden başka bir nesil meydana getirdik. [bk. 8/25, 54; 29/40; 51/59]

7. (Ey Resûlüm!) Sana kağıtta (yazılı) bir kitap gönderseydik de ona elleriyle dokunsalardı, yine inkâr edenler: “Şüphesiz bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.” diyeceklerdi.

8. Ona: “(Bizim de görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya!” dediler. Eğer bir melek indirseydik, elbette (yine iman etmezler, fakat helak olmaları hususunda) iş bitmiş olur, artık onlara hiç göz açtırılmazdı.

9. Eğer onu (Hz. Muhammed’i) bir melek yapsaydık, elbet onu da yine bir adam (şeklinde) yapar (gösterir)dik ve onları düştükleri şüpheye yine düşürürdük. [bk. 17/95; 23/24]

10. (Ey Resûlüm!) Hiç kuşkusuz, senden önceki peygamberlerle de alay edildi. (Fakat) onlarla alay edenleri, alay ettikleri şeyler kuşat(ıp mahvet)ti.

11. De ki: “Yeryüzünde gezip dolaşın, sonra da (peygamberleri) yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın.”

12. De ki: “Göklerde ve yerde olanlar kimindir?” De ki: “Allah’ındır.” O, rahmet etmeyi bizzat kendi üzerine yazmıştır. Sizi elbette hakkında hiç şüphe olmayan kıyamet gününde toplayacaktır. (Akl-ı selîmini kullanmayarak) kendilerini ziyana uğratanlar var ya, işte onlar iman etmezler.

13. Gece ve gündüzün içinde barınan (her) şey O’nundur. O, hakkıyla işiten, gerçek bilendir.

14. (Ey Resûlüm!) De ki: “Gökleri ve yeri yoktan var eden, (bütün yaratıkları) beslediği halde, beslenme ihtiyacı olmayan Allah’tan başkasını mı velî (dost ve işlerimi kendisine bıraktığım vekil) edineceğim?” (Yine) de ki: “Bana, müslüman olanların ilki olmam emredildi ve ‘asla müşriklerden olma’![3] (buyuruldu.)”

[3] Tevhidden, yani Allah’ın birliği esasından uzaklaşıldığı, din ve kitapların asliyetinin kalmadığı ve onun yerine şirk ve tâğûtun hâkim olduğu, Allah’tan başka varlıkların yüceltildiği bir devirde Resûlullah (sas.), emredildiği üzere bütün varlığıyla hükmünde ve hâkimiyetinde tek olan yüce Allah’a teslim olmuş ve böylece müslümanların ilki olmuştur. Şirk ve tâğût karşısında asla uzlaşmacı bir tavır takınmamıştır.

15. De ki: “Eğer ben Rabbime isyan edersem, o büyük günün azabından korkarım!”

16. O (kıyamet) günü, (azap) kimden giderilirse, (Allah) ona mutlaka merhamet etmiştir ki bu da apaçık bir kurtuluştur.

17. Eğer Allah, sana bir zarar dokundurursa, kendisinden başka onu giderecek hiçbir güç yoktur. Yine, sana bir hayır dokundurursa da (öyledir). Çünkü O, her şeye kâdirdir.

18. O, kullarının üstünde eşsiz kudret ve yetki sahibidir. O, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir her şeyden hakkıyla haberdardır.

(Mekkeliler Resûlullah'a: "Yâ Muhammed! Biz yahudi ve hıristiyanlara seni sorduk, onlar da senin resûl olmadığını haber verdiler. Öyleyse senin peygamberliğine kim şahitlik edecek?" demişlerdi. Bunun üzerine aşağıdaki âyet-i kerîmeler nâzil oldu.)

19. De ki: "Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?" (cevap olarak) de ki: "(Benim hak peygamberliğime) benimle sizin aranızda, Allah şahittir. Bu Kur'an bana, gerek sizi, gerek ulaştığı herkesi uyarmam için vahyedildi. Siz, Allah ile beraber başka tanrılar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz?" (Cevaben) de ki: "Ben şahitlik etmiyorum." "O, ancak bir tek ilâhtır. Muhakkak ki ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden de uzağım." de.

20. Kendilerine kitap verdiklerimiz, o (Muhammed'in hak ve son peygamber olduğu)nu, kendi öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. (Fakat haktan saparak) kendilerini hüsrana/ziyana uğratanlar var ya, işte onlar iman etmezler. [bk. 61/6; krş. 2/146]

21. Allah'a karşı bir yalan uydurandan veya O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Zalimler, kesinlikle iflah olmaz/isteklerine ulaşamazlar.

22. O gün onların hepsini toplayacağız, sonra da ortak koşan (ve putlara ve putlaştırdığı şeylere tapan)lara: "Hani, eş (ilâh) sandığınız ortaklarınız nerede?" diyeceğiz.

23. Artık onların: "Rabbimiz Allah'a yemin ederiz ki biz ortak koşanlardan değildik." demelerinden başka (mazeret ve) çareleri kalmadı.

24. Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler! (Allah'a karşılık) uydurmuş oldukları şeyler de kendilerinden ayrılıp kayboldu.

25. Onlardan seni, (Kur'an okurken kasıtlı) dinleyenler vardır.[4] Buna karşı biz de, onlar an(layıp kötüye yorum)larlar diye kalplerinin üzerine perdeler, kulaklarının içine de ağırlık koyduk. Onlar, her türlü delili/mucizeyi görseler de yine ona inanmazlar. Hatta o küfre sapanlar/inkârcılar sana geldikleri zaman: "Bu (Kur'an), öncekilerin masallarından başka bir şey değildir." diyerek seninle çekişirler. [krş. 2/7]

[4] Ebû Süfyân, Velîd b. Muğîre, Ebû Cehil, Nadr, Utbe, Şeybe gibi (Beydâvî).

26. Onlar, hem (insanları) ondan (Kur'an'dan) uzaklaştırırlar, hem de kendileri ondan uzak dururlar. Böylece ancak kendilerini mahvederler de hâlâ düşünmezler!

(Kur'an ve müslümanlara gizli veya açık düşman olanlar, her devirde çeşitli adlar altında ayırımcılık yapmışlar, müslümanlara saldırılarını çeşitli şekilde gerçekleştirmişler, aynı zamanda Kur'an'ın yaşanmasına giden yolların önünü kesip kapatmaya çalışmışlardır.)

27. Ateş karşısında durdurulunca onların: "Keşke biz (dünyaya) geri döndürülseydik, Rabbimizin âyetlerini yalanlamaz ve inananlardan olurduk." dediklerini bir görsen!

28. Hayır, bundan önce gizledikleri (şirk, küfür ve isyan gibi) şeyler artık açıkça karşılarına çıktı(ğından böyle söylüyorlar). Eğer geri döndürülseler, yine kendilerine yasak edilen şeylere geri dönerlerdi. Çünkü onlar şüphesiz yalancıdırlar. [bk. 32/12]

29. O (akıllarını putlaştırıp bencil yaşaya)nlar: "Hayatımız, bu dünyadakinden ibarettir. Biz, bir daha dirilecek de değiliz." dediler.

(Allah'a, O'nun yaratıcılığına ve O'na hesap vereceğine inanmayanlar ve bunun için de hayatı bu dünyadan ibaret sayanlar, az da olsa her devirde bulunmaktadır. Bunlar, beş duyu ile algılanmayan şeyleri reddederler. Tabiatı (doğayı) yaratıcı kabul ederler. Bunlara, natüralist (dehriyyûn) denildiği gibi, her şeyde maddeyi esas aldıkları için materyalist de denilmiştir. Bunlar, gözleri madde sınırını aşmayan, gönülleri hidayet ışığına ulaşamayan, aklı araç değil mutlak ölçü edinen, kalpsiz kafalara sahip kimselerdir.) [bk. 44/35; 45/24]

30. Rablerinin huzurunda durdurulmuş iken onları bir görsen! (O zaman, Allah:) "Bu (âhiret hayatı) gerçek değil miymiş?" diyecek. Onlar da: "Evet, Rabbimiz hakkı için gerçektir." diyecekler. O da: "Öyleyse, küfre sapmanız yüzünden tadın azabı!" buyurur.

31. Allah'a kavuş(up huzura çık)mayı yalan sayanlar, gerçekten ziyana uğradılar. Nihayet kendilerine kıyamet ansızın gelince, onlar kendi günahlarını sırtlarına yüklenerek (gelirler ve): "Orada (hayatta iken) işlediğimiz büyük kusurlardan dolayı yazıklar olsun bize!" derler. Dikkat edin, o yüklenip taşıdıkları şeyler ne kötüdür!

32. Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu ise takvâlı olanlar (Allah'ın emrine uygun yaşayanlar/aykırı davranmaktan sakınanlar) için elbet daha iyidir. Hâlâ düşünmeyecek misiniz?

33. (Resûlüm!) Biz çok iyi biliyoruz ki onların (yani seni ve âhireti yalan sayan birtakım kimselerin) söyledikleri elbette seni üzüyor. Gerçekte onlar seni yalanlamıyorlar. Fakat o zalimler aslında, bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar. [bk. 48/28; 61/8-9]

(Ebû Cehil, Resûlullah'a: "Biz sana yalancı demiyoruz; çünkü senin emin ve sâdık olduğunu hepimiz biliyoruz. Ancak senin getirdiğin âyetlere inanmıyoruz." demiştir.)

34. Andolsun ki senden evvelki peygamberler de yalanlandı. Kendilerine yardımımız gelinceye kadar, eziyet edilmelerine ve yalanlanmalarına karşı sabrettiler. Allah'ın kelimelerini (yardım vaadini), değiştirebilecek hiç kimse yoktur. Andolsun ki gönderilen (o peygamber)lerin haber(ler)inden bir kısmı sana geldi.

35. Eğer onların (imandan) yüz çevirmeleri (mevcut mucizelere rağmen) sana pek ağır geliyorsa, (onların müslüman olmalarını temin için) yere (inilecek) bir tünel veya göğe (çıkılacak) bir merdiven arayıp bulabilirsen, onlara kendin bir mucize getir (yoksa sabret). Allah dileseydi onları hidayet üzere toplardı. O halde (onların lüzumsuz tekliflerine uyarak) sakın cahillerden olma!

(Bu âyetten anlaşıldığına göre mucize göstermek peygamberin elinde değildir. Onlar mucize isterler, Allah da dilerse onlara mucize gösterme imkânı verir. Bu da peygamberlerin hak ve doğru olduklarına delildir. Hidayeti de ancak Allah, kulların iyi niyet ve hallerine göre verir. Hidayet, peygamber'in bile isteğine göre değildir.)

36. Ancak (candan) dinleyenler senin davetini kabul eder; (kalpleri) ölülere gelince, onları Allah (âhirette) diriltir, sonra da (hesap için) ancak O'na döndürülürler.

37. (Mekke kâfirleri) dediler ki: "O'na Rabbi tarafından bambaşka bir delil (mucize) indirilseydi ya!" (Onlara) de ki: "Şüphesiz Allah başka bir delil (mucize) indirmeye kâdirdir." Fakat onların çoğu (inanmayınca başlarına gelecekleri) bilmezler.

38. Yerde hareket eden hiçbir hayvan ve (havada) kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki (yaratılış ve yaşayışta) sizin gibi bir toplum teşkil etmesinler. Kitab'da biz, hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (onların hepsi), ancak Rablerinin huzuruna toplanacaklardır.

39. Âyetlerimizi yalanlayanlar, (küfür, cehâlet, ihtiras gibi) karanlıklar içinde olan birtakım sağırlar ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse (niyet ve amellerine göre) sapıklıkta bırakır, kimi de dilerse doğru yola yöneltir.

40. De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz, 'bana söyleyin bakalım' size Allah'ın azabı gelse ve size o (kıyâmet) saat(i) gelse, yine Allah'tan başkasına mı yalvarır (ve dua edip sığınır)sınız?"

41. Hayır! Ancak O'na dua edersiniz. O da dilerse, kendisine dua ettiğiniz (bela ve musibet)i açar (giderir). Siz de o anda ortak koştuklarınızı/yüceltip putlaştırdıklarınızı unutursunuz.

42. Şüphesiz senden önceki ümmetlere de peygamberler gönderdik (fakat dinlemeyip âsî oldular. Tevbe edip bize) yalvarsınlar diye onları ansızın (kıtlık ve hastalık gibi) darlık ve sıkıntıyla yakalayıp cezalandırdık.

43. Hiç olmazsa (sıkıntı ve felaket gibi) azabımız geldiği zaman yalvarsalardı. Fakat kalpleri katılaştı, şeytan da yapmakta oldukları (günahları)nı kendilerine hoş gösterdi.

44. (Onlar da) hatırlatılan (ikaz ve öğüt)leri unutunca, onlara her şeyin (her imkânın) kapılarını açtık. Nihayet kendilerine verilen (bol) şeylerle şımar(ıp günaha dal)dıkları sırada, ansızın onları yakalayıverdik de birdenbire ümitsiz kalıverdiler.

45. Böylece o zulmeden (küfür ve isyana sapan) toplumun ardı kesildi (kökü kurudu). Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

46. (Resûlüm!) De ki: "Söyleyin bana; Allah, işitme (duyu)nuzu, gözlerinizi alırsa, kalplerinizin üstüne de mühür vurur (idrakinizi giderir) ise, Allah'tan başka (onları) geri getirecek ilâh kimdir?" Bak nasıl âyetleri türlü türlü açıklıyoruz, sonra onlar yine de yüz çeviriyorlar.

47. De ki: "Bana haber verin; eğer Allah'ın azabı ansızın ya da açıkça size gelse, zalimler toplumundan başkası helak olur mu?"

(Zulüm iki çeşittir: Biri, kişilerin nefislerine zulümleridir ki onların günahları, şirke sapmaları, Allah'ın emirlerine itaatten çıkmaları ve birbirlerine zulmetmeleridir. Diğeri de, idarecilerin zulmüdür ki halkının haklarını onların razı olmayacağı yerlere harcamak, onları sıkıntı içinde yaşatmak ve düşmanların istilasına elverişli hâle getirmek şeklinde tezahür eder.[5] *Bundan dolayı asla zulmedenlerin yanında olunmamalıdır.) [bk. 6/129; 11/101, 102, 113; 18/59; 42/40]*

[5] Zeydân, s. 155

48. Biz, peygamberleri ancak müjde verici ve uyarıcı olarak göndeririz. O halde kim iman eder ve (kendini) düzeltirse, onlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülecek de değillerdir.

49. Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; onlara da, fâsık olmaları (Allah yolundan sapmaları) yüzünden azap dokunacaktır.

50. De ki: “Ben size, ‘Allah’ın hazineleri yanımdadır’ demiyorum. (Ben kendiliğimden) gaybı da bilmem. Size, ‘ben meleğim’ de demiyorum. Ben, bana vahyedilen (Kur’an’)dan başkasına uymam.” (Yine) de ki: “Körle, gören bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?”

51. Rableri(nin huzuru)na toplanacaklarından korkanları, onunla (Kur’an ile) uyar. Çünkü onlar için (Allah’tan) başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. Ola ki Allah’ın emrine uygun yaşarlar/günahlardan korunurlar.

52. Rablerine sırf O’nun rızasını isteyerek sabah akşam yalvaran (fakir)leri, (müşriklerin arzusuna uyarak) kovma! (O müşrikler, sen fakirlerle birliktesin diye isterse iman etmeyecek olsunlar.) Onların hesabından sana hiçbir şey (hiçbir sorumluluk) yok, senin hesabından da onlara hiçbir şey yoktur. Bu nedenle o (bîçâre insa)nları kovmakla (sen) zalimlerden olursun.

53. Böylece onlardan bir kısmını diğeriyle imtihan ettik ki bu sebeple onlar: “Allah, (biz dururken) aramızdan (bula bula) bunlara mı lütufta bulundu?” desinler. Allah “şükrünü yerine getiren” (ve kimin samimi olup lütfuna layık kimse)leri daha iyi bilmez olur mu?

54. (Ey Resûlüm!) Âyetlerimize inananlar sana geldiği zaman de ki: “Selâmun aleyküm” (Allah’ın selamı üzerinize olsun), sizden kim bilmeyerek bir fenalık (bir günah) işler de sonra ardından tevbe eder ve kendini düzeltirse, Rabbiniz (ona) rahmet etmeyi (acıyıp esirgemeyi) kendi üzerine yazmıştır. Çünkü O, çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.

55. Böylece günahkârların yolu (mü’minlerin yolundan) ayırt edilsin diye, âyetleri (geniş geniş) açıklıyoruz.

56. De ki: “Allah’tan başka (bağlanıp) taptığınız/tapındığınız şeylere kulluk etmem bana yasak kılındı.” (Yine) de ki: “Sizin ‘hevâ ve hevesinize’ uymayacağım. Aksi halde gerçekten ben de sapmış ve doğru yolu bulanlardan olmamış olurum.”

(Hevâ ve hevesine göre hareket edenler, Allah’ın gönderdiği din yerine kendi düşünce ve sistemlerini koyanlar ve onu esas alanlar, sahte ilâhlık yapmış ve şirk içinde olmuş olurlar.) [bk. 25/43; 45/23]

57. De ki: “Şüphesiz ben Rabbimden (gelen) açık bir delil üzerindeyim (Kur’an’a dayanmaktayım), siz de onu yalanladınız. Sizin acele gelmesini istediğiniz (ilâhî azap),[6] benim yanımda (elimde) değildir. Hüküm vermek ancak Allah’a aittir. (Bu hususta) gerçeği O anlatır. O, (doğruyu eğriden) ayırt edenlerin en hayırlısıdır.”

[6] Gökten üzerlerine taş yağması. [bk. 8/32]

58. (Onlara) de ki: “Acele gelmesini istediğiniz şey benim yanımda (elimde) olsaydı, benimle sizin aranızda iş, elbette (çoktan) bitirilmişti.” (Fakat) Allah, zalimleri daha iyi bilir.

59. Gaybın anahtarları da O’nun katındadır, onları O’ndan başkası bilmez.[7] Karada ve denizde olan (her) şeyi O bilir. Bir yaprak düşmez ki (Allah) onu bilmesin. Ne yerin karanlıkları içindeki bir tane, ne yaş, ne kuru hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitab’da (Levh-i mahfûz veya ilm-i İlâhî’de) olmasın.

[7] Göklerde ve yerde insanın ilimle, keşfedip insanlığın istifadesine sunamadığı nice hazineler vardır ki bunları ancak Allah bilir; zamanı gelince dilediği hazinelerini insanlığın istifadesine açar. Resûlullah (sas.), “Gaybın anahtarları beştir.” diyerek Lokman sûresi 34. âyeti okumuştur. [bk. 31/34]

60. Geceleyin sizi öldür(ür gibi uyut)an, gündüzün ne kazandığınızı bilen, sonra belli bir ecel tamamlansın diye gündüzde sizi dirilt(ircesine uyandır)an O’dur. Sonra, dönüşünüz ancak O’nadır. Sonra (O, dünyada) yaptıklarınızı size haber verecektir (sizi hesaba çekecektir). [krş. 39/42 ve açıklaması]

61. O, kulları üzerine mutlak galiptir. Size (bütün amellerinizi yazıp gözetmeye) bekçi (melek)ler gönderir. Nihayet birinize ölüm gelince, elçilerimiz eksik ve fazla yapmaksızın onun canını alırlar.

62. Sonra onlar, gerçek Mevlâları olan Allah’a döndürü(lüp götürülür)ler. Haberiniz olsun ki hüküm ancak O’nundur ve O, hesap görenlerin en çabuğudur.

63. (Resûlüm!) De ki: “‘Bizi bundan kurtarırsa, ancak şükredenlerden olacağız’ diye, gizli ve (açık) sızlanarak dua ederken, karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) sizi kurtaran kimdir?”

64. De ki: “Ondan ve her türlü sıkıntıdan sizi Allah kurtarır. Sonra siz yine de (Allah’tan başkalarını önde tutarak) müşriklik edersiniz.”

65. De ki: “O (Allah) size üstünüzden veya ayaklarınızın altından (çeşitli afetlerle) bir azap göndermeye veya (karşı) gruplar halinde sizi birbirinize katıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya gücü yetendir.” Bak, âyetleri iyice anlasınlar diye nasıl türlü türlü açıklıyoruz.

(Önceki kavimlerden niceleri gönderilen peygamberlere karşı isyan ve taşkınlık yaptılar. Bu halleri devamlılık kazandığında Allahu Teâlâ, onlara gökten ve yerden felaketler verdi. Bazılarının üzerine taş yağdırarak, bazılarını suda boğarak, bazılarını şiddetli zelzeleyle yere batırarak, bazılarını da şiddetli kasırga göndererek helak etti. Yine yüce Allah’ı ve peygamberini dinlemeyen bir kısmını da karşıt gruplara ayırıp kiminin hıncını kimine tattırdı. İşte bu âyet-i kerîme, burada üç türlü cezaya işaret ederek

Son Peygamber'in ümmetine, Allah'ı, Peygamber'i ve emirlerini bırakıp sapıklık ve taşkınlığa düşmemeleri için yapılan bir uyarıdır.)[8]

[8] Zebîdî, XI, 102; İbni Kesîr (Çetiner), VI, 2674-2681 vd.

66. O (Kur'an), gerçek olduğu halde, kavmin onu yalanladı. De ki: "Ben, sizin üzerinize (bir uyarıcıyım, azaptan kurtaracak) vekil değilim."

67. (Kur'an'daki) her haberin, kararlaşmış/gerçekleşecek bir zamanı (ve mekânı) vardır. Siz de onu artık yakında öğreneceksiniz. [bk. 38/88]

68. Âyetlerimiz hakkında (biçimsiz ve alaylı sözlerle) münasebetsizliğe dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar onlardan yüz çevir (tavır göster, karşı savunmanı yap veya müslüman olmanın gereği olarak orada durma). Eğer şeytan, sana (bunu) unutturursa, hatırladıktan sonra (hemen kalk) artık o zalimler topluluğu ile oturma! [krş. 4/140]

69. Takvâlı olan (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan/günahlardan korunan)lara, o (inanmaya)nların hesabından dolayı hiçbir sorumluluk yoktur. Fakat belki onlar da (inanıp) 'günahlardan korunurlar' diye (yapmaları gerekenleri) bir hatırlatmak (ve nasihat etmek) gerekir.

70. Dinlerini bir oyuncak, bir eğlence edinen, dünya hayatı kendilerini aldatan kimseleri (kendi hallerine) bırak. O (Kur'an) ile şunu hatırlat ki bir kimse kazandığı (günah)tan dolayı felâkete/helake düşmeye görsün; artık onun için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi vardır. (Kurtulmak için) her türlü fidyeyi verse de, yine ondan alın(ıp kabul olun)maz. İşte onlar, kazandıkları (günahları) yüzünden helake atılan kimselerdir. Nankörlük etmelerinden/küfre sapmalarından dolayı onlara kaynar bir içecek ve acıklı bir azap vardır. [krş. 7/51]

71. De ki: "Allah'ı bırakıp da, bize fayda ve de zarar vermeyen şeylere mi yalvaralım? Allah bizi doğru yola kavuşturduktan sonra, (bir yandan) arkadaşları kendisini: 'Bize gel' diye doğru yola çağırdıkları halde, (diğer yandan) şeytanların kendilerini ayartıp yeryüzünde şaşkın bir halde bıraktığı kimse gibi, ökçelerimiz üzerinde gerisin geriye (şirke) mi dönelim?" De ki: "Şüphesiz Allah'ın yolu (İslâm) tek doğru yoldur. Biz, âlemlerin Rabbine teslim olmakla emredildik."

(Bu âyet-i kerîme; doğru yol olan tevhîdi, Allah'ın hâkimiyeti ve O'nun kulluğunu kabul ettikten sonra O'nun hâkimiyetini bırakıp hakimiyeti kendinde gören çeşitli ilâh ve ilâh taslaklarına sevgi göstermenin ve onlara bağlanmanın/kulluk etmenin, şirke dönmek olduğunu belirtmekte ve insanları uyarmaktadır.)

72. Bir de (emredildi ki): “Namazı dosdoğru kılın ve O’nun emirlerine uygun yaşayın. Huzuruna varıp toplanacağınız ancak O’dur.”

73. Gökleri ve yeri hak (ve hikmet) ile yaratan O’dur. “Ol” dediği gün (her şey o anda) oluverir… O’nun sözü haktır. Sûra üfürüldüğü gün (bütün) mülk (ve hükümranlık) O’nundur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, mutlak hüküm (ve hikmet) sahibidir, her şeyden hakkıyla haberi olandır.

74. Bir zaman İbrahim, atası Âzer’e:[9] “Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Doğrusu ben, seni ve halkını apaçık bir sapıklık içinde görüyorum.” demişti. [bk. 9/114]

[9] Âzer, “İbrahim’in babası mıdır, dedesi midir, yoksa amcası mıdır?” diye ihtilaf edilmiştir. Çünkü Arapça “eb” kelimesinde bu üç mâna da vardır. Fakat Buhârî *Târihü’l-Kebîr*’de, “Âzer, Hz. İbrahim’in babasıdır.” demiştir. Babasının isminin Târah olduğuna dair bazı rivayetler var ise de Kur’an onun Âzer olduğunu beyan etmiştir. Sa‘lebî, “Hz. İbrahim’in babasının asıl adı Târah idi. Nemrut onu puthânesine nâzır tayin ettiği zaman, Târah adını Âzer ile değiştirdi ki Âzer, putlardan birinin adıydı.” diyor. Mücahid ve İbni Cerîr de, “Âzer ona lakap olarak verilmiştir.” demektedir (İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 591; Aydemir, s. 301). [bk. 26/86]

75. Böylece ‘kesin bilgi ve imana’ erenlerden olması için İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtunu (muhteşem varlıklarını ve sırlarını akıl ve kalp gözüyle) gösteriyorduk. [krş. 21/51]

76. (İbrahim) gecenin karanlığı üzerine çökünce bir yıldız gördü. (Babasının ve kavminin putlara, yıldızlara, aya ve güneşe tapmaları sebebiyle: “İddianıza göre, demek ki) Rabbim bu ha!” dedi. Yıldız batınca: “Ben, batıp kaybolanları (ilâh olarak) sevmem.” dedi.

77. Doğmakta olan ayı görünce: “(Öyleyse) Rabbim bu ha!” dedi. O da batınca: “(Bunu da beğenmeyip kendisinin tasarladığı ve ulaşmak istediği yüce varlığı kastederek) Rabbim beni doğru yola eriştirmeseydi, andolsun ki (şimdi) ben de doğru yoldan sapan topluluklardan biri olurdum.” dedi.

78. Nihayet güneşi doğarken görünce: “(Demek) Rabbim bu ha! Bu daha büyüktür.” dedi. (Çünkü o Rabbın büyük olduğunu düşünüyordu.) (O da) batınca dedi ki: “Ey kavmim! (Bu varlıklar fânîdir,) muhakkak ki ben (Allah’a) eş tanıdığınız şeylerden uzağım.”[10]

[10] Hz. İbrahim, yerdeki put ve putlaşanlara tapmayı reddetme yönteminden sonra kavminin tapmakta daha ısrarlı olduğu gök cisimlerine yöneldi ve akıl yoluyla, kendisinin kesin inanca kavuşmasından (6/75) daha ziyade, 74. âyette halkın gittiği yolun yanlış ve sapıklık olduğunu ispat etmek için onun, gündüzki batan güneşten değil de geceleyin görülen yıldızlardan başlaması, Allahu Teâlâ’nın lütfu ve gösterdiği metodla (içinde duyduğu) Allah bilgisine kesin ulaşma yolunu (78. âyet) göstermesi ve böylece kavmini hakkı kabule mecbur bırakması içindi. Kavmine böylece tevhîdi/bir Allah’a inanmayı ispat ederken, “Artık benim Rabbim budur.” diye bir netice bildirmeyip (âyetlerin başındaki “fe” harfinden de anlaşılacağı üzere) peşpeşe birinden diğerine geçmesi ve geceden başlayıp, güneş’in doğuşuyla bitirmesi onu şirke götürmez. Çünkü sonunda fıtratı gereği içindeki tevhîdi/bir Allah inancını izhar etmiş ve şirk içinde olmadığını açıklamıştır. [21/51]

79. “Doğrusu ben, yüzümü Hanîf (Allah’ı birleyici) olarak, tamamen gökleri ve yeri yaratan (Allah’)a çevirdim. Ben (dinde Allah’tan başka otoriteler tanıyan) müşriklerden değilim.”

80. Halkı onunla (delil getirerek) tartışmaya kalkıştı. (İbrahim) dedi ki: “Beni doğru yola iletmişken Allah hakkında siz benimle hâlâ tartışıyor musunuz? Rabbimin (hakkımda) bir şey (bir felaket) dilemesi dışında ben, O’na eş tanıdığınız şeylerden korkmam. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ düşünüp öğüt almıyor musunuz?”

81. Siz, (hakkında) hiçbir delil indirmediği (put ve diğer) şeyleri, Allah’a eş tanımaktan korkmazken, ben nasıl sizin (O’na) eş tanıdığınız/O’nunla denk hâle getirdiğiniz şeylerden korkarım! Şimdi biliyorsanız (söyleyin: Allah’ı birleyenlerle, O’na eş tanıyan) iki gruptan hangisi (korkudan) emin olmaya daha lâyıktır?

(Bu son üç âyet, aynı zamanda her mü’min için İslâm karşıtlarına yapacağı savunma mahiyetindedir.)

82. İman edip de imanlarını zulümle (şirkle)[11] karıştırmayanlar (var ya), işte (korkudan) emin olmak onların (hakkı)dır. Onlar doğru yolu bulmuşlardır.

[11] Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür (bk. 31/13). Peygamber (sas.) de böyle tefsir etmişlerdir (İbni Kesir, III, 761). Çünkü şirk imanı bitirir, amelleri boşa çıkarır. [İmanlarına şirk karıştıranlar için bk. 12/106. İbadette şirk için bk. 18/110].

83. İşte bu (şekilde Allah’ı arayıp bulması), kavmine karşı (örnek olması için) İbrahim’e verdiğimiz kesin delilimizdir. Biz dilediğimiz kimseyi (kat kat) derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz Rabbin tam hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

84. Biz ona İshak’ı ve (onun oğlu) Yakub’u bağışladık. Her birine hidayet ettik (verdik). Daha evvel Nuh’a ve onun neslinden Davud’a, Süleyman’a, Eyyüb’e, Yusuf’a, Musa’ya ve Harun’a da hidayet ettik (peygamberlik verdik). Biz, iyi davrananlara işte böyle mükâfat veririz.

85. Zekeriya’ya, Yahya’ya, İsa ve İlyas’a da (peygamberlik verdik), hepsi de iyilerdendi.

86. İsmail, Elyesa‘, Yunus ve Lût’a da (aynı şekilde hidayet ettik). Her birine âlemlerin üstünde (farklı) yüksek meziyetler verdik.

87. Onların babalarından, nesillerinden ve kardeşlerinden bazılarına da (üstünlük verdik). Onları seçtik ve onları doğru yola eriştirdik.

88. İşte bu, Allah’ın hidayetidir ki O kullarından dilediğini ona eriştirir. Eğer onlar da (Allah’ın ulûhiyetinde, hüküm ve mutlak hâkimiyetinde başkalarını öne çıkararak) şirke gitmiş olsalardı, yaptıkları her şey boşa giderdi. [bk. 39/65]

89. İşte onlar, kendilerine kitap, hüküm (hikmet) ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer bu (Kur'an'a muhatap ola)nlar da nankörlük yapar/inkâr ederlerse, (bilsinler ki biz) inkâr etmeyecek bir kavmi onların yerlerine getiririz. [bk. 5/54; 14/19-20]

90. Onlar (o peygamberler), Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimselerdir. O halde (Resûlüm! Sen de) onların (o tevhid esasına dayalı) yoluna uy ve de ki: "Ben (peygamberlik vazifeme karşılık) sizden hiçbir mükâfat istemiyorum. O (Kur'an) bütün âlemlere (uyulması gereken) bir 'irşad ve uyarı'dır."

91. (Yahudiler de:) "Allah hiçbir insana bir şey indirmedi." demekle, Allah'ın kadrini gereği gibi takdir etme(miş ol)dular. (Resûlüm! Onlara:) "Öyleyse Musa'nın, insanlara nur[12] ve doğru yol gösterici olarak getirdiği Kitab'ı kim indirdi? Halbuki siz onu birtakım kağıtlara (yazıp) koyuyor, onu(n işinize gelen kısmını) açığa çıkarıyor, bir çoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilmediği şeyler (Kur'an'da) size öğretilmiştir. (İşte o Kitab'ı indiren de) Allah'tır." de. Sonra bırak onları, daldıkları (bataklıklar)ında oynayadursunlar.

[12] Öğüt kaynağı ve ahkâmı bildiren (Mukâtil, s. 163).

92. Bu (Kur'an), kendinden önceki (ilâhî kitap)ları doğrulayan ve (dünyada) şehirlerin anası (olan Mekke) ve çevresindeki (yeryüzündeki insan)ları uyarman için indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Âhirete inananlar, ona (Kur'an'a) da inanırlar ve onlar namazlarına devam ederler.

93. Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine hiçbir şey vahyedilmediği halde, "Bana da vahyedildi." diyenden ve "Allah'ın indirdiği (âyetler/hükümler) gibi ben de indirir (söyler)im!"[13] diyenden daha zalim (ve ahmak) kim olabilir? (Ey Resûlüm!) Ölüm sıkıntıları içinde (kıvranır) iken, meleklerin de ellerini uzatarak: "Haydi bakalım çıkarın (kurtarın elimizden) canlarınızı! Allah'a karşı doğru olmayanı söylemeniz ve O'nun âyetlerin(i kabullenmey)e karşı büyüklük taslamanız sebebiyle bugün, hor ve hakîr edici bir azap ile cezalandırılacaksınız!" (derler. O vaziyette) zalimleri bir görsen!

[13] Bunlar, Allah'ın indirdiğini ve ona inanıp uymayı içine sindiremeyenlerin ifadeleridir.

94. (Onlara şöyle denilecek:) "Andolsun ki (hayatta) size bahşettiğimiz şeyleri artık arkanızda bırakarak, ilk defa sizi yarattığımız gibi (hiçbir şeysiz) tek tek huzurumuza geldiniz. Artık kendilerinin hakikaten ortakları(mız) olduğunu sanıp iddia ettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz. Doğrusu, (Allah yerine kendisine bağlandıklarınızla) aranızdaki (bağ)lar kesildi. (Dünyada) bir şey san(ıp da rağbet et)tikleriniz,[14] sizden uzaklaşıp gitmişlerdir."

[14] Allah'ın buyrukları ve ilkelerini bırakıp onun yerine kendisine bağlandıklarınız. [krş. 2/164, 167]

95. Şüphesiz ki taneyi ve çekirdeği yar(ıp çıkar)an Allah'tır. Ölüden diriyi çıkaran, diriden de ölüyü çıkaran O'dur. İşte Allah (bir ve gerçek olan İlâh) budur. O halde nasıl (olup da O'na iman etmekten) çevriliyorsunuz?

96. Sabahı (gecenin karanlığından) yarıp ağartan O'dur. O, geceyi dinlenme (zamanı), güneşi ve ayı da (vakitleri) hesaplama (ölçüsü olmaları) için yaratmıştır. Bu, mutlak galip (her şeyi) hakkıyla bilen (Allah')ın takdiridir. [bk. 7/54; 36/37-40; 91/3-4; 92/1-2; 93/1-2]

97. Kara ve deniz(de gecen)in karanlıklarında, kendileriyle yolu bulmanız için size yıldızları yaratan O'dur. Bilen bir toplum için âyetleri geniş geniş açıkladık.

98. Sizi tek nefis (Âdem')den yaratan ancak O'dur. Sonra (sizin için dünyada) bir süreli, bir de (âhirette diriliş ve) süresiz kalış yeri vardır. Gerçekten biz, derin anlayış sahibi bir kavim için âyetleri geniş geniş açıkladık. [krş. 2/28; 11/7; 40/11]

99. Gökten su indiren O'dur. İşte her şeyin bitkisini onunla çıkardık. Şöyle ki; ondan (ilk önce) bir yeşil (filiz) çıkardık. Ondan da birbiriyle benzeşen ve benzeşmeyen (başak ve salkım gibi) birbiri üzerine binmiş taneler, hurma tomurcuğundan sarkmış salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar (bahçeleri) çıkarırız. (Her birinin) meyvesine önce meyvenin ilk yetiştiği sırada, bir de olgunlaştığı sırada bakın. Şüphesiz bunlarda inanan bir toplum için elbette birçok ibret vardır.

100. (Hal böyle iken tuttular,) cinleri Allah'a ortak yaptılar. Halbuki onları da O yaratmıştır. Bilgisizce O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar. O, onların (bu türlü) sıfatlandırmalarından uzaktır ve şânı yücedir.

101. Gökleri ve yeri yoktan var eden O'dur. O'nun bir eşi olmadığı halde nasıl (olur da) O'nun bir çocuğu olabilir! Her şeyi O yaratmıştır ve O, her şeyi bilendir.

102. İşte, sizin Rabbiniz olan Allah böyledir. O'ndan başka hiçbir İlâh/Rab yoktur. Her şeyi yaratan O'dur. O halde O'na kulluk edin. Her şeyin himayesi, yönetimi O'nun elindedir.

(Bundan anlaşılıyor ki kim, Allah'ı bırakıp kime ve neye kulluk ederse, yani taparcasına ona sarılırsa o, onun rabbi veya ilâhı durumundadır. Mü'min ancak Allah'a kulluk eder, Rab olarak da ancak Allah'ı tanır ve ancak O'nun emirlerine uygun yaşamakla hayat bulur). [bk. 1/4; 9/31; 40/62; 41/30; 46/13]

103. Gözler O'nu idrak edip göremez. O ise bütün gözleri görür. O Latîf'tir (dünyada gözle görülmez, kullarına da lütuf sahibidir), her şeyden haberi olandır.

104. Doğrusu size, Rabbinizden basîretler (deliller ve hakikati anlama kabiliyeti)[15] geldi. Artık kim (hakikati) görür (ve iman eder)se lehine, kim de (ondan) kör kalırsa aleyhinedir. (De ki:) "Ben de sizin üzerinize bir koruyucu değilim (ancak bir tebliğciyim)."

[15] Beydâvî, "besâir" kelimesini "deliller" diye kaydetmiştir.

105. İşte böylece âyetleri türlü türlü (üsluplarla) açıklamamız, (inkârcılar şaşırdıklarından:) "Sen ders görmüş (çok şey okumuş)sun." demeleri, bir de onu (Kur'an'ı) bilecek topluma iyice açıklamamız içindir (diyedir).

106. (Resûlüm!) Rabbinden sana vahyedilene uy; O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. (Allah'ın sıfatlarını, Rabliğini, hüküm ve hâkimiyetini başkalarına veren) müşriklerden yüz çevir!

107. Eğer Allah dileseydi (yani iradelerinde serbest bırakmasaydı) müşrik olmazlardı. Seni onların üzerine bir gözcü de yapmadık, sen onların üzerine (koruyucu) bir vekil de değilsin.

(Allah, insanlara din seçmede zorlayıcı değildir. Doğru yolu gösterir, seçme yeteneği ve izni verir, böylece sorumluluk da insana ait olur.)

108. (Onların) Allah'tan başka (değer verip) taptıklarına (hakaret edip) sövmeyin. Sonra (onlar da) cahillik ederek hadlerini aşıp Allah'a söverler. Biz her ümmete yaptıklarını böylece süslü (cazip) gösterdik. Sonunda onların dönüşleri yalnız Rablerinedir. O, onlara (dünyada) ne yapmakta olduklarını haber verecektir.

(Siz mü'minler olarak onlara yalnız İslâm'ın özellik ve güzelliklerini anlatın. İlâhlaşmış put ve tapınaklarına kötü kelime ile sövmek yerine onların batıl, şirk ve küfür olduklarını uygun ifade ile söylemek ve elbette onları yermek gerekir. Yoksa onları onaylama gafletine düşmüş olunur.)

109. Onlar, eğer kendilerine (istedikleri gibi) bir mucize gelse, mutlaka ona inanacaklarına (dair), olanca güçleriyle Allah'a yemin ettiler. (Resûlüm!) De ki: "Mucizeler ancak Allah katındadır." Siz (mü'minler) farkında değilsiniz! O (istedikleri mucize) gelse (bile ümitlenmeyin), onlar, yine de iman etmezler.

110. Biz onların (kötü niyetlerinden dolayı) kalplerini ve gözlerini ters çeviririz de 'ilk defa ona inanmadıkları gibi' (yine inanmazlar) biz de onları, azgınlıkları içinde şaşkın olarak bırakırız.

(Çünkü o müşrikler, iradelerini küfre sarf etmekte ve inanmayacakları halde mahsus mucize istemektedirler.)[16] *[krş. 10/96-97]*

[16] Mehmed Vehbi, IV, 1506.

111. Eğer gerçekten biz, onlara melekleri indirseydik, ölüler kendileriyle konuşsaydı ve her şeyi onlara karşı (senin söylediklerine) kefil olarak toplasaydık, Allah'ın dilemesi hariç yine inanmazlardı. Fakat onların pek çoğu (bu konuda) bilgisizdirler. [krş. 6/124; 17/92; 25/21]

112. İşte böylece biz, her peygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. (Bunlar,) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Eğer Rabbin dileseydi (imtihan için izin vermeseydi), onlar bunu yapamazlardı. Öyleyse onları iftiraları ile başbaşa bırak.

113. Bir de onlar (şeytanlar), âhirete inanmayanların gönüllerinin o (yaldızlı sözleri)ne meyletmesi, ondan hoşlanmaları ve kazandıkları kadar (günah) işlemeleri için (böyle yaparlar).

114. (De ki): "O, size Kitab'ı (her hükmüyle) açıklanmış olarak indirdiği halde Allah'tan başka bir hakem mi arayayım?" Kendilerine kitap verdiklerimiz(den yahudi ve hıristiyan âlimleri) de o (Kur'an')ın gerçekten Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Bu hususta sakın şüpheye düşenlerden olma!

115. Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

116. Eğer yeryüzündeki (insan)ların çoğuna (çoğunluğun İslâm'a uymayan rey ve kararına) uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar zandan başkasına uymazlar ve (bundan dolayı da) onlar, ancak yalan yanlış söylerler.

(Farzları, helal ve haramları tayin, tespit ve uygulamada ilâhî hükümler esas alınır. İlâhî esaslara aykırı olan çoğunluğun verdiği hükümlere itibar edilmez. Yoksa haramlar serbest, farzlar yasak hâle gelir. Bunun içindir ki ilâhî hükümleri geçerli saymayan çoğunluğa itibar edilir ve onların arzularından çıkan dînî hükümlere uyulursa, farkında olmadan bunlar ilâhlık mevkiine getirilmiş olur.) [bk. 2/256; 9/31; 33/36]

117. Şüphesiz Rabbin, evet O, kendi yolundan sapanı pek iyi bildiği gibi, doğru yolda olanları da çok iyi bilir.

118. O halde O'nun âyetlerine inanıyorsanız, üzerine Allah'ın ismi anılan (besmele ile kesilen hayvan)ların etinden yiyin.

119. Size ne oluyor da, üzerine Allah adı anılan (helal) şeylerden yemiyorsunuz? Halbuki, çaresiz kalıp (yemeye) muhtaç olduğunuz şeylerin dışında, (Allah) size haram kıldığı şeyleri ayrı ayrı açıklamıştır. Muhakkak ki (insanlardan) çoğu, bilgisizce kendi arzu (ve heves)leriyle, (kendi saptığı gibi halkı da) saptırırlar. Hiç şüphesiz Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilmektedir.

120. Günahın açığını da gizlisini de bırakın. Hiç şüphesiz günah işleyenler, o kazandıkları şeyler yüzünden cezalandırılacaklardır.

121. (Kesilirken) üzerine Allah'ın ismi (kasten)[17] anılmayan (Besmele çekilmeyen) şeylerden yemeyin. Çünkü o(nu yemek) kesinlikle (Allah'a) itaatsizliktir. Hakikaten şeytanlar sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına fısıldar (telkinde bulunur)lar. Eğer onlara (gönüllü) itaat ederseniz, elbette siz de (Allah'a) ortak koşanlardan olursunuz.

[17] Elmalılı, III, 242; İbni Kesîr (Sâbûnî), I, 612-613.

(Şeytanın dostları; fâsıklar, münâfıklar, inkârcılar ve tâğûtlardır. Hepsi de şeytanın isteği doğrultusunda Allah'ın emir ve yasaklarının aksini yapmak ve yaptırmak ve kendi fikirlerine/ideolojilerine bağlılık isterler. Böyle iken onlara gönüllü itaat etmek, Allah'a ortak koşmak olur.)

122. (Mânen) ölü (durumunda) iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar içinde (doğru dürüst) yürüyeceği bir nur(u iman) verdiğimiz kimse, (küfrün) karanlıklar(ı) içinde kalıp ondan hiç çıkamayan kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere, yaptıkları yine de süslü göründü.

123. Böylece biz, (mevki ve servetçe) ileri gelenleri o yerde (maddî ve mânevî her türlü) hilekârlık/düzenbazlık yapmalarından dolayı oranın günahkârları yaptık.[18] Halbuki onlar, ancak kendilerine hilekârlık (düzenbazlık) yaparlar da bunun farkında olmazlar.

(Niçin ahlâksızlar toplumun ileri gelenleri olur? Çünkü hak ehli olanlar birleşip kendi varlığını gösteremez; suçlu, vurguncu, talancı ve ahlâksızlara karşı koyamaz, korkak ve hareketsiz kalırlar, onlar da kendi taraftarlarıyla birlikte bunların liderleri durumuna gelir. Böylece bunlar bozgunculukla, kendi yalan ve batıl işleriyle halkı sevk ve idare ederler. Ama Allah'ın hesabını unuturlar.)

[18] Râzî, III, 114; İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 172.

124. Onlar, bir âyet geldiği zaman: "Allah'ın peygamberlerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla iman etmeyiz." dediler. Allah, peygamberliği nereye (kime) vereceğini çok iyi bilir. Suç işleyenlere, hilekârlık yapmaları sebebiyle, Allah katından bir aşağılama ve çok şiddetli bir azap erişecektir.

125. Allah, kimi doğru yola iletmek isterse, onun göğsünü İslâm'a açar. Kimi de (niyet ve ameline göre) sapıklıkta bırakmak isterse, (İslâm'ı kabule karşı) sanki göğe çıkıyormuş gibi onun göğsünü dar ve sıkıntılı yapar. Böylece Allah, iman etmeyenlere bir azap/bir rüsvalık verir.

(Rabbimiz bu âyet-i kerîmede, yaratmış olduğu kâinattaki kanuna işaret ederek misal veriyor; insan göğe doğru yükseldikçe oksijen azalıp basınç düştüğünden göğsü daralıp teneffüs etmesi nasıl güçleşiyorsa, İslâm'ı içine sindiremeyenlerin de İslâm'a karşı içlerinin daralacağı, İslâm'ı yaşayanlar çoğaldıkça daha da bunalacağı anlatılıyor.)

126. Bu (İslâm), Rabbinin dosdoğru yoludur. Düşünen (ve öğüt alan) bir toplum için biz âyetleri geniş geniş açıkladık.

(Doğru yol için ölçü, Allah'ın kitabı ve Resûlü'nün örnek hayatıdır. Onlara uymayan ve onları esas almayan bütün fikir, görüş ve sözler, kimin olursa olsun alınmaz, itibar edilmez.) [bk. 6/153; 14/1; 26/24]

127. O (öğüt alıp yerine getire)nlere, Rableri katında 'selam' (denen cennet) yurdu vardır. O, yapmakta oldukları (hayırlı işleri)nden dolayı onların dostudur.

128. O gün (Allah), onların hepsini (huzurunda) toplayacak: "Ey cinler (şeytanlar) topluluğu! İnsanlarla (onları azdırmak suretiyle) çok uğraştınız." (diyecek). İnsanlardan onların dostları da: "Ey Rabbimiz! (Biz) birbirimizden faydalandık ve bize tayin ettiğin ecelimize eriştik." diyecek. O'da buyuracak ki: "Öyleyse Allah'ın dilediği (müddet)[19] dışında yeriniz, içinde sürekli kalmak üzere ateştir. Şüphesiz ki Rabbin, tam hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."

[19] Beydâvî; Celâleyn; Elmalılı, III, 2054. "Müddet" kelimesini "kimseler" olarak da ifade edenler olmuştur (Cevzî, II, 55). Çoğunluğun tercihi, yukarıdaki mâna doğrultusundadır.

129. İşte kazanmakta oldukları (günahlar) yüzünden zalimlerin bir kısmını, diğerlerinin başına diker/peşine takarız (o da onu felâkete götürür).

(Bu âyet zalimler için bir açık tehdittir. Gerek günahlarla nefse zulüm gerek yönetimde, gerek ticaretinde insanlara zulüm; yani zulmün her türlüsü bu âyetin içine girmektedir. Zalimler de kurtulacak değillerdir.)[20] *[bk. 6/45, 47, 135]*

[20] Zeydan, s. 152-153.

130. Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden, size âyetlerimi tebliğ eden ve (kıyamette) bugününüze kavuşmak hususunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? Onlar: "(Kabahat bizde, biz) kendi aleyhimize şahidiz." derler.

İşte dünya hayatı onları aldattı; hakikaten onlar inkârcı olduklarına (dair) kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.

131. Bu (peygamberleri gönderme hususu), şunun içindir ki: Senin Rabbin, halkı habersiz iken (uyarılmamışken), memleketleri haksız yere helak edici değildir.

132. Herkes için yaptıklarına göre (türlü türlü) dereceler vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.

133. Rabbin, hem hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, hem de merhametli olandır. Dilerse sizi ortadan kaldırır; sizi başka bir toplumun soyundan yarattığı gibi, sizden sonra da dilediğini yerinize getirir.

134. Size vaadedilen (isyanınızdan dolayı sizi helak edip yerinize dilediği başka milleti getirmesi, kıyametin kopması, tekrar dirilme, haşr ve hesap günü gibi) şeyler muhakkak gelecektir. Siz, onun önüne geçemezsiniz.

135. (Resûlüm!) De ki: “Ey kavmim! Gücünüzün yettiğini sonuna kadar yapın; muhakkak ki ben (vazifemi) yapmaktayım. (Dünya) yurdun(un) sonu kimin lehine olacak yakında bileceksiniz. Muhakkak ki zulmedenler kurtuluşa eremezler.”

136. Onlar Allah’ın yarattığı ekin ve hayvanlardan[21] O’nun için bir pay ayırdılar da kendi boş zanlarınca: “Şu Allah’ın, şu da (tapınmada O’na) ortak yaptığımız (putlar)ın.” dediler. Ortakları için ayrılanlar Allah’a ulaşmaz ama Allah için ayrılan o (hisse, “Allah zengindir” diye put edindikleri) ortaklarına gider (onların hissesine katılır)dı. Verdikleri hüküm ne kötüdür! [bk. 5/103; krş. 16/56]

(Câhiliye Arapları’ndan Havlanlı müşrikler, mahsul ve hayvanlardan bir kısmını Allah ile putları arasında bölüştürürlerdi. Allah için ayırdıklarını misafir ve fakirlere sarf ederler, putları için ayırdıklarının gelirlerini ise onların huzurunda kurban, âyin vs. için harcarlar, kendileri de faydalanırlardı. Eğer Allah için verilmek üzere ayrılanlar putlarınkinden daha iyi veya fazla olursa, putlarınki ile değiştirirler, yahut fazlasını putlarınkine katarlardı. Putlara ayrılan daha iyi ve fazla çıkarsa aynen kalırdı.[22] *İşte bu âyete göre, put ve benzerlerini Allah’ı sever gibi sevme (2/165), ona bağlanma, tapınma, aynı zamanda kendi menfaatlerini güvenceye almak için de onları ayakta tutmaya yarayan bu tür âdet ve harcamalar, şirk ve müşrikliktir. İşte müşriklerin en belirgin vasıfları görünürde Allah’ı tanımalarına rağmen fiilen putları, Allahu Teâlâ’dan öncelikli ve önemli saymalarıdır. 28/63. âyete göre, aslında bunlar, kendilerine tapmaktadırlar.)*

[21] Deve, sığır ve koyunun dişilerinden.

[22] İbnü'l-Kelbî, s. 28-44.

137. Bir de onların ortakları (olan o putlara hizmetle görevli kâhinler), onları helake sevketmek ve dinlerini karıştırıp bozmak için, müşriklerden çoğuna (kız) çocuklarını öldürmeyi hoş (bir şey gibi) gösterdiler. Allah dileseydi (kendi iradelerine bırakmasaydı) bunu yapmazlardı. O halde onları uydurdukları şeylerle başbaşa bırak.[23]

[23] Bilindiği üzere 18. asra kadar Avrupa'daki kadının değersizliği ve ahlâkça düşüklüğü gibi, İslâm'dan önceki câhiliye devri müşrik toplumda genellikle ahlâk seviyesi çok düşük olduğundan, kadınların değeri de düşüktü. Genellikle bu yüzden kız çocukları büyüdüğü zaman esir olurlar veya çevrenin tesiriyle utanmasız, hayasız/iffetsiz olmaları sebebiyle vücutlarını teşhir etmeleriyle namuslarına kara leke getirirler korkusuyla, onları daha küçükken çeşitli bahane ve usullerle öldürüyorlardı (6/140). Erkek çocuklar fazla da olsa böyle değildi. İslâm geldiği zaman gerek bunu, gerekse cenin halindeki çocuğun katlini yasaklamıştır (17/31). Hatta Peygamberimiz (sas.) çocukları korumak hususunda, çocuk sütteyken tekrar gebelik durumu olursa bu durumda verilecek sütün çocuğa zararlı olacağından bahisle bizleri uyarmış, "Çocuklarınızı gizli mahvetmeyin." buyurmuştur (Karadâvî, s. 215-217).

138. Onlar, (boş) zanlarına göre: "(İlâhlarımıza ait olan) bu hayvanlar ve ekinler haramdır. Onları bizim dilediklerimizden başkası yiyemez, birtakım hayvanların sırtları(na binmek veya yük vurmak) da haramdır." dediler. Birtakım hayvanlar da vardır ki (Allah emrediyor diye) O'na iftira ederek, üzerine Allah'ın ismini anmazlar (besmelesiz keser veya öldürürler). O da, onları iftira ettikleri şeyler yüzünden cezalandıracaktır.

139. Yine dediler ki: "Bu hayvanların karnındakiler (canlı doğarsa) erkeklerimize helal, kadınlarımıza haramdır. Eğer o ölü (doğar) ise hepsi on(u yeme)de ortaktırlar." Allah onlara, böyle nitelendirip ayırt etmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, mutlak ilim ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

140. Bilgisizlik yüzünden beyinsizce (kız) çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine (helal olarak) rızık verdiği şeyleri Allah'a iftira ederek haram yapanlar, muhakkak ki (dünya ve âhirette) ziyana uğradılar. Onlar gerçekten saptılar ve doğru yolu da bulacak değillerdir.[24]

[24] Câhiliye Arapları'nın kız çocuklarını öldürmeleri yalnız açlık korkusundan değildi. [Öldürmeleri hakkında bk. 6/137. âyetin dipnotu; 16/59; 17/31; 81/8-9]

141. O bağlı ve bostanlı bahçeleri, tatları çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, (yaprakları ve meyveleri) birbirine benzeyen ve birbirinden farklı zeytin ve narları yaratıp yetiştiren O'dur. (Onlar,) meyve verince meyvesinden yiyin. Toplandığı ve biçildiği günde de, hakkını (öşrünü, zekât ve sadakasını) verin; fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.

142. Gerek yük taşımak, gerek (kesmek ve yününden) döşek (ve yaygı) yapmak için (kullanılan deve, sığır, koyun vb.) davarları (yaratan O'dur). Allah'ın size rızık (olarak) verdiği şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarını izlemeyin (haram yemeyin ve günah işlemeyin). Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. [krş. 2/168-169]

143. (Allah, o hayvanları) sekiz eş (yarattı), koyundan iki, keçiden de iki. De ki: "(Allah) iki erkeği mi haram etti, iki dişiyi mi, yoksa bu iki dişinin

rahimlerinde bulunan (yavru)ları mı? Eğer doğru söyleyenler iseniz bana, ilme dayanarak haber verin."

(Câhiliye döneminde Araplar, bazen hayvanların erkeklerini, bazen dişilerini, bazen de bunların yavrularını haram sayarlardı.)[25]

[25] Davudoğlu, s.148.

144. Deveden de iki, sığırdan da iki (çift yarattı). De ki: "(Allah) iki erkeği mi, iki dişiyi mi, yoksa (bu) iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavru)ları mı haram etti?" Yoksa Allah size bunu tavsiye ederken, siz şahit (olarak orada) mıydınız? Böyle bilgisizce insanları saptırmak için Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimse bulunabilir mi? Şüphesiz Allah o zalimler güruhunu doğru yola eriştirmez.

145. (Resûlüm!) De ki: "Bana vahyedilenler arasında (Allah'a karşı olan tavrınızdan dolayı haram dediklerinizden) yiyen bir kimseye[26] haram edileni bulamıyorum. Aksine (helal dediğiniz) ölü veya akıtılmış kan[27] veya domuz eti -ki zaten murdardır- yahut da bir fısk, yani Allah'tan başkası adına (kesilen hayvan)lar haramdır. Kim de çaresiz kalırsa, (başkasının hakkına) saldırmamak ve (zaruret) sınırı(nı) aşmamak üzere (isteksiz olarak yerse), şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok acıyandır."[28]

[26] Âyet-i kerîmedeki "tâim"den sonra gelen "yet'amuhu" lafzı, ziyade takrir içindir.

[27] Mâide sûresi üçüncü âyetteki "kan" mutlaktır; burada "akan kan" mukayyed olarak gelmiştir. Sebep bir olunca hüküm de aynıdır. Ancak karaciğer, dalak ve etin içindeki akmayan, pıhtılaşmış kanlar bunun dışındadır.

[28] Câhiliye devrinde müşrikler kendi kendilerine bazı şeyleri helal (serbest) bazı şeyleri de haram (yasak) kılmışlardı. İşte bu âyetler, onları reddetmek için inmiştir.

146. Yahudilere tırnaklı (hayvanlar)ın hepsini haram ettik.[29] Sığır ve koyunun iç yağlarını da onlara haram ettik. Yalnız bunların sırtlarının veya bağırsaklarının (yapışmış olarak) taşıdıkları ya da kemiğe karışan yağlar hariçtir.[30] İşte onları azgınlıkları yüzünden[31] böyle cezalandırdık. Biz, elbette hep doğru söyleriz.

[29] Deve, yırtıcı hayvan ve kuşlar gibi tırnaklı canlılar.

[30] "Bağırsak, işkembe ve böbrek etrafındaki yağlar" haram olan iç yağlara dahil idi. [bk. 4/160]

[31] Yahudiler peygamberlerini öldürmüşler, haramı helal, helali haram saymışlar ve tefecilik yaparak fakirleri ezmişlerdir.

147. Eğer (getirdiğin hükümlerde) seni yalanlarlarsa, de ki: "Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir, ama O'nun azabı (bir indi mi), artık suçlular topluluğundan geri çevrilmez."

148. Müşrikler (puta yahut hevasına tapanlar) diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi, ne biz ne de babalarımız müşrik olurdu, üstelik (helal) hiçbir şeyi de haram yapmazdık." Halbuki onlardan öncekiler de azabımızı tadıncaya

kadar (peygamberlerini) böyle yalanlamışlardı. De ki: “Yanınızda (bize açıklayacağınız) bir bilgi mi var? (Varsa) onu bize çıkarı(p gösteri)n. Siz, ancak zanna uyuyorsunuz ve siz, sadece uyduruyorsunuz.”

(Müşrikler hem Allah’tan gelen emirleri ve peygamberi kabullenmez, Allah’ın farzlarını, helallerini haram/yasak, haramlarını da helal/serbest sayarlar, hem de bunları, Allah’ın dilemesine bağlarlar. Aynı zamanda ortaya çıkan Cebriye fırkası da bunlar gibi yaptığı kötü işlerin/günahların hepsinin Allah’ın dilemesiyle olduğunu, kendilerinin bir rolü olmadığını söylerler. Bu yanlış bir inançtır. Çünkü böyle olsa ne peygamber, ne kitap gelirdi. Ne de emir ve yasaklar olurdu. Çünkü yüce Allah, “Kim doğru yola gelmişse, ancak kendi lehine, kim de saparsa kendi aleyhinedir.” (17/15) buyurmaktadır.) [krş. 9/105; 41/40]

149. De ki: “Kesin delil, ancak Allah’ındır. Eğer O dileseydi, elbette hepinizi doğru yola kavuştururdu. (Ama O, size gücünüz dâhilinde sorumluluk verdi ve imtihan için sizi iradenize bıraktı.)”

150. De ki: “Haydi (haram saydıklarınız hakkında) Allah’ın bunu haram ettiğine şahitlik edecek olan şahitlerinizi getirin!” Şahitlik etseler bile, sen onlarla beraber şahitlik etme (sözlerini kabullenme). Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların heves ve arzularına uyma! Onlar, başkalarını Rablerine denk tutuyorlar (onları sevip onlara bağlanıyorlar).

(Bu âyet-i kerîmede, “Âyetlerimizi değersiz sayarak yalanlayanların, âhirete inanmayarak dudak bükenlerin sözlerine değer verip uyma ve onları kabullenme.” diye Resûlullah’ın şahsında bütün mü’minlere uyarı vardır.) [bk. 76/24]

151. De ki: “Geliniz size Rabbinizin haram ettiği şeyi ben okuyayım: O’na hiç bir şeyi ortak/denk tutmayın, anaya babaya da iyilik edin, fakir düşmek (korkusun)dan çocuklarınızı (herhangi bir şekilde) öldürmeyin. Biz, sizin de onların da rızkını veririz. ‘Zinanın ve her türlü kötülüğün’ açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Allah’ın haram ettiği canı (hukukça) geçerli sayılan bir hak olmadıkça öldürmeyin.” İşte (Allah), düşünesiniz (aklınızı kullanasınız) diye size bunları emretti.

152. Yetimin malına da rüşdüne (erginlik yaşına) kadar en güzel (hizmet)in dışında yaklaşmayın. Ölçü ve tartıyı tam ve doğru yapın. Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz. (Birileri hakkında) söz söylediğiniz zaman, akrabanız da olsa adaleti gözetin (taraf tutmayın).[32] Allah’ın ahdini (verdiği emri ve verdiğiniz sözü) yerine getirin. İşte (Allah), düşünüp öğüt alasınız/tutasınız diye bunları emretti.

[32] Burada biri ticaret diğeri de konuşma esnasında olmak üzere iki adalet şekli geçmektedir. Bundan başka hüküm vermede (4/58), şahitlikte (65/2), barışta (4/94), öfkede (5/8), gayrimüslimleri imana davette (60/8), hevâ ve hevese uymada (4/135) adalet emredilmiştir.

153. İşte bu (İslâm), dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun, (başka) yollara uymayın ki (bunlar) sizi Allah'ın yolundan ayırmasın. İşte 'Allah, emirlerine uygun yaşayıp kötülüklerden sakınasınız' diye size bunları emretti.[33]

(151. âyetten buraya kadar olan emirlere "on emir" denilir ki bunlar bütün dinlerde hükmü kesin hususlardır.)

[33] Bu âyetin ışığında, doğru yol ve ölçü, ancak İslâm olduğuna göre, bir kimsenin doğru yolda olması için İslâm'ı hayatına hâkim kılması, iyiliği emredip kötülüğü yasaklaması ve hayat kılavuzunun Kitab, Sünnet ve bunlara bağlı şer'î deliller olması gerekir. İslâm'a uygun olmayan her yol batıldır.

154. Yine biz, iyilik yapanlara (nimetimizi) tamamlamak, her şeyi genişçe açıklamak, doğru yola iletici ve rahmet olmak üzere Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik. Bu sayede onlar (İsrâiloğulları), Rablerine kavuşacaklarına inansınlar (diye).

155. İşte bu (Kur'an), mübarek bir kitaptır ki onu biz indirdik; ona uyun ve onunla korunun/aykırı davranmaktan sakının ki merhamete eresiniz.

156. (Bu Kur'an'ı indirmemizin sebebi): "Kitap(lar), yalnız bizden önceki topluluklar (yahudi ve hıristiyanlar)a indirildi, biz ise, onların okunmasından hakikaten habersizdik (anlamıyorduk)." demeyesiniz diyedir.

157. Yahut: "Bize kitap gönderilseydi, biz onlardan daha doğru yolda olurduk." demeyesiniz diyedir. İşte artık size Rabbinizden açık delil, doğru yol (rehberi) ve bir rahmet gelmiştir. Allah'ın âyetlerini yalanlayandan ve onlardan yüz çeviren (ve çevirten)lerden daha zalim kimse bulunabilir mi? Âyetlerimizden yüz çevirenleri (bu) yüz çevirmeleri sebebiyle, azabın en kötüsüyle cezalandıracağız.

158. (İnanmak için ne bekliyorlar?) Onlar mutlaka kendilerine (ölüm veya azap) meleklerinin gelmesini yahut Rabbinin (imha eden azabının) gelmesini ya da Rabbinden (kendilerini imana mecbur eden) bazı alametlerin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bazı alametleri geldiği gün, evvelce iman etmemiş veya imanında hayır kazanmamış hiçbir kimseye imanı fayda vermez.[34] De ki: "Bekleyin (o alametleri)! Şüphesiz biz (de) bekleyenlerdeniz."

[34] Bu iman, ye's halindeki imandır. Çaresizlik ve son pişmanlık halindeki iman da fayda vermez. Ayrıca âyetteki "imanında hayır kazanmamış hiç kimseye" kaydı, amelsiz imanın bir fayda vermeyeceğini ve muteber olmayacağını savunanların delilidir (Beydâvî).

159. Dinlerini (bir kısmını uygulayıp, bir kısmını uygulamaktan kaçınarak) parça parça edenler ve (şirk ve tâğûta mensup liderlerin, hevâ ve hevesleri uğruna dinde) grup grup ayrılanlar var ya, sen hiçbir şekilde onlardan değilsin (senin onlarla hiçbir surette alâkan yoktur). Onların işi Allah'a aittir. Sonra (Allah,) onlara yaptıklarını haber verecek (ve hesaplarını görecek)tir. [krş. 3/102-103; 30/32]

160. Kim (Allah'a) bir iyilik (ve tevhid)le gelirse, kendisine onun on misli (sevap) vardır. Kim de bir kötülükle gelirse o, sadece onun dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.

161. De ki: "Şüphesiz ben, Rabbimin beni doğru yola, dosdoğru bir din olan İbrahim'in Hanîf (tevhid)[35] Dîni'ne ilettiği (bir kimse)yim. O müşriklerden değildi."

[35] Hz. İbrahim'in hanîf olan dîininin esasları şöyledir: 1. Allah'ın varlığına, birliğine ve bütün peygamberlere inanmak. 2. Allah'tan başka hiçbir şeyi ilâhlaştırmamak, rableştirmemek. 3. Allah'ın koyduğu esaslarda yürümek. 4. Hakk'a yönelip her türlü batıldan ve haramdan uzak kalmak.

162. De ki: "Benim namazım, (hac, umre, diğer) ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir."

163. "O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum. Ben (bu ümmette) müslümanların ilkiyim." [krş. 6/14 ve dipnotu]

164. De ki: "O (Allah), her şeyin Rabbi iken, ben Allah'tan başka bir rab mı arayayım? Herkesin kazandığı ancak kendisinedir. Hiçbir günahkâr, diğerinin (işlediği günah) yükünü taşımaz (herkes kendi yaptığından sorumludur). Sonunda dönüşünüz ancak Rabbinizedir. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri, (O) size haber verecektir."

(Bu ayetle insanlık tarihinde ilk defa suçların şahsiliği esası getirilmiştir. Bu sebeple cahiliye devrinde suç işleyenin yakın akrabalarını da suça ortak etmek suretiyle işlenen kan davaları zulmü yasaklanmıştır. [krş. 2/286; 35/18]

165. Sizi (emirlerini yerine getirmede) yeryüzünün halifeleri/görevlileri yapan, size verdiği şeylerde sizi imtihan etmek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz ki Rabbinin cezası serîdir ve yine şüphesiz O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

(Bu âyetten şu üç sonuç çıkmaktadır: 1. İnsanın, içinde yaşadığı dünyada ilâhî tebliğin ve hükmün yerine getirilmesini sağlayan halife/yönetici oluşu. 2. İnsanların dünyalık bakımından birbirinden farklı oluşu. 3. Bu farklılığın hikmeti; kazancında çok verilenin de, az verilenin de hatta mahrum edilenin de imtihan edilmesidir. İnsan, verilen bu lütuf karşısında ya şükrünü unutmuş azgınlığını çoğaltmıştır, yahut verilenlerin azlığından şikayet ve isyan etmiştir, yahut da her haline şükredip gereğini yapmıştır.) [bk. 3/134; 24/37]

7. A'râf Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 206 âyettir. A'râf, 46. âyette geçtiği üzere, cennetle *cehennem arasında yüksek bir tepe olup ondan bahsedilmesi itibariyle bu kelime sûreye ad olmuştur. Bazılarına göre sûrenin 163 ve 171. âyetleri Medine'de inmiştir.*

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm, Sâd.

2. (Resûlüm! Bu,) kendisiyle (insanları) uyarman ve inananların da düşünüp öğüt alması (ve irşadlarına vesile olması) için sana indirilen bir kitaptır. Bundan dolayı yüreğinde bir sıkıntı/bir şüphe olmasın.

3. (Ey insanlar!) Rabbinizden size indirilen (Kur'ân-ı Kerîm')e uyun, onun dışında/onsuz birtakım velîlere/'önder ve dostlara' uyup peşlerinden gitmeyin.[1] Ne az öğüt alıyorsunuz!

[1] Çünkü Allah'ın emirlerine karşı olan işlerde hiç kimseye itaat edilmez (Münâvî, VI, 432).

4. Nice isyankâr memleket (halkı) var ki biz onları helak ettik. Öyle ki azabımız onlara (Lût kavmine) geceleyin veya (Şuayb kavmine) gündüz uykusunda iken geliverdi. [krş. 7/97-99; 16/45]

5. Azabımız onlara geldiğinde, onların yakınmaları (itirafları): "Biz gerçekten (Allah'ın hududunu aşan) zalimlerdendik." demelerinden başka bir şey olmadı.

6. Kendilerine (peygamber) gönderilenlere, (sapmalarının sebebini) mutlaka soracağız ve gönderilen (peygamber)lere de (kendilerine uyup uymayandan ve tebliğ vazifesinden) elbette soracağız.

7. Ve onlara (dünyada yaptıkları) her şeyi, kesin bilgi(miz) ile mutlaka anlatacağız. Biz, hiçbir zaman onlardan uzak (ve habersiz) değildik.

8. O gün (kıyamette, herkesin dünyada yapıp ettiğini) tartmak haktır (gerçektir). Kimlerin tartıları (sevapça) ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

9. Kimlerin de terazileri(nin sevap tarafı) hafif gelirse, işte onlar (inkâr ederek veya değer vermeyerek) âyetlerimize haksızlık ettiklerinden dolayı, kendilerine yazık eden kimselerdir.

10. Andolsun ki sizi yeryüzüne yerleştirdik ve size orada (birçok) geçim vasıtaları meydana getirdik. Öyleyken pek az şükretmektesiniz.

11. Yine andolsun ki sizi(n önce insan olarak maddenizi) yarattık, sonra size (teşekkül devresinde insan olarak) şekil verdik, sonra da meleklere: "(Kudretim için) Âdem'e secde edin." dedik. İblis'ten başka hepsi secde ettiler; o, secde edenlerden olmadı. [krş. 2/34-39]

(Âyet-i kerîmede geçtiği üzere insan, kendisinin yaratıcısı değildir. Kendisine şekil/suret, dillerini ve renklerini veren de kendisi değildir (3/6; 30/22; 40/64; 64/3). Bunun gibi bilgisi de ezelî, ebedî, herşeyi kapsayıcı ve görecesiz değildir. Böyle olunca insan yüce Yaradanı'na karşı, İblis misâli O'nun yüceliğini tanısa bile, büyüklük taslayarak secde/ibadet etmez, emrini yerine getirmezse, nankörlük yapmış/kâfir olmuş ve şeytanın kendine benzetmeye çalıştığı kimselerden olmuş olur.)

12. (Allah, İblis'e:) "Sana emrettiğim zaman, secde etmekten seni meneden nedir?" dedi. (İblis de:) "Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yaratın." dedi.

13. (Allah:) "Öyleyse, in oradan! Orada (cennette) büyüklük taslaman (kafa tutman) senin haddine değildir. Çık oradan! Çünkü sen aşağılıklardansın!" buyurdu.

(İşte şeytan, yüce Allah'ın emrine karşılık hevâsına göre akıl yürüttüğünden ve Allah'a itaat etmeyip kendi fikri doğrultusunda hareket ettiğinden lanetli ve aşağılık olmuştur.)

14. (İblis: "Hiç olmazsa insanların tekrar) dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver." dedi.

15. (Allah:) "Sen mühlet verilenlerdensin." buyurdu.

16. (İblis:) "Madem ki beni (rahmet ve cennetinden kovup) azgın bıraktın; andolsun ki ben de insanlar(ı saptırmak) için senin doğru yolunda onlar için (pusu kurup) oturacağım."

17. "Sonra onların önlerinden arkalarından sağlarından, sollarından (her yönden onları azdırmak için) yanlarına gelip sokulacağım (onları azdırıp saptıracağım.) Sen de onların çoğunu şükrünü (kulluğunu) yerine getirenlerden bulmayacaksın." dedi.

(Allah'ın emri şeytanın aklına yatmadı, bundan dolayı emrine itaat etmedi. Yüce Allah da onu lanetleyip huzurundan kovdu ve kendi azgınlığında bıraktı. Bundan böyle şeytan, kendisinin yaptığı gibi insanları, hem Allah'ın emrine karşı, kendi fikrini ön plana çıkarmaya, kendi fikir ve görüşüne göre davranmaya hem de Allah'ın yasak ettiği şeyleri yapmaya teşvik edecektir. Böylece kimi günaha, kimi küfre sapacaktır. Allah'ın emri aksine emir veren de kendini rab yerine koymuş olacaktır. Gerçek müslümanlar şeytanın tuzaklarına düşmezler.) [krş. 4/118-119; 36/60; 38/76-83]

18. (Allah) buyurdu ki: "Haydi, yerilmiş ve (rahmetimden) kovulmuş olarak çık oradan! Onlardan kim sana uyarsa, andolsun ki hepinizi cehenneme dolduracağım."

19. (Allah, Âdem'e şöyle hitap etti:) "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleş(in), dilediğiniz yerden yiyin. (Fakat) şu ağaca yaklaşmayın. Sonra kendisine yazık edenlerden olursunuz."

20-21. Derken şeytan, onlara, (gözlerinden örtülerek) gizlenmiş ayıp yerlerini kendilerine göstermek için, (cennet kapısı yanında onlara şöyle) fısıldadı da: "Rabbiniz size, meleklerden olursunuz veya (cennette) ebedî kalanlardan bulunursunuz diye, bu ağaçtan (meyve) yemenizi yasakladı." dedi. Ardından: "Şüphesiz ben, sizin (iyiliğiniz) için öğüt verenlerdenim." diye de yemin etti.

22. İşte böylece, ikisini de aldatarak (o yasak meyveden yedirdi ve Allah katındaki mevkilerini) aşağı indirdi. Onlar ağacı(n meyvesini) tattıklarında (bir ceza olarak cennet giysisi soyuldu) ikisinin de edep yerleri açılıverdi ve cennet yaprağı ile oralarını örtmeye başladılar. Rableri de onlara: "Ben, sizin bu ağaçtan (meyve) yemenizi yasaklamadım mı? Şeytan muhakkak ki size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi. [krş. 2/35-37; 20/116-123]

(Âyet-i kerîmede bize ibretlik bir ders çıkıyor ki o da, Allah'ın yasak ettiklerini nefis, şeytan ve benzerleri cazip gösterse de asla onlara yaklaşmamaktır.)

23. (İkisi de:) "Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan muhakkak biz, ziyana uğrayanlardan oluruz." dediler.[2]

[2] Kalpte Allah'ın emri yerine, nefsin emri (heva ve heves) hâkim olursa insan ziyana uğrayanlardan olur (Mukâtil, s. 89).

24. (Allah) buyurdu ki: "(Şeytana uymakta) birbirinize düşman olarak inin, sizin için yeryüzünde (ecelinizin geleceği) bir zamana kadar kalmak ve geçinmek (artık takdir edilmiş)tir." [bk. 2/36; 20/123]

25. Yine buyurdu ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (dirilip) çıkarılacaksınız." [bk. 84/3-5]

26. Ey Âdemoğulları! Size edep yerlerinizi örtecek bir giysi, giyinip süsleneceğiniz bir elbise ihsan ettik.[3] Takvâ (Allah'ın emrine uygun hareket, haya ve iffetini koruma) elbisesi ise daha hayırlıdır. İşte bunlar Allah'ın âyetleri (lütfunun alametleri)ndendir ki belki bu sayede düşünüp öğüt alırlar. [krş. 7/32 ve dipnotu]

(Bu elbiselerin ancak her ikisinin beraber bulunması, insanı Allah yanında şerefli kılar. Bu da Allah'a gereği gibi saygı duymak ve O'na itaat etmekle ve haya/utanma duygusu ile olur.)

[3] bk. 57/25.

27. Ey Âdemoğulları! Şeytan (ilk defa) ana babanızı, (yanıltıp) çirkin yerlerini kendilerine göstermek için örtülerini soyarak cennetten çıkar(mayı başar)dığı gibi, sizi de şaşırtıp saptırmasın! Çünkü o da, yandaşları da, sizin kendilerini görmeyeceğiniz yerden sizi görür(ler). Elbette biz, şeytanları, iman etmeyenlerin dostları yaptık.

(Şeytan ve şeytanın insan ve cin dostları aynı gayede olup Allah'ın emrini tutmak isteyenlere düşmanlık ederler. İnsan da böylece Allah'ın emir ve yasağını ön planda tutmaz da şeytanın ve dostlarının cazip gösterdiği şeylere uyarsa, burada olduğu gibi, bulunduğu mevkii ve durumdan ihraç edilme ve mahremiyetinin ortaya çıkması söz konusudur. Şeytanın gayesi de budur.)

28. Onlar, kötü (haram) bir iş yaptıkları zaman: "Babalarımızı bu yolda bulduk, (onlarda bunları gördük, bunları öğrendik.) Allah da bize bunu emretti." derler. De ki: "Şüphesiz ki Allah, çirkin işleri emretmez. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"

29. De ki: "Rabbim bana adaleti ve itidâli emretti. Her mescidde (namazda) yüzlerinizi (kıbleye) çevirin. Dini yalnız 'Allah'a has kılarak' (ve ihlasla) kendisine (kulluk edip) yalvarın (başkalarını putlaştırıp/tanrılaştırıp onlara sığınmayın. Unutmayın ki) ilk defa sizi yarattığı gibi, yine (O'na) döneceksiniz."

30. (Allah, insanlardan) bir kısmını doğru yola iletti, bir kısmının üzerine de (kötü niyet ve amellerine göre) sapıklık (sıfatı) hak oldu. Çünkü onlar, Allah'ı bırakıp şeytan (ve ona yandaş olan)ları velî (dost ve önder) edindiler, (üstelik) kendilerinin de (hâlâ) doğru yolda olduklarını sanırlar. [bk. 16/36]

31. Ey Âdemoğulları! Her mescid(de yani secde edeceğiniz zaman ve mekân)da ziynet (olan temiz ve güzel elbise)nizi alın (giyinin).[4] Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.

[4] Câhiliye döneminde Araplar, "içinde günah işlediğimiz elbiselerimizle tavaf etmeyiz" diyerek Kâbe'yi çıplak tavaf ederlerdi. Bu âyet, bu hâdise hakkında nâzil oldu (Beydâvî).

32. De ki: "Allah'ın kulları için (yaratıp) çıkardığı süsü (ve onların maddelerini) ve rızıktan temiz/helal olanlarını kim haram etmiştir?" De ki: "Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet

gününde iman edenler içindir. İşte (biz,) bilen kimseler için âyetlerimizi böyle geniş geniş açıklıyoruz.[5]

[5] Âyet-i kerîmede Allahu Teâlâ, temiz ve güzel olan helal yiyecekleri ne kendine yasaklayarak riyâzete çekilmeyi, ne de aşırı yiyip içerek/israf etmeyi ve haddi aşmayı istiyor, itidâl üzere/dengeli olmamızı murad ediyor (17/27-29). Diğer taraftan insanın süsü olan elbiseleri de caiz olan ölçüler içinde giyinmemizi emretmekte, çul içinde ve hırpânî bir kılıkta gezmeyi veya câhiliyedeki gibi çıplaklığı yasaklamaktadır (33/59). Diğer bir husus da hiç kimsenin Allah'ın helal saydıklarını haram (yasak), haram saydıklarını helal (serbest) yapma yetkisi yoktur (9/31 ve açıklaması).

33. De ki: "Rabbim açığı ile gizlisi ile kötü işleri (her türlü) günahı, haksız yere isyanı/azgınlığı ve kendisine tapılması hususunda hiçbir delil indirmediği şeyi (yüceltip ona bağlanmakla) Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."

34. Her ümmetin bir eceli (takdir edilmiş bir süresi) vardır. Onların eceli gelince ne bir an geri kalabilir, ne de bir an öne geçebilirler (tam vaktinde helak olup giderler).[6]

[6] Toplumsal ecel, toplumun özünü teşkil eden mânevî değer ve dinamiklerin kaybolup başka bir topluma dönüşmesiyle de olabilir.

35. Ey Âdemoğulları! İçinizden size âyetlerimi anlatan bir peygamber gelir de, kim (günahlardan) korunur ve kendini ıslah ederse, onlara hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.

36. Âyetlerimizi yalanlayanlar, onlar(ı kabuld)e büyüklük taslayanlar ve yüz çevirenler var ya, işte onlar, cehennem ehlidirler, onlar orada ebedî kalacaklardır.

(Bu açık âyetlere rağmen 'kendi zan ve hevalarına uyup akıl ve felsefî kanaatlerini esas alan kişiler' Allah'ın gönderdiğini ve Peygamber'e uymayı küçümserler.)

37. Şu halde, Allah'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Onların Kitab'dan nasipleri (ne ise) kendilerine ulaşacaktır. Nihayet canlarını alacak elçilerimiz (melekler) onlara geldikleri zaman: "Allah'ı bırakıp da yalvardıklarınız/dilek ve şikayetlerinizi yaptığınız (putlar) nerede?" diyecekler, onlar da: "Bizi bırakıp kayboldular." diyecekler ve böylece hakikaten inkârcı olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik edecekler.

38. (Allah, onlara:) "Sizden evvel gelip geçmiş cin ve insan ümmetleriyle birlikte siz de girin ateşe." buyurur. Her ümmet (cehenneme) girdikçe (kendisine uyup tâbi olduğu) yandaş (ve önder)lerine lanet eder. Nihayet hepsi peşpeşe orada toplanınca, sonrakiler evvelkiler için: "Ey Rabbimiz! İşte bunlar bizi saptırdı, onlara ateşten bir kat daha (fazla) azap ver." derler. (Allah) buyurur ki: "Her biri(niz) için bir kat fazla (azap) vardır. Fakat siz (onu) bilmezsiniz."

(Yüce Allah, hükümlerini beğenmeyip de açık veya gizli kâfir olan liderlere, hem kâfir olduklarından hem de toplumu bu sapık zihniyetleri doğrultusunda saptırdıklarından dolayı; bunların peşinden gidenlere de; hem kendi iradeleriyle küfre rıza göstererek saptıklarından hem de peşinden gittiklerinin saltanatlarının uzamasına vesile olduklarından dolayı –her iki kesime de– iki kat ceza verir.)[7] *[bk. 2/165-167; 34/31]*

[7] Böylece Cenâb-ı Hak, kim olursa olsun küfre sapanlara itaati ve onlara uymayı yasaklıyor. [bk. 7/24; 33/66-68]

39. Buna karşılık, öncekiler de sonrakilere: "Sizin bize bir üstünlüğünüz yoktur. O halde kazandıklarınız yüzünden siz de tadın azabı!" derler.

40. Âyetlerimizi yalanlayıp da ona (inanmayıp) büyüklük taslayanlar var ya! Göğün kapıları onlar(ın ruhların)a açılmayacak ve halat[8] iğne deliğinden girinceye kadar onlar cennete giremeyeceklerdir. İşte günahkârları böyle cezalandırırız.

[8] Âyetteki "el-cemel" kelimesi, kökü itibariyle hem deve hem de halat anlamına gelmektedir. Sahabe ve tâbiîn, halat ifadesini kullanmıştır. Zemahşerî de İbni Abbas'tan böyle rivayet ederek halat ile iğne arasındaki mecazın uygunluğunu ifade etmiştir. Bazı müfessirler deve ifadesini tercih etmişlerdir.

41. Onlara, cehennem (ateşin)den bir döşek ve üstlerinde de (yine ateşten) örtüler vardır. İşte zalimleri böyle cezalandırırız!

42. İman edip de sâlih amel işleyenler (ise) –ki biz hiç kimseye gücünün yettiğinden başka bir şey teklif etmeyiz–, işte onlar cennetliktirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

43. Onların yüreklerinden 'kin ve haset' cinsinden ne varsa söküp atarız, (köşklerinin) alt tarafından ırmaklar akarken: "Bizi buna eriştiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah, bizi doğru yola iletmeseydi, biz kendimiz (buna) erişemezdik. Andolsun ki Rabbimizin peygamberleri gerçeği getirmiştir." derler. (Onlara:) "İşte (dünyada) yapmış olduğunuz (iyi işler)den dolayı mirasçı edildiğiniz cennet budur." diye seslenilir.

44. Cennetlikler, cehennemliklere (şöyle) seslenirler: "Rabbimizin bize vaadettiğini, biz gerçek olarak gördük. Siz de Rabbiniz'in size (azap) vaadini gerçek olarak gördünüz mü?" (Onlar da:) "Evet." derler. O sırada aralarından bir görevli şöyle seslenir: "Allah'ın laneti zalimlerin üzerine olsun."[9]

[9] Âyetteki "bulduk" kelimesi anlam kolaylığı için "gördük" olarak ifade edilmiştir.

45. "Onlar (insanları) Allah yolundan engelleyen, onu eğri (geri bırakıcı) göstermek isteyenlerdir. Onlar âhireti de inkâr edenlerdir."

46. İki (taraf) arasında bir perde (olan sur) vardır. A'râf'ın (sûrun yüksek tepeleri) üzerinde de (cennetlik ve cehennemliklerin) her birini sîmâlarından tanıyan kimseler vardır. Cennet ehline: "Selâmün aleyküm" (Allah'ın selamı size olsun) diyerek seslenirler ki bunlar çok arzu ettikleri halde, henüz oraya (cennete) girmemiş kimselerdir.

(A'râf, meşhur kavle göre, cennetle cehennem arasındaki sûrun yüksek tepeleri demektir. Huzeyfe (ra.), İbni Mes'ûd (ra.) ve İbni Abbas'tan gelen rivayetlere göre A'râf ehli, yani yüksek tepelerde oturanlar, sevap ve günahları eşit olan kimselerdir. Bunlar, cennete girmeyi arzu ve ümit etmekte olup Allah'ın dilediği bir zamana kadar burada kalacaklar, sonra Allah'ın affına nâil olarak cennete gireceklerdir.)[10]

[10] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 22.

47. Gözleri cehennem ehli tarafına çevrildiği zaman da: "Ey Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğuyla beraber bulundurma." derler.

48. (Yine) A'râf ehli, sîmâlarından kendilerini tanıdıkları (inkârcı) birtakım adamlara seslenerek: "Ne topluluğunuz/ne topladığınız mal ne de büyüklük taslamanız size fayda verdi." derler.

49. “Allah, onları hiçbir rahmete eriştirmez, diye (hakir görüp) yemin ettiğiniz, bu (cennetlik ola)nlar mıydı?” derler. (Bu sırada cennetliklere de şöyle denilir:) “Girin cennete, size hiçbir korku yoktur, siz mahzun olacak da değilsiniz.”

50. Cehennem ehli, cennet ehline: “(Sizdeki) sudan veya Allah’ın size verdiği rızıktan (biraz) da bize akıt(ıp aktar)ın.” diye feryat ederler. Onlar da: “Doğrusu Allah, bunları kâfirlere haram etmiştir.” derler.

51. Onlar (o küfre sapanlar), dinlerini bir eğlence ve oyun yaptılar ve dünya hayatı da kendilerini aldattı. (İşte onlar) bugünlerine kavuşacaklarını unuttukları ve âyetlerimizi bilerek inkâr ettikleri gibi, bugün biz de (ceza içinde) onları unutur (terk eder)iz. [bk. 6/70]

(Kâfirliği benimseyenler, İslâm’ı değersiz gördüler, hatta müslüman olmakla sevinmek yerine, aşağılık kompleksine kapıldılar. Buna karşılık başka ideolojileri yücelttiler. Âyet-i kerîme şu mânayı da ihtiva etmektedir: Onlar, dinlerini eğlence ve zevk haline getirdiler; yani İslâm’ı bırakıp eğlence ve geçici zevklerini din yaptılar ve onlara taptılar. Fahreddîn-i Râzî’nin ifade ettiği gibi, “Onlar dünyaya meylettiler ve onun, ateşin üstünde bir tavan gibi olduğunu düşünmediler.” Böylece nefsin meşru olmayan arzu ve isteklerini hırsla elde etmeye çalıştılar ve böylece cehenneme düştüler (bk. 10/7-8).)

52. Biz, gerçekten onlara iman edecek herhangi bir topluma doğru yolu öğretici ve rahmet olarak, hem de (mâna ve hükümlerini) ilim üzere (tam bir bilgiyle) geniş geniş açıkladığımız bir kitap getirdik.

53. (O kâfirler,) ancak onun tevilini (Kitab’ın haber verdiği sonu) mu bekliyorlar? Onun haber verdiği âkıbet (son), (başlarına) geldiği gün, önceden onu unutanlar: “Hakikaten Rabbimiz’in peygamberleri (bize) gerçeği getirmişti. Şimdi bizim için şefaatçilerden (birileri) var mı ki bize şefaat etseler veya geri (dünyaya) döndürülür müyüz ki (önce) yapmış olduğumuzun başkasını yapsak?”[11] derler. Hiç şüphesiz onlar kendilerine yazık ettiler ve uydurdukları (Allah yerine bağlandıkları) varlıklar da kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.

[11] Âyetten anlaşıldığı üzere, hiçbir suret ve şekilde tekrar dünyaya dönüş yoktur.

54. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde (devrede) yaratan, sonra Arş’ı hükmü altına alan; geceyi, peşi sıra gelen gündüzle bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş olarak yaratan Allah’tır.[12] Haberiniz olsun ki yaratmak da, emir de/hüküm de O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne kadar yücedir![13]

[12] Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında bk. 41/9-12.

[13] Dînin kapsamına giren bütün emirler O’nun emirlerine uygun olmalıdır. [bk. 2/166-167; 4/48; 12/40; 95/8]

55. Rabbinize (gönülden) yalvararak gizlice dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.

56. (İman, ahlâk ve ilâhî adaletle belirli bir) düzen sağlandıktan sonra (bunlardan saparak)[14] yeryüzünde bozgunculuk yapmayın, (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak O’na dua edin. Muhakkak ki iyi hareket eden (ve iyilik yapan)lara Allah’ın rahmeti çok yakındır.

[14] Görülüyor ki fesat, Allah’ın koyduğu adalet ve düzeni bozmaktır (Mukâtil, s 134). [bk. 30/41]

57. O, rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgarları gönderendir. Sonunda o (rüzgar)lar, (topladığı yağmur yüklü) ağır bulutları yüklenince onu, ölü (kurak) bir ülkeye/bölgeye yollarız; derken onunla su indirir ve o (su) ile de (türlü türlü) meyveler (mahsuller) çıkartırız. İşte ölüleri de böyle (diriltip) çıkartacağız. Artık (herhalde bunları) düşünüp ibret alırsınız.[15]

[15] Âyet-i kerîmede, havadan ağır olduğu halde hemen düşmeyen nemlerin, ilâhî kanun gereği, yağmur halinde yağması için, önce rüzgarlarla bir araya getirilip yoğunlaştırıldığı, sonra yüce Allah'ın dilediği yere sevk edilip yağdırıldığı ve orada hayatî bir diriliş vesilesi olduğunun fizîkî bir tablosu sergilenmektedir. İşte burada olduğu gibi, ölüleri diriltmesi de O'nun için çok kolaydır. Bu âyet-i kerîmeden hareketle, ibret vesilesi olacak bir diğer husus da, mü'minler havadaki dağınık bulutlar gibi durmayıp da iman rüzgarıyla bir araya gelip yoğunlaşırlarsa o zaman bir yağış ve yeniden diriliş olacaktır.

58. Rabbinizin izniyle (toprağı) güzel diyarın, bitkisi de (bol/güzel) çıkar. Kötü olandan ise, yararsız bitkiden başkası çıkmaz. İşte şükredecek bir toplum için âyetleri böyle çeşitli şekillerde açıklıyoruz.[16]

[16] Allah'ın âyetleri karşısında mü'minle, münâfık ve inkârcıların hali, bu toprak cinslerine benzer (Beydâvî). Mü'min, yaşayışına Allah'ın emirlerini hâkim kılar; münâfık ve inkârcılar da sırf menfaatlerini, hevâ ve heveslerini hâkim kılarlar.

59. Andolsun ki Nuh'u kavmine (peygamber olarak) gönderdik, (o da): "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Doğrusu ben, size (inecek), büyük bir günün azabından korkuyorum." dedi.

60. Halkından ileri gelenler şöyle dedi: "Biz seni hakikaten apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz."

61. (Nuh) dedi ki: "Ey halkım! Bende hiçbir sapıklık yoktur. Ben sadece, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."

62. "Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size (iyiliğiniz için) öğüt veriyorum ve Allah'tan (gelen vahiy sayesinde) sizin bilmediklerinizi biliyorum."

63. "Yoksa siz, 'Allah'ın emirlerine uygun yaşayıp' da bu sayede merhamete erişesiniz diye uyarmak için, içinizden bir kimse vasıtasıyla Rabbinizden size bir vahiy (ve ihtar) gelmesine (inanmayıp da) şaştınız mı?"

64. (Bunun üzerine) onu tekrar yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da (tûfanda) boğduk. Çünkü onlar, (gerçeklere karşı) kör bir kavim idiler. [krş. 11/24-49]

65. Âd (kavmin)e de kardeşleri Hûd'u (gönderdik). O da: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka bir ilâhınız yoktur. Siz hâlâ 'Allah'ın emrine uyup azabından sakınmaz'mısınız?"dedi. [bk. 11/52-60; 41/16; 46/21-25; 51/41-43]

66. Halkından ileri gelen kâfirler: "Biz seni hakikaten bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve hiç şüphesiz seni yalancılardan sanıyoruz." dediler.

67. (Hûd) dedi ki: "Bende hiçbir beyinsizlik yoktur. Ben sadece âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."

68. "Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin (iyiliğiniz) için çalışan güvenilir bir öğütçüyüm."

69. "(Yoksa gelecek azaba karşı) sizi uyarmak için, içinizden bir adam vasıtasıyla Rabbinizden size bir öğüt (ve ihtar) gelmesine mi şaştınız? Düşünün ki (Allah,) sizi Nuh kavminden sonra onların yerlerine geçirdi/hükümdarlar yaptı, yaratılışta size (onlara nispetle) fazla boy pos (üstünlük ve kuvvet) verdi. O halde Allah'ın nimetlerini (unutmayıp) hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz."

70. (Onlar:) "Yalnız Allah'a kulluk etmemiz ve babalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi bize geldin? O halde doğru söyleyenlerden isen, bizi tehdit ettiğin (o azâb)ı getir bize." dediler.

71. (Hûd) dedi ki: "Artık Rabbinizden üzerinize bir azap (fırtınası) ve gazap elbette gerçekleşti. Allah onlar(a tapmanız) hakkında hiçbir delil indirmediği halde, sizin ve babalarınızın taktığı (uydurma) isim(li put)lar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Artık bekleyin (azabın gelişini), ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim!"

72. Onu ve onunla beraber olanları (katımızdan) bir rahmetle kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanların ve iman etmeyenlerin de kökünü kestik.

73. Semûd (kavmin)e de, kardeşleri Salih'i (gönderdik, onlara) dedi ki: "Ey halkım! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Size Rabbinizden apaçık bir delil (ve mucize) geldi. İşte size bir mucize olarak Allah'ın dişi devesi! Onu (kendi haline) bırakın, Allah'ın arzında otlasın, ona dokunmayın (bir fenalık yapmayın), yoksa sizi acıklı bir azap yakalar."

(Semûd kavmi, Hz. Salih'e, "Eğer sen hakikaten bir peygamber isen dua et de şu kayanın içinden gebe ve karnı aç bir deve çıksın da sana inanalım." dediler. Hz. Salih de dua edince, Hıcr tarafında bulunan kaya yarılıp istenilen deve çıktı. Bu mucize karşısında bir kısmı hemen iman etti. Diğerleri de kâfirliğine devam etti. Gerek bu inkârcılar, gerekse kavminden diğer inanmayanlar, 11/63-69; 17/-59; 27/44-53; 26/154-158. âyetlerde geçtiği üzere, inkârlarını artırdılar. Devenin dokunulmadan yiyip içip serbestçe dolaşması istendiği halde, bir müddet sonra ayaklarından biçerek yıkıp boğazladılar. Salih (as.), oradan hicret etti, kavmi de olası bir volkanik sarsıntı ve şiddetli bir sesle helâk olup gitti.) [bk. 51/44; 26/158; 7/78]

(Semûd'un başşehri Hıcr idi. Medine'den Tebük'e giderken, şehrin kalıntılarına rastlanır. Burada konaklamak Hz. Peygamber'in tavsiyesi ile yasaktır. Semûd halkı burayı medeniyetin beşiği durumuna getirmişti. Fakat yoksullar barınacak ev bulamazken, zenginleri şımarıkça hünerlerini göstererek ihtiyaç dışı şatafatlı köşkler edinir ve gösteriş için anıtlar dikerlerdi. Maddî refah, onlara âhiretlerini unutturdu, onları putperest bir toplum haline getirdi ve küfür ve şirk bataklığına itti.)

74. "(Ey Semûd kavmi!) Düşünün ki vaktiyle (Allah) Âd (kavmin)den sonra size hükümranlık bahşetti, sizi yeryüzünde yerleştirdi; ovalarında köşkler edinip dağlarından evler oyar, (kayaları) yontardınız. Artık Allah'ın nimetlerini anın, (emirlerinden çıkıp) yeryüzünde ortalığı karıştırarak bozgunculuk yapmayın."

75. Onun kavminden (iman etmeyip) büyüklük taslayanlar, içlerinden kendilerince zayıf (ve hor) görülen mü'minlere: "Siz Salih'in gerçekten Rabbi katından gönderilmiş (bir peygamber) olduğunu biliyor musunuz?" dedi(ler). (Onlar da:) "Doğrusu biz (ona ve) onunla gönderilenlere inananlarız." dediler.

76. Büyüklük taslayan o kişiler: “Biz, sizin iman ettiğinizi inkâr edenleriz.” dediler.

77. Derken o (mucize olarak gönderilen) dişi deveyi ayaklarından biçerek öldürdüler[17] ve Rablerinin emrine isyan ettiler ve: “Ey Salih! Eğer sen gönderilen peygamberlerden isen bizi tehdit ettiğin (azâb)ı bize getir.” dediler.

[17] “Akara”, bir hayvanı ayaklarını biçerek devirmek demektir.

78. Bunun üzerine onları şiddetli (bir sesle gelen) sarsılma yakalayıverdi de yurtlarında diz üstü çök(üp cansız kal)ıverdiler.

79. (Salih de gördüğü dehşet verici manzara karşısında) yüzünü öteye çevirip: “Ey kavmim! Andolsun ki ben, size Rabbimin gönderdiği hükmü duyurmuş ve size (iyiliğiniz için) öğüt vermiştim. Fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz” dedi.

80. Lût’u da (gönderdik).[18] (O da) vaktiyle, kavmine demişti ki: “Sizden önceki âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fuhşu mu yapıyorsunuz?”

[18] Hz. Lût, Hz. İbrahim’in kardeşi Harra’nın oğlu olup Sodom şehrine peygamber olarak gönderilmiştir (Kurtubî, VII, 243; Ahmet Cevdet Paşa, I, 8).

81. “Siz, kadınları bırakıp şehvetle erkeklere varıyorsunuz.[19] Doğrusu siz haddi aşan (azgın) bir kavimsiniz.”

[19] Lût kavmi, daha önce hiçbir milletin yapmadığı bir fuhşu (homoseksüellik) yapıyordu.

82. Kavminin cevabı: “Onları (Lût ve yandaşlarını) kasabanızdan çıkarın. Herhalde onlar, fazlasıyla temiz olan insanlarmış!” demekten başka olmadı.

83-84. Biz de onu ve ehlini (aile ve taraftarlarını) karısı hariç kurtardık. Çünkü o, (gizli küfrü sebebiyle) geride kal(ıp helak ol)anlardan oldu. O sırada üzerlerine (felaket getiren) bir yağmur yağdırdık. İşte bak, günahkâr suçluların sonu nasıl oldu![20]

[20] Allah’ın belirttiği küfür, fuhuş ve benzeri yasakları çiğneyenlerin ve diğer helak edilenlerin başlarına gelen cezalar, aklı olup da düşünenlere ibret olarak kâfî gelecektir.

85. Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı (gönderdik, onlara şöyle) dedi: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin, sizin için O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Size Rabbinizden açık bir delil geldi: Ölçüyü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyasını (haklarını) eksik vermeyin, (iman ve ilâhî adaletle) düzeltildikten sonra da yeryüzünde (tekrar saparak) bozgunculuk yapmayın. Eğer inanan kimseler iseniz, bunlar sizin için hayırlıdır.”[21]

[21] Medyen, Akabe Körfezi’nin doğusunda yer alan ve Hz. Şuayb’ın kavminin yaşadığı şehirdir.

86. “İman edenleri tehdit edip Allah yolundan alıkoyarak ve o yolu eğri göstermek isteyerek yol başına oturmayın (köşe başlarını tutmayın). Düşünün ki vaktiyle siz az idiniz de (Allah) sizi çoğalttı. Bakın (Allah’ın emirlerinden saparak) fesat çıkaranların sonu nasıl oldu!”

87. “Eğer içinizden bir grup benimle gönderilene iman etmiş, bir grup da iman etmemişse, Allah aramızda hükmedinceye kadar sabredin. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.”

(Hz. Şuayb'ın toplumdaki yaygın ticârî ahlâksızlık ve hilekârlığa engel olmaya çalışmasına ve onları ilâhî emre uyarak düzeltmek için uyarmasına rağmen, vurguncu menfaatperestler bir cephe oluşturup karşı çıktılar.)

88. Kavminden (iman etmeyip) büyüklük taslayan ileri gelenler: "Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber iman edenleri ya kesinkes kasabamızdan çıkaracağız ya da kesinlikle milletimize (bizim yaşadığımız dinimize) dönersiniz." dediler. O da: "Biz istemesek de mi?" dedi.

(Puta tapanlar/batıl dinliler, atalarından duyduklarını din kabul edip Allah'a ve O'ndan gelenlere teslimiyeti kabul etmediklerinden peygamberleri ve onlara inananları yurtlarından çıkarma/sınır dışı etme tehdidinde bulunmuşlardır. Halbuki onlar bilmiyorlar ki inananların vatanı, inancını rahatça yaşadığı her yerdir.) [krş. 8/30; 17/76; 63/8]

89. "(Sonra bilin ki) Allah bizi, (vahiyle o batıl dininize inanmaktan) kurtardıktan sonra, eğer sizin dininize dönersek, Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah'ın dilemesi dışında o (sizinki)ne dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz ancak Allah'a güvendik. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hak olan ne ise ona hükmet, sen hükmedenlerin[22] en hayırlısısın."

[22] Âyette geçen "feth" kelimesi, açmak anlamına gelmekle beraber aynı zamanda hüküm mânasındadır. [bk. 32/18-19]

90. Kavminden inkâra sapanların ileri gelenleri (kralcılar): "Eğer Şuayb'a uyarsanız, kesinlikle zarara uğrar, perişan olursunuz." dedi.

91. Bunun üzerine onları müthiş bir deprem yakalayıverdi ve yurtlarında dizüstü çök(üp cansız kal)ıverdiler. [bk. 11/84-95]

92. Şuayb'ı yalanlayanlar… Sanki orada hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb'ı yalanlayanlar var ya (işte) asıl zarara uğrayan onlar oldular.

93. Bunun üzerine (Şuayb), onlardan yüz çevirip: "Ey kavmim! Andolsun ki Rabbimin gönderdiği hükümleri size duyurmuştum ve size (iyiliğiniz için) öğüt vermiştim. Artık kâfir bir kavme ne diye üzüleyim?" dedi.

94. Biz, hangi diyara bir peygamber gönderdiysek, onun halkını, (inkârları yüzünden) ancak yalvarıp yakarsınlar diye, fakirlik ve sıkıntıyla yakalamışızdır.

95. Sonra bu kötülük/sıkıntı yerine iyilik (ve bolluk) getirdik. Nihayet çoğaldılar (ibret almak şöyle dursun, yine isyana başlayıp): "Babalarımızın başına da sıkıntı ve felaket, iyilik ve bolluk geldi (bunlar normal)" dediler. Bu sırada hiç hatırlarından geçmezken onları ansızın (azabımızla) yakalayıverdik. [krş. 7/130-131]

(Çağlar boyu otorite ve saltanatlarının elinden gideceğinden ve Allah'ın emirlerinin hâkim olacağından korkan Firavun ve benzerleri, peygamberleri kendilerine rakip, onlara inananları da potansiyel suçlu görerek onlara her türlü eziyeti reva görmüşlerdir. Halbuki yüce Allah kullarının din ve ahlâklarının bozulmasından ve onları kula kulluktan kurtarmak için emirlerini bildiren peygamberler göndermiştir. Ama onları dışlayan, emirleri kabullenmeyen, akıllarına, hevâlarına ve tâğûtlara tapan âsî kavimlere, ilâhî kanun gereği, bazen darlık, kuraklık, kıtlık ve afet şeklinde uyarılar gelmiş, fakat bunun karşısında, "Bunlar tabiat olayları/doğal afetlerdir." deyip geçmişler, bazen de bolluk ve rahat verilince onun da bir imtihan olduğunu

düşünmeyip şımarıp azmışlar, yüce Allah'ın takdirini, O'na sığınmayı , tevbe ve şükrü unutmuşlardır. Böylece de helak olup gitmişlerdir.)

96. Eğer o memleketlerin halkı, iman edip (Allah'a karşı inkâr ve isyandan) sakınsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluk (kapı)larını açardık. Fakat (peygamberlerini) yalanladılar, biz de kazandıkları (günahları) yüzünden onları (azapla) yakaladık. [bk. 10/98; 34/34; 37/147-148]

97. (Yoksa o) memleketlerin (inkârcı) halkı geceleyin kendileri uyurken, azabımızın onlara gelmesinden emin mi oldular?

98. Ya da o memleketlerin halkı kendileri oynayıp eğlenirken bir kuşluk vaktinde azabımızın onlara gelmesinden emin mi oldular?

99. Onlar, Allah'ın (azap) tuzağından (kurtulup) emin mi oldular? Fakat (nefislerine uyup) kendilerine yazık eden topluluktan başkası, Allah'ın (mühlet verdiği azap) tuzağından emin olmaz.

(Allah'a gönülden inananlar, O'nun azabından her an korkarlar ve O'na karşı her türlü saygısızlıktan kaçınırlar. Ancak inanmayanlar, Allah'tan korkmazlar ve O'nun emir ve yasaklarını hiçe saydıklarından kendilerini güvende zannederler. Halbuki afetlerin ne zaman ve nereye geleceği belli olmaz.) [bk. 7/4; 16/45]

100. (Önceki) sahiplerin(in helakin)den sonra, dünya mülküne vâris olanları şu (gerçek olaylar) yola getir(ip hâlâ uyandır)madı mı! Eğer biz dileseydik, günahları yüzünden onları felâkete uğratır ve kalpleri üzerine mühür basardık da onlar (hakikati) işitmezlerdi.

101. İşte o memleketler… Sana onların haberlerinden (bazısını) anlatıyoruz: Andolsun ki onlara peygamberleri açık deliller getirmişti. Fakat daha önce yalanladıkları şeylere iman edecek değillerdi. Allah kâfirlerin kalbini (küfürlerindeki inatları sebebiyle) işte böyle mühürler. [bk. 11/101-102; 17/15]

102. Biz, onların çoğunda (iman ve itaat) sözüne bağlılık bulamadık. Onların çoğunu gerçekten itaatten çıkmış kimseler bulduk.

103. Sonra onların (o peygamberlerin) ardından Musa'yı[23] âyetlerimizle (mucizelerimizle) Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik Onlar da (inkâr ederek) âyetlerimize haksızlık ettiler. Bak, fesat çıkaranların sonu nasıl oldu?

[23] Hz. Musa'nın M.Ö. 13. yüzyıl(ın 1200'lü yılın ortaların)da yaşadığı sanılmaktadır. Firavun, Mısır krallarına verilen addır. Kur'an'da sözü edilenin, mumyası da bulunmuş olan II. Ramses olduğu söylenir. [krş. 10/92]

104. Musa dedi ki: "Ey Firavun! Muhakkak ki ben âlemlerin Rabbi katından (gönderilmiş) bir Resûlüm."

105. "(Benim için) doğru olan görev, Allah'a karşı haktan başkasını söylemememdir. Doğrusu size, Rabbinizden bir âyet (peygamberliğime şahit bir mucize) ile geldim, artık İsrâiloğulları'nı benimle (Şam'a)[24] gönder."

[24] Celâleyn.

106. (Firavun) dedi ki: "Eğer bir âyet (mucize) ile geldiysen ve eğer doğru söyleyen birisi isen haydi getir de (göster) onu!"

107. Bunun üzerine (Musa) âsâsını (yere) attı. Bir de ne görsünler; o, apaçık bir ejderha (oluver)di.

108. Elini (koltuğuna sokup) çıkardı, bir de ne görsünler; o, bakan kimseler için bembeyaz (gözleri kamaştıran bir el)dir!

109. Firavun'un kavminden ileri gelenler dedi ki: "Doğrusu bu çok bilgili bir sihirbazdır."

110. "Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor." (Firavun): "Öyleyse ne buyurursunuz?"[25]

[25] Müşâverede kullanılan mecâzî emirdir.

111. Dediler ki: "Onu ve kardeşini (Harun'u) beklet; (bu sırada) şehirlere toplayıcı (tellâl)lar gönder."

112. "Bilgili sihirbazların hepsini sana getirsinler."

113. Sihirbazlar Firavun'a geldi(ler): "Eğer galip gelenler biz olursak, bize elbet bir mükâfat var, değil mi?" dediler.

114. (Firavun:) "Evet" dedi, "hem de siz, mutlaka (benim) yakınlar(ım)dan olacaksınız."

115. (Sihirbazlar:) "Ey Musa! Sen mi (hünerini önce) ortaya koyacaksın, yoksa (önce) biz mi koyalım?" dediler.

116. (Musa:) "Siz ortaya koyun." dedi. (Onlar ellerindeki ip ve sopaları) atınca, insanların gözlerini büyülediler. Onlara (kıvranıp gezinen büyük yılanlar gösterip) korku saldılar; büyük bir sihir (meydana) getirdiler.

117. Biz de Musa'ya: "Âsânı bırak." diye vahyettik. Bir de ne görsünler; o, (sihirbazların) uydurup gösterdiklerini yakalayıp yutuyor (yok ediyor)du.

118. İşte gerçek meydana çıktı ve onların yaptıkları boşa gitti.

119. İşte orada yenildiler ve küçük düştüler.

(Çünkü batıl ve batıla dayalı şeyler, vahye dayalı hareketler karşısında eriyip yok olurlar. Fakat ortaya konulan hak, batıla bulanmış veya batılla karıştırılmışsa, hak olma özelliğini kaybedecek ve batıla tesir edemeyecektir. Eğer Hz. Musa da onların öğrendikleri düzen ve düzeneklere başvursa idi, yılanlar, toplanılan o meydanda birbiriyle boğuşurlardı. Fakat Hz. Musa vahye dayandığı için onların hepsi yenik düştüler.) [krş. 20/69; 21/29 ve 109. sûre]

120. Sihirbazlar (bu yenilgi üzerine) secdeye kapandılar.

121-122. "…Musa ve Harun'un Rabbi olan âlemlerin Rabbine iman ettik." dediler.

123. Firavun dedi ki: "Ben size izin vermeden önce ona iman ettiniz ha! Şüphesiz bu, halkını oradan çıkarmak için şehirde (aranızda anlaşarak) kurduğunuz bir tuzaktır. Yakında (başınıza neler geleceğini) bileceksiniz."

124. "Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım." [krş. 5/33; 20/71]

125. (Onlar:) "Şüphesiz biz (her hâlükârda ölüp) Rabbimize döneceğiz." dediler.

126. "Ve sen ancak, Rabbimizin âyetleri bize geldiğinde (onlara) iman ettik diye bizden intikam alıyorsun. Ey Rabbimiz! Üstümüze (bol) sabır yağdır, bizi müslümanlar olarak öldür." dediler.

(İşte Firavun, Nemrut ve benzerleri, kendi otoritelerine ters düşenlere, vahye ve tevhide tâbi olanlara çeşitli cezalar uygulamışlardır. Çünkü bu tür kişiler, kendilerini rab yerinde gördüklerinden, gerek Allah'a ve Peygamber'e iman, gerekse onların emirlerine itaat, ancak kendi izinleri ölçüsünde olsun isterler (20/71). Her ne kadar bir zaman Fransız İhtilâli'nde "Sezar (Kral)'ın hakkı (hukuku) Sezar'a, Tanrı'nınki de Tanrıya göredir." denmişse de Tanrı'nın haklarını vermede/emirlerini yerine getirmede de yine kral tanrı durumuna geçen Sezar'ın izni geçerli olmuştur. Firavun ve ileri gelenlerinin korkuları, inananların çoğalması ve sistemlerinin çökmesinden ileri gelmektedir. Çok kimse, sihirbazların bu iman cesaretini gösterememiştir.) [bk. 5/59; 9/74; 12/106 ve açıklaması; 20/70-74; 26/46-49; 85/4-8]

127. Firavun kavminin ileri gelenleri (Firavun'a): "Musa ve kavmini, bu yerde (Mısır'da) bozgunculuk etmeleri (senin rabliğini tanımayıp insanları senin aleyhine tahrik etmeleri), (Musa'nın da) seni ve (seni temsîlen dikilen ve tapınmalarına izin verdiğin)[26] ilâhları terk etmesi için mi bırakıyorsun?" dedi(ler. Firavun da:) "Oğullarını öldürteceğiz, kadınlarını sağ bırakacağız; elbette biz, onların üstünde otoriter (bir güç)üz." dedi.

[26] Elmalılı, IV, 113.

128. Musa, kavmine: "Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona mirasçı yapar. (Güzel) âkıbet (Allah'ın emirlerine) uygun yaşayanlar içindir." dedi.

129. (Musa'ya iman edenler: "Ey Musa! Sen) bize (peygamber) gelmeden önce de, geldikten sonra da, bize (hep) işkence edildi." dediler. (Musa: "Biraz sabredin,) umulur ki Rabbiniz, düşmanınızı yok eder, bu yerde (Mısır'da) sizi yerlerine hükümran yapar da nasıl hareket edeceğinize bakar." dedi.

130. Andolsun ki biz, Firavun (ve) halkını, düşünüp ibret alsınlar diye, yıllarca kuraklık ve mahsul kıtlığı ile cezalandırdık. [krş. 2/49-50]

131. Onlara iyilik (bereket) gelince: "Bu bizim (hakkımız)dır." derler. Eğer onlara bir kötülük (kıtlık) ulaşırsa, Musa ile onun beraberinde olanları uğursuz sayarlar. Haberiniz olsun ki onların uğursuzluğu (amelleri sebebiyle) ancak Allah katındandır. Fakat çokları (Allah'a ve dinine karşı tavır aldıklarından asıl uğursuzluğun kendilerinde olduğunu) bilmezler (inananları küçültücü çeşitli isimlerle yaftalarlar). [krş. 7/95-96]

132. (Firavun'un yandaşları, Musa'ya:) "Bizi büyülemek için bize her ne delil (mucize) getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz." dediler.

133. Bundan dolayı (Musa da onlara beddua etti. Biz de) onların üzerlerine ayrı ayrı âyetler (mucizeler) olarak tûfan, çekirge, haşerat, kurbağalar ve (sularına) kan gönderdik; yine de (iman etmeyip) büyüklük tasladılar ve suçlu/günahkâr bir toplum oldular.

134. Üzerlerine (bir de) o azap (felaketi) çökünce: "Ey Musa! Rabbine, sana verdiği söz (ve teminat) hürmetine, bizim için dua et. Eğer bu azabı bizden kaldırırsan, andolsun ki mutlaka sana iman edeceğiz ve mutlaka İsrâiloğulları'nı seninle beraber (Mısır'dan) göndereceğiz." dediler.

135. Biz, erişecekleri boğulma vaktine kadar onlardan azabı kaldırdığımızda, derhal ahitlerini bozdular.

136. Biz de onlardan intikam aldık; âyetlerimizi yalan saydıkları ve onları umursamadıkları için kendilerini denizde boğduk.

137. Zayıf ve hor görülen (yahudi) kavmi(ni) de, içine feyz ve bereket verdiğimiz yerin (Şam'ın) doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. (Böylece eziyetlere) sabretmeleri yüzünden, Rabbinin İsrâiloğulları'na olan güzel sözü tamamen yerine geldi. Firavun ve kavminin yapmakta oldukları (köşkleri) ve yükseltmekte oldukları (binaları)nı da yıkıp harap ettik.

138. İsrâiloğulları'nı o denizden geçirdik de, (çölde) kendilerine mahsus putlara tapan bir kavme (Amalika kavmi) rastladılar. "Ey Musa! Onların ilâhları gibi bize de bir put/ilâh yap!" dediler. (Musa) dedi ki: "Hakikaten siz cahillik eden bir kavimsiniz."

(Âyet-i kerîmede geçen olayın benzerleri her devirde, çeşitli şekillerde cereyan etmiştir. Artık günümüz dünyasında Allah'a inanmakla beraber açıktan açığa Allah'a ortak koşularak tapılan putlar pek kalmamış fakat bunun yerine, çağdaş birtakım putlar edinme yoluna gidilmiştir. Çünkü insanlar, çocuk veya ilkel insanlar gibi zihince küçük kaldıkları, gelişmedikleri müddetçe ancak gördüklerine inanmak veya inandıklarını görmek isterler, görünmeyen yüce şeylere pek akıl erdiremezler. Hatta inanıyor gibi olsalar da yine gözleri önünde dikilen put ve benzerlerine Allah'tan daha çok bağlanmak isterler (2/165). Bunun içindir ki Hz. Musa'nın kavmi de gözlerinin önünde tapınacakları bir put istemişlerdi.)

139. (Musa dedi ki:) "Şüphesiz bunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır, (ibadet diye) yaptıkları şey de boşunadır."

140. "O (Allah), sizi âlemlere üstün kılmışken ben size ilâh olarak Allah'tan başkasını mı arayayım?" dedi.

141. (Ey İsrâiloğulları!) Hani sizi Firavun (ve) yandaşlarından kurtarmıştık. Oysa, onlar sizi azabın en kötüsüne uğratıyorlardı; oğullarınızı öldürüp kadınlarınızı (kızlarınızı) da sağ bırakıyorlardı. Bunda, Rabbinizden size, büyük bir imtihan vardı. [bk. 2/49; 7/127]

142. Musa ile, otuz gece[27] (için) sözleştik ve onu, bir on (gece ilâvesi) ile tamamladık. Böylece Rabbinin tayin ettiği vakit, kırk gece olarak tamamlandı. Musa (ayrılırken) kardeşi Harun'a: "Kavmim içinde benim yerime geç/vekilim ol, (onlara tebliğ et ve yumuşaklıkla)[28] ıslaha çalış, bozguncular(dan yana olup onlar)ın yoluna gitme!" demişti.

[27] Münâcaatının ve orucunun sonunda Tevrat'ın verilmesi ve ibadet için.

143. Musa (ibadet için) tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbi ona (hâtiften ilâhî kelâm ile) konuşunca (Musa): "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım." dedi. (Allah): "(Sen dayanıp da dünya gözüyle)[29] beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni göreceksin." buyurdu. Rabbi(n cemâli) o dağa tecelli edince, onu yerle bir ediverdi ve Musa baygın olarak yere düştü. Ayılınca: "Seni tenzih ederim (sen yücesin, bu sözümden dolayı), sana tevbe ettim ve ben iman edenlerin ilkiyim." dedi.

[28] Zuhaylî (Tefsîr), s. 167.

[29] Nesefî (Medârik), II, 75-76.

144. (Allah) buyurdu ki: "Ey Musa! (Verdiğim) elçilik (görev)lerimle ve seninle konuşmamla seni (zamanındaki) insanların üzerine seçkin kıldım; sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol!"

145. Biz, ona, (Tevrat'a ait) levhalarda (zamanıyla ilgili) her şeyin bir açıklamasını yazdık: "Bunları kuvvetle (sımsıkı, önem vererek) tut, kavmine de emret, onları en güzel şekliyle tutsunlar. Size, fâsık (Allah'ın emrinden sapan)ların yurdunu (nasıl harap ettiğimi de ibret almanız için) göstereceğim." (dedik). [bk. 19/12]

146. Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerim(i anlamak)tan uzaklaştıracağım. Onlar her türlü mucizeyi görseler de ona inanmazlar, doğru yolu görseler, onu yol edinmezler; (fakat) azgınlık yolunu görürlerse, yol olarak onu edinirler. Bu, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlar(ı anlamak)tan gafil olmalarındandır.

147. Âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanlar var ya, onların bütün işledikleri boşa gitmiştir. Onlar, yapmakta oldukların(ın karşılığın)dan başka bir şeyle mi cezalandırılırlar? (Hayır ancak onunla.)

148. Musa'nın (Tûr'a gidişi, otuz günü geçince) ardından kavmi, ziynet takımlarından (eriterek tapınmak için canlıymış gibi) böğüren bir buzağı heykeli edindiler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve onlara bir yol da gösteremeyeceğini görmediler mi? (Böyle iken Sâmirî'nin başkanlığında) onu (ilâh) edindiler ve zalimlerden oldular.[30]

[30] Her devirde yeni Sâmirîler çıkmış, Allah'a karşılık ortaya koydukları kendi anlayışlarına insanları taptırmaya çalışmışlar hatta zorlamışlardır. Yahudilerin bu hareketi, onların maddeye tapmaları/maddeperestlikleri ve âhireti inkârlarının başlangıcı olmuştur. [krş. 20/87-88]

149. (Buzağıya tapmaktan) çok pişmanlık duyup[31] da kendilerinin hakikaten saptıklarını görünce: "Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa mutlaka ziyana uğrayanlardan oluruz." dediler.

[31] "Sukıta fî yedihî" Arapça'da "çok pişman olmak" anlamına gelen mecâzî bir ifadedir (Sicistanî, s. 173).

150. Musa kavmi(nin bu hali)ne kızgın ve üzgün olarak dönünce, (Harun'a): "Ben (gittik)ten sonra, benim arkamdan ne kötü işler yaptınız! Rabbinizin emrini (beklemeye tahammül göstermeyip dininizi değiştirmekte) acele ettiniz ha?" dedi. (Tevrat) levhaları(nı öfkesinden yere) bıraktı ve kardeşinin başından (saçından) tutup kendine doğru çekmeye başladı. (Kardeşi Harun): "Ey anamın oğlu! Bu kavim beni zayıf görüp küçümsedi, az kalsın beni öldürüyorlardı. (Böyle yaparak) düşmanları bana güldürme ve beni bu zalimlerle beraber tutma." dedi.

151. (Musa üzülerek:) "Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla, rahmetine bizi de dahil et, sen merhametlilerin en merhametlisisin." dedi.

152. Buzağıyı (ilâh) edinenlere (gelince), hiç şüphesiz, onlara Rablerinden bir gazap ve dünya hayatında da bir aşağılanma erişecektir. İşte biz, yalan uyduranları böyle cezalandırırız. [bk. 20/85-97]

153. Kötülükleri işleyip de sonra ardından tevbe eden ve iman edenler(e karşı) muhakkak ki Rabbin bundan sonra elbette çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.

154. Musa'nın öfkesi (geçip) sakinleşince, (yerden) levhaları aldı. Onların bir nüshasında (şu vardı): "Hidayet ve rahmet, Rablerin(e karşı gelmek)den korkan kimseler içindir."

155. Musa (buzağıya tapan arkadaşları namına af dilemek üzere tekrar) tayin ettiğimiz vakit(te buluşmak) için,[32] kavminden yetmiş adam seçti de (onlar, Allah'ın Musa ile olan konuşmasını işitmelerine rağmen, ancak Allah'ı görünce inanacaklarını söylemeleri üzerine) onları bir sarsıntı (zelzele) tutunca (yıkılıp bayıldılar. Musa) dedi ki: "Yâ Rabbi! Eğer dileseydin onları da, beni de daha evvel helak ederdin. İçimizdeki birtakım beyinsizler yüzünden bizi de mi helak edeceksin? Bu senin imtihanından başka (bir şey) değildir. Onunla dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim velîmizsin, artık bizi bağışla ve bize merhamet et. Sen bağışlayanların en hayırlısısın." [bk. 2/55]

(Âyet-i kerîmede geçen yahudiler gibi, her devirde bir kısım insanlar, Allah'a samimi olarak dönmeye ve emirlerine teslimiyete çağırıldıkları zaman, içlerindeki putları kıramayan ve görsel putlara rağbet edenler bir bahane bulup yan çizerler ve âsîliklerine devam ederler. Bunlara karşılık mü'minler: "İçimizdeki beyinsizler yüzünden bizi de helak etme Allah'ım." diye dua etmelidirler.)

[32] Tevrat'ta, tayin edilen vakit yerine toplanma çadırı ifadesi geçmektedir. [bk. Tevrat, "Sayılar", 11/16-17]

156. "Bize hem bu dünyada hem de âhirette iyilik nasip et. Şüphesiz biz (tevbe edip) sana yöneldik." (dedi). (Allah) buyurdu ki: "Ben, (amellerine göre) dilediğim kimseyi azâbıma uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kuşatır, onu muttakî olan (Allah'ın emrine uygun yaşayan/karşı gelmekten sakınan)lara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara nasip edeceğim."

(Bu âyetlerin inmesi üzerine yahudiler,"Biz, Allah'ın âyetlerine yani Tevrat'a iman etmekte ve zekâtı da vermekteyiz. Onun için Allah'ın rahmetine biz dâhiliz." dediler. Bunun üzerine yüce Allah, artık bunun böyle olmadığını, kim Resûlü Muhammed'e ve ona indirilen Kur'an'a iman edip uyarsa, ancak onların saadete erip cennete gireceğini aşağıdaki âyetle bildirdi. Bu böyle olunca hiç kimse, kimseye bu şartların dışında cennet sözü verme tasarrufunda bulunamaz.)

157. O (Ehl-i Kitab ola)nlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil'de (adını ve özelliğini) yazılmış olarak bulacakları, ümmî[33] peygamber olan (son) Resûl (Muhammed)'e uyarlar.[34] O (Peygamber), onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder. Onlara temiz/hoş şeyleri helal, (kendilerince helal saydıkları veya amel olarak) pis ve murdar şeyleri de haram kılar.[35] Onlar(ın sırtın)dan ağır yükü ve üzerlerinde olan zincirleri (zor teklifleri) kaldırır. Artık ona inanan, ona hürmet eden, ona yardım eden ve onunla beraber indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte (dünya ve âhirette) kurtuluşa erenler sadece onlardır. [bk. 2/146]

[33] Burada ümmî lafzı, okur yazar olmayan anlamındadır. [bk. 29/48-49]

[34] Hz. Muhammed (sas.), Allah'ın kendisine kitap verilen elçisi olmak bakımından "Resûl," halka Hakkın emirlerini tebliğ ve haber vermesi itibariyle "Nebî"dir. (Beydâvî).

[35] Âyet-i kerîmede geçtiği üzere, 2/173; 5/3; 6/145. âyetlerde geçen haramların dışında bildirilmeyen haram ve helal kapsamında olan şeyler hakkında hüküm koyma yetkisi, bu ve diğer (bk. 59/7; 5/92) âyetlerde Peygamberimiz'e verilmiştir. Âyet-i kerîmede pis ve murdar olarak bildirilenlerin neler olduğunu o açıklamıştır.

158. (Resûlüm!) De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben, Allah'ın sizin hepiniz için (gönderilen) peygamberiyim. O (Allah) ki göklerin ve yerin mülkü ve hükümranlığı kendisinindir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, hem diriltir hem öldürür. O halde Allah'a inanın; Allah'a ve O'nun sözlerine inanan, ümmî peygamber Resûlü'ne de inanın. Ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."[36] [bk. 2/107; 34/28]

[36] Ehl-i Kitab olan yahudi ve hıristiyanlar, (bilgisi kendilerine ulaşmış mükellefler olarak) Hz. Muhammed'in peygamberliğini ve bütün insanlara gönderilmiş olduğunu bile bile kabul etmezlerse kâfir olurlar. [İbni Abidîn, IX, 16; XVII, 2; diğer âyetler için bk. 4/42; 6/33; 7/157-158; 10/2; 13/43; 47/2; 48/13]

159. Musa'nın kavminden de (halkı) doğruya çağıran ve onunla adaleti sağlayan bir cemaat var(dı). [bk. 2/146]

160. Biz onları (İsrâiloğulları'nı)[37] ayrı topluluk halinde on iki kabileye ayırdık. Kavmi (Tîh çölünde), kendisinden su isteyince, Musa'ya: "Âsân ile taşa vur." diye vahyettik. (Vurunca) ondan on iki pınar (su) fışkırdı. (Kabilelerden) herkes, su içecekleri yeri bildi (krş. 2/60). Bulutu da üzerlerine gölge yaptık ve onlara, kudret helvası ile bıldırcın eti indirdik. "Size verdiğimiz rızkın temiz ve helallerinden yiyin." (dedik). Onlar (sapmakla), bize değil, fakat kendilerine zulmediyorlardı.

[37] İsrâiloğulları, Hz. Yakub'un 12 oğlundan çoğalarak kabile haline gelmiştir.

161. O zaman onlara: "Şu kasabada yerleşin, dilediğiniz yerde on(un nimetlerin)den yiyin. 'Affet' deyin ve (şehrin) kapısından baş eğerek (hürmet içinde tevâzû ile) girin ki sizin hatalarınızı bağışlayalım; iyilik (ve iyi hareket) edenlere (mükâfatı) daha da artıracağız." denilmişti. [krş. 2/58]

162. Ne var ki aralarındaki zalimler, (af dilemeleri için söylediğimiz) sözü (tahrif edip) kendilerine söylenenden başka hâle soktular. Biz de (böyle) haksızlık ettiklerinden dolayı üzerlerine gökten iğrenç bir azap (vebâ) indirdik. [krş. 2/59]

163. (Resûlüm!) Onlara, deniz kıyısındaki o kasaba[38] (nın başına gelen felaket)i sor. (Hani onlar, Allah yasak ettiği halde), Cumartesi gününde (balık avlama yasağını dinlemeyip) haddi aşıyorlardı. Çünkü (onların, ibadete saygı gösterip tatil yaptıkları) Cumartesi günü, balıklar sürüler halinde meydana çıkarak onlara doğru gelirlerdi. Cumartesi dışındaki günlerde ise gelmezlerdi. İşte itaatten çıkmaları sebebiyle, biz onları böyle imtihan ediyor (belaya uğratıyor)duk.

(Yahudilerden bir kısmı, Allah'ın emirlerini dinlemeyip yasaklarını çiğniyorlardı. Bir kısmı bunları görüp hiç ses çıkarmıyor, bir kısmı da onları ikaz ediyordu. Fakat ertesi gün onları, yine aynı halde gördükleri halde onlarla oturup yiyip içip sohbet ediyorlardı. İşte onlardan bir kısmı Allah'ın cezası olarak rivayete göre şeklen veya rûhen maymuna dönüşmüşlerdir (7/166). Bedenen dönüşmüş olanlar üç gün sonra ölmüşlerdir. Rûhen maymuna dönüşenler ise, onlar gibi aç gözlü ve taklitçi olanlardır[39] *(2/65). Bu anlamda her devirde nefislerinin esiri olan insanlar, taşkın hareket ve davranışlarıyla rûhen çeşitli hayvanlara dönüşmüş görünümdedirler. Bu anlamda, "İnsanlaşan hayvan olmamıştır, ama hayvanlaşan insan çok olmuştur." Netice olarak, Cumartesi ibadetini bırakıp Allah'ın yasakladıklarını çiğnemekle*

meşgul olanlar ve onları meşrulaştıranlar maddeten ve mânen cezaya uğratılmışlardır. Müslümanlara da Allah, Cuma vaktinde ticareti (kazancı) bırakmayı emretmiştir.) [bk. 62/9]

[38] Medyen ile Taberîye arasında Şa'b denizi yakınındaki Eyle (Eila) kasabasıdır. Medyen veya Taberîye de denilmiştir (Beydâvî; İzmirli, I, 294).

[39] Maymunlaşmanın rûhen olduğuna dair rivayetler varsa da bedenen olmasındaki delâlet daha açıktır (İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 59-60; Mehmed Vehbi, V, 1789-1791).

164. Hani içlerinden bir cemaat: "Allah'ın yok edeceği veya (âhirette) şiddetli bir azaba çarptıracağı bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz?" dedi. (Öğüt verenler de: "Vazifemizi yapmış olmakla) Rabbinizce mazur görülmek için, bir de belki onlar, 'Allah'ın emrine uygun yaşayıp karşı gelmekten sakınırlar' diye (öğüt veriyoruz)." dediler.

165. Onlar, kendilerine verilen nasihatleri unutunca, biz de kötülükten menetmeye çalışanları kurtardık, zalimlik yapanları da 'Allah'ın emrinden sapmalarından' dolayı şiddetli bir azap ile yakaladık.

166. Onlar yasak edilen şeylerden (vazgeçmeyip) haddi aştıkları zaman kendilerine: "Aşağılık maymunlar olun." dedik. [krş. 2/65; 5/60; 7/163]

167. (Resûlüm!) O vakit, Rabbin, kıyamet gününe kadar onlara en kötü eziyeti yapacak kimseleri, mutlaka göndereceğini bildirmiştir. Şüphesiz Rabbin cezayı çok çabuk verendir. Hem de O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

168. Biz, onları yeryüzünde parça parça topluluklara ayırdık. Onların içinde iyi olanlar da var, aksine (küfür ve fâsıklıkta) olanlar da var. (Biz,) onları belki (iyiliğe) dönerler diye hem iyiliklerle hem de (kıtlık ve sıkıntı gibi) kötülüklerle imtihan ettik.

169. Nihayet onların ardından yerlerine birtakım (kötü) kimseler geldi ki (onlar), Kitab'a (Tevrat'a) mirasçı oldular, şu en değersiz/aşağılık (dünya)nın malını (haksız ve yanlış hüküm verme karşılığında değişip) alırlar ve: "Biz (nasılsa) bağışlanacağız." derler. Kendilerine ona benzer bir mal/menfaat daha gelse onu da alırlar. Onlardan, Allah hakkında hakikatten başkasını söylemeyeceklerine dair Kitab üzerine kuvvetli söz alınmamış mıydı? (Evet alınmıştı.) Halbuki onlar, onun içindekini de (durmadan) okumuşlardı. Âhiret yurdu, 'Allah'ın emrine uygun yaşayan/günahlardan sakınanlar' için daha hayırlıdır. Hâlâ (akıllanıp) düşünmeyecek misiniz?

170. Kitab'a sımsıkı sarılan (Kur'an'ın hükümlerine göre hareket eden) ve namazı dosdoğru kılanlara gelince, şüphesiz biz böyle iyiliğe çalışanların mükâfatını zâyi etmeyiz.[40]

[40] "Kur'an kitabımdır." demek, onu sadece ölüye okumak ve evin en mûtenâ duvarına süslü kılıflar içerisinde asmakla değil, onun hükümlerini kişinin hayatına uygulamasıyla olur.

171. Bir zaman (Tûr) dağı(nı tehdit için İsrâiloğulları'nın) başlarının üstüne sanki bir gölgelik gibi (yerinden) kaldırmıştık. Onlar da hakikaten onun üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. (İşte bu sırada:) "Size verdiğimiz (Kitab')ı kuvvetle tutun, onda olanı düşünün ki bu sayede (Allah'tan korkar, günahlardan) sakınırsınız." (demiştik). [krş. 2/93; 4/154]

172. (Resûlüm!) Hani Rabbin, Âdemoğulları'ndan, onların (gelmiş gelecek) zürriyetlerini, sırtlarından (sulblerinden zerreler halinde)[41] al(ıp çıkar)mış ve onları, kendilerine şahit tutarak: "Ben sizin, Rabbiniz değil miyim?" (demişti.) Onlar da: "Evet (Rabbimizsin), şahit

olduk.” demişlerdi. (Bu da dünyada kâfirliğe sapıp da) kıyamet gününde: “Biz bundan habersizdik.” dememeniz içindir.

[41] Bu zerreler alabildiğine küçük olmasına rağmen son derece ilginçtir. Tıpkı bunun gibi, bütün insanların genleri bir araya gelse, bir toplu iğnenin başını geçmez (Bâr, s. 54).

173. Yahut: “(Ne yapalım) ancak daha evvel babalarımız (Allah’tan başkasına bağlılık göstererek O’na) ortak koşmuşlardı. Biz ise ancak onlardan sonra (gelen ve onlara uyan) bir nesil olduk. Batıl yoldan gidenlerin işledikleri (günahlar) yüzünden bizi de helak edecek misin?” dersiniz diyedir.

174. İşte onlar (doğru yola) dönsünler diye; âyetleri böyle, geniş geniş açıklıyoruz.

175. (Resûlüm!) Onlara (o yahudilere) şu kimsenin haberini oku ki biz ona âyetlerimizi vermiştik de o bunlardan sıyrılıp çıktı (küfre meyletti). Böylece şeytan onu peşine taktı, o da azgınlardan biri olup çıktı.

(Bu âyetteki adam, rivayete göre Bel’am b. Baûrâ olup İsrâiloğulları’ndan bilgin ve duâsı kabul olunan bir kimse idi. Bunun bulunduğu şehir halkı kâfir olduğu için Hz. Musa’nın getirdiği şeriate karşı çıkmışlar, Hz. Musa da onlarla savaşmıştı. Halktan ileri gelenler buna gelerek Hz. Musa ve kavmi aleyhinde bulunmasını ve beddua etmesini istediler. Önce razı olmamıştı. Fakat kendisine birtakım dünyalıklar verilince, biraz da pohpohlanınca mü’minlerin aleyhinde olmaya ve beddua etmeye başladı. Bunun üzerine yüce Allah tarafından ilmi kendisinden alınarak dili (aşağıdaki âyette misal verildiği gibi) göğsüne kadar uzayıp sarkmış ve böylece cezasının bir kısmı daha dünyada iken verilmişti. İşte böyle şan, şöhret ve mevki elde etme uğruna dinini satanlara “Bel’am” sözü darb-ı mesel olmuştur.)

176. Eğer dileseydik onu, âyetler ile (iyiler derecesine) yükseltirdik. Fakat o, yere (aşağılık dünyaya) meyletti ve hevesinin peşine düştü. Artık onun durumu köpeğin hali gibidir ki üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, kendi haline bıraksan da yine dilini çıkarıp solur (aşağılık bir haldedir). İşte âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. (Onlara) bu hadiseyi anlat; olur ki iyice düşünür (öğüt alır)lar.

177. Âyetlerimizi yalanlayıp (bu suretle) sadece kendi kendilerine yazık eden toplumun durumu ne kötüdür!

178. Allah kime hidayet ederse, işte o, doğru yolu bulmuştur. Kim de sapıklık yaparsa, işte onlar asıl zarara uğrayanların ta kendileridir.

179. Andolsun ki biz, cin ve insanlardan birçoğunu cehennemlik kıldık;[42] çünkü onların kalpleri vardır, onlarla (ilâhî hakikatleri) anlamazlar; gözleri vardır, onlarla (İslâm’a ait gerçekleri) görmezler; kulakları vardır, onlarla (İslâm’a dair emirleri) işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler, hatta daha aşağı/daha şaşkındırlar.[43] İşte onlar, (düşünce, inanç ve yaratılış gayesinden ve Allah’a kulluktan) gafil olanların ta kendileridir. [krş. 8/22; 25/44; 32/13; 51/56; 67/2; 95/5]

[42] “Zera’e” fiilinin tefsirlerdeki “yarattık” ve “kıldık” anlamlarından, İslâm inancına da uygun olması için “kıldık” anlamını tercih ettik.

[43] Kalbini Allah sevgisine, ilâhî emirlere, hak ve hakikatlere kapatmış, onun yerine maddeperestliği, şehvetperestliği, dünyaperestliği doldurmuş olanların diğer uzuvları da onları elde etmeye çalışır; hatta onların zarif giyinişi, ilgi çekici kibarlık ve nezaketi de çoğu kez bunun içindir. İnsanların, hayvanlardan daha şaşkın/daha aşağı oluşu, Allah’ın kendisine kulluk etmek için lütfettiği şuur ve sorumluluk duygusunu kaybetmiş olması dolayısıyladır. [krş. 8/22]

180. Esmâü'l-Hüsnâ (en güzel isimler) ancak Allah'ındır.[44] O halde O'na, onlarla dua edin. O'nun isimleri hakkında eğriliğe sapanları terk edin. Onlar yapmakta olduklarıyla cezalandırılacaklardır.

[44] "En güzel isimler" demek, "en güzel mânalara delâlet eden lafızlar" demektir. Sıfatları da buna dâhildir (Beydâvî).

181. Yarattıklarımız içinde (öyle) bir ümmet vardır ki (batıla bulanmış ve batıl birlikteliğinde olmayarak) hak ile rehberlik ederler ve onunla adaleti sağlarlar. [krş. 2/42]

182. Âyetlerimizi yalanlayanları ise bilemeyecekleri yerden kademe kademe helake yaklaştıracağız.

183. Onlara (görünüşte) mühlet veririm (diledikleri gibi yaşarlar), fakat benim tuzağım (lütuf zannettikleri kahrım)[45] çok şiddetlidir.

[45] Beydâvî.

184. Onlar hiç düşünmediler mi ki, arkadaşları (Muhammed')de hiçbir delilik yoktur. O, ancak (dünya ve âhiret azabı hakkında) açık bir uyarıcıdır.

185. Onlar, göklerde ve yerdeki (Allah'ın) hükümranlığ(ın)a, Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye, hiç olmazsa ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğine hiç (ibretle) bakıp düşünmezler mi? Onlar bundan (Kur'an'dan) sonra hangi söze inanacaklar?

186. Allah, kimi (kötü amellerinin sonucu olarak) sapıklıkta bırakırsa,[46] artık onu doğru yola getirecek yoktur. Ve onları, azgınlıkları içinde şaşkın bir halde bırakır.

[46] Allah kulunu azdırmaz, saptırmaz, zulmetmez. Ancak kötü amellerin sonucu olarak Allah onu sapıklık hali üzere bırakır; bu da adaletinin gereğidir.

187. (Ey Resûlüm!) Sana: "Onun gelip çatması ne zaman?" diye, (kıyamet) saat(in)den soruyorlar. De ki: "Onun ilmi ancak Rabbimin yanındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O (kıyamet vakti), göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ancak ansızın gelecektir." Sanki sen kesin biliyormuşsun gibi, onu sana soruyorlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allah'ın yanındadır; fakat insanların çoğu (böyle olduğunu) bilmezler."

188. De ki: "Ben, Allah'ın dilemesi dışında kendime ne bir fayda ne de bir zarar verme (gücüne) sahibim. Eğer ben gaybı bilseydim elbet daha çok hayır yapmak isterdim ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben, ancak inanan bir kavme, bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."

189. Sizi bir tek nefisten (Âdem'den) yaratan, (gönlü) onunla huzur bulsun diye eşini de o(nun özünden/cinsi)nden var eden O'dur.[47] (Âdem) eşi (Havva) ile birleşince o hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı), bir müddet bununla geçti. (Gebeliği) ağırlaşınca ikisi de, Rableri olan Allah'a: "Eğer bize düzgün/kusursuz bir çocuk verirsen andolsun ki mutlaka şükredenlerden olacağız." diye dua ettiler.

[47] Havva anamızın nasıl yaratıldığını bilmeye, aklımız ve ilmimiz yeterli değildir, biz ancak böyle inanırız. [bk. 4/1]

190. Fakat (Allah) onlara bir düzgün (çocuk) verince, (sonraki insanlar, Allah'ın) kendilerine verdiği (çocuk hakkı)nda O'na ortaklar koşmaya başladılar. Allah ise onların ortak koştuğu şeylerden yücedir.

(Müşrikler çocuklara "Abdullah" ismi yerine "Abdüluzzâ" (Uzzâ'nın kulu) gibi isimler vererek onları putlara nispet ettiler. Hıristiyanlar Hz. İsa'ya, yahudiler de Hz. Üzeyr'e "Allah'ın oğlu" dediler, onlara bağlanıp taptılar. Böylece şirke düştüler. Bazı müslümanların da çocuklarının olması hususunda: "Falanca türbeye gittim de çocuğum oldu." gibi sözleri veya Allah'ın izni ile demeyerek, Allah'a sığınmaya lüzum görmeyerek: "Bu işi ancak ben yaparım veya falanca yapar." demeleri de gizli şirk cümlesinden sayılmıştır.)

191. Hiçbir şey yaratamayan ve kendileri yaratılmış olanları (Allah'a) ortak mı tutuyorlar?

(Allah'ın yarattıklarını yüceltip ilâhlaştırıyorlar, Allah'a yapılacak tâzimi ona yapıyorlar.) [bk. 2/165]

192. (O tapılanlar,) ne o (tapa)nlara bir yardım edebilirler, ne de kendilerine yardımları olur!

193. (Ey mü'minler!) Eğer onları (müşrikleri) doğru yola (İslâm'a) çağırırsanız, size uymazlar. Onları ha çağırmışsınız, ha (çağırmayıp) susmuşsunuz, size karşı (durumları) birdir.

194. (Ey müşrikler!) Allah'tan başka taptıklarınız, sizin gibi kullardır.[48] Eğer, (onların ilâh olduğu hakkında) doğru söylediğiniz iddiasında iseniz, haydi onları çağırın da siz(in istekleriniz)e karşılık versinler!

[48] "Taptığınız kullar" ifadesi, önünde âyin yapılan, kendisine yalvarılıp şikayet ve dileklerde bulunulan bütün varlıkları içine alır.

195. Onların yürüyecekleri ayakları mı, yoksa tutacakları elleri veya görecekleri gözleri yahut işitecekleri kulakları mı var? (Resûlüm!) De ki: "(Eğer varsa) çağırın (tapınmada) ortak (koştuk)larınızı, sonra bana (istediğiniz) hileyi düşünün, bana göz bile açtırmayın!"

196. Şüphesiz ki Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren benim velîm (dostum ve sığındığım) Allah'tır ve O, (bütün) iyi kimselerin velîsidir (onları görüp gözetir).

197. O'ndan başka taptıklarınız (ve sığındıklarınız), ne size yardım edebilir ne de kendilerine yardımları olur.

198. Onları doğru yola çağırsan duymazlar. Onların sana baktıklarını görürsün; ama aslında onlar görmezler.[49]

[49] Bütün putlar ve putlaşanlar böyledir.

199. (Resûlüm!) Affetme yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir (kendini bilmezlerin söz ve hareketlerine karşılık verme).

200. Şeytandan bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın Çünkü O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir. [krş. 7/27; 27/24; 35/6]

201. Takvâya erenler (Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar) var ya, onlara şeytandan bir vesvese dokunduğunda, (Allah'ın emirlerini) hatırlayıp, hemen hakikati görürler.

202. (Şeytanların) yandaşlarına[50] gelince, (şeytanlar) onları sapıklığa çekerler, sonra da yakalarını bırakmazlar.

[50] Şeytanın dostları, küfre sapanlar, inkârcılar ve tâğûtlardır. [bk. 2/257; 4/76; 6/12]

203. Onlara (istedikleri) bir âyet (mucize) getirmediğin zaman: "Onu da kendin derleyip getirseydin ya!" derler. De ki: "Ben, ancak Rabbimden bana vahyedilene uyarım. Bu (Kur'an), Rabbinizden gelen açık delillerdir, iman eden bir toplum için de yol gösterici ve rahmettir."

204. Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki merhamete eresiniz.

(Kur'ân-ı Kerîm'den fikren ve zikren faydalanmak, aynı zamanda ona hürmet ve saygı göstermek için Kur'an okunurken susmak ve dinlemek gerekir. Hasan-ı Basrî'ye ve Zâhirîler'e göre âyetteki "dinleyin ve susun" lafızları birer emir olup mutlaktır ve mânası umûmîdir. Bu itibarla gerek namazın içinde gerek namazın dışında okunan Kur'an'ı dinlemek ve susmak vâciptir. Fahreddîn-i Râzî ve Hazîn tefsirlerinin beyanı da böyledir. Aynı zamanda bu, mü'min olmanın bir alâmeti (8/2); aksi ise inkârcıların hallerine benzemektir (41/26). Bu konuda "Namaz dışında okunan Kur'an'ı dinlemek müstehaptır." diyenler de vardır. Dinleme edebi ile ilgili gerekli hassasiyeti göstermek kaydı ile uygun şart ve mekânlarda elektronik cihazlardan istifade ile Kur'an dinlemek de caizdir.)

205. Rabbini, içinden yalvararak, korkarak, yüksek olmayan (hafif) bir sesle sabah ve akşam zikret/an, gafillerden olma!

206. Şüphesiz ki Rabbin katındaki (melek)ler, O'na kulluk etmek hususunda kibirlenmezler, (daima) O'nu tesbih ve yalnız O'na ***secde*** ederler.[51]

[51] Bu âyet-i kerîme Kur'ân-ı Kerîm'deki "secde" âyetlerinin birincisidir. Kur'ân-ı Kerîm'de 14 secde âyeti vardır. Bu âyetlerin tamamını veya bir kısmını yahut sadece mealini okuyan veya dinleyen kimsenin "Tilâvet secdesi" yapması gerekir. Bu secdeler Hanefî mezhebine göre vâcip, diğer mezheblere göre sünnettir.

8. Enfâl Sûresi

*Medine döneminde nâzil olmuştur. 75 âyettir. 30-36 ve 64. âyetler Mekkî'dir. Enfâl, nefl'in çoğuludur, "harp ganimetleri" demektir.**[1]***

[1] Beydâvî. Müşriklerden savaşsız alınan ganimetlere de "enfâl" denildiği söylenmişse de bu görüş zayıftır. Ganimetlerin taksimi 41. âyette beyan edilmektedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Ey Resûlüm!) Sana harp ganimetleri hakkında sorarlar. De ki: "Ganimetler, Allah ve Resûl(ü'n)e aittir.[2] O halde, eğer (gerçekten) inanıyorsanız Allah'ın emrine aykırı davranmaktan sakının, aranızı düzeltin, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin."

[2] Ganimetlerin Allah'a ait olması, İslâm devletine ait olması demektir. Bu sebeple, Allah'ın razı olduğu ve Resûlü'nün uygun gördüğü yerlere harcanması zorunludur; haram yerlere harcanamaz.

2. (Gerçek anlamda) inananlar, ancak o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığı zaman yürekleri titrer, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman, (bu) onların iman (nur)larını artırır (kuvvetlendirir).[3] Ve (her işlerinde) ancak Rablerine güvenirler. [bk. 9/124]

[3] İmanın artması muhteva ve tafsil bakımından olurken, imanın kuvvetlenmesi takvâda ve ibadetleri ihlasla yerine getirmekte tezahür eder. Çünkü sâlih amelle/Allah'a itaatle iman artar, günahlarla zayıflar.

3. Onlar namazlarını dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden (Allah yolunda) harcarlar. [bk. 2/3]

4. İşte bunlar gerçek mü'minlerdir. Rableri katında onlara hem dereceler, hem bağışlanma, hem de tükenmez/bol rızık vardır.

5. (Ganimetlerin taksiminden bazılarının hoşlanmayışı,) Rabbinin seni hak uğrunda (Bedir'de savaşmak için) evinden çıkardığı (zamanki) hâle benzer. (O zaman da) mü'minlerden bir kısmı (savaşa çıkmaktan) hoşlanmıyorlardı.

6. Hak (yolunda savaş gerçeği) apaçık ortaya çıktıktan sonra sanki onlar göz göre göre ölüme sevkediliyorlarmış gibi seninle (bu hususta) tartışıyorlardı.

7. Allah size iki tâifeden (Kureyş'in ya Şam'dan gelen ticaret kervanı veya silahlı birliklerinden) birinin muhakkak sizin olduğunu vaadettiği zaman, (siz) silahlı olmayanın kendinizin olmasını istiyordunuz. Allah da sözleriyle (bunun aksine), hakkı açığa vurmak ve kâfirlerin arkasını kesmek (için silahlı büyük kısımla savaşmanızı) istiyordu.[4]

[4] Allah Resûlü'nün gönlü de, müşriklere silah temini için Şam'dan dönen kervanı ele geçirmekten yana değil, Mekkeli müşriklerle harp etmekten yana idi.

8. (Bu,) o (müşrik olan) günahkârlar hoşlanmasa da hak (olan İslâm')ı gerçekleştirmek ve batıl (olan küfrü ve şirk)i ortadan kaldırmak içindi.

(Resûlullah (sas.) ve ashâbından 312 kişi Bedir'e üç günlük mesafeden geldikleri zaman, müslümanları ortadan kaldırmayı planlayan müşrikler de, 950 kişilik teçhizatlı bir ordu ile Mekke'den çıkıp,on günlük mesafeden oraya gelmişlerdi. Bu savaş İslâm tarihinde iman ve küfrün ilk savaşıdır.)[5]

[5] M. 15/17 Mart 624; H. 2, 17/19 Ramazan. (İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, II, 115.)

9. Hani siz (Bedir'de) Rabbinizden yardım istiyordunuz, O da: "Hiç şüpheniz olmasın ki ben size, birbiri ardınca gelen bin(lerce) melekle yardımcıyım." diye duanızı kabul buyurmuştu.

(Resûlullah (sas.), gözyaşlarının dualarına karıştığı bir esnada: "Yâ Rabbi! Bir avuç müslüman ve bir avuç tevhid ordusu düşmana yenilir mahvolursa, yeryüzünde sana ibadet edecek ve senin emirlerini tebliğ edecek kimse kalmaz." diyordu. Duasını bitirdikten sonra gölgelikten yüzü gülerek ve 54/45. âyetini okuyarak çıktı.)[6]

[6] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 88-89.

10. Allah bunu ancak bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla güvene kavuşsun diye yapmıştı. Yardım/zafer ancak Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

11. O zaman, (Allah) katından (verilen) bir güven olmak üzere sizi hafif bir uyku bürüyordu. Sizi tertemiz yapmak, (bulunduğunuz yerde suyun olmayışından dolayı) şeytanın pisliğini (vesvesesini) gidermek, kalplerinizi (ümitle Allah'a) bağlamak, ayakları(nızın altındaki kumları) pekiştirmek (ve sebatınızı sağlamak) için üzerinize gökten su indiriyordu.

12. O vakit meleklere Rabbin şöyle bildiriyordu: "Şüphesiz ben, sizinle beraberim, siz, iman edenlere dayanma gücü verin. Ben kâfirlerin yüreklerine korku salacağım, hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların her parmağına."

13. Bu da, onların Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelmeleri sebebi iledir. Kim de Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelirse, muhakkak Allah'ın (onlara) cezası çok şiddetlidir.

14. İşte (şimdi) onu tadın! Kâfirler için bir de (cehennem) ateşin(in) azabı vardır.

15. Ey iman edenler! (Savaşta) kâfirlerle, (onlar) toplu halde iken karşılaştığınız zaman, onlara arka(larınızı) dön(üp kaç)mayın!

16. (Düşmanı yanıltma ve onunla) tekrar muharebe için bir tarafa çekilen veya (hazırlık için) diğer bir bölüğe katılan hariç; kim o günde onlara arkasını döner (kaçar)sa, muhakkak o, Allah'tan bir gazaba uğrar, üstelik onun varacağı yer cehennemdir. O, varılacak ne kötü bir yerdir!

17. Onları siz (Bedir'de kendi kuvvetinizle) öldürmediniz; fakat onları Allah öldürdü. (Resûlüm! Bir avuç kumu) attığın zaman da sen atmadın; fakat Allah at(tırıp onları perişan ve mağlup et)ti. (Bu da) mü'minleri, katından (yaptığı) güzel bir imtihanla sınamak içindir. Şüphesiz ki, Allah (her şeyi) işitendir, bilendir.

(Resûlullah (sas.) dokuzuncu âyette geçtiği üzere duâasından sonra Hz. Cebrail'in söylemesiyle bir avuç kumlu toprak aldı: "Şâheti'l vücûh" (yüzleriniz kara olsun) diyerek müşriklere doğru fırlattı. Müşriklerden hiç kimse kalmadı ki o toprak ve kum, onların gözlerine, burun deliklerine ve ağızlarına gitmiş olmasın. Hepsi perişan oldu ve arkalarını dönüp kaçtılar.)[7]

[7] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 93.

18. İşte bu (her zaman) böyledir. Şüphesiz Allah, kâfirlerin hilesini zayıflat(ıp iptal et)miştir.

19. (Ey kâfirler!) Eğer siz fetih/zafer istiyorsanız, işte size zafer (böyle aleyhinize) gelmiştir. Eğer (küfür ve düşmanlıktan) vazgeçerseniz, işte bu, sizin için daha hayırlıdır. Eğer tekrar savaşa dönerseniz, biz de döneriz. Topluluğunuz çok da olsa, sizden asla hiçbir şeyi savamaz. Muhakkak ki Allah, inananlarla beraberdir. [Son üç âyet ile krş. 7/179]

20. Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. (Kur'an'ı) işittiğiniz halde O'ndan yüz çevirmeyin.

21. Ve (samimi) dinlemedikleri halde: "Dinledik." diyenler gibi olmayın.

22. Çünkü Allah katında yerde gezinen canlıların en kötüsü, aklını kullanıp (gerçeği) düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.

(Bu âyette verilen misal, Allah'ın âyetlerini duymak ve düşünmek istemeyenler içindir. Düşünmek, insana mahsus temel bir özelliktir. İnsanlık düşünmez hâle gelince biter; varlığının değeri yok sayılır. Duyup düşünen insan, gerçeği bulmaya, kendini ve gayesini bilmeye, söylemeye, gereğini de yapmaya çalışır. Peygamberimiz (sas.) de, "Kendini bilen Rabbini bilir." buyurmuşlardır. Rabbini ve O'na kulluğunu bilemeyen ise henüz kalıp insanlığındadır. Kendi mahiyetini tanıyıp bilemeyen ve yüce Yaradıcı'sı ile münasebet kuramayan bahtı karalar, sırtlarında bir hazine taşıdıkları halde değerini bilemeyen, anlayamayan yük taşıyanlar gibi dünyadan göçüp giderler.) [krş. 7/179]

23. Allah, onlarda bir hayır olduğunu görseydi elbette onlara duyururdu. Ama onlara (hakkı) duyursaydı bile, onlar elbette yine yüz çevirerek dönerlerdi.

24. Ey iman edenler! (Peygamber,) sizi hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allah'a ve Resûlü'ne uyun.[8] Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer (sözünüzle niyetinizin aynı olup olmadığını bilir) ve siz, elbette yalnız O'nun huzurunda toplanacaksınız. [krş. 2/186]

[8] İnsanın hayatı, nasıl ruh ile devam ederse, ruhun hayatiyeti/gıdası ve canlılığı da hak olan din (İslâm) iledir. Yine toplumun asırlarca güçlü ve sağlam olarak ayakta durması, kimliğini ve değerlerini koruması da din iledir. Bu da Allah ve Resûlü'nün çağrısına kulak verip bildirdiklerini yerine getirmekle olur.

25. (Ey inananlar!) Bir de öyle bir fitneden (günahlardan) sakının (ve sakındırın) ki o(nun cezası) sadece zulmedenlere isabet etmekle kalmaz (bütün toplumu perişan eder). Biliniz ki Allah elbette cezası çok şiddetli olandır.

(Görüldüğü gibi âyet-i kerîmede bir toplumda zulüm, şirk ve günahların işlenmesi ve bunlara karşı iyiliği emir ve kötülüğü nehiy görevinin yapılmamasından dolayı o beldede cezanın umûma geleceği bildirilmektedir.)

26. O zamanı da hatırlayın ki yeryüzünde (Mekke'de) zayıf ve (hakîr) görülen bir azınlıktınız. İnsanların sizi kapıp (esir) götürmesinden korkuyordunuz. (Allah) sizi (Medine'de) barındırdı, yardımıyla sizi destekledi, şükredesiniz diye temiz/helal şeylerden size rızık verdi.

27. Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin, (emirlerinin aksini yapmayın; yoksa) siz, bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz.[9]

[9] Yahut "… Allah'a, Peygamber'e ve aranızdaki emanetlere bile bile hainlik etmeyin." diye de mâna verilir. Resûlullah (sas.), Hendek gazvesinde ahitlerini bozup ihanet eden Benû Kureyza yahudilerini kuşatmış, onlarla bazı şartları görüşmek için de Ebû Lübâbe'yi göndermişti. Ebû Lübâbe (ra.), kuşatılmalarının neticesinin ne olacağına dair sordukları bir soruya, bir irade zayıflığıyla eli ile boğazını göstermiş, dolayısıyla bir sır vermişti. Daha o anda yüce Allah, bu âyetle Resûlü'nü haberdar etmişti. Bu yapılanın bir ihanet olduğu ortaya çıkınca, Ebû Lübâbe (ra.) pişmanlığından kendisini mescidin direğine bağladı; ölünceye veya Allah tarafından bir af gelinceye kadar bir şey yiyip içmemeye yemin etti. Çünkü ihanet büyük bir suçtu. Ancak dokuz gün sonra nihayet affedildiğine dair bir âyet gelmiş, kendisi de bayılıp düşmüştü (İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 97-98).

28. Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız (size hem emanet, hem de, sizi günaha sürüklemek bakımından) bir fitne (bir imtihan)dır. Ama (bunlarda İslâmî ölçü ve görevlere uyulursa) büyük mükâfatın Allah katında olduğunu da bilin. [bk. 63/9]

29. Ey iman edenler! Eğer Allah'a saygı duyup emrine uygun yaşarsanız, size, iyiyi kötüden ayırt eden bir anlayış/bir nur verir. Kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.

30. Hani, vaktiyle o inkâr eden (müşrik)ler, seni tutup bağlamak veya öldürmek ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyor(lar)dı. Onlar tuzak kurarlarken, Allah da tuzaklarının karşılığını veriyor (onu başlarına geçiriyor)du. Allah, tuzak kuran(lara karşılık veren)lerin en iyisidir. [krş. 3/54; 10/21]

31. Âyetlerimiz o (müşrik) kimselere okunduğu zaman: "İşittik, eğer istesek elbette bunun aynısını biz de söylerdik! Bu eskilerin masallarından başkası değildir." dediler. [krş. 6/25]

32. Yine bir zaman da: "Ey Allah'ım! Eğer bu (Kitab), gerçek olarak senin katından ise gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı bir azap ver." demişlerdi.

33. (Resûlüm!) Sen, onların aralarında iken (onlar her zaman sana ve buyruklarına itaat ettikçe) Allah, onlara azap edecek değildir. Onlar istiğfâr ederlerken de Allah onlara azap edecek değildir. [bk. 8/24; 49/7]

34. (Resûlüm! Sen aralarından ayrılıp çıktıktan sonra) onlar, hem (mü'minleri) Mescid-i Haram'dan uzaklaştırıp dururken hem de onun velîleri (hizmetine lâyık kimseler) değillerken Allah niçin onlara azap etmesin? Onun

velîleri (onun hizmet ve yönetimine lâyık olanlar), ancak muttakîler (Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar)dır. Fakat onların pek çoğu (bunu) bilmezler.

35. Onların Beyt(ullah) yanında (put heykellerinin etrafında) tapınmaları/duaları, ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. "O halde (ey kâfirler!) İnkâr ettikleriniz yüzünden tadın azabı!" (denilir.)[10]

[10] Müşrikler Allah'ın varlığına inanıyorlardı, fakat putlara olan saygıları öncelikli geliyordu.

36. Muhakkak ki küfre sapanlar, (İslâm'ı kaldırmak ve insanları) Allah yolundan alıkoymak (ve sindirmek) için mallarını harcarlar ve daha da harcayacaklar. Sonra o (mallar), kendilerine bir yürek acısı olacaktır. Sonra onlar yenilecek (gayelerine erişemeyecek)ler ve küfür(lerinde ısrar) edenler, cehenneme sevk edileceklerdir.[11] [bk. 2/217; 4/76]

(Bu âyet-i kerîmede mü'minlere ikaz ve tembih vardır. Şöyle ki: Bedir ve Uhud gazvelerinde olduğu gibi, her devirde kâfirler, müşrikler, münâfıklar ve bütün bunların yandaşları; müslümanların gelişme göstermesinden hep huzursuz olacaklar, İslâm'ı silmek ve müslümanları sindirmek, aynı zamanda ilkel veya modern putperestliği yaymak için bir araya gelip güç ve paralarını sarf edeceklerdir. Çünkü kâfir gruplar, müslümanların câhiliye/müşrik/putperest yaşantıya dönmesini ister ve bunu planlarlar. Vaktiyle Peygamberimiz'e yaptıkları teklifler gibi, ileri gelenlere, kadın, para ve liderlik (mevki, koltuk) teklif ederler. Bunlarla onları elde edemezlerse, onlar eliyle halka dinde taviz verdirmeleri, diliyle müslümanım deseler bile yaşantılarıyla gayrimüslimlere benzemeleri, aslından uzak, ılımlı müslüman olmaları için plan yapar, tuzak kurarlar. Bu küçük ve büyük taviz koparma işi de olmazsa ardından baskı ve işkence yoluna giderler. Ama imanı dilinden kalbine, ruhuna işlemiş bilinçli müslümanlara tesir edemezler.) [bk. 5/50]

[11] Beydâvî.

37. (Bütün bunlar) Allah'ın murdarı temizden, (kâfir grubunu mü'minden) ayırması, murdarın hepsini birbiri üzerine yığması ve cehenneme koyması içindir. İşte (dünya ve âhirette) hüsranda olan/kendilerine yazık edenler onlardır.

38. (Resûlüm!) O inkâra/küfre sapanlara söyle: "(İnkâr ve düşmanlığa) son verirlerse, kendilerinin geçmiş (günah)ları bağışlanır. (Düşmanlığa) dönerlerse, öncekilerin (başlarına gelen Allah'ın felaket) kanunu, elbette (bunların başından da) geçmiş olacaktır."

39. (Ortalıkta) hiçbir fitne (şirk)[12] kalmayıncaya ve dinin (kısıtlamasız) tamamı Allah'ın (buyurduğu şekilde) oluncaya kadar savaşın. Eğer (onlar şirk ve inkârlarına) son verirlerse (bırakın). Muhakkak ki Allah, yaptıklarını hakkıyla görendir. [bk. 2/193; 3/85; 4/76]

[12] Zebîdî, hadis no: 1705.

40. Yok eğer (imandan) yüz çevirirler (düşmanlık yaparlar)sa, (korkmayın), artık bilin ki Allah sizin Mevlânız (sahibiniz)dir. O ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır!

41. Bilesiniz ki (savaşta) ganimet[13] olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri, mutlaka Allah'ın (namına),[14] Resûl'ün, onun yakınların(ın), yetimlerin, yoksulların ve (fakir kalmış) yolcunun hakkıdır. Eğer Allah'a ve hakkın batıldan ayrıldığı o gün, iki topluluğun (sizinle müşriklerin savaş için, Bedir'de) karşılaştığı gün kulumuz (Muhammed')e indirdiğimiz (âyetler)e inanmışsanız (böyle taksim edin). Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.

(Ganimetin kalan beşte dördü de savaşa katılanlarındır. Ganimetlerin, İslâm'ın öngörmediği yerlere dağıtılması söz konusu olamaz.)

[13] Düşmandan harp yoluyla alınan mal. Savaşsız alınan ganimetlere 'feyy' denilir. [bk. 59/6-7]

[14] Ulemânın çoğunluğuna göre, burada Allah'ın zikredilmesi, tâzim içindir.

42. O vakit (Bedir'de) siz vadinin (Medine'ye) en yakın yamacında, onlar, vadinin uzak yamacında (Mekke tarafında) idiler. (Mekkeliler'e ait) kervan kafilesi de sizden daha aşağıda idi. Eğer (savaş için onlarla bir yerde buluşmaya) sözleşmiş olsaydınız, mutlaka belirlenen yer hakkında anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat Allah, yapıl(ması takdir edil)miş bir emri yerine getirmek için (sizi böyle belirli yer ve vakitte toplamış)tır ki; (burada) helak olan kimse, açık bir delil (ve mucizeyi gördük)ten sonra helak olsun, yaşayan da açık bir delil (ve mucize ile İslâm'ın üstünlüğünü gözüyle gördük)ten sonra yaşasın. Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

43. Hani Allah, uykunda onları sana (sayıca) az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi, korkup gevşerdiniz ve (bu iş hakkında elbette) ihtilafa düşerdiniz. Fakat Allah (sizi bundan) kurtardı. Çünkü O, gönüllerde olanı hakkıyla bilendir.

44. O vakit düşmanla karşılaştığınız sırada Allah, olması mukadder olan işi (onların mağlubiyetini) gerçekleştirmek için, gözlerinizde onları size az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu. (Bilin ki) bütün işler, ancak Allah'a döndürülecektir (son karar O'na aittir).

(Böylece Bedir'de iki taraf çözülmeyip birbirini gözlerine kestirmişti. Fakat savaş başlayınca artık imanlılar, imansızların gözünde iki misli fazla gözükmüştü ki netice galibiyetle sonuçlandı.)

45. Ey iman edenler! (Sizinle savaşacak) bir toplumla karşılaştığınız zaman sebat edin (yılmayın), Allah'ı çok zikredin ki umduğunuza kavuşur/kurtuluşa erersiniz.

46. (Ey iman edenler!) Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, yoksa korkaklaşırsınız da rüzgarınız (hızınız, cesaretiniz) kesilir (kuvvet ve devletiniz elden gider). Bunun için sabırlı (ve müsamahalı) olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.

(Tarih boyunca sömürgeci devletler, sömürgesi olmalarını veya ezilmelerini istedikleri İslâm toplumlarını, iç ihtilaflara düşürme veya karşıt gruplara ayırma yoluna gitmiştir.)

47. Yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkanlar ve (insanları çeşitli usullerle) Allah yolundan alıkoyanlar gibi olmayın. Allah, onların bütün yaptıklarını çepeçevre kuşatan (kötü niyetlerini başlarına geçiren)dir.

48. O zaman (Bedir'de) şeytan onlara yaptıklarını süsle(yip güzel göster)miş ve (müşriklere): "Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yok, ben de kesinlikle sizin yanınızdayım." demişti. (Fakat) iki topluluk birbirini görecek hale gelip karşılaşınca (şeytan), gerisin geriye dönüp: "Artık ben, kesinlikle sizden uzağım, üstelik ben sizin göremeyeceğiniz (melekler)i görüyorum ve ben Allah'tan korkuyorum, çünkü Allah cezası çok şiddetli olandır." dedi.

49. Yine o zaman münâfıklar ve kalplerinde (inkâr ve şüpheden) bir hastalık bulunan (bazı yeni müslüman)lar, (sizin azlığınıza bakarak): "Bunları, dinleri aldattı (yenilirler)." diyorlardı. Halbuki kim Allah'a güvenip dayanırsa, şüphesiz Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

50. (Resûlüm!) Melekler, küfre sapanların yüzlerine ve sırtlarına vurarak: "Tadın (cehennemde) yakıcı azabı!" (diyerek) canlarını alırken (onları) bir görseydin!

51. İşte bu (azap, dünyada işleyip) kendi kendinize hazırladığınız (günahlar) yüzündendir. Yoksa Allah asla kullara zulmedici değildir.

52. (Bu müşriklerin/kâfirlerin âdeti de) tıpkı Firavun hanedanının ve onlardan öncekilerin âdeti gibidir. (Onlar,) Allah'ın âyetlerini hiçe sayıp (kendi otorite ve emirlerini hâkim kılıp) küfre sapmışlardı. Allah da günahları sebebiyle onları tutup alıvermişti. Çünkü Allah sonsuz kuvvet sahibidir, cezası çok şiddetlidir.

53. Bu (ceza)nın sebebi şudur: Bir topluluk, kendilerinde bulunan (güzel ahlâk)ı değiştirmedikçe Allah onlara verdiği bir nimeti/güzel bir durumu değiştirmez. Allah, şüphesiz hakkıyla işitendir, bilendir.[15]

[15] Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi, toplumsal değişmenin, çöküş ve azabın sebebi, fertlerin kendi iradeleriyle inanç, ahlâk ve yaşayışlarını bozmuş olmalarıdır. İyi, saadetli toplum olmamız için de halimizi ve yaşantımızı Allah'ın emirlerine uyarlamamız lazımdır. [bk. 13/11 ve dipnotu]

54. (Bunların âdeti de) tıpkı Firavun ailesinin/adamlarının ve onlardan öncekilerin gidişi gibidir. Onlar Rablerinin âyetlerini yalan saydılar; biz de onları günahları sebebiyle imha ettik, Firavun (ve) yandaşlarını suda boğduk. Zaten hepsi de zalimdiler.

55-56-57. Allah katında, hareket eden canlı mahlûkâtın en kötüsü, şüphesiz küfre sapanlardır. Artık onlar iman etmezler. (Resûlüm!) Onlar, (Benî Kurayza yahudileri) kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra da hiç çekinmeyerek, her defasında o antlaşmalarını bozmuş kimselerdir. (Onun için) savaşta onları yakalarsan, onlar(a vereceğin ağır ceza) ile, arkalarındaki kimselere de gözdağı vermiş ol. Ola ki onlar ibret alır(lar da ahitlerini bozmaz)lar. [krş. 9/5]

58. Eğer (antlaşma yaptığın bir topluluğun) hainlik yapmasından (şüphelenip) korkarsan, sen de doğrudan (ve açıkça) antlaşmayı bozup kendilerine atıver. Çünkü Allah hainleri sevmez.

59. Küfre sapanlar (azabımızdan kurtulup) geçtiklerini asla zannetmesinler. Çünkü onlar, (bizi) aciz bırakamazlar.[16]

[16] Veya "O küfre sapanlar, asla öne geçtiklerini zannetmesinler; çünkü onlar (bizi) aciz bırakamazlar."

60. (Ey iman edenler!) O (düşma)nlara karşı gücünüz yettiği kadar (her türlü) kuvvetten ve bağlı (besili) atlardan (harp araçlarından) hazırlayın ki onunla Allah'ın düşmanı, sizin düşmanınız ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği diğer (düşman) kimseleri korkutasınız. Allah yolunda sarf ettiğiniz her şey(in karşılığı) size eksiksiz ödenir, asla haksızlığa uğratılmazsınız. [bk. 2/261]

61. Eğer onlar barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allah'a güvenip dayan. Çünkü O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

62. Eğer onlar sana hile yapmak suretiyle aldatmak isterlerse, (bil ki) şüphesiz Allah sana kâfîdir. Seni hem yardımıyla hem de mü'minlerle destekleyen O'dur.

63. Ve onların kalplerini birbirine ısındıran da (O'dur). Eğer yeryüzünde bulunan her şeyi sarf etseydin, yine onların kalplerini birbirine

ısındıramazdın. Fakat Allah, onların aralarını (İslâm sayesinde sevgiyle) kaynaştırdı. Çünkü O, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

(Câhiliye devrinde Evs ve Hazrec kabileleri arasında müthiş kin ve düşmanlık vardı. Bu, 120 yıl devam etti ve kanlı savaşlar oldu. Fakat yüce Allah, onları İslâm ile şereflendirince aralarındaki intikam duyguları kalktı, sevgiye dönüştü, kucaklaştılar ve tek vücut haline geldiler. İşte âyet-i kerîme, İslâm'dan başka hiçbir güç ve sistemin insanları birbirine sevdirip tek vücut haline getiremeyeceğini beyan etmektedir.)

64. Ey Peygamber! Sana da, sana uyan mü'minlere de Allah yeter.

65. Ey Peygamber! Mü'minleri (düşmanlara karşı) savaşa teşvik et (hazırla). Eğer sizden sebatlı yirmi kişi olursa, iki yüz (kâfir)i yener. Yine içinizden (sebatlı) yüz kişi olursa, kâfirlerden bin kişiyi yener. Çünkü onlar (hakkı) anlamayan bir topluluktur.

66. (Böyle olmakla beraber) Allah, sizde bir zayıflık olduğunu bildi de şimdi (bir kişinin on kişiyle savaşma yükünü) hafifletti. Bundan böyle içinizden sebatlı yüz kişi olursa, iki yüz (kâfir)i yener. Eğer sizden sebatlı bin kişi olursa, iki bin (kâfir)i Allah'ın izniyle yener. Allah sabredenlerle beraberdir.

67. Yeryüzünde ağırlığını hissettir(ip düşmanı tam mağlup ed)inceye kadar, hiçbir peygambere, esir almak yaraşmaz.[17] Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Halbuki Allah, âhireti (kazanmanızı) istiyor. Allah mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

[17] Harpte savaşanlar kalmayınca, ancak savaşmayıp kalanlar yakalanıp esir edilirler. [bk. 47/4]

68. Eğer, (yanılarak verilen hükümlerden dolayı azap etmeyeceğine dair önceden Levh-i Mahfûz'da) Allah'tan bir yazı geçmemiş (hüküm verilmemiş) olsaydı, (Bedir'deki esirleri bırakmak için fidye) aldığınızdan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.

(67. âyet-i kerîmede, "Peygambere esir alması yaraşmaz." ifadesinde ne yapılması gerektiği de açıklanmadığı için Resûlullah (sas.), Bedir gazvesi esirleri hakkında ashâbı ile istişare etmiştir. Hz. Ömer, "Allah ve Resûlü'nün düşmanı olan bu adamları öldürelim." demiş, bir başkası, "Salıverelim, belki tevbe ederler." demiş, Hz. Ebû Bekir de:"Bunları fidye karşılığında bırakalım." teklifinde bulunmuştu. Hz. Peygamber de son teklifi kabul buyurmuşlardı. Bu da 68. âyetle onaylanmıştır.)

69. Artık ganimet olarak aldığınız şeylerden (fidye dahil)[18] temiz ve helal olarak yiyin ve Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/günahlardan sakının. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

[18] Beydâvî.

70. Ey Peygamber! Esirlerden ellerinizde bulunan kimselere de ki: “Eğer Allah, kalplerinizde bir hayır (iman ve ihlas) olduğunu bilirse O, size, sizden alınan (fidye)den daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”

(Resûlullah’ın amcası Hz. Abbas, zaten gönülsüz gittiği Bedir’de esir düşmüştü. Bunun dışındaki esirlerin fidyelerini müşrikler, Allah Resûlü’ne göndermişlerdi. Hz. Abbas’a da kendisinin ve yeğenlerinin fidyelerini vermesi teklif edildi. O da, “Ey Allah’ın elçisi! Benim param yoktur, amcanın Mekke’de fakirler gibi el açıp dilenmesini uygun görüyor musun?” dedi. Resûlullah (sas.) de: “Mekke’den çıkarken, sen ve eşin Ümmü’l-Fadl’ın gömdüğü para nerede? Hani ona, ‘Şâyet ben ölürsem, bunlar senin ve oğullarımındır.’ demiştin.” diye sordu. Hz. Abbas, “Gece karanlığında ikimizden başka kimse yoktu, bunları sana kim söyledi?” dedi. Resûlullah (sas.), “Rabbim.” dedi. Bunun üzerine: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben sana şimdiye kadar içimden inanıyor fakat şüphe ediyordum, şimdi şüphem de kalmadı.” diyerek fidyeleri verdi ve şehadet getirerek açıkça İslâm’a girdi. Bundan sonra yüce Allah’ın âyetteki vaadlerini birer birer gördüğünü açıkladı.)[19]

[19] İbni Kesîr (Sâbûnî). II, 119-120; Mehmed Vehbi, V, 1934-1940.

71. Eğer (o esirler) sana hainlik yapmak isterlerse (şaşma). Onlar daha önce (akıllarınca) Allah’a da hainlik yap(mak iste)mişlerdi. O Allah da kendilerine karşı (Bedir’de sana) imkân ve kudret vermişti (de onları senin eline düşürmüştü). Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

72. İman edip de hicret edenler, Allah yolunda (İslâm’ı savunma ve onu hayata hâkim kılma uğrunda) mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp yardım edenler var ya, işte onlar, (şimdilik mirasta)[20] birbirinin velîleridir. İman edip de hicret etmeyen (müşriklerle yaşayan)lara (gelince), hicret edinceye kadar sizin için, onlara velî olmak (ve miras bırakmak) diye bir şey yoktur. Eğer onlar din hususunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında antlaşma bulunan bir kavme karşı olmamak şartıyla (onlara) yardım etmek size borçtur. Allah işlediklerinizi hakkıyla görendir.

[20] Muhacirlerle Ensar, İslâm kardeşliği ile birbirine mirasçı olurlardı. Bu durum 33/6 ve diğer miras âyetleriyle yeniden hükme bağlanmıştır.

73. İnkâr edenler de birbirlerinin velîleri (dost ve yardımcıları)dır. Eğer siz de (dostluk ve yardım hususunda bunu) yapmazsanız, yeryüzünde büyük bir fitne ve büyük bir kargaşa olur.

74. İman edip de Allah yolunda cihad edenler, hicret edenler ve (hicret eden mü'minleri) barındıranlar ve yardım edenler var ya, işte gerçek mü'minler onlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır. [bk. 9/100; 59/8-9]

75. Sonradan iman edip hicret edenler ve sizinle beraber cihad edenler(e gelince): Onlar da sizdendir. (Fakat) Allah'ın Kitabı'na göre, hısımlar (mirasta) artık birbirlerine daha yakındır. Hiç şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilendir. [bk. 9/100; 59/10]

(Peygamberimiz (sas.), "Kâtile öldürdüğünün mirası yoktur." buyurmuştur.) [bk. 4/33]

9. Tevbe Sûresi

*Bir diğer ismi "Berâ'e"dir. Medine döneminde nâzil olmuştur. 129 âyettir. 113. âyet Mekkî'dir. Bu sûrenin başında Besmele yazılmamış ve okunmamıştır**[1]**. En son inen sûredir.*

[1] Sûrenin başı, müşriklerin Allah ile alâkalarının kesildiğine dair bir ihtar ve açık uyarıdır. Bu sûre "besmele" ile başlamamıştır. Çünkü besmeledeki "Rahmân" ve "Rahîm" sıfatı, Allah'tan alaka kesmeye ve müşriklerle savaşınca onları öldürmeye aykırıdır. Bu yüzden yalnız "Bismillâh" demek bile caiz değildir. Öte yandan, bu sûrenin "Enfâl" sûresinin devamı olup olmadığı hakkında Ashâb-ı kirâm ihtilaf etmiştir. Nüzûlü sırasında da Hz. Peygamber besmele yazılmasını emretmemiştir. Ancak bu mahzur yalnız sûrenin başından okunurken olup herhangi bir yerinden okunduğu zaman besmele çekilir (Beydâvî; Celâleyn; Elmalılı, III, 2242-2243). Hicretin dokuzuncu yılı "hac emîri" olarak Hz. Ebû Bekir gönderilmişti. Bu sûre inince Allah Resûlü, Allah'ın emirlerini hacda bulunanlara tebliğ için Hz. Ali'yi gönderdi. Sûre bir ültimatom mahiyetinde olup kısaca müşriklerin Allah ile alakasının kesildiğini, bundan sonra Kâbe'ye yaklaştırılmayacaklarını, dört ay içinde İslâm'a girmedikleri takdirde ya öldürüleceklerini veya ülkeyi terk edeceklerini bildiriyordu. Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir'in hutbesinden sonra bayramın birinci günü ayağa kalkarak, sûrenin başından 30-40 âyet okuyup tebliğ etti. [bk. Râzî, XI, 398-402]

1. (Bu,) Allah ve Resûlü'nden antlaşma yaptığınız müşriklere ültimatomdur/son bir ihtardır.

2. (Ey müşrikler!) Yeryüzünde dört ay daha (rahatça) dolaşın. Ama bilin ki siz, Allah'ı aciz bırakamazsınız ve Allah mutlaka kâfirleri rezil (ve perişan) edecektir.

3. Ve (bu) hacc-ı ekber (büyük hac) gününde Allah'tan ve Resûlü'nden insanlara (şöyle) bir ilandır ki Allah ve Resûlü, artık (Allah'a rağmen başkasını yüceltip ona bağlanmakla) müşrik olanlardan uzaktır (onlarla arada bir bağ kalmamıştır). Eğer (küfürden ve hainlikten) tevbe ederseniz, o sizin için hayırlıdır. Eğer (yine) yüz çevirirseniz, şüphesiz bilin ki siz, Allah'ı aciz bırakacak değilsiniz. (O'nun size mühleti, tevbe ederseniz diye lütfundandır. Resûlüm!) İnkâr edenlere çok acıklı bir azabı müjdele!

4. Ancak antlaşma yaptığınız müşriklerden, size karşı (bu sözleşmeden) hiçbir şeyi eksik yapmayan ve aleyhinize hiç kimseye arka çıkmayanlar (bu hükümden) hariçtir, onlara müddetleri (bitinceye) kadar antlaşmalarını tamamlayın (iptal etmeyin). Çünkü Allah, (ahdi bozmaktan) sakınanları sever.

5. (Mühlet verilen) haram aylar[2] çıkınca, o müşrikleri (ancak antlaşmaya ihanet etmeleri, size ve dininize saldırıda bulunmalarından dolayı bir kısmını) bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayın (bir kısmını esir edin), (bir kısmını) hapsedin ve her gözetleme (ve geçit) yerinde otur(up onları bekley)in. Eğer (şirkten) tevbe ederler, namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar ve zekâtı verirler (yani bunları kabul ederler)[3] ise onlara yol verin (serbest bırakın). Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir. [bk. 2/190-191; 4/90-91; 9/12; 47/4; 60/8; krş. 9/11]

[2] Haram aylar, hürmet edilen aylar olup bu aylarda savaş yapılması haramdır.

[3] Mukâtil, s. 48.

6. Eğer (bu) müşriklerden biri senden eman isterse, onu himaye et. Tâ ki bu sayede Allah'ın kelâmını işitip dinlesin (ve düşünsün). Sonra (eğer müslüman olmazsa) onu emniyette olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar (hakikati) bilmeyen bir topluluktur.

7. O (sözünden dönen) müşriklerin, Allah katında ve Resûlü yanında nasıl (geçerli) bir antlaşmaları olabilir?! Ancak, Mescid-i Haram yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınız hariçtir. Onlar size (karşı ahitlerinde) dürüst davrandıkça, siz de onlara dürüst davranın. Allah muttakîleri (emirlerine uyan ve hainlikten sakınanları) sever.

8. Nasıl (bir ahitleri) olabilir ki eğer onlar size galip gelirlerse, sizin hakkınızda ne bir yemin (ve hısımlık) ne de bir antlaşma (ve sorumluluk) gözetirler. Ağızlarıyla sizi hoşnut ederler, halbuki kalpleri buna yanaşmaz. Onların çoğu fâsık (âsî, yoldan çıkmış) kimselerdir (İslâm'a ve müslümanlara karşı hep hile düşünürler ve plan hazırlarlar).

9. Onlar, Allah'ın âyetlerini az/değersiz bir bedel (olan bir dünya menfaati) karşılığında sattılar, (halkı) O'nun yolundan alıkoydular. Gerçekten, onların yaptıkları şeyler ne kötüdür!

10. Onlar, bir mü'min hakkında ne bir yemin (ve hısımlık) ne de bir antlaşma (ve sorumluluk) gözetirler. İşte onlar saldırganların ta kendileridir.

11. Eğer onlar tevbe ederler, namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar ve zekâtı verirlerse, dinde sizin kardeşlerinizdir. Biz, bilecek (ve anlayacak) bir topluma âyetleri genişçe açıklıyoruz.

(Bu âyet-i kerîmede her türlü kâfirlikten, putperestlikten, şirkten tevbe edip namaz kılmayı ve zekât vermeyi kabul edenlerin ve İslâm'a teslim olan ve onun gereğini yerine getirenlerin, muvahhid mü'min olarak birbirlerinin kardeşi olacağının beyanı vardır.)

12. Eğer antlaşmalarından sonra yine yeminlerini bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa, artık o küfür (güruhunun) önderleriyle hemen harp edin. Çünkü onların (gerçekte) yeminleri kalmamıştır. Belki (böylece onlar ve yoldaşları, bu dönekliklerinden) vazgeçerler.

13. (Ey mü'minler!) Yeminlerini bozan, Peygamber'i (yurdundan) çıkarmayı tasarlayan ve bununla beraber sizinle (silahlı) savaşa ilk önce kendileri başlayan bir toplumla (hâlâ) savaşmayacak mısınız? Onlardan korkuyor musunuz? Eğer (gerçek) iman edenlerdenseniz, bilin ki Allah, kendisinden korkulmaya daha lâyıktır. [bk. 17/76]

14-15. Onlarla harbedin ki Allah, sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil (ve perişan) etsin, onlara karşı size zafer versin, mü'minler toplumunun gönüllerine de şifa (ferahlık) versin ve kalplerinin öfkesini gidersin. Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

16. (Ey mü'minler!) Yoksa siz, içinizden cihad edenleri ve Allah'tan, Resûlü'nden ve mü'minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri Allah ortaya çıkarmadıkça (kendi halinize) bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptığınız şeylerden tümüyle haberdardır. [bk. 3/142; 29/2]

(Hz. Peygamber'in amcası Hz. Abbas, Bedir gazvesinde esir düştüğünde şöyle demişti: "Eğer siz, İslâm, hicret ve cihad ile bizleri geçmişseniz, biz de Mescid-i Haram'ı tamir etmekte, hacılara su vermekte ve esirleri kurtarmaktayız." Bunun üzerine aşağıdaki âyetler indi.)

17. (Allah'ı bırakıp da başka şeyleri yüceltip ona bağlanan) müşriklerin, kendilerinin küfrüne (yine kendileri) şahitlik edip dururken, Allah'ın mescidlerini imar etmeleri olacak şey değildir. İşte onların (hayır namına) yaptıkları boşa gitmiştir. Ve onlar, ateşte ebedî kalacaklardır.

18. Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, (İslâm'a uygun yaşamak için) Allah'tan başkasından korkmayan kimseler mâmur eder. (Onları yapar, cemaat ve âlimlerle şenlendirir)ler. İşte, onların doğru yola erenlerden olmaları umulur.

19. (Ey müşrikler! Siz) hacılara su vermeyi ve Mescid-i Haram'ın imârını, Allah'a ve âhiret gününe iman eden ve Allah yolunda cihad eden kimse(nin işi) gibi mi tuttunuz? Allah katında (bunlar asla) eşit olamazlar. Allah, (kendisini bırakıp başkalarına bağlanarak müşrik olan) zalimler topluluğunu doğru yola eriştirmez.

20. İman edenler, (Allah ve Resûlü'nün gösterdiği yön ve yönteme) hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden/gayret

gösterenler, Allah katında derece bakımından daha büyüktür. İşte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

21. Rableri onlara, katından bir rahmet, hoşnutluk ve içinde dâimî (bitmez tükenmez) nimet bulunan cennetleri müjdeler.

22. (Onlar) orada ebedî olarak kalacaklardır. Muhakkak ki en büyük mükâfat Allah katındadır.

23. Ey iman edenler! Eğer imana karşı küfrü/İslâm'a karşı olmayı sevip tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) dost edinmeyin. Sizden kim onları 'dost edinir ve onların velayetleri (idareleri) altına girerse', işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.

(Mü'minler, gerçekten çağlar boyu Allah'ın bu emri doğrultusunda imtihan edilmişlerdir. Onlar, Allah'ı ve O'nu dost edinenleri dost ve velî edinmişler, fakat küfre, inançsızlığa sapan, Allah'ın indirdiklerinden hoşlanmayan, O'nun yoluna engeller koyan ve müslümanlara karşı açık veya gizli düşmanlık yapanları terk etmişler, Allah için sevmeyi ve Allah için buğzetmeyi esas almışlardır.) [bk. 5/55; 9/16; 47/3-9; 58/22; 60/1]

24. De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, kazandığınız mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz bir ticaret ve hoşlandığınız evler, size Allah'tan, Resûlü'nden ve O'nun yolundaki cihaddan daha sevimli ise, artık Allah'ın (azap) emri gelinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar toplumunu doğru yola eriştirmez."

25. Andolsun ki, Allah, size birçok (savaş) yerler(in)de ve Huneyn[4] (deki savaş) gününde yardım etmişti. O vakit (Huneyn'de) çokluğunuz sizi böbürlendirmişti, ama o, size hiç fayda vermemişti. Bunca genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) arkanızı dönmüş (kaçmaya başlamış)tınız.

(Resûlullah (sas.), Mekke'yi fethedince Kâbe'deki putları kırmıştı. Hevâzin ve Sakîf kabileleri kendi putları olan Lât'ın bir benzeri olan Uzzâ'nın yıkılışını hazmedemeyerek alarma geçtiler, müslümanlara karşı büyük bir ordu toplayıp Mekke ve Tâif arasında bir ordugâh kurdular. Bunun üzerine Resûlullah (sas.) da, 12 bin kişilik bir ordu ile üzerlerine gitmişti. Fakat müslümanlar ordunun çokluğu ile övünüyorlardı. Huneyn vadisine gelince aniden saldırıya uğradılar; önce paniğe kapılıp dağılan müslümanlar, sonra Allah'ın yardımıyla derlenip toparlandılar ve onları dağıttılar.)

[4] Huneyn: Tâif ile Mekke arasında, Tâif'e daha yakın bir vadinin adıdır.

26. (Bu bozgundan) sonra Allah, Resûlü'nün ve mü'minlerin üzerine sekînetini (kalplere güven veren rahmetini) indirdi, görmediğiniz askerler indirdi ve inkâr edenleri de azaba uğrattı. İşte o kâfirlerin cezası budur.

(Müşrikler, Huneyn'de yenildikten sonra (H. 8) Hevâzin kabilesinden bir heyet gelip İslâm'a girdiklerini bildirdiler. Bunların arkasından da Sakîf kabilesinden bir heyetin gelip İslâm'a girmek istediklerini bildirmeleri üzerine bir çadıra misafir edildiler. Ve birtakım şartlar ileri sürdüler. Şartlarından ikisi namaz kılmamak ve zekât vermemekti, biri de putları olan Lât'ın, halk arasında panik olmaması için üç sene daha yıkılmaması idi. Resûlullah (sas.), bu şartlı ve putlu imanın kabul olunmayacağını bildirdi. Sonra ilk iki şartı kabul ettiler ve meydan putu Lât'ın da yıkılması talebi ile ilgili süreyi iki yıla, sonra bir yıla, sonra üç, iki ve bir aya indiler. Bu da sonuç vermeyince kesin bir imanla teslim oldular. Fakat Lât'ın bizzat Resûlullah (sas.) tarafından yıkılmasını istediler. İşte böylece önce kalplerindeki putlarını, sonra meydandaki putlarını yıkarak kesin iman ile İslâm'a girdiler.[5] *Bu gösteriyor ki, makbul müslüman olmak için insanın gerek kendisinin gerek toplumun ölçülerine, heva ve heveslere uygunluk değil, ancak Allah ve Resûlü'nün bildirdiği şekilde iman ve teslimiyet gerekir.)*

[5] İbni İshak, IV, 247.

27. Sonra Allah, bunun ardından da dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

28. Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir (murdardır).[6] Artık bu yıllarından[7] sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer (onların Kâbe'ye gelmemesiyle) yoksul olmaktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse, kendi bol nimetinden sizi zengin edecektir. Şüphesiz ki Allah (en) iyi bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir.

[6] İslâm'a uygun bir imana sahip olmadıkları için müşrikler, hangi özellikte olurlarsa olsunlar, ne kadar yıkanırlarsa yıkansınlar pistirler.

[7] Dokuzuncu hicret yılından.

29. Kendilerine kitap verilenlerden; Allah'a, âhiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resûlü'nün haram ettiği şeyleri haram saymayan, hak (olan İslâm) dinini kendine din edinmeyen kimselerle, küçül(üp boyun eğ)erek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.[8]

[8] Kur'an'a göre, Allah'ın emirlerini hiçe sayarak O'na başkaldıran, fitne çıkaran, dînî azınlıklara ya da 2/190. âyette geçtiği üzere müslümanlara karşı savaşa kalkışanlara karşı savaşılır.

30. Yahudiler: "Üzeyr Allah'ın oğludur." dedi(ler). Hıristiyanlar da: "(İsa) Mesih Allah'ın oğludur." dedi(ler, kâfir oldular).[9] Bu, onların ağızlarıyla (cahilce geveledikleri) sözleridir. (Böylelikle onlar) daha evvel küfre sapanların

sözlerini[10] taklit ederler. Allah onları kahretsin! (Haktan) nasıl da çevriliyor (ve yalan uyduruyor)lar! [bk. 3/67 ve dipnot]

[9] bk. 5/17, 73.

[10] Müşriklerin, "Melekler Allah'ın kızlarıdır." şeklindeki sözlerini.

31. Bilginlerini (hahamlarını), rahiplerini ve Meryemoğlu Mesih'i Allah'tan ayrı rabler edindiler. Halbuki onlara, ancak bir tek ilâh (olan Allah')a kulluk etmeleri emredildi. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, onların ortak koştukları şeylerden uzak ve yücedir.

(Resûlullah (sas.), bu âyeti okurken içeriye daha evvel hıristiyan iken İslâm ile şereflenen Adiy b. Hâtem (ra.) girdi. Bu âyeti duyunca Resûlullah'a ,"Onları rab edinmiyor, onlara ibadet etmiyorlar ki!" dedi. Resûlullah (sas.) da, "Onlar, Allah'ın helal kıldığı şeyleri haram (farz kıldıklarını yasak), haram kıldığı şeyleri de serbest/helal kıldıkları zaman, onlara (gönüllü) itaat etmiyorlar mı?" diye sordu. O da, "Evet ediyorlar." deyince, Resûlullah (sas.), "İşte bundan dolayı onlara (rab olarak) tapıyorlar/kulluk ediyorlar." buyurdu. Abdullah b. Abbas demiştir ki: "Hahamlar ve papazlar, kendilerine secde etmelerini istememişlerdir. Fakat onlar, Allah'ın emirlerine aykırı emirler vermişler, bundan dolayı kendilerine 'rabler' denilmiştir. O emirleri gönüllü olarak kabullenenler ve istekle yerine getirenler de onları rab edinmişler ve küfre girmişler demektir."[11] *(bk. 10/32; 19/80-81). Bu âyet ve onu açıklayan hadîs-i şerîf, Allah'a ortak koşmanın, O'ndan başka rab edinmenin/şirkin çok açık bir örneği ve delilidir.) [bk. 3/64]*

[11] Taberî, VI, cüz: 10, 80-81.

32. (Bütün açık veya gizli kâfir gruplar, her yerde İslâm'a karşı olup) Allah'ın nurunu ağızlarıyla[12] söndürmek isterler. Allah ise, kâfirler hoşlanmasa da, mutlaka nurunu tamamlamak (ve yüceltmek) ister (tamamlayacaktır da).

[12] Yani gerek konuşma, gerekse plan, program, fikir, sistem, kanun ve felsefeleriyle.

33. O (Allah'tır) ki müşrikler hoşlanmasa da (kemâle ermiş son) dininin, bütün dinlerin üzerinde olduğunu göstermek için Resûlü'nü, hidayet (rehberi Kur'an) ve hak din (İslâm)[13] ile göndermiştir. [bk. 48/28; 61/8-9]

[13] İslâm, değişikliğe uğramamış ilâhî ve evrensel tek dindir. Önceki dinleri yürürlükten kaldırmıştır.

34. Ey iman edenler! Muhakkak ki (yahudi) hahamlarından ve (hıristiyan) rahiplerinden birçoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler[14] ve (onları) Allah yolundan uzaklaştırırlar. (Bir de) altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenler var ya, işte onları acıklı bir azap ile müjdele!

[14] Hükmü para karşılığı satmak, Tevrat ve İncil hükümlerini, şeriati çıkarları karşılığında değiştirmek ve Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu bildiren kısımlarda tahrifat yapmak suretiyle (Beydâvî).

35. O gün (bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, yanları ve sırtları bunlarla dağlanacak: "İşte bu, kendiniz için biriktirip yığdıklarınız! Haydi biriktirip istiflediğiniz şeyleri(n acısını) tadın!" (denilecek).[15]

[15] İslâm yalnız vicdanları uyandırmakla kalmaz, aynı zamanda zekât yoluyla serveti zenginden alıp fakire vermeyi sağlar. İslâm faiz ve saklı servetle savaşır. İhtikârı, stokçuluğu, israfı, gösteriş için yapılan harcamaları yasaklayarak maddî zenginlikleri herkesin faydasına sunar.

36. Şüphesiz gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah katında ayların sayısı, Allah'ın kitabında on iki aydır. Onlardan dördü (olan Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb) haram olan (hürmet gereken ay)lardır. İşte dosdoğru din (hesap) budur. O halde onlarda (yani, o haram aylarda savaşıp saygısızlık ederek) kendinize yazık etmeyin. (Fakat) müşrikler sizinle topluca (bu aylarda) savaşırlarsa, siz de onlarla topluca savaşın. Bilin ki Allah, (günahlardan) sakınanlarla beraberdir. [bk. 2/191-194]

(Yüce Allah'ın belirli aylarda yapılan ibadetleri ay takvimine göre koymasında bir hikmet vardır. Yıl içindeki oruç ve hac gibi ibadetlerin değişik zamanlara gelmesiyle hem güneş takvimine göre senenin bütün günleri bu ibadetlerle şereflenmiş hem de zor ve kolay günlerde yapılan ibadetlerle bir imtihan kazanılmış ve de bir dengeleme meydana gelmiş olacaktır. Allah'ı tanıyıp da Hz. Peygamber'i ve Kur'an'ı tanımayan müşrikler, haccı ve savaşı belirli aylarda yapmak için haram ayları güneş takvimine göre sabitleyerek ilâhî kanunun aslî gayesini ortadan kaldırmışlar, kâfirliklerini artırmışlardı. Ancak 34. sene Zilhicce'nin 9-10'unun aynı eski yerine geldiğini tespit eden Resûlullah (sas.) o sene Vedâ Haccını yapmış ve bunu ilan etmişti. Kamerî (ay) takvimi/hicrî takvim başlangıç olarak Resûlullah'ın hicretini, güneş takvimi de Hz. İsa'nın doğumunu esas almıştır. Kamerî aylar: Muharrem, Safer, Rebîülevvel, Rebîülâhir, Cemâziyelevvel, Cemâziyelâhir, Receb, Şaban, Ramazan, Şevvâl, Zilkâde, Zilhicce.)

37. (Haram aylarda savaşmak için bu) ayların yerlerini değiştirip sonraya bırakmak, olsa olsa küfürde bir artış (sebebi)dir ki onunla kâfirler saptırılır (daha da sapıp giderler).[16] Onlar, bir sene onu (o haram ayı geciktirmeyi) helal ve bir sene haram sayarlar ki (bu da görünüşte), Allah'ın haram kıldığı (ayları)n sayısına uydurmak, (böylelikle de) Allah'ın haram kıldığını helal yapmak içindir. Onlara yaptıkları işin kötülüğü süslü (cazip) göründü. Allah, o küfre sapanlar güruhunu (zorla) doğru yola iletmez. [bk. 9/40]

[16] Parantez içinde verilen mâna meçhul olarak okunan "yudallu" fiilinin; Nâfî, İbni Kesîr, Ebû Âmir, Âsım'dan naklen Şu'be ve Ebû Câfer kıraatlerinde "yadıllu" şeklindeki okunuşuna göredir.

38. Ey iman edenler! Size ne oldu da: "Allah yolunda hep birden seferber olun (savaşa çıkın)." denildiği zaman yere çakılıp kaldınız? Âhiretten (vazgeçip, yalnız) dünya hayatına mı razı oldunuz? Ama dünya hayatının faydası (ve refahı) âhiretin yanında pek azdır.

39. Eğer hep birden seferber olmaz (emredilen savaşa çıkmaz)sanız, (Allah) size acıklı bir azapla azap eder ve yerinize başka (itaat eden) bir topluluk getirir. O'na hiçbir şeyle zarar veremezsiniz. Allah her şeye kâdirdir.[17]

[17] Hicretin dokuzuncu yılı idi. Bizans İmparatorluğu, müslümanları imha etmek için yaklaşık 40 bin kişilik bir ordu toplayıp Şam tarafından yola çıkmıştı. Bunu haber alan Resûlullah da derhal onlara karşı savaşılacağını açıktan ilan etti ve ordu toplamaya başladı. Fakat münâfıklar gitmemek için, "Yol uzun, mevsim sıcak, mahsullerimiz ortada" diye müslümanları caydırmaya çalışıyorlar, hatta, "Onlarla savaşmak bir çılgınlık" diyorlardı. Çünkü münâfıklar imanlarına göre değil menfaatleri doğrultusunda hareket ederler. Hatta bazı yeni müslümanlar da bunlara kanarak gitmek istemiyorlardı. Fakat Resûlullah (sas.), ashâbın gayret ve yardımıyla yaklaşık 30 bin kişilik bir ordu toplayıp yola çıktı ve Tebük'e kadar gittiler. On gün orada kaldılar, fakat karşı taraf gelmeyince iki ordu karşı karşıya gelmedi. Fakat Eyle, Ezru gibi bazı Bizans kasabaları, kendiliklerinden İslâm devletinin hâkimiyetine girdiler. Böylece hükmen de olsa, bir galibiyet elde edildi. Bu iki âyet, müslüman ve münâfıkların davranışları hakkında inmiştir. Bu türlü davranışlar her devirde görülmüştür (Bûtî, s. 416-418; Gazzalî, s. 435-442).

40. Eğer siz, o (Allah Resûlü')ne yardım etmezseniz (mühim değil), muhakkak ki Allah, ona yardım etmiştir: Hani vaktiyle kâfirler onu iki kişinin biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları (hicretine sebep oldukları) zaman, (Ebû Bekir'le) ikisi (Sevr dağında) mağarada iken, arkadaşına: "Üzülme, Allah mutlaka bizimle beraberdir." diyordu. (İşte o zaman) Allah, o(na yardım etti ve arkadaşının kalbi)ne huzur ve güveni indirdi. O'nu, görmediğiniz askerlerle kuvvetlendirdi. Böylece inkâr edenlerin sözünü (dâvâsını) en aşağı kıldı. Allah'ın (tevhid) kelimesi ise, o çok yücedir. Allah mutlak galiptir, eşsiz hüküm ve hikmet sahibidir.

41. (Ey mü'minler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak (kolay zor; silahlı silahsız; binekli yaya; genç yaşlı, hangi halde olursanız olun)[18] hep birlikte seferber olun, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz, sizin için bu daha hayırlıdır.

(Bu âyet-i kerîmedeki genel çağrıdan, 91. âyetle hasta, güçsüz ve fakirler muaf tutulmuştur.)

[18] Gerek 9/91. gerekse 48/17. âyetlerde savaşa katılmamaya izin verilenler beyan edilmiştir.

42. Eğer o (cihad), yakın bir menfaat (ganimet) elde etme ve orta yollu (yakınlıkta) bir yolculuk olsaydı (o münâfıklar) elbette sana uyarlardı. Fakat o meşakkatli (olan Tebük seferi) olunca, onlara uzak geldi. Bununla beraber onlar, (sen dönünce): "Eğer gücümüz yetseydi sizinle beraber çıkardık." diye kendilerini helak edercesine Allah'a yemin edecekler. Allah, onların yalancı olduklarını elbette bilmektedir.

43. Allah seni affetti.[19] (Ama) doğru söyleyenler sana belli oluncaya ve yalan söyleyenleri sen bilinceye kadar (beklemeyip de) niçin onlara (seferden geri kalmaları için) izin verdin ki?

[19] Bu ifadeyi dua cümlesi olarak "Allah seni affetsin." diye tercüme etmişlerdir. Allah'ın, kendi kendine bu lafzı kullanması olmayacağından yukarıdaki ifadeyi uygun bulduk.

44. Allah'a ve âhiret gününe inananlar, mallarıyla, canlarıyla savaşmaları hususunda senden (bir bahane ile) izin istemezler. Allah, muttakîleri (emrine uyan, itaatsizlikten sakınanları) çok iyi bilmektedir.

45. Ancak Allah'a ve âhiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşmüş olan kimseler, senden (savaşa gitmemek için) izin ister(ler). İşte onlar, şüphelerinin içinde bocalayıp dururlar. [bk. 24/62]

46. Eğer (münâfıklar, savaşa) çıkmak isteselerdi, elbette onun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah, onların (korkakça) davranmalarını çirkin gördü de kendilerini alıkoydu ve (onlara): "Oturun, oturan (kadın)larla beraber." denildi.

47. Eğer onlar, sizinle savaşa çıksalardı, size bozgunculuktan başka katkıları olmaz ve sizi (birbirinize karşı) fitneye düşürmek isteyerek aranıza sokulur (tuzak kurar)lardı. İçinizde onlara kulak verecekler de var. Allah o zalimleri hakkıyla bilendir.

48. Doğrusu onlar, daha önce (Uhud gazvesinde) de fitne (ve fesat) çıkarmak istemişler ve senin aleyhinde türlü türlü işler çevirmişlerdi. Nihayet gerçek (olan, Allah'ın emri yerine) gelmiş ve onlar istemedikleri halde, Allah'ın emri (O'nun dini) galebe çalmıştı.

49. Onlardan kimi de: "Bana izin ver (ben sefere çıkmayayım,) beni fitneye (günaha)[20] düşürme." der. Haberin olsun ki onlar, zaten fitneye düşmüşlerdir. Şüphesiz ki cehennem, kâfirleri mutlaka kuşatacaktır.

[20] Rum kızlarını görünce sabredemeyip zinaya düşeceklerini bahane ediyorlardı.

50. Sana bir iyilik gelirse onları üzer. Eğer sana bir kötülük/yenilgi gelirse: "Biz daha önceden tedbirimizi almıştık (bizi ilgilendirmez)." derler ve onlar sevine sevine dönerler.

51. De ki: "Allah'ın bizim için yazdığından başkası, bize asla isabet etmez. O, bizim Mevlâmızdır. Onun için, mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayansınlar."

52. De ki: "(Siz) bizim için iki iyiliğin birinden (şehitlik veya gazilikten)[21] başkasını mı bekliyorsunuz? (Bu bizim özlediğimiz şeydir.) Oysa biz, Allah'ın, ya kendi katından veya bizim elimizle, sizi bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Haydi bekleyin! Biz (de) sizinle beraber (âkıbetinizi) beklemekteyiz."

[21] Sâbûnî (Safve), I, 541.

53. De ki: "İster gönüllü, ister gönülsüz sadaka verin, sizin sadakanız asla kabul edilmeyecektir. Çünkü siz, fâsık (Allah yolunda itaatten çıkan) bir topluluk oldunuz."

54. (Sadaka olarak) harcadıklarının, onlardan kabul edilmesine engel olan (tek sebep), sadece onların Allah'ı ve Resûlü'nü (içten içe) inkâr etmeleri, namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve (sadakayı) isteksiz vermeleridir. [bk. 4/142-143]

55. (Resûlüm!) Artık onların malları da evlatları da seni imrendirmesin. Ancak Allah, dünya hayatında onlara, bunlarla azap etmeyi ve kâfir olarak canlarının çıkmasını diler. [krş. 20/131]

56. (Münâfıklar) kendilerinin hakikaten sizden olduklarına (dair) Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar, sizden değillerdir. Fakat onlar çok korkak bir topluluktur.

57. Eğer sizden kaçıp sığınacak bir yer, yahut mağaralar veya girecek bir yer bulsalardı, şüphesiz ki onlar koşarak oraya yönelirlerdi.

58. Onlardan kimi de sadakalar(ın taksimi) hususunda seni (îmalı bir tarzda) ayıplar. O (sadaka)lardan (istedikleri kendilerine) verilirse hoşlanırlar, verilmeyince de hemen kızarlar.

(Rivayet edildiğine göre Resûlullah (sas.) bir ganimeti bölüştürürken Temîmoğulları'ndan Zü'l-Huvaysıra adında birisi,"Yâ Resûlallah! Adaleti gözet." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas.), "Öyle mi! Ben de adaleti gözetmezsem artık kim âdil davranır?!" cevâbını verdi. İşte bu âyetin sebeb-i nüzûlü bu hâdisedir.)

59. Eğer onlar, Allah ve Resûlü'nün kendilerine verdiği şeye razı olsalardı ve: "Bize Allah yeter, yakında hem Allah hem de Resûlü bize bol lütfundan verecek. Biz, sadece Allah'a rağbet eden (ümit bağlayan)larız." deselerdi (kendileri için ne iyi olurdu).

60. Sadakalar (zekâtlar), Allah tarafından bir farz olarak ancak, fakirlere, yoksullara,[22] o (zekât)ların toplanmasına memur olanlara, kalpleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (azat edilecek) köle (ve esir)lere, (borcunu veremeyecek olan fakir) borçlulara, Allah yolundaki (mücahid)lere, muhtaç kalan yolculara mahsustur. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

[22] Fakir, nisap miktarına yani asgarî zenginlik miktarı kadar bir mala mâlik olmayan, geliri giderini karşılamayan kimsedir ki, dilenmesi helal değildir. Miskin (yoksul) ise, hiç malı olmayıp yiyecek ve giyecek temini gayesiyle dilenmeye ihtiyacı olan kimsedir.

61. Yine o (münâfık)lardan öyle kimseler vardır ki: "O, (her şeyi dinleyip reddetmeyen) bir kulaktır." diyerek Peygamber'i incitirler. De ki: "(O,) sizin için hayrın kulağıdır; Allah'a iman eder, mü'minlere inanıp güvenir. (O) içinizden iman edenler için bir rahmettir. Allah'ın Resûlü'nü incitenler var ya, işte onlar için acıklı bir azap vardır."

62. O (münâfıklar/sözde müslüman gözüke)nler sizi hoşnut etmek ve kendilerini kabullendirmek için Allah'a yemin ederler. Eğer onlar mü'min iseler, Allah ve Resûlü'nü hoşnut etmeleri daha doğrudur.

63. Hâlâ şunu anlayıp öğrenmediler mi ki kim Allah'a ve Resûlü'(nün emirleri)ne muhalefet eder/karşı koymaya kalkarsa ona, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşi vardır. İşte bu, en büyük zillet ve rezilliktir.

64. Münâfıklar, kalplerinde olan şeyleri, kendilerine haber verecek bir sûrenin tepelerine indirilmesinden çekinirler (yine de Kur'an ve İslâm'ı hafife alıp alay ederler). De ki: "Siz alay ededurun. Allah, (içinizdeki, söylemekten) çekindiğiniz şeyleri mutlaka ortaya çıkarandır." [bk. 47/29-30]

65. Şâyet onlara, (Tebük'e giderken alay etmelerinin sebebini) sorarsan: "Andolsun ki biz ancak (vakit geçsin diye) lafa dalmış şakalaşıyorduk." derler. De ki: "Allah ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun Resûlü ile mi eğleniyordunuz?"

(Tebük seferine giderlerken münâfıklar birbirlerine, Resûlullah (sas.) hakkında"Şu adamın haline bakın, Rum saraylarını ve kalelerini fethedeceğini sanıyor, heyhât!" deyip gülüşüyorlar, Hz. Peygamber'i hafife alıyorlardı. Onların bu hallerini bildiren âyetler tepelerine inince, şaşırıp "Biz şaka yapıyorduk." diye özür dilemeye başladılar.)[23]

[23] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 153.

66. Hiç özür dilemeyin. Siz inandıktan sonra (Peygamber'i hafife almakla) artık kâfir oldunuz. Sizin bir kısmınızı affetsek bile, (diğer) gruba suç işlediklerinden dolayı azap edeceğiz.

67. Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar birbirinden (yanadır ve hepsi aynı)dır. Onlar kötü olanı (İslâm'a uygun olmayanı) emrederler, iyilik(ten, Allah'a itaat)ten menederler, ellerini sıkı (cimri) tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular, O da onları unuttu (terk etti). Şüphesiz ki münâfıklar, hep fâsık (Allah'ın emrinden sapan) kimselerdir. [krş. 59/19]

68. Allah, münâfık erkeklere, münâfık kadınlara ve kâfirlere içinde dâimî kalacakları cehennem ateşini vaadetti. O, onlara yeter. Allah, onları rahmetinden uzaklaştırmıştır. Onlar için devamlı bir azap vardır.

(Münâfıklar, mü'minlerin yanında:,"Biz de iman ettik." derler. Fakat içten içe her fırsatta Allah'ın emirlerini hiçe sayarlar ve mü'minlere karşı kin beslemekte olup kâfirlerden daha tehlikelidirler. Farzların yasak, haramların serbest bırakılmasını ve İslâm'a giden yolların engellenmesini isterler. Onlar cehennemde en alt tabakadadırlar.) [bk. 2/8-16; 4/138-145; 63/1-6]

69. (Ey müslüman görünen iki yüzlüler! Siz de) sizden öncekiler gibisiniz. (Üstelik) onlar, kuvvet bakımından sizden daha yaman, malları ve çocukları da sizden daha çok idi. Onlar, (dünya malından) hisselerince faydalanıp zevklenmişlerdi. İşte sizden öncekilerin nasiplerince faydalanıp zevklendikleri gibi, payınıza düşenle zevklenmek isteyip onların daldıkları gibi (o batağa) daldınız. İşte onların, dünya ve âhirette yaptıkları boşa gitmiştir ve onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.[24]

[24] Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîmede, münâfıkların âhireti unutup dünya hayatından kâm almanın, zevk ü sefa içinde geçirmeyi kâr bilmenin sonucunun ziyana uğramak olduğunu bildirerek mü'minleri de uyarıyor. [bk. 57/20 ve bu davranışın karşılığı olarak da bk. 24/55]

70. Onlara, kendilerinden öncekilerin: Nuh, Âd ve Semûd kavminin, İbrahim kavminin, Medyen halkının ve alt üst olmuş kasabaların haberi gelmedi mi? Peygamberleri onlara deliller (mucizeler) getirmişti (de inanmadıkları için helak olmuşlardı). Allah onlara zulmetmiş değildi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.

(Aşağıdaki iki âyette, mü'minlerin özelliklerinden ve bu özelliklere sahip olanlara verilecek mükâfatlardan bahsedilmektedir.)

71. Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin velîleri (dostları ve yardımcıları)dır. İyiliği (tevhidi ve sâlih ameli) emrederler, kötülükten/kötü olan şeylerden menederler; namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederler. İşte Allah bu kimselere rahmet edecek (bağışlayacak)tır. Şüphesiz Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir. [krş. 3/104, 110]

72. Allah, inanan erkek ve inanan kadınlara, içinde dâimî kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaadetmiştir. Allah'ın onlardan razı olması (hepsinden) daha büyüktür. İşte bu, en büyük kurtuluştur.

(Adn cennetlerinin nebîlere, sıddıklara ve şehitlere has muhteşem ve muazzam bir yer olduğu ifade edilmiştir.)[25]

[25] Beydâvî.

73. Ey Peygamber! Kâfirler(e karşı silahla), münâfıklar(a karşı delil getirerek, dil)[26] ile cihadda bulun ve onlara karşı sert davran; onların varacakları yer(!) cehennemdir. O, ne kötü bir dönüş yeridir! [bk. 9/123; 48/29; 66/9]

[26] Beydâvî; Mukâtil, s. 152.

74. (Münâfıklar, senin aleyhinde söz) söylemediklerine dair, Allah'a yemin ederler. Halbuki (seni küçümseyerek) küfür kelimesini söylediler, Müslümanlık'tan sonra kâfir oldular ve elde edemedikleri şeye (sana bir suikast yapmaya) yeltendiler.[27] İntikam almaya kalkışmaları başka sebeple

değil; ancak Allah ve Resûlü, O'nun "lütuf ve yardımından" o (mü'mi)nleri zengin etti diyedir. Eğer (münâfıklıktan) tevbe ederlerse, kendileri için daha iyi olur. Eğer yine (söz ve hareketleriyle inkâra) dönerlerse, Allah onlara dünyada ve âhirette acıklı bir azap ile azap eder. Onlar için yeryüzünde ne bir dost ne de yardımcı vardır. [krş. 5/59; 7/126; 85/4-9]

[27] Münâfıklar Resûlullah'ın Tebük seferinden dönüşünde bir suikast planı hazırladılar. Resûlullah (sas.) geceleyin bir tepe üzerinden geçerken onu bir çukura itip yuvarlayacaklardı. Allah'ın yardımıyla haberdar oldu ve yolunu değiştirdi. [bk. Mevdûdî, II, 237]

75. Onların bazıları da: "Şâyet O (Allah), lütuf ve kereminden bize verirse, mutlaka sadaka (zekât) vereceğiz ve muhakkak iyilerden olacağız." diye Allah'a kesin söz verdiler.

76. Allah, lütfundan kendilerine verince de cimrilik ettiler, (verdikleri sözü yerine getirmekten ve itaatten) yüz çevirdiler. Onlar, zaten dönek kimselerdir.

77. Sonunda, O'na verdikleri sözlerden caydıkları ve yalan söylediklerinden dolayı, Allah, kendisine kavuşacakları güne kadar, onların kalplerine münâfıklığı yerleştirdi.

78. (Münâfıklar,) Allah'ın kendilerinin sırlarını da, (mü'minler aleyhine yaptıkları) gizli konuşmaları (fısıltıları) da bildiğini ve Allah'ın (bütün) gaypları (bilinmeyen ve görünmeyenleri) çok iyi bilen olduğunu hâlâ bilip anlamadılar mı?

79. Sadakalar hususunda, gönülden bağışta bulunan mü'minleri çekiştiren ve (vermek için) güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanlarla alay eden (o münâfık)lar var ya, Allah onları maskaraya çevirecektir, onlar için bir de acıklı azap vardır.

(Münâfıkların reisi Abdullah b. Ubeyy, ölüm hastalığında iken, oğlu Abdullah, Resûlullah'a gelerek babası için istiğfâr etmesini istemişti. Abdullah iyi bir müslüman olduğu için Allah Resûlü de onun hatırını kıramamış, babasının affı için dua etmek istemişti. Bunun üzerine aşağıdaki âyet-i kerîme nâzil oldu.[28]*)*

[28] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 159.

80. (Ey Resûlüm!) Onların bağışlanmasını ister dile, ister dileme! Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen de, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah'a ve Resûlü'ne karşı (imanda samimi olmayıp) küfre sapmalarındandır. Allah, emrinden sapan (fâsık)lar topluluğunu doğru yola eriştirmez.

81. Allah Resûlü'(nün emri)ne muhalefet ederek (Tebük seferine gitmeyip) geri kalan (münâfık)lar, (Medine'de kalıp) oturmalarıyla sevindiler. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşmayı çirkin gördüler de: "Sıcakta

sefere çıkmayın.” dediler. (Onlara) de ki: “Cehennem ateşi sıcaklık bakımından daha şiddetlidir. Keşke iyice bilmiş olsalardı!”[29]

[29] Tebük, Vâdilkura ile Şam arasında Hıcr ile Şam’ın başlangıcındadır. Tebük ile Medine arası 12-14, Şam’a da 11 merhaledir. (Bir merhale, askerî birliğin yaya olarak bir günde alacağı yoldur.) Tebük seferi 30.000 mevcutla hicretin dokuzuncu yılında Receb ayında olmuştur. Bu sefer, son derece sıcak ayda yapıldığı için buna “güçlük zamanı” denmiştir (9/117).

82. Artık kazandıkları (günahları)nın cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.

83. Allah, seni (Tebük’ten sonra) o (savaşa gitmeyen münâfık)lardan bir topluluğun yanına döndürür de (onlar başka bir savaşa) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: “Artık benimle hiçbir zaman (savaşa) çıkmayacaksınız ve benimle beraber hiçbir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Çünkü siz ilk defada (çıkmayıp) oturmaya razı oldunuz. Artık geri kalan (acizler ve kadın)larla beraber oturun.”

84. Onların ölenlerinin hiçbirinin cenazesinde namaz kılma, (defin, ziyaret ve okumak için) kabrinin başında durma! Çünkü onlar Allah’a ve Resûlü’ne karşı (imanda samimi olmayıp) küfre saptılar, fâsık olarak (ilâhî emirlerden sapmış halde) öldüler.

(Âyet-i kerîmede belirtildiği üzere onlardan maksat; gerek müşriklerden, gerek müslüman gözüküp de Allah ve Resûlü’nün emirlerine samimi inanmayan ve onları kabullenmeyenlerden, gerekse İslâm’a ve müslümanca yaşamak isteyenlere düşmanlık yapan münâfıklardır.[30] *İşte bundan dolayı kâfir gurubunun hiçbirine namaz kılınmaz, dua ve rahmet okunmaz.)*

[30] Mevdûdî, II, 258; Sâbûnî (Safve), II, 38-39.

85. Onların ne malları ne de evlatları seni imrendirmesin. Çünkü Allah, bunlarla, onlara dünyada azap etmeyi ve canlarının da kâfir olarak çıkmasını ister. [bk. 9/55]

86. “Allah’a inanın ve Resûlü ile beraber cihad edin.” diye bir sûre indirildiği zaman onlardan servet sahipleri, senden izin istediler ve: “Bırak bizi (savaşa gitmeyip evde) oturanlarla beraber olalım.” dediler.

87. Onlar, (kalplerindeki nifaktan dolayı, savaştan) geride kalan (kadın ve çocuk)larla beraber olmaya razı oldular. Bu sebeple, onların kalplerine mühür vuruldu. Artık onlar, (Allah yolunda ve Resûlullah’ın beraberinde olma saadetini) anlamazlar.

88. Fakat o Peygamber ve onunla beraber olan mü’minler, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte bunlar var ya, bütün hayırlar onlarındır. Onlar, umduklarına kavuşanların ta kendileridir.

(Burada âyette geçen "bütün hayırlar"dan maksat hakkın zaferi, hâkimiyeti ve bu uğurda savaşanların elde ettikleri ve edecekleri dünyevî ve uhrevî nimetlerdir.)

89. Allah, onlar için alt tarafından ırmaklar akan ve orada ebedî kalacakları cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük kurtuluş (ve saadet)tir.

90. Bedevîlerden (fakir ve çok çocuklu olup da) özür beyan edenler, kendilerine (savaştan) izin verilmesi için geldiler; Allah'a ve Resûlü'ne yalan söyleyenler de (umursamadan evlerinde) oturdular. Onlardan küfre sapanlara acıklı bir azap isabet edecektir.

91. Allah ve Resûlü için, 'samimi dürüst' davranışlarda bulunmak şartıyla; güçsüzlere, hastalara, (seferde) harcayacak (bir şey) bulamayan (fakir)lere, (savaşa katılmamaktan dolayı) bir günah yoktur. İyilik edenler aleyhine bir yol yoktur. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

92. Kendilerini bindir(ip savaşa gönder)men için sana geldiklerinde: "Sizi üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum." deyince, harcayacak bir şey bulamadıklarından dolayı, üzüntüden gözlerinden yaş dökerek dönen kimselere de (bir günah) yoktur.[31]

[31] Yedi sahabi fakirliklerinden dolayı binecek ve yiyecekleri bulunmadığı için Hz. Peygamber'e gelip ağlıyorlardı. Bunları bu halde dönerlerken gören ve durumlarını öğrenen İbni Yâsir'in, bir sakat devesi vardı, ikisine onu verdi. Hz. Abbas diğer ikisine, Hz. Osman da üçüne binek sağladı. [Köksal, XVI, 162-163]

93. Sorumluluk, ancak zengin oldukları halde (kalplerindeki nifaktan dolayı savaşa gitmemek için) senden izin isteyenleredir. Onlar, geri kalan (kadın ve çocuk)larla beraber olmaya razı oldular. Allah da kalplerini mühürledi. Artık onlar, (bunu ve başlarına geleceği) bilmezler.

94. (Savaştan sonra münâfıkların) yanlarına döndüğünüz zaman, size özür beyan ederler. (Resûlüm!) De ki: "Hiç özür dilemeyin, size asla inanmayacağız. Çünkü Allah (sizin gizlediğiniz şeylere ait) haberlerinizi bize bildirdi. (Bundan böyle) yaptığınızı Allah da Resûlü de görecek. Sonra (hepiniz, bütün) görünmeyeni ve görüneni bilen (Allah')a döndürüleceksiniz. O da yaptıklarınızı size haber verecektir."

95. Siz (cihaddan sonra) onlara döndüğünüzde kendilerin(e ceza vermek)ten vazgeçmeniz için Allah'a yemin edecekler. Siz de onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar pistir/murdardır, kazanmakta oldukları (kötü işleri)nin karşılığı olarak varacakları yer de cehennemdir.

96. Kendilerinden hoşnut olmanız için size yemin ederler. Bilesiniz ki siz onlardan hoşnut olsanız da (faydasız). Şüphesiz ki Allah, o yoldan çıkmış toplumdan asla razı olmaz.

97. Bedevîler (göçebe Araplar), küfür ve münâfıklık bakımından (şehirde yaşayan Araplar'dan) daha şiddetlidir. Allah'ın, Resûlü'ne indirdiği (hükümlerin) sınırlarını tanımamaya da daha yatkındırlar. Allah (her şeyi) bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir.

98. Kimi bedevîler, (Allah yolunda) harcayacağını angarya sayar ve (bundan kurtulmak için dört gözle) size belalar gelmesini beklerler. O kötü belalar kendi başlarına gelsin! Allah (her şeyi) işitendir, bilendir.

99. Bedevîlerin Allah'a ve âhiret gününe inananları ve sarf ettiğini Allah katında yakınlık (kazanmay)a ve Peygamber'in duaların(ı almay)a vesile edinenleri vardır. Haberiniz olsun ki o (verdikleri şeyler), kendileri için tam bir yakınlıktır. Allah onları rahmeti (ile cenneti)ne koyacaktır. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.

100. (İslâm'a hizmette) öne geçen Muhacirler ve Ensâr[32] ile iyilikte onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da O'ndan razı olmuşlardır. (Allah,) onlara alt tarafından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetler hazırladı. Bu en büyük kurtuluş (ve saadet)tir.

[32] Muhacirler, müslüman olmalarından ve İslâm'a uygun yaşamak istemelerinden dolayı Mekke'den müşriklerin/putperestlerin çeşitli baskı ve zulümleri sebebiyle Medine'ye hicret eden müslümanlardır. Ensar da bu muhacirlere yardım eden Medine'deki müslümanlardır.

101. Çevrenizdeki bedevîlerden birtakım münâfıklar vardır. (Ayrıca) Medine halkından da münâfıklığı huy edinenler vardır. Onları sen bilemezsin, onları ancak biz biliriz. Onlara iki defa (hem dünyada hem kabirde) azap edeceğiz. Sonra (onlar) büyük bir azaba döndürüleceklerdir. [bk. 47/30]

102. (Münâfıkların dışında ihmallerinden dolayı Tebük seferine gitmeyen) diğerleri (hemen tevbe edip) günahlarını itiraf ettiler, (önce yaptıkları) iyi bir işi, kötü bir işle karıştırdılar. (Bu sebeple onlar tevbe ederlerse) bakarsın ki Allah onların tevbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

103. Onların mallarından kendilerini temizleyen ve (günahlardan) arıtıp temize çıkaran bir sadaka al ve onlara dua et. Çünkü senin duan, onlar için bir huzur (ve güven)dir. Allah her şeyi işiten, çok iyi bilendir.

104. Onlar, kullarından tevbeyi ve sadakaları yalnız Allah'ın kabul edeceğini (hâlâ) bilmediler mi? Gerçekten Allah, tevbeyi çokça kabul edendir, çok merhamet edendir.

105. De ki: "(Ey insanlar! İstediğinizi) yapın, çünkü yaptığınızı ileride Allah da, Resûlü de, mü'minler de görecektir. (Hepiniz) görünmeyen ve görüneni bilen (Allah'ın huzurun)a döndürüleceksiniz. O, yaptıklarınızı size haber verecektir."

106. (İhmallerinden dolayı savaşa gitmeyen fakat tevbeye de acele etmemiş olan) diğerleri(nin haklarındaki hüküm ise,) Allah'ın emri(nin gelmesi) için geriye bırakılmıştır. (Allah) ya onları azaba uğratacak ya da onların tevbesini kabul edecektir. Allah çok iyi bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir. [bk. 9/118]

(İçlerinde Ebû Lübâbe (ra.) de olmak üzere bir bahane ile savaşa katılmayan münâfıklardan başka birkaç sahabi vardı. Bunlar hemen hatalarını anlayıp pişman olmuşlar ve tevbe etmişler; üstelik haklarında yukarıdaki af âyetleri gelinceye kadar, ceza olarak, kendilerini mescidin direğine bağlamışlardı. Allah Resûlü seferden dönüp âdeti üzere önce mescidde iki rekat namaz kıldı ve bunların hallerini öğrendi. Çözülmelerini Hz. Peygamber'e bırakmışlardı; o da onları haklarında tevbelerinin kabul edildiği âyetler gelinceye kadar çözmedi. Bu gruptan olan diğer üç kişi Kâb b. Mâlik (ra.), Murâra İbni Rebî (ra.), Hilâl İbni Ümeyye (ra.) idi. Bunlar hem de Bedir Ashâbı'ndan idiler ki, tevbelerini geciktirmiş ve Resûlullah (sas.) de onlarla oturma ve konuşmayı menetmişti. Bunun üzerine dünya kendilerine dar gelmişti. Nihayet 118. âyette durumları belli oldu ve tevbeleri kabul olundu.)[33]

[33] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 167; Emiroğlu, V, 364-365; Elmalılı, IV, 2633-2645.

107. Bir de (haktan yana gözüküp müslümanlara) zarar vermek, küfr(e hizmet) etmek, mü'minlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önceden Allah ve Resûlü'ne karşı savaşanı(n da oraya gelmesini) bekleyip gözlemek için bir mescid[34] edinenler: "Biz (bununla) iyilikten başka bir şey istemedik." diye kesin bir ifade ile yemin edecekler. Halbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder.

[34] Bu, münâfıkların Medine'de yaptığı Mescid-i Dırâr olarak tanınan mesciddir. Câhiliye devrinde hıristiyan olan ve Allah Resûlü ile savaşan Ebû Âmir er-Rahîb münâfıklara, Kuba' mescidinin yakınında bir mescid yapmaları için bir mektup yazmıştı. Adı mescid olacaktı ama Ebû Âmir'in Şam'dan bir orduyla gelmesine kadar münâfıkların karargâhı olarak hizmet verecekti. Akıllarınca bu kâfir ordu sayesinde hem kendilerini koruyacaklar, hem de Resûlullah'ı ve ashâbını sindirip dağıtacaklardı. Binayı yaptılar ve buna kutsiyet kazandırmak için de Allah Resûlü'ne giderek: "Biz, uzağa gidemeyen ihtiyar ve özürlüler için bir mescid yaptık, senin namaz kıldırıp dua etmenle birlikte açılışını yapmak istiyoruz." dediler. Allah Resûlü: "Şimdi Tebük için sefere çıkıyoruz, Allah'tan izin olursa dönüşte!" buyurdular. Fakat dönüşte Cebrail (as.) gelerek buranın Mescid-i Dırâr (zarar mescidi) olduğunu bildirdi. Resûlullah da emir buyurarak burayı yıktırdı. Çünkü burası, İslâm'ı içinden yıkmak, müslümanların birliğini bozmak üzere yapılmış bir kurum durumunda idi. Hâlen yeryüzünde İslâm'a ve müslümanlara zarar verme, onların kökünü kazıma yolunda çeşitli hainlikler düşünen münâfıklar, yani hakikatte kâfirler, iyi niyetli gözüken planlar yapmaktadırlar.

108. (Resûlüm!) Onun içinde hiç namaz kılma! Daha ilk günden takvâ üzerine (Allah'ın emrine ve rızasına uygun) kurulan mescidin (Kuba mescidi) içinde namaz kılman daha uygundur. (O mescidin) içinde tertemiz olmayı arzu eden adamlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.

109. Binasını Allah korkusu ve rızası üzerine kuran mı hayırlıdır, yoksa yıkılmak üzere olan bir uçurumun kenarına kurup da onunla birlikte cehennem ateşine göçen kimse mi? Allah, zalimler güruhunu doğru yola eriştirmez.

110. Onların yaptıkları bina, kalpleri parçalanıncaya kadar kalplerinde bir şüphe (ve ıstırap kaynağı) olarak kalacaktır. Allah (her şeyi) çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

111. Şüphesiz ki Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, onlara (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır; çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürür ve ölürler. (Bu,) Tevrat, İncil ve Kur'an'da (Allah'ın) kendisi üzerine hak (borç olarak yazdığı) bir vaaddir. Sözünü Allah'tan daha çok yerine getiren kimdir? O halde (Ey mü'minler!) O'nunla yaptığınız alışverişe sevinin. Bu da en büyük başarı ve saadettir.

112. (O mü'minler;) tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar,[35] rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allah'ın sınırlarını (koyduğu hükümleri) koruyanlardır. (İşte, böyle) mü'minlere (cenneti) müjdele!

[35] Âyetteki "seyahat edenler" ifadesini, "Ümmetimin seyahati oruçtur." hadîs-i şerîfine göre oruçla tefsir etmişlerdir. Atâ (ra.), İkrime (ra.) ve Osman b. Maz'ûn (ra.) da, "Cihad ve ilim tahsili için seyahat edenler" demişlerdir (Beydâvî; Elmalılı, III, 2625).

113. Müşriklerin (tevbesiz ve şehadetsiz ölüp de) cehennem ehli oldukları kesin biçimde belli olduktan sonra, artık akraba bile olsalar, ne peygamberin ne de mü'minlerin onlar için mağfiret dilemesi yaraşır.[36]

[36] Bu âyet-i kerîmede gerek Allah'ı tanımayan kâfirlere, gerek Allah'ı tanıdıkları halde hükümleri altına girmeyi ve Resûlü'ne tâbi olmayı istemeyen müşriklere karşı mü'minlerin rahmet ve mağfiret dilememesi gerektiği belirtiliyor. Resûlullah (sas.) arzu etmemesine rağmen müşrik olarak ölen amcası Ebû Tâlib'e acıyıp istiğfarda bulunmak istemişti. Çünkü o, İslâm için birtakım fedakârlıklar yapmıştı. Fakat isteği, bu âyetle geri çevrildi (Zebîdî, IV, hadis no: 665). Allah Resûlü'nün anne ve babasına gelince; onların kendisinin nübüvvetinden önce, fetret devrinde öldükleri için sorumlu olmayıp azap olunmayacakları bildirilmektedir (Zebîdî, IV, 539-542). [bk. 17/15]

114. İbrahim'in atasına mağfiret dilemesi de, ancak (önceden) ona verdiği sözden dolayıdır. Fakat onun, Allah'ın bir düşmanı olduğu kendisine belli olunca ondan uzaklaştı (istiğfârını kesti). Gerçekten İbrahim çok içli, çok yumuşak huylu idi. [krş. 6/74; 19/47]

115. Allah bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri (haramları) kendilerine açıklamadıkça, (günahları yüzünden) onları sapıklıkta saymaz (sorumlu tutmaz). Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

116. Göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı) Allah'ındır. O hem diriltir hem öldürür. Sizin için Allah'tan başka ne bir velî/dost ne de bir yardımcı vardır.

117. Andolsun ki Allah, Resûlü'nü (münâfıkların savaşa gitmeyenlerine izin vermesi yüzünden affettiği gibi) güçlük zamanında ona uyan Muhacirler ile Ensar'ı içlerinden bir kısmının kalpleri neredeyse kayacak duruma geldikten sonra tevbeye muvaffak kıldı. Sonra da onların tevbelerini kabul etti. Çünkü O çok şefkatli, çok merhametlidir.

118. Ve (ihmallerinden dolayı Tebük seferine gitmeyen ve af durumları) geriye bırakılan o üç kişinin de (tevbelerini Allah kabul etti). Çünkü artık yeryüzü bunca genişliğiyle onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıkıştırmış ve Allah'tan başka sığınılacak yerin olmadığını anlamışlardı. (Bundan) sonra (önceki iyi hallerine) dönmeleri için (Allah) onların tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah tevbeyi çok kabul eden, çok merhametli olandır.

119. Ey iman edenler! Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının ve doğru (sâdık) olanlarla beraber olun.[bk. 89/29]

120. Medine halkı ve çevresindeki çöl Araplarının, Allah'ın Resûlü'nden geri kalmaları (emirlerine aykırı hareket etmeleri), kendi canlarını (ve rahatlarını) onun hayatından üstün tutmaları (doğru) olmaz. İşte onlara, Allah yolunda erişecek bir susuzluk, bir yorgunluk, bir açlık veya (kendilerine düşmanlık eden) kâfirleri kızdıracak bir yere ayak basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları (gibi her türlü hal ve hareket), ancak kendilerine iyi bir amel (sevabı) yazılması içindir. Çünkü Allah, iyi harekette bulunanların mükâfatını zâyi etmez.

121. (Onlar, Allah yolunda) az veya çok bir masraf yapmayagörsünler, (herhangi) bir vadiyi geçmeyegörsünler; Allah onları yaptıklarının daha güzeliyle mükâfatlandırsın diye (bunlar) mutlaka onların lehine yazılır.

122. Mü'minlerin hepsinin birden (genel zorunluluk olmadıkça savaş için) seferber olmaları gerekmez. Onların her kesiminden bir grubun da dinde (dînî ilimlerde) derin bilgi elde etmek ve kavimleri kendilerine döndüklerinde onları uyarmak (ve irşad etmek) için seferber olmaları (çalışmaları) gerekir ki bu sayede (yanlışlıklarından) sakınsınlar.

(Âyet-i kerîmeye iki türlü anlam verilmiştir. 1. Hz. Peygamber'in genel savaş dışında katılmadığı seriyyelerde her kesimden bir grubun dışındakilere savaşa katılmak farz-ı ayn olmadığından, onların ilim öğrenmek için kalmalarının gerektiği, 2. İlim öğrenmek için seferber olup Medine'ye gelenlerin topyekün değil de her kesimden/kabileden bir grubun gelmesidir. Dînî ilimler, sadece helal ve haramlarla sınırlı olmayıp bütün bir hayatı kuşatacak genişliktedir. Dinde derinleşmesi istenen grup da bu vazifeyi îfâ edecektir.)

123. Ey iman edenler! (Size düşmanlık eden) kâfirlerin önce, size (yer ve soy itibariyle) yakın olanlarıyla savaşın. Onlar, sizde büyük bir sertlik (ve şiddet) bulsunlar. İyi bilin ki Allah takvâlı olan (emrine uygun yaşayan)larla beraberdir. [krş. 9/73; 48/29]

124. Bir sûre indirildiği zaman, o (münâfık ola)nlardan bazısı: “Bu hanginizin imanını artırdı?” der. (Oysa, her inen sûre) iman edenlerin imanını artırmış (kuvvetlendirmiştir) ve onlar (her inen vahiyle sevinip) müjdeleşirler. [bk. 8/2]

125. Kalplerinde (şüphe, küfür, şirk ve münâfıklık gibi) bir hastalık bulunan kimselere gelince, (o sûreler) onların murdarlıkları üzerine murdarlığı (küfürleri üzerine küfrü) artırmış ve onlar kâfir olarak ölmüşlerdir. [bk. 17/82; 41/44]

126. Onlar her yıl bir veya iki defa belaya uğratıl(ıp imtihana çekil)diklerini görmüyorlar mı? Böyle iken yine de (nifaklarından) tevbe etmiyorlar ve (bundan) ibret de almıyorlar.

127. (Münâfıkların ayıplarını bildiren) bir sûre indirildiği zaman: “(Mü’minlerden) birisi sizi görüyor mu?” diye birbirlerine bakarlar, sonra (gören yoksa) sıvışıp giderler. Onlar (hakikati) anlamayan bir güruh olmaları sebebiyle, Allah onların kalplerini (imandan) döndürmüştür.

128. (Ey insanlar!) Andolsun ki size kendinizden öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir.[37] Size çok düşkün, mü’minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. [bk. 2/129; 3/164]

[37] “Azîz” kelimesinde durulursa, mana şöyle olur: “…Öyle bir peygamber gelmiştir ki azîz (şânı ve şerefi yüce)dir, size gelen sıkıntı ona da gelmiştir.”

129. (Resûlüm! Sana inanmaktan) yüz çevirirlerse hemen de ki: “Bana Allah yeter. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O’na güvenip dayandım. O, büyük (ve yüce) Arş’ın Rabbidir (sahibidir).

10. Yunus Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 109 âyettir. Sûrenin 40, 94 ve 95. âyetlerinin Medine döneminde nâzil olduğu rivayet edilmiştir. Sûre, 98. âyette sözü edilen Hz. Yunus ve kavmine atıftan dolayı bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Elif, Lâm, Râ. İşte bu (okuna)nlar hüküm ve hikmet dolu Kitab’ın âyetleridir.

2. “(Bütün) insanları, (Allah’ın azabına karşı) uyar ve iman edenlere de Rableri katından kendileri için yüksek derece ve makamlar olduğunu müjdele!” diye içlerinden bir adam(ı seçip on)a vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu ki (Peygamber onlara âyetleri okuyunca), kâfirler: “Bu mutlaka apaçık bir sihirbazdır.” dediler. [bk. 7/69; 38/4]

3. Şüphe yok ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde (altı devrede) yaratan ve Arş’ı hükmü altına alan, (her) işi düzenli olarak idare eden Allah’tır. O’nun izni olmadan hiçbir şefaatçi (şefaatte)

bulunamaz. İşte sizin Rabbiniz olan Allah budur. O halde (gereği gibi) O'na kulluk edin. Hâlâ düşünüp ibret almaz mısınız?

(Âyet-i kerîmede Rabbimiz'in Allah olduğu belirtiliyor. Çünkü insanlar üzerinde hâkimiyet kuran ve Allah'ı dışlayarak rablık taslayanlar, kendi emirlerine insanları boyun eğdiren, kulluk ettiren nice Firavun ve krallar geçmiştir. Bunun için Allah, kendisinin Rab olduğunu beyan ederek kendisine kulluğu emrediyor (10/28-30). Kurtuluşa erenler de kulluğunu, Rableri Allah olarak, yerine getirenler olacaktır.) [bk. 41/30; 46/13]

4. Allah'ın gerçek bir vaadi olarak hepinizin dönüşü ancak O'nadır. Çünkü O, (bütün) halkı önce yaratır, sonra iman edip sâlih amel işleyenlere adaletle karşılığını vermek için onları (mahşerde aynen) iade eder (diriltir). Küfre sapanlara (Allah'a kulluğu kabul etmeyenlere İslâm karşıtlarına) gelince, onlara da kâfir olmaları sebebiyle kaynar sudan bir içecek ve acıklı bir azap vardır. [krş. 70/22-35]

5. Güneşi bir ışık, ayı da (aydınlık) bir nur yapan; yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için aya menziller düzenleyip koyan O'dur. Allah bunları (tesadüfen değil) ancak gerçek (bir ölçü) ile (faydası için) yaratmıştır. O, bilen bir kavim için âyetlerini geniş geniş açıklar. [krş. 36/38-39]

6. Gece ile gündüzün (uzayıp kısalarak) birbiri ardınca gelmesinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde, (düşünen ve) Allah'a saygı duyup, emrine uygun yaşamak isteyen bir toplum için elbet (O'nun birliğine ve kudretine dair) nice âyetler (ibretler) vardır. [krş. 3/190]

7-8. (Âhirette) bize kavuşmayı ummayan, (sadece) dünya hayatından hoşlanıp (gönlü) onunla yatışıp rahatlayan ve bir de âyetlerimizden gafil olanlar var ya! İşte, onların kazandıkları (günahları)ndan dolayı, varacakları yer ateştir.

(Bu tip insanlar dünyaperest, materyalist kimselerdir. Allah'a karşı sorumluluk duymaz, âhirete inanmaz, hevâ ve hevesine göre yaşar, aklınca, menfaatleri neyi gerektiriyorsa onu yaparlar. Bunlara Dehriyyûn da denilir.) [krş. 6/29-30; 7/51; 23/37-42; 45/24; 64/7]

9. İman edip, sâlih (yararlı) amel işleyenlere gelince: Rableri, imanları sebebiyle onları, alt tarafından ırmaklar akan nimet dolu cennetlerine eriştirir.

10. Onların oradaki duaları: "Sübhânekellâhümme" (Allah'ım! Seni anar ve seni her türlü noksanlıktan tenzih ederiz) demeleridir. Orada (birbirine iyilik) temennileri: "Selâm" ve dualarının sonu da: "Elhamdülillâhi Rabbi'lâlemîn" (Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun) demeleridir. [krş. 13/23-24; 33/44; 36/58; 56/25-26]

11. Şâyet Allah insanların hayrı çabukça istedikleri gibi, şerri de (istediklerinde) acele verseydi, elbette onların ecelleri(nin gelmesi)ne hükmedilirdi. Ama, bize kavuşmayı ummayanları biz azgınlıkları/isyanları içinde şaşkın şaşkın bocalar halde bırakırız. [bk. 2/15; 8/32]

12. İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman, gerek yan yatarken gerek otururken gerek ayakta iken (her halinde) bize yalvarır. Fakat kendisinden sıkıntısını açıp kaldırıverince, sanki kendisine dokunan o sıkıntı için bize dua etmemiş gibi (şükür ve itaati bırakıp) gider (yine günahlara dalar). İşte ölçüsüz davranan (ve haddi aşan)lara yapmakta oldukları şeyler, böyle süslü (cazip) gelmiştir. [krş. 11/10-11; 41/50-51]

13. Andolsun ki sizden önceki devirler(de gelen nesiller)i de, peygamberleri onlara açık delil (ve mucize)ler getirdikleri halde zulmettikleri ve iman etmeyecek oldukları için yok etmiştik. İşte suçlular toplumunu böyle cezalandırırız.

14. Sonra onların ardından sizi yeryüzünde halifeler yaptık (hâkim kıldık) ki bakalım nasıl işler yapacaksınız.

15. Âyetlerimiz onlara, apaçık deliller halinde okunduğu zaman, (âhirette) bize kavuşmayı ummayanlar (Peygamber'e): "Ya (bize) bundan başka bir Kur'an getir veya bunu(n hoşumuza gitmeyen yerlerini) değiştir." dediler.[1] De ki: "Kendiliğimden onu değiştirmem (asla mümkün) olmaz. Ben sadece bana vahyedilene uyar (onu bildirir)im. Eğer Rabbime karşı gelirsem, şüphesiz o büyük günün azabından korkarım."

[1] Öncelikle, Kur'an'ın hükümlerinin uygulanmasına engel olmaya çalışmışlar ve baskı uygulamışlar, zaman zaman ellerindeki otorite ve fırsatlara göre yürürlükten kaldırmışlar, çaresiz kalınca da dini değiştirmek istemişlerdir. [bk. 47/1, 32]

16. (Resûlüm!) De ki: "Allah dileseydi (Kur'an'ı bana indirmez, ben de) onu size okumazdım ve (Allah) onu size bildirmezdi. (Bilin ki) ben, bundan önce aranızda (okuma yazma bilmeden) bir ömür sürdüm. (Böyle bir şey yapamayacağımı) hiç düşünmüyor musunuz?"

17. Allah adına yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha zalim kim vardır? Şüphesiz günahkârlar, kurtuluşa eremezler.

18. Onlar, Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda sağlayan şeylere taparlar ve: "Bunlar, Allah yanında şefaatçilerimizdir." derler.[2] De ki: "Siz Allah'a, göklerde ve yerde O'nun bilemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" O, onların ortak tuttukları şeylerden çok uzak ve yücedir.

[2] Putları ilâhlaştıranların dışında ümmetlerin kimi peygamberlerini ilâhlaştırdı. Halbuki peygamberler de birer kul olup ancak Allah'ın izniyle şefaat ederler. Kimi kendisine gelen peygamberden başka peygamber tanımadı. Kimi de bütün yönleriyle hayat nizamı olan Kur'an geldiği halde tâğûtları/Allah yolundan saptıranları, batılı ve şirki güzel gösteren yollara düştüler. Yine de inandıklarını zannettiler. [bk. 2/91-92; 4/59-61, 65, 76; 5/17, 72-73; 9/30]

19. İnsanlar ancak (tevhid dinine bağlı) bir tek ümmet idi. Sonra (şirke, küfre ve batıl yollara sapıp) ayrılığa düştüler. Eğer (hesabın kıyamette görüleceğine dair) Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, üzerinde ayrılığa düştükleri şeylerde, aralarında elbette hüküm verilir (azaba uğratılıp işleri bitirilir)di.

20. (Müşrikler:) "O'na, Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi?" dediler. De ki: "Gayb(e ait işler), Allah'a mahsustur; bekleyin. Ben de sizinle beraber (sizin için gelecek bir mucize veya azabı) bekleyenlerdenim." [bk. 6/4-10; 8/32]

21. Kendilerine dokunan bir sıkıntıdan sonra insanlara, bir rahmet/iyilik tattıracak olsak (bir de bakarsın ki) âyetlerimiz (ve din) hakkında yine gizli bir plan kurmuşlar. De ki: "Allah'ın hilenize karşılık vermesi daha çabuktur." Elçilerimiz (melekler) kurduğunuz hile (ve düzen)leri şüphesiz yazmaktadırlar.

22. Sizi karada ve denizde gezdiren ancak O'dur. Hatta gemilerde bulunduğunuz zaman(ı hatırlayın), o (gemiler), içinde bulunan (yolcu)ları hoş bir rüzgarla yüzüp götürdüğü ve onlar da bununla neşelendikleri sırada, şiddetli bir fırtına gelip çatar; dalga her taraftan onları kuşatır (hücum eder). Artık onlar kendilerinin tamamen kuşatıldıkları (ve kesin kurtulamayacakları)nı sandıkları sırada artık dini, yalnız Allah'a has kılarak (içlerindeki benlik putunu ve diğer

putlarını atıp samimi olarak) O'na dua ederler: "Andolsun ki, eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız." derler. [krş. 10/12]

23. Fakat (Allah) onları kurtarınca, hemen yeryüzünde yine haksız yere (hevalarına uyarak) taşkınlık yaparlar. Ey insanlar! Dünya hayatının geçici/değersiz menfaati için (yaptığınız) taşkınlığınız, ancak kendi aleyhinizedir. Sonra dönüşünüz ancak bizedir. Biz de yapmış olduklarınızı size haber vereceğiz.

24. Dünya hayatının misali gökten indirdiğimiz suyunki gibidir ki, insanların ve hayvanların yediği yeryüzü bitkileri onunla karış(ıp yetiş)ir. Nihayet yeryüzü (bitkilerle) ziynetini takınıp süslendiği, sahiplerinin de (o mahsulü biçmek ve toplamak için) ona muktedir olduklarını zannettikleri bir sırada, geceleyin veya gündüzün o yere emrimiz/hükmümüz (afet) geliverir de, sanki dün (bitkilerle hiç) zengin olmamış gibi orayı (kökünden) biçilmiş hâle getiririz. İşte biz, düşünen bir toplum(un ibret alması ve aldanmaması) için âyetleri geniş geniş açıklıyoruz. [krş. 10/24; 18/45; 39/21; 57/20]

25. Allah, (kullarını) selamet yurduna (cennetini kazanmaya) çağırır ve O, dilediğini (samimi niyetleri sebebiyle) doğru yola iletir.

26. İyilik edenler ve iyi davrananlara daha güzeli ve ziyadesi[3] vardır. Onların yüzlerini (kendilerini mahcup edecek) ne bir toz (leke) ne de bir hakirlik kaplar. İşte onlar cennet ehlidirler, onlar orada ebedî kalacaklardır. [bk. 55/60]

[3] Bire yedi yüz ve daha fazlası (Beydâvî) veya cennet ve Cemâlullah (Nesefî (Tefsîr), II, 160-161).

27. Kötülük (günah) kazan(ıp da onları önemsiz say)anların cezası, yaptıkları kötülük kadardır; kendilerini de bir hakirlik (zillet) kaplayacaktır. Onları Allah'(ın azabın)a karşı hiçbir koruyucu yoktur. Onların yüzleri, sanki gecenin karanlık bir parçasıyla örtülmüştür. İşte onlar cehennem ehlidirler, orada ebedî kalacaklardır. [bk. 42/45; 3/106-107]

28-29. O gün (kıyamette) onları hep bir araya toplayacağız, sonra (Allah'a) eş tutan (Allah yerine başkasına veya başkasının emirlerine bağlanan)lara: "Siz ve ortaklarınız (olan varlıklar ve güçler)[4] yerlerinizde kalın!" diyeceğiz. Artık aralarını tamamen ayırmışızdır. Ortak (koştuk)ları da: "Siz (dünyada) bize hiç tapmıyor (aslında kendi arzularınıza tapıyor)dunuz. Şimdi sizinle bizim aramızda şahit olarak Allah yeter. Doğrusu sizin bize tapmanızdan hiç mi hiç haberimiz yoktu." derler. [krş. 19/82; 28/63; 46/5-6]

[4] Müşrikler, senelik gider bütçesi olarak hayvan ve mahsullerinin bir kısmını, Allah ile denk tuttukları, hatta Allah'tan daha fazla sevip saygı duydukları putlar adına harcama yapmaya ayırırlardı. Bunun için onlara "ortakları" denilmiştir. [bk. 6/136]

30. İşte orada herkes, önceden (dünyada) yapmış olduğunun imtihanını verecektir. (Artık) hepsi gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürülürler, uydurdukları (putlar, putlaşanlar) da kendilerinden kaybolup gider. [bk. 17/13-14]

31. (Resûlüm! Onlara) de ki: "Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Kulak ve gözler(i yaratmay)a kimin gücü yeter? Ölüden diriyi, diriden ölüyü kim çıkarıyor?[5] İşleri kim (belirli bir) düzen içinde yönetiyor?" Duraksamadan hemen: "Allah" diyecekler. O halde hâlâ (emrine âsî olmaktan) sakınmaz mısınız? [bk. 9/31 ve açıklaması; krş. 3/189]

[5] Muhtelif âyetlerde geçtiği üzere Mekke müşrikleri Allah'ı kabul ediyorlardı. Fakat O'nun Rabliğini, emirlerinin (vahyinin) hayatlarına hâkim olmasını ve ona göre yaşamayı kabul etmiyorlardı.

32. İşte O (her şeye gücü yeten) Allah, sizin gerçek Rabbinizdir. Artık bu gerçekten sonra (başka ilâhlara, batıllara ve ideolojilerine yönelip onlara kulluk etmek ve onlara hak görüntüsü ve süsü vermek) sapıklıktan başkası değildir. Öyleyse nasıl oluyor da (imandan) vazgeçiyor (Allah'a rağmen insanları ve putları ilâhlaştırıp bağlılık gösteriyor)sunuz? [krş. 1/4; 2/42]

33. İşte böylece yoldan sapmış (fâsık)lara karşı Rabbinizin: "Artık onlar iman etmezler." sözü gerçekleşmiş oldu. [krş. 39/71]

34. (Resûlüm!) De ki: "(Allah'a) ortak (tanıdık)larınız içinde, ilk defa yaratan, (öldükten) sonra onu (kıyamette) aynen iade edip dirilten var mıdır?" De ki: "Ancak Allah ilk defa yaratıp, sonra onu (kıyamette) aynen iade ederek diriltir.[6] Öyleyse (doğru yoldan) nasıl döndürülüyorsunuz?"

[6] Eski Mısır, Yunan ve Hind dinlerinde, tenâsuha/reenkarnasyona, yani ölen insan ruhunun başka bir bedene girerek tekrar dünyaya döneceğine inanırlardı. Fakat İlâhî dinler yani Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm bunu reddeder. Çünkü Allah, ruhu yalnız insanlara mahsus yaratmıştır ve herkesin kendisine aittir; herkes kendisinden sorumludur. İslâm'da öldükten sonra dirilme ve hesap verme ancak mahşerde olacaktır. Buna inanmak, Allah'a inanmanın gereğidir. [bk. 4/136; 13/5; 28/64; 29/57; 36/12, 50-51, 77-79; 75/4; 78/40; 79/10-14]

35. De ki: "Ortak (tanıdığınız put)larınızdan doğruya götürecek olan var mı?" (Cevap veremezler.) De ki: "Ancak Allah doğruya eriştirir. O halde gerçeğe eriştiren (Allah) mı uyulmaya daha layıktır, yoksa (kendisi) götürülmedikçe doğru yolu bulamayan (uydurma ilâhlar) mı? Öyleyse ne oluyor size! Nasıl (yanlış) hükmediyor (putlara ve putlaştırılanlara bağlılık gösteriyor)sunuz?"

36. Onların çoğu, zandan başkasına uymuyor(lar). Zan ise (ilim ve) gerçekten hiçbir şey ifade etmez. Hiç şüphesiz, Allah yaptıkları şeyleri hakkıyla bilendir.

37. Bu Kur'an, Allah'tan (indirilmiş olup) başkası tarafından uydurulmuş değildir. Fakat o, önceki (ilâhî kitap)ların da (aslını) tasdik eder ve (Levh-i Mahfûz'da yazılmış)[7] Kitab'ı açıklar. Onda asla şüphe yoktur, âlemlerin Rabbi tarafından (indirilmiş)tir.

[7] Elmalılı, IV, 492; Seyyid Kutub, VII, 560.

38. Yoksa: "Onu (Peygamber'in) kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer iddianızda doğru iseniz, haydi onun benzeri bir sûre getirin ve Allah'tan başka, gücünüzün yettiği kim varsa onları da (yardımınıza) çağırın!" [krş. 2/23-24; 11/13; 17/88]

39. Hayır! (O inkârcılar,) ilmini kavrayamadıkları ve hakikati/yorumu kendilerine gelmemiş olan şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de tıpkı böyle (peygamberlerini) yalanlamışlardı. İşte bak zalimlerin sonu nice oldu?

40. İçlerinde ona (Kur'an'a) inananlar da var, inanmayanlar da var. Rabbin (o Kur'an'a karşı) bozgunculuk yapanları çok iyi bilendir.

41. (Resûlüm!) Şâyet hâlâ seni yalanlarlar (getirdiklerini kabullenmezler) ise de ki: "Benim işim bana, sizin işiniz de size aittir. Siz benim yaptığımdan uzaksınız, ben de sizin yaptıklarınızdan uzağım." [bk. 109/1-6]

42. İçlerinden sen(in okuduğun)a kulak verenler de vardır. Fakat sağır(laşmış)lara sen mi işittireceksin? Akıllarını kullanıp anla(mak iste)miyorlarsa! [krş. 2/18]

43. İçlerinden sana (ve mucizelerine) bakanlar da var. Fakat (hakikati) göremiyorlarsa, körlere doğru yolu sen nasıl göstereceksin?

44. Şüphesiz ki Allah, insanlara (gücünün üstünde bir şey yükleyerek onlara) hiçbir şekilde zulmetmez. Fakat insanlar (Allah'tan uzaklaşıp nefislerine uyarak kendi) kendilerine zulmederler.[8] [krş. 4/79]

[8] Kuluna hiç zulmetmez Hüdâ'sı Kulun çektiği kendi cezâsı.

45. (Allah) onları, o gün (kıyamet günü, onca zamandan sonra) sanki (dünyada) gündüzün bir saati kadar bir süre kalmışlar gibi bir araya toplayacak, (onlar da) kendi aralarında birbirlerini tanıy(ıp tanış)acaklar. (Fakat) Allah'a kavuşmayı yalanlayıp da (hayatı bu dünyadan ibaret sayıp) doğru yola gelmeyenler, elbette büyük zarara uğramış (olacak)lardır. [bk. 20/104; 23/112-114]

46. (Resûlüm!) Onları tehdit ettiğimiz (azab)ın bazısını sana dünyada göstersek veya (onu görmeden) seni vefat ettirsek bile, sonunda onların dönüşleri ancak bizedir (o zaman hallerini görürsün.) Elbette Allah, onların yaptıklarına şâhittir.

47. Her ümmetin bir peygamberi vardır. Peygamberleri geldiği zaman, aralarında adaletle hükmedilir ve onlar haksızlığa uğratılmazlar. [bk. 39/69]

48. (Onlar:) "Eğer dediğiniz doğru ise bu vaad(edilen azap) ne zaman?" derler.

49. (Resûlüm!) De ki: "Allah'ın dilemesi dışında, ben kendi kendime (bile) ne bir zarar ne bir fayda (verme gücüne) sahibim." Her ümmet için bir ecel vardır. Ecelleri geldiği zaman, artık bir an geri de kalamazlar, ileri de geçemezler. [bk. 63/11]

50. De ki: "O'nun azabı geceleyin veya gündüzün size gelirse (düşündünüz mü ne yaparsınız) söyleyin bana."[9] Günahkârların onu acele istemesi(ne sebep) nedir?

[9] "*Era'eytüm*" lafzı "bana haber verin" anlamındadır (Beydâvî).

51. (Yoksa azap) gerçekleştikten sonra mı iman edeceksiniz? (O zaman size: "Önceden) o azabın gelmesini acele isterken, şimdi mi iman ediyorsunuz?" (denilir.)

52. Sonra o (kendilerine) zulmeden (küfür ve şirkle ölen)lere: "Ebedî azabı tadın! Siz kazandığınızdan başkasıyla mı cezalandırılacaksınız? (Cezanız ancak yaptığınıza karşılıktır.)" denilir.

53. (Resûlüm!) "O (kıyamet ve azap) gerçek midir?" diye sana sorarlar. De ki: "Evet, Rabbim hakkı için elbette o gerçektir. Siz (Allah'ı bundan) aciz bırak(ıp kurtul)acak değilsiniz." [bk. 34/3; 64/7]

54. (Küfür yoluna saparak) zulmeden herkes, yeryüzündeki her şeye sahip olsa, (azaptan kurtulmak için) elbette onu fidye verirdi. Onlar azabı görünce, (duydukları) pişmanlığı açıklarlar.[10] Artık onlar (için) haksızlığa uğratılmaksızın aralarında adaletle hüküm verilir.

[10] Âyet-i kerîmedeki "*eserrû*" (açıkladılar) Zemah-şerî'ye göredir. Diğer bazı müfessirlere göre ise kelimenin anlamı "(korkularından) gizlediler" anlamında kullanılmıştır.

55. Haberiniz olsun ki göklerde ve yerdeki şeyler(in hepsi) şüphesiz Allah'ındır. Yine iyi bilin ki Allah'ın vaadi gerçektir, fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

56. O, hem diriltir hem öldürür ve ancak O'na döndürüleceksiniz.

57. Ey insanlar! Rabbinizden size, bir öğüt, gönüllerde olan (kötü duygulara, batıl inançlara, dert ve sıkıntı)lara bir şifa, inananlara bir yol gösterici ve bir rahmet (olan Kur'an) gelmiştir. [krş. 17/82; 41/44]

(Kur'ân-ı Kerîm; en güzel ahlâkı öğütleyen, şirk, küfür ve nifak gibi mânevî hastalıkları gideren, hayat nizamını, dünya ve âhiret saadetini bildiren hidayet ve rahmettir. Ancak kalplerin Kur'an'a açık olması lazımdır. Sıkıntı ve stresin giderilmesi için de bol Kur'an okunmalıdır.)

58. De ki: "(İnsanlar) ancak bununla, Allah'ın lütfu ve rahmeti (olan İslâm ve Kur'an)[11] ile sevinsinler. Bu onların toplayıp durdukları (bütün dünyalık) şeylerden hayırlıdır."

[11] Taberî, XI, 87; Celâleyn.

59. De ki: "Baksanıza, Allah size rızık olarak ne indirdi ise siz ondan (kimini) haram ve (kimini) helal yaptınız." De ki: "Bu hususta Allah mı size izin verdi, yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"[12]

[12] Demek oluyor ki Allah'ın yasak kıldığı şeyleri helal/serbest yapmak, emrettiklerini de haram/yasak yapmak kimsenin hakkı değildir. [bk. 9/29, 31, 67]

60. Allah'a yalan uydurup iftira edenlerin kıyamet günü (uğrayacakları âkıbetleri) hakkında zanları (ve beklentileri) nedir? Şüphesiz Allah, insanlara karşı (azabı erteleyip, kâfire de mü'mine de nimet vermesiyle) lütuf sahibidir. Fakat onların çoğu (buna) şükretmezler.

61. Sen her ne halde bulunsan, Kur' an'dan her ne okusan ve siz her ne iş yapsanız ona daldığınız an, (bilin ki) biz sizi görüyoruz. Ne yerde ne de gökte zerre ağırlığınca bir şey Rabbin(in bilgisin)den gizli değildir. Ne bundan daha küçük ne de daha büyük, hiçbir şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da yazılı) olmasın. [bk. 6/59; 11/6]

62. Haberiniz olsun ki Allah'ın velîlerine (dostlarına) hiçbir korku yoktur, onlar üzülecek de değillerdir.

(Yukarıdaki âyet-i kerîmede bildirildiği gibi velî, iman edip takvâya ermiş kimselerdir. Bunu biraz açıklamak gerekirse, "İman etmek" kelimesi tefekkür kuvvetinin mükemmelliğine; "takvâya ermek" tâbiri de amelî kuvvetin mükemmelliğine işarettir. Demek oluyor ki bir kulun, Allahu Teâlâ'ya yakın olması/Allahu Teâlâ'nın kendisinin velîsi olması için, kelamcıların da beyanına göre, delillere dayalı dosdoğru iman/inanç içinde olup (kalbini mârifetullah ile doldurması) Allah'ın rızasına/İslâm'ın esaslarına göre sâlih amel yapması gerekir. Allahu Teâlâ da kendisine iman edenlerin/teslim olanların dostu olup onları karanlıktan aydınlığa çıkaracağını (2/257), âhiret hayatı için korku, dünya hayatı için üzüntü duymayacağını bildirmekte ve her iki hayat için müjdeler vermektedir.) [bk. 41/30]

63. Onlar, (Allah'a) iman eden ve emirlerine uygun yaşayanlardır.

64. Onlar için dünya hayatında da âhiret hayatında da müjde(ler) vardır. Allah'ın sözlerinde asla değişme yoktur. İşte bu (müjdeye erişmek) en büyük mutluluk (ve kurtuluş)tur.

65. (Resûlüm!) O (inanmaya)nların sözü (ve övünmeleri) seni üzmesin. Çünkü bütün üstünlük Allah'ındır. O (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

66. İyi bilesiniz ki göklerde ve yerdekiler(in hepsi) şüphesiz Allah'ındır. Allah'tan başkalarına tapanlar bile (gerçekte Allah'a) ortak yaptıklarına tâbi olmazlar. Onlar ancak zan ve tahmine uymakta ve sadece yalan uydurup söylemektedir.[13]

[13] Burada; müşriklerin put ve benzerlerine tapmakla, bunları, asıl taptıkları kendi zan ve düşüncelerine siper yaptıklarına işaret edilmektedir. Aslında Mekke müşrikleri Allah'a ibadet ve itaate karşı olduklarından put heykellere tapınma gösterileri yapmakta idiler.

67. Geceyi, dinlenesiniz diye sizin için (karanlık) kılan, (çalışıp kazanmanız için de) gündüzü aydınlık kılan O'dur. Şüphesiz bunda, dinleyen bir topluluk için (büyük) ibretler vardır.

68. (Kâfirler:) "Allah çocuk edindi." dediler. Hâşâ! O, bundan uzak ve yücedir. O (hiçbir şeye) muhtaç değildir. Göklerde ve yerde olan şeyler sadece O'nundur. Bu (çocuk sahibi olma) husus(un)da yanınızda hiçbir (ilmî) delil yoktur. Siz, Allah hakkında bilmediğiniz şeyi mi söylüyorsunuz? [bk. 19/89-93]

69. De ki: "Allah'a karşı (böyle) yalan uyduranlar (asla) kurtuluşa eremez (iflah olamaz)lar."

70. (Onlar için) dünyada biraz faydalanma vardır; nihayetinde, dönüşleri ancak bizedir. Sonra, kâfir olduklarından dolayı o çok şiddetli azabı onlara tattıracağız.

71. Onlara Nuh'un haberini oku. Hani o kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Benim (aranızda) durmam ve Allah'ın âyetleriyle öğüt vermem size ağır geliyorsa, (bilin ki) ben ancak Allah'a güvenip dayandım. Haydi siz ortaklarınızla birlikte (bana yapacağınız) işiniz hakkında ittifak edip karar verin! Sonra yapacağınız işiniz, size bir tasa olmasın. Sonra (o hükmünüzü) bana uygulayın ve bana mühlet de vermeyin." [bk. 11/25-48]

72. "Eğer (benim imana dâvetimden) yüz çeviriyorsanız (ne diyeyim), zaten ben sizden hiçbir karşılık istemedim. Benim mükâfatımı ancak Allah verecektir ve bana müslümanlardan olmam emredildi."

73. Yine de (halkı) onu yalanladılar. Biz de hem onu hem de gemide onunla beraber bulunanları kurtardık ve bunları, onların yerine (yeryüzünde) hükümran kıldık. Âyetlerimizi yalanlayanları da (suda) boğduk. Bak, (Allah'ın azabıyla) uyarılan (fakat inanmayan)ların sonu nasıl olmuştur?

74. Sonra onun ardından, (birçok) peygamberi kendi kavimlerine gönderdik. (Bunlar da) onlara apaçık âyet (delil ve mucize)ler getirdiler. Ama berikiler, daha önce yalan saydıkları şeye bir türlü inanmıyorlardı. İşte sürekli haddi aşanların kalplerini böyle mühürleriz.

75. Sonra, onların ardından da Musa ile Harun'u âyetlerimizle[14] birlikte Firavun ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik. (Onlar da inanma hususunda) büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.

[14] Bu âyetlerle ifade edilmek istenen mucize ve delillerin dokuz olduğu 17/101 ve 27/12. âyetlerde geçmektedir. Bunlar şunlardır: 1. Hz. Musa'nın asâsının yılan oluşu (27/10). 2. Elini koltuğuna sokup bembeyaz çıkartması (27/12). 3. Öleni diriltip katili söyletmesi (2/73). 4, 5, 6, 7, 8. Tûfan felâketi, çekirge, haşerat ve kurbağa istilası, sulardan kan akması (7/133). 9. Vebâ felâketi (7/134).

76. Onlara tarafımızdan hak (mucize) gelince: "Şüphesiz bu apaçık bir sihirdir." dediler.

77. Musa (onlara): "Size hak (mucize) gelince dil mi uzatırsınız? Bir sihir mi bu? (Bilin ki) sihirbazlar umduklarına/kurtuluşa eremezler." dedi.

78. Dediler ki: "Sen, atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol)dan bizi çeviresin de yeryüzünde otorite/büyüklük yalnız ikinize kalsın diye mi bize geldin? Biz ikinize de asla iman edecek değiliz."

79. Firavun: "Bilgili bütün sihirbazları bana getirin." dedi.

80. Sihirbazlar gelince Musa onlara: "Atın atacağınız şeyleri (ortaya)!" dedi.

81. Onlar (hünerlerini ortaya) atınca Musa: "(Meydana) getirdiğiniz şey sihirdir, Allah şüphesiz ki onu boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah bozgunculuk yapan (hilekâr)ların işini rast getirmez." dedi.

82. Günahkârlar hoşlanmasa da Allah sözleriyle hakkı gerçekleştirecektir.

83. Firavun ve ileri gelen (zorba)ların kendilerine işkence yapmaları korkusu sebebiyle Musa'ya (başlangıçta) kavminin bir kısım gençlerinden başkası inanmadı. Çünkü Firavun, o yerde (Mısır'da) cidden ululuk taslayan (bir diktatör) ve hakikaten aşırı gidenlerdendi.

84. Musa dedi ki: "Ey kavmim! Şâyet Allah'a (gerçekten) inandıysanız ve O'na teslim olmuş iseniz, artık ancak O'na güvenip dayanın."

85-86. (Onlar da) "Biz ancak Allah'a güvenip dayandık. Ey Rabbimiz! Zalim kavm(in zulmüne uğratmak)la bizi imtihan (konusu) yapma! Bizi, rahmetinle o inkârcılar toplumundan kurtar." dediler.

87. Musa'ya ve kardeşine: "Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın; o evlerinizi kıblegâh (mescid)[15] yapın ve (oralarda cemaatleşerek) namazı da dosdoğru kılın.[16] (Ey Musa! Artık) iman edenlere (kurtulacaklarını) müjdele!" diye vahyettik.

(Allah'a ibadeti/kulluğu yasaklayarak, insanları kendine itaat ettirerek tanrılık iddiasında bulunan Firavun, İsrâiloğulları'na ait mescidleri tahrip etmişti ki yüce Allah onlara bu emri verdi. Bu âyet-i kerîmede gerek Firavun ve benzerlerinin, gerek câhiliye toplumunun zulüm devirlerinde, hemen o yeri terk etmek değil, orayı mescid edinerek veya evleri mescid yaparak dini öğrenme, İlâhî dâvâyı birlikte savunma ve böylece kurtuluşa ermede, inananlara bir metod bildirilmektedir.)[17]

[15] Beydâvî; Sâbûnî (Safve), I, 594-595.

[16] Hz. Musa Kâbe'ye doğru namaz kılardı (Beydâvî).

[17] Râzî, XII, 453; İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 204; Seyyid Kutub, VIII, 53; Sâbûnî (Safve), I, 595; Mevdûdî, II, 333.

88. Musa (dua edip): "Ey Rabbimiz! Doğrusu sen, Firavun'a ve ileri gelen yandaşlarına dünya hayatında (nice) ziynet ve mallar verdin.[18] Ey Rabbimiz! Bunlar, (kötü yollarda ve iradeleri zayıf kullarını) senin yolundan saptırmaları için (kullanılmakta)dır. Ey Rabbimiz! Onların

mallarını silip belirsiz hâle getir (yok et) ve kalplerini şiddetle daralt (bunalsınlar). Çünkü onlar, acıklı azabı görünceye kadar iman etmezler" dedi.[19] [krş. 43/33-35]

[18] Yahut "felâ yü'minû…" kelimesini "li yudıllû" kelimesine atıfla diğer mana şöyle olur: "Ey Rabbimiz! (Herhalde insanları bunlarla) senin yolundan saptırsınlar, iman etmesinler, tâ ki çetin azabı görsünler diye verdin…"

[19] Hz. Musa'nın bedduası üzerine Firavun ve ona tâbi olanların, paraları nakışlı taşa çevrildiği gibi şeker ve diğer yiyecekleri de taş kesildi (İbni Kesîr [Sâbûnî], II, 205; Râzî, XII, 458; Bilmen, III, 1423-24).

89. (Allah) buyurdu ki: "İkinizin de duası kabul edildi.[20] Yine doğruluğa (ve doğru yola çağırmaya) devam edin ve bilmezlerin yoluna asla uymayın."

(Davette, ilzâm-ı hüccette sebat gösterin, acele etmeyin. Zira isteğiniz, vakti gelince yerine getirilecektir. Rivayete göre, Musa (as.) bu duadan sonra kırk yıl daha kavminin arasında kalmış, duasının kabulü ondan sonra tahakkuk etmiştir.)[21]

[20] Bu duaya Harun (as.) da "âmin" demişti (Beydâvî).

[21] (Beydâvî).

90. İsrâiloğulları'nı (Kızıl)deniz'den geçirdik. Firavun ve askerleri de saldırmak ve zulmetmek için onların arkalarına düştü (ve denize daldı). Nihayet boğulma durumuna gelince (Firavun şöyle) dedi: "Ben, İsrâiloğulları'nın inandığından başka hiçbir ilâh olmadığına inandım, artık ben (O'na) teslim olanlardanım." [bk. 20/78; 40/84-85]

91. "Şimdi mi (iman ediyorsun)? Halbuki sen bundan önce (kendini tanrılaştırarak Allah'a) isyan etmiş ve (böylece) fesatçılardan olmuştun."

(Artık bu türlü iman-ı yeis denilen ölüm anındaki iman geçersizdir.)

92. "Bugün de biz, senden sonrakilere ibret olması için cesedini (batıp gitmekten) kurtar(ıp sahile at)acağız." Yine de insanlardan çoğu bizim âyetlerimizden hakikaten gafildirler.[22] [krş. 7/103; 10/90-92; 43/55-56]

[22] Bu âyet-i kerîme Hz. Musa dönemindeki Firavun'un suda boğulduktan sonra cesedinin batıp kaybolmayacağına ve insanları ibret için teşhir durumuna getirilip gösterileceğine işaret etmektedir.

93. Andolsun ki biz, İsrâiloğulları'nı çok güzel bir yere yerleştirdik Onlara temiz, güzel, hoş rızıklar verdik. Onlar, ancak kendilerine ilim[23] gelinceye kadar ayrılığa düşmediler (de ilim geldikten sonra ayrılığa düştüler). Şüphesiz Rabbin kıyamet günü, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında aralarında hüküm verecektir. [krş. 20/80-81]

[23] Tevrat'ta vasıfları bildirilen Hz. Peygamber'e inen Kur'an.

94. Eğer sen, sana indirdiğimiz (geçmiş peygamberlerin haberlerin)den (ufak bir) şüphe ediyorsan, senden önceki (indirdiğimiz) Kitab'ı okuyanlara sor. Ama andolsun ki Rabbinden (hiç şüphe kalmayacak şekilde) gerçek gelmiştir. O halde asla şüphe edenlerden olma! [bk. 7/157]

[24] Çünkü onlar, Allah'ı bırakıp put heykellere gidip önünde haykırırlar, şikayet ve dilekte bulunurlar, ona sığınırlar ve onlar için merasimler tertip ederlerdi.

95. Sakın Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan da olma! Yoksa (dünya ve âhirette) ziyana uğrayanlardan olursun.

(Bu iki âyette Hz. Peygamber'in şahsında bütün insanlara hitap vardır.] [bk. 28/87-88]

96-97. (Küfür ve inkârlarıyla) Rabbinin (azap) kelimesi üzerlerine hak olanlar, kendilerine her türlü âyet gelse bile, acıklı azabı görünceye kadar inanmazlar.

(Ölümün belirmesiyle, pişmanlık anındaki iman kabul olmayıp kişiyi kurtarmaz.) [bk. 40/84-85.]

98. Fakat o (azabı gördükleri) vakit inanıp da imanları kendilerine fayda veren bir memleket (halkı) olsaydı ya! Ancak Yunus'un kavmi hariçtir. (Çünkü) bunlar (azabın geleceğini sezip hemen tevbe ve) iman edince, dünya hayatında rezil ve rüsvâ olma azabını onlardan kaldırdık ve onları bir zamana kadar (yaşatıp) faydalandırdık. [bk. 37/139-148]

99. Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi iman ederdi! (Ama onları kendi iradelerine bıraktı.) O halde insanları, mü'min olmaları için sen mi zorlayacaksın? [bk. 2/256; 11/118-119; 16/93; 18/29; 32/13; 76/3-4]

(Allah, dinde yani imanda zorlamadı irade hürriyeti ve tercih hakkı verdi, hür bıraktı. İsteyen müslüman olur gereğini yapar, isteyen de kâfirlikte kalır. Kimi de bunların arasında fâsık ve münâfık olur (bk. 2/256; 3/19; 76/3). Dünyada Kur'an'ın/İslâm'ın yolundan sapmış olanlar, âhirette bu suçun kendilerinde olduğunu itiraf edeceklerdir.) [bk. 7/23; 28/16; 34/50]

100. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir. (Allah), murdarlığı (azabı/rezilliği, Allah için) aklını kullanmayanlara verir. [krş. 67/10]

("Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse iman edemez." demek, "herkes O'nun irade ve iznine muhtaç" demektir. Muhtaçlık ise O'ndan ihlasla istemeyi ve iznine lâyık olmayı gerektirir. Yoksa iman etmemek, O'nun izin vermediğinden değildir.)

101. De ki: "Göklerde ve yerde neler var bakın!" Ama bunca âyetler (ibretler) ve uyarmalar, inanmayacak bir kavme ne fayda verir?

102. Onlar, kendilerinden önce gelip geçmiş (ümmet)lerin (başlarına gelen acı) günlerinin benzerinden başkasını mı bekliyorlar? De ki: "Haydi bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim!"

103. Sonunda azap gelince, peygamberlerimizi ve iman edenleri kurtarırız. Böylece üzerimize düşen bir borç olarak mü'minleri kurtarırız.

104. De ki: "Ey insanlar! Eğer benim dinim hakkında şüphe içinde iseniz, ben Allah'tan başka sizin taptıklarınıza tapmam.[24] Ben ancak sizi öldürecek olan Allah'a kulluk (ibadet ve itaat) ederim. Ben mü'minlerden olmakla emrolundum."

105. "Ve yüzünü hanîf (Allah'ı birleyici) olarak dine çevir. Sakın (Allah'ın kudret ve hâkimiyetini yaratılmışlara vererek) müşriklerden olma!"

106. "Allah'tan başkasına, sana ne fayda ne de zarar verebilecek olan şeylere yalvarıp tapma/tapınma! Eğer (bunu) yaparsan o takdirde şüphesiz ki sen, (kendine) zulüm edenlerden olursun." (diye emrolundum). [bk. 25/68 ve dipnotu]

107. Eğer Allah, sana bir zarar dokundurursa artık onu, kendisinden başka kaldıracak (hiçbir güç) yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O'nun lütfunu geri çevirecek hiçbir kuvvet de yoktur. (O,) kullarından dilediğini buna eriştirir. O çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.

108. De ki: "Ey insanlar! Rabbinizden size hak (Peygamber ve Kur'an) gelmiştir. Artık kim doğru yola gelirse, ancak kendisi için doğru yola gelmiş olur. Kim de (haktan) saparsa, ancak kendi aleyhine sapmış olur. Ben sizin üzerinizde bir vekil (ve bekçi) değilim."

109. (Resûlüm!) Sana vahyedilene uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O hüküm verenlerin en hayırlısıdır.

11. Hud Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 123 âyettir. 50. âyetinden 60. âyetine kadar Hz. Hûd'un hayatı anlatılmakta ve sûre bu adla anılmaktadır. Sûrenin 12, 17 ve 114. âyetlerinin Medine döneminde nâzil olduğu belirtilmektedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. Elif. Lâm. Râ. (Bu,) öyle bir Kitab'tır ki âyetleri, hikmet sahibi, her şeyden haberi olan (Allah) tarafından sağlamlaştırılmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye (her şey onda) açıklanmıştır. (De ki:) "Şüphesiz ben size, O'nun tarafından (gönderilmiş) bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."

3. "Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin ki sizi belirlenmiş bir vakte kadar güzel bir geçimle faydalandırsın ve her erdemli/iyi hareket sahibine de (lâyık olduğu) ihsanını/mükâfatını versin. Eğer (imandan) yüz çevirirseniz, elbette ben, sizin için büyük günün azabından korkarım."

4. Dönüşünüz ancak Allah'adır. O her şeye kâdirdir.

5. Haberiniz olsun ki (münâfıklar, müşrikler kinlerinden,) O (Allah'ın Resûlü')nden gizlenmek için göğüslerini çevirir/görmezden gelirler. Yine haberiniz olsun ki (gizlenmek için) örtülerine büründükleri zaman da (Allah onların) neyi gizlediklerini ve neyi açığa çıkardıklarını bilir. Çünkü O sînelerin özünü bilendir.

6. Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah'a ait olmasın. (Allah) onların eğleştiği yeri de, emanet edileceği (geçici olarak kalacağı veya toprağa verileceği) yeri de bilir. Hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da)dır. [krş. 2/28; 6/59, 98; 29/17]

7. Arş'ı[1] su(dan ibaret olan kâinat)[2] üzerinde (her şeyi kuşatmış) iken, hanginizin amelinin (sevapça) daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için gökleri ve yeri altı günde/devirde yaratan O'dur.[3] (Resûlüm! Böyle iken) eğer sen küfre sapanlara: "Muhakkak ki siz ölümden sonra dirileceksiniz." demiş olsan, onlar mutlaka: "Bu, apaçık bir sihirden (aldatmadan) başka bir şey değildir." derler. [bk. 18/7; 21/35; 41/11-12; 67/2]

[1] Arş, kâinattaki bütün cisimleri gökyüzü gibi kuşatan ve mahiyetini bilemediğimiz bir şeydir.

[2] Zebîdî, IX, 7 (izah.)

[3] Göklerin ve yerin yaratılışı için bk. 7/54; 41/9-12.

8. Andolsun ki onlardan azabı sayılı (az) bir vakte[4] kadar geciktirsek, mutlaka onlar: "Onu alıkoyan nedir (gelse ya)?" derler. Haberiniz olsun ki o (azap) onlara geldiği gün, artık kendilerinden geriye çevrilecek değildir. Kendisiyle alay etmekte oldukları (azap) onları kuşatacaktır.

[4] Âyetteki "ümmet" müddet mânasınadır (Sâbûnî (Safve), II, 8).

9. Andolsun ki biz, insana tarafımızdan bir rahmet (sağlık ve servet gibi bir nimet) tattırır da sonra onu ondan çekip alırsak, muhakkak o, (hemen önceki nimetleri unutan) çok ümitsiz ve çok nankör bir kimse olur.

10. Yine andolsun ki kendisine dokunan zarar (ve sıkıntı)dan sonra, ona nimeti (ve rahatı) tattırırsak mutlaka (insan): "Başımdan kötülükler gitti." der (şükrü unutur). Doğrusu o, böbürlenir ve şımarır durur.

11. Ancak (sıkıntılara) sabredip sâlih (sevaplı) amellerde bulunanlar böyle değildir. İşte, gerçek mağfiret ve büyük mükâfat onlar içindir.

12. Belki sen, (putperestlerin:) "Ona bir hazine indirilmeli veya beraberinde bir melek gelmeli değil miydi?" demelerinden dolayı göğsün daralarak sana vahyolunanın bir kısmını (duyurmayı) neredeyse terk edecektin. (Şunu bil ki) sen ancak (Allah'ın azabına karşı) bir uyarıcısın. Allah ise her şeye hakkıyla vekildir (onların cezasını O verecektir). [bk. 15/97-98; 25/7-8]

13. Yoksa onu (Kur'an'ı) kendisi uydurmuş mu diyorlar? De ki: "Öyleyse siz de uydurulmuş olarak onun benzeri on sûre getirin. Allah'tan başka gücünüzün yettiği kimseleri de (yardıma) çağırın; eğer (iddianızda) doğru kimseler iseniz." [krş. 2/23-24; 10/38; 17/88]

14. Şâyet onlar bu dâvetinizi kabul etmezlerse, bilin ki o (Kur'an), ancak Allah'ın ilmi (ve izni) ile indirilmiştir ve O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Artık müslüman (oluyor) musunuz?

15. Kimler (yalnız) dünya hayatını ve onun süs (ve saltanat)ını isterse, orada onlara çalışıp yaptıklarının karşılığını tastamam veririz. Onlar orada (hiçbir) eksikliğe uğratılmazlar. [bk. 17/18-21; 42/20]

16. İşte (haktan ayrılan, âhireti unutan, dünya menfaatleriyle yetinen) o kimseler için âhirette ateşten başka bir şey yoktur. (Dünyada) yaptıkları (iyi) şeyler heder olup gitmiştir. Zaten bütün yapageldikleri şeyler boştur.

17. (Yanında) Rabbinden (Kur'an gibi) açık bir delili bulunan ve bir de Rabbi tarafından (görevlenmiş olarak) onu izleyen/onu okuyan[5] bir şâhit (Cebrail) ve ondan önce de (yine bir şâhit olarak gelmiş) bir rehber ve rahmet olan Musa'nın Kitab'ı bulunan kimse, o (dünyaya dalıp âhireti unuta)nlar gibi olur mu? İşte bunlar o (Kur'an'ın hak olduğu)na inanırlar. Gruplardan (hiziplerden) kim onu inkâr ederse, ona vaadedilen yer ateştir. Senin bundan (asla) şüphen olmasın. Çünkü o (Kur'an ve onu inkâr edenlere vaadedilen bu yer)[6] Rabbinden bir gerçektir. Ne var ki insanların çoğu iman etmezler.

[5] "Telâ" fiili, izledi ve okudu anlamlarına gelmektedir. İki ifadeyi de almayı uygun bulduk.

[6] Beydâvî; Fîruzâbâdî, s. 139.

18. Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? İşte bunlar Rablerinin huzuruna arzolunacaklar, (hakkındaki) şâhitler de: "İşte Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır." diyecek.[7] Haberiniz olsun ki Allah'ın laneti zalimler üzerinedir.

[7] Burada sözü edilen şâhitler, melekler, peygamberler veya insanın uzuvlarıdır (Beydâvî).

19. O (zalim) kimseler, (insanları) Allah'ın yolundan (Kur'an'dan/İslâm'dan) çevirirler ve onda bir eğrilik (aramak) isterler. Hem onlar, âhireti de inkâr ederler.[8]

[8] Bunlar, İslâm'ı küçük düşürmek için çalışır. "İslâm, insanları geri bırakır; çocukların beyinlerini din ile yıkamayalım, şartlandırmayalım." derler. Bu da kalplerindeki inançsızlık ve İslâm düşmanlığındandır. [bk. 2/204-205; 3/99; 6/26; 7/45; 14/2-3; 16/88; 47/1]

20-21. Onlar, yeryüzünde (kendilerine azap etmesi bakımından Allah'ı) aciz bırakacak (engelleyecek) değillerdir. Onların Allah'tan başka (kendilerini kurtaracak) dostları da yoktur. Onların azabı kat kat olacaktır. Çünkü onlar (ilâhî hakikatleri) işitmeye tahammül edemez ve (gerçeği) görmezlerdi. İşte onlar kendilerini zarara uğratan kimselerdir. Uydurmakta oldukları (sahte tanrıları) da artık onlardan uzaklaşmışlardır.

22. Elbette, âhirette en çok zarara uğrayanlar onlardır.

23. (Şu) muhakkak ki iman edip sâlih amel işleyenler ve Rablerine gönülden boyun eğenler var ya, işte onlar cennet ehlidirler. Onlar orada dâimî kalacaklardır.

24. Bu iki grubun (küfre sapanlarla, mü'minlerin) durumu, kör ve sağır ile gören ve işitenin durumu gibidir. Bunların hali hiç, eşit/aynı olur mu? Hâlâ düşünmez misiniz?

(Buraya kadar olan âyetlerde, inançla ilgili esaslar, Kur'an'ın mucize oluşu, inanan ve inanmayanların durumları anlatıldı. Bundan sonra bazı peygamberler ve onların tevhid mücadeleleri anlatılmaktadır.)

25-26. Andolsun ki biz, Nuh'u da (peygamber olarak) kavmine gönderdik. (O:) "Şüphesiz ben sizin için (azaba karşı) apaçık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Gerçekten ben, size (gelecek) acıklı bir günün azabından korkuyorum." (demişti).

27. Kavminin inkârcı ileri gelenleri de: "Biz, seni, ancak bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Basit ve dar görüşlü aşağı (insan)larımızdan başkasının sana uyduğunu da görmüyoruz. Sizde, bize karşı bir üstünlük olduğunu da görmüyoruz. Aksine biz, sizin yalancı olduğunuzu düşünüyoruz." dediler.

28. (Nuh) dedi ki: "Ey kavmim! Söyleyin bana, ya ben Rabbim'den (dâvâmı ispat için verilen) açık bir delil üzerinde isem ve (Rabbim) bana katından bir rahmet (peygamberlik) vermiş, size de bu gizli bırakılmışsa, siz ondan hoşlanmadığınız halde, biz sizi on(u kabul)e zorlayabilir miyiz?" (Asla!)

29. "Ey kavmim! (Tebliğimden dolayı) sizden bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım Allah'tan başkasına ait değildir. Ve (siz aşağı görüyorsunuz diye) ben inananları kovacak değilim. Çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben, sizi cahillik eden bir topluluk olarak görüyorum."

30. “Ey kavmim! Ben onları kovarsam, Allah’a karşı bana kim yardım eder? Hiç düşünmez misiniz?”

31. “Ben size: ‘Allah’ın hazineleri benim yanımdadır.’ demiyorum. (Ben kendiliğimden) gaybı da bilmem. Doğrusu ben bir meleğim de demiyorum. Gözlerinizin hor gördüğü (mü’min) kimseler için: ‘Allah onlara asla bir hayır vermeyecek.’ de diyemem. Allah onların içlerinde olan şeyleri çok iyi bilir. (Eğer onları, siz iman edeceksiniz diye kovarsam) o takdirde ben mutlaka zalimlerden olurum.”

32. Dediler ki: “Ey Nuh! Gerçekten bizimle (dinine davette) mücadele ettin; üstelik bizimle mücadelende çok ileri gittin. Şâyet doğru söyleyenlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin (o acıklı azâb)ı bize getir!”

33. (Nuh:) “Onu size, dilerse ancak Allah getirir, (O’nu) aciz bırakacak değilsiniz.”

34. “Eğer Allah, sizi (bu âsî halinizden dolayı) sapıklıkta bırakmak isterse, ben size öğüt vermek istesem de öğüdüm size fayda vermez. O sizin Rabbinizdir ve ancak O’na döndürüleceksiniz.”

35. (Resûlüm!) Yoksa o (Nuh’un kıssası)nı, “kendisi uydurdu” mu diyorlar? De ki: “Ben onu kendim uydurmuşsam suçum bana aittir. Halbuki ben (iftira etmek sureti ile) işlediğiniz (bu) suçlardan uzağım.”

36. Nuh’a vahyolundu ki: “Kavminden iman etmiş kimselerden başkası (artık asla) inanmayacak. O halde sen, onların yapmakta olduklarına üzülme!”

37. “Gözetimimiz (altında) ve vahyimizle gemiyi yap! Zulmedenler hakkında da (kurtulmaları için) benden bir istekte bulunma! Çünkü onlar (suda) boğulacaklardır.” [bk. 54/10; 71/26]

38. (Nuh) gemiyi yapıyordu; kavminin (inkârcı) birtakım ileri gelenleri de ona uğradıkça, onunla alay ediyorlardı. (O) dedi ki: “Bizimle alay ediyorsanız edin (bakalım!) Biz de sizinle, sizin alay ettiğiniz gibi alay edeceğiz.

39. Kendisini rezil (ve perişan) edecek bir azabın kime geleceğini ve dâimî bir azabın kimin üzerine ineceğini yakında görüp öğreneceksiniz.”

40. Nihayet buyruğumuz gelip tandır kaynadığı,[9] (yeryüzünde suların kaynayıp fışkırdığı) zaman Nuh’a: “(Hayvanların) her birinden (erkekli dişili) birer çifti, hakkında (boğulmaları için) söz geçmiş olanlar dışında çoluk çocuğunu[10] ve iman edenleri içine yükle.” dedik. Zaten beraberinde bulunan az sayıdaki kimseden başkası iman etmemişti. [krş. 23/27; 26/119-121; 54/11-14]

[9] Elmalılı tefsirinde, âyet-i kerîmede tandırın kaynamasından söz edilmesi nedeniyle, Hz. Nuh’un gemisi hakkında, “Bunun sıradan yelkenli bir gemi değil buharlı bir gemi olduğunu akla getirmektedir.” demektedir. [bk. IV, 537-540]

[10] **2** Üç zevcesi ile evlatları Ham, Sam, Yafes ve onların çocukları; biri de âsî olup boğulan Yam (Kenan)’dır. Bilindiği üzere Yafes Türkler’in atasıdır (Celâleyn).

41. (Nuh) dedi ki: “Binin (geminin) içine. Onun akıp gitmesi de, (demir atıp) durması da Allah’ın adıyladır. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”[11]

[11] Bu âyet, gemiye binilirken dua olarak okunur.

42. O (gemi) onlarla dağlar gibi dalgalar içinde seyrederken, Nuh, bir kenara çekilmiş durmakta olan oğlu (Yam')a: "Ey oğulcuğum! Bizimle beraber (gemiye) bin, kâfirlerle beraber olma!" diye seslendi.

43. (Oğlu) dedi ki: "(Hayır!) Beni sudan koruyacak (yüksek) bir dağa sığınacağım." (Nuh da): "Bugün Allah'ın (azap) emrinden kendisinin esirgediğinden başka hiçbir korunacak yoktur." dedi. Ve aralarına dalga girdi, o da boğulanlardan oldu.

44. (Nihayet:) "Ey yeryüzü! Suyunu yut! Ey gök! Suyunu tut!" denildi. Su çekildi, (helak olmaları için) iş bitirildi, (gemi de) Cûdî (dağının) üzerine oturdu ve zalimler topluluğu için: "Uzak olsunlar (yok olup gitsinler!)" denildi.

45. Nuh Rabbine şöyle seslendi: "Ey Rabbim! Benim oğlum da elbette benim ailemdendir. Elbette ki senin (ailemi kurtarma) vaadin haktır ve sen hâkimlerin hâkimisin." [bk. 69/11-12; 54/13-14; 95/8]

46. (Allah) buyurdu ki: "Ey Nuh! O (oğlun, inanmayıp âsî olduğundan) senin ailenden değildir. Doğrusu o(nun yaptığı), iyi bir iş değildir. O halde, bilgin olmayan şeyi benden isteme! Doğrusu ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim."[12]

[12] Âyet-i kerîmede görülüyor ki evlat bile olsa, yakın akrabalar Allah'a ve O'ndan gelen vahye inanmıyorlarsa artık aileden sayılmaz. Nitekim Bedir gazvesinde birçok sahâbî, İslâm'ın ve müslümanların karşısına dikilen babaları, oğulları ve yakınlarıyla savaşmışlardır.

47. (Nuh) dedi ki: "Ey Rabbim! Bilgim olmayan şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen ziyana uğrayanlardan olurum."

48. Denildi ki: "Ey Nuh! Sana ve beraberinde olanlardan (gelecek nice mü'min) ümmetlere bizden selamet ve bereketlerle (gemiden) in. (Onların bir kısmından da gelecek) öyle birtakım (kâfir) ümmetler vardır ki biz onları da (dünyadan bir müddet) faydalandıracağız, sonra onlara tarafımızdan acıklı bir azap dokunacaktır."

49. (Resûlüm!) İşte bunlar, bilinmeyen haberlerdendir ki sana onları vahyediyoruz. Onları, bundan evvel ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret; şüphesiz ki (mutlu) son, takvâya eren (Allah'ın emirlerini tutup, günahlardan sakınan)larındır.

50. Âd (kavmin)e de, kardeşleri Hûd'u (peygamber olarak gönderdik). "Ey kavmim!" dedi, "Allah'a kulluk edin. Zaten sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur (ve olamaz da). Ama siz (ortak koşmakla) iftira etmekten başka bir şey yapmıyorsunuz."

51. "Ey kavmim! (Sizi uyarmam Allah için olup) bundan dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım ancak beni yaratana aittir. Hâlâ hakikati anlamayacak mısınız?"

52. "Ey milletim! Rabbinizden bağışlanma dileyin. Sonra O'na tevbe edin (O'na yönelin) ki üzerinize gökten bol bol rahmet (ve bereket) göndersin, kuvvetinize kuvvet katsın (sizi çoğaltsın). Artık siz de günahkârlar olarak (Allah'tan) yüz çevirip durmayın." [krş. 71/11]

53. Dediler ki: "Ey Hûd! Bize bir delil getirmedin. Biz, senin sözünden dolayı tanrılarımızı terk edecek değiliz. Sana inanacak da değiliz."

54-55. “Biz (senin sözlerin için) ancak ‘Tanrılarımızdan biri, seni fena halde çarpmıştır.’ deriz.” (Hûd) dedi ki: “Şüphesiz ben Allah’ı şâhit tutuyorum Siz de şâhit olun ki ben, O’na ortak koştuklarınızdan (Allah yerine kendisine bağlılık gösterdiklerinizden) elbette uzağım. Artık hepiniz bana tuzak kurun, sonra (elinizden gelirse) mühlet de vermeyin.”

56. “Şüphesiz ben; benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah’a güvenip dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki O, onun alnından tutmuş (onu hükmü ve denetimine almış) olmasın. Şüphesiz benim Rabbim dosdoğru bir yol üzeredir (O âdildir, hüküm ve tasarrufunda hakkâniyet üzeredir, kimseye zulüm ve haksızlık etmez).” [bk. 10/71]

57. “Yüz çevirseniz bile artık ben, kendisiyle (görevli) gönderildiğim şeyi, size tebliğ ettim. Rabbim, sizin dışınızda bir kavmi yerinize getirir, siz de O’na hiçbir şeyle zarar veremezsiniz. Rabbim her şeyi koruy(up gözet)endir.”

58. (Helak) emrimiz gelince Hûd’u ve beraberindeki iman edenleri tarafımızdan (büyük) bir merhamet eseri olarak (helak olmaktan) kurtardık. Üstelik onları (âhirette de) pek ağır bir azaptan kurtardık.

59. İşte bu Âd (kavmi), Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler. O’nun peygamberlerine isyan ettiler ve (Allah’tan yüz çevirmiş) inatçı her zorbanın emrine uydular.

60. Onlar bu dünyada, (şiddetli rüzgara) ve kıyamet gününde de lanet (cezasın)a tâbi tutuldular. Haberiniz olsun ki Âd (kavmi), Rablerine nankörlük ettiler. Biliniz ki Hûd’un kavmi Âd (yok olup Allah’ın rahmetinden) uzak olmuştur. [krş. 41/15-16; 69/6-7]

61. Semûd (kavmine) de kardeşleri Salih’i gönderdik. (Salih) dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Çünkü sizin O’ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. O sizi (önce) topraktan meydana getirmiş ve size orada ömür sürüp imar etmeyi istemiştir.[13] O halde O’ndan mağfiret dileyin, sonra O’na tevbe edin (O’na yönelin). Şüphesiz ki Rabbim (size) çok yakındır. O, (duaları) kabul edendir.” [krş. 26/146-158]

[13] Sabûnî (Safve), II, 22.

62. Dediler ki: “Ey Salih! Sen bundan evvel bizim aramızda kendisinden ümit beslenen (iyi bir kişi) idin. (Şimdi) babalarımızın taptığı şeye tapmaktan bizi engelliyor musun? Doğrusu bizi çağırdığın şeyden, endişelendiren bir şüphe içindeyiz.”

63. (Salih, onlara) dedi ki: “Ey kavmim! Söyleyin bana, ya ben Rabbimden açık bir delil (ve mucize) üzerinde isem ve O bana kendisinden bir rahmet (peygamberlik) vermişse, ben de O’na âsî olursam, Allah’(ın azabın)a karşı bana kim yardım eder? Sizin de bana zararımı artırmaktan başka bir katkınız olmaz.”

64. “Ey kavmim! İşte size bir âyet (mucize) olarak Allah’ın şu dişi devesi! Öyleyse onu (serbest) bırakın. Allah’ın arzında otlasın. Ona kötü maksatla el dokundurmayın. Sonra yakın bir azap sizi yakalayıverir.”

65. Yine de onu (ayaklarından biçerek) öldürdüler. Bunun üzerine (Salih) dedi ki: “Yurdunuzda üç gün (daha) faydalanın (artık sonunuz gelmiştir). Bu, yalanlanmayacak bir tehdittir.”

66. Nihayet (azap) emrimiz gelince, Salih'i ve beraberindeki iman edenleri tarafımızdan bir merhametle (helak olmaktan ve) o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz senin Rabbin çok kuvvetlidir, mutlak galiptir.

67. O zalim (inkârcı)ları ise, korkunç bir ses yakalayıverdi de yurtlarında çökekaldılar. [Krş. 7/78]

68. Sanki orada hiç yaşamamış gibi oldular. Haberiniz olsun ki Semûd (kavmi) Rablerine nankörlük ettiler/kâfir oldular. Bilin ki Semûd (yok olup Allah'ın rahmetinden) uzak olmuştur.[14]

[14] Görüldüğü gibi ileri gelenlerden bir kişinin veya bir grubun Allah'a isyanı ve diğerlerinin onu önlemeye çalışmamasına karşılık azap bütün topluma gelmiştir. [bk. 7/73-79; 8/25; 26/157-158; 27/45-53]

69. Andolsun ki elçilerimiz (melekler),[15] İbrahim'e (bir evlat) müjde(si) ile gelip "selâm" dediler. O da "selâm" dedi; çok geçmeden (onlara) kızartılmış bir buzağı getirdi. [bk. 15/52-62; 51/26-27]

[15] İbni Abbas bu meleklerin Cebrail (as.), Mikail (as.) ve İsrafil (as.) olduğunu rivayet etmiştir.

70. (Fakat İbrahim,) ellerinin ona (yemeğe) uzanmadığını görünce, onları yadırgadı ve onlardan yana içine bir korku düştü. Onlar: "Korkma, biz (meleğiz) Lût kavmine gönderildik." dediler.

71. (İbrahim'in) karısı (Sâra) ayakta iken (onların melek olup kendi kavmine gelmediğini duyunca sevincinden hafif) güldü. Biz ona da (o meleklerle) İshak'ı, İshak'ın ardından da (torunu) Yakub'u müjdeledik.[16] [krş. 19/49; 21/72]

[16] Hz. İsmail ise, Hz. İshak'tan 13 sene önce hanımı Hacer'den doğmuştu. [bk. 37/100-102]

72. (İbrahim'in karısı:) "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, şu kocam da bir pîr-i fânî iken çocuk mu doğuracağım? Doğrusu bu pek şaşılacak bir şey!" dedi.

73. (Elçi melekler) dediler ki: "Allah'ın işinden dolayı hayrete mi düşüyorsun? Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinizedir. Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şânı yücedir (ve iyiliği boldur)."

74. İbrahim'den korku gidip kendisine (çocukla ilgili) müjde gelince, Lût kavmi hakkında (affedilmeleri için) bizim (elçilerimiz)le tartışmaya başladı.

75. Çünkü İbrahim, hakikaten çok yumuşak huylu, çok duygulu ve 'kendisini Allah'a vermiş' bir kimseydi.

76. (Elçilerimiz:) "Ey İbrahim! Bundan vazgeç (tartışma), çünkü Rabbinin emri gelmiştir. Onlara artık geri çevrilmez bir azap muhakkak gelecektir." dediler.

77. O elçilerimiz, (delikanlı şeklinde) Lût'a gelince, (Lût) onlar yüzünden endişelendi ve göğsü daraldı (sapık kavminin onlara saldırısından korkuyordu) ve: "Bu çok çetin bir gündür." dedi.

78. Kavmi de (kafalarındaki kötü niyetle) alelacele yürüyüp koşarak ona geldi. Onlar, daha önceden de o çirkin (sapık) işleri yapıyorlardı. (Lût) dedi ki: "Ey kavmim! İşte bu (şehirdeki kızlar) benim kızlarım,[17] (elçilere dokunmayın) onlar(ı nikâhlamanız) sizin için daha

temizdir. Allah'a hürmetiniz olsun/azabından sakının, misafirlerim yanında beni utandırmayın. İçinizde aklı başında bir adam yok mu?" dedi. [bk. 15/71; 26/165-166]

[17] Onları nikâhlayın. Sâd b. Cübeyr'e göre, Lût'un burada kastettiği kendi öz kızları değil, kavminin kızlarıdır. Onları kendisine nisbet etmesi de her peygamberin kendi kavminin mânevî babası hükmünde olmasındandır. Hz. Lût'un iki kızı vardı. Bu söz onlar için de olabilir (Semerkandî, III, 238). Çünkü âyette hem kızların hem de onlara ait zamirin çoğul gelmesi ile onların Hz. Lût'un iki kızı olmadığı anlaşılmaktadır. (Sabûnî, II, 27)

79. Dediler ki: "Senin kızların üzerinde hiç bir hakkımız bulunmadığını elbette bilirsin. Sen, bizim ne istediğimizi de pekâlâ biliyorsun."

80. (Lût:) "Keşke size karşı bir gücüm olsaydı veya sarp bir kaleye sığınabilseydim." dedi.

81. (Elçi melekler) dediler ki: "Ey Lût! Biz senin Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla ulaş(ıp dokun)amazlar; gecenin bir kısmında hemen aile fertlerinle yürü (buradan çık). Sizden hiçbiri (bu emirden) geride kalmasın. Ancak karın hariçtir. Çünkü onlara erişen (azap), ona da erişecektir. Onlara vaadedilen vakit sabah vaktidir. Sabah da yakındır, değil mi?" [bk. 15/63-66]

82-83. (Azap) emrimiz gelince (o yerin) üstünü altına getirdik ve üzerine de pişirilmiş balçıktan yapılıp istif edilmiş ve Rabbinin katında (nereye ve kime isabet edeceği) damgalanmış taş(lar) yağdırdık. O taşlar, (her zaman) zalimlerden de uzaklaşmış değildir. [krş. 105/1-5]

84. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik, onlara) dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur (olamaz da). Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın! Çünkü ben, sizi bir hayır (ve bolluk) içinde görüyorum. Şüphesiz ben, sizi kuşatacak bir günün azabından korkuyorum." [krş. 7/85-93]

85. "Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı tam olarak, adaletle yerine getirin, insanlara eşyalarını (haklarını) eksik vermeyin ve yeryüzünde (Allah'ın koyduğu sosyal ilkeleri değiştirerek) bozgunculuk yapmayın, kargaşa çıkarmayın (ve fenalık yapmayın)!"

86. "(Ey kavmim!) Eğer iman eden kimseler iseniz, Allah'ın bıraktığı (helal kâr) sizin için daha hayırlıdır. (Yine de hile yaparsanız,) ben sizin üzerinize bir bekçi (ve azaptan koruyucu) değilim."

87. Dediler ki: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptıkları şeylerden veya mallarımızdan istediğimiz gibi harcamaktan vazgeçmemizi, senin namazın mı emrediyor? Halbuki sen, elbet yumuşak huylu, aklı başında (bir adam)sın."[18]

[18] Müşrikler, yani Allah'ın varlığını inkâr etmeyip de gönüllerini putlar ve putlaştırılanların sevgisiyle dolduranlar namaz kılanlara daima alaylı yaklaşmışlar, hor görmüşler, işkence yapmışlar ve onlara çeşitli isimler vermişlerdir. Halbuki onları put sevgisinden ve puta tapmaktan alıkoyan, onların namazı değil namazın sahibi Allah idi. Allah'a gereği gibi inanmadıkları için Hz. Şuayb'a bu suçlamayı yapmışlardır. Batıl dinliler, peygambere ve Allah'ın dînini yaşamak isteyenlere eziyet, baskı ve işkence yapmışlardır. [bk. 85/4-10]

88. (Şuayb) dedi ki: "Ey kavmim! Ya ben Rabbimden bir delil ile (gelmiş) isem ve (O) kendinden bana güzel bir rızık (helal kazanç) lütfetmişse? (Bu durumda O'na hıyanet edebilir miyim?) Size yasak ettiğim şeyleri (kendim yaparak) size aykırı davranmak da istemiyorum. Sadece, gücüm yettiğince (sizi) düzeltmek istiyorum. Başarım, ancak Allah('ın yardımı) iledir. Ancak O'na güvenip dayandım ve yalnız O'na yönelirim."

(Çünkü helal kazanç, her türlü hileden uzak olup hakka sebatta, sâlih amel ve takvâda, güzel ibadette, temiz toplum oluşmasında çok önemlidir. Hiçbir kanunun ve kanun adamının

ulaşamadığı yerde bile Allah'ın emrettiği helal kazanç ve Allah'a karşı sorumluluk duygusu geliştikçe kalbin bozulması ve toplumun kirli kazanç temini önlenecek ve toplum temiz hâle gelecektir. Bütün peygamberlerin görev ve amacı budur. Şu*ayb'ın kavmi olan* "*Medyen/Eyke*" *halkını helâke götüren sebeplerden biri de bu olmuştur.) [krş. 23/51; 83/1-3]*

89. "Ey halkım! Bana karşı gelmeniz (ve düşmanlığınız) sakın sizin başınıza da, Nuh kavminin veya Hûd kavminin ya da Salih kavminin başlarına gelenin benzeri bir felâketi getirmesin! Lût kavmi sizden pek uzak değildir."

90. "Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe ed(ip yönel)in. Şüphesiz ki Rabbim çok merhamet eden, (inananları) çok sevendir."

91. Dediler ki: "Ey Şuayb! Söylediğin şeylerden bir çoğunu anlamıyoruz ve seni içimizde hakikaten zayıf görüyoruz. Eğer kabilen (içinde bulunan beş on kişi) olmasaydı seni kesin taşlayarak öldürürdük. Sen bizden üstün de değilsin."

92. (Şuayb) dedi ki: "Ey kavmim! Benim kabilem size göre Allah'tan daha mı üstündür ki O'na (ve emrine) sırt çevir(ip onların hatırını say)ıyorsunuz? Şüphesiz ki Rabbim(in ilmi bütün) yaptıklarınızı kuşatıcıdır."[19]

[19] İster birtakım insanların saygınlığını gözetme, ister Allah'tan ziyade insanlardan korkma/çekinme sebebiyle olsun; Allah'ı ve emirlerini arkaya atan ve değer vermeyenleri Allah'ın bildiği ve er geç cezalarının verileceği bildirilmiştir (Elmalılı, III, 1461). Mekke müşrikleri de Allah'ın varlığını itiraf ettikleri halde putlarını O'ndan önde tutuyorlardı. Allah yerine önde tutulan varlıklar, hatta arzu ve istekler de birer ilâh/put durumundadır. [bk. 4/108; 25/43; 45/23]

93. "Ey halkım! Gücünüzün yettiğini (sonuna kadar) yapın. Şüphesiz ben de (vazifemi) yapacağım. Kendisini rezil eden bir azabın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu yakında bileceksiniz. Artık (o azabı) gözleyin. Ben de sizinle beraber (onu) gözlemekteyim."

94. Nihayet (azap) emrimiz gelince Şuayb'ı ve beraberindeki iman edenleri, tarafımızdan bir merhametle kurtardık. Zulmeden (inkârcı)ları, korkunç bir ses yakaladı da yurtlarında dizüstü yığılıp kaldılar.

95. Sanki orada hiç yaşamamış gibi oldular. Haberiniz olsun ki Semûd halkının (yok olup Allah'ın rahmetinden) uzaklaştığı gibi, Medyen halkı da öylece uzaklaşıp gitti. [krş. 7/85-91]

96-97. Andolsun ki biz, Musa'yı âyetlerimizle (mucizelerimizle) ve apaçık bir delille Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik. (Ama yine de onlar bizim emrimize değil) Firavun'un emrine uydular. Firavun'un emri (işi, sistem ve yönetimi arzu ve hev*â*sına göre olup) hiç de isabetli/doğru değildi. [bk. 79/21-26]

(Bütün peygamberlerin tevhid mücadelesi, Firavun benzerleri ve ona uyanlarla olmuştur. Firavun, ilâhî hükümleri kabul etmeyip hükümranlığı sayesinde rabliğini ilan etmiş ve Allah'a rakip bir tavır almıştı.)

98. Kıyamet günü (Firavun) kavminin önüne düşer, artık onları (suya götürür gibi) ateşe götürür. Vardıkları yer ne kötü yerdir! [bk. 2/166-167]

99. (Onlar) burada da, kıyamet gününde de lanet (cezasın)a tâbi tutuldular. Verilen bu ikram ne kötü bir ikramdır!

100. (Resûlüm!) İşte bu sana anlattığımız, (o yok olan) memleketlerin haberlerindendir. Onlardan (eserleri) ayakta kalan da var, biçilmiş ekin (gibi yok) olan da vardır.

101. Biz onlara zulmetmedik. Fakat onlar (inkâr ve nankörlük etmekle) kendilerine zulmettiler. Rabbinin azap emri geldiği zaman, Allah'tan başka yalvar(ıp tapın)dıkları ilâhları onlara hiçbir hususta fayda sağlamadı ve onların ziyanlarını (ve yok olmalarını) artırmaktan başka bir şeye yaramadı.

102. İşte (halkı ilâhî emirden çıktığından dolayı) zalimleşen memleketleri (azapla) yakaladığı zaman Rabbinin yakalayışı (ve yok edişi) böyledir. Şüphesiz ki O'nun yakalaması (cezası) çok acıklı, çok şiddetlidir.[20]

[20] Allah'ın azabı geçmiş kavimlere özgü değildir. Allah, kendisini ve dinini yok sayan kavimleri, genel cezalarla cezalandırmaya kâdirdir. Fakat kulun çektiği azap, Allah'ın zulmetmesi değil kendi yaptığının karşılığıdır.

103. Bu (anlatıla)nda, âhiret azabından korkan kimseler için elbette birer ibret vardır. O (kıyamet günü), bütün insanların bir araya toplanacağı bir gündür. O (her şeye) şâhitlik edilen bir gündür.[21]

[21] "Hiçbir şeyin gizli kalmayıp aşikâr olduğu" veya "O, görülecek bir gündür." Ancak müfessirlerin çoğu yukarıdaki mânayı tercih etmişlerdir.

104. Biz, onu ancak sayılı bir müddete kadar erteleriz.

105. O gün gelince hiç kimse, O'nun izni olmadan konuşamaz. Onların kimi bedbaht kimi de mesuttur. [bk. 20/108; 42/7; 78/38]

106-107. Bedbaht olanlar ateştedirler. Orada onların (çok fecî) iniltili ve haykırışlı nefes alıp vermeleri vardır ki (onlar), gökler ve yer[22] durdukça orada ebedî kalacaklardır; ancak Rabbinin (çıkarmayı) dilediği hariçtir. Çünkü Rabbin dilediğini istediği gibi yapandır.

[22] Bu iki âyetteki gökler ve yer, dünyanın sona ermesinden sonra âhiretteki gök ve yerdir. [bk. 14/48]

108. Mesut olanlar ise cennettedirler. Rabbinin dilediği hariç, gökler ve yer durdukça, hiçbir zaman kesilmeyen bir lütuf olarak orada ebedî kalacaklardır.

109. Artık onların taptıkları şeyler(in onları azaba götürdüğün)den şüphen olmasın. Onlar da önceden babalarının taptığı gibi tapıyorlar. Biz de elbette onların (azaptan) paylarını eksiksiz vereceğiz.

110. Andolsun ki biz, Musa'ya Kitab'ı verdik de o(na iman hususu)nda ayrılığa düşüldü. Eğer Rabbinden (cezalarının âhirete kalması hakkında) bir söz geçmemiş olsaydı, elbette aralarında hüküm verilir (onlar da yok olup giderler)di. (Resûlüm!) Kesinlikle (bil) ki o (kâfir ve müşrik ola)nlar Kur'an hakkında bir tereddüt ve şüphe içindedir(ler).

111. Şüphesiz Rabbin her birinin amellerinin karşılığını elbette tam verecektir. Çünkü O, onların yaptıklarından hakkıyla haberi olandır.

112. O halde sen (Resûlüm!) Beraberindeki tevbe edenlerle birlikte, sana emredildiği gibi, istikamet üzere (dosdoğru) ol. Aşırı gitmeyin (asla ilâhî hududun dışına çıkmayın). Çünkü O, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

(Peygamberimiz, bu âyetteki yüce Allah'ın, "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" hitabının dehşetini ve etkisini öyle derinden hissetmişti ki bunun üzerine: "Hûd sûresi saçımı ağarttı." buyurmuştu. Çünkü Allah'ı gerçek anlamıyla tanımak ve bilmek; emirlerinin gereğine ve rızasına uymayı tam anlamıyla (ihmalsiz, aşırısız) yerine getirmeye bütün benliği ile özen göstermek demektir.)

113. Zulüm (ve haksızlık) edenlere de sakın meyletmeyin/güvenip dayanmayın! Sonra size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostunuz yoktur. Sonra size yardım da edilmez.[23]

[23] Âyet-i kerîmede geçtiği üzere zulmeden, hakkı, hukuku gözetmeyen zalimlere, Allah'tan başkasının otoritesine kul olmaya zorlayan tâğûtlara meyletmek, yaptıklarını gözardı edip onları korumak, aklamak ve desteklemek onlara ortaklık olduğundan ceza da aynıdır. [bk. 6/45, 47, 129; 42/42]

114. Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindide) ve gecenin (gündüze) yakın (üç)[24] vaktinde (akşam, yatsı ve sabahda) dosdoğru namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler (beş vakit namazın sevâbı, aradaki) kötülükleri (küçük günahları) giderir. İşte bu, düşünen, Allah'ı ananlara bir öğüt/bir hatırlatmadır.

[24] Akşam ve yatsı, biten gündüze; sabahın da başlayan gündüze yakın olmasıyla bunlara, gündüze yakın vakitler adıyla akşam, yatsı ve sabah denmiştir. Bazılarına göre de, gündüz üç, gece ise akşam ve yatsı olarak iki vakittir (Mehmed Vehbi, VI, 1441-1442).

115. Sabret. Çünkü Allah 'iyilik yapan, iyi harekette bulunan'ların mükâfatını zâyi etmez.

116. Sizden önceki devirlerde 'akıl ve fazîlet' sahibi olanların yeryüzünde (ilâhî buyruklara karşı yapılan) bozgunculuğa engel olmaları gerekmez miydi? Ancak onlardan (bu vazifeyi yaptığı için) kurtardığımız kimseler (pek) azdır. Zalim olanlar ise, kendilerine sağlanan refah içinde şımarıp azdılar ve böylece günahkâr oldular.

117. Rabbin -halkı (birbirlerini günahlardan ve kötülüklerden) ıslah edip dururlarken- o memleketleri haksız yere (afet ve felaketlerle) yok edecek değildir.

(İnsanların kendini ve diğerlerini ıslah edip her türlü günahlardan ve en büyük günah olan şirkten kurtarması, halklar ve milletler için helaki önleyecek bir emniyet süpabı niteliğindedir.)

118. Eğer Rabbin dileseydi, (bütün) insanları bir tek millet yapardı (Fakat İslâm'da/Kur'an'da birleşmelerini ve sâlih amellerde yarışmalarını tercihlerine bıraktı). Ama onlar, (menfaatleri doğrultusunda) ihtilaf etmeye devam edeceklerdir. [bk. 2/208; 10/99; 11/7; 16/93; 67/2]

119. Ancak Rabbinin rahmetine nâil olanlar hariçtir. Zaten (Allah), onları bunun için (irade hürriyeti vererek) yaratmıştır.[25] Böylece Rabbinin: "Andolsun ki ben, cehennemi tümüyle insan ve cinlerden (hak edenlerle) dolduracağım." sözü gerçekleşecektir. [krş. 6/149; 42/8]

[25] Allah'ın insanları ihtilafa müsait halleriyle yaratması, kendisine kulluk etmekle cennetin veya âsî olmakla cehennemin yolunu seçmeleri içindir. [bk. 42/7; 51/56; 76/3]

120. Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini takviye edecek her şeyi sana anlatıyoruz. Bunda (bu sûrede) de sana gerçeği bildirme, mü'minlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.

121. İman etmeyenlere de ki: "Gücünüzün yettiğini (elinizden geleni) yapın. Biz de (tebliğ vazifemizi) yapmaktayız."

122. "(İnkâr ve engellemelerinize karşı başınıza gelecek azabı) bekleyin Doğrusu biz de bunu beklemekteyiz."

(Dinin aleyhine planlar hazırlayanlara karşı, Allah'ın da güç yetmez çeşitli azap planları vardır. bk. 105/1-5 ve dipnotu)

123. Göklerin ve yerin gaybı(nı bilmek) Allah'a aittir. Bütün işler ancak O'na döndürülür. O halde O'na kulluk et. O'na güvenip dayan. Rabbin yaptıklarınızdan asla habersiz[26] değildir.

(Yüce Allah'ın kulu olmayı ve O'nun rızasına kavuşmayı isteyenlerin, Kehf sûresinin 110. âyetinde buyurulduğu gibi sâlih amel (O'nun rızasına uygun iş ve hareket)te bulunması, sonra da O'na tevekkül etmesi, teslimiyet göstermesi lazımdır.)

[26] Taberî, XII, 132

12. Yusuf Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 111 âyettir. Bütün sûre Hz. Yusuf'dan bahsettiği için bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Râ. Bu (okuna)nlar gerçeği açıklayan apaçık Kitab'ın âyetleridir.

2. Hakikat, biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik (mânasının derinliğine iyice) akıl erdiresiniz diye.

3. Biz bu Kur'an'ı vahyederek kıssaların (geçmiş milletlere ait haberlerin) en güzelini sana anlatacağız. Şu bir gerçek ki daha önce sen (bunları) bilmeyenlerdendin.

4. Hani bir zaman Yusuf babasına: "Babacığım, inan ki ben (rüyamda) on bir yıldızla, güneş ve ayı gördüm, hem de onlar bana secde ediyorlardı." demişti.

5. (Babası Yakub) dedi ki: "Ey yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma;[1] sonra sana bir tuzak kurarlar (şeytana uyup sana kötülük ederler). Çünkü şeytan insan için apaçık bir düşmandır."

[1] Onlar rüyanı yorumlayarak on bir yıldızın kendilerine, güneşin annelerine, ayın da babalarına işaret olduğunu anlarlar.

6. "Rabbin seni böylece (rüyandaki gibi) seçecek, sözlerin/rüyaların çözüm ve yorumundan[2] sana (bir şeyler) öğretecek; sana da, Yakub'un aile efradına da (tevbeleri neticesinde) nimetini, tıpkı daha önce ataların İbrahim ve İshak'a tamamladığı gibi tamamlayacak (seni peygamber yapacak)tır. Rabbin hakkıyla bilen, hüküm ve hikmet sahibidir."

[2] Yahut: İlâhî kitapların ve peygamberlerin sünnetlerinin inceliklerini ve hükmünü.

7. Andolsun ki Yusuf ve kardeşleri(nin haberleri)nde, sorup ilgilenenlerin alacakları nice ibretler vardır.

8. (Kardeşleri) demişlerdi ki: “Elbette Yusuf ve (öz) kardeşi (Bünyamin), babamıza bizden daha sevgilidir, halbuki biz (birbirine) bağlı (güçlü) bir topluluğuz. Doğrusu babamız apaçık bir yanılgı içindedir.”

9. “Yusuf’u öldürün veya onu (uzak, ıssız) bir yere atın ki babanızın teveccühü (sevgisi) size kalsın! Ondan sonra, (hem tevbe eder hem de onun yanında) iyi bir topluluk olursunuz.”

10. İçlerinden biri: “Yusuf’u öldürmeyin, bir kuyunun dibine bırakın da yolcu kafilesinden biri onu bulup götürsün; eğer yapacaksanız (böyle yapın).” dedi.

11. (Babalarına gelip:) “Ey babamız! Senin için ne (mahzuru) var ki Yusuf’u güvenip de bize emanet etmiyorsun? Halbuki biz, ona öğüt veren ve ona samimi davranan kimseleriz.” dediler.

12. “Yarın onu, bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yiyip içsin, oynasın; hiç şüphesiz biz onu çok iyi koruruz.”

13. (Yakub) dedi ki: “Onu götürmeniz beni elbette üzer; siz ondan habersizken, onu kurt yer diye korkuyorum.”[3]

[3] Peygamberimiz buyurdu ki: “İnsanların hatırlarında olmayanı hatırlatarak onlara ipucu vermeyin, sonra yalan söylerler. Baksanıza, Yakub’un oğulları kurdun insan yiyeceğini düşünmezken o, kendilerine ‘onu kurt (gelip) yemesinden korkarım’ diye telkinde bulunduğu için, onlar da ‘Yusuf’u kurt yedi’ dediler.”

14. (Onlar da:) “Andolsun ki biz, (güçlü) bir grup iken onu kurt yerse, bu durumda kesinlikle, ziyana uğrayan (aciz, işe yaramayan) kimseler sayılırız.” dediler.

15. Nihayet onu götürüp de kuyunun dibine bırakmaya topluca karar verdikleri (ve bıraktıkları) zaman biz de kendisine: “Andolsun ki sen, onların bu yaptıklarını, hiç farkında değillerken (zamanı gelince) kendilerine haber vereceksin.” diye vahyettik.

16. (Onlar) yatsı vakti ağlayarak babalarına geldiler.

17. Dediler ki: “Ey babamız! Hakikaten biz yarış yapmak üzere gitmiş, Yusuf’u da eşyamızın yanına bırakmıştık; (bir de gördük ki) onu kurt yemiş. Ama (biliyoruz ki) doğru söylesek de, sen bize inanmazsın!”

18. Bir de gömleğinin üzerinde sahte bir kan (lekesi) getirdiler. (Yakub:) “Hayır!” dedi, “nefisleriniz sizi aldatıp (böyle kötü) bir işe sürükledi.[4] Artık (bana düşen umutla) güzel bir sabırdır.[5] (Bu) anlattıklarınız üzerine, yardımı istenecek ancak Allah’tır.”

[4] Yakub gömleği yüzüne gözüne sürüp “Bu güne kadar bu kurt gibi ağırbaşlı yumuşak huylu bir kurt görmedim. Oğlumu yemiş de sırtındaki gömleği yırtmamış.” diye söylendi (Beydâvî).

[5] Sabr-ı cemîl, insanlara şikayette bulunmaksızın gösterilen sabırdır.

19. Nihayet bir yolcu kafilesi geldi, sucularını (kuyuya) gönderdiler. O da (gidip) kovasını sarkıttı (Yusuf da sarkan kovaya sımsıkı yapıştı). “Hey müjde! Bu(rada) bir oğlan (çocuğu var)dır.” dedi. Onu bir ticaret malı olarak (başkalarından) sakladılar. Halbuki Allah, onların yaptıklarını hakkıyla bilendi.

20. (Kafile Mısır’a varınca) onu düşük bir fiyata, sayılı (birkaç) dirheme sattılar. Ona değer verenlerden değildiler.

21. Onu satın alan Mısırlı (azîz),[6] karısı (Züleyha’)ya: “Ona yerli yerince bak; ola ki bize faydası dokunur, yahut onu evlat ediniriz.” dedi. İşte bu şekilde Yusuf’u o yerde yerleştirdik, ona rüyaların “yorum ilmini” öğrettik. Allah dilediğini yapmakta mutlak galiptir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

[6] Maliye bakanı Kıtfir (Fîrûzâbâdî, s. 148).

22. (Yusuf) erginlik/yiğitlik çağına[7] gelince, ona hüküm (peygamberlik) ve ilim verdik. İşte biz, güzel hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız. [krş. 12/6]

[7] 30 veya 33 yaşı (Celâleyn). Râzî de 33 yaşını kabul etmiştir (krş. 28/14). “40 yaşıdır” diyenler de 46/15. âyetini delil göstermişlerdir. Yiğitlik ve kemâl/olgunluk yaşları için “yaşı ve vucûdu büyüdüğü halde, aklı büyümeyene ‘sefih’, yaşı ve vücuduyla beraber aklî melekeleri de gelişen, olgun kimseye de ‘reşid’ denir” (Gazâlî, s. 49).

23. (Yusuf’un) evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murad almak istedi. Kapıları sımsıkı kapadı ve (Yusuf’a): “Haydi gelsene!” dedi. (Yusuf da): “Allah’a sığınırım (sana yaklaşmaktan). Doğrusu o (kocan) benim efendimdir, bana çok güzel baktı (ben ise iyiliğe karşı nankörlük edemem). Gerçek şu ki; zalimler (nankörler ve zina edenler) iflah olmaz.” dedi.

24. Hakikaten kadın (Züleyha) ona niyeti (bozmuş, kavuşma planını) kurmuştu. Eğer, Rabbinin (zinadan alıkoyan) kat’î delilini[8] görmeseydi, o (anda Yusuf) da onu arzu etmişti. İşte bu (delilimiz), böylece ondan fenalığı ve fuhşu gidermemiz içindir. Çünkü o, bizim ihlasa erdirilmiş (seçkin) kullarımızdandı.

(Tefsircilerin çoğuna göre Hz. Yusuf’un kadına meyline karşı yüce Allah’ın ikazı, “Ey Yusuf! Sakin ol, eğer bu hatayı işlersen peygamberlikten tard edilirsin.” şeklinde olmuştur. Böylece Hz. Yusuf bu niyet ve meylinden vazgeçmişti.)

[8] İbni Abbas’ın beyanına göre, Hz. Yusuf’un gördüğü burhan; içinden geçen duygusuna karşı, babasının hayalini kendisine taaccüp eder şekliyle görmesidir. Hz. Yakub’u görünce zihnindeki olumsuz duygular silinmiştir (Semerkandî, III, 269).

25. (Kaçmak isteyen Yusuf önde olduğu halde,) ikisi de kapıya (doğru) koşuştular. (Onu tutup çevirmek isteyen) kadın, Yusuf’un gömleğini arkadan

(boylu boyunca çekip) yırttı. Derken kapının yanında kocasına rastladılar. (Kadın hemen) dedi ki: “Ailene bir kötülük etmek isteyenin cezası zindana atılmaktan veya çok acıklı bir azaptan (dayak ve işkenceden) başka nedir?”

(Böylece kendisini temize çıkarmak istedi. Hem de onu sevmesinin gereği olarak adını söylemediği gibi verilecek ölüm cezasına da katlanamadığı için cezayı kendisi söylemişti.)

26. (Yusuf da: “Öyle değil,) o benim nefsimden murad almak istedi.” dedi. Onun (kadının) ailesinden biri de (delillere dayanarak olayın) şâhitliği(ni) üstlendi (de şöyle ifade edip çözüm getirdi): “Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, (kadın) doğru söylemiştir; o ise yalancılardandır.”

27. “(Yok) eğer onun gömleği arkadan yırtılmışsa; (kadın) yalan söylemiştir; o ise doğru söyleyenlerdendir.”

28. (Kocası) onun gömleğini arkadan yırtılmış olarak görünce (kadına) dedi ki: “Hiç şüphesiz bu, sizin (kadınların) bir tuzağınızdan ibarettir. Çünkü sizin tuzağınız büyüktür.”

29. (Vezir: “Ey) Yusuf! Sen bundan vazgeç (kimseye söyleme! Züleyha!) Sen de günahının bağışlanmasını dile; doğrusu sen günah işleyenlerden oldun.” (dedi).

30. Şehirde birtakım kadınlar: “Vezirin karısı, delikanlısı (olan uşağı)nın nefsinden murad almak istiyormuş! Sevgisi yüreğine işlemiş! Doğrusu biz bu durumda onu apaçık bir çılgınlıkta görüyor (bu davranışı ona yakıştıramıyor)uz.” dedi(ler).

31. (Züleyha) o (kadı)nların (dedikodularla kendisini dile düşürme) hilelerini işitince, onlara (bir davetçi) gönderdi. Onlar için dayalı döşeli (oturulup) yaslanılacak bir yer (ve bir sofra) hazırladı. Ve onlardan her birine de bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soymakta iken, Yusuf’a:) “Çık karşılarına!” dedi. Onlar bunu görünce, (gözlerinde) onu çok büyüttüler, (âdeta büyülendiler de meyve yerine) ellerini kestiler ve: “Allah’ı tenzih ederiz, bu bir insan değildir. Bu ancak güzel bir melektir.” dediler.

32. (Züleyha) dedi ki: “İşte hakkında, beni ayıpladığınız kişi budur. Andolsun ki ben, onun nefsinden murad almak istedim de, o namusunu koru(yup reddet)ti. Yine yemin ederim ki kendisine emrettiğim (birlikte olma teklifin)i yapmazsa, elbette o, zindana atılacak ve elbette aşağılananlardan olacaktır.”[9]

[9] Bunun üzerine kadınlar Hz. Yusuf’a, “Sahibin olan hanıma itaat et.” demişlerdi.

33. (Yusuf:) “Ey Rabbim! Zindan bana, onların beni kendisine çağırdıkları şeyden daha sevimlidir. Eğer onların tuzaklarını benden çevirmezsen, (olur ki) onlara meyleder ve cahillerden olurum.” dedi.

(Hz. Yusuf dünya zindanını, nefsine mağlup olmaktan ve nefsin karanlıklarında kalmaktan daha hafif görmüştür. Onun için de nefsini çağıran tuzaklardan Allah’a sığınıyor. İşte Hz. Yusuf bu şekilde gerçek anlamıyla Allah’a inanıp teslim olanlara örnek teşkil etmiştir.)

34. Rabbi, onun duasını kabul etti de onların hilesini ondan savdı. Çünkü o, hakkıyla işiten ve (her şeyi) bilenin ta kendisidir.

35. Sonra onlara (Kıtfir ve adamlarına, Yusuf’un suçsuzluğuna dair) gördükleri delillerin ardından yine de (dedikodunun kesileceği) bir zamana kadar onu, zindana atmak fikri (daha) uygun geldi.

36. (Yusuf’un) kendisiyle beraber (hükümdarın sakîsi ve aşçısı olan) iki delikanlı da (zehirlemeye teşebbüs suçundan) zindana girdiler. Onlardan biri: “Ben (rüyamda) kendimi şarap (için üzüm) sıkarken gördüm.” dedi. Diğeri de: “Ben başımın üzerinde bir ekmek taşıdığımı, kuşların da ondan yediğini gördüm.” dedi. “Bunun tâbirini bize haber ver, çünkü biz senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz.” (dediler).[10]

[10] Dahhâk’a, “Hz. Yusuf’un iyiliği nedir?” diye sorulunca, “O, daima iyiliği, bütün hareketlerinde güzel ahlâkı tercih ederdi. Zindandaki hastaları ziyaret eder, muhtaç olanlara yardım toplayıp verir, mahzun olanların sıkıntısına ortak olurdu.” demiştir.

37. (Yusuf da onlara şunları) söyledi: “Size kendisiyle rızıklanacağınız bir yemek gelecek, o daha size gelmeden önce onun ne olduğunu[11] size haber veririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Doğrusu ben, Allah’a inanmayan ve âhireti inkâr eden bir kavmin dinini terkettim.”

(Allah’a inanıp inanmama hususunda insanlar mü’min, kâfir, münâfık ve müşrik durumundadırlar. Mü’min; dili ve kalbi ile Allah’a inanıp tam teslimiyet gösterendir. Kâfir; inkâr edendir. Münâfık; gösteriş olan yerlerde veya zor durumlarda dili ile Allah’a inandığını söyleyen (sahtekâr), fakat kalbi ile inanmayan işte bundan dolayı da Allah’ın emirlerinin yerine getirilmesine her fırsatta tepki gösterendir. Müşrik ise; Allah’ın varlığını kabul eden fakat başka varlıkları O’ndan önde tutup onlara bağlanandır.)

[11] Bir mucize olarak yemeğin cinsini (Beydâvî). Hz. Yusuf, bu soruya cevaptan evvel onları tevhide davet etmiş, onları kendi doğruluğuna ikna için ilim adamlarından üstün bilgiye sahip olduğunu söylemiş ve gaybı haber verme mucizesini göstermiştir.

38. “Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub’un dinine uydum. Allah’a bir şeyi ortak koşmamız bizim için (asla doğru) olmaz. Bu (tevhid inancı), bize ve insanlara Allah’ın bir lütfudur. Fakat insanların çoğu şükretmezler.”

39. “Ey zindan arkadaşlarım! Çeşit çeşit (uydurma, hiçbir şeye gücü yetmeyen) tanrılar mı daha iyidir, yoksa sonsuz kahretme gücü olan tek Allah mı?”

40. “Siz ise O’nun dışında kendinizin ve atalarınızın takmış olduğu anlamsız isimlere[12] tapıyorsunuz. Allah, onların tanrı oldukları hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm (ve mutlak hâkimiyet) ancak Allah’ındır. O, kendisinden başkasına (asla) kulluk etmemenizi emretmiştir. Dosdoğru din işte budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”[13]

[12] Putlara ve putlaştırılmış şahıs, ideoloji ve görüşlere, sahte tanrılara.

[13] Bütün beşerî hâkimiyetler ve yetkiler kayıtlı/sınırlıdır. Allah’ın hâkimiyeti ise şartsız ve sınırsızdır. Allah’a kulluk da O’nun hüküm ve hâkimiyetine teslim olmakla gerçekleşir. Âyet-i kerîmedeki Hz. Yusuf’un bu aydınlatıcı ifadesi şirki, putperestliği ve câhiliyeyi ayakta tutan sütunları temelinden sarsmış, aynı zamanda İslâm’ın temel hatlarını çizmiştir. [bk. 1/4; 53/23]

41. “Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanıza gelince:) Biriniz (zindandan kurtulup) yine efendisine şarap içir(meye devam ed)ecek, diğeri ise (suçlu bulunup) asılıp başından kuşlar yiyecek. Hakkında fetva (ve bilgi) istediğiniz iş (mesele), böylece halledildi.”

42. Onlardan kurtulacağını anladığı kimseye de dedi ki: “Efendinin yanında benden söz et (suçsuz olduğumu söyle).” Ama şeytan, efendisine anmayı ona unutturdu da (bu yüzden Yusuf) birkaç yıl daha zindanda kaldı.[14]

[14] Hz. Yusuf zindandan kurtulması için Allah’a yalvarsaydı, araya şeytan girmeyecek ve daha önce kurtulacaktı. O ise efendiden yardım istemekle hapsi yedi yıl daha uzadı ve toplam 12 yıl zindanda kaldı (Elmalılı, V, 45). [bk. 12/55]

43. (Bir gün Mısır’da) hükümdar: “Ben (rüyamda) yedi semiz ineği yedi zayıf (ineğ)in yediğini ve yedi yeşil başak ile kuru olan (yedi) başak görüyorum. Ey ileri gelen (tâbirci)ler! Eğer siz rüya tâbir ediyorsanız, benim rüyamı açıklayın.” dedi.

44. (Ünlü tâbirciler) dediler ki: “(Bunlar) birtakım karışık rüya (veya hayal)lerdir; biz böyle rüyaların yorumunu bilmeyiz.”

45. (Zindandaki) o iki (kişi)den kurtulanı, bir zaman[15] sonra (Yusuf’u) hatırladı da: “Ben size rüyanın yorumunu/sonucunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin.” dedi.

[15] Bu âyette geçen ve “bir zaman” şeklinde tercüme ettiğimiz “ümmet” kelimesi, burada müddet mânasınadır.

46. (Genç zindana gitti ve dedi ki:) “Ey doğru sözlü Yusuf! (Rüyada görülen) yedi zayıf (ineğin) yedi semiz ineği yemesi ile yedi yeşil başak ve diğer (yedi) kuru başak hakkında bize açıklama yap. Umarım ki (bu isabetli yorumla, beni gönderen) insanlara dönerim de belki onlar (böylece doğruyu ve senin değerini) bilirler.”

47. (Yusuf) dedi ki: “Yedi sene âdet(iniz) üzere ekin ekersiniz, sonra yediğiniz az miktarın dışında, biçtiğinizi başağında öylece bırakın (depolayın).”

48. Sonra bunun ardından yedi (yıl) kuraklık gelir ki bu da (tohum olarak) ayıracağınız az miktar dışında, daha önce biriktirdiklerinizin hepsini yiyip bitirecek.

49. “Sonra bunun ardından öyle bir yıl gelecek ki o yılda insanlara yağmur (ve bereket) verilecek, insanlar (meyveleri) sıkacak, (hayvanları sağacak)lar.”

50. (Bu yorumu duyan) hükümdar: “Onu bana getirin.” dedi. Elçi de ona gelince (Yusuf, zindandan çıkmayı hemen kabul etmeyip elçiye): “Efendine dön ve ona ellerini kesen kadınların o andaki halleri ne imiş sor. Şüphe yok ki Rabbim onların tuzaklarını hakkıyla bilendir.” dedi.

51. (Bu istek üzerine hükümdar, kadınları çağırıp:) “Yusuf’un gönlünü çelip nefsinden murad almak istediğiniz zamanki durumunuz/müşâhedeniz neydi?” dedi. (Kadınlar): “Hâşâ! Allah için, (doğrusu) biz onun aleyhine olacak hiçbir kötülük (yaptığını görmedik ve) bilmeyiz.” dediler. Tam o sırada Azîz’in[16] karısı: “Şimdi gerçek açığa çıktı; ben, onun nefsinden murad almak istemiştim. O ise özü sözü bir, dürüst kimselerdendir.” dedi.

[16] Vezir, bakan.

52. (Elçi, kadınların bu itiraflarını Yusuf’a iletince, o da şöyle dedi:) “Bu (benim böyle sordurmam; vezirin) yokluğunda kendisine hakikaten ihanet etmediğimi ve hainlerin hilesini şüphesiz Allah’ın başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.” dedi.[17]

[17] Bu ve bundan sonraki âyete, söz kadının olarak “Ben onun (Yusuf’un) yokluğunda kendisine ihanet etmedim… Nefsimi de temize çıkarmıyorum…” şeklinde de mâna verilmiştir.

53. “(Yine de) ben, nefsimi temize çıkar(mak iste)mem. Çünkü Rabbimin esirgemesi olmadıkça, nefis her dâim kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.” (dedi).

54. Hükümdar (elçinin Yusuf’tan getirdiği bu haber üzerine): “Onu bana getirin, onu kendime (sırdaş olarak) seçeceğim.” dedi. Onunla konuşunca da (Yusuf’a): “Bugün(den sonra) hakikaten sen, yanımızda mühim mevki sahibi, güvenilir birisin.” dedi.

55. (Yusuf): “Beni ülkenin hazinelerinin başına getir. Çünkü ben (onları) iyi korur ve (idaresini de) iyi bilirim.” dedi.

(Âyet-i kerîmedeki Hz. Yusuf’un Mısır hükümdarından vazifeyi istemesi, işleri Allah’ın rızasına uygun yürütmek içindi. Buna rağmen bir sene geciktirildi. Çünkü insanın kendisini beğenip temize çıkarması (53/32), kendisinin bizzat

emirlik istemesi ve ona hırs göstermesi menedilmiştir. Nitekim Hak Teâlâ da aşağıdaki âyette hükümdardan bahsetmeyip "Yusuf'u o yerde biz (hükümran olarak) yerleştirdik." buyurmaktadır.)[18]

[18] (bk. 12/76). Peygamberimiz'den nakledilen bir hadîs-i şerifte, "Allah rahmet eylesin kardeşim Yusuf, 'Beni bu ülkenin hazinelerinin başına getir.' demeseydi o anda iş başına getirilecekti. Fakat bu sözü onu bir sene geciktirdi." buyurmuştu. Çünkü bu istek farz değildi (Râzî, 13/269; Beydâvî; Âlûsî, XIII, 5; Elmalılı, IV, 2877-2881; Seyyid Kutub, VIII, 433-446; Muhammed Fuad, II, 1197-1198). 51. âyetteki anlama göre kadının kendini haklı göstermeye çalıştığı bir ifadesi vardır. Âyetlerde fazla ayrıntıya girilmemekle beraber 50. âyetteki elçinin 52. âyetle de yine Yusuf'a gittiği anlaşılmakta ve 52-53. âyette ondan getirdiği cevap üzerine de 54. âyette hükümdarın ona karşı güven duygusunun iyice kesinleşmiş olduğu görülmektedir. 52. âyetteki "ihanet etmem" sözünün kadına ait olması ihtimali zayıf gözükmektedir. Çünkü ihanetin meydana gelmemesi Yusuf'un ona direnmesinden dolayıdır.

56. Böylece Yusuf'u o yere (büyük mevki ve şerefle) yerleştirdik; orada dilediği yerde konaklardı. Biz rahmetimizi dilediğimiz kimseye ulaştırırız, güzel hareket edenlerin mükâfatını zâyi etmeyiz.[19]

[19] Hz. Yusuf bu görevi yürütürken bu sırada Azîz vefat etmiş, zevcesi Râil diğer adıyla Züleyha'yı melik Hz. Yusuf'a nikâhlamıştır.

57. İnananlar ve 'Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar' için, âhiret mükâfatı elbet daha hayırlıdır.

58. (Nihayet sözü geçen kıtlık yılı gelince Mısır'dan zahire almaları için) Yusuf'un kardeşleri gelip onun huzuruna girdiler. Onlar kendisini tanımadılar ise de o onları tanıdı. [bk. 12/15]

(Yusuf (as.) kardeşlerine kim olduklarını sordu. Onlar da Yakub Peygamber'in on iki oğlu olduklarını, birini çölde kurt yediğini, baba bir kardeşleri Bünyamin'in de babalarının yanında kaldığını söylediler.)

59. (Yusuf) onların (zahire) yüklerini kendilerine hazırlatınca dedi ki: "Baba bir erkek kardeşinizi de bana getirin. Gördüğünüz gibi, ben (onun hissesiyle beraber) ölçüyü tastamam (ve bolca) yapıyorum ve ben konuk sevenlerin de en hayırlısıyım."

60. "Eğer onu yanıma getirmezseniz artık benim yanımda size bir ölçek bile (zahire) yok ve bana da yaklaşmayın."

61. (Kardeşleri:) "Onu babasından istemeye çalışacağız, biz her hâlükârda (bu isteğinizi) yaparız." dediler.

62. (Yusuf) adamlarına: "Sermayelerini (paralarını) yüklerinin içine koyun. Umarım ki onlar ailelerine döndükleri zaman, onun farkına varırlar da yine gelirler." dedi.

63. Nihayet babalarına döndükleri zaman: "Ey babamız! Artık bize ölçek (zahire satın almak) yasaklandı. Kardeşimizi de bizimle beraber gönder de zahire alalım. Biz onu ne pahasına olursa olsun koruyacağız." dediler.

64. (Yakub) dedi ki: “Daha önce bunun kardeşini (Yusuf’u) size güvendiğim gibi bunu da mı size emanet edeyim? (Ne siz ne ben,) en iyi koruyucu Allah’tır. O, merhametlilerin en merhametlisidir.”

65. Nihayet zahire yüklerini açtıkları zaman, sermayelerini kendilerine geri verilmiş buldular. Dediler ki: “Ey babamız! Daha ne istiyoruz? İşte (götürdüğümüz) sermayemiz (zahire bedellerimiz) bize geri verilmiş! (Bununla tekrar) ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi de koruruz ve (fazladan) bir deve yükü de (yiyecek) artırırız. (Zaten) bu, az bir ölçek (zahire)dir (bize yetmez).”

66. (Yakub:) “Hepiniz kuşatıl(ıp çaresiz kal)madıkça, onu bana mutlaka getireceğinize dair, Allah için sağlam bir söz verinceye kadar, onu sizinle beraber kesinlikle göndermeyeceğim.” dedi. Artık babalarına yeminle/sağlam söz vermeleri üzerine (Yakub): “Allah konuştuğumuza vekildir.” dedi (ve Bünyamin’i onlarla beraber gönderdi).

67. (Mısır’a hareket etmeden önce onlara:) “Oğullarım! (Mısır’a) bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin (nazarı dikkati çekmenizden korkuyorum). Gerçi, Allah’tan (gelecek) hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm ancak Allah’ındır. Ben ancak O’na dayanıp güvendim. Tevekkül edenler de ancak O’na dayanıp güvensinler.” dedi.

68. Nihayet babalarının kendilerine emrettiği şekilde (Mısır’a ayrı ayrı kapılardan) girdiler. (Aslında babalarının) bu tedbiri Allah’tan (gelecek) bir şeyi onlardan gideremezdi. Sadece Yakub nefsindeki (korkudan korunmaya dair) bir dileği yerine getirdi. Doğrusu o, kendisine (vahiy ve ilhamla) öğrettiğimiz için ilim sahibi idi. Fakat insanların çoğu (ilâhî takdiri) bilmezler.

69. (Kardeşleri) Yusuf’un yanına girince, (öz) kardeşi olan (Bünyamin’)i yanına aldı (bağrına bastı ve ona): “Gerçekten, ben senin kardeşinim, onların (bizim hakkımızda) yaptıklarına üzülme!” dedi (ve önceki yaşadığı olayı anlattı).

70. (Yusuf,) onların yüklerini hazırlatınca su kabını (öz) kardeşinin yükü içine koydu. (Kafile yola çıktıktan) sonra bir tellal (münâdî) şöyle bağırdı: “Ey kervancılar! Siz hırsızsınız!”

71. (Yakub’un oğulları) onlara dönerek: “Ne kaybettiniz (ne arıyorsunuz)?” dediler.

72. Dediler ki: “Hükümdarın su kabını kaybettik. Onu getirene bir deve yükü (mükâfat) vardır.” (O seslenen:) “Buna ben kefilim.” (dedi.)

73. (Yusuf'un kardeşleri:) "Allah'a yemin ederiz ki bizim bu ülkeye fesat çıkarmak için gelmediğimizi siz de biliyorsunuz. Ayrıca biz hırsız da değiliz." dediler.

74. (Onlar da:) "Eğer yalancı iseniz hırsızın cezası nedir?" dediler.

75. "Onun cezası, (çalınan mal) kimin yükünde bulunursa, kendisi onun karşılığıdır.[20] Biz (hırsızlık yapan) zalimleri böyle cezalandırırız." dediler.

[20] Yakub (as.) şeriatında, hırsızlık yapana el konulur, köle yapılırdı (Beydâvî).

76. Bunun üzerine (Yusuf, öz) kardeşinin kabından (yükünden) önce (hemen onu suçlama çekincesinden dolayı), onların kaplarını (aramaya) başladı. Sonra onu, kardeşinin kabından çıkardı. İşte biz (Yusuf'a, kardeşi Bünyamin'i geri alması için) böyle bir plan hazırlattık. Yoksa hükümdarın dinine (kanununa) göre, Allah'ın dilemesi dışında kardeşini alamazdı. (Biz) dilediğimizi yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde, daha iyi bilen vardır (Allah eşsiz ilim sahibidir).

77. (Yusuf'un kardeşleri:) "Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." dediler.[21] Yusuf, bunu içinde sakladı, onu onlara açıklamadı ve (içinden): "Bana yaptığınız yanında sizin durumunuz daha kötüdür." dedi. "Allah sizin anlatmakta olduğunuzu çok iyi bilendir."

[21] Katâde'den rivayetle Said b. Cübeyr der ki: "Hz. Yusuf çocukluğunda, annesinin telkinleri ve öğretmesiyle anne tarafından dedesinin putunu çalıp kırarak pisliğe atmıştı" (Beydâvî; Râzî, XIII, 303; Celâleyn).

78. (Kardeşleri:) "Ey azîz (vezir)! Onun çok ihtiyar bir babası var. Birimizi onun yerine al (hapset; yeter ki onu bırak). Biz seni kesinlikle iyiliksever (insanlardan) görüyoruz." dediler.

79. (Yusuf:) "Malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını (yakalayıp) almaktan Allah'a sığınırız; çünkü biz o takdirde zulmedenlerden oluruz." dedi.

80. (Yakub'un oğulları) on(u kurtarmak)tan ümitlerini yitirince, kendi aralarında fısıldaşarak görüşmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın sizden Allah adına kesin söz aldığını ve daha evvel de Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Babam izin verinceye veya Allah benim için hükmedinceye kadar ben bu yerden asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır."

81. Babanıza dönün deyin ki: "Ey babamız! İnan ki oğlun, hırsızlık etti. Biz ancak bildiğimiz şeye şahitlik ediyoruz. (Kaybolan tasın, onun yükünden çıktığını gördük, hakikati bilmiyoruz.) Biz gaybın bekçileri değiliz."

82. "(Bize inanmazsan) içinde bulunduğumuz o şehir (halkın)a ve içinde dönüp geldiğimiz kervana sor. Şüphesiz biz elbette doğru söyleyenleriz!"

83. (Bunun üzerine Yakub:) “Hayır! Nefisleriniz (sizi aldatıp böyle) bir işi hoş gösterdi. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. (Ben ise) Allah’ın, onların hepsini bana kavuşturacağını ümit ederim.[22] Çünkü O (her şeyi) hakkıyla bilen, (eşsiz) hüküm ve hikmet sahibidir.” dedi.

[22] Hz. Yusuf’u, öz kardeşi Bünyamin’i ve Mısır’da kalan diğer büyük kardeşlerini de.

84. Ve (Yakub) onlardan yüz çevirdi de: “Ah Yusuf’um ah!” diye sızlandı[23] ve kederinden (ağlayarak) iki gözüne ak düştü (perde indi). (Bununla beraber) o, (kederini oğullarına belli etmiyor) içine atıyordu.

[23] Beydâvî.

85. (Oğulları) dediler ki: “Vallâhi, sen Yusuf’u hâlâ anıp duruyorsun, ya (üzüntüden) eriyeceksin veya kendini helak edenlerden olacak (ve ölecek)sin.”

86. (Yakub:) “Ben derin üzüntü ve tasamı yalnız Allah’a arz ederim ve Allah katından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.” dedi.

87. “Evlatlarım! Gidin Yusuf’u ve kardeşini ‘iyice araştırıp haber getirin.’ Allah’ın lütfundan ümidinizi kesmeyin. Çünkü kâfirler toplumundan başkası Allah’ın rahmetinden ümit kesmez.”

88. Bunun üzerine (Yakub’un oğulları Mısır’a dönüp Yusuf’un) huzuruna girdikleri zaman: “Ey vezir! Biz ve ailemiz sıkıntıya düştük, pek kıymetsiz bir sermaye ile geldik. Bize yine ölçeği tam yap ve bize ayrıca ikramda bulun. Şüphesiz Allah ikramda bulunanları mükâfatlandırır.” dediler.

89. (Yusuf şöyle) dedi: “Siz cahil (lik/gaflet döneminizde) iken Yusuf’a ve kardeşine neler yaptığınızı hatırladınız mı (anlayıp tevbe ettiniz mi)?”

90. “Aaa! Yoksa sen, (hakikaten) sen Yusuf musun?” dediler. O da: “Ben Yusuf’um, bu da kardeşimdir. Allah bize lütufta bulundu (bizi korudu ve yüceltti). Çünkü hakikat şudur ki: Kim ‘Allah’ın emrine uygun yaşar’ ve sabrederse muhakkak ki Allah iyilerin mükâfatını zâyi etmez.” dedi.

91. (Kardeşleri:) “Allah’a yemin olsun ki Allah, seni hakikaten bizden üstün tutmuş ve bize tercih etmiştir. Biz doğrusu, (yaptığımızdan dolayı) suçluyduk.” dediler.

92. (Yusuf da:) “Bugün size, (o yaptığınızdan dolayı) hiçbir kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.” dedi.

93. “Şu gömleğimi götürün, onu babamın yüzüne koyun da gözü açılsın. Sonra bütün ailenizle birlikte bana gelin.”

(Rivayete göre gelenler, toplam yetmişi aşkın kişi idiler. Yusuf (as.) 200 yük ve binek hayvanı ile birçok teçhizat göndermişti.[24]

[24] Beydâvî.

94. Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları: "Doğrusu, ben Yusuf'un kokusunu alıyorum. Sakın bana bunadı demeyin!" dedi.

95. (Oradakiler:) "Vallâhi, sen hâlâ eski (sayıklama) şaşkınlığındasın." dediler.

96. Müjdeci gelip de o (Yusuf'un gömleği)ni, (Yakub'un) yüzüne koyunca derhal (gözleri eski) görür haline dönüverdi. (Bunun üzerine:) "Ben size, Allah (tarafın)dan sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim dememiş miydim?" dedi.

97. (Evlatları:) "Ey babamız! Bizim için istiğfâr et (günahlarımızın bağışlanmasını dile), gerçekten biz suç işleyenlerdik." dediler.

98. (Yakub:) "Sizin için Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphe yok ki O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." dedi.

99. Nihayet (hep beraber Mısır'ın dışında kendilerini karşılamak için çıkmış olan) Yusuf'un yanına vardıkları zaman, (Yusuf) babasını ve annesini[25] bağrına bastı ve: "Allah'ın izniyle emin olarak Mısır'a girin." dedi.

[25] Buradaki annesi, Hz. Yusuf'un teyzesi olan üvey annesidir, o vakit öz annesi ölmüştü (Beydâvî).

100. Babasını ve annesini tahtın üzerine çıkar(ıp oturt)tu ve hepsi de (önce) onun için (yani ona kavuşturan Allah'a şükür için) secdeye kapandılar.[26] (Yusuf) dedi ki: "Ey babacığım! İşte bu, önceki (gördüğüm) rüyamın te'vili (yorumu)dur.[27] Doğrusu Rabbim o rüyayı gerçekleştirdi. Bana nice ihsanlarda bulundu. Böylece beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra da O (Allah), sizi çölden (buraya) getirdi. Şüphesiz Rabbim, dilediğine lütfedicidir. Çünkü O, hakkıyla bilen, mutlak hüküm sahibidir."

[26] Secde etme konusunda bazıları bunun Hz. Yusuf için ubûdiyet/ibadet secdesi değil, o devirde yere kapanarak böyle bir selamlama şekli olduğunu söylemişlerdir. Fakat bunun ilk karşılaşmada yapılması gerekirken böyle olmadığı için bunu, Allah'a şükür secdesi olarak anlamak daha uygundur. [bk. Beydâvî, Elmalılı, IV, 2925-26]

[27] Bu ortaya çıkış kırk sene sonra olmuştur (Kurtubî, IX, 29).

101. "Rabbim, sen bana mülk (ve saltanat) verdin ve sözlerin (rüyaların) tâbirini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Benim dünyada ve âhirette velîm (sahibim, gerçek dostum) sensin! Benim canımı müslüman olarak al ve beni sâlih (mü'min)ler arasına dahil et."[28]

(Her müslümanın en büyük arzusu, kâmil bir imanla Allah'a kavuşmak olmalıdır. Allahu Teâlâ da böyle istemektedir (3/102; 64/16). Bu da ancak Allah'ın emirlerine uygun yaşamakla mümkündür.)

[28] Rivayete göre Hz. Yusuf 120 yaşında iken, babası Hz. Yakub'dan 23 sene sonra vefat etti. Mısırlılar çok sevdikleri için onu kutsal saydıkları Nil'in Mısır girişine defnettiler ki Nil'i ziyarette o da ziyaret edilmiş olsun. Sonra Musa (as.), İsrâiloğulları ile beraber Mısır'dan Filistin'e giderken onu da mermer tabutunun içinden alıp Kudüs'e götürdü ve babası Yakub'un yanına defnetti (Beydâvî; Elmalılı, IV, 2928).

102. (Ey Muhammed!) İşte bu, sana vahyettiğimiz, (senin görüp bilmediğin) gayb haberlerindendir. Onlar (Yusuf'a yaptıkları) işlerde ittifak edip hile ve düzen kurarlarken sen onların yanında değildin.

103. Ama sen, ne kadar istesen/üstüne düşsen de, yine insanların çoğu iman edecek değillerdir.

104. Halbuki sen buna (peygamberlik görevini îfâya) karşı bir ücret istemiyorsun. O (Kur'an), âlemlere bir öğüt ve hatırlatmadan başka bir şey değildir.

105. Göklerde ve yerde (iman etmek için) nice âyet (delil) vardır ki onlar, (ibretle bakmayıp) ondan yüz çevirerek üstünden geçerler.

(Bu âyette yüce Allah, biz insanları yalnız duyu organlarıyla hareket ederek bakıp geçen varlıklardan olmamamız konusunda uyarıyor.)

106. Onların pek çoğu, Allah'a ortak (şirk) koşmaksızın inanmazlar.

(Yani insanların çoğu Allah'a inanır, O'nu inkâr etmezler. Fakat, O'nun yücelik ve sıfatlarını ve kâinattaki mutlak hâkimiyetini başka varlıklara verirler ve Allah'tan çok onlara bağlanırlar; böylece ortak koşmuş olurlar. (23/84-89) Bazen de Allah'ın istediği imandan ziyade şirk standartlarına/ölçülerine uygun olarak inanmışlar, kralın izin verdiği kadar inanmayı ve Allah'ın emri yerine onun emrini yerine getirmeyi yeğlemişlerdir (7/124-126; 20/-71; 26/49). Bu durumda ister farkında olsun ister olmasınlar, kralı Allah'tan üstün tutmuş ve şirk içinde iman etmiş olurlar ki bu durumda amelleri boşa gitmiştir (6/88, 39/65). İşte şirkin temelinde, Allah'tan başka varlıklara, hevâ ve hevesine kulluk, aynı zamanda Allah'ın birliğine ve yalnız O'na kul olmaya başkaldırı (17/42) vardır.) [Şirkin zıddı olan tevhid ve şirksiz iman için bk. 1/4; 4/116; 6/82; 25/-43; 31/13; 43/24-25]

107. Onlar, (bu halde yaşarken) farkında olmadıkları bir sırada Allah tarafından kendilerini kaplay(ıp çepeçevre kuşat)acak bir azap gönderilmesinden ya da kıyametin ansızın kopmasından emin midirler? [bk. 7/97-99]

108. De ki: “İşte benim yolum budur (Allah’ın dinine davettir). Ben, basîretle (bilerek, inanarak ve açık bir delil ile) Allah’a davet ederim ve bana uyanlar da (öyledir). Allah’ı tenzih eder (O’nu her türlü noksanlıklardan uzak tutar)ım. Ben (Allah’a) ortak koşanlardan değilim.”

109. Senden önce, memleketlerin (şehirlerin) halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber) göndermedik. (İnanmayanlar acaba) yeryüzünde dolaşıp da kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmediler mi? ‘Allah’ın emirlerine uygun yaşayanlar’ için âhiret daha hayırlıdır. Siz hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?

110. Nihayet, o peygamberler (kavimlerinin inanmasından) ümitlerini kesip de kendilerinin yalancı çıkarıldıklarını düşündükleri sırada, (hep) onlara yardımımız gelmiştir; böylece (niyet ve tevbelerinden dolayı kurtulmalarını) dilediklerimiz kurtulmuş (inkârında ısrar edenler ise yok edilmişler)dir. Azabımız suçlular toplumundan geri çevrilmez.

111. Elbette temiz/gerçek akıl sahipleri için onların hayat hikayelerinde (büyük birer) ibret vardır. (Bu Kur’an) uydurulan bir söz değildir. Ancak o, önceki (ilâhî kitapların asıllarını) doğrulayan, her şeyi açıklayan (bir kitaptır), iman eden bir toplum için de bir yol gösterici ve rahmettir.

13. Ra'd Sûresi

Bu sûrenin Mekkî mi, Medenî mi olduğu ihtilaflıdır. Sûrenin muhtevasına bakarak Mekke döneminde nâzil olduğunu söyleyenlerin görüşü daha ağırlık kazanır. 43 âyettir. Ra’d, “gök gürültüsü” demektir. 13. âyetinde gök gürültüsünün (Ra’d’ın) Allah’ı tesbih ettiği anlatılmış ve adı geçen kelime bu sûreye ad olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm, Râ. Bu (okuna)nlar Kitab’ın âyetleridir. Sana Rabbinden indirilen (Kitab) haktır (gerçektir). Fakat insanların çoğu inanmazlar.

2. Gökleri görebileceğiniz (veya görüp durduğunuz gibi) bir direk olmaksızın yükselten, sonra Arş’ı hükmü altına alan, her biri belli bir vakte kadar ak(ıp hareket ed)en güneş ve ay(ı emrine gör)e boyun eğdiren, işleri (düzenli bir şekilde) yöneten Allah’tır. Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için âyetleri geniş geniş açıklar. [bk. 7/54; 36/38]

3. O, yeri yayıp döşeyen, orada sabit dağları ve nehirleri var edendir. O, bitkilerin hepsinden kendi içlerinde (erkek ve dişi) iki eş olarak yaratan,

gündüzü (kısaltıp) geceyle bürüyüp örtendir. Doğrusu bunlarda, iyice düşünen bir toplum için elbette (birçok) âyetler (delil ve ibretler) vardır.

4. Yeryüzünde birbiriyle komşu kıtalar, (ve onlarda) üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardır ki (bunların hepsi) bir tek su ile sulanır. Halbuki meyvesinde(ki tat bakımından) onların bir kısmını diğerlerinden üstün tutuyoruz. Doğrusu bunda aklını kullanacak bir toplum için elbette (birçok) âyetler (delil ve ibretler) vardır.

5. Eğer (inkârcıların seni yalanladıklarına) şaşıyorsan, asıl şaşılacak olan, onların: "Toprak olduğumuz zaman, gerçekten biz yeniden mi yaratılacağız?"[1] sözleridir. İşte onlar Rablerini inkâr edenlerdir. Bunlar (kıyamet gününde) boyunlarında halkalar olan kimselerdir. Onlar ateş ehli (cehennemlik)tirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır. [krş. 46/33]

[1] İçerisinde böyle birbiriyle alakalı iki istifham (soru) hemzesinin bulunduğu âyetler 11 tanedir. Âyette görüldüğü gibi ilki kabul anlamında, ikincisi ise kabul etmeme anlamında bir sorudur.

6. (Şu da şaşılacak bir haldir ki müşrikler) senden, 'iyilik ve mutluluk' yerine önce kötülüğün, (azabın, dünyada) acele gelmesini isterler. Halbuki onlardan önce, (cidden nice) 'ibret alınacak cezalar'[2] gelip geçti. Şüphesiz Rabbin, zulümlerine rağmen insanlara karşı mağfiret sahibidir. Bununla beraber, (unutmayın ki) Rabbinin azabı çok çetindir.

[2] Sicistânî, s. 93.

7. İnkâr edenler: "Ona, Rabbinden bir âyet (mucize) indirilseydi ya!" derler. (Resûlüm! Bil ki) sen ancak uyarıcısın, her toplumun da bir yol göstericisi (davet edeni) vardır.

8. Allah her dişinin neye gebe olacağını, rahimlerin (içindeki ceninin kalmasında ve gelişmesinde) neyi eksiltip neyi artırdığını bilir. O'nun yanında her şey bir ölçüye göredir. [bk. 21/34; 23/13-14; 39/6]

9. O, görünmeyeni de görüneni de bilendir. O çok büyük, çok yücedir.

10. Sizden sözü gizli tutanla onu açığa vuran, gece (karanlıklarında) gizlenenle, gündüzün ortalıkta dolaşan (O'nun bilmesi bakımından) aynıdır. (O hepsini bilir ve görür.)

11. O (insanoğlu)nun önünde, arkasında takip eden (melekler) vardır ki Allah'ın emriyle onu korurlar. Muhakkak ki bir toplum özlerini (iç dünyalarını ve güzel ahlaklarını) değiştirip bozmadıkça, Allah da onların durumunu değiştirip bozmaz.[3] Allah (emirlerinden yüz çeviren) bir kavme bir kötülük dileyince, artık onu geri çevirecek yoktur. Onlar için O'ndan başka bir velî (koruyup yardım eden) yoktur.

[3] “Bilmez misin ki kat’î bir düsturdur bu Hak’ça / Bir kavmi bozmaz Allah, onlar bozulmadıkça” (M. Âkif). Veya “onlar özlerindeki (kötü halleri)ni (iyiye) değiştirmedikçe Allah da onları değiştirmez” (Elmalılı, IV, 2964). Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi, yüce Allah insan ve toplum iradesini; iyiyi ve güzel ahlâkı, yani İslâm’a uygun yaşayışı veya bunların aksini seçme konusunda serbest bırakmış, buna göre de karşılık takdir etmiştir. Aynı zamanda toplumun yöneticileri de kendilerinin bir örneği olduğundan, Peygamber Efendimiz’in: “Siz nasılsanız öyle idare edilirsiniz.” diye buyurduğu mübarek sözlerini de göz önünde tutarak, önce toplum fertlerinin, güzel ahlâk yönünden gelişmiş olması lazımdır. [bk. 8/53 ve dipnotu; 16/36]

12. O, size hem bir korku hem de (yağmur için) bir ümit olarak şimşeği gösteren, (yağmurlarla yüklü) ağır bulutları meydana getirendir.

13. Gök gürlemesi O’nu hamd ile tesbih eder, melekler de O’ndan korkmaları dolayısıyla tesbih ederler. O (inanmaya)nlar, Allah hakkında tartışıp dururlarken, O yıldırımları gönderir de onları dilediğine çarptırır. O karşılık darbesi pek çetin olandır. [bk. 17/44]

14. Geçerli olan yalvarma (ve davet) ancak Allah’adır. O’nu bırakıp da yalvardıkları/taptıkları ise onlara hiçbir şekilde karşılık vermezler. Öyle ki onların durumu, ellerini suya doğru (boşlukta) açıp da suyun ağzına ulaşmasını bekleyen birinin durumuna benzer; oysa bu durumda o (su) ona asla ulaşmaz. İşte küfre sapanların duası “hedefsiz ve boşuna gitmekten” ibarettir.

(Buna rağmen müşrikler/putperestler, birtakım putlara veya putlaştırdıkları varlıklara sığınmakta, sevinç, keder, dilek ve şikayetlerini anlatmakta, insanları onların etrafında birleşmeye çağırmakta ve onlara bağlılıklarını göstermek için çeşitli âyinlerde bulunmaktadırlar.)

15. Göklerde ve yerde bulunanlar ve onların gölgeleri de ister istemez, sabah akşam Allah’a (ve O’nun mükemmel nizamına) ***secde*** eder(ler). [bk. 16/48][4]

[4] Secde âyeti konusunda bk. 7/206.

16. (Resûlüm!) “Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?” de. (Susarlar.) De ki: “Allah’tır.”(O halde) de ki: “O’nun dışında, kendilerine bile bir fayda ve zarar vermeye güçleri yetmeyen birtakım velîler (mâbudlar) mı edindiniz?” Yine de ki: “Kör ile gören veya karanlıklar ile aydınlık bir olur mu?” Yoksa Allah’a, O’nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma onlara benzer mi göründü? De ki: “Her şeyi yaratan ancak Allah’tır. O birdir, mutlak galip ve her şeye hükmedicidir.”

17. (O) gökten su indirir ve vadiler kendi hacmince (sel olup) akar, sel, suyun üstünde kabaran köpüğü/çer çöpü alıp götürür. Bir de ziynet veya bir eşya yapmak için ateş yakıp erittikleri (madenî) şeylerden de onun gibi bir köpük (posa) meydana gelir. İşte Allah, hak ile batılı bu tarz benzetme(ler) ile anlatır. Köpük (hiçbir işe yaramaz) yok olup gider. İnsanlara fayda veren (esas) şeye gelince, o, yeryüzünde kalır. İşte Allah (bu köpük, çer çöp gibi kalpteki her

türlü batıl fikirler, şüpheler, fitneler ve taraftarları terkedilsin, yerine Kur'an hâkim olsun diye) böyle misaller verir.[5]

[5] Batıl taraftarı kâfir ve münâfıklar için verilen bazı misaller için bk. 2/8-20, 204-206; 4/141-145; 24/39-40; 63/3-4.

18. Rablerinin çağrısına uyanlar için (mükâfatın) en güzeli vardır. O'nun çağrısına (uyup) gelmeyenler ise yeryüzünde bulunan şeylerin hepsi ve onunla birlikte bir misli daha kendilerinin olsa (Allah'ın azabından kurtulmak için) onu fidye verirlerdi. İşte onlar var ya, hesabın en kötü/en şiddetlisi onlar içindir, varacakları yer de cehennemdir. O ne kötü bir yataktır!

19. Şimdi Rabbinden sana indirilen (vahy)in gerçekten hak olduğunu bilen kimse, bunu göremeyen (kör) kimse gibi midir? Ancak akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alırlar.

20. (İşte) onlar; Allah'ın (Rabliğini kabul ve O'na kulluk) ahdini yerine getirenler ve antlaşmayı bozmayanlardır.

21. Onlar, Allah'ın ilişki kurulmasını (gözetilmesini) emrettiği (akrabalık, İslâmî dostluk ve birlik gibi) şeyleri gözeten, Rablerine saygılı olan, kötü hesaptan da korkanlardır.

22. Onlar, (yalnız) Rablerinin rızasını dileyerek (nefislerine zor gelen şeylere) dayanan, namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli ve açık olarak (Allah yolunda) harcayanlar ve kötülüğü iyilikle giderenlerdir. İşte (bu dünya) yurdun(un iyi) sonucu onlarındır.

23. (O da) Adn cennetleridir ki oraya, babalarından, eşlerinden ve nesillerinden sâlih olan (Allah'ın rızasına uygun yaşayan)lar beraber girerler. Melekler de her bir kapıdan onların yanına girerler. [bk. 40/8]

24. (Melekler: "Din uğruna dünyanın zevk ve zorluklarına karşı) sabretmenizden dolayı size selam olsun, (dünya) yurdun(un iyi) sonucu ne güzel!" (derler.)

25. Ama (İslâm'ın esaslarına uyma anlamında söylediği şehadet kelimesiyle) Allah'a verdikleri sözü, iyice pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın birleştiril(ip ayrılmamasını ve gözetil)mesini emrettiği şeyleri (Rab-Allah, din-ahlâk, din-dünya, dünya-âhiret arasındaki bağları) kesip ayıranlar, yeryüzünde (dinin esaslarını tanımayarak) bozgunculuk yapanlar, işte lanet onlaradır, kötü yurt (olan cehennem) de yine onlaradır. [krş. 2/27]

26. Allah dilediği kimsenin (niyet ve amellerine göre) rızkını genişletir ve (dilediğini de) daraltır. (O inkârcılar,) dünya hayatıyla sevinmekle yetinirler. Halbuki dünya hayatı, âhiret (hayatı) yanında geçici bir faydalanmadan başka bir şey değildir. [bk. 87/16-17]

27. Küfre sapanlar/inkâr edenler: “Rabbinden ona (Muhammed’e) bir mucize indirilmeli değil miydi?” derler. De ki: “Allah dilediğini (arzu ve yaşantılarının gereği) sapıklıkta bırakır, kendisine yönelenleri de doğru yola iletir.”

28. O (Allah’a yönele)nler, iman eden ve Allah’ı anmakla kalpleri huzura kavuşan kimselerdir. Şunu iyi bilin ki gönüller (ancak) Allah’ı anmakla huzura kavuşur.

(Allah’ı istiğfâr ve tevhid ile anmanın yanında en büyük zikir Kur’an’dır ki o da onu hem okumak hem de emirlerini hayata hâkim kılmakla olur. O zaman fikir, gönül ve hayat huzura erişir. Yoksa, gayesi gerçekleşmeyen zikirlerle kalp ve hayat huzursuzluktan kurtulamaz. Allah’ın zikrini kalbine, fikrine ve hayatına geçiremeyenler, dalları sulanan fakat köklerine su ulaşamayan ağaçlar gibi olurlar. Şu da hadîs-i şerîfle sabittir ki (özetle:) “Kim Allah’a itaat etmişse, farz ibadetleri yerine getirmişse Allah’ı zikretmiş olur. Fakat haramlardan kaçınmayan kimse namazı, orucu, haccı, zekâtı çok olsa da, Allah’ı zikretmemiş olur.” Ayrıca beslenme eksikliği, zehirli gıdalar ve mikropların vücut sağlığımızın düşmanı olup onu tahrip etmesi gibi, ibadetsizlik, Allah’ı zikretmemek ve günahlar da ruh sağlığını tahrip eder. Şeytan da bunu unutturmak için daha fazla oyun ve eğlenceye daldırır.) [bk. 20/124-126; 39/22-23, 45]

29. İman edip sâlih amel işleyenlere ne mutlu! Zaten dönülecek en güzel yer onların (olacak)tır.

30. (Ey Muhammed!) Böylece seni, kendisinden önce nice ümmetlerin gelip geçtiği (son peygamber olarak bütün) bir ümmete gönderdik ki sana vahyettiğimiz (Kur’an’)ı onlara okuyasın. Çünkü onlar (“O da kimdir?” diye) Rahmân’ı inkâr ederler. De ki: “O benim Rabbimdir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O’na dayanıp güvendim. Sonra yönelişim de ancak O’nadır.” [bk. 16/63]

31. Eğer Kur’an, (dedikleri gibi bir kitap) olsaydı da, (okuyunca) onunla dağlar yürütülse veya onunla yer yarılıp parçalansa ve onunla ölüler konuşturulsaydı (iman etmeyen yine iman etmezdi). Ama (Kur’an bunlar için inmemiştir), bütün işler Allah’a aittir. İman edenler (kâfirler hakkında) daha bilmediler mi ki[6] eğer Allah (kulları iradelerine bırakmayıp da) dileseydi, bütün insanları doğru yola iletirdi?[7] (Allah’ın emirlerinden yüz çevirip) küfre sapanlara gelince, Allah’ın vaadi (kıyamet) gelinceye kadar; yaptıkları işler yüzünden ya kendilerine şiddetli bir felaket gelecek veya (o felaket) yurtlarının/evlerinin yakınına inip duracaktır. Şüphesiz ki Allah vaadinden dönmez. [bk. 14/47]

[6] Âyet-i kerîmedeki “yey’es” kelimesi Havâzin ve Naha’ kabileleri dilinde “bilmek” mânasınadır (Celâleyn).

[7] Allah dileseydi mutlaka her şey O’nun dilediği gibi olurdu. Fakat Allah, imanı ve küfrü bildirdi. Kullara da onun seçimi için irade verdi ve sorumluluk yükledi. [krş. 16/37]

32. Andolsun ki senden önce nice peygamberlerle alay edildi. Ben de o küfre sapanlara (önce imtihan için) mühlet verdim, sonra onları (azabımla) yakalayıverdim. Benim azabım nasılmış (gördüler)! [bk. 22/48]

33. (Durum böyle iken) her nefsin kazandığını görüp gözeten (yüce Allah) herhangi bir kimse gibi midir? Ama onlar Allah'a ortak koştular. (Varlıkları yüceltip onlara bağlandılar.) De ki: "Onları isimlendirin (onlar necidirler?) Yoksa yeryüzünde (Allah'ın) bilmediği şeyi mi O'na haber veriyorsunuz?" Yahut sırf görünüşte bir laf olsun diye mi (söylüyorsunuz)? Hayır! (Hiç biri değil) doğrusu, inkâr edenlere düzenbazlıkları süslü (ve hoş) göründü de bu yüzden doğru yoldan alıkonuldular. Allah, kimi (niyet ve ameline göre) sapıklığında bırakırsa artık ona doğru bir yol gösteren yoktur.

34. Onlara dünya hayatında bir azap vardır. Âhiret azabı ise daha ağırdır. Onları Allah'(ın azabın)dan hiçbir koruyucu da yoktur.

35. Takvâ sahiplerine (Allah'ın emrine uygun yaşayan/aykırı davranmaktan sakınanlara) vaadedilen cennetin anlatımı/özelliği (şudur): Onun alt tarafından ırmaklar akar, yiyecek (yemişleri) ve gölgeleri devamlıdır. İşte (günahlardan) korunanların sonu (budur). Küfre sapanların sonu da ateştir.

36. Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilen (Kur'an) ile sevinirler. Fakat gruplar içinde onun bir kısmını inkâr eden/kabul etmeyen kimseler de vardır. (Resûlüm!) De ki: "Bana ancak Allah'a kulluk etmem ve O'na asla ortak koşmamam emredildi. Sizi, ancak O'na çağırıyorum. Dönüş(ümüz) de ancak O'nadır."

37. Böylece (biz, bir hikmet gereğince) onu (Kur'an'ı) Arapça bir hüküm olarak indirdik. Eğer sana bu ilim geldikten sonra onların arzularına uyarsan Andolsun ki Allah'ın cezasından seni koruyacak ne bir yardımcın ne de bir koruyucun vardır.

38. Andolsun ki (biz) senden önce de (senin gibi) peygamberler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni/emri olmadıkça hiçbir peygamberin bir âyet (ve mucize) getirmesi mümkün değildir. (Allah katında) her vakit için bir yazı, bir hüküm vardır. (Son vahiy olan Kur'an'da da her çağın anlayacağı bir hüküm ve mesaj vardır.)

39. Allah, dilediğini yok eder ve (dilediğini) bırakır. Çünkü Ana Kitab (vahyin kaynağı) O'nun katındadır.

(Kâinatta olan her şey ve her olay, yüce Allah'ın ilmi, takdiri, izni ve dilemesiyledir.)

40. Onlara vaadettiğimiz (azab)ın bazısını sana göstersek de veya (bu azabı sana göstermeden önce) senin canını alsak da, sana düşen sadece tebliğ etmektir. Hesap görmek ise ancak bize aittir.

41. (O kâfirler) biz(im kudretimizle) yeryüzüne gelip onu etrafından eksilttiğimizi görmediler mi?[8] (Her şeye) Allah hükmeder. O'nun hükmünü takip edecek (bozacak veya geri çevirecek) yoktur. O, hesabı çarçabuk görendir.

[8] Bu eksilme, bazen mağlup olunan harplerle, bazen de yere batıran depremler ve yer kaymaları sebebiyle veya yerkürede meydana gelen olaylar neticesinde iki kutup bölgesinden dünya hacminin eksilmesi şeklinde olabilir. Her şey, Allah'ın takdiri, kanunu gereğidir. Cenâb-ı Hakk'ın müslümanlara fetih ve yardımı ile kâfirlerin diyarları gitgide küçülecek, İslâm yeryüzüne bütünüyle hâkim olacaktır. Âyette buna işaret vardır. (Beydâvî).

42. Onlardan önceki ümmetler de (peygamberlerine) hile yapmış (ve tuzak kurmuş)tu. Bütün tuzaklar (hakkındaki takdir ve ceza) yalnız Allah'a aittir. (O) herkesin kazandığını bilir. Kâfirler (bu dünya) yurdunun sonu kimindir, bilecekler! [bk. 8/30; 27/5055]

43. Küfre sapanlar/inkâr edenler: "Sen, gönderilmiş (hak bir peygamber) değilsin." derler. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve yanında (ilâhî) Kitab'ın ilmi bulunanlar yeter."[9]

[9] Ehl-i Kitab'ın âlimleri Hz. Peygamber'in hak peygamber olduğunu biliyorlardı. [bk. 7/157; 26/197]

14. İbrahim Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 52 âyettir. 28, 29 ve 30. âyetlerinin Medine döneminde inmiş olduğu rivâyet edilir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Râ. Bu (Kur'an, öyle) bir Kitab'dır ki onu sana; insanları Rablerinin izniyle (her türlü kişisel ve toplumsal) karanlıklardan aydınlığa; eşsiz galip ve övgüye layık olan (Allah')ın yoluna çıkarman için indirdik. [krş. 16/44, 89]

(Düşüncelerin değil, şehvetperestliğin, maddeperestliğin, erkek ve kadın pazarlamacılığının, içki, faiz ve tefeciliğin, çıkarcılık yarışının hâkim olduğu, kendilerine dokunulmazlık öngörülen/verilen kişi ve kral tanrıların hâkimiyet kurduğu devirlerin karanlıklarından aydınlığa çıkarmak için yüce Allah, bu Kur'an'ı indirmiştir. Böylece insanlığın asıl aydınlığa geçişi, toplumun nizamı, sosyal düzeni ve adaleti Kur'an'la olmuş ve toplumda ilâhî hâkimiyet de yine Kur'an'la sağlanmıştır. Çünkü Kur'an hayat nizamı, dünya ve âhiret saadeti için gelmiştir (2/257). Kur'an hayata rehber oldukça bu aydınlık devam edecektir.)

2. O Allah ki göklerde olan ve yerde olan şeyler(in hepsi) ancak O'nundur. (Uğrayacakları) şiddetli azaptan dolayı vay küfre sapanların haline!

3. O (küfre sapa)nlar, âhirete tercih ettikleri dünya hayatını severler. (İnsanları) Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onu (o yolu) eğri (ilerlemeye mânî/tutucu) göstermek isterler. İşte onlar (haktan) uzak bir sapıklık içindedirler. [bk. 3/99; 7/45, 86; 11/17]

4. Biz her peygamberi, (kitabımızı) apaçık anlatsın diye ancak kendi halkının diliyle gönderdik. Artık Allah, dilediğini (amellerinin gereği olarak) sapıklıkta bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O, eşsiz güç, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

5. Andolsun ki biz Musa'yı da: "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (gerek kendilerinin, gerek başkalarının başlarına getirdiği felaket ve nimet) günlerini hatırlat." diye âyet (ve mucize)lerimizle gönderdik. Bunda çokça sabreden, çokça şükreden herkes için âyetler (ders verici işaretler) vardır.

6. Hani, Musa kavmine: "Allah'ın size bahşettiği nimetleri hatırlayın. Kadınlarınızı (kızlarınızı) sağ bırakıp da oğullarınızı boğazlayarak sizi işkencenin en kötüsüne çarptıran firavun tâifesinden sizi O kurtardı. Bunda (size) Rabbinizden büyük bir imtihan vardır." demişti. [bk. 7/126]

(Dünyanın çeşitli yerlerinde İslâm'ın sesinden ve onun fertler üzerinde hâkimiyet kurmasından rahatsız olunmuş, bundan dolayı da müslümanlara çeşitli zulüm ve işkenceler yapılmış, kısıtlamalar getirilip baskı altında bulundurulmaya çalışılmıştır.) [bk. 28/4]

7. Hani Rabbiniz, (size) şöyle bildirmişti: "Andolsun ki eğer şükrü yerine getirirseniz, elbette size (nimetimi) artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok çetindir." [krş. 2/152; 18/29; 47/15]

(Allah'a karşı şükrü yerine getirmek; emirlerine itaat, zikir ve verdiğinden vermekle gerçekleşir. Şükrü yerine getirmek, Rabb'ın rahmetinin, şefkat ve iltifatının şükür sahibine yönelmesini sağlar, basireti açar. Şükrü yerine getirmek, nimetleri verenin tanındığına ve kalpteki imanın dinamikliğine işarettir/delildir. Yediğimiz, içtiğimiz helal rızıklar son derece kıymetli bir hazine olduğu halde, şükrü yerine getirmeme/şükürsüzlük, onları, hayvânî zevklerin tatmin edildiği ve sorumluluğu ağır olan nesneler haline getirir. Şükürsüzlük nankörlüğe, nankörlük ise nimetin er geç elden gitmesine, helak ve azaba sebep olur.) [bk. 2/152-153]

8. Musa yine dedi ki: “Eğer siz ve yeryüzünde olanların tamamı, toptan nankörlük etseniz bile, şüphesiz ki Allah zengindir (hiçbir şeyinde noksanlık olmaz). O, hakkıyla övülmeye lâyıktır.” [bk. 39/7]

9. Sizden önce geçenlerden Nuh, Âd, Semûd kavminin ve onlardan sonra (isim ve sayılarını) ancak Allah’ın bildiği kavimlerin haberleri size gelmedi mi? Peygamberleri, onlara mucizeler getirdi de onlar ellerini onların (o resûllerin) ağızlarına karşı çevirip: “Biz, sizinle (bize tebliğ için) gönderilmiş olan her şeyi inkâr ettik. Çünkü (sizin) bize yaptığınız davetin mahiyetinden derin bir şüphe ve endişe içindeyiz.” dediler.

10. Peygamberleri de (onlara): “Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında mı şüphe (içindesiniz)? Halbuki O, günahlarınızı bağışlamak ve sizi belirlenmiş bir vakte kadar bırak(ıp yaşat)mak için (hak dine) çağırıyor.” dediler. (Onlar da:) “Siz de bizim gibi bir insandan başka (bir şey) değilsiniz; bizi atalarımızın taptıkları (tanrıları)ndan vazgeçirmek istiyorsunuz. Öyleyse bize apaçık/ olağanüstü bir delil getirin.” demişlerdi.

(Son iki âyette görülüyor ki gerek kâfir, gerek müşrik, gerek münâfık toplum veya gruplar, Allah’a gereği gibi inanmadıkları için peygamberlerin Allah’tan getirdikleri hakikatler karşısında büyüklenip inanmayı kabullenemediklerinden, kâh öfkelenip yumruk halinde parmaklarını ısırmışlar (3/119) kâh yapılan tebliği ve tevhîde daveti işitmemek için parmaklarıyla kulaklarını kapamışlardır (71/7). Mekkeliler’den Kur’an karşıtları, ya Hz. Peygamber’den gizlenmişler, kaçmışlar (11/5; 9/127) veya“Kur’an’ı dinlemeyin, dinletmeyin onu düşündürmeye fırsat vermeyin, bunun için de, gürültü şamata yapın” (41/26), demişler, bunu yaygınlaştırmaya çalışmışlardır. Burada da aynı eylemin bir benzeri görülmektedir. Bütün devirlerde bu grupların, yüce Allah’tan gelen hakikatleri açık veya gizli susturma kin ve planları görülmüştür.)

11. Resulleri de onlara dediler ki: “(Evet) biz de sizin gibi sadece birer insanız. Fakat Allah, kullarından dilediğine nimetini lütfeder. Allah’ın izni olmadan bizim, size (istediğiniz gibi, kesin) bir delil (ve mucize) getirmemize imkân yoktur. İnananlar artık ancak Allah’a güvenip dayansın(lar).”

12. “(O,) yollarımızı bize dosdoğru göstermişken, biz ne diye Allah’a güvenip dayanmayalım? Bize yaptığınız eziyete karşı elbette dayanıp direneceğiz (yılmayacağız). O halde tevekkül eden (mü’min)ler, yalnız Allah’a güvenip dayansınlar.”

13. İnkâr edenler, peygamberlerine: “Andolsun ki ya sizi yurdumuzdan çıkarırız ya da mutlaka milletimize (dinimize) dönersiniz.” dediler. Rableri de onlara şöyle vahyetti: “O zalimleri muhakkak helak edeceğiz.”

(Allah'ın dinine ve peygamberine karşı cephe alan küfür grubu, mü'minlere dinlerini yaşama yollarını kapamak ve onları sindirmek için her ne kadar kötülük yapma planları hazırlasalar da Allah'ın planı hepsine galip gelecektir.) [bk. 2/120]

14. "Ve onlardan sonra o yere sizi yerleştireceğiz. Bu (sözüm, benim yücelik) makamımdan korkan ve tehdidimden sakınanlar içindir."[1]

[1] Bu âyet-i kerîmede, daha hicret emri öncesinde Mekke'de iken Resûlullah'ın da -diğer peygamberlerin başına geldiği gibi- memleketinden hicret edeceğine, sonra onu çıkaranların yurduna mâlik olacağına işaret vardır.

15. (Peygamberler, kendilerine düşman olanlara karşı Allah'tan) yardım (ve zafer) istediler; (Allah'ın yardımı üzerine) her inatçı zorba perişan olup hüsrana uğradı.

16. (Bunun) ardından da (onlara) cehennem vardır. (Orada onlara) irinli su içirilir.

17. Onu zorla yutmaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek ve her taraftan ona ölüm gelecek (her yerinden ölümü hissedecek). Ancak yine de ölmeyecek. (Bunun) ardından da (bitmez tükenmez) şiddetli bir azap vardır. [bk. 18/29; 47/15]

18. Rablerini inkâr edenlerin/küfre sapanların durumu şudur: Onların yaptıkları (iyi) işler, tıpkı fırtınalı bir günde rüzgarın şiddetle savurduğu bir kül (yığının)a benzer. (Onların) kazandıklarından hiçbir şey ellerine geçmez. İşte, (haktan) uzak olan sapıklık budur. [bk. 3/117]

(Rabbi tanımak; O'na iman edip emirlerini kabullenip samimi olarak teslim olmaktır.)

19-20. Allah'ın gökleri ve yeri hakkıyla (yerli yerince) yarattığını (düşünüp gerçeği) görmedin mi? Eğer (O) dilerse sizi giderir (yerinize imanlı ve itaat eden) yepyeni bir halk getirir. Bu da Allah'a güç değildir. [bk. 5/54; 6/89; 47/38]

21. (İnsanların) hepsi Allah'ın huzuruna çıkacaklar; güçsüzler tâifesi, büyüklük taslayan (yönetici ve önder)lere: "Doğrusu biz (dünyada dine aykırı işlerde) size uymuştuk, şimdi siz, Allah'ın azabından (herhangi) bir şeyi bizden giderebilir misiniz?" diyecekler. Onlar da: "Eğer Allah bizi doğru yola eriştirseydi, biz de sizi doğru yola götürürdük. Artık sızlansak da sabretsek de bizim için birdir; kaç(ıp sığınıl)acak bir yerimiz yoktur." derler. [bk. 7/38-39; 33/66-68; 40/47-48]

22. İş bitirilince (kullara ait ilâhî hüküm verilince) şeytan (cehennemdekilere): "Doğrusu Allah size gerçeği vaadetmişti, ben de size ('istediğiniz gibi yaşayın,

korkmayın, âhiret yoktur' diye) vaadetmiştim.[2] Sonra sözümden cay(ıp sizi yüzüstü bırak)tım. Benim sizin üzerinizde hiçbir hâkimiyetim/baskı gücüm yoktu. Ben sizi sadece (inkâr ve isyana) çağırdım, siz de hemen bana uyup geldiniz. O halde (kusuru bana yükleyip) beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Esasen evvelce beni (Allah'a) ortak tutmanızı (Allah yerine bana tapmanızı)[3] da kabul etmemiştim." der. Elbette (böyle) zalimlere, pek acıklı bir azap vardır. [bk. 4/117-120; 59/16]

[2] Mehmed Vehbi, III, 1068.

[3] Dînî konularda Allah'a karşı gelenlere itaat, şeytana itaat etmek gibidir.

23. İman edip de sâlih (sevaplı) ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, içinde devamlı kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere konulacaklar.[4] Orada (birbirlerine) dilek, iltifat ve duaları "selâm"dır (esenlik dilemektir). [krş. 36/55-58]

[4] Âyet-i kerîmede mâzî sîgası kullanılması, Allah'ın ilm-i ezelîsinde bunun kat'î olarak gerçekleştiğini, kullara göre de ilerde olacağını bildirmektedir.

24. Görmedin mi! Allah nasıl bir benzetme yaptı: (Tevhid ve şehadet olarak)[5] güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir.

(Bu âyet-i kerîmede geçen "güzel söz"ü Allahu Teâlâ, bizim anlamamız için, kökü sağlam, sabit, yıkılmayan, kurumayan, dalları yer ve gök semasını tutmuş, meyvesi güzel olan bir ağaca benzetmektedir. Müfessirlerin açıklamasına göre, bu güzel söz; "kelime-i tevhid/kelime-i şehadet", bu ağaç ise "mârifetullah" ağacıdır. Benzeyen, benzetilenin özelliğini taşır. Bu bakımdan mârifetullah (Allah bilinci) ağacı kimin kalbine dikilir, orada ne kadar kuvvetli kök salar ve ne kadar güzel gelişip meyvelerini verirse o insan artık özüyle, sözüyle, ahlâk ve davranışlarıyla kemâle ulaşır. Allah'a kulluk görevini yerine getirir, şirkten ve tâğûttan uzaklaşır. Yalnız Allah'ın rızasına uygun iş ve hareketlerde bulunur. Bu sayede de dünya ve âhiret saadetini hazırlamış olur. [bk. 22/24] Aşağıdaki âyet-i kerîmede belirtildiği gibi kalpte/düşünce ve duygudaki kötü kelime ise küfür olup Allah'ı ve O'nun hüküm ve hâkimiyetini tanımama sözüdür ki her türlü fitne, fesat, musibet ve felâketin kaynağı olup bu da dünya ve âhiret bedbahtlığına sebep olur.)

[5] Râzî, XIII, 547-552; Sicistanî, s. 232; Mehmed Vehbi, VII, 2696.

25. Ki o (ağaç), Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Allah insanlara düşünüp ibret alsınlar diye (işte böyle) misaller verir.

26. (Küfür ve inkârcılık gibi) kötü bir sözün (ve sahibinin) durumu da (gövdesi) yerin üstünden kolayca kesilip koparılan, bu sebeple yerinde durması mümkün olmayan kötü bir ağaç gibidir.

27. Allah (şirk ve tâğûtu reddederek) iman edenleri, dünyada ve âhirette[6] sağlam bir söz (olan kelime-i şehadet) üzere sabit tutar. Allah (küfre sapan) zalimleri de sapıklıkta bırakır/saptırır. Allah dilediğini yapar. [bk. 2/256 ve dipnotu; 4/48; 5/72]

[6] Buhârî, "Tefsîr", 14. sûre.

28-29. Allah'ın nimetini, nankörlükle/küfürle değiştirenleri ve halklarını helak yurduna yani cehenneme sürükleyenleri görmedin mi? Onlar(ın hepsi) oraya girecekler. Orası ne kötü bir duraktır!

30. Onlar, (insanları) Allah yolundan saptırmak için O'nun yerine birtakım denk (varlık ve şahıs)lar koy(up Allah yerine onlara bağlanmayı sağla)dılar. De ki: "(Şimdilik dünyada) eğlenin, hiç şüphe yok ki dönüşünüz ateşedir." [bk. 2/165; 10/70]

31. İman eden kullarıma söyle: Namazı dosdoğru kılsınlar, içinde ne bir dostluğun ne alışverişin bulunduğu bir gün gelmeden evvel, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah yolunda) gizli ve açık olarak infak etsin (harcasın)lar.

32. Allah, gökleri ve yeri yaratandır, semadan yağmur indirip onunla sizin için rızık olarak meyve (ve mahsul)ler çıkarandır, emri ile denizde akıp gitmesi için gemileri istifadenize veren, ırmakları da istifadenize verendir.

33. Âdetleri üzere (düzenli bir şekilde yörüngelerinde) seyreden güneşi ve ayı sizin istifadenize sunan, geceyi ve gündüzü size faydalı kılan O'dur. [bk. 7/54; 25/13; 36/37-40; 39/5]

34. (O Allah), kendisinden isteyebileceğiniz her şeyden[7] size verdi. Öyle ki Allah'ın nimetini sayacak olsanız, sayamazsınız. (Buna rağmen) doğrusu insan (yine de) çok zalim, çok nankördür.

[7] Yahut, "İstediğiniz şeylerin hepsini size verdi." Bu şekildeki mânada, âyetteki "min" harfi teb'îziyye değil, beyaniyye veya zâide olur (Ebü's-Suûd, V, 48; Kurtubî, IX, 367).

35. Hani İbrahim (hanımı Hacer ile oğlu İsmail'i Mekke yöresine yerleştirip) şöyle demişti: "Ey Rabbim! Bu şehri emniyetli kıl,[8] beni ve oğullarımı heykellere/putlara tapmaktan uzak tut."

[8] Hz. İbrahim emniyet istiyor; sebebi de putların ve putperestlerin bulunduğu beldede emniyette olmamasıdır. Böyle yerlerde anne rahmindeki cenin dahi emniyette değildir.

36. "Ey Rabbim! Çünkü onlar (putlar), insanlardan bir çoğunun sapmasına sebep oldular. Artık kim bana uyarsa, işte o bendendir. Kim de bana karşı gelirse (onu sana bırakırım). Şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin."

37. “Ey Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin mukaddes evin (olan Beytullah’ın) yanında, ekinsiz (çorak) bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namazı ikâme etsinler (orada diye böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının[9] gönüllerini onlara meylettir ve onları (çeşitli) meyveler ile rızıklandır[10] ki sana şükretsinler.”

[9] İbrahim (as.) “insanlardan bir kısmı” ifadesini kullanmasaydı, insanların hepsi gönüllerini onlara verirler, yahudi ve hıristiyanlar da orada haccederlerdi. Onların iman ve haclarını kendilerine bırakmıştır (Beydâvî; Celâleyn).

[10] Allah duasını kabul etti, orayı emin bir yer kıldı. Her mevsimde meyvelerin, mahsullerin her çeşidi orada toplandı (Beydâvî; Celâleyn).

38. “Ey Rabbimiz! Doğrusu sen, gizlediğimizi de açığa vurduğumuzu da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz.” [krş. 2/126]

39. “İhtiyar halime rağmen bana, İsmail ve İshak’ı veren Allah’a hamdolsun. Şüphesiz Rabbim duayı (elbette) işitendir (kabul edendir).”[11]

[11] İbrahim (as.), İsmail (as.) doğduğunda 99, İshak (as.) doğduğunda ise 112 yaşında idi (Beydâvî; Celâleyn).

40. “Ey Rabbim! Beni ve neslimden (gelenleri) de namazı gereği gibi kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz! Duamı kabul buyur.”

(Burada kendimize, zürriyetimize ve geçmişlerimize dua etmemiz işaret ediliyor.)

41. “Ey Rabbimiz! Hesabın görüleceği kıyamet gününde beni, annemi, babamı[12] ve tüm mü’minleri bağışla.”

[12] Bu dua, Hz. İbrahim’in babasına istiğfâr etmekten nehyedilmesinden önce idi. [bk. 9/113-114]

42. (Ey Resûl!) Allah’ı zalimlerin yaptığı şeylerden sakın habersiz zannetme! Ancak (Allah) onları, gözlerin (dehşetten) dışarı fırlayacağı bir güne (kadar) erteliyor (zaman tanıyor).

43. (O gün onlar) başlarını göğe dikerek, gözleri kendilerine dön(üp bak)amayacak şekilde koşup dururlar. Artık onların kalpleri (kafaları dehşetten dolayı) bomboştur.

44. (Ey Muhammed!) İnsanları, kendilerine azabın geleceği o günü haber verip uyar. Çünkü zulmedenler (o gün): “Ey Rabbimiz! Bize kısa bir süre tanı da senin çağrına uyalım, peygamberlere tâbi olalım.” derler. (Fakat boşunadır. O zaman kendilerine şöyle denilir:) “Önceden (dünyada) sizin için hiçbir zeval olmadığına (sonunuzun gelmeyeceğine) dair yemin etmiyor muydunuz?”

45. Siz (üstelik, Âd ve Semûd kavimleri gibi) kendilerine zulmedenlerin yerlerine yerleştiniz. Onlara ne (azaplar) ettiğimiz size açıklanmıştı ve size (buna dair birçok) misaller de göstermiştik.

46. Hal böyleyken yine de onlar, (peygamberlere karşı) tuzaklar kurdular. Halbuki onların tuzaklarıyla, dağlar bile kaybolacak olsa, yine de hilelerinin (karşılığı) Allah katındadır (hilelerini kendi aleyhlerine çevirir).

47. O halde asla, Allah'ın peygamberlerine verdiği sözden döneceğini sanma! Şüphesiz Allah mutlak galip, intikam sahibi (herkesin hak ettiği cezayı verici)dir.

48. Öyle bir gün gelecek ki yer başka yere; gökler de (başka göklere) değiştirilecek, (insanların hepsi kabirlerinden kalkıp) her şeye üstün gelen tek Allah'ın huzuruna çıkacaklar. [krş. 11/106-107]

49. O gün günahkârların, kelepçelerle birbirine bağlanmış olduğunu görürsün.

50. Onların gömlekleri katrandandır. Yüzlerini de ateş bürüyecektir. (Çünkü yüzleri Hakk'a yönelmemişti.)

51. (Bütün bunlar,) Allah'ın herkese (hayır ve şer olarak) kazandığının karşılığını vermesi içindir. Allah hesabı çok çabuk görendir.

52. Bu (Kur'an), insanlara bir tebliğdir. Hem de onunla (insanların) uyarılmaları, (Allah'ın) ancak bir tek ilâh olduğunu bilmeleri ve akıl sahiplerinin de düşünüp öğüt almaları içindir.

15. Hicr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 99 âyettir. Yalnız 87, 90-91. âyetleri Medine döneminde nâzil olmuştur. Sûrenin adı olan Hicr, Medine ile Şam arasında, Tebük'e yakın bir yerdir. 80-84. âyetlerde bundan söz edilmektedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Râ. Bu (okuna)nlar, Kitab'ın ve (her şeyi) açıklayan (ve açık olan) Kur'an'ın âyetleridir.

2. Kâfirler (kıyamette), zaman zaman temenni ederler ki; (keşke vaktiyle kendileri de) müslüman olsalardı (da bu azabı görmeselerdi).

3. Bırak onları (şimdilik) yesinler, faydalan(ıp eğlen)sinler, bitmez arzu onları oyalayadursun, sonra onlar (başlarına gelecek halleri anlayıp) bilecekler. [bk. 77/46]

4. Biz hiçbir memleketi, onun (Levh-i Mahfûz'da) bilinen bir yazısı olmaksızın (azapla) yok etmedik.

5. Hiçbir ümmet ecelini ne öne alabilir ne de erteleyebilir.

6-7. (Kâfirler:) "Ey kendisine zikir (Kur'an) indirilen (Muhammed)! Şüphesiz sen mecnunsun! Eğer doğru söyleyenlerden isen, ne diye bize melekleri getirmiyorsun?" dediler. [bk. 25/21-22; 43/53]

8. Biz melekleri ancak hak (ve bir hikmet) gereği indiririz (gerekmedikçe göndermeyiz). O zaman da onlara mühlet verilmez. [krş. 15/51-58]

9. Muhakkak ki o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; şüphesiz onun koruyucusu da ancak biziz.

(Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın koruması altında olup hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Fakat Kur'an'ın metnine dokunamayan karşıtları tarafından, her devirde, müslümanların yaşantısı tahrif edilmeye, Kur'an kültürü engellenmeye ve müslüman olduğu halde Kur'an dışı yaşayan bir toplum haline getirilmeye çalışılmıştır.) [bk. 2/204-206; 8/36; 9/31; 41/26]

10. (Ey Muhammed!) Andolsun ki senden önce geçmiş topluluklar içinden de peygamberler gönderdik.

11. Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, mutlaka onunla alay ederlerdi.

12. Böylece biz onu (o alayı) günahkârların kalplerine sokarız.

13. (Fakat) evvelkilerin (inkâr ve alay etmeleri yüzünden Allah'ın kendilerini mahvetme) âdeti ve kanunu (ibretli bir sahne olarak) gelip geçmişken, onlar yine de (Kur'an'a) inanmazlar.

14-15. Onlara gökten bir kapı açsaydık da oradan çıkacak olsalardı (ve bazı hakikatleri görselerdi): "Herhalde gözlerimiz döndü (iyi görmüyor), belki de biz büyülenmiş bir topluluğuz." derlerdi.

16. Andolsun ki biz, gökte burçlar (yıldız kümeleri) meydana getirdik ve onları, (ibretle) bakanlar için süsledik. [bk. 25/61]

17. Biz onları taşlanmış (kovulmuş) her şeytandan koruduk (oraya yaklaşamazlar).

18. Ancak dinleme hırsızlığı yapan (şeytan) olursa onu da (akıp yakan) parlak bir alev takip eder. [krş. 37/5-10]

19. Yeryüzünü ise, (yaşamaya elverişli bir halde) yayıp döşedik, oraya sabit dağlar koyduk ve orada ölçülen, tartılan[1] her şeyden bitirdik.

[1] Yahut, mütenâsip/belirli ölçüler dâhilinde.

20. Orada hem sizin için hem de (beslediğinizi sandığınız fakat Allah vermedikçe) kendisine rızıklarını veremedikleriniz için geçimlikler meydana getirdik.

21. Hazinesi bizim yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Fakat (her şeyi) ancak bilinen bir miktar dâhilinde indiririz (her şeyi bir ölçü halinde veririz).

22. Rüzgarları aşılayıcı olarak gönderdik.[2] Gökten de su indirip onunla sizin su (ihtiyacınızı karşı)ladık. (Yoksa) onu hazinelerde (depolarda bütünüyle) saklayan siz değilsiniz. [bk. 16/10; 39/21; 56/68-70]

[2] Rüzgarlar vasıtasıyla bitkilerde döllenme/tozlaşma bulutlarda yoğunlaşma meydana gelmektedir. [bk. 13/3]

23. Muhakkak ki biz, ancak biz, hem yaşatır hem öldürürüz; biz (herkesin bıraktığı mülke) vâris olanlarız.

24. Andolsun ki biz, içinizden önden gidenleri de bilmişizdir, geride kalanları[3] da bilmişizdir.

[3] 'Geçmiş ve gelecek ümmetleri de' anlamına geldiği gibi, 'Müslümanlık'ta öne geçen veya geride kalanları da' anlamına geldiği de söylenmiştir (Beydâvî).

25. Şüphe yok ki senin Rabbin, (ancak) O, onları mahşerde toplayacaktır. Gerçekten O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

26. Andolsun ki biz, insanı kuru bir çamurdan, şekil verilebilen bir balçıktan yarattık. [bk. 6/2; 55/14]

27. Cin tâifesinden olan (şeytan)a gelince, onu da (insandan) daha önce, (dumansız) çok yakıcı alevli bir ateşten yarattık.

28. Bir zaman Rabbin meleklerine: "Muhakkak ben, kuru bir çamurdan, şekil verilebilen bir balçıktan bir insan yaratacağım." demişti. [bk. 38/71-88]

29. "Onu (insan şeklinde) tasarlayıp da ruhumdan üflediğim[4] (ve o da dirildiği) zaman, (kudretim için) siz hemen ona secde ederek yere kapanın." (buyurmuştu).

[4] Burada ruhun Allah'a nispeti, ruhun O'na ait oluşu yönüyledir; "Allah'ın eseri" gibi. Yoksa O'nun ruhu anlamına değildir. [bk. 17/85]

30. Bunun üzerine meleklerin hepsi toptan secde etti.

31. Ancak İblis, secde edenlerle beraber olmayı reddetti.

32. (Allah:) “Ey İblis! Sen niçin secde edenlerle beraber olmuyorsun?” dedi.

33. (İblis:) “Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattığın insana secde etmek için (var) olmadım.” dedi. [bk. 2/34 ve dipnotu; 7/12]

(Böylece İblis, Allah’ın emrine rağmen hevâsına tâbi oldu. Allah’ı tanımasına rağmen emrini uygulamaya itiraz etti. Çünkü O’nun emri aklına yatmıyordu. İşte şeytanın kâfirleşmesi bu yüzden oldu.)

34-35. (Cenâb-ı Hak:) “Öyleyse çık oradan Çünkü artık sen (rahmetimden) kovuldun! Muhakkak ki hesap gününe kadar lanet senin üzerine (olacaktır)” buyurdu. [bk. 38/77-78]

36. (İblis:) “Ey Rabbim! Öyleyse (insanların) dirilecekleri güne kadar bana mühlet (ve fırsat) ver.” dedi.

37-38. (Allah:) “Haydi, sen o bilinen günün vaktine (birinci sûr’a üflenene) kadar mühlet verilenlerdensin!” buyurdu.

39-40. (İblis:) “Ey Rabbim! Beni (rahmet ve cennetinden kovup) azgın bırakmandan dolayı, Andolsun ki ben de onlara yeryüzün(de günahlar)ı süsleyeceğim (hoş göstereceğim) ve onların hepsini muhakkak azdıracağım. Ancak onlardan ihlaslı kulların hariç (onları azdıramam).”[5] [bk. 17/62; 38/82-83]

[5] 42. âyette de görüleceği gibi şeytanın tesir gücü ihlaslı/samimi mü’minlere olmayıp onların dışındakilerden de ancak Allah’ın yolunu bırakıp şeytana uyanlar üzerinedir. Onlar da, İblis’in/şeytanın sevkiyle Allah’ın emirlerine önem vermeyerek hevâî (vahiy dışı) aklıyla şeytanın yerine başkalarını yanıltmaya, yönlendirmeye bizzat kendileri çalışacaklardır.

41. (Allah) buyurdu ki: “İşte bu (ihlas), bana ulaşan dosdoğru bir yoldur.” [krş. 38/79-84]

42. “Kuşkusuz, benim kullarıma karşı senin hiçbir tesir gücün yoktur; ancak azıp (da benim yolumdan) sapanlardan sana uyacak olanlara vardır.”

43. “Şüphesiz cehennem o (sana uya)nların hepsinin, vaad olunan yeridir.”

44. (Katlarına giden) yedi kapısı vardır ki her bir kapıya, o (şeytana uya)nlardan bir grup ayrılmıştır.

45-46. Takvâ sahipleri (Allah’ın emirlerine uygun yaşayıp şeytana ve şeytanlaşanlara uymaktan sakınanlar) ise, cennetlerde ve pınar

(baş)larındadır. Onlara: “(Ey takvâ sahipleri!) Oraya selametle, emin olarak girin.” (denilir).

47. Onların göğüslerindeki (her türlü) kini söküp attık; (hepsi) kardeş olarak, karşılıklı tahtlar üzerinde (oturmakta)dırlar.

48. Orada, onlara hiçbir yorgunluk, bıkkınlık gelmez ve onlar, oradan çıkarılacak da değillerdir.

49-50. (Resûlüm!) Kullarıma haber ver ki: “Gerçekten ben, ancak ben, çok bağışlayan ve çok merhamet edenim. (Fakat) azabım ise, o çok acıklı bir azaptır.”

51. (Resûlüm!) Onlara İbrahim’in (melek olan) misafirlerini de haber ver.

52. Hani vaktiyle, (misafir melekler) onun yanına girmişler de: “Selâm!” demişlerdi. (İbrahim de onların hazırlanan yemeği yemediğini görünce:) “Doğrusu biz sizden korkuyoruz.” demişti. [bk. 11/69-70; 51/25-27]

53. (Onlar:) “Korkma, biz sana çok bilgin bir oğul (olan İshak’ı da)[6] müjdeliyoruz.” dediler.

[6] Beydâvî.

54. (İbrahim:) “İhtiyarlık ‘yakama yapışmışken’ bana müjde mi veriyorsunuz? Artık beni nasıl müjdelersiniz?” dedi.

55. “Sana gerçeği müjdeledik. Artık ümit kesenlerden olma!” dediler.

56. (İbrahim de: “Hak yoldan) sapanlardan başka Rabbinin rahmetinden kim ümit keser ki?” dedi.

57. (İbrahim, onların melek olduğunu anlayınca:) “Ey gönderilen (elçi)ler! (Bundan sonra) işiniz nedir?” dedi.

58-59-60. Onlar: “Biz Lût ailesi hariç, günahkâr bir topluma (onları helak için) gönderildik. Çünkü biz (Rabbinin emriyle Lût’un inanmayan) karısı dışında bu aile (ve inananlar)dan herkesi kurtaracağız.” dediler. (Ey Resûlüm!) Onun geride kalan (ve helak olan)lardan olmasını (ve herşeyi) biz takdir etmiştik.[7] [krş. 11/77-83; 66/10]

[7] Âyet-i kerîmedeki “takdir etme/planlama” ifadesi, meallerde meleklere ait olarak alınmıştır. Fakat bu ifade ancak Allah’a ait olacağından ve bunu da Resûlü’ne anlattığı yönüyle yukardaki şekli tercih ettik. [bk. 37/133-137; Râzî, XIV, 121]

61-62. Elçi (melek)ler, Lût ailesine geldiği zaman (Lût onlara): “Doğrusu siz, (bizce) tanınmayan kimselersiniz.” dedi.

63-64-65. (Onlar da:) “Hayır, biz sana, (kavminin) hakkında şüphe etmekte oldukları şeyi (o azabı) getirdik. Sana hak(kın emri) ile geldik, elbette biz doğru söyleyenleriz. Hemen gecenin (son) bir kısmına doğru aileni (buradan) götür. Sen de arkalarından git. Sizden hiçbir kimse arkaya dönüp bakmasın (o belayı görmesin, kendisine de azap isabet etmesin). Emredildiğiniz yere (Şam’a) geçip gidin.” dediler. [bk. 11/81]

66. Böylece (Lût’a:) “Sabaha girerlerken muhakkak onların arkası (soyu) kesilmiş (tükenmiş) olacaktır.” diye hükmümüzü bildirdik.

67. (Sodom) şehr(inin ahlâksız homoseksüel) halkı, (onlara kötülük yapmak için) sevine sevine (misafirlerin yanına) geldiler.

68. (Lût onlara) dedi ki: “Hakikaten bunlar benim misafirlerimdir, (onlara kötülük ederek) beni rezil etmeyin.”

69. “Allah’tan korkun ve beni mahcup etmeyin!”

70. (Kavmi de:) “Biz seni, el âlem(in işine karışmandan ve misafir kabul etmen)den yasaklamadık mı?” dediler.

71. (Lût:) “Eğer (dediğinizi) yapanlarsanız işte kızlarım (sizi onlarla evlendireyim).” dedi. [bk. 11/78; 26/165-166]

72. (Resûlüm!) Hayatın hakkı için doğrusu onlar (Lût kavmi kendilerini öyle kaybetmişlerdi ki)sarhoşlukları içinde şaşkınca bocalıyorlardı.

73. Derken güneş doğarken onları korkunç bir ses[8] yakaladı.

[8] Hz. Cebrail’in sayhası.

74. Bir anda (şehirlerin) üstünü altına geçirdik ve üzerlerine de pişirilmiş çamurdan taş yağdırdık.

75. Elbette bunda ince anlayışlı (kavrama kabiliyeti olan)lar için nice ibretler vardır.

76. Ve o (şehrin harabeleri, Kureyş’in ve herkesin geçerken görebileceği işlek) bir yol üzerinde (hâlâ) durmaktadır. (Bunlardan ibret alsalar ya!)

77. Elbette bunda inananlar için bir ibret vardır.

78. Gerçekten (Şuayb’ın kavmi olan) Eyke halkı da zalim (kimseler) idiler.[9]

[9] Eyke, sık ormanlık demektir. O kavim, böyle ormanlık bir bölgede oturuyor idi. Eyke halkı, Akabe Körfezi’nin doğu sahilinde bulunan Medyen’de Hz. Şuayb’ın zamanında yaşayan bir toplumdur (Beydâvî).

79. (Biz de) onlardan intikam aldık ve (Sodom ve Eyke yerlerinin) ikisi de apaçık ön(ünüzde yol üzerin)dedir.

80. Andolsun ki (Salih'in gönderildiği Semûd kavmi olan) Hicr halkı da peygamberleri yalanladılar.[10]

[10] Hicr halkı Hz. Salih'in kavmi olan Semûd kavmidir. Hicr, Tebuk yolunda bir yer olup Hz. Peygamber hacıların burada konaklamasını yasaklamıştır. (*Tefsîru Taberî*) Burası aynı zamanda Nemrud'un konakladığı yerdir.

81. Biz onlara âyetlerimizi verdik de (onlar) bunlardan yüz çevirdiler.

82. (Onlar tehlikelere karşı) dağlardan emniyetli evler oyup yontuyorlardı.

83. Sabaha girerlerken o korkunç ses onları yakaladı.

84. Kazandıkları (ve yaptıkları) şeyler, kendilerine fayda sağlamadı.

85. Gökleri, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri ancak gerçek (bir gaye ve hikmet) ile yarattık. (Beklenen) o saat mutlaka gelecektir. Şimdilik sen (o inkârcıların verdikleri sıkıntılara) aldırış etmeyip hoşgörülü davran.

86. Şüphesiz ki Rabbin, hakkıyla yaratan, (her şeyi) pek iyi bilendir.

87. Andolsun ki biz sana (her rekatta ve daima) tekrarlanan yedi âyet (olan Sûre-i Fâtiha'y)ı ve bu büyük Kur'an'ı verdik.

88. Onlardan birkaç çifti (birtakımlarını) faydalandırdığımız (servet ve benzeri) şeylere asla gözünü dikme (imrenme), onlardan dolayı üzülme, mü'minlere de (şefkat) kanadını yay (onlara kolkanat ger). [bk. 20/131]

89. Ve (Resûlüm!) De ki: "Şüphesiz ben, (eğer inanmadan göçerseniz size gelecek azaba karşı) açıkça uyarıcıyım!"

90. Biz, (bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak veya yürürlükten kaldırmak için kitaplarını) bölük bölük yapan (yahudi ve hıristiyan)lara uyarıcı azap indirdiğimiz gibi (yine indiririz).

91. Onlar Kur'an'ı(n hükümlerini kendilerine ve çıkarlarına/ilkelerine uymayan yerleri almamak için çeşitli bahanelerle kabul edilecek ve edilmeyecek olanlar diye) bölük bölük ettiler.

(İçlerinde küfür ve inkârlarını gizleyen münâfıklar, her devirde bu yola başvururlar.)

92-93. Rabbin hakkı için, onların hepsine yapmakta oldukları şey(in hesabın)ı mutlaka soracağız.

94. Artık sana emredilen şeyi (yılmadan) açıkça söyle ve müşriklere aldırma (onlara itibar etme)!

95-96. (Seninle ve Kur'an ile) alay edenlere ve Allah ile beraber (put ve tâğût gibi) başka bir tanrı tanıyanlara karşı biz sana yeteriz. Onlar yakında (başlarına gelecek felaketleri) bilecekler. [krş. 9/31]

97. Andolsun ki onların söyledikleri şeylerle göğsünün cidden daraldığını biz biliyoruz.

98. Hemen Rabbini hamd ile tesbih et ("*Sübhânallâhi ve bihamdih*" de) ve secde edenlerden ol.

99. Sana (gelmesi) kesin olan (ölüm) gelinceye kadar da Rabbine ibadet (ve bütün emirlerine itaat) et.

16. Nahl Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 128 âyettir. Nahl, "bal arısı" demektir. 68. âyette Rabbin bal arısına olan ilhamı anlatılmış ve bu kelime sûreye ad olarak verilmiştir. 95-97, 110, 126-128. âyetleri Medenî'dir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Allah'ın (kıyamet ve azapla ilgili)[1] emri geldi; artık onu çabuklaştırmak istemeyin. O, (müşriklerin) eş tuttukları şeylerden münezzeh (tamamen uzak) ve yücedir.

[1] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 322.

2. (Allah,) kullarından dilediğine melekleri, emri (demek olan) vahiyle[2] indirir; "(insanları) uyarın, şüphesiz benden başka ilâh yoktur; emirlerime uygun yaşayın/karşı gelmekten sakının" diye.

[2] Âyette geçen "ruh" kelimesi burada vahiy manasındadır (Mukâtil, s. 64).

3. Gökleri ve yeri hak (bir nizam) ile O yarattı. O, onların ortak koştuklarından yücedir.

4. O, insanı meni(deki sperma)dan yarattı. (Böyle iken) bir de görürsün ki o, (büyüyüp yetişince Allah hakkında) apaçık tartışan bir düşmandır. [krş. 36/77]

(Yaratılma oluşumunu iyice düşünen, aklını nefsânî ve şeytânî hislerin güdümünden kurtaran insan, yaratan Rabbine saygı duyar ve emirlerine uyar. Çünkü "kendini (yaratılışını ve gayesini) bilen, Rabbini bilir" ifadesiyle Allah'a karşı başkaldırı aptallığında bulunamaz.)

5. (Büyük ve küçük baş) hayvanları da yarattı, onlarda sizin için ısıtacak (ve koruyacak) şeyler ve birçok menfaatler vardır. Onlar(ın etinden ve yağın)dan da yersiniz.

6. (Onları) akşamleyin getirdiğiniz, sabahleyin meraya/otlamaya saldığınız zaman onlarda sizin için bir güzellik (ve zevk) vardır.

7. (O hayvanlardan bazısı) ağırlıklarınızı yüklenip sizin ancak (binbir türlü) zahmetle (veya yarı canınızı tüketerek) varacağınız bir memlekete taşırlar. Şüphesiz ki Rabbiniz çok şefkatli, çok merhametlidir. [bk. 23/21-22; 40/79-81; 43/12-14]

8. Atları, katırları ve merkepleri, hem kendilerine binmeniz için hem de süs (hayvanı) olarak (yarattı). O, sizin henüz bilemeyeceğiniz nice (binecek) şeyleri de yaratır. [bk. 16/80-81]

9. Yolun doğrusunu bildirmek Allah'a aittir. Ondan sapan (eğri yol)lar da vardır. O dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi.

(Fakat imtihan için doğru yolu seçip onda gitmeyi veya sapmayı bizim tercihimize bıraktı.)

10. Gökten sizin için su indiren O'dur. İçilecekler bundandır. İçinde (hayvanları) otlattığınız bitkiler de bundandır. [bk. 15/22; 39/21; 56/68-70]

11. (Allah) size onunla; ekin, zeytin, hurma, üzümler ve her meyveden bitiriyor. Şüphesiz bunda düşünen kimseler için elbette (bir ibret ve Allah'ın kudretine) deliller vardır. [bk. 6/99; 7/57; 27/60]

12. Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı hizmetinize/istifadenize verdi. Yıldızlar da O'nun emriyle boyun eğmişlerdir. Şüphesiz ki bun(ların her birin)de aklını kullanan bir toplum için deliller/ibretler vardır.

(Elbette düşünemeyenler ve nankörlük edenler bunlardaki delil ve ibretleri görmezler. Kendisinde düşünce yeteneği olan insanlar düşünür. Önce varlığının farkında olur; kendisini insan olarak bilir. Böyle olunca da zorunlu olarak Rabbini bilir ve Rabbi ile kendisi arasındaki bağı/alâkayı düşünür. Artık sorumluluk yüklenmeye ve gereğini yerine getirmeye başlar.)

13. Yeryüzünde yarattığı rengârenk şeyleri de sizin istifadenize vermiştir. Bunda öğüt alan kimseler için elbette bir ibret (alacağı dersler) vardır.

14. Kendisinden taze et (balık)[3] yemeniz ve ondan (inci, mercan gibi) giyineceğiniz (takınacağınız) bir ziynet çıkarmanız için denizi istifadenize sunan da O'dur. Gemilerin de denizde (suları) yara yara akıp gittiğini

görürsün. Bu da, (Allah'ın) lütfundan (nasip) arayasınız ve (O'na) şükredesiniz diyedir.

[3] Balığın taze olarak vasıflanması, çabuk bozulup kokacağı için, hemen taze olarak yenmesi dolayısıyladır (Beydâvî).

15-16. Yeryüzü sizi sarsmasın diye (Allah) yeryüzünde sağlam/sabit dağları, yolunuzu bulasınız diye de ırmakları, yolları ve nice alametleri[4] (yaratıp) bıraktı (ki bunlar) ve yıldızlarla (insanlar) doğru yolu bulurlar. [bk. 21/31; 79/32]

[4] Pusulaya tesir eden kutuplardaki manyetik alan etkisi de bu alâmetlerdendir. [bk. 2/34]

17. Hiç yaratan (Allah), yaratmayan gibi midir? Hâlâ (aklınızı kullanıp) ibret almayacak mısınız?

18. Eğer Allah'ın nimetini saymaya kalkışsanız onu sayamazsınız. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

(Madem ki Rabbimizin nimetlerini asla sayamayız, öyleyse akl-ı selîm sahibi bir insan olmanın gereği olarak, O'nun nimetlerine karşı nankörlük yapıp da küfür ve isyana sapmak değil, bilakis ibadet ve emirlerini hayatımıza hâkim kılarak O'nu tanıdığımızı göstermek ve şükrünü yerine getirmek lazımdır.) [bk. 14/7]

19. Allah, gizlediğiniz şeyleri de açıkladığınız şeyleri de bilir.

20. (O müşriklerin) Allah'tan başka yalvarıp taptıkları ise hiçbir şey yaratamazlar. Zaten kendileri yaratılmaktadırlar.

21. (Onlar) diri değil, ölüdürler. (Bundan dolayı bu heykel putlar, gerek kendilerinin, gerek kendilerine seremoni yapan/tapınanların) ne zaman dirileceklerini de bilmezler.

(Âyet-i kerîmede, hem putlara hem de onlara bağlanıp tapınanlara bir alay ifadesi vardır. Ey müşrikler! Aklınızın basitliğinden/ilkelliğinden mi yoksa Allah'ı ve O'ndan gelenleri gündemde tutmama inadınızdan mı onlara bağlanıyorsunuz? İslâm öncesi Arap müşrikleri, putlarının önüne gider dilek ve şikayetlerini dile getirirlerdi. Hatta uzak bir yerden/yoldan gelenler önce putlarını ziyaret eder, sonra evlerine/işlerine giderlerdi.)

22. İlâhınız tek bir ilâhtır. Fakat âhirete inanmayanların kalpleri bu gerçeği inkâr eder. Onlar, büyüklük taslayanlardır.[5] [bk. 38/5; 39/45]

[5] Âyet-i kerîmede küfür ve inkârın kaynağının büyüklenmek olduğu belirtilmektedir.

23. Şüphe yok ki Allah, (onların) gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilir (ve görür). O, büyüklük taslayanları (asla) sevmez.

24. Onlara: “Rabbiniz ne indirdi?” denildiği zaman: “Evvelkilerin masallarını!” derler. [bk. 25/5-9]

25. (Böyle söylemeleri ve günahlara rehberlik etmeleri) kıyamet gününde, hem kendi günahlarını tam olarak hem de bilgisizce saptırdıkları kimselerin günahlarından (bir kısmını) da yüklenip taşımaları içindir. Bir bakın hele, yüklendikleri şey ne kötüdür!

(Bu iki âyet-i kerîmede görüldüğü gibi, Allah’ın indirdiğini beğenmeyip kendi benlikleri/hevâ ve hevesleri doğrultusunda batıl yolu tercih eden ve diğer insanları da bu yola götürmede önderlik edenler ve onların peşinden gidenler, işlenen günahlarda ortaktırlar.) [krş. 2/165-167]

26. Onlardan (yani müşriklerden) öncekiler de (peygamberlerine) hile (ve tuzak) kurmuşlardı da Allah(’ın azabı), onların binalarını temellerinden (yıkmak için) gelmiş, (rüzgar ve zelzele ile) üstlerindeki tavan başlarına çökmüştü. Bu azap onlara fark etmedikleri yerden gelmişti.

27. Sonra kıyamet günü (Allah) onları rezil edecek ve: “Hani (benim yerime kendisine bağlanıp da) onlar namına (İslâm’ın emirlerine göre yaşamak isteyen mü’minlere) düşman olduğunuz ortaklarım nerede?” diye soracak. (Kendilerine) ilim verilen (mü’min)ler de: “Elbette bugün rezillik ve kötülük, küfre/inkâra sapanlar üzerinedir.” diyecek(ler).

(Müşrikler kendileri gibi, putlara ve putlaştırdıklarına saygı duymayan, tâğûtlarla uzlaşmayan, fakat Allah’ın indirdiği ilkelere göre yaşamak isteyen mü’minlere düşman kesiliyorlardı.) [bk. 4/44]

28. (Ama, Allah’ın emirlerini hiçe sayıp küfür ve şirk yoluna saparak) kendilerine zulmederlerken meleklerin canlarını alacağı kimseler (ölüm anında): “Biz hiç fenalık yapmazdık.” (küfre ve şirke sapmazdık)[6] diyerek teslim olur (merhamet umar)lar. Hayır! Şüphesiz ki Allah, yapmakta olduğunuz şeyleri hakkıyla bilendir. [krş. 4/97-98]

[6] Medârik, s. 25.

29. O halde içinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. (İman ve İslâm’a karşı) büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!

30. Allah’a saygılı olup emrine uygun yaşayanlara: “Rabbiniz ne indirdi?” denildi. Onlar da: “Hayır/iyilik (indirdi).” dediler. Bu dünyada güzel davrananlara güzellik (çok iyi mükâfatlar) vardır. (Onlar için) âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. (Günahlardan) sakınan/Allah’ın emrine uygun yaşayanların yurdu hakikaten ne güzeldir!

31. (O güzel yurt,) Adn cennetleridir ki o kimseler oraya girecekler. Onun alt tarafından ırmaklar akar, onlar için orada istedikleri (her) şey vardır. Allah, takvâya eren (ihlasla emrine uygun yaşayan)ları böyle mükâfatlandırır. [bk. 41/30-32; 43/71]

32. Bunlar, meleklerin iyi ve hoş olarak canlarını alacakları kimselerdir. (Melekler onlara:) "Size selam olsun, yaptıklarınızdan dolayı girin cennete!" derler. [bk. 41/30-33]

33. (O inkârcılar) kendilerine, ancak meleklerin gelmesini veya Rabbinin (azap) emrinin gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de öyle yaptı. Allah onlara zulmetmedi, fakat (inkârlarıyla) onlar kendi kendilerine zulmediyorlardı.

34. Nihayet yaptıkları kötülükleri (ve Allah'a/emirlerine başkaldırıları) onları çarptı ve kendisiyle alay edip durdukları şey(in azabı) kendilerini kuşattı. [bk. 52/14]

35. Müşrik olan (Allah yerine başka şeylere bağlanan/tapan)lar: "Eğer Allah dileseydi, biz de babalarımız da O'ndan başka hiçbir şeye tapmazdık ve O'nun (emri) dışında hiçbir şeyi haram kılmazdık." dediler. Kendilerinden öncekiler de böyle yaptı. (Kendi suçlarını Allah'a yüklemek istediler.) Peygamberlerin üzerine apaçık bir tebliğden başka (bir şey) düşer mi?

36. Andolsun ki biz her ümmete: "Allah'a kulluk edin ve (Allah'ın emirlerini yapmaktan meneden ve hevâsına göre dine ait hüküm koyup tanrılık taslayan) tâğûttan kaçının." diye tebliğde bulunan bir peygamber gönderdik. Onlardan kimine Allah (niyet ve gayretine göre) hidayet etti, kiminin hakkında da (kötü niyet ve amellerine göre) sapıklık (sıfatı) kesinlik kazandı. İşte, gezin dolaşın yeryüzünde de (peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl oldu bakın! [Tâğût için bk. 2/256-257 ve 4/60, 76; 96/6-7 açıklamaları]

(Âyet-i kerîmede geçtiği üzere bütün peygamberler, insanları Allah'a kul olmaya çağırmak ve tâğûtlardan sakındırmak için gönderilmiştir. Çünkü tâğûtlar, kendilerini Rab yerine koyarak Allah'ın dinine karşılık, kendileri kural ve yaptırımlar koymuşlar ve insanları Allah'ın emirlerini yapmaktan alıkoymuşlar ve yasaklamışlardır. Hatta onları zorunlu olarak kendi din, fikir ve sistemlerine bağlamaya çalışmışlar, reddedenlere hasım kesilmiş ve hor görmüşlerdir; en tehlikeli durum da budur (bk. 2/256; 79/24). Sahabe-i kirâm'ın çocuklarına ilk öğrettiği kelimelerden biri, "Âmentü billâh ve kefertü bi't-tâğût" (Allah'a iman ettim, tâğûtu red ve inkâr ettim) sözüdür.)[7]

[7] İbni Ebû Şeybe, I, 348.

37. (Ey Muhammed!) Sen onların doğru yolda olmaları için ne kadar çırpınsan da şüphe yok ki Allah, (kötü niyet ve amellerinden dolayı) sapıklıkta bırakacağı kimseleri doğru yola iletmez.[8] Onların bir yardımcıları da yoktur.

38-39. Onlar: "Ölen kimseyi Allah diriltmez." diye var güçleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır! (Âhiret için diriltecektir. Bu,) O'nun kendisinin üzerine (aldığı) gerçek/kesin bir vaadidir. Fakat insanların çoğu bilmezler. (Allah, dirilme) hakkında ihtilaf ettikleri şeyi onlara açıklamak ve inkâr edenlerin de, kendilerinin hakikaten yalancı olduklarını bilmeleri için (diriltecektir.)

40. Biz bir şeyin (olmasını) istediğimiz zaman, sözümüz sadece: "Ol" demektir ve (o da) derhal oluverir. [krş. 31/28; 36/82; 54/50]

41. (Kendilerine) zulmedildikten sonra Allah'ın dini uğrunda göç edenler var ya, dünyada onları elbette bir yere güzelce yerleştireceğiz. Âhiret mükâfatı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilmiş olsalardı.

42. Onlar (eziyetlere) sabredenler ve Rablerine güvenip dayananlardır.

43. (Ey Resûlüm!) Senden önce de, ancak kendilerine vahyettiğimiz erkekleri (peygamber olarak) gönderdik. Bilmiyorsanız zikir ehline (Allah'tan korkan, bilgisi ve yaşantısı ile güvenilir kimselere) sorun.[9] [krş. 21/7]

44. (O peygamberleri) apaçık deliller ve kitaplarla (göndermiştik). Sana da bu zikri (Kur'an'ı) indirdik ki kendileri için insanlara indirilen şeyi bildirip açıklayasın. Olur ki iyice düşünürler.[10]

45. Kötü işler için hile düzenleyenler, Allah'ın kendilerini yere batırması veya düşünemedikleri bir yerden kendilerine azabın gelmesi hususunda emin mi oldular? [bk. 67/1617]

46. Yahut dönüp dolaşırlarken (azabın) kendilerini yakalamasına karşı (emin mi oldular)? Onlar, (buna engel olup Allah'ı) aciz bırakacak değillerdir.

47. Yahut (Allah'ın) azar azar eksiltmek suretiyle kendilerini almayacağından da emin mi oldular? Şüphesiz ki Rabbiniz çok şefkatlidir, çok merhametlidir. [krş. 7/4, 99-100]

48. Onlar, Allah'ın yarattığından herhangi bir şeyi görmediler mi ki onun gölgeleri (bile ilâhî kanuna) boyun eğerek Allah'a secde halinde sağda ve solda yer değiştirir(ler).

49. Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler, yalnız Allah'a ***secde*** eder(ler) ve onlar asla büyüklenmezler.[11]

50. Onlar, kendilerinden (sonsuz) üstün olan Rablerinden (ve azabından) korkarlar ve kendilerine emredilen şeyleri yaparlar.

51. Allah: "İki ilâh edinmeyin. O, ancak bir tek ilâhtır. Yalnız benden korkun (bana kulluk edin)!" buyurdu.

(Hayata hükümran olan yalnız Allah'tır. O'nun emirlerinin önüne geçme, onları geçersiz kılma ve onların yapılmasına engel olma da sesli veya sessiz kendini ilâh yerine koyma olup bu hususta onlara gönüllü itaatte de onları ikinci, üçüncü ilâh/Rab edinme vardır ki bu durumda bütün hayat düzeni bozulur. Başka Rab edinenlere de Allah cenneti haram kılmıştır.) [bk. 5/72]

52. Göklerde ve yerde olan şeyler ancak O'nundur. Din de, daima ancak O'nun (olup itaat de ancak O'na)dır. Öyle iken siz Allah'tan başkasından mı korkuyor (da O'nun emirlerine uygun yaşamıyor)sunuz?

(Yüce Allah zâtında, sıfatlarında bir olduğu gibi, mülkünde, dinin sahibi olmasında, hüküm ve hâkimiyetinde de birdir. İslâm'a göre bütün emirler Allah'ın emrine uygunluğu dâhilinde geçerlidir. Kulluk, ancak Allah'ın emirlerine itaatle gerçekleşir.)

53. Üstelik, sizde nimet namına ne varsa hepsi Allah'ındır. Yine, size bir sıkıntı dokunduğu zaman da yalnız O'na sığınırsınız. [bk. 17/67]

54. Sonra sizden o sıkıntıyı aç(ıp kaldır)dığı zaman, içinizden bir kısmı Rablerine ortak koşarlar (putlara, tâğûtlara bağlılık gösterirler).

55. (Böyle yapmaları) kendilerine verdiğimiz (nimetler)e nankörlük etmelerinden dolayıdır. Öyleyse (dünyada şimdilik) eğlenedurun, yakında (başınıza ne geleceğini) bileceksiniz!

56. Onlar kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (veya bütçelerinden) hiçbir şey bilmeyen (tapınıp bağlandıkları put/heykel)ler için pay ayırırlar. Allah'a Andolsun ki uydurup durduğunuz şeylerden dolayı kesinlikle hesaba çekileceksiniz. [krş. 6/136]

57. O (müşrikler), kızların Allah'a ait olduğunu iddia ediyorlar. Hâşâ! O bundan münezzehtir (şânı yüce ve bundan uzaktır). Hoşlandıkları (oğlan çocuklarını) ise kendilerine (nispet ediyorlar). [bk. 43/15-18; 53/21-22]

58. Onların birine, kızı olduğu müjdelenince öfkelenmiş olarak yüzü simsiyah kesilir.

59. Kendisinin (kız doğumuyla) müjdelenmesinin, (zannınca) kötülüğünden dolayı toplumdan (utanıp) gizlenir (ve bu durum karşısında ne yapacağını

düşünür) aşağılanma (ve utanç) içinde onu (sağ) mı tutsun, yoksa toprağa mı gömsün? Bakın hele! Verdikleri hüküm ne kötüdür![12]

60. Âhirete inanmayanlar için (işte böyle ve daha nice) kötü mesel (sıfat ve örnekler) vardır. En yüksek mesel (sıfat ve örnekler) ise Allah'ındır. O mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

61. Allah, insanları zulümlerinden dolayı (hemen) cezalandırsa idi, (yer) üstünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat O, onlar(ın cezasın)ı takdir edilmiş (belirlenmiş) bir vakte kadar geciktirir. Onların eceli gelince, ne bir saat geri kalırlar ne de ileri geçerler. [krş. 18/58; 35/45]

62. İstemedikleri şeyleri Allah'a ait kılarlar. Üstelik dilleri de en güzel (sonuc)un şüphesiz kendilerinin olduğuna dair yalan söyleyip durur. Hakikatte ise onlar için ateş vardır ve onlar (cehenneme) önde gitmiş (gidecek) olanlardır.

63. (Ey Muhammed!) Allah'a yemin olsun, senden önceki ümmetlere de (peygamberler) gönderdik. Fakat şeytan onlara işlerini süsleyip hoş gösterdi. İşte o, bugün onların (yani inkârcıların) dostudur. Onlar için acıklı bir azap vardır.

64. (Bu) Kitab'ı sana ancak, hakkında ihtilaf ettikleri şeyi kendilerine açıklaman için, bir de inanan bir kavme doğru yol rehberi ve rahmet olsun diye gönderdik.

(Peygamberimiz, "Bu Allah'ın Kitabı olan Kur'an… iyi ile kötüyü, hak ile batılı ayırt eden bir yol göstericidir. Büyüklük taslayarak onu terk edenin Allah belini kırar. Doğru yolu onun dışında arayan sapıklığa düşer… Bilginler ona doymaz, takvâ sahipleri ondan usanmaz, onun ilmini bilen ileri gider, onunla amel eden sevap kazanır. Onunla hükmeden adaletli davranır, ona sımsıkı sarılan doğru yolu/hidayeti bulur." buyurmuştur.) [Tirmîzî, "Fedâilu'l-Kur'ân" 14]

65. Allah, gökten yağmur indirdi. Onunla yere (kuruyup) ölümünden sonra hayat verdi. Şüphesiz ki bunda (can kulağıyla) dinleyen kimseler için, elbette bir ibret (ve Allah'ın kudretine bir işaret) vardır.

66. Sizin için sağılan hayvanlarda da bir ibret (ilâhî kudrete bir işaret) vardır. Size onların karınlarındaki fers (midede sindirilmiş gıdalar) ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen halis bir süt içiririz.[13]

67. Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden hem içki hem de güzel olan rızık ediniyorsunuz.[14] Aklını kullanan bir toplum için bunda bir ibret vardır. [bk. 2/219; 5/90-91 ve dipnotları]

68. Rabbin bal arısına şöyle vahyetti:[15] “Dağlardan, ağaçlardan ve (halkın sizin için) kurdukları çardaklardan (göz göz) evler edin.

(Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi bal arısının bal yapacağı çiçeği bilmesi, bulması, hatta bunun için ta uzaklara gitmesi bir sevk-i tabiî (içgüdü)nün değil, ilâhî sevkin neticesidir. Allah’a inananlar, buna da böyle inanır.)

69. “Sonra meyve (ve çiçek)lerden ye. (Bunun için) Rabbinin (bal yapımı için) kolaylıklar gösterdiği (öğreti) yollarına boyun eğerek gir.” Onların karınlarından rengârenk[16] bir içecek (bal şerbeti) çıkar ki o, insanlar için bir şifa[17] (kaynağı)dır. Şüphesiz ki bunda düşünecek bir toplum için bir ibret (ve Allah’ın kudretine işaret) vardır.

70. Sizi Allah yarattı, sonra da sizi O öldürecektir. İçinizden kimi de daha önce bazı şeyleri bilirken, sonra (küçük çocuk gibi) bir şey bilmemesi için ömrünün en kötü (düşkün devre)sine götürülür. Allah (her şeyi hakkıyla) bilendir, (her şeye) kâdirdir.[18]

71. Allah rızık bakımından kiminizi kiminize üstün kıldı. Bol rızık verilenler ellerinin altında bulunanlara kendi rızıklarını (kendileriyle eşit seviyeye çıkacak derecede) vermezler. (Halbuki Allah, onların rızkını kendilerine emanet olarak vermiştir.) Bu böyle iken Allah’ın nimetini inkâr mı ediyorlar? [krş. 70/24-25]

72. Allah, size kendilerinizden eşler verdi; eşlerinizden de size oğullar ve torunlar verdi ve size güzel (ve temiz) şeylerden rızık verdi. Böyle iken onlar yine batıla[19] inanıyorlar da Allah’ın nimetine (karşı) hâlâ nankörlük mü ediyorlar?

73. (O nankörler) Allah’ı bırakıp onlar için göklerden ve yerden hiçbir rızka (hiçbir şeye) sahip olmayan ve buna güçleri de yetmeyen şeylere tapıyorlar. [bk. 16/20-22]

74. Allah’a karşı birtakım benzerler icat etmeyin (birtakım varlıkları yüceltip O’na denk hâle getirmeyin). Çünkü Allah (her şeyi) bilir. Siz ise bilmezsiniz. [bk. 2/165]

75. Allah şöyle bir temsil getirdi: Hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile, tarafımızdan kendisini güzel bir rızıkla rızıklandırdığımız, o da bundan gizli ve âşikâr harcayan (hür) bir kimse hiç eşit olur mu? Bütün hamd Allah’ındır. Ama onların çoğu bilmezler. [krş. 39/29]

76. Allah şu iki adamı da temsil getirdi: Biri dilsizdir, hiçbir şeye gücü yetmez, efendisinin üzerine yüktür; onu nereye gönderse bir hayır(lı netice) getirmez.

(Şimdi) bu (zavallı), kendisi doğru bir yol üzerinde olan, adaleti söyleyip uygulayan (çalışkan) kimse ile denk olur mu?

(Rabbimiz bu iki âyet-i kerîmede birkaç yönlü misal vererek insanları uyarıyor. Şöyle ki: Hiçbir şeye sahip ve hiçbir konuda yetkisi olmayan ve başkasının malı olan bir köle, her şeyin mülk ve idaresine sahip hür bir kimse ile eşit olur mu? İşte gafil olanlar, şaşkınlıklarından bu farkı göremezler, her şeyin mülk ve idaresine sahip Allah varken O'nun dışındaki aciz yaratıkları veya putları/putlaştırdıklarını O'nunla denk tutarlar, onlara bağlanıp kulluk ederler, böylece de şirke düşerler. Gerçek mü'minler, bu büyük eşitsizliği bilirler de Allah'tan başkasına kulluk etmezler.) [bk. 1/4; 2/165, 256; 9/31]

77. Göklerin ve yerin gaybı(nı bilmek) Allah'a mahsustur. Kıyamet işi, başka değil, ancak bir göz kırpma gibidir veya daha yakın (daha hızlı)dır. Çünkü Allah her şeye kâdirdir.

78. Allah sizi, hiçbir şey bilmezken annelerinizin karnından çıkarmıştır. Şükredesiniz diye size işitme (duyusu), gözler ve gönüller vermiştir. [krş. 32/9]

79. Onlar göğün boşluğunda ilâhî emir dâhilinde (uçan) kuşları görmediler mi? Onları (havada) tutan ancak Allah'tır. Doğrusu bunda inanan bir toplum için nice ibretler (Allah'ın kudretine işaretler) vardır. [bk. 67/19]

80. Allah, size evlerinizi oturulacak (ve dinlenilecek) bir yer yaptı. Yine sizin için hayvanların derilerinden gerek göç (ve yolculuk) gününüzde gerek ikamet gününüzde hafif gör(üp taşıy)acağınız (çadır gibi) evler; yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından bir zamana kadar (kullanacağınız) hem giyimlik ve döşemelik hem de geçimlik (için satılık kumaşlar) verdi.

81. Allah, yarattığı şeylerden sizin için gölgeler yaptı. Dağlarda (sığınılacak) barınaklar var etti. Sizi sıcaktan koruyacak elbiseler ve savaşınızda koruyacak elbiseler (zırhlar) verdi. Böylece (Allah) size nimetini tamamlıyor ki siz müslüman olup selamet bulasınız. [bk. 16/7-8]

82. Eğer (bu hakikatlere ve bunca nimetlere rağmen) yine de yüz çevirirlerse, artık senin üzerine düşen, ancak açıkça bildirmektir.

83. Onlar hem Allah'ın nimetini bilirler (kabul ederler) hem de (O'ndan başkasına tapınmak suretiyle) bunu inkâr ederler. Zaten onların çoğu kâfir/nankör kimselerdir. [bk. 9/31; 16/51-52]

84. O gün (kıyamette) her ümmetten bir (peygamberi kendilerine) şâhit göndereceğiz; sonra o kâfirlere ne (itiraz için) izin verilir ne de özür dilemeleri istenir. [bk. 4/41]

85. O (küfre sapan) zalimler, azabı görünce (yalvarsalar bile) artık onlara ne (azap) hafifletilir ne de kendilerine mühlet verilir.

86-87. ‘Allah’a eş tanıyanlar,’ (dünyada yüceltip taptıkları) ortaklarını görünce: “Ey Rabbimiz! İşte bunlar, senden başka (önüne varıp şikayet ve dileklerimizi bildirerek) yalvar(ıp tapmış ol)duğumuz ortaklarımızdır.” diyecekler. Onlar da bunlara: “Siz elbette yalancılarsınız (siz Allah’ı bırakıp bize değil, aslında kendi arzularınıza taptınız).” diye söz atacaklar. O gün (hepsi) Allah’a teslimiyet arz ederler, nihayet uydurup durdukları (put, tâğût ve benzerleri) de onlardan uzaklaşıp gitmiş olurlar. [bk. 2/166-167; 18/52; 25/17-19;29/25; 46/5-6]

88. Küfre sapıp da (insanları) Allah yolundan alıkoyanlara (böyle) bozgunculuk yapmalarından dolayı, azap üstüne azap artırırız.

89. O gün (kıyamette) her ümmet içinden kendilerine bir (peygamberi) şâhit göndereceğiz. (Resûlüm!) Seni de onların (hepsinin) üzerine şâhit getireceğiz. Biz sana (bu) Kitab’ı, her şey için bir açıklama, bir doğru yol rehberi, bir rahmet ve müslümanlara bir müjde olarak indirdik. [bk. 4/41; 16/84]

90. Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği ve yakınlığı olana (özellikle akrabaya muhtaç oldukları şeyleri) vermeyi emreder; ahlâksızlığı/hayasızlığı, fenâlığı, zulmü/azgınlığı yasaklar. İyice anlayıp tutasınız diye size (böylece) öğüt verir.[20]

(Âyet-i kerîmedeki “fahşâ” kelimesi; zina, ahlâk dışı davranışlar ve birleşmeler, hayasızlık, açıklık, çıplaklık, çıplak resimler ve bu türden film, tiyatro, dans gibi, haram/günah sayılan bütün fiilleri içine alır. Gerek Allah’ın gerek kulların haklarını çiğneyen her türlü hareket de ‘bağy’ ifadesine dahildir. Yüce Allah’ın bu emri ve nehyi karşısında iyiliğin, güzelliğin ve adaletin, ancak O’nun hükümlerine uygun olarak yerleşmesi; toplumları çürütüp çökerten zulüm, fuhuş ve her türlü kötülüğün ve azgınlığın da yine O’nun hükümlerine uygun olarak kalkması için müslüman, imanının gereği olarak her çareye başvurur. Yoksa iyilik ve adaletin gerçekleşmesi, zulüm ve kötü işlerin kalkması sadece düşünmek ve istemekle olmayacaktır. [bk. 5/44-45, 47 ve dipnotları] İbnü’l-Esîr, “Adalet, hevâ ve hevese meyletmeden, bir şeyin hak ve hukukunu tam olarak yerine getirmektir.”[21] *demektedir. Yüce Allah, adaleti herkese karşı farz, aksi olan zulmü de haram kılmıştır. İster kendisi, ister akrabası, ister kızgın olduğu birisi (5/8), isterse kâfir olsun adalet şarttır. Çünkü bütün toplumlar adaletsizlik ve zulümle bozulmuş ve yıkılmıştır.)*

91. Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın (huzurunda verdiğiniz) ahdinizi yerine getirin. Yeminleri, Allah'ı kendinize kefil yaparak sağlamlaştırdıktan sonra bozmayın. Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızı bilir. [bk. 2/224; 5/89]

92. Siz ise bir topluluğun, diğer bir topluluktan (sayı ve malca) daha çok olmasından dolayı (haksızlık yapmak için) yeminlerinizi, aranızda bir hile vasıtası edinerek (iyi amellerinizi bozmayın; böyle yaparak) ipliğini sağlamca eğirip büktükten sonra, onu çözüp bozan kadın gibi olmayın. Allah, bununla sizi imtihan etmektedir. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri (Allah) kıyamet gününde elbette size açıklayacaktır.

93. Allah dileseydi sizi(n hepinizi) bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini (kötü niyet ve amelleri gereği olarak) sapıklıkta bırakır, dilediği kimseyi de doğru yola iletir. Ve siz yaptığınız (Allah'ın razı olmadığı bütün) işlerden kesinlikle hesaba çekileceksiniz. [bk. 10/99; 11/118-119]

94. Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat (için vasıta) edinmeyin. Çünkü (İslâm'da) sağlam yerleşmişken bir ayak (sizin yüzünüzden) kayar da böylece (insanları) Allah'ın yolundan alıkoymuş olacağınızdan dolayı (hak ettiğiniz) kötülüğü tadarsınız. (Âhirette de) size büyük bir azap vardır.

(Âyette belirtildiği gibi, yeminleri hile ve aldatma vasıtası yapmak, hem vicdanları sarsar, inancın sağlam olmadığını gösterir, hem de başkalarına kötü örnek olduğundan İslâm'a gireceklere mânî olur. Cezası da âyette bildirilmiştir.)

95. Allah'a verdiğiniz sözü, az bir değere (yani dünyalığa) satmayın. Eğer bilirseniz, ancak Allah'ın katında olan sizin için daha hayırlıdır.

96. Sizin yanınızdaki (dünyalıklar) tükenir, Allah'ın katındakiler bâkîdir (tükenmez). Sabredenlere mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeline göre vereceğiz. [krş. 4/40; 29/7; 39/35]

97. Erkek ve kadından kim mü'min olarak sâlih (sevaplı) amel işlerse, elbette onu (dünyada) güzel bir hayatla yaşatırız. Ve (âhirette) onlara mükâfatlarını, yapmakta olduklarının en güzeliyle veririz.

98. Kur'an'ı oku(mak iste)diğin zaman, o kovulmuş/lanetlenmiş şeytandan Allah'a sığın ("*Eûzû billâhi mine'şşeytâni'rracîm*" de).

99. Gerçek şu ki inananlara ve Rablerine güvenip dayananlara onun tesir gücü yoktur. [krş. 15/39-40]

100. O (şeyta)nın tesir gücü, ancak (Allah yerine) onu dost edinenlere ve onunla 'Allah'a ortak koşanlaradır.'

101. Biz, bir âyetin yerini (hükmünü) başka bir âyetle değiştirdiğimiz zaman Allah neyi indireceğini çok iyi bilirken onlar (Peygamber'e): "(Bunları) uyduran ancak sensin." dediler. Hayır! (Öyle değil), onların çoğu (gerçeği ve nesihteki hikmeti) bilmezler. [bk. 2/106]

102. De ki: "Onu (Kur'an'ı,) Rûhu'l-Kuds (Cebrail), inananları (imanlarında) sağlamlaştırmak, müslümanlara doğru yolu göstermek ve onlara müjde vermek üzere hak olarak Rabbinin katından indirdi."

103. Andolsun ki biz, onların (peygamber hakkında): "Ona mutlaka (yabancı) bir insan öğretiyor." dediklerini biliyoruz. Halbuki sapıp kendisine yöneldikleri o (hıristiyan) kimsenin dili yabancıdır.[22] Bu (Kur'an) ise apaçık Arapça bir dildir.

104. Allah'ın âyetlerine inanmayanları; Allah asla doğru yola iletmez, üstelik onlara acıklı bir azap vardır.

105. Yalanı ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydurur. İşte asıl yalancılar onlardır.

106. Kalbi imanla (tevhid ile) huzur bulmuşken, (dinden dönmeye) zorlananın dışında, kim imanından sonra Allah'ı inkâr eder veya (emirlerini kabul etmeyip) gönlünü küfre/kâfirliğe açarsa, Allah'tan onların üzerine (büyük) bir gazap vardır; en büyük azap da onlar içindir.[23]

107. Bu da gerçekte onların, âhirete karşı dünya hayatını tercih edip sevmeleri yüzündendir. Gerçekten Allah, kâfirler toplumunu doğru yola eriştirmez.

108. İşte onlar, Allah'ın (bu sebeple) kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. Onlar gafillerin ta kendileridir.

109. Hiç şüphesiz onlar, âhirette ziyana uğrayanların ta kendileridir.

110. Sonra (bil ki) Rabbin, (dinlerinden dönmeleri için) fitneye/eziyete uğratıldıktan sonra (yurtlarından) göç eden, sonra (da Allah yolunda) savaşan ve dayanıp/direnip sabredenlerden yanadır. O(nlardan bazılarını diliyle dinlerinden döndüren fitne)den sonra (imanlarını tazeleyip bu fiilleri yapanlara), Rabbin elbette çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.

111. O gün (kıyamette) herkes gelip kendi canı(nı kurtarmak) için uğraşır ve herkese yaptığı(nın karşılığı) tam olarak verilir; onlara asla haksızlık yapılmaz. [krş. 80/34-42]

112. Allah, şöyle bir memleketi misal verdi: O (ülke halkı) güven ve huzur içinde idi. Rızkı da her yerden bol bol kendisine geliyordu. Fakat o (halk)

Allah’ın nimetlerine nankörlük etti, Allah da yaptıkları (âsîlik) yüzünden onlara açlık ve korku elbisesini (giydirip acıyı) tattırdı.[24]

113. Andolsun ki onlara içlerinden bir peygamber geldi de onu yalanladılar. Onlar zulmedip dururlarken azap da (Bedir hezîmeti ile) onları yakalayıverdi. [krş. 14/28-29; 28/58-59]

114. Artık Allah’ın size helal ve temiz olarak verdiği şeylerden yiyin.[25] Eğer O’na kulluk ediyorsanız, Allah’ın nimetine şükredin.

115. (Allah) size ancak ölüyü, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkası için kesilen (hayvanlar)ı haram kıldı. Ancak kim de çaresiz kalırsa, saldırmaksızın, (ihtiyaç olan) sınırı aşmaksızın (isteksiz yiyebilir.) Çünkü Allah hakkıyla bağışlayan, merhamet edendir. [krş. 2/173; 6/145]

116. Dillerinizin (birçok şeyi) yalan yanlış nitelendirmesiyle (kendi kafanıza göre): “Bu helaldir, bu haramdır.” demeyin. Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a karşı yalan uyduranlar ise şüphesiz iflah olmazlar.

(Dinî hükümleri bilmeden veya kendi hevâmız ya da mevki ve şöhret için verilen fetvâlar veya İslâm’a aykırı verilen hükümler de Hz. Peygamber’in ifadesi ile, “Hem sapar, hem de saptırırlar” nitelemesine sebeb olur. Yine Hz. Peygamber buyurur ki: “Muhakkak benden sonra gece karanlığı gibi fitneler ümmeti kaplayacak. Kişi o fitnelerde mü’min olarak sabahlar, kâfir olarak akşamlar. Topluluklar dinlerini geçici bir dünya menfaati karşılığında satarlar.”)[26]

117. (Bu uydurdukları yalanla mefaat sağlayanların kazandıkları) az bir faydalanmadır. Onlar için (âhirette) acıklı bir azap vardır.

118. Sana anlattığımız şeyleri daha önce yahudilere de haram kılmıştık. Biz onlara zulmetmedik fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı. [bk. 4/160; 6/146]

119. Sonra (bil ki) Rabbin, bilmeyerek kötülük işleyip de sonra tevbe eden ve bunun ardından (kendisini) düzelten kimseler için (bağışlayıcıdır). Şüphesiz Rabbin, bundan sonra elbette çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

120. Gerçekten İbrahim; Allah’a itaat eden, O’nu birleyen (ve O’na yönelen) başlı başına bir ümmet (her iyilik ve sorumluluğu kendinde toplayan bir önder) idi. O, müşriklerden de değildi. [krş. 2/135; 11/75]

121. O’nun nimetlerine şükrediciydi. (Allah) onu (peygamber) seçti ve doğru yola iletti.

122. Biz ona, dünyada bir güzellik verdik.[27] Elbette o, âhirette de iyilerdendir.

123. (Ey Muhammed!) Sonra sana: "(Allah'ı) birleyerek (ve O'na yönelerek) İbrahim'in dinine uy; o hiç müşriklerden olmadı." diye vahyettik.

124. Cumartesi (tatili), ancak (daha önce ibadetle emrolundukları Cuma'ya itiraz edip)[28] hakkında ayrılığa düşen (yahudi)lere (farz) kılındı. Şüphesiz Rabbin, hakkında ayrılığa düştükleri şeylerde, kıyamet günü aralarında elbette hükmedecektir.

125. (Resûlüm! İnsanları) Rabbinin yoluna/dinine hikmetle[29] ve güzel öğütle davet et. Onlarla en güzel (şekl)iyle (kırmadan, kızdırmadan) mücadele et.[30] Şüphesiz Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir. [bk. 17/53; 20/44]

126. (Ey mü'minler!) Eğer (birini) cezalandıracaksanız, size yapılan ezânın benzeri ile cezalandırın. Şâyet sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha iyidir. [bk. 42/40-43]

127. (Resûlüm!) Sabret; senin sabrın da ancak Allah('ın yardımı) iledir. (Yüz çevirmelerinden dolayı) onlara üzülme, kurdukları tuzak dolayısıyla da (endişelenip) sıkıntıya düşme!

128. Çünkü Allah, saygıyla emirlerine uygun yaşayan/günahlardan sakınan ve iyilik yapanlarla beraberdir.

17. İsrâ Sûresi

Mekke döneminde (Hicret'ten 18 ay önce) nâzil olmuştur. 111 âyettir. İsrâ, "gece yürütmek ve götürmek" demektir. Hz. Peygamber'in Mirâç için geceleyin Mekke'den Kudüs'e götürülüşünü anlatan birinci âyetteki bu kelime, sûreye ad olmuştur. Sûrenin 26, 32, 33, 57 ve 73-80. âyetlerinin Medine döneminde indiği belirtilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Kulu (Muhammed *aleyhisselâm'*ı bedeniyle,) geceleyin Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya[1] götüren (Allah')ın şânı yüce (ve her türlü noksanlıktan uzak)tır. (Bunu,) kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (yaptık). Şüphesiz O, (evet) O, hakkıyla işitendir, görendir.[2]

[1] Mescid-i Aksâ'yı ilk yapan Hz. Davud'dur. Burada sözü edilen bereket hem dünyevî hem dînîdir. Çünkü Beyt-i Makdis ile çevresi (Filistin, Şam, Ürdün) peygamberlerin ibadet ettikleri ve vahye mazhar oldukları yörelerdir.

[2] Mirâç hadisesi hicretten bir yıl kadar önce (M. 621) meydana gelmiştir. Mirâç hususunda Hz. Peygamber sahih hadislerinde nasıl anlatmışsa aynen öyle iman ederiz. Bunun dışındaki muhakemeler imanı bozabilir. [bk. 17/60; 53/11-18]

2. Biz, Musa'ya Kitab verdik ve onu İsrâiloğulları'na: "Benden başkasını vekil (rab) edinmeyin." diyerek doğruluk rehberi kıldık.

3. Ey Nuh ile beraber (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Doğrusu o (Nuh), çok şükreden bir kuldu.

4. Biz, İsrâiloğulları'na Kitab'da (Tevrat'ta) şu hükmü bildirdik: "Siz o (mukaddes) yerde, mutlaka iki defa fesat (bozgunculuk) çıkaracaksınız[3] ve muhakkak surette, büyük bir kibirle çalım satacak (ve azgınlık yapacak)sınız."

[3] Birincide, Tevrat'ın hükümlerine karşı gelmeye başladılar ve Hz. Şa'yâ'yı öldürdüler. İkincide ise Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya'yı öldürdüler. Hz. İsa'yı da öldürmeye teşebbüs ettiler (Beydâvî).

5. İşte o iki (fesat)tan birincisinin (ceza) vakti gelince, size, çok kuvvetli birtakım kullarımızı gönderdik de evlerin aralarında (bile sizi yakalamak, esir etmek için) araştırdılar. (Bu da) yerine getirilmesi gereken bir vaad idi.[4]

[4] Çoğunluk bu olaya "Buhtunnasr" olayı demişlerdir. M.Ö. 586'da İsrailoğulları'nın âlimlerini öldürdüler. Tevrat'ı yaktılar ve onlardan yetmiş bin esir aldılar. Mescid-i Aksâ'yı tahrip ettiler. "Buhtunnasr (M. Ö. 604-561) II. Babil hükümdarıdır. el-Cüveynî (1028-1085), onun bu tahrip olayını, yahudilerin şeriat ahkâmına uymadıkları, bozuk işler yaptıkları ve mâbetlerine put diktikleri için yaptığını kaydetmektedir. (Cüveynî, s. 11)

6. (Tevbe ettikten) sonra size, onlara karşı tekrar (imkân ve galibiyet) verdik; mallarla, oğullarla yardım ettik ve sizi sayıca (evvelkinden) daha çok yaptık.

7. İyilik ederseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz. Şâyet kötülük ederseniz o da kendinizedir. Diğerinin (ceza) vakti gelince, yüzlerinizi (üzüntüden) kötü duruma sokmaları, birinci defa girdikleri gibi Mescid'e (Beyt-i Makdis'e) yine girmeleri ve bütün ele geçirdiklerini, yerle bir etmeleri için (size tekrar düşmanlar gönderdik).[5]

[5] **5** İkinci defa M.Ö. 168'de Romalılar tarafından yıkıldı. Kudüs M.S. 638 yılında Hz. Ömer tarafından fethedildi.

8. (Tevbe ederseniz) belki Rabbiniz size acır. Eğer (yine isyana) dönerseniz, biz de (sizi cezalandırmaya) döneriz. Biz cehennemi kâfirlere (çıkamayacakları) bir zindan yaptık.

9. Gerçekten bu Kur'an, (insanlara) en doğru olan yolu gösterir, sâlih ameller işleyen mü'minlere de kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler.

(İnsana dünya ve âhireti için en doğru yolu gösteren Kur'an olunca, artık gerçek müslüman, onun rehberliğinde, Hz. Peygamber'in önderliğinde doğru yolu bulur ve onda yürür. Müslüman ancak, Kur'an'a uygun bir düşünce ve yaşayış ile toplumsal çöküşten kurtulur. Hayatı ve yaptığı işler Allah'ın hükmüne ve rızasına uygun ve mükâfatına lâyık olur, yeniden medeniyetin yüksek katlarına ulaşır.) [bk. 2/2]

10. (Bu Kur'an) âhirete inanmayanlara da, kendileri için acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir.

11. İnsan, hayrı istediği kadar (bazen) şerri de ister. İnsan çok acelecidir.[6] [bk. 21/37]

[6] Her hatırına geleni sonunu düşünmeden hemen ister veya yapar (Beydâvî). [bk. 10/11]

12. Biz geceyi ve gündüzü (kudretimizi gösteren) iki âyet (delil) yaptık. Gece delili ayı sil(ip rahatlık için karanlık yap)tık, (arkasından da) gündüz âyetini (getirip) Rabbiniz'den bol nimet aramanız, yılların sayısını ve (vakitlerin) hesabını bilmeniz için aydınlatıcı yaptık. (Böylece biz) her şeyi genişçe anlattık. [bk. 25/61-62; 28/71-73; 36/37-38]

13. Her insanın amel[7]/hayat defterini boynuna astık (onu sevap günah, ne ile doldurursa doldursun). Kıyamet günü herkese onu, (önünde) açılmış olarak bulacağı bir kitap halinde çıkarırız. [bk. 52/16; 75/12-14; 99/7-8]

[7] Âyet-i kerîmedeki "tâir" lügatte kuş demek ise de, burada "amel" ile tefsir edilmiştir (Celâleyn). Hayr olsun şer olsun, insanların yaptığı bütün davranışları içine alır.

14. "Oku kitabını, bugün sana hesap görücü olarak kendi nefsin yeter!" (diyeceğiz).

15. Kim (Allah ve Resûlü'nün gösterdiği) doğru yola gelirse, ancak kendisi için doğru yola gelmiştir. Kim de saparsa, ancak kendi aleyhine sapmıştır. Hiçbir günahkâr, başkasının (işlediği veya onun günahına sebep olmadığı) günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edici değiliz. [bk. 16/25; 29/13-14; 35/18 ve krş. 39/71; 40/49-50; 67/8-9]

16. Biz, bir memleketi (zulüm, isyan ve taşkınlıklarından dolayı) helak etmek istediğimiz zaman, onun refahtan şımarmış (kendini yeterli görüp Allah'a ihtiyaç duymayan) elebaşılarına (tebliğcilerle ibadet ve itaati) emrederiz, onlar da fâsıklığa saparlar/dinî kuralları çiğnerler. Artık o (ülke)nin üzerine azap sözü hak olur. Derken biz de onu yerle bir ederiz. [bk. 6/123; 11/116-117; 23/63-64; 34/33-35]

17. Nuh'tan sonra nice asırlar(da insanlar)ı helak ettik.[8] Kullarının günahlarından haberdar ve görücü olarak Rabbin yeter. [krş. 21/11; 22/45]

[8] Hz. Nuh'un, kavmi helak olan ilk peygamber olduğuna işaret edilmektedir.

18. Kim (haram helal ayırmaksızın sadece) şu çabucak geçen (keyif verecek dünyalık şeyler)i isterse, dilediğimiz kimseye istediğimiz kadarıyla onu hemen veririz. Sonra ona cehennemi hazırlarız. Oraya kınanmış ve (rahmetimizden) kovulmuş olarak atılır. [bk. 11/15; 42/20]

19. Kim de inanarak âhireti(nin güzel olmasını) ister ve ona (lâyık) bir gayret ile çalışırsa, onların da çalışmaları takdir görür (karşılığı verilir).

20. Her birine; gerek (dünyayı isteyen) onlara, gerek (âhireti isteyen) bunlara Rabbinin ihsanından veririz, Rabbinin (dünyadaki) ihsanı (hiç kimseden) esirgenmiş değildir.

(Yüce Allah'ın mü'min veya kâfiri ayırmadan onlara dünyalık verişi, o verdiklerini ne amaçla kullandığından hesaba çekmek içindir. [bk. 102/8])

21. Bak, biz onların kimini kimine (rızıkta ve bazı hususlarda) nasıl üstün kıldık. Elbette âhiret, 'erişilecek dereceler' bakımından daha büyük, (kazanılacak) faziletler bakımından da (elbette) daha üstündür.

22. Allah ile beraber başka bir ilâh edinme![9] Sonra yerilmiş ve tek başına (bırakılmış olarak) oturup kalırsın.

[9] Hem Allah'a inanılıp hem de nefisten veya başkasından gelen emirler Allah'ın emirlerinden üstün tutulur, öne geçirilirse Allah ile beraber bir ilâh edinilmiş olunur. [krş. 1/4; 49/1]

23. Rabbin, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi ve anaya babaya ihsanı (iyiliği ve güzel davranmayı) emretti. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlığa erişirlerse, onlara "öf" (bile) deme! Onları azarlama ve onlara çok nazik (ve tatlı) söz söyle. [krş. 9/113; 31/14]

24. Onlara merhametten dolayı alçak gönüllülük kanadını indir ve: "Ey Rabbim! (Bunlar) küçükken beni (acıyıp) yetiştirdikleri gibi (sen de şimdi) onlara acı (ve esirge)." de.

25. Rabbiniz (onlara karşı) içinizde olanı en iyi bilendir. Eğer siz iyi (yaşayıp İslâm'a uyan) kimseler olursanız şüphesiz O, çok tevbe eden (ve itaatle kendisine yönelen)leri bağışlayıcıdır.

26. Akrabaya, yoksula, yolda kalmışa (iyilik ve yardımla) hakkını ver, (malını lüzumsuz yere) saçıp savurma!

27. Çünkü (malı) saçıp savuranlar,[10] şeytanın kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.

[10] Bu, İslâm'a uygun olmayan moda, zevk, eğlence, lüks, konfor ve benzerleri için harcama yapanların dikkat etmesi gereken bir âyettir.

28. Eğer (fakirlere verecek bir şeyin bulunmadığı için) Rabbinden umduğun bir rahmeti (bir rızkı) beklediğin sırada onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, bari onlara yumuşak söz söyle (de öyle gönder).

29. Elini boynuna bağlama (cimrilik yapma), onu büsbütün de açma (israfçı olma). Sonra kınanmış, pişman olmuş bir halde oturup kalırsın.[11]

[11] İsraf sadece malda değil, aklı, gücü, zamanı ve ömrü kötü kullanmada da olur. Hepsi pişmanlığa götürür ve sorumlu olunur.

30. Hiç şüphesiz, Rabbin dilediğine rızkı genişletir ve (dilediğine de) daraltır. Çünkü O, kullarından haberi olan, hakkıyla görendir.

31. Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin (onları çeşitli usullerle yok etmeyin). Onlara da, size de biz rızık veriyoruz. Doğrusu onları öldürmek büyük bir günahtır. [bk. 81/8-9 ve dipnot]

32. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o bir hayasızlıktır/yüz kızartıcı çirkin bir iştir ve (cehenneme götüren) çok kötü bir yoldur.[12]

[12] Zina, akıllı ve ergenlik (büluğ) çağına gelmiş olan erkek ve kadının, aralarında geçerli (meşru) nikah akdi olmadan (4/24) kendi arzularıyla cinsel ilişkide bulunmalarıdır. Yüce Allah, bu âyet-i kerîme ile, zinaya yaklaşmayı yani zinaya sevk eden yolları bile yasaklamıştır. Harama yönelen göz, dil/ağız, el gibi duyu organları sahibini zinaya yaklaştırmaya aracı olurlar. Bunları da haramdan korumak lazımdır; sorumlulukları vardır (17/34, 36/15). Peygamberimiz (sas.) bu organların da zinası olduğunu bildirmişlerdir. (Bk. Buhârî, Nur Sûresi Tefsiri 13. bab; Ebu Dâvûd "Libas" 32. bab.) Bir de "Zinanın çoğalması kıyamet alametlerindendir." buyurmuştur. (Buhârî (Tecrid), I, 16).

33. Allah'ın haram kıldığı canı, haklı/meşru (bir sebep) olmadıkça öldürmeyin. Kim haksızlığa uğramış olarak öldürülürse, biz onun velîsini (ölenin mirasçısını, kısas hakkını istemeye) yetkili kıldık. O da (kısasla) öldürme işinde (kendince daha fazlasını isteyerek) aşırı gitmesin. Çünkü kendisine (zaten) yardım edilmiştir.

34. Yetim malına da ergenlik çağına erişinceye kadar, ancak (o malı geliştirmek gibi) en güzel bir durum olmadıkça yaklaşmayın. Verilen sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz sorumluluk gerektirir. [bk. 4/2-6; 6/152]

35. Ölçtüğünüz zaman ölçüyü tam yapın, doğru (ve hassas) terazi ile tartın. Bu daha hayırlıdır, sonu da daha güzeldir. [krş. 83/1-5]

36. Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül; bunların hepsi ondan (o ardına düştüğün şeyden) sorumludur. [bk. 49/12]

37. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü sen ne yeri yarabilirsin (ne de) boyca dağlara erişebilirsin.

38. Böylesi kötü şeylerin hepsi,[13] Rabbinin katında hoş görülmeyen (davranışlar)dır.

[13] 22. âyetten itibaren yapılması yasaklananlar.

39. Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmet(ler)dendir. Allah ile beraber başka bir ilâh edinme (Allah yerine ona bağlanma); sonra kınanmış, kovulmuş olarak cehenneme atılırsın. [krş. 1/4; 9/31; 23/117]

40. (Ey müşrikler!) Rabbiniz, oğulları sizin için beğenip seçti de melekleri de kendisine kız çocukları edindi, öyle mi![14] Doğrusu siz, (vebali) çok büyük söz söylüyorsunuz. [krş. 16/57; 19/88-95; 43/15-18; 53/21-22]

[14] Müşrikler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır." diyorlardı.

41. Hiç kuşkusuz düşünüp öğüt almaları için biz, (bu ihtarları) şu Kur'an'da türlü şekillerde tekrar tekrar anlattık. Fakat bu, onlara, (haktan) uzaklaşıp kaçmaktan başka (bir şey) artırmıyor.

42. De ki: "Eğer dedikleri gibi O'nunla beraber birtakım ilâhlar olsaydı, o zaman onlar, Arş'ın sahibine (o ilâhları vasıtasıyla yaklaşmak, üstün mevkiler elde etmek için) mutlaka bir yol ararlardı."

(Nitekim Allah'ın emirlerine karşılık, kendi ilke ve emirlerini yürürlüğe koyan Firavun, Nemrut ve benzerleri de otoritelerine dayanarak ilâhlaşma gayreti içinde olmalarına rağmen, yine de Arş'ın sahibi Allah'a karşı aciz kalıp ölmüşlerdir.)

43. O (Allah), onların dediklerinden tamamen münezzehtir (uzaktır), çok yücedir, uludur.

44. Yedi (kat) gök, yer ve onların içindekiler O'nu tesbih eder. O'na, hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur.[15] Fakat (siz) onların tesbihlerini anlayamazsınız. Doğrusu O, Halîm'dir (cezaya acele etmez ve) çok bağışlayıcıdır. [bk. 22/18]

[15] Bütün kâinatın yapısını oluşturan atomların etrafında dönen çekirdekler de bu tesbih edenlere dâhildir.

45. Kur'an okuduğun zaman, seninle âhirete inanmayanların arasına gizli bir perde çekeriz.

46. (Ve) onların kalplerine (kötü niyetlerinden dolayı) onu anlamalarına engel olacak perdeler, kulaklarına da ağırlık koyduk. Kur'an'da Rabbini bir olarak andığın zaman, nefretle arkalarını dön(üp gid)erler. [bk. 39/45]

47. Onların, seni (Kur'an okuduğun zaman) dinlerken, ne sebeple dinlediklerini ve (kendi aralarında) fısıldaşırken de o zalimlerin: "Siz ancak, büyülenmiş bir adamın peşinden gidiyorsunuz." dediklerini biz çok iyi biliriz.

48. Bak (Resûlüm!) Sana (sihirbaz, kâhin, şair, mecnun diye) nasıl benzetmeler yaptılar da (bu yüzden) saptılar. Artık bir yol (bulmay)a güçleri de kalmadı.

49. Dediler ki: "Birtakım kemik (yığını) ve un ufak toz (halinde bir avuç toprak) olduğumuz zaman, biz mi yeni bir yaratılışla diriltilecekmişiz?" [bk. 36/77-78; 75/3; 79/10-12]

50-51. (Resûlüm!) De ki: “İster bir taş, ister bir demir (gibi) olun, ister gönüllerinizde (aklınızda ve tasavvurunuzda) büyüyen (dağlar gibi) bir yaratık (olun, Allah sizi âhirette diriltecektir).” Yine: “Bizi kim (orada) diriltip geri çevirecek?” diyecekler. De ki: “Sizi ilk defa yaratan (diriltip çevirecektir).” O zaman sana başlarını sallayacaklar da (alay ederek): “Ne zamanmış o?” diyecekler. De ki: “Belki de yakındır.” [bk. 30/27]

52. O gün (Allah) sizi çağıracak, siz de hemen hamdederek O’nun çağrısına (kabirlerinden koşarcasına) uyacaksınız ve (kıyametin dehşetinden dolayı kabirlerinizde) ancak pek az kaldığınızı zannedeceksiniz. [krş. 36/52]

53. (Mü’min) kullarıma söyle: “En güzel olan (söz)ü söylesinler.”[16] Çünkü şeytan aralarına fesat (ve kavga) sokar. Şeytan şüphesiz, insana apaçık bir düşmandır.

[16] Yani, “Habîbim! Mü’min kullarıma de: ‘Muhaliflere karşı delil göstermek istedikleri zaman, en güzel delilleri ileri sürsünler, sövüp saymaya ve hiddetlenmeye kalkışmasınlar.” demektir.

54. (Onlara söyleyeceğiniz en güzel kelime şudur:) “Rabbiniz sizi daha iyi bilir. Dilerse size merhamet eder, dilerse azap eder.”[17] (Resûlüm!) Biz seni onların üzerine (zorlayıcı) bir vekil olarak göndermedik.

[17] İki tırnak işareti arasına alınan bu söz, muhaliflere söylenecek en güzel sözün ilâhî bir örneğidir (Celâleyn).

55. Rabbin göklerde ve yerde olanları (ve hallerini) daha iyi bilir. Andolsun ki biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık, Davud’a da Zebur’u verdik.[18] [bk. 2/253]

[18] Burada Dâvûd (as.) ve Zebur’un zikredilmesi, hem ona kitap verildiğini hem de o kitapta Peygamberimiz’in ve ümmetinin bütün ümmetlerden efdal olduğunu kaydetmesi dolayısıyladır. Nitekim, 21/105 ve 24/55. âyetlerde bu husus açıklanmıştır (Beydâvî). [krş. 33/7; 42/13]

56. De ki: “O’ndan başka ilâh sandı(ğınız ve Allah yerine kendisine bağlılık gösterdi)klerinizi çağırın. Onların, sizden ne (bir) sıkıntıyı kaldırmaya ne de (onu sizden) çevirmeye güçleri yeter.” [bk. 27/59-63; 34/22]

57. Onların (Allah’a yaklaştırsın diye) yalvardıkları (Mesih, Üzeyr, melek ve diğerleri) ne varsa, (hepsi) kendileri (muhtaç olup salih amellerle) Rablerine yaklaşmaya vesile/yol ararlar; O’nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı korkunçtur. [krş. 5/35]

58. Hiçbir ülke yoktur ki kıyamet gününden önce orayı yok etmeyelim, yahut (günahkâr, inkârcı gidişinden dolayı) şiddetli bir azap ile cezalandırmayalım. Bu(nların hepsi), Kitab’da (Levh-i Mahfûz’da) yazılıdır. [krş. 11/100-101; 65/8-9]

59. (Sana) âyetler (mucizeler) göndermekten bizi alıkoyan, ancak öncekilerin onu yalanlamış olmasıdır. Biz Semûd kavmine de (inanmaları için) açık bir

mucize olarak o dişi deveyi verdik ve (onu öldürdüler de) bu yüzden (kendilerine) zulmettiler (helak oldular). Halbuki biz âyetleri ancak (helak için değil, âhiret azabından) korkutmak için göndeririz. [bk. 7/73; 11/64-65; 26/141-159]

60. Hani sana: "Şüphesiz Rabbin, insanları (ilmiyle, kudretiyle) kuşatmıştır." demiştik. (Geceleyin) sana gösterdiğimiz (Mirâç'taki) temâşâyı ve Kur'an'da lanetlenmiş olan (cehennemdeki zakkum isimli) ağacı, ancak insanlara bir imtihan olarak meydana getirdik. Biz onları (bu ağaçla) korkutuyoruz. Fakat bu, onların (inatlarından dolayı) daha da azgınlıklarını artırıyor.

61. Hani vaktiyle meleklere: "Âdem'e (kudretim için) secde edin." demiştik de hemen secde ettiler, yalnız şeytan etmedi: "Ben çamurdan yarattığın kimseye hiç secde eder miyim?!" dedi. [bk. 2/30-34; 7/12; 38/76]

62. "Şu bana üstün kıldığına baksana! Eğer kıyamet gününe kadar beni (öldürmez) ertelersen, Andolsun ki onun soyunu, birazı hariç, hükmüm altına al(ıp azdır)acağım." dedi. [bk. 15/40; 38/82-83]

63. (Allah da): "Çekil git, artık onlardan kim sana uyarsa, muhakkak ki cehennem, tam bir ceza olarak sizin cezanızdır." buyurdu. [bk. 7/18]

64. "Onlardan gücünün yettiği kimseyi, sesinle (ayartmanla, şehvet içeren çalgılarla günaha kaydırabilirsen) kaydır;[19] atlı ve yaya bütün kuvvetlerini üzerlerine topla; mallarda ve evlatlarda onlara ortak ol,[20] onlara (aldatıcı şeyler) vaad et. Zaten (bilirim ki sen) şeytan[21] onlara aldatmadan başka (bir şey) vaad etmez(sin). (krş. 4/118-119, 7/16-17)

[19] Bu sebeple, düşünce ve hareket bakımından harama sevkeden gizli ve âşikâr her türlü ses şeytânîdir.

[20] Halis mü'minler, mal kazanma ve harcamada, çocuk sahibi olma ve yetiştirmede, şeytanın ortaklığına mânî olurlar.

[21] Şeytan, "Benim saptırmamdan sana bağlı/halis kulların hariçtir." der. (38/82-83)

65. "Doğrusu benim (gerçek) kullarım üzerine senin (hiç) bir tesir gücün yoktur. Vekil olarak (onlara) Rabbin yeter."

66. Rabbiniz, bol nimetinden (rızık) aramanız için, denizde gemileri yürütendir. Şüphesiz O, size karşı çok merhametlidir.

67. Denizde bir musibete (bir tehlikeye) maruz kaldığınız zaman, O'ndan başka tapındıklarınız (zihninizden) kaybolur. (Artık yardımı Allah'tan istemeye başlarsınız.) Fakat O, sizi karaya çıkarıp kurtarınca, yine yüz çevirirsiniz. Şu insanoğlu çok nankördür! [bk. 16/53]

68. (Allah'ın) kara tarafında iken (sizi) yere batırmasına veya üzerinize taşlar yağdıran bir kasırga göndermesine karşı bir güvenceniz mi var? (Bunlar

başınıza geldikten) sonra kendinize hiçbir koruyucu bulamazsınız. [krş. 67/16-17]

69. Yahut, sizi bir kere daha oraya (denize) döndürüp inkâr etmeniz sebebiyle, üzerinize kırıp geçiren bir fırtına gönderip sizi boğmayacağı konusunda güvenceniz mi var? (Bunlar başınıza geldikten) sonra, kendinize hiçbir yardımcı (ve koruyucu) bulamazsınız.

70. Gerçekten biz, Âdemoğlu'nu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde (bineklerle) taşıdık, onlara güzel/temiz/helal şeylerden rızık verdik ve hakikaten onları yarattıklarımızdan pek çoğuna üstün kıldık.[22]

[22] İbni Abbas (ra.) diyor ki: "Birçok hayvan yiyeceğini eğilerek ağzı ile yer, insan ise yemeğini eli ile ağzına götürür." İnsanlar yerken başkasını da düşünür, hayvanlar yerken başkasınınkini de (yemeyi) düşünür. Allah katında mü'min, meleklerden şereflidir. Meleklerde şehvetsiz akıl, hayvanlarda akılsız şehvet, insanlarda akıl ve şehvet birlikte vardır. Üstünlük hem cismânî hem ruhânîdir. Cismânîde müslüman ve kâfir eşittir. Ruhânî üstünlük ise, peygamberlere, velîlere ve mü'min kullara has olarak farklılıklar arz eder (Beydâvî).

71. O gün (kıyamet)te insanların hepsini önderleriyle çağıracağız; kimin kitabı (amel defteri) sağından verilirse onlar, kitaplarını (sevine sevine) okurlar ve kıl kadar bir haksızlığa uğratılmazlar. [krş. 18/49; 45/28-29]

(İnsanlardan kimi peygamberlerin önderliğinde Allah'ın emrine uygun yaşamış kimi de yaşantıları Allah'ın emirlerine muhalif olan önderlerin/liderlerin peşinden gitmişler, onlara bağlanmışlar, hatta onları tabulaştırmışlardır. Yüce Allah hem bu tür liderlere hem de onlara tabi olanlara iki kat ceza vereceğini âyetlerde açıklamıştır. [bk. 2/165-167; 7/38; 33/66-68; 37/22-35; 38/59-61] Kıyamette, "Her kim dünyada neye tapmış/bağlanmış ise onun peşinden gitsin." denecek. Tâğûta bağlananlar da onların peşinden gidecek.) [bk. Buhârî, "Rikak" 52]

72. Kim bu dünyada (hakikatlere) kör ise, o, âhirette de kördür; hatta, yol bulmadaki şaşkınlığı daha da beterdir.

(Onlar, İslâm'ın yolunu bırakıp kendilerine hoş gelen küfrün, şirkin ve batılın yolunu seçtiler ve onun içerisinde bocalayıp durmaktadırlar.) [bk. 2/15-16; 20/124-127]

73. Onlar, bize karşı sana vahyettiğimiz şeyden başka bir şey uydurman için az kalsın seni fitneye düşürecekler (kendi uydurdukları bazı kuralları sana kabul ettirecekler) ve o takdirde seni dost edineceklerdi. [krş. 6/56; 109/1-6]

74. Şâyet, seni (hakta) sabit kılmasaydık, onlara birazcık meyledecektin.

75. O takdirde, hem hayatın hem de ölümün (azab)ını sana kat kat tattırırdık. Sonra bize karşı kendin için hiçbir yardımcı bulamazdın.

76. (Resûlüm!) Seni (dâvandan vazgeçiremeyince) yurdun (olan Mekke')den çıkarmak için seni tedirgin etmek üzeredirler; ama o takdirde, kendileri de senin ardından pek az kalacak (ve helak olacak)lar.[23]

[23] Nitekim Hz. Peygamber'in hicretine sebep olan azgınlar, Bedir gazvesinde helak olmuşlardır. [bk. 52/42]

77. Senden önce gönderdiğimiz peygamberler(i dışlayanlar) hakkındaki (ilâhî) kanun (bu)dur. Sen bizim sünnetimizde asla bir değişiklik bulamazsın.

78. Güneşin (tepe noktasına gelip) kaymasından, gecenin kararmasına kadar (öğle, ikindi, akşam, yatsı vakitlerinde) namaz kıl; sabah namazını da[24] (öylece kıl). Çünkü sabah namazı (için, o vakitte birleşen gece ve gündüz melekleri tarafından) şâhitlik edilir. [Beş vakit namaz için ayrıca bk. 11/114; 30/17-18]

[24] "Kur'âne'l-Fecr" sabah namazı demektir.

79. Gecenin bir kısmında (uyan,) sana mahsus bir ilave olarak gece namazı (teheccüd) kıl. Rabbinin (böylece) seni övülmüş bir makama[25] gönder(ip orada oturt)ması muhakkaktır.

[25] Âyet-i kerîmedeki "makâmen mahmûden" lafzı Peygamberimiz için şefaat makamıdır (Beydâvî). Yine âyetteki "asâ" lafzı Arapça'da, "belki, umulur ki" anlamına gelirken, burada Allah'a nisbet edildiğinden "muhakkak" diye tercüme edilir.

80. De ki: "Yâ Rabbi! (Hicretle gireceğim yere) beni doğruluk (ve hoşnutluk) üzere dahil et. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk (ve hoşnutluk) çıkışıyla çıkar. Bana tarafından yardım edici bir kuvvet (iktidar) ver."

81. De ki: "Hak geldi, batıl yok oldu." Çünkü batıl, daima yok olmaya mahkumdur. [bk. 34/49]

(İslâm'a uygun olmayan her inanç, her fikir ve hareket Allah katında batıldır; geçersizdir. İslâm'ın nuruyla aydınlananlar küfür karanlığından kurtulurlar. Çünkü karanlığı gideren ancak ışıktır. Peygamberimiz Mekke'nin fethi günü 360 putu asâsıyla iterken bu âyeti okumuştur.) [krş. 21/18]

82. Biz Kur'an'dan, inananlar için, şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz.[26] (Kur'an) zalimlerin de (inkârlarından dolayı) ancak ziyanını artırır. [krş. 10/57; 41/44]

[26] Hem ruhânî marazlara, hem de cismânî hastalıklara şifadır (Beydâvî).

83. İnsana nimet verdiğimiz zaman o, (buna rağmen şükür ve taatten) yüz çevirir ve 'büyüklük taslayıp uzaklaşır'. Ona bir zarar dokununca da pek ümitsiz olur.[27] [krş.10/12; 11/10-11; 41/50-51]

[27] Artık bol bol duaya başlar.

84. De ki: “Herkes kendi yapısına (ve huyuna) göre hareket eder. Rabbiniz de kimin en doğru yolda olduğunu daha iyi bilir.”

85. (Resûlüm!) Sana ruh(un ne olduğun)u sorarlar. De ki: “Ruh, Rabbimin emrinden (yarattığından bir şey)dir. Size (ona ait) ilimden ancak pek az bir şey verilmiştir.”

(Ruh, insanın hayat kaynağıdır. Her ne kadar görünmese de varlığı inkâr edilmeyenlerdendir. Yaratan Rabbimiz, onun mahiyetini bildirmemiş denmektedir. Uzun yıllar psikoloji ve psikanaliz çalışmalarıyla da bilinememiştir. Ancak onun varlığını tezahürlerinden ve vücut makinesini çalıştırmasından anlıyoruz.)

86. Andolsun ki biz dilersek, sana vahyettiğimizi giderir (senin hâfızandan siler)iz. Sonra bize karşı, bu hususta kendine bir vekil (yardımcı) da bulamazsın.

87. (Böyle olmayışı, ancak) Rabbinin sana merhameti dolayısıyladır. Çünkü O’nun sana olan lütfu[28] pek büyüktür.

[28] Peygamberlik, Kitab, hikmet vd.

88. De ki: “Andolsun ki (bütün) insanlar ve cinler, şu Kur’an’ın benzerini (yapıp) getirmek için toplansa, birbirine arka çık(ıp yardım et)seler yine de onun benzerini getiremezler.” [krş. 2/23-24; 10/38; 11/13]

89. Hiç şüphe yok ki biz, bu Kur’an’da insanlara her bir misali türlü şekillerde açıkladık. Yine de insanların pek çoğu,inkârcılıkta direndiler.

90. Dediler ki: “Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça biz sana asla inanmayız!

91. “Ya da, senin hurma ve üzüm bağların olup aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmalısın.

92. “Veya, senin iddia ettiğin gibi, göğü üzerimize parça parça düşürmelisin[29] veya Allah’ı ve melekleri kefil (olarak karşımıza) getirmelisin.”

[29] Burada 34/9. âyete işaret edilmektedir.

93. “Yahut da, altından bir evin olmalı veya göğe çıkmalısın. Bize okuyacağımız bir kitap indirmedikçe (göğe) çıkmana da asla inanmayız!” De ki: “*Fesübhânallâh* (aman yâ Rab!) Ben sadece peygamber olan bir insan değil miyim? (Bunları ancak, Allah dilerse yaparım, O’nun da şânı ne yücedir.)” [bk. 25/7-9; 26/187]

94. Kendilerine doğru yol rehberi (Kur'an) geldiği zaman, insanların iman etmelerine ancak: "Allah bir insanı mı peygamber gönderdi?" demeleri mânî oldu.

95. De ki: "Eğer onlar, yeryüzünde sakin sakin yürüy(üp dolaş)an melekler olsaydı, elbette biz de onlara (kendileri gibi) gökten melek bir peygamber gönderirdik." [bk. 6/9]

96. De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. Hiç şüphesiz O, kullarından haberi olan, (onları) görendir." [bk. 6/19]

97. Allah (niyet ve ameline göre) kime hidayet ederse, doğru yolda olan odur. Kimi de (içinde bulunduğu) sapıklıkta bırakırsa artık sen onlar için, O'ndan başka bir yardımcı asla bulamazsın. Kıyamet günü biz onları kör, dilsiz ve sağır olarak yüzü koyun toplayıp süreriz (haşrederiz).[30] Varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi (etlerini yakıp bitirip) sönmeye yüz tuttukça (etlerini tazeler) ateşin kızgın alevini artırırız. [krş. 20/74; 25/14; 87/13]

[30] "Nahşuru" kelimesine burada "sevk" anlamı da verilmektedir (Mukâtil, s. 68).

98. İşte bu onların cezasıdır. Çünkü onlar âyetlerimizi inkâr ettiler ve: "Bir kemik yığını ve ufalanmış kırıntı haline geldikten sonra hakikaten biz mi yeni bir yaratılışla dirilecekmişiz?" dediler.

99. Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah'ın kendilerinin benzerini yaratmaya kâdir olduğunu görmediler mi? (Allah) onlar için (geleceğinden) asla şüphe edilmeyen bir vade koymuştur. Böyle iken zalimler ancak küfürde direndiler. [bk. 36/81-82; 40/57]

100. De ki: "Şâyet, Rabbimin rahmet hazinelerine sahip olsaydınız, o zaman harcama(kla tükenir) korkusuyla, kesinlikle yine tutar (cimrilik eder)diniz." Zaten insan çok cimridir. [krş. 70/18-19]

101. Andolsun ki biz, Musa'ya açık açık dokuz âyet (mucize ve delil)[31] vermiştik. İşte İsrâiloğulları'na sor. (Musa, mucizelerle) onlara geldiği zaman, Firavun ona: "Ey Musa! Muhakkak ki ben seni büyülenmiş zannediyorum." dedi.

(İbni Abbas'ın rivayetine göre, mucizeler şunlardır: Asânın ejderha oluşu, elin ışık vermesi, çekirge istilası, ekin biti, kurbağa, kan, taştan suyun fışkırması, denizin yarılması, Tûr'un kaldırılması.)

[31] Bu dokuz mucize ve delil için bk. 10/75 ve dipnotu; 27/12.

102. (Musa) dedi ki: "(Ey Firavun!) Pek iyi bilirsin ki bunları, birer ibret (belge) olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başkası indirmemiştir. Ey Firavun! Ben de seni(n) kesinlikle helak edilmiş (olacağını) zannediyorum."

103. Derken (Firavun) onları, yer yüzünden silip atmak (kökünü kazımak, yok etmek)[32] istedi. Biz de onu ve beraberindekileri hep birlikte suda boğduk.

[32] Firavun ve benzerleri, her devirde mü'minlere karşı bu davranışları tekrarlamışlardır.

104. Bundan sonra da İsrâiloğulları'na: "(Artık) oturun o yerde, âhiret vaadi (kıyamet) geldiği zaman, sizi (onlarla) derleyip bir araya getireceğiz." dedik.

105. Biz onu (Kur'an'ı) ancak hak olarak indirdik. O da hak (ve hakikat) olarak indi. Seni de ancak (sevâbımızın) müjdeleyici(si) ve (azabımızı haber veren) uyarıcı olarak gönderdik.

106. Yine biz, Kur'an olarak onu, insanlara sindire sindire (ve ağır ağır) okuman için (âyet âyet, sûre sûre) ayırıp (gerektikçe) peyderpey indirdik. [bk. 25/32]

107. De ki: "İster ona inanın, ister inanmayın. Şu gerçektir ki ondan (Kur'an'dan) önce ilim verilenler(den Ehl-i Kitab mü'minleri), kendilerine o (Kur'an) okunduğu zaman (derhal) yüzüstü[33] secdeye kapanırlar."

[33] Âyette geçen "el-ezgân" "çeneleri" kelimesi mecâzî anlamıyla "yüzüstü" diye ifade edildi.

108-109. "Rabbimizin şânı yücedir. Şüphesiz Rabbimizin (bildirdiği her) vaadi, mutlaka yerine getirilmiştir." derler. Ağlayarak yüzleri üstüne (***secde***ye) kapanırlar ve (Kur'an dinlemek) onların saygısını artırır.[34] [bk. 47/17; 41/44]

[34] Bazıları secdenin 107. âyette olduğunu kaydetmişse de çoğunluk tarafından 109. âyetin sonunda yapılması belirtilmiştir (Zebîdî, III, 352). [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

110. De ki: "İster 'Allah' diye dua edin, ister 'Rahmân' diye; hangisi ile dua etseniz, nihayet en güzel isimler O'nundur."[35] Namazda sesini pek yükseltme, pek de (duyamayacak kadar) kısma, bu ikisinin arasında bir yol tut. [bk. 25/60; 59/22-24]

[35] Müşrikler, Hz. Peygamber'in "Yâ Allah! Yâ Rahmân!" diye dua edişini, onun da kendileri gibi, Allah'ın yanında başka ilâhlara dua ettiği şeklinde yorumlamak istemişlerdi. Bu âyet, bunun böyle olmadığını bildirdi.

111. "Hiçbir çocuk edinmeyen, mülkünde (hâkimiyetinde) ortağı olmayan, acizliği olmadığından dolayı da bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah'a hamdolsun." de ve O'na tekbir getir (büyüklüğünü ilan et). [krş. 2/116, 5/17, 72-73; 4/100, 171]

18. Kehf Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 110 âyettir. İçinde mağaraya sığınanların bahsi de geçtiği için bu ismi almıştır. 28. âyetin Medine döneminde indirildiği rivâyet edilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4. Allah'a hamdolsun ki kulu (Muhammed *aleyhisselâm*)a, içinde hiçbir eğrilik bulunmayarak ve sağlam bir düstur olarak bu Kitab'ı; hem kendi tarafından gelecek şiddetli bir azapla (inkârcıları ve günahkârları) korkutsun, hem sâlih amel (sevaplı iş)ler işleyen mü'minleri (en) güzel bir mükâfat olan (ve) içinde ebedî kalacakları cennetle müjdelesin, hem de: "Allah çocuk edindi." diyenleri (korkutup) uyarsın diye indirdi.

5. (Allah bir oğul edindi diyenlerin) buna dair ne kendilerinin ne de atalarının hiçbir bilgisi yoktur. (Oysa) bir kelime olarak ağızlarından çıkan (şey) ne dehşetli (bir söz)![1] (Hakikatte) onların söyledikleri ancak yalandan ibarettir!

[1] "Kebûra" fiili burada taaccüb anlamındadır (Elmalılı, VI, 4927).

6. Bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, onların peşlerinden üzüntüden neredeyse kendini helak edeceksin! [bk. 15/97; 26/3]

7. Şüphesiz biz yeryüzünde olan şeyleri, onun üzerinde ziynet/süs yaptık. Böylece insanların hangisinin amel bakımından daha güzel olduğunu denemek istedik. [krş. 21/35; 67/2]

8. Biz elbette o yeryüzündekileri (bir gün) kupkuru bir toprak haline getireceğiz.

9. (Bu böyle iken, Ey Resûlüm!) Yoksa sen sadece Ashâb-ı Kehf'i ve Rakîm'i (Mağarada uykuda kalıp kitâbede isimleri yazılı olanları) mı bizim şaşılacak âyetlerimizden sandın?

(Kuruyan yer ve bitkilerin yeniden canlanması yanında, Ashâb-ı Kehf hikayesinin ehemmiyete şâyân bile olmadığına işaret buyurulmaktadır.[2]

(Aşağıdaki âyetler (10-29) toplumun aleyhte tavrına rağmen fıtratın ve imanın gereğini yapan gençlerden bahsediyor.)

[2] Beydâvî; Celâleyn.

10. Hani o genç yiğitler mağaraya sığınıp: “Ey Rabbimiz! Bize tarafından bir rahmet ver ve işimizde bizim için bir kurtuluş yolu (ve başarı) hazırla.” demişlerdi.

11. Bunun üzerine mağarada, nice yıllar onların kulaklarına (perde) vurduk (derin uykuya daldırdık). [bk. 18/25]

12. Sonra (uykuda ne kadar kaldıkları hakkında ihtilaf eden) iki taraftan hangisinin süreyi daha iyi hesap ettiğini belirtelim diye onları uyandırdık.

13. Biz sana (şimdi) onların haberlerini doğru olarak anlatıyoruz: Doğrusu onlar Rablerine inanmış birtakım genç yiğitlerdi. Biz de onların hidayetini (iman güçlerini) artırmıştık.

14. Onların kalplerini (sebat ve metanetle hakka) bağlamıştık da o zaman (putlara/put heykellere tapmayı reddederek, kral Dekyanus’un önünde takiyye yapmayarak)[3] ayağa kalkıp: “Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir. Biz O’ndan başkasına asla ilâh diye yalvarmayız. (Onun sözünü Rabbimiz Allah’ın sözünden üstün tutmayız. Böyle yapmazsak) o zaman haktan uzak, (pek saçma) bir söz söylemiş oluruz.” dediler.

(Bunlar kula değil, Allah’a kul olarak hürriyete ve bu uğurda ölerek de ölümsüzlüğe ulaştılar ve Allah’ın korumasıyla dokunulmazlık kazandılar.)

[3] Dekyanus M.S. 141-151 yılları arasında Efes’te hüküm sürmüştür.

15. “Şu bizim kavmimiz var ya, O’ndan başka birtakım ilâhlar edindiler. Onlar(ın gerçek olduğun)a dair bir delil getirseler ya! Artık Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir?”

16. (O gençlerden biri diğerlerine şöyle demişti:) “Mâdem ki siz onlardan ve Allah’tan başka taptıkları şeylerden ayrıldınız, o halde mağaraya (girip) sığının ki Rabbiniz size rahmetini yaysın ve (bu) işinizi size uygun ve yararlı olarak hazırlasın.”

17. (Onlar uyurken baksaydın) güneşi görürdün ki; doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına meyleder, battığı zaman da sol yanından onları kesip geçerdi (onlara değmezdi). Halbuki onlar, o (mağara)nın açık (ve geniş) bir yerindeydiler. Bu, Allah’ın (ibret alınacak) âyetlerinden (delillerinden)dir. Allah kimi doğru yola iletirse, o artık doğru yolu bulmuştur. Kimi de (kendi amelinden dolayı) sapıklıkta bırakırsa, artık onun için asla yol gösteren bir dost bulamazsın.

18. Onlar uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Biz onları (yerde uyuduklarından dolayı bası yaraları oluşmaması için) gâh sağa ve gâh sola çevirdik. Köpekleri de iki kolunu (ön ayaklarını mağaranın) girişine doğru

uzatmış (yatmaktay)dı. Onlarla aniden karşılaşıverseydin, mutlaka dönüp kaçardın ve için korkuyla dolardı.

19. İşte böylece, aralarında (hallerini birbirlerine) sorsunlar diye onları dirilttik (uyandırdık); içlerinden bir sözcü: "Ne kadar kaldınız?" dedi. "Bir gün veya günün bir parçası kadar (eğleştik)." dediler. (Diğerleri de) dediler ki: "Rabbiniz ne kadar kaldığınızı daha iyi bilendir. Şimdi siz, birinizi bu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın hangi yiyecek daha temiz (ve iyi ise) ondan size bir azık getirsin. Ayrıca çok nazik (ve tedbirli) davransın, sakın siz(in bulunduğunuz yer)i hiç kimseye sezdirmesin!"

20. "Çünkü, onlar sizi ele geçirirlerse, ya taşla öldürürler ya da (zorla kendi) dinlerine döndürürler. Bu takdirde asla kurtulamazsınız."[4]

[4] Nitekim, çarşıya yiyecek almak için gönderilen genç, Efes'e inip üzerinde Kral Dekyanus'un adı bulunan paraları verince, bu paranın bir hazine buluntusu olduğundan ve kendisinden şüphelenen dükkân sahibi, bazı komşularını da çağırıp bunu Kralın yanına götürdü. Onlar bunun ve arkadaşlarının Hz. İsa'nın peygamber olduğuna inanan halis ve gerçek anlamda hıristiyan oldukları ve bundan dolayı putlara saygı gösterisi yapmaktan, O'na tapmaktan kurtulmak için mağaraya sığındıklarını anladılar. Bunun üzerine beraberce mağaraya gittiler, onlarla da konuştular ve onların 300 yıl kadar uyuduklarını anladılar. Bu sırada onlar bu gelen hıristiyan kardeşlerini selamlayarak yere uzandılar, tekrar uykuya dalar gibi ruhlarını teslim ettiler. Kral da onları oraya gömüp üzerlerine mescid gibi bir yer yaptı (Beydâvî; İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 413). Bu olay aynı zamanda öldükten sonra -âhirette- dirilmenin açık bir örneğidir. Buradan şöyle bir mesaj daha çıkartılabilir: Bu yiğit insanları, tevhîde inanıp, şirke ve putçuluğa karşı durmalarından dolayı bir hikmet üzere uyutan Rabbimizdir. Sonra onları ibret olarak uyandırıp öldüren de O'dur. Ama nice insanlar vardır ki dünya olayları, sistemler, nefislerinin heva ve hevesleri, şeytan ve dostları onları Allah'a kulluktan yana ölene kadar uyutmaktadır. Uyanık olanlara ve uyananlara ne mutlu!

21. Bu şekilde, (insanları) onların durumundan haberdar ettik ki bu sayede, Allah'ın (diriltme) vaadinin gerçek olduğunu ve kıyamet(in kopmasında) da hiçbir şüphe bulunmadığını bilsinler. Nihayet, (onları bulan halk kendi aralarında) onlar hakkında ne yapacaklarını tartışıyorlardı. Bazıları: "Onların hatırasına bir anıt yapın. (Biz onların gerçek durumunu bilemeyiz.) Rableri onları daha iyi bilir." dediler. Onların durumuna dair (tartışmayı) kazananlar: "Mutlaka onların üstünde bir mescid edineceğiz." dediler. (Mağaranın kapısı önüne bir mescid yaptılar.)

22. Onlar (Ashâb-ı Kehf'in sayıları hakkında): "Üçtür, dördüncüleri köpekleridir." diyecekler; "beştir, altıncıları köpekleridir." diyecekler. (Bu sözler) bilinmeyen hakkında tahminde bulunmak[5]/kafadan atmaktır. (Kimileri de): "Yedidir, sekizincileri köpekleridir." derler. De ki: "Rabbin onların sayılarını en iyi bilendir. Onları pek az kimseden başkası[6] bilmez. O halde bunlar hakkında, (Kur'an'da açıklanan) bir tartışmadan başka, (derinliğine) bir tartışmaya girme! Bunlar hakkında onlardan hiçbirine (görüş) sorma!"

[5] İbni Kuteybe, s. 266

[6] İbni Abbas, "İşte ben o 'pek az'ın içindeyim." demiş ve onların yedi kişi olduğunu söylemiştir (Beydâvî).

23-24. İnşallah (Allah dilerse/Allah izin verirse) demeksizin, asla, hiçbir şey için: "Ben yarın bunu mutlaka yaparım." deme![7] Unuttuğun zaman da (yine inşallah diyerek) Rabbini an ve: "Umarım ki Rabbim beni, bundan daha isabetli (bir) doğruya ulaştırır." de.

[7] Kureyş müşriklerinden bir grup, peygamberliğini öğrenmek için Resûlullah'a ruh, Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn hakkında sualler sormuşlardı. O da konu ruha gelince, "Yarın cevap veririm." demişti, "İnşallah" dememişti. İşte buradaki bir ifade hatasından dolayı 15 gün vahiy kesilmiş, Efendimiz (sas.) hakkında, "Onu Rabbi unuttu." demişlerdi. Sonra bu âyetler ve bu sûrenin 9-25, 83-98 arası âyetleri ile Duhâ sûresi indi (Elmalılı, IV, 3198, 3217-3218).

25. Onlar, mağaralarında üç yüz yıl kadar kaldılar; (bazıları) dokuz (yıl) da ilave ettiler.[8]

(Ehl-i Kitab'dan bazıları böyle dedi. Allahu Teâlâ aşağıdaki beyanı ile onların bu iddiasını reddetti.)

[8] Buna göre bu süre/müddet, güneş takvimine göre 300, ay takvimine göre 309 senedir. Bu kadar zaman uyuma akılperestlere aykırı gelir. Fakat Allah'ın kudretine inananlar için hiç de aykırı değildir (Çantay, II, 358).

26. De ki: "Allah, (onların) ne kadar kaldıklarını daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybı(nı bilmek) O'na mahsustur. O, ne güzel gören ve ne güzel işitendir! Onların (yerde ve gökte olanların), O'ndan başka dostu (ve yardımcısı) yoktur. O, hükmüne/hâkimiyetine hiç kimseyi ortak etmez."

27. (Resûlüm!) Rabbinin Kitabı'ndan sana vahyedilenleri oku. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O'ndan başka da asla sığınılacak (bir mercî) bulamazsın.

28. Sabah akşam rızasını dileyerek Rablerine yalvaranlarla beraber candan sabret. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan (fakir mü'minlerden) ayırma (onları gözardı etme). Kalbini bizi anmaktan gafil bıraktığımız; kendi "hevasına/arzu ve hevesine" uyan ve işi (hep emirlerimize karşı isyan ve) taşkınlık olan kimseye de itaat etme!

(Zengin ve ileri gelen bazı müşrikler, Resûlullah'tan, fakir mü'minleri yanından kovması şartıyla kendisiyle görüşeceklerini söylediler. Yukarıdaki âyet bunun üzerine nâzil oldu.) [bk. 6/52; 20/16; 68/8-14; 76/24]

29. De ki: "Hak (olan bu Kur'an) Rabbinizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen de küfre sapsın (kâfir olsun)."[9] Şüphesiz biz (kâfir olan bu) zalimlere, duvarları kendilerini (çepeçevre) kuşatan bir ateş hazırladık. Şâyet onlar (susuzluktan feryat ederek) yardım isterlerse, (kendilerine) erimiş maden gibi yüzlerini kavuran bir su ile yardım edilir. O ne kötü bir içecektir ve (o ateş) ne fena dayan(ılıp oturul)acak yerdir!

[9] Yüce Allah, iman ve küfrü seçme konusunda, insanları hür bıraktığını bu âyette açıklamıştır. [krş. 2/256; 76/3]

30. Doğrusu iman edip de sâlih (sevaplı) amel işleyenlere gelince, elbette biz, ameli güzel olanın mükâfatını asla zâyi etmeyiz.

31. İşte bu kimseler için, alt tarafından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bileziklerle bezenecekler, (altın ve gümüş işlemeli) ince ipekten, kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekler. Tahtlar üzerine yaslan(ıp

otur)acaklardır. O ne güzel mükâfat, ne güzel yaslana(rak oturula)cak yerdir! [krş. 25/75-76; 35/33]

32. Onlara (şu) iki adamı misal ver: Biz onların birine iki üzüm bağı lütfetmiş, etraflarını hurmalarla çevirmiş ve ikisinin arasında da ekin (ve meyvelik) bitirmiştik.

33. Her iki bağ da (her sene) yemişlerini vermiş, hiçbir şeyi eksik bırakmamıştı. Onların (iki bağın) arasından bir de ırmak akıtmıştık.

34. Onun (başka) serveti de vardı. Bu yüzden arkadaşı ile konuşması sırasında: "Benim malım ve servetim seninkinden daha çoktur ve (ayrıca) maiyyetim bakımından da senden daha itibarlıyım." dedi.

35. (Böylece) o (zenginliğiyle övünen kimse), kendisine zulmederek, (inkârcı bir halde) bahçesine girdi: "Bunun hiçbir zaman batacağını zannetmiyorum." dedi.

36. "Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Buna rağmen ben, Rabbime döndürülürsem bunun yerine, elbette bundan daha iyisini bulurum." dedi.

37. Onunla konuşmakta olan arkadaşı da, ona dedi ki: "Seni (önce) topraktan, sonra bir nutfe (sperm)den yaratıp sonra da sana adam biçimi veren (Allah')ı inkâr mı ediyorsun?"

38. "Fakat (ben inanıyorum ki) O Allah benim Rabbimdir; ben Rabbime hiç kimseyi ortak tutmam."

39-40-41. "Bahçene girdiğin zaman, '*Mâşaallah, lâ kuvvete illâ billâh* (bu Allah'ın dilediğidir, Allah'tan başka hiçbir kuvvet yoktur!)' demeli değil miydin? Üstelik beni, mal ve evlat bakımından kendinden daha aşağı görüyorsun. Umulur ki Rabbim bana senin bahçenden daha iyisini verir, o (seninki)nin üzerine gökten bir afet indirir, o da kaskatı kaypak bir toprak oluverir yahut suyu yere çekilir de artık onu bir daha elde edemezsin." [krş. 57/20]

42. Nitekim o (inkârcı)nın serveti kuşatıl(ıp ürünü helak edil)di, çardakları çökmüş halde (görünce), o (bahçe)nin uğrunda harcadıklarına karşı avuçlarını ovuşturmaya başladı ve: "Keşke ben, Rabbime hiçbir şeyi ortak koşmasaydım." dedi. [krş. 68/17-31]

(Çünkü o, mal ve mevkiinin geçici olduğunu ve bir anda yok olacağını düşünmemiş ve Allah'ı egemen kabul edip O'na sığınmamıştı. Buna karşılık malına güvenerek gururlanmış, büyüklenmişti.)

43. Ona Allah'tan başka yardım edecek bir topluluk da yoktu. Karşı koy(up kendisini kurtar)amadı da.

44. İşte böyle bir durumda koruyuculuk ve hâkimiyet, yalnız hak olan Allah'a mahsustur. Sevap verme bakımından en hayırlı O'dur, sonuçlandırma bakımından da en hayırlı yine O'dur.

45. Onlara dünya hayatının misalini şöyle anlat: O (dünya hayatının durumu) tıpkı, semadan indirdiğimiz su ile yeryüzü bitkilerinin birbirine karışması (sulanıp güzelleşmesi) ve sonunda (o bitkilerin kuruyup) rüzgarların savurduğu çöp kırıntısı haline gelivermeleri gibidir. Allah, her şeyin üstünde bir kudret sahibidir. [bk. 10/24; 39/21; 57/20]

46. Mal ve oğullar, (geçici) dünya hayatının ziynetidir. Bâkî kalacak olan sâlih ameller[10] ise, Rabbinin katında sevapça daha hayırlı, ümit bağlanmaya da daha lâyıktır. [bk. 3/14; 64/15]

[10] İhlasla yapılan ibadetler ve hayır olan işler.

47. (Düşün ki) o gün, biz dağları yürüt(üp gider)eceğiz ve yeri apaçık (düz ve çıplak) göreceksin. (Yine o gün) içlerinden hiçbir kimseyi bırakmaksızın herkesi (mahşerde) toplarız. [bk. 20/ 105-107; 101/5]

48. (Hepsi) sıralar halinde Rabbine arz olunmuşlardır. (Onlara:) "Andolsun ki sizi ilk defa yarattığımız gibi (şimdi de çırılçıplak, hiçbir şeyiniz olmaksızın) bize geldiniz. Fakat siz, sizin için vaadi(mizi) yerine getirecek bir zaman tahdit etmediğimizi zannettiniz değil mi?" (denilir).

49. (Amelleri yazılı) kitap (önlerine) konulmuştur. Artık o günahkârları görürsün ki onun içindeki (yazılı) şeylerden korkarak: "Eyvah bize! Bu kitap da ne acâyip! Küçük büyük hiçbir şey bırakmayıp onları sayıp dökmüş." derler. Onlar (bütün) yaptıklarını (o kitabın içinde) hazır bulmuşlardır. Rabbin hiç kimseye zulmetmez. [bk. 17/71; 45/28-29]

50. Hani meleklere: "Âdem'e (kudretim için) secde edin." demiştik de İblis hariç hemen secdeye kapanmışlardı. O cin(ler)dendi, Rabbinin emrinden çıktı/âsî oldu.[11] (Ey insanoğulları!) Beni bırakıp da onu ve neslini mi dostlar ediniyorsunuz? Halbuki onlar size düşmandır. (Böyle yapmak) zalimler için ne kötü bir değiştirmedir! [bk. 2/34; 7/12; 15/28-39]

[11] Âyetteki "feseka" kelimesi "bir şeyden çıkma, âsî olma" mânasındadır.

51. Ben, ne göklerin ve yerin yaratılmasında ne de kendilerinin yaratılmasında, onları hazır bulundurmadım. (İnsanları) saptıranları da (kendime) yardımcı edinmiş değilim. [bk. 17/56; 27/60-64; 34/22-23]

52. O gün (Allah, müşriklere): "Benim ortaklarım olduğunu ileri sürdüğünüz (tapınma, yalvarma ve kendisine bağlanmada bana ortak hale getirdiğiniz) şeyleri çağırın." der. Hemen onları çağıracaklar ama (onlar) kendilerine

cevap vermeyeceklerdir. Biz onların arasına bir ateş deresi koyacağız. [bk. 46/5]

53. Günahkârlar, ateşi gördüklerinde artık, içine düşecek olanların kendileri olduklarını anlayacaklar, fakat oradan dönecek (ve kaçacak) yer de bulamayacaklar.

54. Andolsun ki biz, bu Kur'an'da insanlara (ihtiyaç duydukları) her misali farklı üsluplarda açıkladık. Fakat insan, pek çok şeyde tartışmacı olmuştur.

55. Kendilerine doğru yolu gösteren rehber (peygamber ve Kur'an) geldiği halde insanları, iman etmelerinden ve Rablerinden mağfiret dilemelerinden alıkoyan şey, ancak ve ancak evvelkilerin başlarına gelen, âdet-i ilâhî (olan felaket)in kendilerine de gelmesini veya onlara gözleri önünde (âhiretteki) azabın gelivermesi(ni beklemeleri)dir.

56. Biz peygamberleri sadece (cenneti) müjdeleyici ve (azaba karşı) uyarıcılar olarak gönderdik. Küfre sapanlar ise, hakkı batılla çürütmek (ve ortadan kaldırmak) için mücadele ederler. Onlar âyetlerimizi ve uyarıldıkları şeyleri de eğlence edindiler.

57. Rabbinin âyetleriyle (kendine) nasihat edildiği halde, onlardan yüz çeviren ve kendi yaptığı (günahları)nı unutan kimseden daha zalim kim vardır? Biz de (bu sebeple) onların kalplerinin üzerine, onu (Kur'an'ı) iyi anlamalarına engel olan perdeler ve kulaklarına da bir ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırsan da, asla doğru yola gelmezler.

58. Ama Rabbin çok bağışlayıcı, merhamet sahibidir. Eğer onları kazandıkları (günahları) ile hesaba çekseydi, onlar için azabı çabuklaştırırdı. Fakat onlar için vaadedilen bir zaman vardır ki, (o gün geldiğinde) O'ndan başka hiçbir sığınacak yer bulamayacaklardır. [bk. 16/61; 35/45]

59. İşte (Âd, Semûd gibi) zalim oldukları vakit[12] kendilerini helak ettiğimiz memleketler! Onların helaki için de belli vakit koymuştuk.

[12] Allah asla zulmü istemez. Fakat hevâî arzular, otorite olmaya/güç ve baskıya dönüşünce hem zulüm hem de ilâhlık yapılmış olur ki bunun tarihte örnekleri vardır. [bk. 6/45-47]

60. Bir vakit Musa, (hizmet eden) gencine demişti ki: "Ben (Hızır'la buluşmak için) iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayıp gideceğim veya uzun zaman geçireceğim."

61. Derken (ikisi) o iki (deniz arası)nın birleştiği yere varınca (bir kayaya sığındılar. Fakat azıklarından su birikintisine koydukları cansız) balıklarını unuttular. O da sıçrayıp denizde bir deliğe/oyuğa doğru yola koyulmuştu.[13]

[13] "Balığın dirileceği" yer ise Hz. Musa'ya, Hızır (as.) ile buluşma yeri olarak bildirilmişti

62. (O deniz kavşağını) geçtikleri zaman (Musa) gencine: “Kuşluk yemeğimizi getir (de yiyelim). Bu yolculuğumuzda hakikaten yorgun düştük.” dedi.

63. (Genç:) “Gördün mü! O kayalığa sığın(ıp dinlen)diğimiz sırada, balığı (söylemeyi) unuttum. Onu söylememi bana unutturan şeytandan başkası değildir. O, şaşılacak şekilde (canlanıp) denizde yolunu tutmuştu.” dedi.

64. (Musa:) “Aradığımız şey bu!” dedi. Hemen (geldikleri yoldan ikisi) izlerini takip ederek gerisin geriye döndüler.

65. Derken (orada) kullarımızdan bir kul (olan Hızır’ı) buldular ki biz ona katımızdan bir rahmet (vahiy) vermiştik ve ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.

66. Musa ona: “Sana doğru yol (ve hayır) olarak öğretilenden bana da öğretmen için sana tâbi olabilir miyim?” dedi.

67. (O da:) “Doğrusu sen, benimle birlikte (yaptıklarıma) sabretmeye asla dayanamazsın.”

68. “(Üstelik bilgi olarak) aslını kavrayamadığın bir şeye nasıl sabredersin?” dedi.

69. (Musa:) “İnşallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir işine karşı gelmem.” dedi.

70. (Hızır da:) “O halde bana tâbi olursan, ben sana (o konuda) bir söz söyleyinceye kadar, bana (yaptıklarımdan) hiçbir şey sorma.” dedi.

71. Bunun üzerine ikisi de gittiler. Nihayet gemiye bindikleri vakit, (Hızır) onu deldi. (Musa:) “Gemi halkını boğmak için mi onu deldin? Hakikaten sen korkunç bir şey yaptın.” dedi.

72. (O da:) “Sen benimle birlikteliğe asla sabredemezsin demedim mi?” dedi.

73. (Musa:) “Unuttuğum şeyden dolayı bana çıkışma, (arkadaşlık) işimde bana bir güçlük çıkarma (da beni affet).” dedi.

74. Yine (birlikte) gittiler. Tâ ki, bir oğlan çocuğuna rastlayınca (Hızır) hemen onu öldürdü. (Musa:) “Bir can karşılığı olmaksızın, tertemiz (günahsız) bir canı öldürdün ha! Hakikaten sen (benzeri görülmemiş) çirkin bir şey yaptın.” dedi.

75. (Hızır:) “Ben sana, benimle birlikteliğe sabretmeye asla dayanamazsın demedim mi?” dedi.

76. (Musa:) “Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam artık bana arkadaş olma! Artık bununla, tarafımdan (kabul edilen) son mazerete ulaştın.” dedi.

77. Yine gittiler. Nihayet bir memleket halkına varıp onlardan yemek istediler. (Vermediler ve) onları misafir etmekten kaçındılar. Derken (orada) yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. (Hızır kerâmeti ile)[14] hemen onu doğrulttu (eski haline getirdi). (Musa: “Niçin yaptın?) Eğer isteseydin buna karşı bir ücret alırdın.” dedi.

[14] İbni Abbas ve İbni Cübeyr’den rivayet edilmiştir (Elmalılı, V, 3268).

78. (Hızır:) “İşte bu, seninle benim (birbirimizden) ayrılma (vakti)mizdir. (Şimdi) sana, sabretmeye dayanamadığın şeylerin iç yüzünü haber vereceğim.” dedi.

79. “Gemiye gelince: (O), denizde çalışan yoksullarındı. Onu kusurlu yapmak istedim. (Çünkü) peşlerinde her (sağlam) gemiyi zorla alan bir hükümdar vardı.”

80. “Oğlanın ise, anne babası inanan kimselerdi. (Bu çocuğun) onları azgınlık ve küfre sürüklemesinden (veya zorlamasından) korktuk.”

81. “İstedik ki Rableri ona karşılık, kendilerine ondan daha temiz ve daha merhametlisini versin.”

82. “Gelelim duvara: (O,) şehirde iki yetim çocuğun idi. Altında onlara ait bir define vardı. Babaları da sâlih (iyi ve temiz) bir kimse idi. Rabbin onların (büyüyüp) olgunluk çağına ermelerini ve kendisinden bir rahmet olmak üzere definelerini çıkarmalarını istedi. Ben bunu kendi emrim (ve re’yim)le yapmadım. İşte üzerinde sabretmeye dayanamadığın şeylerin içyüzü bu!”

83. (Ey Resûlüm!) Sana Zülkarneyn’i soruyorlar. De ki: “Size ondan bir hatıra okuyacağım.”[15]

[15] Zülkarneyn hakkında bazı görüşler vardır. Bazıları, onun Makedonya kralı Büyük İskender olduğunu söyler. Diğerlerine göre o değildir. Çünkü o putperesttir. Kur’an’da sözü geçen Zülkarneyn’in ise Allah’a ve âhirete inanan velî, sâlih bir mü’min olduğunda ittifak vardır. Ona Zülkarneyn denmesi, güneşin iki ucuna varması, doğu ve batıya hükmetmesinden dolayıdır (Elmalılı, V, 3274-3279; Seyyid Kutub, IX, 461-462; Mehmed Vehbi, VIII, 3165). [bk. 18/86, 90]

84. Gerçekten biz onu yeryüzünde (büyük) bir iktidar sahibi yaptık ve ihtiyaç duyduğu her şey için bir sebep (bir yol ve imkân) bahşettik.

85. O da (batıya doğru) bir yol takip etti.

86. Nihayet güneşin battığı yere ulaşınca onu, kara balçıklı bir su gözesinde (Atlas Okyanusu’nda) batıyor buldu. Onun yanında da bir kavim buldu. (Ona:) “Ey Zülkarneyn! (İman etmezlerse onlara) ya azap edersin veya haklarında güzel (olan yol)u tutarsın.” dedik.

87. (Zülkarneyn) dedi ki: “Kim (inkâr ederek) zalim olursa, biz onu cezalandıracağız. Sonra o, Rabbine döndürülür. O da kendisine görülmemiş (şiddetli) bir azap ile azap eder.”

88. “Ama kim de inanıp güzel amel (ve hareket)te bulunursa, mükâfatların en güzeli onundur. Ve ona buyruklarımızdan kolayını söyleyeceğiz.”

89. Sonra (Zülkarneyn) bir yol daha takip etti.

90. Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşınca, onun (güneşin), kendilerine (sıcaktan koruyacak) hiçbir siper nasip etmediğimiz (çıplak) bir kavim[16] üzerine doğduğunu gördü.

[16] Bunların güneşten korunacak evi ve elbisesi olmayan zenci insanlar olduğu söylenir (Sâbûnî (Safve), II, 434; Celâleyn). Tunus ve Merakeş’e vardığında İfrikiyye adlı bir şehir kurmuş, bu yüzden bu kıtaya Afrika kıtası denmiş ise de zâhir olan Uzakdoğu olmasıdır (Elmalılı, V, 3284; Seyyid Kutub, IX, 462).

91. İşte (Zülkarneyn) böyle (bir hükümranlığa sahip)tir. Doğrusu biz onun yanında ne var ne yoksa ilm(imiz)le kuşatmıştık.[17]

[17] O şeylerin çokluğu o derecede idi ki onları ancak Latîf ve Habîr olan Allah’ın ilmi ihâta edebilirdi (Beydâvî).

92. Sonra bir (başka) yol tuttu.

93. Nihayet iki dağ arasına ulaştığı zaman, onların önünde (eteğinde), hemen hemen hiç söz (dil) anlamayan bir topluluk buldu.

94. Onlar (tercümanları vasıtasıyla): “Ey Zülkarneyn! Hakikaten Ye’cûc ve Me’cûc, bu yerde (çeşitli kötülükler yaparak) bozgunculuk çıkarmaktadır. Bizimle onlar arasına bir set yapman için sana vergi verelim mi?” dediler.

95. (O da:) “Rabbimin o hususta bana verdiği imkân (ve nimet) daha hayırlıdır. Haydi siz, bana kuvvet(iniz)le yardım edin de sizinle onlar arasına sağlam bir engel yapayım!” dedi.

96. “Bana demir kütleleri getirin.” Nihayet iki dağın arası (dolup) denkleşince: “Üfleyin (körükleyin).” dedi. Nihayet onu bir ateş haline koyduğu zaman: “Getirin bana, üstüne erimiş bakır dökeyim.” dedi.

97. Artık (Ye’cûc ve Me’cûc) onu ne aşabildiler ne de delebildiler.

98. (Zülkarneyn:) “Bu, Rabbimden (kullarına) bir rahmettir. Rabbimin vaadi geldiği (kıyamet yaklaştığı veya Ye’cûc ve Me’cûc’ün çıkacağı) zaman, onu yerle bir eder. Rabbimin vaadi gerçektir.” dedi. [krş. 21/96]

99. O gün biz (herkesi deniz dalgaları gibi) birbiri içinde (çarparak) dalgalanır bir halde bırakmışızdır. Sûr’a üflenince de onları hep bir araya toplarız.

100-101. Beni anmaktan yana (kalp) gözleri perdeli olan ve (Kur'an'ı) dinlemeye dayanamayan o kâfirlere/küfre sapanlara o gün cehennemi tam anlamıyla gösteririz.

102. Küfre sapanlar, beni bırakıp kullarımı dost (ve ilâh) edin(ip onların dine aykırı buyruklarını tutmalarıyla onların kendilerine fayda ver)eceklerini mi sandılar? Muhakkak ki biz küfre sapanlara cehennemi bir konak olarak hazırladık.

103-104. De ki: "(Yaptıkları) işler itibariyle, en çok ziyana uğrayanları size haber vereyim mi?" Bunlar, kendilerinin iyi bir iş yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çalışmaları boşa giden kimselerdir. [bk. 24/39; 88/1-3]

105. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu yüzden, (onların hayır olarak yaptığı bütün) işleri boşa gitmiştir. Kıyamet günü onlar(ın iyi amelleri olmadığı) için bir terazi kurmayız.[18]

[18] Yahut: Onlara (iyi işleri için) hiçbir değer vermeyiz (Nesefî (Medârik), III, 27; Celâleyn).

106. İşte, hem küfre saptıkları/inkâr ettikleri hem de âyetlerimi ve peygamberlerimi eğlence edindikleri için onların cezası cehennemdir.

107-108. Hakikaten iman edip de sâlih ameller işleyenler(e gelince), onlara da konak olarak Firdevs cennetleri vardır. Orada sürekli kalacaklardır. Oradan başka yere gitmek istemezler.

109. De ki: "Rabbimin sözleri(ni/ilmini yazmak) için deniz(ler) mürekkep olsa, yardım olarak bir o kadarını daha getirsek, Rabbimin sözleri tükenmeden önce o deniz(ler) tükenirdi." [krş. 31/27]

110. De ki: "Ben ancak sizin gibi bir insanım; şu farkla ki bana ilâhınızın, bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Kim Rabbine (rızasına erişmiş bir mü'min olarak) kavuşmayı arzu ediyorsa sâlih amel işlesin ve Rabbine 'ibadet ve itaatte' hiçbir şekilde şirk/ortaklık karıştırmasın." [krş. 1/4; 11/123; 12/106]

(Allah varken, O'nu bırakıp gerek başkalarından yardım ummak, gerek Allah'ın emirlerine aykırı emir verenlere bağlanıp itaat etmek, amellere şirk karıştırmaktır. Rabbe kavuşma yolunda imandan sonra ilk adım, O'na ibadet ve emirlerine itaat, son mertebe de O'na tevekkül ve teslimiyettir (bk. 11/123). Allah'ın rızasına kavuşmak sâlih amelle olur. Kul namazı, cennet kazanma, Allah'tan korkma veya bir borç olarak kılmaktan ziyade; O'nun rızasına kavuşmak için kılmalıdır. Namaz, aynı zamanda nefsin veya içinde bulunulan her türlü ortamın köleliğinden kurtulduğunun ve Allah ile hür olduğunun göstergesidir. Mü'minin birinci görevi de bu hürlüğü şirksiz elde etmektir.) [bk. 2/45, 144]

19. Meryem Sûresi

Mekke döneminde, Habeşistan'a hicretten önce nâzil olmuştur. 98 âyettir. 58 ve 71. âyetler Medine döneminde inmiştir. Özellikle Hz. Meryem'den ve onun Hz. İsa'yı dünyaya getirmesinden bahseder. Adını da Hz. Meryem'den almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.

2. (Bu), Rabbinin kulu Zekeriya'ya rahmetinin anılmasıdır.

3. (O,) Rabbine gizli bir seslenişle yalvarmıştı.

4. Demişti ki: "Rabbim hakikaten artık benim kemik(lerim) gevşedi/yaşlandım, saçım başım ağardı. Rabbim! Sana dua etmekle hiç bedbaht (ve mahrum) olmadım."

5-6. "Doğrusu ben, arkamdan yerime geçecek yakınlarım(ın âsî olmaların)dan korktum; karım da kısırdır. Artık tarafından (yerime geçecek) bir yardımcı (oğul) ihsan et ki (o) bana da mirasçı olsun, Yakub ailesine de mirasçı olsun. Rabbim! Hem de onu rızana layık (olanlardan) kıl." [bk. 3/38-39]

7. (Allah şöyle buyurdu:) "Ey Zekeriya! Hakikaten biz sana bir oğul müjdeliyoruz. Onun adı Yahya'dır. Bundan önce ona hiçbir adaş yapmadık."

8. (Zekeriya:) "Rabbim! Benim için bir oğul nereden olacak? Üstelik karım kısırdır, ben de ihtiyarlığın son haddine ulaştım.

9. "Hal böyledir." dedi. (Fakat) Rabbin de buyurur ki: "O bana göre kolaydır. (Çünkü) bundan evvel sen hiçbir şey değilken de seni yaratmışımdır."

10. (Zekeriya:) "Rabbim! (Öyle ise) bana bir işaret ver." dedi. (Allah:) "Senin işaretin, sapasağlam olduğun halde üç (gün, üç) gece insanlarla konuşamaz hâle gelmendir." (buyurdu). [bk. 3/41]

11. Derken (Zekeriya) mâbetten kavminin karşısına çıkıp onlara: "Sabah akşam (Allah'ı) tesbih edin (namaz kılın)." diye işaretle bildirdi.[1]

(Teklif çağına gelmiş olan Hz. Yahya'ya:)

[1] Âyetteki "evhâ" fiili "işaretle bildirdi" anlamındadır (Râzî, XV, 296). Tercüme de bu şekilde yapılmıştır.

12-13-14-15. “Ey Yahya! Kitab’a kuvvetle sarıl.” (dedik) ve daha çocukken ona hikmeti (ilmi, derin ve ince anlayışı) verdik. Tarafımızdan bir kalp yumuşaklığı ve (günahlardan) temizlik de (ihsan ettik). O, çok muttaki idi. Annesine babasına da itaatkâr (idi), âsîlik eden bir zorba değildi. Doğduğu gün de, öleceği gün de, dirileceği gün de, ona selam olsun!

16. (Resûlüm! Bu) Kitab’da Meryem’den de (onlara) söz et. Hani o, ailesinden ayrılıp doğu tarafında bir yere çekilmişti.[2]

[2] Beyt-i Makdis’in veya evinin doğusuna.

17. Sonra onlarla kendi arasına bir perde edin(ip çek)mişti. Biz ona ruhumuzu (Cebrail’i) göndermiştik de o, kendisine tam (ve düzgün) bir insan olarak görünmüştü.

18. (Meryem) dedi ki: “Doğrusu ben senden, esirgeyen (Allah’)a sığınırım. Eğer (günahtan) sakınan (bir) kimse isen (git yanımdan).”

19. (Cebrail de:) “Ben ancak Rabbinin sana tertemiz bir oğlan bağışlamak için gönderdiği elçisiyim.” dedi.

20. “Bana bir insan dokunmadığı ve ben de kötü/iffetsiz bir kadın olmadığım halde benim nasıl bir oğlum olur?” dedi. [krş. 3/47]

21. (Cebrail:) “Bu böyledir.” dedi. “(Fakat) Rabbin: ‘O bana göre kolaydır. Onu insanlara (kudretimize) bir işaret ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız’ dedi. Zaten (o ezelde) takdir edilmiş bir iştir.”

22. Nihayet (Meryem, Allah’ın izniyle) ona (İsa’ya) gebe kaldı ve bu (hali) ile uzak bir yere çekildi. [krş. 3/59-60]

23. Doğum sancısı onu (budanmış kuru bir) hurma ağacına (dayanmaya) zorladı. “Keşke bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim!” dedi.

24. Derken, alt tarafından (bir ses) ona şöyle seslendi: “Üzülme, Rabbin alt (yan)ında küçük bir nehir meydana getirdi.” (bk. 23/50)

25. “Hurma ağacının (kuru) dalını kendine doğru silkele, (kudretimize delil olarak) üzerine taze, olgun hurma dökülsün.”

26. “Artık ye, iç, (oğlun dolayısıyla) gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen: ‘Ben, Rahmân için (susma) oruc(u) adadım, bugün hiçbir insanla asla konuşmayacağım’ de.”

27. (Meryem) onu (kucağında) taşıyarak akrabalarına getirdi. (Onlar:) “Ey Meryem! Sen ne tuhaf bir şey yaptın!” dediler.

28. “Ey Harun’un (nesli ve doğrulukta onun)[3] kız kardeşi! Baban (İmran) kötü iş yapan bir kimse değildi, annen de fâhişe değildi.” (dediler).

[3] Sâbûnî (Safve), II, 215.

29. O da (kendileriyle konuşması için) çocuğa işaret etti. (Onlar:) “Biz beşikteki bir sabî ile nasıl konuşuruz?” dediler. [bk. 23/50]

30. (Çocuk) dedi ki: “Şüphesiz ben Allah’ın kuluyum. O bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı.”

31. “Nerede olursam olayım beni, mübarek (feyizli ve insanlara faydalı) kıldı. Hayatta olduğum müddetçe bana namazı ve zekâtı emretti.”

32. “Beni anneme itaatli (ve iyilik edici) kıldı. Beni bedbaht/azgın bir zorba yapmadı.”

33. “Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak kaldırılacağım gün de, ‘selâm’ (esenlik, Allah’tan) benim üzerimedir.” [krş. 19/15]

34. İşte çekiş(ip ayrılığa düş)tükleri Meryemoğlu İsa hakkında (Allah’ın) gerçek olan söz(ü) budur.

35. Allah’ın çocuk edinmesi (asla) olmamıştır. O’nun şânı yücedir (ve böyle yakıştırmalardan uzaktır). O, bir işe hükmettiği zaman, sadece ona “ol” der, o da (hemen) oluverir.

36. “Şüphesiz ki Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O’na kulluk edin. İşte doğru yol budur.”

37. Sonra, birtakım gruplar kendi aralarında ayrılığa düştüler.[4] Artık (hesap) görülecek büyük günde kâfirlerin vay haline!

[4] İsa (as.) ve Üzeyr (as.) Allah’ın kulu ve peygamberi iken kimi, “İsa Allah’ın oğludur.” kimi, “Allah’ın kendisidir.” kimi, “Allah’ı meydana getiren üç esasın biridir.” kimi: “Allah’ın kulu ve peygamberidir.” kimi de: “Üzeyr Allah’ın oğludur.” dedi. Peygamberlere: “Allah’ın kulu ve Resûlüdür.” demeyenlerin hepsi, müşrik ve kâfir olmuşlardır.

38. (Onlar) bize gelecekleri gün (başlarına gelecekler konusunda) neler neler işitecekler, (dehşet içerisinde) neler neler görecekler! Fakat (buna rağmen) zalimler, bugün (hâlâ) apaçık bir sapıklık içindedirler. [bk. 32/12]

39. (Resûlüm!) İşin bitirildiği (inkârcı ve günahkârların azap göreceği) hasret ve pişmanlık gününe karşı onları uyar. Onlar ise hâlâ gaflet içindedirler ve hâlâ inanmazlar. [krş. 39/54-56]

40. Şüphesiz biz, yeryüzüne ve üzerinde bulunan bütün insanlara vâris olacağız. Onlar (sonunda) ancak bize döndürüleceklerdir.

41. Kitab'da (bildirdiğimiz gibi) İbrahim'i de (onlara) hatırlat. Çünkü o, dosdoğru bir peygamberdi.

42. Hani O, babasına demişti ki: "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir fayda vermeyen şeylere niçin tapıyorsun?"

43. "Babacığım! Kesin bilesin ki bana, sana gelmeyen bir ilim gelmiştir. Bana uy da seni doğru düzgün bir yola eriştireyim." [bk. 6/74]

44. "Babacığım! Şeytana tapma! Çünkü şeytan, Rahmân'a âsî olmuştur."[5]

[5] Allah'a isyan edenlerin hepsi şeytan ordusunun elemanları olmuştur. Tevbe edip Allah'a kulluk edenler ise Allah (cc.) taraftarı olmuşlardır. [bk. 58/22]

45. "Babacığım! Doğrusu ben, sana Rahmân'dan bir azabın dokunmasından, böylece de şeytana dost (ve arkadaş) olmandan korkuyorum."

46. (Babası:) "Ey İbrahim! Sen benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer (onları kötülemekten) vazgeçmezsen mutlaka seni taşa tutar (fena yapar)ım; uzun bir zaman benden uzaklaş (gözüme görünme bir daha)." dedi.

47. (İbrahim) dedi ki: "Sana selam olsun (selametle kal), senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim. Çünkü O, bana çok lütufkârdır." [bk. 14/41; 60/4 ve krş. 9/113-114]

48. "Sizden de Allah'tan başka yalvardığınız şeylerden de ayrılıyorum ve Rabbime (senin için) dua ediyorum. Umulur ki Rabbime dua etmekle, bedbaht olmam (mahrum bırakılmam)."[6]

[6] Bu duayı söz verdiği için yapmıştı. [bk. 9/114]

49. İşte (İbrahim) onlardan ve Allah'tan başka yalvar(ıp tap)tıklarından ayrılınca, biz de ona İshak'ı ve Yakub'u[7] bahşettik ve her birini peygamber yaptık. [krş. 2/133; 11/ 71; 21/72]

[7] Hz. Yakub, Hz. İshak'ın oğludur.

50. Onlara rahmetimizden (peygamberlik vererek) ihsanda bulunduk ve onlar için yüce sayılarak (her dinde) doğruluk dili (saygıyla anılma) sağladık.

51. (Ey Resûlüm!) Kitab'da (bildirdiğimiz gibi) Musa'yı da hatırla! Çünkü o, ihlasa erdirilmiş idi; hem de (İsrâiloğulları'na gönderilmiş) bir Resûl ve bir peygamberdi.

52. Ona Tûr'un sağ tarafından seslenmiş ve özel konuşmak için onu (huzurumuza) yaklaştırmıştık.

53. Rahmetimizden dolayı ona, kardeşi Harun'u da nebi olarak ihsan ettik.

54. Kitab'da İsmail'i de an. Çünkü o, sözüne sâdıktı ve (tarafımızdan) gönderilmiş bir peygamber idi. [Hz. İsmail'in kurban edilmesi hakkında bk. 37/102-103]

55. O, ehline/kavmine namazı ve zekâtı emrederdi. Rabbi katında da beğenilmişti.

56. Kitab'da (bildirdiğimiz gibi) İdris'i de an. Çünkü o, çok doğru bir peygamber idi.

57. Biz onu pek yüce bir yere (makama) yükselttik.

58. İşte bunlar, kendilerine Allah'ın nimet verdiği peygamberlerden; Âdem'in neslinden ve Nuh ile beraber (gemide) taşıdıklarımızdan; İbrahim ve İsrâil (Yakub)'un neslinden, doğru yola eriştirdiğimiz ve seçtiğimiz kimselerdendir. Rahmân (olan Allah)'ın âyetleri onlara okunduğu zaman ağlayarak (hemen) ***secde***ye kapanırlardı.[8]

[8] Secde âyeti konusunda bk. 7/206

59. Kendilerinden sonra arkalarından öyle (kötü) bir nesil geldi ki namazı bıraktılar ve şehvetlerine uydular.[9] İşte (bunlar), azgınlıklarının cezasına uğrayacaklardır.[10]

[9] Şehvetlerine uyan fert ve toplumlar, ilâhî ölçüleri çiğnemiş, günahkârlığa, hevâ ve hevese dayalı bir hayat tarzı ortaya koymuş ve fesâda sebep olmuşlardır.

[10] Yahut, cehennemin Gayyâ vadisini boylayacaklardır.

60-61. Ancak tevbe edenler, iman edenler ve sâlih amelde bulunanlar hariçtir. İşte bunlar hiçbir şekilde haksızlığa uğratılmayacak ve cennete, Rahmân (olan Allah)'ın kullarına gıyâben vaadettiği Adn cennetlerine (girecekler)dir. Muhakkak ki O'nun vaadi yerine gelecektir.[11]

[11] "Me'tiyyen" ism-i mef'ûl olmasına rağmen, ism-i fâil anlamında kullanılmıştır. Tercüme de buna uygun yapılmıştır.

62. Orada boş bir söz değil, ancak selam (esenlik) sözleri işiteceklerdir. Orada (dünyadaki) sabah akşam (sürelerince ve istedikleri zaman) onların rızıkları da vardır.[12]

[12] Cennette sabah akşam olmadığı; dinleyenlerin zihinlerinde vakit/öğün kavramı olduğu için yüce Allah "sabah ve akşam" buyurmuştur. Biz de âyete buna göre açıklık getirdik. [bk. Râzî, XV, /379-380]

63. Kullarımızdan, takvâ sahibi (emirlerimize uygun yaşayan) kimseleri mirasçı kılacağımız cennet işte budur.

(Hz. Peygamber'e bazı konularda sorular yöneltmişler, bunların cevabı için vahiy birkaç gün gecikince, o da Hz. Cebrail'e gecikme sebebini sormuştu.

Aşağıdaki âyet, Hz.Cebrail'in Hz. Peygamber'e yüce Allah tarafından bildirilen cevabıdır.)[13]

[13] Beydâvî.

64. "Biz (görevli melekler) ancak Rabbinin emri ile ineriz. Önümüzde, ardımızda ve bunlar arasında olan şeyler O'nundur. Rabbin asla unutkan değildir."

65. (O,) göklerin, yerin ve bunlar arasındaki her şeyin Rabbidir. O halde O'na kulluk et ve bu kullukta sabret. O'nun bir adaşını (benzerini) biliyor musun? (Yoktur.)

(Cenâb-ı Hakk'ın özel ismi Allah'tır. Kullukta yani ibadet ve itaatte kendisine denk hiçbir ilâh (tanrı) yoktur. Mâbud ancak O'dur, hüküm ve mutlak hâkimiyet ancak O'nundur. Allah'ın emrine aykırı olan hususlarda başkalarına bile bile ve isteyerek itaat ise, onları rab edinmektir.) [bk. 9/31]

66. İnsan: "Ben öldüğüm zaman mı diri olarak çıkarılacağım?" der. [bk. 13/5; 36/77-79]

67. İnsan, önceden hiçbir şey değilken kendisini hakikaten bizim yarattığımızı düşünmez mi?

68. Rabbine Andolsun ki biz, onları da şeytanları da (mahşerde) toplayacağız. Sonra onları mutlaka cehennemin etrafında diz çökmüş olarak hazır bulunduracağız.

69. Sonra her ümmetten hangisi Rahmân (olan Allah)'a en çok karşı gelmişse (önce onu cehenneme) çekip ayıracağız.

70. Sonra biz, onlardan oraya (cehenneme) girip yanmaya daha layık olanları elbette daha iyi biliriz.

71. Sizden (Sırât'ı geçebilmek için) cehenneme gitmeyecek (uğramayacak) kimse yoktur.[14] (Bu,) Rabbinin (yapmayı) üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür.

[14] İbni Kesir (Sâbûnî), II, 461-462; Beydâvî. Bu olayı, "Deniz köprüsünden geçmek için denize gitmeyecek kimse yoktur." şeklinde bir misalle açıklayabiliriz. Yoksa, "Herkes cehenneme gidecektir." diyemeyiz. Buradaki ifade, herkes cehenneme uğrayacak, ancak yeri orası olanlar köprüyü geçemeyeceklerdir. Resûlullah'a bu âyetin açıklaması sorulduğunda bir sonraki 72. âyeti okumuştur.

72. Sonra muttakî olan (ibadet ve itaatle günahlardan sakınan)ları kurtarırız (cennete sevkederiz).[15] Zalimleri de orada (cehennemde) diz üstü çökmüş olarak bırakırız.

[15] Beydâvî.

73. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman inkâr edenler, iman edenlere: “Bu iki topluluktan (mü’min ve kâfirlerden) hangisinin yeri daha iyi ve mevkii daha (muteber ve) güzeldir?” dediler.

74. Onlardan önce nice asır(larda nice nesilleri) yok ettik. Halbuki onlar, varlıkça ve gösterişçe daha (muteber ve) güzeldi.

75. De ki: “Kim sapıklık içinde ise, Rahmân (olan Allah) ona mühlet verdikçe versin (ne çıkar), nihayet vaadedildikleri şeyi -ya (dünyadaki) azabı ya da kıyameti- gördükleri zaman, artık yerce/makamca kimin daha kötü, güç ve asker bakımından kimin daha zayıf olduğunu bileceklerdir.

76. Allah, (İslâm ile) doğru yolu bulanların hidayetini (iman gücünü) artırır. (Mü’min kimseden geride) devamlı kalacak sâlih işler, Rabbinin katında sevap yönüyle daha iyi, dönüş yeri(ne hazırlık) olarak da daha hayırlıdır.

(Hz. Habbâb’ın Âs b. Vâil’den alacağı vardı. Onu istedi. Âs da, “Muhammed’i inkâr edersen veririm!” dedi. Habbâb (ra.) ise, “Vallâhi ne hayatımda ne ölümümde ne de tekrar dirildiğimde onu inkâr ederim” dedi. Âs ise, “Mâdem dirilecekmişiz, o zaman bana gel, benim de yine malım ve çocuğum çok olur, sana istediğini veririm.” dedi.[16] *İşte aşağıdaki âyetler, bu türlü kimselere cevap vermektedir.)*

[16] Beydâvî.

77. (Şu) âyetlerimizi inkâr eden ve: “(Kıyamette) bana mal ve evlat verilecek.” diyeni gördün mü?

78. O, görünmeyeni (âhireti) mi biliyor, yoksa Rahmân (olan Allah)’ın katından bir söz mü aldı?

79. Hayır! (Aldanıyor), biz onun söylediğini yazacağız ve ona azabı uzattıkça uzatacağız.

80. O dediği (mal ve evlâdı)na, biz vâris olacağız ve o bize tek başına (malsız ve evlatsız) gelecek.

81. Onlar, kendilerine bir şeref, güç ve mevki kaynağı olsun diye, Allah’tan başka tanrılar edindiler (Birtakım varlıkları tanrı/put haline getirip ona bağlandılar, her işlerinde ondan güç alır oldular). [bk. 4/139; 29/25; 63/8]

82. Hayır! (İş öyle onların zannettiği gibi olmayacak). O (taptıkları) şeyler, bunların tapınmalarını (o gün) inkâr edecek ve kendilerine azılı düşman kesilecektir. [krş. 2/165-167]

83. Kâfirlerin üzerine, onları daha da kışkırtan şeytanları, bizim gönderdiğimizi görmedin mi?

(Çünkü küfür bataklığında ancak şeytanlar barınır. Şeytan; kâfir, tâğût ve müşriği küfürde daha da azdırır.)

84. O halde onlara karşı (azap için) acele etme! Biz onlar için (günlerini) saydıkça sayıyoruz. [bk. 3/178; 31/24; 86/17]

85-86. O gün takvâ sahiplerini, Rahmân'ın huzuruna toplayacağız ve günahkârları da susuz cehenneme süreceğiz.

87. Rahmân'ın katında bir ahd edinmiş (söz ve izin almış) kimselerden başkaları şefaate mâlik olamazlar.

(Âyet-i kerîme şefaat edene de, edilene de delâlet etmektedir. Şöyle ki: Başkalarına şefaat edecek olanlar, kişilerin kendilerince şefaatçi kabul ettikleri kimseler olmayıp, ancak Rahmân olan Allah'ın izin verdiği kimseler olacaktır. Şefaat edilecek olanlar ise Rahmân'dan izin alabilen yani dünyada iken Allah'a inanan, O'nun emir ve yasaklarını açıkta veya gizlide dışlamayan kimseler olacaktır.)

88. "Rahmân (olan Allah) çocuk edindi." dediler.

89. Andolsun ki siz, pek kötü bir şey (ortaya) attınız.

90. On(ların sözün)den neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar da yıkılıp çökecekti.

91. (Buna sebep,) Rahmân için bir çocuk iddia etmeleridir.

92. Halbuki çocuk edinmek Rahmân'ın şânına yakışmaz. [bk. 16/57; 43/15-18; 53/21-22]

93. Göklerde ve yerde olan herkes, Rahmân'a bir kul olarak gelecektir. [bk. 10/68]

94. O, bunların hepsini kuşatmış ve onların adedini sayıp tespit etmiştir.

95. Ve onların hepsi de, kıyamet günü tek başına O'na gelecektir.

96. İman edip sâlih amel işleyenler için Rahmân, (yer ve göktekiler nezdinde, gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır.

97. (Resûlüm!) Biz onu (Kur'an'ı) senin dilinde (indirerek) kolaylaştırdık ki onunla (günahlardan) sakınanları müjdeleyesin ve inatçıları da onunla uyarasın.

98. Biz onlardan önce nice nesiller (insanlar)ı yok ettik. Onlardan hiçbirini hissediyor veya onlardan bir fısıltı (olsun) işitiyor musun?

20. Tâhâ Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 135 âyettir. Sûre, adını başındaki mukattaa harflerinden almıştır. 130-131. âyetleri Medine döneminde inmiştir.[1]

[1] Peygamberimiz'in bir ismi de Tâhâ'dır. Ey Tâhir! (Ey temiz insan!). Ey Hâdî (Ey mü'mine hidayet eden!) mânaları verilmiştir. Bu sûre, Peygamberliğinin beşinci yılında Hz. Ömer'in müslüman olmasından önce inmiştir. İslâm'ın yaman düşmanı olan Hattaboğlu Ömer, Hz. Peygamber'i öldürme görevini üstlenmişti. Ona doğru giderken, kız kardeşi ile eniştesinin de müslüman olduğunu öğrenince önce onların işini bitirmeye yöneldi. Fakat onların evlerinde bu sûre okunurken işiten Hz. Ömer, onun cazibesinden sarsılmıştı. İçeri girip okuduklarını istemiş, sakladıkları için de onları dövmüştü. Sonra kız kardeşi müslüman olduklarını söyleyip yazılı sayfaları verdi. Ömer (ra.) bunları okuyunca Resûlullah'ın huzuruna gitti ve İslâm ile şereflendi.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Tâ, Hâ.

2-3. (Resûlüm!) Biz Kur'an'ı sana zahmet çekmen için değil, ancak (Allah'tan) korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.

4. (Bu Kur'an,) yeri ve yüce gökleri yaratanın peyderpey (tedrîcen) indirdiği (bir kitap)tır.

5. O Rahmân('ın hâkimiyeti) arşı kuşatmış/hükmü altına almıştır.

6. Göklerde, yerde, ikisinin arasında ve toprağın altında olanlar(ın hepsi) ancak O'nundur.

7. Sesini (duada) yükseltsen (de yükseltmesen) de (O'na göre birdir). Çünkü O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir. [bk. 14/38; 25/6]

8. Allah O'dur ki O'ndan başka ilâh yoktur, en güzel isimler O'nundur.

9. (Resûlüm!) Musa'nın haberi artık sana geldi.[2]

[2] Burada ve 51/24, 76/1, 88/1. âyetlerdeki 'hel' edatı soru değil kesinlik ifade eder (Mukâtil, s. 57).

10. Hani, vaktiyle (Sînâ'da) o bir ateş görmüştü de ailesine: "Siz durun. Çünkü ben bir ateş gördüm. Belki size ondan bir kor getirir, yahut ateşin yanında bir yol gösteren bulurum." demişti.

11. (Musa) o(nun yanı)na gelince, kendisine (şöyle) seslenildi: “Ey Musa!”

12. “Haberin olsun, senin Rabbin benim ben. Haydi pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadide, Tuvâ’dasın.” [bk. 27/7-13; 79/16]

(Yüce Allah bu âyette, bir inceliğe işaret ediyor: Kutsal vadi ile pabuç münasebeti. Demek oluyor ki ayaklardaki pabuçlar, bir yönüyle kutsal yere temasta bir engel teşkil ediyor. Diğer yönüyle ayakta kirlenmiş olduğundan onları çıkarmak gerekiyor. Bunu mânevî yönden ifade edersek; Allah’ın huzuruna çıkarken, O’nunla yakın temasa geçmesi için hem bunu önleyecek dünyalıkları kalpten çıkarmak hem de kirlerden arınmış olmak lazımdır.)

13. “Ve ben (peygamberliğe) seni seçtim, şimdi vahyedilenleri dinle.” [bk. 7/144]

14. “Şüphesiz Allah, benim ben. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. Bana kulluk et. Ve beni anmak için dosdoğru namaz kıl.”

15. “Elbette ki (beklenen kıyamet) saat(i) gelecektir. Ben onu, hemen hemen gizli tutuyorum ki herkes (her an âhiretine hazır olsun ve orada dünyada iken peşinde koştuğu ve) çalıştığının karşılığını bulsun.”

16. “Artık ona inanmayan ve (kendi) arzusuna uyan kimse sakın seni on(a inanmak)tan alıkoymasın, sonra (sen de) helak olursun!”

17. “O sağ elindeki nedir ey Musa?”

18. (Musa) dedi ki: “O âsâmdır. Ona dayanırım, onunla davarıma yaprak çırparım ve onunla daha birçok ihtiyacımı görürüm.”

19. (Allah) buyurdu: “Onu (yere) bırak ey Musa!”

20. O da onu bıraktı. Bir de ne görsün! O, (kıvranıp) koşan bir yılan oluvermiş.

21. (Allah) buyurdu: “Al onu (eline), korkma, biz onu yine ilk şekline döndüreceğiz.”

22-23. “Bir de elini koltuğuna sok. Kötü bir durum/bir hastalık olmaksızın, başka bir mucize olarak bembeyaz bir halde çıksın. (Böylece) sana en büyük mucizelerimizden gösterelim. [bk. 7/133-144; 27/12; 28/32]

24. “Firavun’a git, çünkü o azdı.” (Benim kullarım üzerinde otorite kurup kendisini ilâhlaştırdı.)

25. (Musa) dedi ki: “Rabbim! Benim gönlüme genişlik ver.”

26-27-28. “Benim işimi kolaylaştır, dilimden de (şu) düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar.”

29-30. “Ailemden kardeşim Harun’u bana vezir (yardımcı) yap.” [bk. 26/13]

31-32-33-34. “Onunla arkamı kuvvetlendir (Onu bana destek eyle). Onu işimde ortak yap ki seni çok tesbih edelim ve seni çok analım (tebliğ edelim).”

35. “Şüphesiz sen bizi görmektesin.”

36. (Allah) buyurdu: “Ey Musa! İstediğin sana verildi.”

37. “Andolsun ki biz, sana (önceleri) bir defa daha (şöyle) iyilikte bulunmuştuk:”

38. “Hani (sen doğduğunda) annene vahyedilecek şeyi (ilham ile) bildirmiştik.”

39. “Onu sandığa koy, (Nil) nehr(in)e at ki nehir de onu kıyıya getirip bıraksın. (Böylece) onu, hem bana hem de ona düşman olan birisi alacaktır.” (demiştik). “(Ey Musa! Sevilmen ve) nezaretim altında yetiştirilmen (ve görenlerin sevmesi) için sana kendimden bir sevgi koydum.” [krş. 28/7-9]

(Müneccimlerin Firavun’a İsrâiloğulları’ndan doğacak bir erkek çocuğun yetişip hâkimiyetini elinden alacağını haber vermeleri üzerine Firavun, Hz. Musa’nın doğup yetişmesini önlemek için İsrâiloğulları’nın doğan erkek çocuklarını öldürüyordu. Firavun ile karısı Âsiye bahçede gezinirken, suda akıp gelen bir sandığı çıkarttırıp içindeki çocuğu görünce birden şaşırdılar. Allah’ın lütfu ile içlerinde bir sevgi belirdi. Artık bir süt anne aramaya başladılar. Fakat çocuk, bulduklarını da emmiyordu; elbette bu sevk-i tabîî değil sevk-i ilâhî idi. Bunu duyan ablası, Firavun’un sarayına gitti.)

40. “Hani kız kardeşin (Firavun’un sarayına) gidip: ‘Ona bakacak (ve emzirecek) birisini size göstereyim mi?’ diyordu. Böylece gözü aydın olsun ve üzülmesin diye seni annene geri verdik. Hani, bir de (sen Mısırlı’ya bir tokat vurarak kaza ile) adamı öldürmüştün de seni (öldüreceklerken) o tasadan kurtarmış ve seni (bunlar gibi)[3] birtakım sıkıntılarla denemiştik. Bunun için Medyen halkı içinde senelerce kalmıştın. Sonra takdire göre (peygamberlik görevini yüklenecek duruma gelince, buraya) geldin, ey Musa!” [bk. 28/15-16]

[3] 38. âyetten beri anlatılanlar ve peygamberliğine kadar olanlar. [bk. *Fihrist*, Hz. Musa md.]

41. “Seni kendim için (peygamber) seçtim.”

42. “Sen kardeşinle birlikte benim âyetlerimi götürün ve beni anmakta (o Firavun’a tebliğde) gevşeklik göstermeyin.”

43. “Firavun’a gidin. Çünkü o azdı.”

44. “Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt dinler ve (benden) korkar.”

45. Dediler ki: “Ey Rabbimiz! (Onun) bize kötülük etmesinden veya iyice azmasından korkuyoruz.”

46. (Allah) buyurdu ki: “Korkmayın. Çünkü ben sizinle beraberim, işitir ve görürüm.”

47. “Hemen ona gidin de deyin ki: “Biz Rabbinin elçileriyiz. İsrâiloğulları’nı bizimle beraber gönder, onlara eziyet etme! Rabbinden sana bir mucize getirdik. Selam (ve saadet) doğruya uyanlaradır.”

48. “Bize, ‘(peygamberleri) yalanlayanlar ve (Hak’tan) yüz çevirenler mutlaka azaba çarptırılacaktır.’ diye vahyedildi.”

49. (Firavun:) “Rabbiniz kimdir, ey Musa!” dedi.

50. O da: “Rabbimiz her şeye yaratılış ve özelliğini verip sonra (bu özelliğe) uygun yolu gösterendir.” dedi.

51. (Firavun:) “Öyleyse ya önceki nesillerin durumu ne olacak?” dedi.

52. (Musa) dedi ki: “Onun bilgisi, Rabbimin katında bir kitaptadır. Rabbim şaşmaz da, unutmaz da.”

53. “O (Rab) ki yeri size bir beşik yaptı. Orada sizin için yollar açtı ve gökten bir su (yağmur) indirdi.” (Allah buyurdu ki:) “Biz o su ile çeşitli bitkilerden çiftler çıkartmaktayız.” [krş. 21/31]

54. “Hem yiyin hem de hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz bunda, (batıla uymayan) akıl sahipleri için (Allah’ın kudretini gösteren açık) deliller vardır.”

55. “Sizi (ilk olarak) ondan (karışmış çeşitli renk topraktan) yarattık Yine oraya (toprağa) döndüreceğiz. (Sonra dirilişiniz için) bir kere daha ondan çıkaracağız.” [krş. 7/25]

56. (Resûlüm!) Andolsun ki biz, ona (Firavun’a) bütün âyetlerimizi gösterdik de o yine yalanladı ve yüz çevirdi. (İnanmamakta) direndi. [bk. 17/101; 54/42]

57. Ve: “Ey Musa! Sihrinle bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin?” dedi.

58. “Biz de mutlaka sana, onun benzeri bir sihirle karşılık vereceğiz. Şimdi sen, aramızda bizim de senin de caymayacağımız uygun/düz bir (meydanlıkta) buluşma yeri ve vakti ayarla (da orada karşılaşalım).”

59. (Musa:) “Sizinle buluşma zamanımız, süs günü (bayram günü) ve insanların toplanacağı kuşluk vaktidir.” dedi.

60. Bunun üzerine Firavun dönüp gitti. Hilesini (en mâhir sihirbazlarını ve aletlerini) topladı sonra (buluşma yerine) geldi.

61. Musa onlara: “Yazıklar olsun size! Allah’a karşı yalan uydurmayın. Sonra O (öyle) bir azap gönderir (ki) onunla kökünüzü kurutur. Doğrusu (O’na) iftira atan perişan olur.” dedi.

62. (Sihirbazlar) işlerini (ve Musa’nın sözlerini) tartıştılar ve (“Musa galip gelirse”! diye) fısıltı ile kendi aralarında konuştular.

63. Dediler ki: “Bunlar olsa olsa iki sihirbazdır: Sihirleriyle sizi yurdunuzdan çıkarmak ve en ideal yolunuzu (yaşam düzeninizi bozmak) istiyorlar.”

64. “O halde, bütün hilenizi toplayıp sıra halinde (meydana) gelin. Bugün üstün gelen mutlaka kurtuluşa/muradına ermiştir.”

65. (Sihirbazlar:) “Ey Musa! Hünerlerini istersen önce sen ortaya at, istersen biz ortaya atalım.” dediler.

66. (Musa:) “Hayır! Siz atın!” dedi. (Ellerindekini attılar.) Bir de baktı ki onların ipleri (halatları) ve değnekleri, düzenbazlıkları yüzünden kendisine hakikaten (yılan şeklinde) koşuyor gibi görünüyor.

67. Bu yüzden, Musa içinde bir korku hissetti.

68. (Bunun üzerine biz:) “Korkma, çünkü sen evet sen daha üstün (gelecek)sin.” dedik.

69. “Sağ elindeki (âsâ)nı at, onların yaptıklarını yutacaktır. Çünkü onların yaptıkları sadece bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye varsa (ne yapsa) umduğuna eremez.” [krş. 7/119]

(Hz. Musa’nın yere attığı âsâsı, gerçek bir ejderha olmuş ve sihirbazların ejderha şeklinde gözüken bütün aletlerini yutmuştu. Çünkü o vahye dayanmıştı. Sihirbazlar bunun bir sihir değil ilâhî bir mucize olduğunu anladılar. Çünkü Hz. Musa da onlar gibi sistemin batıla dayanan düzeneklerinden ve düzenbazlığından yararlansaydı, âsâsı onları yutamazdı ve aralarında boğuşma olur, üstün gelemezdi. İşte bu mucize, kaynağı ve dayanağı vahiy olan ile batıl olanın farkını ortaya koyar.)

70. Bunun üzerine sihirbazlar secdeye kapandı(lar): “Musa ve Harun’un Rabbine iman ettik.” dediler.

71. (Firavun:) “(Benim yönetimim ve otoritemin geçerlilik alanında) ben size izin vermeden mi O’na iman ettiniz? (O’nun buyruğuna girdiniz?) Şüphesiz o size sihri öğreten büyüğünüzdür. O halde elbet ben, de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. Siz de hangimizin azabı daha şiddetli ve daha süreklidir elbette bileceksiniz.” dedi.

(Ülke hâkimiyetini elinde bulunduran ve bundan dolayı o yerde kendisini en büyük rab sayan (79/24) Firavun’un ülkesinde, kendisine saygı göstermeyip ondan izin almadan Allah’ı ve O’ndan geleni tercih etmek, rejimi yönünden hem en büyük hainlik hem de düşman tehlikesinden bile öncelikli ve önü kesilmesi gerekli bir husus idi.) [bk. 7/118-126; 26/41-53; 85/4-8]

72. (Sihirbazlar): “Bize gelen (bunca) mucizelere ve bizi yaratana karşı seni asla tercih etmeyiz. Artık sen ne hüküm vereceksen ver (yapacağını yap)! Sen (olsa olsa) bu dünya hayatına hükmedebilirsin.”

73. “Doğrusu biz, hatalarımızı ve bizi zorla(yarak yaptır)dığın sihri bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah(’ın mükâfatı seninkinden) daha hayırlı ve (cezası ve mükâfatı da) daha devamlıdır.” dediler.

(İşte sihirbazlar, tanrılık taslayan krala itaati reddedip kısa zamanda gerçek bir iman örneği sergilemişlerdir.)

74. Şüphesiz ki kim Rabbine suçlu olarak (emirlerini tanımamış olarak veya şirk içinde) gelirse, şüphesiz onun için cehennem vardır. Orada (yanmakla) ne ölü(p kurtulu)r ne de (tekrar dirilince) yaşar (daima yanıp ölür, dirilip tekrar yanar). [bk. 4/56; 25/14; 87/13]

75-76. Kim de O’na sâlih (sevaplı) amel işlemiş bir mü’min olarak gelirse, işte onlar için yüksek dereceler, alt tarafından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır ki (onlar) orada ebedî kalacaklardır. İşte bu, (her türlü günahtan) arınanların mükâfatıdır.[4]

[4] Son üç âyete yüce Allah’ın kelâmı olarak anlam verilmiştir (Nesefî, III, 60).

77. Andolsun ki biz, Musa’ya: “Kullarımı (Mısır’dan) geceleyin yürüt (çıkar). Onlara denizde (âsân ile) kuru yol aç. (Firavun) yetişecek diye korkma. (Boğulmaktan da) endişe etme.” diye vahyetmiştik. [bk. 26/52; 44/23]

78. Firavun da askerleriyle onların peşine düştü. (Ama o yarılan) denizden onları saran (bir dalga), kendilerini kaplay(ıp boğ)uverdi. [krş. 26/60-66]

79. Firavun kavmini saptırdı ve doğru yola iletemedi.

80. Ey İsrâiloğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık. Tûr'un sağ yanında (Musa'ya Tevrat'ı indireceğimize dair) size vaadettik ve (Tîh çölünde de) üzerinize kudret helvasıyla bıldırcın indirdik.

81. Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz/helal olanlarından yiyin. Bu hususta azgınlık etmeyin. Sonra gazabım üzerinize iner. Kimin de üzerine gazabım inerse, hiç kuşkusuz o, uçuruma düşmüş (helak olmuş)tur.

82. (Bununla beraber) şüphesiz ben, tevbe eden, iman edip sâlih amel işleyen, sonra da doğru yolda giden kimseyi, elbette bağışlarım.

(Hz. Musa, kavmi ile Mısır'dan çıkıp Sînâ'ya geçtikten sonra, yerine kardeşi Harun'u koyup kendisi Cenâb-ı Hak'tan vahiy almak için alelacele Tûr'un yolunu tutmuştu. Halbuki 70 kişiyi de beraberinde götürecekti.) [bk. 2/57]

83. (Allah buyurdu:) "Ey Musa! (Seni alelacele) kavminden öne geçiren nedir?"

84. Dedi ki: "Onlar işte benim izimde(n gelmekte)dirler. Yâ Rabbi! Sen razı olasın diye sana (gelmekte) acele ettim."

85. (Allah:) "Biz senden sonra, (çölde başlarına Harun'u bıraktığın) kavmini denedik. (Münâfık) Sâmirî onları saptırdı." buyurdu.

86. Bunun üzerine Musa kızgın ve üzgün olarak kavmine döndü: "Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? (Ben ayrılınca) size zaman uzun mu geldi? Yoksa Rabbinizden üstünüze bir gazap inmesini mi istediniz de bana verdiğiniz sözden caydınız?" (dedi.)

87. Dediler ki: "Biz sana verdiğimiz sözden kendiliğimizden dönmedik. Fakat biz, o halkın (Mısırlılar'ın) ziynetinden birtakım ağırlıklar yüklenmiştik. Onları (eritmek için ateşe) attık. Aynı şekilde Sâmirî de kendi mücevheratını attı."

88. (İşte bu şekilde Sâmirî) onlara (yapmacık olarak) böğüren bir buzağı heykeli (döküp) çıkardı. (O ve adamları:) "Bu sizin de, Musa'nın da ilâhıdır; ama o unuttu (aramaya gitti)." dedi.

89. (Onun) kendilerine hiçbir sözle karşılık veremediğini, yine kendilerine ne bir zarar ne de bir fayda vermeye gücünün yetmediğini görmezler mi?

90. Doğrusu, Harun da onlara önceden: "Ey kavmim! Siz bununla ancak imtihan edildiniz. Şüphesiz ki Rabbiniz Rahmân (olan Allah)'tır. (Buna tapmayın) bana uyun ve emrime itaat edin." demişti.

91. (Onlar:) “Musa bize dönünceye kadar ona tapmaya devam etmekten asla vazgeçmeyeceğiz.” demişlerdi.

92-93. (Musa dönünce:) “Ey Harun! Onları sapmış olarak gördüğün zaman, bana uymaktan (ve onları engellemekten) seni alıkoyan neydi? Emrime karşı mı geldin?” dedi (ve sakalından, saçından tutup çekmeye başladı). [bk. 7/150]

94. (Harun:) “Ey anamın oğlu! Sakalımı, başımı (saçımı) tutma! Doğrusu ben senin: ‘İsrâiloğulları arasında ayrılık çıkardın ve sözüme dikkat etmedin.’ demenden korktum (da bunları terk edip gelmedim).” dedi.

95. (Musa:) “Ey Sâmirî! Ya senin (bu) işin nedir?” dedi.

96. (O da): “Ben onların görüp bilmediklerini gördüm de (onları yanıltıp inandırmak için) elçi (Cebrail’)in izinden bir avuç (toprak) avuçladım. Onu da (erimiş ziynetlerin içine) attım. Böylece nefsim bana (bunu) hoş gösterdi.” dedi.

(Böylece uydurduğu şeyleri Hz. Musa’ya da bir pâye vererek kendisini savunmaya çalıştı.)[5]

[5] Âyette geçen Resûl ile “bir avuç almak” kelimeleri arasında kurulan münasebetten dolayı çoğu müfessirler ve Garîbü’l-Kur’ân’a dair eserler yukarıdaki mânayı vermişlerdir. Fakat “eser” kelimesi tebliğ anlamında olursa, mâna şöyledir: ‘Ben, onların bilmediklerini bilmiş hem de Resûl’ün eserinden (bildirisinden) bir miktar almıştım. Fakat onu bırakıp terkettim. Nefsim bana (bunu) hoş gösterdi ‘de(yip itiraf et)ti.” (Âlûsî, V, 296-297). Yukarıdaki savunma onun uydurması olunca, mahiyette bu iki mâna, gerçek dışı bir iş yapıldığını bildirir.

97. (Musa:) “(Defol) git! Doğrusu, artık hayatta senin için (ceza); ‘Bana dokunmayın.’ demendir. (Âhirette ise) senin için asla kurtulamayacağın bir ceza günü vardır. (Şu) karşısında durup tapmakta olduğun ilâhına bak! Biz onu mutlaka yakacağız. Sonra mutlaka ufalayıp denize atacağız.” dedi.[6] [krş. 44/58]

[6] Allah’ın varlığına inanmayı ve O’na bağlanmayı kâfî görmeyip kavmini yaptığı buzağı putuna taptıran Sâmirî, Hz. Musa’nın bedduasından sonra çok tehlikeli olan cüzzam hastalığına yakalanmış ve herkesten uzak tek başına vahşîce yaşayıp ölmeye mahkum olmuştur. Her devirde modern Sâmirîler çıkmıştır. [bk. 7/148-152]

98. Ancak sizin ilâhınız, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah’tır. O her şeyi ilmi ile kuşatmıştır.

99. (Resûlüm!) Böylece sana, geçmiş (ümmet)lerin haberlerini anlatıyoruz. Şüphe yok ki tarafımızdan sana bir zikir (tefekkür hazinesi ve hayat nizâmı olarak Kur’an’ı) verdik.

100. Kim ondan yüz çevirirse, şüphesiz o kıyamet günü (ağır) bir günah yüklenecektir.

101. Onun (azabı) içinde ebedî kalacaklardır. Kıyamet gününde onlar için (bu) ne kötü bir yüktür!

102. O gün Sûr'a üflenir. Ve o gün suçluları (korkudan) gözleri göğermiş olarak (mahşerde) toplarız.

103. Kendi aralarında: "Siz (dünyada olsa olsa) on gün kadar (bir süre) kaldınız." diye gizli gizli fısıldaşacaklar. [krş. 23/113; 30/55; 79/46]

104. Onların söyledikleri şeyleri biz daha iyi biliriz. Onların en olgun akıllı olanı (ise): "Bir günden daha fazla kalmadınız." diyecek.

105. (Resûlüm!) Sana dağlar hakkında (da) soruyorlar. De ki: "Rabbim onları (kıyamet günü) ufalayıp savuracaktır."

106. "Yerlerini dümdüz (çöl gibi) kuru bir toprak halinde bırakacak."

107. Orada ne bir eğrilik (çukur) ne de bir tümsek göreceksin. [bk. 18/ 47; 101/5]

108. O gün (mahşerde insanlar) davetçiye hiçbir 'eğrilik ve sapma' olmadan uyarlar. Rahmân (olan Allah)'a karşı sesler kısılmıştır; fısıltıdan (uğultudan) başka ses işitemezsin.

109. O gün, Rahmân'ın kendisine şefaat izni verip sözünden hoşnut olduğu kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. [krş. 2/255; 21/28; 53/26; 78/38]

110. (Allah) onların önlerindeki (gelecekleri)ni ve arkalarındaki (geçmişleri)ni bilir; onlar ise O'nu bilgice kavrayamazlar.

111. (Bütün) yüzler, Hayy ve Kayyûm[7] olan (Allah'a) boyun eğmiştir. (Omuzlarına) zulüm yüklenenler de hakikaten hüsrana uğramıştır.

[7] "Hayy ve Kayyûm" daima diri, zâtıyla kâim ve bütün yaratıkları gözetip yöneten, demek olup rivayet edilen ve Kur'an'da geçen üç İsm-i A'zam'dan biridir. Ebû Ümâme (ra.) şöyle demiştir: "Resûlullah; 'Allah'ın en büyük ismi (İsm-i A'zam) ki Allah onu vesile kılarak yani, "Yâ Rabbi! Hayy ve Kayyûm olan İsm-i A'zam'ın hürmetine!" diyerek bir şey isteyince verir. Bunlar şu üç sûrede bulunmaktadır: Bakara, Âl-i İmrân ve Tâhâ buyurmuştur." Râvî, "Bunları aradım, Kur'an'da üç yerde ve üç sûrede 'Hayy ve Kayyûm' olarak buldum." diyor. Haşr sûresinin sonundaki üç âyetin de İsm-i A'zam olduğu rivayeti vardır. [bk. 2/255; 3/2]

112. Kim de iman etmiş olarak 'sâlih (sevaplı) işler' yaparsa, artık o, ne bir zulümden ne de hakkının eksik verilmesinden korkar.

113. İşte böylece, biz onu (tebliğ etmen için) Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Ve onda tehditleri/uyarıları türlü şekillerde açıkladık. Olur ki, ibadet ve itaat edip günahlardan sakınırlar yahut o (Kur'an) kendileri için bir öğüt ve ibret meydana getirir.

114. Gerçek hükümdar (ve hükümran) olan Allah yücedir. Sana O'nun vahyi (Cebrail tarafından okunup) bitirilmeden önce Kur'an('ı okuma)da acele etme "Rabbim, ilmimi artır." de.[8] [krş. 75/16-19]

[8] Allahu Teâlâ, Resûlullah'a dolayısıyla ümmetine ilminin artırılmasını istemesini emretmiştir.

115. Doğrusu biz, daha önce Âdem'e (o ağacın meyvesinden yememesini) emretmiştik. Fakat (o, bunu) unuttu. Biz de onu (bu hatasında) azimli (ısrarlı) bulmadık.

(Bakara sûresi 35-38. âyetlerde geçtiği gibi, Hz. Âdem, Allah'ın yasak emrine rağmen şeytanın teşviki ile onu unutup nefsine hoş gelene yönelmiş ve ağacın meyvesinden yiyerek günah işlemişti. Fakat şeytan gibi Allah'ın emrini yerine getirmemede şeytanın yaptığı gibi ısrarlı olmayıp derhal pişman olup var gücüyle öyle bir tevbe etti ki sonunda affa ve yüksek dereceye kavuştu.)

116. Hani meleklere: "(Kudretim için) Âdem'e secde edin." dediğimizde İblis'ten başkaları hemen secde ettiler, o ise diretti.

117. Dedik ki: "Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis) sana ve eşine düşmandır. Sakın o sizi (cennetten) çıkarmasın, sonra (dünyada) zahmet çekersin!"

118. "Çünkü burada senin için ne acıkma ne de çıplak kalma zilleti vardır."

119. "Ve sen hakikaten burada ne susayacaksın ne de güneş(in sıcağın)da kalacaksın."

120. Nihayet şeytan onu vesvesesiyle (dışarıdan) fitleyip: "Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve yıpran(ıp çök)meyen bir saltanatı göstereyim mi?" dedi. [bk. 7/20-21]

121. Bunun üzerine ikisi de (şeytanın sözüne aldanıp) ondan (o yasak ağaçtan) yediler. Hemen (üzerlerindeki cennet libâsı bir ceza olarak gitti) ayıp yerleri açığa çıkıp görünüverdi. Üzerlerini cennet yaprağından örtmeye başladılar. Âdem (yanılarak da olsa,) Rabbine âsî oldu ve şaşırıp kaldı.

122. Sonra (yalvarmaya başladı) Rabbi onu yine seçti de tevbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.

123. (Ama Allah o sırada) buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak oradan inin. Artık benden bir rehber (peygamber/kitap) geldiğinde kim benim hidayetime uyarsa ne sapar ne de (sefalete düşüp) bedbaht olur."

124. Bundan böyle kim zikrim (Kur'an ve hükümlerim)den yüz çevirirse, (hevâsına/nefsine hoş gelene uyarsa) şüphesiz ki onun için dar bir

geçim/sıkıntılı bir hayat vardır.[9] Kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz (toplarız).

(Bu dünyada Kur'an ve hükümlerine karşı mânevî ve ruhânî körlük, âhirette fiilî bir körlük olacaktır.)

[9] Geçim darlığı, "Dünyada huzursuzluk, fakirlik korkusu, gönül darlığı ve psikolojik sıkıntı içinde bunalmak, âhirette de kabir darlığı ve kabir azabı içinde bulunmaktır." Kim de Kur'an'ın hükümlerine uyarsa bunlardan korunmuş olur (İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 497; Mehmed Vehbi, VIII, 3360; Fîrûzâbâdî, II, 625-627). [bk. 2/38]

125. "Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? halbuki, ben hakikaten (dünyada) çok iyi gören kimse idim." der. [bk. 17/97]

126. (Allah) buyurdu ki: "Bu böyledir. Âyetlerimiz sana geldi de sen (okuyup görmedin, onun hükümleriyle amel etmeyi) unuttun. İşte bugün de sen böyle (görmez halde) bırakılacaksın."[10]

[10] Kur'an'sız hayat körlüktür. Kur'an'ı ilmen ve amelen terkedenlere, Allah şeytanı arkadaş kılar. [bk. 25/30; 41/26 ve dipnotu; 43/36-37; 59/19]

127. İşte biz (Rabbinin âyetlerinden habersiz ömrünü) israf eden ve Rabbinin âyetlerine inanmayanları böyle cezalandırırız. Elbette âhiret azabı daha şiddetli ve daha süreklidir.

128. Bizim, kendilerinden evvel nice asırlar(da insanları) yok etmemiz, onları hâlâ doğru yola getirmedi mi? Halbuki (şimdi kendileri) onların yurtlarında dolaşıp durmaktadırlar. Elbette bunda akıl sahipleri için ibretler vardır. [bk. 22/46; 32/26]

129. Rabbin tarafından (cezalarının ertelenmesi için) geçmiş bir söz ve tayin edilmiş bir vakit bulunmasaydı, elbette (onlara azap) kaçınılmaz olurdu.

130. O halde (onların) dediklerine sabret. Güneşin doğmasından evvel (sabahleyin) ve batmasından evvel (ikindi vaktinde) Rabbini hamd ile tesbih et. Gecenin (belirli) saatlerinde (akşam ve yatsıda) ve gündüzün etrafında (öğleyin) de tesbih et (namaz kıl)[11] ki (neticeden) razı olasın.

[11] Beydâvî.

131. Kendilerini denemek için, o (inkâr ede)nlerden bir kısmını faydalandırdığımız dünya hayatının ziynetine (zenginlik ve debdebesine) asla gözlerini dikme! Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha süreklidir.

132. Ailene (ve ümmete) namaz kılmayı emret ve sen de ona sabırla devam et. Biz senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz sana rızık veriyoruz. (Güzel) âkıbet, takvâ sahiplerinin (Allah'ın emrine uygun yaşayanların/karşı gelmekten sakınanların)dır.

133. “O, bize Rabbinden bir âyet (mucize) getirmeli değil miydi?” dediler. (Halbuki) evvelki kitaplarda olanın açık delili, (Kur’an’da) onlara gelmedi mi?

134. Eğer biz onları, o (Kur’an’)dan önce helak etseydik, (o zaman da kıyamette): “Ey Rabbimiz! Bize bir peygamber gönderseydin de (böyle) alçak ve rezil olmadan önce âyetlerine uysaydık!” derlerdi. [krş. 6/155-157]

135. (Resûlüm!) De ki: “Herkes (dikkatle) gözetlemektedir. Siz de gözetleyin. Netice itibariyle hidayete eren (istikamet sahipleri) kimdir, doğru yolda olan kimdir bileceksiniz.”

21. Enbiyâ Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 112 âyettir. 44. âyet için “Medenî” diyenler vardır. Enbiyâ, “peygamberler” demektir. Peygamberlerden bahsettiği için bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. İnsanların hesâb(a çekilme zaman)ı yaklaştı. Hal böyle iken onlar, hâlâ gaflet içinde yüz çevirmektedirler.

2-3. Rablerinden kendilerine yeni bir öğüt (ve ikaz) gelmeyegörsün, hemen onunla alay ederler. (Hem de) kalplerinden onu oyuna/eğlenceye alarak (dinlerler). Zulmedenler (aralarında) gizlice şöyle fısıldaşırlar. “Bu (Muhammed) de sizin gibi bir insan değil mi ki? Siz artık göre göre (bu) sihire mi gid(ip uy)acaksınız?” [bk. 17/47; 41/26]

4. (Peygamber onlara:) “Rabbim gökte ve yerde olan (her) sözü bilir. O hakkıyla işitendir, bilendir.” dedi.

5. (Onlar:) “Hayır! Bu (âyetler), karmakarışık rüyalardır. Hayır! Onu o uydurmuştur. Hayır! O bir şairdir. (Şâyet böyle değilse,) o halde bizden öncekilere (mucize) gönderildiği gibi, o da bize bir âyet (mûcize) getirsin.” dediler.

6. (Resulüm!) Bunlardan önce helak ettiğimiz (kavimler içinde böyle diyen) hiçbir şehir/belde (halkı) iman etmemişti. Şimdi bunlar mı iman edecek?

7. Biz senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik. Eğer bilmiyorsanız zikir ehline (müttakî âlimlere) sorun. [krş. 16/43]

8. Biz onları yiyip içmeyen bir beden sahibi yapmadık ve (dünyada) ebedî kalıcı da değillerdir.

9. Sonra biz, onlara verilen sözü(müzü) yerine getirdik, hem kendilerini hem de dilediğimiz kimseleri kurtardık, (inkâr ve isyanda) aşırı gidenleri de helak ettik.

10. Andolsun ki biz, size içinde zikriniz (şan, şeref, ahkâm ve öğüdünüz) bulunan bir Kitab indirdik. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?

11. Biz (şımaran ve güçsüz halka) zulmeden nice şehri kırıp geçirdik ve onların ardından başka kavimler meydana getirdik. [bk. 17/16-17; 22/45]

12. Onlar azabımızı hissettikleri zaman, oradan (şehirlerinden) hemen kaçmaya koyulurlar.

13. "Kaçmayın, içinde şımartıldığınız şeylere ve yurtlarınıza dönün. Çünkü siz sorguya çekileceksiniz." (denildi).

14. (Kurtulamayınca:) "Eyvah bize! Gerçekten biz zalim kimselermişiz." dediler.

15. Onların işte bu feryatları, biz onları biçilmiş bir ot, sönmüş bir ateş haline getirinceye kadar devam etti.

16. Biz göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri oyun oynamak üzere (ve eğlencelik olsun diye) yaratmadık.[1] [bk. 38/27; 53/31]

[1] Merhum şair Necip Fâzıl şöyle demişti: "Otuz yıldır saatim işlemiş ben durmuşum / Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum."

17. Eğer bir eğlence edinmek dileseydik, onu elbet kendi tarafımızdan (şânımız için) edinirdik. Ne var ki biz böyle (eğlence ve oyun olsun diye) yapmadık. [bk. 30/8; 38/27; 44/38-39]

18. Hayır! (Biz gerçeği söyler, gerçeği yaparız,) biz hakkı batılın üzerine fırlatırız da o bunun beynini parçalar. Bir de bakarsın ki o (batıl) yok olup gitmiştir. (Allah'a karşı yalan olarak) yakıştırdığınız sıfatlardan dolayı vay siz(in haliniz)e! [bk. 17/81]

19-20. Göklerde ve yerde olanlar ancak O'nundur. O'nun nezdindeki (melek)ler O'na kulluk etmekten kibirlenmezler ve yorulmazlar. Gece ve gündüz (nefes alıp verir gibi) ara vermeden (O'nu) tesbih ederler. [bk. 4/172]

21. Yoksa yeryüzünde onlar (o müşrikler, Allah'tan başka), ölüleri diriltecek birtakım tanrılar mı edindiler?

22. Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, elbette ikisi(nin idare ve düzeni) de bozulurdu.[2] Arşın Rabbi olan Allah, onların uydurup yakıştırdıkları sıfatlardan yüce (ve münezzeh)tir. [bk. 23/91]

[2] Kâinatta iki ilâh olsaydı elbette birinin istediğini diğeri istemez ve böylece yerin, göğün ve diğer yaratıkların düzeni bozulurdu. İşte bu "Bir" esasına aykırı olarak hangi devirlerde Allah'a ve emirlerine karşılık, yerel sahte ilâhlık/rablık taslayanlar çıkmış ve kendi emir ve otoritesini hâkim kılmış ise, o yerlerin toplumunda ve hayat düzeninde ikilem, ayırım, bölünme ve düşmanlıklar oluşturmuşlardır. [bk. 79/24]

23. O('na) yaptığından sorulmaz (O'nu sorguya çekecek yoktur), insanlar ise sorguya çekilirler. [bk. 15/92-93; 23/88]

24. Yoksa O'ndan başka ilâhlar mı edindiler? De ki: "(Yaptığınızın doğruluğunu ispatlayacak) kesin delillerinizi getirin. İşte benimle beraber olan (müslüman)ların Kitab'ı; üstelik benden öncekilerin Kitab'ı da (ortada)."[3] Fakat onların çoğu hakkı bilmezler, bu sebepten dolayı da yüz çevirirler.

[3] Tevhid esaslı olması bakımından ilâhî kitapların aslı aynı olup hepsi tevhidi emreder, şirkten ve tâğûttan men eder (İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 502; Beydâvî).

25. Nitekim, senden evvel hiçbir peygamber göndermedik ki ona: "Şüpheniz olmasın ki benden başka hiçbir ilâh yoktur, o halde bana kulluk edin!" diye vahyetmiş olmayalım. [bk. 16/36, 43-45]

26. "Rahmân (olan Allah) çocuk edindi." dediler. O'nun şânı yücedir (ve bunlardan uzaktır). Hayır! Onlar(ın evlat dedikleri melekler) kerîm (şerefli) kullardır. [krş. 16/57]

27. Onlar, O'ndan önce (izinsiz) söz söylemezler ve (ancak) O'nun emriyle hareket ederler.

28. (Allah) onların önlerinde ve arkalarında olan şeyleri (yani yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. (Melekler) O'nun razı olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler ve O'nun korkusundan titrerler. [krş. 2/255; 20/109; 53/26; 78/38]

29. Onlardan kim: "O (Allah)'ın yanısıra ben de bir ilâhım." derse,[4] işte onu cehennemle cezalandırırız. Zalimlere işte böyle ceza veririz.

[4] Firavun ve benzerleri, kendi kendilerine ilâhlık/rablık taslayıp Hz. Musa'nın getirdiği Allah'ın dinini dışlayarak "Benim yönetimimde o geçmez." diyerek din gibi birtakım kurallar oluşturmuş ve insanları ona uymaya zorlamışlardır.

30. Küfre sapanlar/inkâr edenler, gökler ve yer (bir madde halinde) birleşik iken onları (büyük bir patlama ile) ayırdığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı bilmediler mi? Onlar hâlâ inanmazlar mı?

(Yüce Allah'ın, "Her canlı şeyi sudan yarattık." buyurması, müfessirlere göre, "Her şeyi sudan canlı kıldık, yahut her canlı şeyi su sebebiyle yarattık." manasındadır. Canlılarda % 80-90 temel unsur su olmuştur. Mucize dışında, gözle görülen her canlı -bitkiler dahil- susuz oluşmamış ve susuz yaşayamaz demektir. Yüce Allah, insanı (toprak ve su karışımı) çamurdan yaratmaya başlamış ve kendi bünyesinde geçirdiği safhalardan sonra ona ruh vermiştir. İnsandaki rûhî haller ve şahsiyet, lisan orijini, kendisini kontrol etme ve ileriye

yönelik düşünme gibi özellikler, hiçbir varlıkta yoktur. Sonra onun neslini de ondaki nutfe (meni)den başlayarak, yine türlü safhalardan geçirerek, evrim veya başka varlığa dönüşüm yoluyla değil, her canlıyı kendi tür ve özelliklerine göre ayrı ayrı yaratmıştır.[5] *Peygamberimiz de, "Allah Âdem'i kendi (şu görünen) suretinde yaratmıştır." buyurmuştur.*[6]*) [bk. 7/166; 22/5; 23/ 12-14; 30/50; 32/7-9; 35/11; 76/1-2]*

[5] Sezen, s. 39; Morris, s. 157-168; Bâr, s. 46, 54 ve dipnotu.

[6] Buhârî, "İsti'zan" (79), Bab 1, hadis no: 1.

31. Onları (insanları, seyri ve dönmesi sırasında) sarsmasın diye yeryüzünde baskılar (dağlar, kıtalar) yarattık. (Gidecekleri) yeri bulsunlar diye orada geniş yollar var ettik. [bk. 16/15-16; 79/32]

32. Göğü de (düşmekten ve bozulmaktan) korunmuş bir tavan yaptık. O (inkâr ede)nler ise bunun alametlerinden yüz çevirmektedirler. [bk. 12/105; 50/6; 51/47; 91/5]

33. Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Her biri bir yörüngede yüzmekte (dönerek gitmekte)dirler.

34. (Resûlüm!) Biz, senden önce hiçbir insana, (dünyada) ebedî hayat vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar? [krş. 55/26]

35. Her nefis ölümü tadacaktır. Bir imtihan olarak sizi şer ile de hayır ile de deniyoruz.[7] (Sonunda) ancak bize döndürüleceksiniz.

[7] Hanginiz şükürde, sabırda ve sâlih amelde bulunacak veya isyan edecek diye. [bk. 2/156-157, 214; 18/7; 29/2; 67/2]

36. (Ey Resûlüm!) O küfre sapanlar seni gördükleri zaman, seni alaya almaktan başka bir şey yapmazlar: "Sizin tanrılarınızı diline dolayan (adam) bu mu?" (derler.) Halbuki onlar, Rahmân (olan Allah)'ın zikrini (Kitab'ını) inkâr edenlerin ta kendileridir.[8] [bk. 25/41-42]

[8] Âyet-i kerîmede tanrılar (ilâhlar) çoğul gelmektedir. Çünkü Allah'tan başka tapınılan varlıklar, putlar veya putlaştırılanlar ve Allah'ın hükümlerini reddederek Firavun gibi hükümranlık sürenler de putlaşmışlardır. Firavun'un buyruklarına istekle bağlananlar da onu rab edinmişlerdir. [bk. 9/31]

37. İnsan (öyle acelecidir ki sanki) aceleden yaratıldı. (Bekleyin, acele etmeyin) size âyetlerimi (azabımı) göstereceğim. Benden (azabın) acele olmasını istemeyin. [bk. 17/11]

38. "Eğer doğru söylüyor iseniz bu (sözünü ettiğiniz) tehdit ne zaman?" derler.

39. O inkârcılar, ne yüzlerinden ne de sırtlarından ateşi savamayacakları ve kendilerine yardım olunmayacağı zamanı bir bilseler (bunu söylemezler)di. [bk. 7/41; 14/50; 23/104; 39/16]

40. Belki (bu azap günü), onlara ansızın gelecek de kendilerini şaşırtacaktır. Artık onu geri çeviremezler ve kendilerine mühlet de verilmez.

41. (Resûlüm!) Andolsun ki senden önceki peygamberlerle de alay edildi. Ama onlarla alay edenleri, o alay ettikleri şey (o azap çepeçevre) kuşatıverdi.

42. De ki: "Geceleyin ve gündüzün (gelecek tehlikelere karşı) Rahmân (olan Allah'ın azabın)dan sizi kim koruyacak?" Fakat yine de onlar, Rablerini anmaktan yüz çevirmektedirler.

43. Yoksa onları biz(im azabımız)a karşı koruyacak birtakım ilâhlar mı var? (O ilâhlaştırdıkları şeyler) kendilerine bile yardım etmeye güç yetiremezler. Onlar bizden dostluk (ve yakınlık) da görmezler.

44. Doğrusu biz, onları ve atalarını (bu dünyadan) faydalandırdık. Öyle ki ömür(leri) kendilerine (hiç bitmeyecekmiş gibi) uzun geldi. Şimdi bizim (emrimizin), yeryüzüne gelip onu çevresinden eksilttiğimizi (topraklarının ellerinden çıktığını) görmezler mi? (Durum böyle iken,) galip gelenler onlar mı?

45. De ki: "Ben ancak sizi vahiyle uyarıyorum." (Fakat) sağırlar uyarılsalar da çağrıyı duymazlar.

46. Andolsun ki onlara Rabbinin azabından en ufak bir esinti dokunsa: "Eyvah bize! Doğrusu biz zalim kimselermişiz." derler.

47. Kıyamet günü için adaletle tartan terazileri koyarız. (Bu sayede) artık hiç kimse hiçbir şekilde haksızlığa uğratılmaz. (Yapılan şey) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa onu getiririz. Hesap görücü olarak biz yeteriz. [bk. 4/40; 18/49; 31/16]

48. Andolsun ki biz, Musa'ya ve Harun'a eğriyi doğrudan ayıran (Tevrat')ı, (günahlardan) sakınanlar için bir ışık ve öğüt olarak verdik.

49. O (günahlardan sakına)nlar, görmedikleri halde Rablerinden korkarlar. Onlar kıyamet saatinden de (korkup) titrerler.

50. İşte, bizim indirdiğimiz bu (Kur'an), mübarek (fayda ve feyiz kaynağı) bir öğüttür. Şimdi bunu inkâr edenler siz misiniz?

51. Andolsun ki biz, daha önce İbrahim'e de doğruyu bulup bilme kabiliyeti vermiştik. Elbette biz onu(n peygamberliğe ehil olduğunu) biliyorduk. [krş. 6/75]

52. O zaman o, babasına ve kavmine: "Sizin kendileri için toplan(ıp tapın)dığınız bu heykeller nedir?" demişti.[9]

[9] Her devirde peygamberlerin Allah'tan getirdiği tevhid inancından uzaklaşanlar, kafalarında Allah fikri olsa bile yine de heykel putlara tapınmışlardır. Hz. İbrahim ile şirke ve heykel putlara karşı tevhid mücadelesi tekrar başlamıştır.

53. (Onlar:) "Babalarımızın onlara tapageldiklerini gördük." dediler.

54. (İbrahim:) "Andolsun ki siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içindesiniz." dedi.

55. (Onlar:) "Sen, bize gerçeği mi getirdin, yoksa (bize) oyunbazlık yapanlardan mısın?" dediler.

56. (O da) dedi ki: "Hayır! Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir. Onları O yaratmıştır. Ben de buna şâhitlik edenlerdenim."

57. "Allah'a yemin ederim ki siz arkanızı dönüp (bayrama) gittikten sonra, putlarınıza elbette bir tuzak kuracağım."

(Hz. İbrahim, bu sözü kendi kendine söylemişti. Fakat sadece bir kişinin onu duyduğu rivayeti de vardır.)

58. Derken, (onlar gidince İbrahim) o putları paramparça etti. Yalnız büyük putu, belki ona müracaat ederler diye bıraktı. (Baltayı da onun boynuna astı.)

59. (Onlar dönünce:) "Bunu ilâhlarımıza kim yaptı? (Her kimse,) hiç şüphesiz o, zalimin tekidir." dediler.

60. "Bunları diline dolayıp duran bir genci işittik; kendisine İbrahim deniliyor." dediler.

61. (Nemrut'un adamları:) "Onu insanların gözü önüne getirin. Böylece (onun çekeceği cezaya)[10] şâhitlik ederler." dediler.

[10] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 512.

62. (İbrahim gelince ona:) "Ey İbrahim! İlâhlarımıza bunu sen mi yaptın?" dediler.

63. (İbrahim de:) "Hayır! Belki de şu büyükleri yapmıştır! Eğer konuşuyorlarsa onlara sorun." dedi.[11]

[11] Hz. İbrahim, bundan başka iki yerde daha dînî zaruretten dolayı doğruyu söyleyememiştir. Biri putları kırmak için "hastayım" deyip bayrama gitmemesi (37/88-89), diğeri de hicret ederken, Edun kasabasında, yolunu çevirip hanımı Sâre anamızı melike götürmek isteyenler, "Bu kimdir?" diye sorunca, (din yönünden,) "Kız kardeşimdir." demesidir.

64. Bunun üzerine kendi vicdanlarına döndüler de (içlerinden): "Hakikaten, asıl haksız kimse sizlersiniz, sizler!" dediler.

65. Sonra kafalarındaki (eski inançları)na döndüler: "Doğrusu, bunların konuşmayacaklarını sen de bilirsin." (dediler).

66. (İbrahim) dedi ki: "Öyleyse, Allah'ı bırakıp da hiçbir surette size fayda ve zarar vermeyecek olan şeylere mi tapıyorsunuz?"

67. "Yuh; size de, Allah'tan başka taptıklarınıza da! Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?"

68. (Nemrut'un adamları bunun üzerine:) "Eğer bir iş yapacaksanız yakın onu da, (böylece) ilâhlarınıza yardım etmiş olun." dediler. [bk. 29/24]

(Onu büyük bir ateşe attılar. Hz. İbrahim, zulmetmeye karar vermiş bu örgütlü putperestlere karşı: "Allah bana yeter." deyip teslim olmuştu.)

69. Biz de: "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet üzere ol." dedik.

70. Ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları (dünya ve âhirette) daha fazla hüsrana uğrayanlar(dan) kıldık.[12]

[12] Allah "Azîzün zü'ntikâm" yani gücü her şeye yeten, zalime zulmünün karşılığını verendir.

71. Onu ve Lût'u, içinde âlemlere bereket verdiğimiz yere (ulaştırıp) kurtardık.

(Rivayete göre Irak'ta idiler, Şam'a geçtiler. Hz. İbrahim oradan Filistin'e, Hz. Lût da oraya bir günlük mesafedeki Sodom'a yerleşti ve kendisine orada peygamberlik verildi.)

72. Ona (İbrahim'e) İshak'ı ve fazladan da (torunu) Yakub'u verdik, her birini de iyilerden kıldık. [bk. 2/133; 11/71; 19/49]

73. Onları(n üçünü de) emrimizle doğru yola çağıran önderler yaptık. Kendilerine hayırlı işler yapmalarını, namazı dosdoğru kılmalarını, zekât vermelerini vahyettik. Onlar sadece bize kulluk eden (kimse)lerdi.

74. Lût'a (gelince,) ona da bir hüküm (hikmet, peygamberlik) ve ilim verdik ve onu çirkin işler yapmakta olan o memleketten kurtardık. Hakikaten onlar, yoldan çıkmış kötü bir kavim idiler.

75. Onu rahmetimize (korumamıza) dahil ettik; çünkü (o) iyilerdendi. [bk. 15/57-76; 29/26]

76. Nuh'u da (hatırla!) Hani o (bunlardan) daha evvel yalvarmıştı da biz onun duasını kabul edip kendisini ve ailesini o büyük sıkıntıdan kurtarmıştık. [bk. 54/9-10; 71/26-28]

77. Âyetlerimizi yalanlayan kavimden onu kurtardık.[13] Hakikaten onlar kötü bir kavim idiler. Biz de onların hepsini (suda) boğduk.[14] [krş. 11/40]

[13] Nasara" fiili, "min" ile kullanılınca "kurtarma" anlamına gelir. "Min" harfini "alâ" mânasına alanlara göre anlam şöyledir: "Âyetlerimizi yalanlayan kavme karşı biz ona yardım ettik."

[14] Çirkin işler yapan, Allah'ın peygamberlerini ve âyetlerini yalanlayan, kabullenmeyen toplumların sonu hep kötü olmuştur.

78. Davud ve Süleyman'ı da (hatırla!) Hani onlar, bir kavmin davarının (gece çobansız olarak) yayılıp zarar verdiği ekin (tarlası) hakkında hüküm veriyorlardı. Biz de hükümlerine şâhit idik.

(Rivayet edilir ki: Bir veya birkaç kişinin davarı, geceleyin birinin ekinine girmişti. Kendisine başvurulan Hz. Davud, zararın kıymeti, davarlara eşit olduğu için, onların tarla sahibine verilmesine hükmetti. Henüz 11 yaşında olan oğlu Süleyman (as.) ise, "Davar, ekin sahibine verilmeli. Ekin, eski haline gelinceye kadar o bunların yününden, sütünden faydalanmalı. Tarla, davar sahibinde kalmalı ve ona bakmalı. Ekin (veya bağ) eski halini alınca, herkes kendi malına tekrar sahip olmalı." demişti. Bu hükmü babası da uygun buldu. Tabii ki ona bunu Allah ilham etmişti.)[15]

[15] Beydâvî; Celâleyn.

79. Biz bu (hükmü) Süleyman'a hemen (ilhamla) anlattık. Biz her birine hüküm (hikmet ve peygamberlik) ve ilim verdik. Dağları ve kuşları, Davud ile beraber (Allah'ı) tesbih etsinler diye (ona) boyun eğdirdik. (Bunların hepsini) yapan bizdik. [bk. 34/10]

80. Ona, savaşınızda sizi korusun diye zırh (yapma) sanatını öğrettik. Peki, (bütün bunlar için) şükrediyor musunuz?

81. Süleyman'ın hizmetine (de) şiddetli esen rüzgarı (verdik). Onun emriyle o, içine bereketler verdiğimiz yere akıp gider (ve kendisini de götürür)dü. Biz her şeyi biliriz. [bk. 34/12; 38/36]

82. Şeytanlardan (inci için) denize dalanları ve bundan başka işleri yapanları da (onun emrine verdik). Biz onları (kendisi için) gözetim altında tutuyorduk. [bk. 34/13; 38/37-38]

83. Eyyüb'ü de (hatırla!) Hani o Rabbine: "Hakikaten bana (bu dermansız) dert geldi. Sen ise merhametlilerin en merhametlisisin." diye yalvarmıştı.

84. Biz de onun duasını kabul ettik. Kendisinin derdini kaldırdık ve ona tarafımızdan bir rahmet ve ibadet edenlere de bir hatırlatma/bir ibret olarak, hem ailesini hem de onlarla birlikte (diğer kaybettiklerinin) bir katını daha verdik. [bk. 38/41-44]

85. İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de (hatırla! Bunların) her biri sabredenlerdendi.

86. Onları da rahmetimizin içine aldık. Çünkü onlar iyilerdendi.

87. Zünnûn'u (balık sahibi/Yunus'u) da (hatırla!) Hani (o kavmine) kızarak gitmişti de kendisini sıkıştırmayacağımızı (kurtulacağını) zannetmişti. Nihayet (balığın karnında) karanlıklar içinde (kalınca): "Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni (noksanlıklardan) tenzih ederim. Doğrusu ben (bu hareketimle) kendine zulmedenlerden oldum." diye yalvarmıştı. [bk. 37/ 139-149]

88. Biz de onun duasını kabul ettik ve onu sıkıntıdan kurtardık. İşte biz iman edenleri böyle kurtarırız.

89. Zekeriya'yı da (hatırla!) Hani o Rabbine: "Rabbim! Beni tek başıma (evlatsız) bırakma. Gerçi (vermesen de) sen, vârislerin en hayırlısısın." diye niyaz etmişti.

90. Biz onun da duasını kabul edip ona Yahya'yı armağan ettik ve eşini[16] de kendisi için (doğurmaya) elverişli kıldık. Gerçekten bunlar(ın hepsi) hayır işlerinde yarışırlar, umarak ve korkarak bize dua ederlerdi. Onlar (gerçekten) bize karşı derin saygı gösterenlerdi.

[16] Bundan önce geçen âyetlerde (3/40; 19/5, 8) çocuğu olmayan veya iman etmeyen eşler için karısı denildiği halde burada eşi denilmiştir.

91. Irzını (herkesten) koruyan/iffetli (Meryem')i de (hatırla!) Biz ona ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemlere bir ibret (ve kudretimize bir işaret) kılmıştık. [bk. 66/12]

92. Şüphe yok ki bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir (dininiz bir tek dindir)[17] Ben de sizin Rabbinizim. O halde bana kulluk edin. [krş. 23/52]

(Bütün mü'minler/müslümanlar kardeştirler (49/10). Hepsi bir ümmettir. Bu yüzden kavmiyetçilik/ırkçılık ve bu anlamda milliyetçilik fikirleri, Kur'an'ın ifadelerine aykırıdır.)

[17] Celâleyn.

93. (Çünkü geçmiş ümmetler) kendi aralarında (din) işlerinde parçalan(ıp bölük bölük ol)dular. Her biri yine ancak bize döneceklerdir. [krş. 23/53]

94. Kim iman etmiş olarak sâlih (Allah'ın rızasına uygun) işler yaparsa, artık onun çalışması inkâr edilmez (boşa gitmez). Şüphesiz biz onu yazarak kayda geçirmekteyiz.

95. Helak et(meye hükmet)tiğimiz bir memleket için (kurtuluş) imkânsızdır. Artık onlar (hayata ve imana) dönmezler.[18]

[18] Yahut; "(Hesap için) bize dönmemeleri imkânsızdır." (Mevdûdî, III, 301). Âyetin yukarıdaki anlamında "lâ" harfi zâid olarak alınmıştır (Celâleyn).

96. Nihayet (kıyamet alametlerinden olan) Ye'cûc ve Me'cûc (setleri yıkılıp) açılınca onlar her tepeden akın ederler. [bk. 18/94-99]

97. Verilen gerçek söz (olan kıyamet) yaklaştığında inkâr edenlerin gözleri birden faltaşı gibi açılacak: "Eyvah bize! Doğrusu biz bundan gaflet içinde idik ve (kendimize) zulmeden kimselerden olduk." (diyecekler).

98. Şüphesiz, siz ve Allah'tan başka taptıklarınız/tapındıklarınız (Allah yerine bağlandıklarınız) (krş. 2/165-167; 4/56), cehennemin yakıtısınız. Siz (hep beraber) ona gireceksiniz.

99. Eğer onlar (gerçek) ilâhlar olsalardı, oraya girmezlerdi. Oysa hepsi (tapan ve tapılanlar) orada ebedî kalacaklardır.

100. Onlar orada inim inim inlerler ve orada artık (cehennemin uğultusundan dolayı hiçbir şey) işitmezler.

101. Tarafımızdan kendileri hakkında (halis iman ve amellerinden dolayı) en güzel (olan cennet saadet)i takdir edilmiş olanlar ise, o (cehennem ateşi)nden uzaklaştırılmıştır. [bk. 11/106]

102. Onun (cehennemin) en ufak sesini bile duymazlar. Canlarının çektiği (nimetler) içinde ebedî kalacaklardır. [bk. 10/26; 55/60]

103. (Kıyamet günündeki) en büyük korku/dehşet (Sûr'a ikinci üfleyiş) onları üzmez. Melekler, onları: "İşte bu, (dünyada) size vaadedilen (mutlu) gününüzdür." diyerek karşılar.

104. O gün, göğü, yazılı kağıt tomarını dürer gibi düreriz. (Sonra) ilkin başlayıp yarattığımız gibi aynen yaratacağız ki bu bizim için verilmiş bir sözdür. Şüphesiz biz bunu yapacağız.

105. Andolsun ki zikirden (Tevrat'tan) sonra Zebur'da da: "Yeryüzünde, şüphesiz sâlih (Allah'a itaat eden, dürüst ve iyi çalışıp orayı imar eden) kullarım mirasçı (hükümran) olacak." diye yazmıştık. [bk. 24/55]

106. Muhakkak ki bu (Kur'an')da kulluk edenler tâifesi için yeterli bir tebliğ (ve öğüt) vardır.

107. (Ey Muhammed!) Biz seni âlemlere ancak bir rahmet olarak gönderdik. [krş. 34/28]

108. De ki: "Bana, 'ilâhınız ancak bir tek ilâh'tır' diye vahyolunuyor. Artık (buna göre) müslüman oluyor musunuz?"

109. Eğer (dâvetinden) yüz çevirirlerse de ki: "(Bana emrolunanları) sizin hepinize 'aynen/eşit' bir şekilde bildirdim. Artık tehdit edildiğiniz şey yakın mı, yoksa uzak mı bilmem."

110. "Şüphesiz O, sözün açığını da bilir, gizlediklerinizi de bilir."

111. "Bilmiyorum, belki o (azabın gecikmesi) sizin için bir imtihan ve (ecelinizin geleceği) bir zamana kadar sizi bir faydalandırmadır."

112. (Peygamber) dedi ki: "Ey Rabbim! (Onlarla aramızda) hak ile sen hüküm ver. Bizim Rabbimiz çok merhametli, sizin yakıştırdıklarınız (iddialarınız)a karşı yardımı istenendir."[19]

[19] Âyetin başı, Âsım kıraatinin dışındaki diğer kıraatlere göre; "kul" yani "Ey Muhammed! De ki:" ifadesiyle başlar (Palevî, s. 95). Gerek emirle, gerek bu emir doğrultusunda olan Hz. Peygamber'in duası ile önce hicret vukû buldu, ardından Bedir gazvesinde zafer, sonra da Mekke'nin fethi gerçekleşti.

22. Hac Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 78 âyettir. Bir görüşe göre 52-55. âyetler Mekke ile Medine arasında inmiştir. Adını 27. âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey insanlar! Rabbinizin emrine uygun yaşayın. Gerçekten (kıyamet) saati(ni)n sarsıntısı çok büyük (dehşetli) bir şeydir. [bk. 56/4-5; 69/14-15; 99/1-2]

2. Onu gördüğünüz gün, her emzikli emzirdiğini unutup terkeder, her gebe (kadın) yükünü düşürür. Sen, insanları sarhoş (imiş gibi) görürsün, halbuki onlar sarhoş değillerdir. Fakat Allah'ın azabı pek şiddetlidir.

3. Kimi insanlar da bilmeden[1] Allah hakkında tartışır ve (bu hususta) azgın şeytan (ve benzerlerin)e uyar.

[1] Zira bilgisi olsa tartışmaz.

4. O (şeyta)nın hakkında yazılmıştır ki: “Kim kendisini dost edinirse kesinlikle onu saptırır ve o kimseyi (cehennemin) alevli ateşine iletir.”

5. Ey insanlar! Şâyet öldükten sonra dirilmekten şüphe etmekte iseniz (ilk yaratılışınızı hatırlayın). Kesinlikle bilin ki biz, sizi (ilk önce karışmış çeşitli renk) topraktan, (insan olarak yarattıktan) sonra (sırasıyla onun içinden çıkan) nutfe (aşılanmış yumurta/zigot halin)den sonra bir alaka,[2] sonra (üzerinde uzuvlarının bir kısmı belirli bir kısmı belirsiz küçük bir et parçaından) bir mudgadan[3] yarattık ki size (ne olduğunuzu ve kudretimizi) açıklayalım. Rahimlerde dilediğimizi, belirtilmiş bir vakte kadar durduruyoruz, sonra sizi bir bebek halinde çıkarıyoruz.[4] Derken olgunluğa erişmeniz için (sizi büyütüyoruz). İçinizden kimi (erken) öldürülüyor, kimi de daha önce bazı şeyleri bilirken, sonra (artık çocuk gibi) hiçbir şey bilmez hâle gelmesi için erzel-i ömr’e (ömrün en kötü devrine) itiliyor. Yeri de görürsün ki kupkurudur. Fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır ve her güzel çiftten (nice) nebat bitirir.

(Yüce Allah, âyet-i kerîmenin son kısmı ile, yeryüzü ve bitkilerin kuruduktan sonra yeniden canlanmasına, insanların da öldükten sonra tekrar aynı şekilde dirileceğine misal vermektedir.)

[2] Alaka, döllenmiş yumurtanın (zigotun) Rahim duvarına yapışması (zona pellusida)’ndan sonraki devredir.

[3] Mudga, et halinde küçük bir parça (2-2,5 cm).

[4] Özetle diyebiliriz ki: Kadının yumurta hücresi, erkeğin sperma hücresi ile döllenmesinden sonra artık canlı bir varlıktır ve bir hafta içinde bir hücre topluluğu halinde rahim duvarına 11 gün içinde gelip yapışır. Bu yapışma (zona pellusida)dan sonra “dut” gibi asılır ve gömülüp kanla beslenmeye başlar. İşte bu, hücrenin alaka (embriyo) safhasıdır. Mudga (fetus) safhasına kadar bu cenin (embriyo), bir et parçası halini alır ve çıkan somitlerle organ yerleri belli olur. Sekizinci haftanın sonunda, ceninin dış görünümü bir insan şeklini alır. Artık hızla gelişen ceninin (23/13-14) kemikleri, kasları ve derisi teşekkül etmiş olarak büyümeye devam eder. Nihayet doğumla neticelenir. Canlı doğmak kaydıyla, çocuğun hak ve hukuku da cenin halinde iken başlar (Bâr, s. 81-107). (Ayrıca bk. 39/6). Cenin canlı oldukça miras hakkı devam eder. Hilkati tamamlanmış cenin düşürülürse diyeti verilir (Müslim (Davudoğlu), II, 1309; Molla Hüsrev, s. 125).

6. Bu da, Allah’ın gerçek(ten var) oluşu(nun delili)dir. (Ve her şeyin O’nun iradesiyle gerçekleşmesidir.) Hiç şüphesiz ölüleri O diriltir ve her şeye hakkıyla kâdir olan da (yine) O’dur.

7. Elbet o (kıyamet) saat(i) gelecektir. O(nun geleceği)nde şüphe yoktur. Şüphesiz ki Allah, (o gün) kabirlerde olan kimseleri diriltecektir. [krş. 36/78-80]

8-9. (Buna rağmen) insanlardan kimi, ne bir yol göstereni ne de aydınlatıcı bir kitabı olmaksızın bilgisizce (insanları) Allah yolundan saptırmak için kibirle yanını bükerek/kasılıp böbürlenerek Allah hakkında tartışır![5] Onun için dünyada bir rezillik vardır. Kıyamet günü de ona (cehennemin) can yakıcı azabını tattıracağız.

[5] Oysa Allah’ın varlığı hakkında tartışan ateistler, görünmeyen akıllarının varlığını kabul etmeleriyle çelişkiye düştüklerini bilmezler. [bk. 31/20]

10. (O vakit kendisine:) “İşte bu, senin kendi yaptığın (günahlar) yüzündendir. Yoksa Allah kullara zulmedici değildir.” (denilecektir).

11. Kimi insanlar da (dinin bütününe inanmadığı halde) yalnız bir kenar(ın)dan (tutup kendi çıkarı için) Allah’a ibadet eder. Kendisine bir hayır dokunursa (gönlü) bununla rahatlar. Eğer ona (hastalık, fakirlik gibi) bir kötülük dokunursa yüz üstü dönüverir (Allah’tan şikayete başlar ve dinden bile döner). O dünyada ve âhirette ziyana uğramıştır. İşte bu apaçık ziyanın ta kendisidir.

12. O, Allah’ı bırakır da kendisine ne zarar ne de fayda veren şeylere (gidip dert yanıp) yalvarır (ve şikayet eder). İşte bu, sapıklığın (haktan) uzaklaşmışlığın ta kendisidir.

13. O, (böylece) kendisine zararı faydasından daha yakın olana yalvarır (tapar). O, ne kötü yardımcı ve ne kötü dosttur!

14. Şüphesiz ki Allah, iman edip de sâlih ameller işleyenleri, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Elbette Allah istediğini yapar.

15. Kim Allah’ın, o (Peygamberi’)ne dünyada ve âhirette asla yardım etmeyeceğini sanıyorsa (ve yardımı görünce öfkeleniyorsa, her çareye başvursun, öfkesinden) semaya bir sebep (alet/araç) bulup uzansın, sonra O’(nun vahiy ve yardımı)nı kesmeye çalışsın[6] da (hele) bir baksın onun tuzağı, öfkelenmekte olduğu şeyi hiç giderebilecek mi?

[6] Bu yukarıdaki mâna, “Tavana bir ip uzatıp sonra (protesto için nefesini) kessin (kendini assın, yardım yine kesilmez).” şeklinde verilen mânaya nispetle vâkıaya daha mutâbıktır. [bk. Râzî, XVI, 280]

16. İşte biz onu (Kur’an’ı) böyle apaçık âyetler halinde indirdik. Şüphesiz Allah (kullarının niyet ve amellerine göre) dilediğini doğru yola iletir.

(Allahu Teâlâ’nın dilemesini, halis niyetle sâlih amel yaparak ve dua ederek istememiz lazımdır.) [krş. 76/30]

17. Şüphesiz o iman ed(ip müslüman ol)anlarla, o yahudiler, sâbiîler, hıristiyanlar, mecûsîler ve (Allah’a) eş tanıyanlar var ya, Allah kıyamet günü bunların arasını mutlaka ayıracak (haklarında layık olan hükmünü verecek)tir. Çünkü Allah her şeye şâhittir. [bk. 2/62; 3/113-114]

18. Görmüyor musun ki göklerdekiler, yerdekiler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanlardan bir çoğu, şüphesiz bizzat Allah’a ***secde*** ediyor. (İnsanlardan) bir çoğunun da üzerine azap hak olmuştur. Allah kimi hor kılar (alçaltır)sa, artık onu yükseltecek yoktur. Şüphe yok ki Allah ne dilerse (onu) yapar. [bk. 17/44][7]

[7] Secde âyeti konusunda bk. 7/206.

19-20-21. Bunlar, Rableri (ve O'nun dîni) hakkında çekişen iki hasımdır. (Bunlardan) inkâr edenler için ateşten elbiseler biçilmiştir. Bu kimselerin başlarının üstünden kaynar su dökülecektir. (Öyle ki) onunla karınlarının içindeki her şey ve hatta derileri bile eritilir. (Bir de) onlara demirden topuzlar vardır.

22. Ne zaman (o) ıstıraptan dolayı oradan çıkmak isteseler, oraya geri çevrilirler ve "tadın yangın azabını!" (denilir).

23. Şüphesiz ki Allah, iman edip sâlih amellerde bulunanları alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Orada altın bilezikler ve inci(ler) ile süslenirler. Orada elbiseleri de ipektir.

24. Onlar (dünyada) sözün en güzeli (olan tevhid kelimesi)ne eriştirilmişler ve çok övülmeye lâyık olan (Allah')ın yoluna iletilmişlerdir.

(Tevhid kelimesi ve ifadesi çok yücedir. Çünkü bu kelime ile insanlar, hem ruhlarında hem de toplumlarında inkılâp yapıp bütün putlarını kırmışlardır. Böylece şirkten kurtulup insana değil Allah'a kullukla yücelmişlerdir.)

25. Gerek küfre sapanlar, gerekse Allah'ın yolundan ve yerli olsun misafir olsun bütün (mü'min) insanları ziyarette eşit kıldığımız Mescid-i Haram'dan (insanları) alıkoymakta olanlar (bilmeli ki) kim orada zulümle yanlış yola sapmak isterse, ona pek acıklı bir azap tattıracağız.

26. Bir zaman Beyt(ullah)'ın yerini İbrahim'e belirlemiş (ve O'na şöyle vahyetmiş)tik: "Bana hiçbir şeyi eş tutma, tavaf edenler, (ibadet için) duranlar, rükû ve secde edenler için evimi temiz tut."

27. (Resûlüm!) İnsanlar içinde haccı ilan et;[8] gerek yaya, gerekse uzak yoldan (hızlı yol alan) zayıf/arık develer üzerinde sana gelsinler.

[8] Rivayete göre, İbrahim (as.), Ebû Kubeys dağına çıkarak insanları haccetmeye davet etmiştir. Hasan-ı Basrî'nin rivayetine göre bu hitap Hz. Peygamber'edir. Beydâvî de bunu nakletmiştir. Hz. Peygamber, Vedâ haccında âyetin gereği olan haccı duyurmuştur (Ayntâbî, III, 198).

28. Gelsinler de, böylece kendileri için (dünya ve âhirete ait) birtakım faydalara şâhit olsunlar ve o belirli günlerde de (Allah'ın) kendilerine rızık olarak verdiği (bilinen dört ayaklı)[9] kurbanlık hayvanlar (boğazlanırken) üzerine Allah'ın ismini ansınlar. Onların etinden hem kendiniz yiyin hem de darlık içinde olan fakirlere yedirin. [krş. 3/96-97]

[9] Bu hayvanlar En'âm sûresinde (6/142-144) belirtilen kurbanlıklar olup; deve, inek koyun ve keçidir. Hacda ceza dışında kesilen kurban şükür kurbanı olup vâciptir; zenginliğinden dolayı keseceği kurban yerine geçmez. Hacda ceza veya nezir kurbanı dışındaki kurbanların etinin yenmesi hususunda fıkıh kitaplarında imamların bazı değişik görüşleri vardır.

29. Sonra (maddî ve mânevî) kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler. Beyt-i Atîk'i (en eski ev olan Kâbe'yi) tavaf etsinler.

(Hacıların kirlerini gidermelerinden maksat saçlarını tıraş etmek, bıyıklarını kısaltmak, tırnaklarını kesmek, koltuk altlarını, avret yerlerini tıraş etmek ve genel bir temizlik yapmaktır.)

30. İşte (durum/emir) bu(ndan ibaret). Kim Allah'ın hürmet (edilmesini istediği hüküm)lerine saygı gösterirse, işte o (saygı), Rabbi nezdinde kendisi için hayırlıdır. Size (âyetlerde) okunanlar dışında (kalan) hayvanlar, sizin için helal kılındı. Artık murdardan/pislikten, evsân (put ve putlaşanlar)[10]dan ve yalan sözden kaçının. [bk. 5/3, 90; 6/145; 16/115]

[10] Arapça'da insan heykellerine (neden yapılırsa yapılsın) "vesen" denilmiştir. İbni Âbidîn, "Vesen, cüssesi olan, insan suretinde ağaçtan, taştan, gümüş ve saireden yapılan heykellerdir. Çoğulu 'evsân' şeklindedir. Sanem ise cüssesiz surettir." diye kaydetmiştir. Müşrik Araplar'ın bunların dışında hevâ ve hevesini veya bir eşyayı yahut kendi cinsinden birisini dünyevî gaye ve pâyelerle yüceltip putlaştırmaları da çok olmuştur. [bk. 25/43; 29/25; 45/23]

31. Allah'ı birley(ip O'na yönel)in ve O'na ortak koşmayanlar olarak (bu yasaklardan kaçının). (Bilesiniz ki) Allah'a ortak koşan kimse, sanki gökten savrulup düşmüş de kuşların (didikleyip) kapıştığı veya rüzgarların uzak bir yere sürükleyip götürdüğü kimseye benzer. [bk. 6/71]

(Bu âyet-i kerîmede yapılan benzetmeyle, Allah'a ortak koşanların yani "Allah var" dedikleri halde O'nun hükümlerini benimsemeyerek O'ndan başka varlıkları yüceltip ilâhlaştıran veya putlaştıranların Allah katında paramparça ve değersiz hâle geldiği bildiriliyor.)

32. Bu böyledir. Kim Allah'ın (dininin) alametlerine (hükümlerine) saygı gösterirse gerçekten bu, kalplerin takvâsından (Allah'a saygısından ve karşı gelmekten sakınmasından)dır.

33. O (alamet)lerden (olan kurbanlık hayvanlardan) belli bir zamana kadar (süt ve yünlerinde) sizin için menfaatler vardır. Sonra (kurbanlık olarak) varacakları yer Beyt-i Atîk (Kâbe)'dir. [bk. 48/25]

34. Biz her ümmet için kurban kesmeyi meşru kıldık ki kendilerine (Allah'ın) rızık olarak verdiği (dört ayaklı) kurbanlık hayvanlar (boğazlanırken) üzerine (yalnız) Allah'ın ismini ansınlar. Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O halde O'na teslim olun. (Resûlüm!) İtaatkâr ve mütevâzi olanları müjdele!

35. (Onlar ki) Allah anıldığı zaman kalpleri titreyen, başlarına gelen (sıkıntı)lara sabreden, namazı dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (hayır için) harcayanlardır.

36. Kurbanlık deve (ve sığır)lara gelince, onları da sizin için Allah'ın (dininin) alametlerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. O halde (develer) birer ayakları bağlı sıra sıra ayakta dur(up boğazlan)ırken,[11] üzerlerine Allah'ın adını anın. Yanları üstü düşüp ölünce de onlardan hem siz yiyin hem de

kanaat edip istemeyen fakirlere ve isteyen (fakir)lere yedirin. İşte böylece şükredesiniz diye onları sizin fayda ve hizmetinize verdik.

[11] Develer ayakta boğazlanırken ön ayaklarının biri katlanıp bağlanır.

37. O (kurban)ların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Fakat sizden O'na (yalnız) takvânız (saygı ve itaatiniz) ulaşır. Size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı tekbir edesiniz (büyüklüğünü anasınız) diye onları sizin fayda ve hizmetinize verdi. (Resûlüm!) Güzel hareket edenleri (cennetle) müjdele!

(Kurban, kendisi ile Allah'a yaklaşılan şey demektir. Yani Allah'a yaklaştıran sebeplerdendir ki ancak bu eylemin içinin takvâ ile doldurulması gerekir. Yok eğer bu hareket, takvâdan ve Allah'ı içimizde hissetme ve O'na bağlılığımızı sunma şuurundan uzak olursa, artık bu kurban, sevâbı olmayan bir gelenek işi haline dönüşür. Allah Resûlü, Mekke'de Kevser sûresiyle kurban kesme emrini yerine getirmiş, bu âyette de kurban kesen mü'minler takvâ sahibi olmaları konusunda uyarılmıştır. Peygamber (sas.) de hadîs-i şerîfinde ehemmiyetinden dolayı, "Kim (bayram günü) namazı kılmadan önce kurban kesmişse onu iade etsin…" buyurmuştur.[Buhârî])

38. Şüphesiz ki Allah, iman edenleri (inkârcılara karşı) savunur. Çünkü Allah, hiçbir haini ve hiçbir nankörü sevmez.

39. Kendilerine savaş açılan (mü'min)lere, zulme uğradıklarından dolayı, (artık savaş için) izin verildi. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye elbette kâdirdir. [Cihad emrinin safhaları için bk. 3/142; 9/5, 14-16; 15/94; 16/125; 22/39; 47/31]

40. O (mü'min) kimseler, sırf: "Rabbimiz Allah'tır." dediklerinden (putlara inanmadıklarından) dolayı, haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah, bazı insanları (azgınlığını ve şerrini) diğer bazısıyla defetmeseydi, içlerinde Allah'ın ismi çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler muhakkak yıkılıp giderdi.[12] Allah kendi (dini)ne yardım eden (onu hayata hâkim kılmak için gayret eden)lere elbette yardım eder. Şüphesiz ki Allah çok kuvvetlidir, her şeye galiptir. [bk. 1/4; 3/104; 9/31 ve açıklaması; 41/30; 46/13; 47/7]

(İktidar sahibi Mekkeli müşrikler, Kelime-i tevhid ile "Rabbim Allah'tan başkası değildir, artık O'nun kulluğuna girdim, gereğine göre yaşayacağım, sizin putlarınızdan ayrıldım." diyen mü'minlere her türlü eziyet ve mahrumiyeti reva görüyorlardı. Allah da böylelerini, sünneti gereği, her zaman defetmiş, tevhid şirke galip gelmiştir.)

[12] Çünkü "Allah'ı tanıyoruz" deseler bile O'nun hüküm ve hâkimiyetini kabul etmeyen müşrikler, bütün mâbetlere düşmanlık ederler.

41. O (mü'min) kimseler ki kendilerine yeryüzünde iktidar, mevki (ve servet) versek (şımarıp sapmazlar,) namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, (İslâmî ölçülerde) iyiliği emrederler ve kötülükten menederler. (Çünkü bilirler ki, bütün) işlerin sonu ancak Allah'a ait(tir ve O'na dönecek)tir.

42-43-44. (Ey Muhammed!) Seni yalanlıyorlarsa (üzülme, bil ki) onlardan önce, Nuh kavmi, Âd ve Semûd (kavimleri), İbrahim kavmi, Lût kavmi ve Medyen halkı da (peygamberlerini) yalanlamışlardı. Musa da yalanlanmıştı.[13] Ben de kâfirlere (imtihan olarak önce) mühlet verdim, sonra onları (azapla) alıverdim. Beni inkâr nasıl olurmuş (görsünler)!

[13] Burada Hz. Musa'nın yalanlanmasının meçhul sîgası ile ifade edilmesinin sebebi onun diğer peygamberler gibi kavmi tarafından değil, Kıptîler tarafından yalanlandığına işaret etmek içindir (Beydâvî).

45. Nice şehirler vardır ki, biz onları (halkını) zulmedip dururlarken helak ettik. Şimdi (artık) duvarları, (o çöken) tavanlarının üzerine yıkılmıştır. Nice kullanılmaz kuyu(ları) ve nice (bomboş kalan) sağlam/muhteşem saray(ları) vardır! [bk. 17/17; 21/11]

46. Hiç yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki bu sayede düşünen kalpleri yahut (olanları) duyacak kulakları olsun. Gerçek şu ki gözler kör olmaz, fakat (asıl) göğüslerde olan kalpler/basîretler kör olur. [bk. 20/128; 32/26]

(İnsanda asıl olan kalp gözünün görmesi/basirettir. Gerçek körlük bunun körlüğüdür. İşte inkârcıların kafalarındaki gözler değil kalp gözleri kördür; ibret almazlar. Hakikat ne kadar meydanda olursa olsun idrak etmezler.)

47. (Ey Resûlüm!) Senden, azabın (kendilerine) acele gelmesini istiyorlar. Allah (acele etmez,) sözünden de asla caymaz. Bununla beraber Rabbinin yanında bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir.[14] [krş. 32/5]

[14] Şu halde zaman izâfîdir. Özellikle insanlar, zamanın çabuk geçmesini istediklerinde bir türlü geçmek bilmeyişi bunu gösterir. Kaldı ki bizim hesabımıza göre bin yıl olan zaman parçası Allah katında bir gün kadardır. Bu âhiret azabına karşı bir uyarıdır.

48. Nice memleket (halkı) vardır ki zalim olduğu halde ona mühlet verdim. Sonra onu (azabımla) alıverdim. Dönüş ancak banadır.

49. (Resûlüm!) De ki: "Ey insanlar! Ben sizin için sadece apaçık bir uyarıcıyım."

50. İman edip sâlih ameller işleyenler için bir mağfiret ve bol rızık vardır.

51. Âyetlerimizi (küçümseyip akıllarınca) âciz (geçersiz) bırakmaya çalışanlar ise,[15] kesinlikle cehennem ehlidirler.

[15] Yahut, "Âyetlerimiz(i geçersiz bırakma) hususunda birbirlerini âciz bırakırcasına yarışanlar ise…" [krş. 34/5, 38]

52. Biz, senden evvel hiçbir resûl ve nebî göndermedik ki o, (dâvâsına ait bir şey) temenni ettiği zaman, onun emeline dair şeytan, (insanların kalbine) bir vesvese atmış (duyduklarını saptırmış)[16] olmasın. Fakat Allah, şeytanın atacağı şeyi derhal giderir, sonra da Allah kendi âyetlerini (fitneden koruyup) sağlamlaştırır. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

[16] Mehmed Vehbi, IX, 3562.

53. (Allah'ın böyle yapması) şeytanın (ortaya) atacağı şeyi kalplerinde bir hastalık olanlara ve kalpleri katılaşanlara bir imtihan (konusu) yapması içindir. Şüphesiz ki zalimler, derin bir ayrılık içindedir.

54. (Ve yine,) kendilerine ilim verilenlerin, o (Kur'an')ın, Rabbinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilip de ona iman etmeleri, böylece kalplerinin ona saygı duyması (ve bağlanması) içindir. Elbette Allah, inananları mutlaka doğru yola iletir.

55. Küfre sapanlar/inkâr edenler ise, kendilerine ansızın o saat (ölüm veya kıyamet) veya (artık hayır getirmeyen) kısır bir günün azabı gelinceye kadar ondan (Kur'an'dan) şüphe üzere kalmaya devam ederler.

56. O gün mülk (hükümranlık, hâkimiyet) Allah'ındır. (O,) insanlar arasındaki hükmünü verir. İman edip de sâlih (sevaplı) ameller işleyenler nimeti bol olan cennettedirler. [bk. 25/26; 82/19]

57. Kâfir olanlar ve âyetlerimizi yalanlayanlar için ise pek alçaltıcı bir azap vardır.

58. Allah yolunda göç edip de sonra öldürülen veya ölenlere gelince, muhakkak ki Allah onları en güzel rızıkla(rla) besleyecektir. Şüphesiz Allah rızık verenlerin en iyisidir. [bk. 4/100]

59. O, onları hoşnut olacakları bir yere mutlaka yerleştirecektir. Çünkü Allah (her şeyi) bilendir, Halîm'dir (hemen ceza vermeyendir).

60. İşte böyle. Her kim kendisine yapılan cezanın (kötülüğün, haksızlığın ancak) misli ile karşılık verir de sonra (tekrar) saldırıya uğrarsa, Allah ona elbette yardım eder. Şüphesiz Allah çok affeden, çok bağışlayandır.

61. Bu böyledir. Kesinlikle (bilesiniz ki) Allah (istediğini yapar,) geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar(ak uzatır kısaltır). Şüphesiz Allah (her şeyi) işitendir, görendir.

62. Bu böyledir. Şüphesiz Allah, hakkın ta kendisidir. O'nun dışında yalvardıkları (sığındıkları putlar/ilâhlar) da batılın ta kendisidir. Doğrusu O Allah, (her şeyden) yücedir, çok büyüktür. [bk. 4/139; 10/65; 31/30]

(Görüldüğü gibi batıldan maksat, Allah'ı bırakıp başkasına tapma ve bağlanma olup aynı zamanda O'nun rızasına aykırı iş ve hareketlerdir.)

63. Görmedin mi, Allah gökten yağmur indirir de, yer (onunla) yemyeşil oluverir. Doğrusu Allah çok lütufkârdır, (her şeyden) haberdardır. [krş. 10/ 61; 27/25; 31/16]

64. Göklerde ve yerde olanlar(ın hepsi) O'nundur. Doğrusu Allah elbette Ganî'dir (hiçbir kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı yoktur), övülmeye lâyıktır.

65. Görmedin mi, Allah yerde olan şeyleri ve emri (kanunu) ile denizde akıp giden gemileri sizin fayda ve hizmetinize vermiştir. Göğü de kendi izni olmadan, yere düşmemesi için O tutuyor. Şüphesiz Allah insanlara karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. [bk. 31/29; 45/13]

66. Size (önce) hayat verip sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan ancak O'dur. Gerçekten insan, çok nankördür. [bk. 2/28; 40/11; 45/26]

67. Biz her ümmet için, (kendi çağlarında) uygulamakta oldukları bir ibadet tarzı (şeriat) koyduk. (Son din İslâm da gönderilen bir şeriattır.) O halde (ona uyup) bu işte, seninle asla çekişmesinler. Artık sen Rabbine davet et. Şüphesiz sen dosdoğru bir yol (olan İslâm) üzeresin.[17] [krş. 2/148; 5/48]

[17] En doğru yol, Allah'ın son gönderdiği ve bütün hükümlerin tamamlandığı din, İslâm olup artık tartışmaya lüzum yoktur. Bundan önceki bütün dinler hem tahrif edilmiş hem de hükmü kalmamıştır. Dolayısıyla Yahudilik ve Hıristiyanlığı, İslâm ile eşit göstermek yanlıştır. [bk. 2/83 ve açıklaması]

68. Eğer seninle (dinde) mücadele ederlerse (onlara): "Allah yaptıklarınızı daha iyi bilendir." de. [bk. 10/41; 46/8]

69. "Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında Allah, kıyamet günü aranızda hüküm verecektir." [bk. 32/25; 60/3]

70. Bilmez misin ki Allah gökte ve yerde ne varsa (hepsini) bilir. Çünkü bu(nların hepsi), Kitab'da (Levh-i Mahfûz'da)dır. Gerçekten bu (bilme), Allah'a göre pek kolaydır.

71. (Onlar) Allah'ı bırakıp da O'nun, delil olarak hakkında hiçbir şey indirmediği ve kendilerinde de ona dair bir bilgi bulunmayan şeylere taparlar. Zalimlerin (hiçbir) yardımcısı yoktur.

72. Kendilerine açık olarak âyetlerimiz okunduğu zaman, inkâr edenlerin yüzündeki inkâr (belirtisin)i anlarsın. Neredeyse âyetlerimizi karşılarında okuyanlara saldıracaklar. (Resûlüm!) De ki: "Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Ateş! Allah onu inkârcılara vaadetmiştir. O ne kötü (bir) dönüş yeridir!"

73. Ey insanlar! İşte size bir temsil getirildi. Şimdi onu iyi dinleyin: Sizin Allah'ı bırakıp da yalvar(ıp/tap)tıklarınız; hepsi bir araya toplansalar dahi asla bir sineği bile yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, onu ondan kurtarmaya bile güçleri yetmez. İsteyen de âciz (kendisinden) istenen de.

(Yani putun önüne varıp tapan, isteklerini, yapacaklarını veya şikayetlerini söyleyen de âciz, put da âciz. İslâm öncesi câhiliye devrinin müşrik Arapları, heykel putlarının önünde törenler tertip ederler, övgü ve şikayetlerini dile getirirler, birtakım adaklarla istekte bulunurlardı. İşte yüce Allah, bu ilkellik ve câhiliye âdetlerini veciz şekilde bildiriyor.)

74. Onlar Allah'ı gereği gibi (anlayıp) takdir edemediler. Doğrusu Allah çok kuvvetlidir, mutlak üstündür.

75. Allah meleklerden de, insanlardan da elçiler seçer. (Bununla birlikte) kesinlikle Allah (her şeyi) işitendir, görendir.

76. (Allah) onların önlerindekini de arkalarındakini de (yaptıklarını da yapacaklarını da) bilir. (Bütün) işler, ancak Allah'a döndürülür. [bk. 72/28]

77. Ey iman edenler! Rükû edin, secde edin,[18] Rabbinize kulluk edin (emirlerine uygun yaşayın) ve hayır işleyin ki umduğunuza erişesiniz.

(Bu ve benzeri âyetlerin tatbîki, dünya ve âhiret için umduğuna kavuşmanın teminatıdır.)

[18] İmam Şâfiî âyette geçen secdeyi tilâvet secdesi olarak almıştır, Hanefîlere göre ise buradaki secde namazda yapılması istenen secdedir.

78. Allah uğrunda (gereği gibi) hakkıyla (ve ancak O'nun için) cihad edin.[19] Allah'a (teslimiyet gösterip emirlerine) sımsıkı yapışın. Sizi (cihad için) O seçti ve din konusunda da üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi. Tıpkı babanız İbrahim'in dini(nde olduğu) gibi. O (Allah) daha önce(ki kitaplarda) ve bu (Kur'an')da size "müslümanlar" adını verdi. Tâ ki peygamber size şâhit olsun, siz de insanlara şâhit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a (emirlerine) sımsıkı yapışın. Mevlânız (sahibiniz) O'dur. (O) ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır! [krş. 3/103]

[19] Cihad ancak, müslümanlara cephe alan/düşmanlık eden ve savaş açanlara karşı, Allah nizamının hâkim olması için yapılır.

23. Mü'minûn Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 118 âyettir. Adını, baş tarafında mü'minlerin konu edilmesinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Mü’minler muhakkak felâh bulmuş (umduklarına ermişler)dir.

2. Onlar, namazlarında huşû içinde (kalbi ve bedeniyle tam teslimiyet halinde)dirler. [bk. 4/43]

3. Onlar, boş söz (ve iş)lerden yüz çevirirler. [bk. 25/72]

4. Onlar, zekât (vazifesin)i îfâ ederler.

5. Onlar, edep yerlerini/iffetlerini korurlar.

6. Sadece eşleri veya ellerinin sahip oldukları (kendi cariyeleri) ile (münasebet) kurarlar. Çünkü onlar (bundan dolayı) kınanmazlar. [bk. 4/24 ve açıklaması]

7. Kim bu (helal ola)ndan ötesini isterse, işte onlar haddi aşanlardır.

8. Onlar (o mü’minler) ki emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler.

9. Onlar ki namazların(ı vaktinde ve gereğince kılmay)a devam ederler.

(“Ben inandım” diyenlerin umduklarına kavuşması kendi ölçülerine göre değil ancak bu ve benzeri âyetlerde belirtilen özellikleri taşımakla gerçekleşir.)

10-11. İşte onlar, vâris olanların ta kendileridir. Onlar (cennetlerin en yücesi) Firdevs’e vâris olacaklardır ki bu mirasçılar, orada ebedî kalacaklardır. [bk. 70/22-35]

12. Andolsun ki (biz, ilk) insanı çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık.

13. Sonra onu(n neslini, ondaki) bir nutfe (yani sperma ile yumurtayı aşılamış) olarak sağlam (ve emin) bir yer (olan rahim)e yerleştirdik.

14. Sonra (rahimde o) nutfeyi (zigotu) bir “alaka” yaptık; derken, o “alaka”yı da bir “mudga”ya, “mudga”yı da kemiklere çevirdik, o kemiklere de et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir varlık yaptık.[1] (Varlıkları) yaratıp şekil verenlerin en güzeli olan Allah ne yücedir! [bk. 3/6; 22/5]

[1] Ana rahmindeki başlangıçtan sonra diğer bir yaratılışa geçen insan, kendi aslındaki özel kabiliyetleriyle en güzel şekilde donatılmış olarak gelişmektedir (95/4). Çünkü bir türün DNA’sı sadece kendi türünü meydana getirmesi, ancak yüce yaratıcı Allah’ın eseridir. [“Alaka” ve “Mudga” için bk. 22/5 ve ilgili dipnotlar]

15. Sonra siz bunun ardından şüphesiz öleceksiniz.

16. Sonra siz kıyamet gününde mutlaka diriltileceksiniz.

17. Andolsun ki üstünüzde yedi yol (ve yedi tabaka gök) yarattık. Biz yaratma (işin)den gafil değiliz. [bk. 2/29; 17/44; 65/12; 71/15]

(Müfessirlerin çoğu âyetteki "yedi yol"u yedi kat gök veya göğün katmanları olarak yorumlamışlardır. Elmalılı da bunu, insanları kuşatan yedi idrak yolu olarak anlıyor ki bunlar, beş duyu ile akıl ve vahiy yollarıdır.)

18. Gökten suyu bir ölçü dâhilinde indirdik de onu yerde (faydası için) biz durdurduk. Şüphesiz biz onu gidermeye de kâdiriz.[2]

[2] Yağmur olayının gerçekleştiği tek gezegen dünyadır. Yağmur sularının hepsi yerin dibine inse, yahut sel halinde akıp gitseydi, yahut da yağmur yağmasaydı hayat biterdi. Bu yüzden Allah'a ne kadar hamd ve şükür edilse azdır.

19. İşte onunla size hurma bahçeleri, üzüm bağları meydana getirdik. Bu bahçelerde sizin için birçok meyveler vardır ve siz onlardan yersiniz. [bk. 16/11; 36/34-35]

20. Yine onunla Tûr-ı Sînâ'da yetişen bir (zeytin) ağac(ı yarattık) ki (meyvesi) yiyenler için hem yağ hem de katık (olarak zeytin) verir.

21. Sağmal hayvanlarda da sizin için elbette bir ibret vardır. Karınlarının içindekinden size (süt) içiririz. Onlarda sizin için (daha) nice faydalar vardır, hem de onlardan yersiniz. [bk. 16/66]

22. Hem onların hem de gemilerin üzerinde taşınırsınız. [bk. 16/7; 40/79-81; 43/12-14]

23. Andolsun ki Nuh'u, kavmine gönderdik de (onlara): "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. Hâlâ emrine uygun yaşamaz/azabından sakınmaz mısınız?" dedi.

24. Kavminden ileri gelen inkârcılar da dedi ki: "Bu (Nuh) sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Size üstün gelmek istiyor. Eğer Allah (peygamber göndermek) isteseydi elbette melekleri indirirdi. Nitekim biz atalarımızdan da böyle bir şey işitmedik." [bk. 6/9; 17/90-95; 25/7]

25. "O kendisinde delilik bulunan birinden başkası değildir. Bu yüzden onu bir zamana kadar gözetleyin."

26. (Nuh:) "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et." dedi.

27. Biz ona vahyettik ki: "Bizim nezaretimizde ve vahyimizle gemiyi yap. Bizim emrimiz gelip de tandır kaynadığı (yeryüzünde suların kaynayıp fışkırdığı) zaman ona, (hayvanların) her birinden (erkek ve dişi) birer çift ile aile halkını koy. Yalnız onlardan aleyhine söz geçmiş (kendileri cezayı hak etmiş) kimseler hariçtir. O zulmedenler hakkında (onları kurtarmak için) sakın

bana başvurma! Çünkü onlar boğul(mayı hak et)mişlerdir!” [bk. 11/40; 26/119; 54/11-14]

28. Artık sen ve beraberindekiler gemiye çık(ıp yerleş)ince: “Bizi o zalimler (kâfirler) güruhundan kurtaran Allah’a hamdolsun.” de.

29. Yine de ki: “Rabbim! Beni mübarek bir yere indir. Sen (yere) indirenlerin en hayırlısısın.”

30. Doğrusu bu (Nuh kıssası)nda nice ibretler vardır. Biz (insanları) elbette imtihan etmekteyiz.

31. Sonra onların ardından diğer bir nesil (olan Âd kavmini) var ettik.

32. Onların içinde de kendilerinden bir peygamber (olan Hûd’u) gönderdik. “Allah’a kulluk edin, sizin için O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O’nun azabından sakınmaz mısınız?” (dedi).

33. Kendilerine dünya hayatında refah verdiğimiz halde, kâfir olan ve âhirete kavuşmayı yalanlayan kavminden ileri gelenler (şöyle) dediler: “Bu sizin gibi bir insandan başkası değildir. (Baksanıza) sizin yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor.”

34. “Eğer kendiniz gibi bir insana itaat ederseniz, o takdirde siz kesinlikle ziyana uğrayan (âciz) kimselersiniz demektir.”

35. “Siz öldüğünüz, toprak ve kemikler haline geldiğiniz zaman, gerçekten sizin (kabirlerden) çıkarılmış olacağınızı (diriltileceğinizi) mi size vaadediyor (ve sizi bununla mı korkutuyor)?”

36. “O tehdit edildiğiniz (öldükten sonra dirilmenin gerçek olması) ne kadar, hem de ne kadar uzak!

37. “Bu dünya hayatımızdan başkası yoktur. (Kimimiz) ölürüz (kimimiz de) yaşarız, biz öldükten sonra diriltilecek de değiliz.”[3]

[3] Bunlara dehriyyûn veya materyalistler denilir. [krş. 45/24 ve dipnotu]

38. “O, Allah’a karşı yalan uyduran bir adamdan başkası değildir. Biz ona inanan (kimse)ler de değiliz.”

39. (Peygamber:) “Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et.” dedi.

40. (Allah:) “Onlar çok geçmeden elbette pişman olacaklar.” buyurdu.

41. Derken, onları o korkunç çığlık yakalayıverdi. Böylece onları sel sularının taşıdığı çer çöp haline getirdik. Artık defolup gitsin böylesi zalim kavim!

42. Sonra, onların ardından başka başka nesiller[4] (ve ümmetler) yaratıp yetiştirdik.

[4] Salih, Lût ve Şuayb *aleyhimüsselâm* ve onlardan başka diğer peygamberlerin nesilleri (Beydâvî).

43. Hiçbir ümmet ecelini ne öne alabilir, ne de (onu) erteleyebilir.

44. Biz (ümmetlere) peyderpey peygamberlerimizi gönderdik. Hangi ümmete peygamber geldiyse onu yalanladılar, biz de onları birbiri ardınca (helak edip) gönderdik ve onları (ibretlik) hikayeler yaptık. Artık iman etmeyen kavim uzak olsun. (Onların canı cehenneme!)

(Allah'a iman etmemek, O'nu yok sayarak yaşamak veya peygamberinin getirdiklerini yalanlamak ve onlardan yüz çevirmek, mülkünde ve hâkimiyetinde yaşadığımız yüce Allah'a bir başkaldırıdır. Bunun cezası da, verdiği mühlet bitince, çeşitli devirlerde insanların başına gelmiştir.)

45-46. Sonra Musa'yı (ve kardeşi) Harun'u, mucizelerimizle ve apaçık bir delille Firavun ve ileri gelen yandaşlarına gönderdik. Ama onlar büyüklük tasladılar (iman etmeyi kibirlerine yediremediler). Zaten kibirlenen (ve dik başlı) bir toplum idiler.

(Allah'a iman; O'na teslim olma ve O'nun buyruğunun öne geçmesi demektir ki böyle bir iman Firavun ve yandaşlarının işine gelmezdi.)

47. "Kavimleri (olan İsrâiloğulları) bize kölelik ederlerken, şimdi bizim gibi iki insana mı iman edeceğiz?" dediler.

48. Onları yalanladılar ve helak edilenler güruhuna dahil oldular.

49. Andolsun ki biz Musa'ya, belki (kavmi) doğru yolu bulur diye Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik.

50. Meryem'in oğlunu ve annesini de (kudretimize işaret eden) birer ibret vesilesi yaptık ve onları oturmaya uygun, akar suyu olan bir tepede barındırdık.

51. Ey Resûller! Temiz/helal şeylerden yiyin, sâlih amel işleyin. Çünkü ben yaptıklarınızı hakkıyla bilenim.

52. Muhakkak ki bu sizin ümmetiniz (dininiz), bir tek ümmet (bir tek din/İslâm')dır. Ben de sizin Rabbinizim. O halde emirlerime uygun yaşayıp azabımdan sakının.[5]

[5] Bütün dinlerde aslolan âmentü (akâid/inanç) esasları aynıdır, değişmemiştir. Fakat amelde tâlî/furû'a ait hükümler değişmiştir (Beydâvî). [bk. 2/106 dipnotu]

53. Ancak onlar (saparak din) işlerinde, gruplar halinde aralarında parçalandılar. Her grup ellerinde bulunanla (kendilerine pay çıkararak) övünüp sevinmektedir.[6] [krş. 21/92-93]

[6] "Biz haktan yanayız." demeleri gerekirken "Hak/ doğru biziz." dediler.

54. Sen onları, bir vakte kadar cehâlet ve sapıklıkları içinde bırak. [bk. 15/3; 86/17]

55-56. Kendilerine mal ve evlat verirken, onların iyiliklerine koştuğumuzu mu sanıyorlar? Hayır! Onlar (işin) farkına varamıyorlar. [bk. 9/55]

57-58-59. Buna karşı, Rablerinin (sevgisini kaybetme) korkusundan titreyenler, Rablerinin âyetlerine (gerçek anlamda) inananlar, Rablerine (hiçbir) ortak koşmayanlar…

60-61. Ve kalpleri, Rablerine döneceklerinden titreyerek, vereceklerini (esirgemeden) verenler/yapmaları gerekeni yapanlar var ya, işte onlar, hayırlı işlerde koşuşurlar ve bu uğurda yarış ederler.

(Yüce Allah'ın huzuruna mahcup olarak varmaktan kalpleri ürperenler ve O'nun azabından korkanlar, O'na kulluk ederler, O'nun yolunda infak ederler (76/8-12). Sâlih (sevaplı) işlerde bulunurlar, dindarlıklarıyla övünmez, kendilerini beğenmezler. Bu âyetin böylece somut bir tatbikçisi olan Hz. Ömer vefat etmeden önce, "Rabbimin azabından değil, O'na mahcup varmaktan korkuyorum." demiştir. Hasan-ı Basrî hazretleri de güzel bir ifadeyle, "Mü'min Allah'a itaat eder ama yine de korkar; münâfık ise hem Allah'a ve emirlerine baş kaldırır hem de O'ndan korkmaz." demiştir.) [bk. Mevdûdî, III, 385]

62. (Biz) hiç kimseye gücünün yettiğinden fazlasını teklif etmeyiz. Katımızda, gerçeği söyleyen (ve kulların yaptıkları yazılı bulunan) bir kitap vardır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.

63. Fakat o (kâfir ola)nların kalpleri bu hususta cehâlet ve gaflet içindedir. Onların bundan (bu şirk ve küfürden) başka birtakım (kötü) işleri daha vardır ki hep onlar için çalışırlar.

64. En nihayet (onların) varlıklı ve şımarık olanlarını azap ile (kıskıvrak) yakaladığımız zaman, hemen feryat ederler.

65. Bugün artık feryat ed(ip sızlan)mayın. Çünkü siz, bizim tarafımızdan yardıma mazhar olunmayacaksınız.

66-67. Size âyetlerimiz okunuyordu da, ona (Kur'an'a) karşı büyüklük taslayarak gerisin geriye dönüyor, geceleyin de (Kâbe'nin etrafında toplanarak) saçma sapan konuşuyordunuz.

68. (Peki) onlar hâlâ o sözü (Kur'an'ı) düşünmediler mi? Yoksa kendilerine, evvelki atalarına gelmeyen (bir kitap veya azap görmeyeceklerine dair güvence gibi) bir şey mi geldi?

69. Yoksa peygamberlerini (doğruluğu ve güzel ahlâkı ile hâlâ) tanımadılar da, bu yüzden mi onu inkâr etmektedirler?

70. Yoksa: "Onda bir delilik var." mı diyorlar? Hayır! O, onlara hakkı getirdi. (Ne var ki) onların çoğu, haktan hoşlanmayanlardır.

71. Eğer gerçek(ler), onların batıl arzularına uysa (onlara göre olsa) idi gökler, yer ve onların içinde bulunan kimseler(in düzeni) mutlaka bozulup (helake) giderdi. Hayır! Biz onlara (Kur'an ile) şan ve şereflerini getirdik.Onlar ise o şan ve şerefleri (olan Kur'an')dan yüz çevirmektedirler!

(Kur'an'ı rehber edinen ve onun yolunu takip eden pek çok millet, cihânın en büyük ümmetlerinden olma şerefine ulaşmıştır.)

72. (Ey Resûlüm!) Yoksa sen onlardan bir ücret mi istiyorsun (da sanki onun için kabul etmiyorlar)? Rabbinin vereceği karşılık, (çok) daha değerlidir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. [bk. 6/90; 34/47; 36/21; 38/86; 42/23]

73. Şüphesiz sen onları elbette doğru bir yol (olan İslâm')a çağırıyorsun.

74. Ama âhirete inanmayanlar gerçekten (ısrarla bu doğru) yoldan sapmakta (küfrü, şirki, tâğûtî ve câhilî hayatı istemekte)dirler.

75. Şâyet biz onlara acıyıp da kendilerindeki sıkıntıyı giderseydik, yine şaşkın bir halde dolaşıp (yaratıcıyı hiçe sayan) azgınlıklarında/isyanlarında ısrar ederlerdi.

76. Andolsun ki biz onları (evvelce çeşitli) azaplar ile yakalamıştık. Yine de (onlar, uslanıp) Rablerine boyun eğmediler ve yalvarıp yakarmadılar.

77. Nihayet, azabı çetin bir kapı açtığımız zaman birdenbire onlar, (bu durum karşısında) ümitsiz (ve şaşkın) kalıverirler.

78. Sizin için (duymayı sağlayan) kulakları, (görmeyi sağlayan) gözleri ve (düşünmeyi sağlayan) gönülleri yaratan O'dur. (Halbuki siz) ne kadar az şükrediyorsunuz!

79. Sizi yeryüzünde yaratıp türeten O'dur ve ancak O'n(un huzurun)a toplanacaksınız.

80. Yaşatan da öldüren de O'dur. Gecenin, gündüzün değişmesi O'nun (eseri)dir. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

81. Hayır! Fakat onlar (da yine) evvelkilerin dediği gibisini dediler:

82. "Öldüğümüz ve toprak ve kemik haline geldiğimiz zaman, gerçekten biz mi diriltilecekmişiz?" dediler. [krş. 36/77-79; 79/11-14]

83. "Andolsun ki biz ve daha önce de atalarımız bununla tehdit edildik. Bu, evvelkilerin masallarından başkası değildir." (dediler)

84. (Resûlüm! Onlara) de ki: "Eğer biliyorsanız (söyleyin bana) o yeryüzü ve içinde (bulunan)lar kimindir?"

85. "Allah'ındır." diyecekler. "O halde (O'na itaati) düşünmüyor musunuz?" de.

86. (Yine sor:) "Yedi göğün Rabbi ve büyük Arş'ın Rabbi kimdir?" de.

87. "(Hepsi) Allah'ındır." diyecekler. "O halde (O'na) karşı gelmekten korkup da emrine uymaz mısınız?" de.

88. "Biliyorsanız (söyleyin), her şeyin mülkü (ve idaresi) elinde olan ve O (daima) koruyan, kendisi korunmaya muhtaç olmayan kimdir?" diye sor. [bk. 15/92-93; 21/23]

89. (Yine:) "Allah'ındır." diyecekler. "O halde nasıl büyülen(ip de yüz çevir)iyorsunuz?" de.

(Yukarıdaki âyet-i kerîmelerde görüldüğü gibi müşrikler de Allah'ı kabul ediyorlardı. Fakat Mekkeliler buna rağmen önemli bir işe başlamadan veya şehir devletine ait bir tören ve merasimden önce ya da bir yolculuktan dönünce en büyük put olan Hubel'i ziyaret ederek bağlılık ifadesi olan saygılarını gösterirlerdi. Aynı zamanda yukarıda 82-83. âyetlerde görüldüğü üzere, Hz. Peygamber'in peygamberliğine, onun tebliğ ettiği Kur'an'a inanmıyor, bunları ciddiye almıyor, âhireti de inkâr ediyorlardı. [bk. Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, Beyan Yayınları, 1995, I, 110])

90. Doğrusu biz onlara gerçeği getirdik. Onlar ise kesinlikle yalancıdırlar.

91. Allah, asla çocuk edinmemiştir. O'nunla birlikte başka bir ilâh da yoktur. (Olsaydı) o takdirde her ilâh kendi yarattığını (alıp) götürür ve onlar

birbirlerine üstün gelmeye çalışırdı. Allah onların yakıştırdıklarından (ve noksanlıklardan) uzaktır. [bk. 21/22]

92. Görünmeyeni ve görüneni bilen (Allah), onların ortak koştuklarından (ilâhlaştırdıkları putlarından ve putlaştırıp bağlılık gösterdiklerinden) yücedir.

93-94. De ki: “Ey Rabbim! Eğer onların tehdit edildikleri şeyi bana mutlaka göstereceksen, Rabbim beni o zalimler güruhu içerisinde bırakma!”

95. (Resûlüm!) Biz, onları tehdit ettiğimiz (azab)ı sana göstermeye elbette kâdiriz.

96. (Fakat, yine de sen,) kötülüğü en güzel olan şeyle sav. Biz onların uydurup yakıştıracakları şeyleri en iyi bileniz.

97-98. Ve de ki: “Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden (telkinlerinden) sana sığınırım. Ey Rabbim! Onların yanımda bulunmalarından sana sığınırım.”

99-100. Nihayet o (müşrik ola)nlardan birine ölüm geldiği (kötü ameli ve sonucu kendisine gösterildiği) zaman diyecek ki: “Rabbim! (Dünyaya) beni geri döndürünüz, tâki ben, terk ed(ip geldiğim o) yerde artık iyi/sevaplı iş yapayım.” Hayır! Bu onun söylediği (boş) laftan ibarettir. Artık (kıyamette) tekrar dirilecekleri güne kadar önlerinde bir engel vardır (rûhen de bedenen de başka bir şekilde dünyaya geri dönemezler). [bk. 6/27; 7/53; 14/44; 32/12; 42/44; 63/10-11]

(Âyetteki “berzah”, engel demek olup ölümle başlayan, yeniden dirilmeye kadar süren zamanı ifade eder. Berzah âleminde insanlar bir tür hayat sahibidir. İnsan kabirde rûhen hisseder, sıkıntı çeker, sevinir ve üzülür. Ya mutlu bir hayat sürer yahut da Firavun’da olduğu gibi kıyamete kadar her gün sabah akşam ateşe arz edilir (40/46). İnkârcılara, âsî mü’minlere kabir azabı vardır. Bu hususta Resûlullah (sas.), “Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.” buyurmuştur.)[7]

[7] Tirmizî (Mollaahmetoğlu), II, 250, hadis no: 70; Taftazânî, s.156.

101. Sûr’a üfürüldüğü zaman aralarında (bağlandıkları) soylar artık yoktur ve (birbirlerinin hallerini de) soruşturamazlar.[8] [krş. 80/34-37]

[8] Ama cennetlikler birbirinin hallerini soracaklar. [bk. 37/50]

102. Artık kimlerin (sevapça) tartıları ağır gelirse, işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

103. Kimlerin de tartıları hafif gelirse, işte onlar, kendilerine yazık edenlerden olup cehennemde ebedî kalacaklardır. [krş. 101/6-11]

104. (Cehennemde) ateş yüzlerine çarpıp kavurur da orada dişleri sırıtır halde kalırlar. [bk. 14/50; 21/39]

105. “Âyetlerim size okunurdu da siz onları yalan sayardınız değil mi?”

106. Derler ki: “Ey Rabbimiz! Bedbahtlığımız bizi yendi, biz de yoldan sapan bir toplum olduk.”

107. “Ey Rabbimiz! Bizi buradan (ateşten) çıkar. Eğer (bir daha Kur’an’dan ayrılıp sapıklığa) dönersek, işte o zaman kesinlikle zalimleriz (demek)tir.”

108-109-110-111. (Allah) buyurur ki: “Kesin sesinizi! Artık bana karşı konuşmayın. Çünkü kullarımdan bir zümre: ‘Ey Rabbimiz! İman ettik, bizi bağışla ve bize merhamet et, sen merhamet edenlerin en hayırlısısın.’ dediklerinde onları alaya alırdınız. Öyle ki bu (iş), beni yâdetmeyi bile size unutturdu (da işiniz, inandığını yaşamak isteyenlerle uğraşmak oldu) ve siz onlara gülüp durdunuz. Bugün ben, o (mü’min)lere sabrettiklerinin karşılığını verdim. Şüphesiz ki onlar, kurtulup murada erenlerin ta kendileridir.”

112. (Allah cehennemliklere yine buyurdu:) “Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?”

113. (Onlar:) “Bir gün yahut günün bir kısmı kadar kaldık, tam olarak sayan (melek)lere sor (sayacak halimiz kalmadı).” derler. [krş. 20/103; 30/55; 79/46]

114. (Bunun üzerine Allah) buyurur: “(Buraya nisbetle elbette) ancak pek az kaldınız. Keşke (önceden) bilseydiniz (dünyaya tapmaz, isyankâr yaşamazdınız).”

115. “Sizi boş yere yarattığımızı ve bize hakikaten döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?” [krş. 75/36]

(Âyet-i kerîmede buyurulduğu üzere insan başıboş/sorumsuz içgüdüsüyle hareket eden bir varlık olarak değil, düşünce, akıl ve irade sahibi bir varlık olarak yaratılmıştır. Varlığını, gaye ve sorumluluğunu bildiği ölçüde nitelik bakımından diğer canlılardan ayrılmaya başlar. Böylece hayvansal müştereklikten yükselerek, nitelikçe “insanlaşan” insan kendini ve Yaradan’ını tanıdığı gibi, O’nun gözetim ve denetimi altında olduğunu ve tekrar O’na döneceğini de bilir. Başıboş yaratılmamış insanın, elbette hak ve özgürlükleri vardır. İnsanın hak ve özgürlükleri İslâm’a göre, yalnız diğerinin sınırında değil, aynı zamanda Allah’ın ve Peygamber’in koyduğu yasak sınırında biter. Allah’a gerçekten inanan kimse, hem O’na saygı duyarak hem de ceza vermesinden korkarak, O’nun sınırını çiğnemez. Artık böyle bir insan, hem Yaradan Rabb’ine hem de yaratılanlara karşı görevlerini aksatmadan tam olarak yerine getirmeye çalışır. Böylece hem kendine hem başkasına zarar vermez.) [bk. 7/179]

116. Gerçek hükümran olan Allah pek yücedir. O'ndan başka ilâh yoktur. (O,) yüce Arş'ın Rabbidir.

117. Kim Allah ile beraber, kendisi hakkında hiçbir delil bulunmayan başka bir ilâha tapar (Allah yerine ona bağlanır)sa, işte onun (görülecek) hesabı, ancak Rabbinin yanındadır. İnkârcılar elbette umduklarına kavuşup kurtulamazlar. [krş. 17/39; 50/26]

118. De ki: "Ey Rabbim! Bağışla, merhamet et, sen merhamet edenlerin en hayırlısısın."

24. Nur Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 64 âyettir. Sûre adını, nur âyeti denilen 35. âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Bu,) indirdiğimiz ve (hükümlerinin tatbikini) farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp öğüt alasınız diye içinde apaçık âyetler indirdik.

2. Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, onlara karşı acıma hissi, Allah'ın dinin(i tatbik)de sizi etkisi altına almasın. Mü'minlerden bir grup da onların azabına (cezasına) şahit olsunlar.[1]

[1] **1** Zina, akıl bâliğ iki cinsin iradeleriyle gayr-i meşrû ilişkide bulunmasıdır, suçtur. Zinanın tarifi için bk. 17/32 dipnotu. Zina eden âkil, bâliğ ve hür bekârlara celde (sopa), evlenmişlere de recm cezası, Hz. Peygamber'in uygulamasıyla sabit olmuştur. "Recm, bu âyetten önce oldu." diyenler de vardır. İmam Suyûtî ise "Neshedilmeyen her âyet neshedilenin yerini tutar" demiştir. Fakat Hulefâ-i Râşidîn zamanında da "Hz. Peygamber uyguladı." diye uygulanmıştır. Sahabe, tâbiîn, Haricîlerin bir kısmı dışında, ümmetin imam ve âlimleri bu konuda icmâ etmişlerdir. Gaye, hem Allah'ın hududunun çiğnenmemesi hem de müslümanların şerefinin, namusunun nesep ve neslinin temiz kalması, nesli ve toplumu bozan namussuzluk fitnesinin önlenmesidir. İslâm fıkhına göre bu cezaları uygulamanın şartı ise, zina edenleri dört kişinin birlikte açıkça görmeleri ve aynen şâhitlik etmeleri (4/15) veya zina edenlerin bilinçli ve ısrarlı dört kere itirafları ile cezalandırılmalarını istemeleridir. Bu şartlar dolayısıyla recm edilerek öldürme cezası oldukça zorlaşmış ve yok denecek kadar az uygulanmıştır. Cezada uygulama şekli yetkililere aittir. (San'ânî, IV, 4-7, Kurtubî XVI, 505; Suyuûtî *el-itkan* s. 33).

3. Zinâkâr erkek; zinâkâr veya müşrik bir kadından başkasıyla evlenemez. Zinâkâr kadın da zinâkâr veya müşrik bir erkekten başkasıyla evlenemez. Çünkü bu (evlenme şekli) mü'minlere haram kılınmıştır.[2] [bk. 24/26-32]

[2] Müşriklerle evlenme ancak tevbe edip İslâm'a girmeleri ile mümkün olur. [bk. 2/221]

4. Namuslu (ve hür) kadına (zina suçu) isnad(ın)da bulunup da sonra (bu hususta) dört şahit getirmeyenlere seksen değnek vurun ve onların şahitliğini ebedî olarak kabul etmeyin. İşte onlar (yalancılıkları dolayısıyla) fâsıktırlar.[3]

(Hükümler, kadın ve erkek için aynıdır.)

[3] Dört şahit şartı aynı zamanda iftiraya meydan vermemek içindir.

5. Ancak (hükmolunan bu cezaların infazından) sonra tevbe edip düzelenler hariçtir. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

(Tevbenin kabul zamanı içerisinde, tevbe etmeden ölenlerin cezaları, müşrik ve kasten adam öldürenlerle beraber geçmektedir (25/68-69). Tevbe etmeleri halinde de, imanını tazeleme ve sâlih amelde bulunma şartı (25/70) getirilmiştir.)

6. Eşlerine (zina suçu) isnad edip de kendilerinden başka şahitleri olmayanlar(a gelince): Onlardan her birinin (dört şahit yerine kendi) şahitliği; kendisinin hakikaten doğru sözlülerden olduğuna dair dört defa Allah'a yemin ederek şahitlik etme(si)dir.

7. Beşincide; eğer yalancılardan ise, Allah'ın lanetinin kendi üzerine olması(nı dilemesi)dir.

8. Kadının da o (kocası)nın hakikaten yalancı olduğuna dair Allah'a yemin ederek dört (defa) şahitlik etmesi, azabı (cezayı) kendisinden giderir.

9. Beşincide; o (kocası)nın söylediğinin doğru olması halinde, Allah'ın gazabının kendi üzerine olması(nı dilemesi)dir. (Artık hâkim, bu karı kocayı boşar.)

10. Ya üzerinize Allah'ın lütfu, rahmeti olmasaydı ve hakikaten Allah, tevbeleri çok kabul eden hüküm (ve hikmet) sahibi olmasaydı (haliniz nice olurdu)?!

(Hz. Peygamber ile birlikte gittiği Benî Mustalik gazvesinden dönen Hz. Âişe (r.anhâ), kervanın konakladığı sırada, hâcet için dışarı çıkmıştı. Dönüşte gerdanlığının düştüğünü fark etti ve aramaya gitti. Tekrar karargâha geldiğinde ordu hareket etmiş, kendi devesini süren de onu üzerindeki hevdec (kapalı yer)inde sanıp deveyi sürmüştü. Nihayet artçı olarak gelen ve Hz. Âişe'yi gören Safvân (ra.), devesinden inip onu bindirmiş ve orduya yetiştirmişti. Bazı münâfıklar bu işi dedikodu konusu yaptılar. Hastalandığı için babasının evinde kalmakta olan Hz. Âişe, bunu duyunca günlerce ağladı. Hz. Peygamber de çok üzülmüştü. Aradan bir ay geçmişti… İşin aslı kendi içine doğsa bile Allah'tan takviyesini bekliyordu. İşte aşağıdaki âyetler onun iffetini ve masumluğunu bildirmektedir.)[4]

[4] Vâhidî, s. 214-217 ve Münâfikûn sûresi.

11. O iftirayı uydurup çıkaranlar, şüphesiz içinizden (münâfık olan küçük) bir gruptur. Siz onu, kendiniz için şer sanmayın. Bilakis o sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah (nipbetinde ceza) vardır. Onlardan (elebaşılık yapıp) o günahın büyüğünü yüklenen (Abdullah b. Übeyy) için de büyük bir azap vardır.

12. Erkek ve kadın mü'minlerin, kendi vicdanlarında iyi bir zanda bulunup da: "Bu, apaçık bir iftiradır." demeleri gerekmez miydi?

13. O(nlar iftiraları)na, dört şâhit getirmeli değil miydiler? Mâdem ki şâhitleri getirmediler, o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir.

14. Eğer dünyada ve âhirette Allah'ın lütfu ve rahmeti üzerinize olmasaydı, içine daldığınız dedikodu yüzünden size kesinlikle büyük bir azap dokunurdu.

15. O zaman siz onu dilden dile aktarıyor, hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyi ağzınızda geveleyip duruyor ve bunu basit bir şey sanıyordunuz. Halbuki o, Allah'ın yanında çok büyük (bir günah)tır.

16. Onu işittiğiniz zaman: "Bunu söylememiz bize yakışmaz, hâşâ! Bu büyük bir iftiradır." deseydiniz ya!

17. Eğer iman edenler iseniz o (iftira)nın benzerine dönmenizi Allah size, ebedî olarak yasak ediyor.[5]

[5] Âyetteki "ya'izuküm" lafzı İbni Abbas'a göre, "Size haram ediyor, sizi nehyediyor." demektir (Hazîn, III, 354; Celâleyn).

18. Allah size âyetleri açıklıyor. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

19. Hayasızlığın (serbest bırakılıp) mü'minler içinde yayılmasını arzu edenler için, gerçekten dünyada ve âhirette acıklı bir azap vardır. (Bunları) Allah bilir, siz bilmezsiniz.

(İnsan tabiatının yanısıra, İslâm inanç ve ahlâk ilkelerine aykırı olan edepsiz sözler; cinsel arzuları uyandıran dar, şeffaf, açık saçık giysiler; zina, eşcinsellik vb. birer hayasızlıktır.) [krş. 2/168-169; 29/45]

20. Eğer üzerinize Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı ve Allah pek şefkatli ve merhametli bulunmasaydı (hemen cezanızı verirdi).

21. Ey iman edenler! Şeytanın adımlarına uymayın! Kim şeytanın adımları ardınca giderse, şüphesiz ki o hayasızlığı ve kötülüğü emreder.[6] Eğer sizin üzerinize Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, asla hiçbiriniz temize çıkamazdı. Fakat Allah dilediğini temize çıkarır. Allah (her şeyi) işitendir, bilendir. [bk. 2/168-169. Ayrıca krş. 2/208]

(Hz. Ebû Bekir'in Mistah adında fakir bir akrabası vardı. Hz. Âişe'ye yapılan iftira ile bu da alâkalandığı için Hz. Ebû Bekir, ona yardım etmemeye yemin etmişti. Fakat aşağıda mü'minlerin lütufkâr davranmasını bildiren âyetle yardıma devam etti.)

[6] Âyet-i kerîmede fuhuş (hayasızlık) ile münker (kötülük) lafızlarının birlikte gelmesiyle aynı zamanda fuhuştan zina, münkerden de hırsızlık ve adam öldürmeyi içine alan genel suçlar kastedilmiştir (Behiy (Kavramlar), s. 253).

22. Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar; yakınlarına, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere (mallarından bir şey) vermekte kusur etmesinler.[7] (Hatalarını) affetsinler, hoş görsünler. Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

[7] Yahut, "Vermemek üzere yemin etmesinler."

23. Hiç şüphesiz, namuslu/iffetli, fenalıktan habersiz mü'min kadınlara (zina suçu) atanlar, dünya ve âhirette lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır.

24. O gün (kıyamette) dilleri, elleri ve ayakları (dünyada) yapmış olduklarına şâhitlik edecektir. [krş. 36/65; 41/20-23]

25. O gün Allah, onlara hak olan cezalarını tastamam verecek ve onlar da Allah'ın hak (ve adaletli) olduğunu açıkça bileceklerdir.

26. Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler, kötü kadınlara; temiz/iyi kadınlar, temiz/iyi erkeklere; temiz/iyi erkekler de temiz/iyi kadınlara (uygun)dur. Bu (temiz ola)nlar,[8] onların söyledikleri iftiradan uzaktır. Onlar için mağfiret ve (cennette) cömertçe bir rızık vardır. [bk. 24/3]

[8] Hz. Peygamber, Hz. Âişe ve Hz. Safvân.

27. Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere (ve odalara girerken) izin almadan ve sahiplerine (seslenip) selam vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Herhalde bunu düşünüp anlarsınız.

28. Eğer orada bir kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar içeriye girmeyin. Eğer size: "Geri dönün (müsait değiliz)." denilirse, hemen dönün. Bu sizin için daha nezih (bir hareket)tir. Allah yaptıklarınızı (hakkıyla) bilendir.

29. İçinde oturulmayan fakat sizin için bir faydalanma bulunan evlere (ve odalara) girmenizde üzerinize bir günah yoktur. Allah açığa vurduğunuzu da, gizlediğinizi de bilir.

30. Mü'min erkeklere söyle, gözlerini (harama istekle bakmaktan) sakınsınlar ve mahrem yerlerini (ırzlarını) korusunlar! Bu onlar için daha temiz (bir hareket)tir. Hiç şüphesiz Allah, onların yaptıklarından haberdardır.

31. Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (harama istekle bakmaktan) sakınsınlar, mahrem yerlerini korusunlar. Ziynetlerini/ziynet sayılan yerlerini meydana çıkarmasınlar/göstermesinler. Ancak (kendiliğinden) görünen (el, yüz) bu emrin dışındadır. Başörtülerini, yakalarının üstüne kadar (boyunlarını

örtecek şekilde) koysunlar.[9] Ziynet (ve ziynet sayılan yer)lerini kendi kocalarından veya babalarından veya kocalarının babalarından veya kendi oğullarından veya kocalarının oğullarından veya kardeşlerinden veya kardeşlerinin oğullarından veya kız kardeşlerinin oğullarından veya kendi (mü'min)[10] kadınlarından veya ellerinin altındaki sahip oldukları (cariyeleri)nden veya kadına ihtiyaç duymayan (tamamen şehvetsiz) erkek hizmetçilerinden veya kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayacak çocuklardan başkasına aç(ıp göster)mesinler. Gizledikleri ziynetlerinin bilinmesi için ayaklarını vurmasınlar. Ey mü'minler! Hepiniz Allah'a tevbe edin (ve emirlerini yerine getirin) ki kurtuluşa eresiniz. [bk. 33/32-34, 59]

[9] Yani, kadınlar saçlarını, başlarını, kulaklarını, boyunlarını, gerdanlarını, sînelerini açık tutmayıp bu suretle iyice örtsünler ve o halde bu emri yerine getirebilecek baş örtüsü kullansınlar. Buna Arapça'da "hımar" çoğuluna "humur" denir ve bu bilinen baş örtüsüdür. Türban ise Fransızca'dan alınmış olup boyun kökünden alnın üstündeki kıl bitimine kadar saçları örten kulağı göğsü ve boynu açıkta bırakan bir örtüdür. Bu âyetten önce câhiliye kadınları, baş örtülerini boyunlarına bağlarlar, uçlarını arkaya bırakırlar, gerdan ve gerdanlıklarını açık tutarlardı. İşte bu âyet-i kerîme ile câhiliye dönemi örtünme şekli kalktı. Elmalılı'nın da dediği üzere, anlatılan ölçüler dâhilinde müslüman kadınların başlarını örtmesi farzdır (Elmalılı, IV, 3507). Hz. Peygamber'den beri de uygulama böyledir. Bunun aksini düşünmek, yüce Kur'an'ın emrini, menfaate ve arzuya uydurmaktır. Allah'ın hükmü ve müslümanların uygulaması böyledir. Buna karşılık "başını isteyen açsın, isteyen örtsün" ve benzeri söylemler Allah'ın emrine aykırıdır. İslâm, kadını bir bütün kabul eder. Bunun için de izin verilen yerlerin dışında kadının her yeri ziynettir, fıtraten güzeldir; erkeğin dikkatini çeker ve hislerinin uyanmasına sebep olur. Böylece İslâm, kadınlara hem şehvetle bakışı, eliyle, diliyle onları rahatsız edişi, hem de kadınların şehveti tahrike sebep olan açılışlarını, cilveli konuşma ve davranışlarını, cinsel bir taciz olarak haram kılmıştır. Bu da temiz bir aile ve cemiyet kurulmasını temin içindir. Örtünmenin şekli ise 33/59'da ve (Müslim (Davudoğlu), II, "Libas" 125, hadis no: 2128) gibi hadislerde belirtilmiştir. TC Diyânet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu da 03.02.1993 tarih ve 6 nolu karar ile bu belirtilen ölçülere uygun olarak kadınların tesettürlerinin ve başlarını örtmelerinin farz olduğunu yayınlamıştır.

[10] bk. Râzî, XVIII, 289. Mü'min olmayan kadınlar, yabancı erkek hükmündedir.

32. İçinizdeki bekârları, köle ve cariyelerinizden sâlih (evlenmesi uygun) olanları evlendirin. Eğer fakir iseler, Allah lütfuyla onları zengin eder. Allah lütfu ve ihsanı geniş olandır, O her şeyi bilendir. [bk. 4/25]

33. Evlenme (imkânı) bulamayanlar da Allah kendilerini lütfundan zengin ed(ip imkân ver)inceye kadar iffetli/namuslu kalsınlar (haramdan sakınsınlar). Ellerinizin altındaki (köle ve cariye)lerden mükâtebe (hür olmak için kazanıp bedel ödeme) isteyenlerle eğer onlar için bir hayır görüyor/bunu yapabileceklerini düşünüyorsanız hemen yazı(lı olarak sözle)şin. Allah'ın size verdiği maldan onlara da verin (yardımcı olun). Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için, (hele de) namuslu kalmak isterlerse,[11] cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zorlarsa, şüphesiz ki Allah, zorlanmaları sebebiyle (onları) çok bağışlayan, çok merhamet edendir.[12] [bk. 4/25]

[11] Zina haram olduğundan usûl-i fıkıhta belirtildiği gibi burada mefhûm-u muhalefet yani "iffetli/namuslu kalmak istemeyenleri zorlayın" şeklinde anlaşılmaması için paranteze "hele de" kelimesi konulmuştur.

[12] Bunlar, asırlarca uygulanan kökleşmiş ve bir çırpıda kaldırılması mümkün olmayan kölelik müessesesini ortadan kaldırmak için İslâm'ın almış olduğu bir dizi tedbirden biridir. (Köle ve cariye için bk. 2/221; 5/89; 47/4.)

34. Muhakkak ki size, hem (gereken şeyleri) açıklayan âyetler, hem sizden evvel gelip geçmişler(in)den misaller, hem de (Allah'ın emirlerine uyup azabından) korunanlar için bir öğüt indirdik.

35. Allah, göklerin, yerin (herşeyin) nuru(nu, aydınlığını veren)[13]dir. O'nun nurunun misali bir hücre içindeki (kuvvetli) bir lamba gibidir. O lamba bir cam içindedir. O cam sanki inciden bir yıldızdır ki güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nispeti olmayan mübarek bir ağaçtan, zeytinden yakılır.[14] Onun (zeytinin parlak) yağı, kendisine bir ateş değmese bile neredeyse ışık verir. (Bu da) nur üzerine nurdur (ışığı pırıl pırıl aydınlıktır). Allah dilediği (layık gördüğü) kimseyi nuruna kavuşturur.[15] Allah insanlar için misaller verir. Allah her şeyi bilendir.

[13] bk. Kurtubî, XII, 256; Sâbûnî, II, 340.

[14] Tûr-i Sînâ'da o zeytin ağacından Hz. Musa'ya gözüken ışık ilâhî nurun ışığıdır. Bu nur, Allah'ın dilediği yerde ve kalpte parlar.

[15] Hidayetine eriştirir, Kur'an'a uymaya muvaffak kılar ve aydınlığa çıkarır (Zuhaylî (Tefsîr), s. 355 vd.).

36. (O lamba,) Allah'ın, yükseltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde (ve mescidlerde)dir ki onların içinde sabah akşam O'nu tesbih eder. [Nur için bk. 4/174; 6/122; 39/22; 57/19, 28]

37. (İşte) nice adamlar (var)dır ki onları ne ticaret ne de alışveriş, Allah'ı anmaktan, namazı dosdoğru/gereğine uygun kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoyar. Onlar, (dehşetinden) kalplerin ve gözlerin halden hâle geçeceği bir günden korkarlar. [bk. 18/46; 63/9]

38. Çünkü Allah, kendilerini yaptıklarının en güzeliyle mükâfatlandıracak ve (ayrıca) lütfundan onlara daha fazlasını da verecektir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.

39. İnkâr edenlerin/küfre sapanların (iyi sandıkları) amelleri ise, düz arazide (ufukta görülen) bir serap gibidir (uzaktan parıldar), susayan, onu su zanneder. Nihayet o(nun yanı)na vardığı zaman, hiçbir şey bulamaz ve (tıpkı bunun gibi o kâfirlerin âhirette eli boşa çıkar da) yanında (sadece) Allah'ı bulur. O da onun hesabını eksiksiz görür. Allah hesabı çok çabuk görendir. [bk. 18/104; 88/2-7]

(Açıktan veya içten içe Allah'ı inkâr edenlerin veya gönderdiği hükümleri beğenmeyen, ona uymak isteyenleri dışlayıp baskı uygulayan, dini afyon sayan yahut yaptığı işlerde Allah'ın rızasını, emir ve yasaklarını hiçe sayıp böylece Allah'ı aradan çıkaranların şöhret ve menfaat uğruna yaptığı bütün iyi işlerin Allah yanında hiçbir değeri yoktur, âhiret azabı ise mahfûzdur.) [bk. 25/23; 47/1, 33-34]

40. Yahut (o inkârcıların amelleri) engin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki onu bir dalga kaplar, onun üstünden diğer bir dalga, onun üstünden de (koyu) bir bulut ve (böylece) karanlıklar üstünde karanlıklar. O(rada bulunan kimse) elini çıkarsa neredeyse onu bile göremez. Allah kime (niyet ve ameline göre)

bir nur (hidayet ve ışık) vermemişse, artık onun için bir nur (hidayet ve ışık) olamaz.

(İşte görülüyor ki küfür, insanı boğan karanlıklar denizidir. Küfre sapanlar, aklını Allah'ın istediği doğrultuda kullanmamış, Kur'an'ın rehberliğini ve Peygamber'in uyarılarını dışlamış, böylece bunların verdiği aydınlığı terk edip karanlıklar içinde kalmışlardır. Bu sebeple dünyada yaptıkları bütün iyi işler de boşa gitmiştir. Âhiret aydınlığı ise, iman edip sâlih amelde bulunanlaradır (bk. 47/1, 32; 57/12). Aynı zamanda yüce Allah bu misalle, engin denizlerin derinliklerine doğru karanlık tabakaların oluştuğunu bildirmektedir. Son yüzyıldaki bilimsel çalışmalar, denizlerdeki yoğunluk farkıyla iç dalgalar, hem de derinliklere doğru ışık miktarının azalması nispetinde kat kat karanlıklar olduğunu ortaya çıkarmıştır. "Belirli karanlıktaki bütün renkler simsiyah olarak algılanır.") [bk. Kurter, s. 32]

41. Görmez misin ki göklerde ve yerdekiler ve havada kanat çırparak uçan (sıra sıra) kuşlar, bizzat Allah'ı tesbih ederler! Her biri duasını da, tesbihini de kesin şekilde bilir. Allah onların yaptıklarını hakkıyla bilendir. [bk. 17/44]

42. Göklerin ve yerin mülkü (ve idaresi) Allah'ındır. Dönüş de ancak Allah'adır.

43. Görmez misin ki, Allah bulut(lar)ı (dilediği tarafa) sevk eder, sonra on(lar)ın arasını birleştirir, sonra on(lar)ı üst üste yığar (yoğunlaştırır). Bir de bakarsın ki yağmur on(lar)ın arasından çıkmış. Gökten, oradaki dağlar (gibi bulutlar)dan dolu indirir de onunla dilediğine musibet (afet) verir, dilediğinden de onu çevirir. Şimşeğinin parıltısı neredeyse gözleri kör eder! [krş. 7/57 ve dipnotu]

44. Allah gece ile gündüzü (peş peşe getirerek, uzatıp kısaltarak) evirip çeviriyor. Hiç şüphesiz bunda (hakikatleri gören) basîret sahipleri için elbette bir ibret vardır.[16]

[16] 43 ve 44. âyetlerin sonundaki "ebsâr" kelimesi aynı olduğu halde ayrı anlamlara gelmektedir. Buna edebiyatta "cinas" denir.

45. Allah (türlerine göre) her hayvanı (önce kendi şekil ve özellikleriyle ana maddesi) sudan (nutfeden) yarattı. Bunlardan kimi karnı üzerinde (sürünerek) yürür, kimi iki ayağı üzerinde yürür, kimi de dört (ayağı) üzerinde yürür. Allah dilediğini yaratır. Çünkü Allah, her şeye kâdirdir. [bk. 21/30 ve açıklaması]

46. Andolsun ki biz, (hakikatleri) açıklayan âyetleri indirdik. Allah dilediği kimseyi (halis niyet ve sâlih amellerine göre) doğru yola iletir.

47. (Münâfıklar:) “Allah’a ve Resûl’e inandık ve itaat ettik.” derler. Sonra içlerinden bir grup bunun arkasından yüz çevirir. İşte onlar inanmış değillerdir.

(Âyet-i kerîme göstermektedir ki yalnız dilden, “Allah ve Resûlü’ne inandık ve itaat ettik.” deyip de kalbinden tasdik etmemek münâfıklık, emirlerine itaat etmemek de fâsıklıktır. Allah ve Resûlü’nün emirlerini beğenmeyerek yüz çevirip de din dışı/dine aykırı olanlarla tatmin olmak ise imansızlık ve kâfirliktir.)

48. Onlar aralarında hükmetmek için Allah’a ve Resûl’ü(n hükümleri)ne çağırıldıkları zaman bir de bakarsın ki onların bir kısmı hemen yüz çevirir.

49. Şâyet hak (bu emir ve hükümler), kendileri (lehi)ne gözükürse, itaat ederek ona gelirler.

50. (Onların) kalplerinde (bir inkâr) hastalığı mı var? Yoksa şüphe mi ettiler? Yoksa Allah’ın ve Resûlü’nün kendilerine haksızlık edeceğinden mi korktular? Hayır! Asıl onlar, kendileri zalimdirler.

51. Aralarında hüküm verilmesi için Allah’a ve Resûlü’ne çağırıldıkları zaman, mü’minlerin sözü ancak: “İşittik ve itaat ettik.” demeleri (teslimiyet göstermeleri)dir. İşte asıl umduklarına erenler onlardır.

52. Kim Allah’a ve Resûlü’ne itaat eder, Allah’a saygı duyarak emirlerine uygun yaşarsa, işte asıl kurtuluşa erenler onlardır.

53. Eğer kendilerine (münâfıklara) emredersen, mutlaka (savaşa) çıkacaklarına dair var güçleriyle Allah’a yemin ederler. De ki: “Yemin etmeyin (sizden istenen) güzel bir itaattir.[17] Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”

[17] Veya “Yemin etmeyin, itaatinizin durumu malumdur.”

54. De ki: “Allah’a itaat edin, Peygamber’e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz artık onun üzerine düşen, sadece kendisine yüklenen (vahyi duyurma ve açıklama görevi)dir. Sizin üzerinize düşen de, size yüklenen (itaat görevi)dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulursunuz. Peygamber’in üzerine düşen apaçık bir tebliğden başkası değildir.”

55. (Resûlüm!) Allah, sizden iman edip de sâlih amel işleyenlere vaadetti ki: Kendilerinden öncekileri[18] (kâfirlerin yerine) hükümran kıldığı gibi, elbette onları da (dinlerini ve kitaplarını tahrif edenlerin yerine) yeryüzünde hükümran yapacak (devlet-hilâfet verecek), onlar için beğendiği dinlerini (İslâm’ı) mutlaka kendileri için iktidar yapıp sağlam temellere oturtacak ve korkularının ardından onları kesinlikle tam bir güvene erdirecektir.[19] (Çünkü onlar) hiçbir şeyi bana ortak koşmadan kulluk

ederler. Artık kim bundan sonra nankörlük ederse işte onlar, yoldan çıkan (fâsık)ların ta kendileridir. [krş. 8/26; 14/14; 21/105]

[18] İsrâiloğulları'nı Mısır ve Şam'da.

[19] Bu âyet-i kerîme, Allah'ın dînini hâkim kılmak hususunda müslümanlara güven vermekte ve onlara kötülüğün ve inkârcılığın yaygınlaşması durumunda ümitsizliğe düşmemelerini bildirmektedir. [bk. 21/105]

56. Namazı dosdoğru/gereğine uygun kılın, zekâtı verin ve Peygamber'e itaat edin ki rahmete kavuşturulasınız.[20]

[20] Peygamber'e (sas.) gerçek itaat, onun emirlerini tutmak, yasaklarından kaçınmak ve sünnetlerini yerine getirmekle mümkündür.

57. Sakın ha, o inkâr edenlerin, yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakan (kimse)ler olduklarını zannetme! Onların varacağı yer ateştir. O ne kötü bir dönüş yeridir!

58. Ey iman edenler! (Köle ve hizmetçi olarak) ellerinizin sahip olduğu kimseler ve sizden olup da henüz bulûğa ermemiş (küçük)ler, şu üç vakitte (odanıza girmek isterlerse) sizden izin istesinler: Sabah namazından önce, öğleyin (istirahat için) elbiselerinizi çıkardığınız zaman ve yatsı namazından sonra. (Çünkü bunlar) sizin üstünüzün açılabileceği üç (mahremiyet) vaktidir. Bunlardan başka (zamanlarda girmelerinde) size de, onlara da bir günah yoktur. (Onlar, hizmet için) yanınızda dolaşabilir, birbirinizin yanında olabilirsiniz. Allah size âyetleri bu şekilde açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(Bu âyet-i kerîmede ahlâkî bir eğitim verilmektedir. Küçük çocukların bile yatılacak zamanlarda, büyüklerin yanına rastgele girmesini önlemek, ilerde muhtemel kötü durumların ortaya çıkmasını engellemek içindir.)

59. Çocuklarınız bülûğ çağına ulaştıkları zaman, kendilerinden önceki (büyük)lerin izin istedikleri gibi, onlar da (yatak odasına girmek için) izin istesinler. Allah size âyetlerini bu şekilde açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

60. Hayızdan kesilmiş (doğurganlık vasfını kaybetmiş), evlilik ümit ve arzusu kalmamış (ihtiyar) kadınlara gelince: Ziynet ve ziynet sayılan yerlerini göstermeyerek, (süslenip bir çekiciliğe başvurmayarak) dışarıda giydikleri elbiselerini çıkarmalarında kendileri için bir günah yoktur. Ama sakınmaları (ve örtünmeleri) kendileri için daha hayırlıdır. Allah (her şeyi) işitendir, bilendir. [krş. 24/31]

61. (Bekçi olarak bırakıldıkları evlere izinsiz girmede, ihtiyaçları olan yemeği yemede) görme özürlüye, topala ve hastaya bir günah olmadığı gibi, size de; (kendi) evlerinizden[21] yahut babalarınızın evlerinden yahut annelerinizin evlerinden yahut erkek kardeşlerinizin evlerinden yahut kız kardeşlerinizin

evlerinden yahut amcalarınızın evlerinden yahut halalarınızın evlerinden yahut dayılarınızın evlerinden yahut teyzelerinizin evlerinden yahut anahtarlarına sahip ol(up çalış)tığınız (evler)den yahut dostlarınız(ın evlerin)den yemenizde bir günah yoktur. (Güven ve meşru ölçüler dahilinde) birarada/toplu olarak veya ayrı ayrı yemenizde de üzerinize bir günah yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından bereket ve güzel bir sağlık (dileği) olarak, kendi (ev halkınıza, kimse yoksa kendi kendi)nize selam verin.[22] Allah, size âyetleri böylece açıklıyor ki düşünüp anlayasınız.

[21] Çocukların ve eşin evi, insanın kendi evi hükmündedir.

[22] Evde kimse yoksa bile "*es-selâmu aleyküm*" demek gerekir. Bu selama melekler mukabele ederler. Camilerde de böyledir (Celâleyn). Yahut "*es-selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn*" diye selâm vermek gerekir.

62. Gerçek mü'minler ancak, Allah'a ve Resûlü'ne (tam) inananlar ve o (Resûl) ile beraber topluca (veya topluma ait) bir iş için bulundukları zaman, ondan izin alıncaya kadar (ayrılıp) gitmeyenlerdir. (Resûlüm!) Doğrusu senden izin isteyenler, Allah'a ve Resûlü'ne gerçek anlamda inanan kimselerdir. Öyle ise, bazı işleri için senden izin istedikleri zaman, onlardan dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 9/43-45]

63. Peygamber'in (sizi) çağırmasını, birinizin diğerini çağırması gibi tutmayın[23] (hemen koşun). Allah, sizden birbirinin arkasına saklanarak sıvışıp gidenleri kesinlikle bilir. (Peygamber'in) emrine aykırı davrananlar, kendi (baş)larına bir bela gelmesinden veya kendilerine acıklı bir azabın çarpmasından sakınsınlar.

[23] Yahut, Peygamber'i (sas.) çağırırken kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi (ismiyle) çağırmayın. "Yâ Resûlallah!" diye nazikçe çağırın, anarken de saygıyla anın ve ismi anılınca salavat getirin. [bk. 49/1-3]

64. İyi bilin ki göklerde ve yerde olanlar, şüphesiz Allah'ındır. O sizin ne (iş ve inanç) üzerinde olduğunuzu bilir, kendi (huzuru)na döndürül(üp götürül)dükleri gün, onlara yaptıkları şeyleri haber verir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

25. Furkân Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 77 âyettir. 68-70. âyetlerin Medine döneminde indiği rivayet edilir. İsmini birinci âyette geçen aynı kelimeden almıştır. Furkân, "hakkı batıldan ayıran" demektir ve aynı zamanda Kur'an'ın bir adıdır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Âlemleri (insanlar ve cinleri) uyarsın diye kulu (Muhammed')e Furkân'ı (hakkı batıldan ayıran Kur'an'ı) indiren (Allah')ın şânı yücedir (hayır ve bereketi çoktur). [bk. 17/1; 18/1-4]

2. O (Allah) ki göklerin ve yerin mülkü ve hâkimiyeti O'nundur. O, hiç çocuk edinmemiştir. Mülkünde ve hükümranlığında O'nun hiçbir ortağı yoktur. O, her şeyi yaratmış, (özelliklerini, miktarını ve mukadderatını) bir ölçüye göre takdir etmiştir.

3. (Böyle iken küfre sapanlar) O'ndan başka birtakım ilâhlar edindiler (onlara bağlılık gösterdiler), oysa onlar hiçbir şey yaratamazlar, zaten kendileri yaratılmışlardır. Onlar ne kendilerine gelen bir zarar(ı savuşturabilir) ne de kendilerine bir fayda sağlayabilirler. Onlar, öldürmeye, yaşatmaya ve ölüleri (âhiret hayatı için) diriltip kaldırmaya muktedir değildirler.

4. O kâfirler: "Bu (Kur'an) onun uydurduğu bir yalandan başkası değildir; başka bir topluluk (olan yahudi ve hıristiyanlar) da ona yardım etti." dediler. Böylece haksız ve asılsız bir söz (yalan) uydurdular.

5. "(Bu âyetler) evvelkilerin masallarıdır. Onları (peygamber bir başkasına) yazdırmıştır. Sabah akşam onlar kendisine (ezberlemesi için) okunmaktadır." dediler. [krş. 16/24]

6. De ki: "Onu, göklerin ve yerin sır(la)rını bilen (Allah) indirdi. (Çünkü) O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." [bk. 6/59; 14/38]

7. (Bir de) dediler ki: "Bu nasıl peygamberdir ki (bizim gibi) hem yiy(ip içiy)or, hem de çarşı (pazar)larda geziyor? Ona, kendisiyle beraber uyarıcı olacak bir melek indirilmeli değil miydi?" [krş. 6/9; 17/90-95; 23/24]

8. "Yahut ona (gökten) bir hazine verilmeli yahut kendisinin içinden yiyeceği bir bahçesi olmalı değil miydi?" (Hâsılı,) o zalimler (mü'minlere karşı da): "Siz, büyülenmiş bir adamdan başkasına uymuyorsunuz." dediler.

9. (Resûlüm!) Bak, senin için nasıl misaller getirdiler de (böylelikle) saptılar. Artık onlar hiçbir (doğru) yol bulamazlar.

10. O (Allah) öyle yücedir ki dilerse sana, bu (söyledikleri)nden daha hayırlısını, alt tarafından ırmaklar akan cennetleri verir ve senin için köşkler yapar.

11. Halbuki onlar (kıyamet) saati(ni) de yalan saydılar. Biz de, o saati yalan sayanlara alevli bir ateş hazırladık.

12. (O ateş,) onları uzaktan gördüğünde, onun (kendilerine) öfkelenip kükreyişini ve uğultusunu işitirler.

13. Elleri boyunlarına bağlı olarak onun dar bir yerine atıldıkları zaman, (azabın şiddetinden dolayı) yok olmayı (ölüp kurtulmayı) dilerler.

14. Bugün, yok olmayı bir kez değil, birçok (defa) dileyin (çünkü durmadan diriltilip yakılacaksınız).[1] [krş. 20/74; 52/16; 87/13]

[1] Âhirette dirildikten sonra ne yeniden dünyaya dönüş, ne de ölüp kurtulma vardır. Reenkarnasyon da mümkün değildir.

15. De ki: "Bu mu daha iyi, yoksa muttakîlere (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan, karşı gelmekten sakınanlara) vaadedilen sonsuzluk cenneti mi? Ki bu, onlara bir mükâfat ve varılacak yer ola(rak bahşedile)cektir."

16. Onlar için orada istedikleri herşey ebedî olarak vardır. Bu, Rabbinin üzerine aldığı ve (yerine getirilmesi) istenen bir vaadidir.

17. (Rabbin) onları ve Allah'tan başka (bağlanıp) taptıklarını[2] topladığı gün: "Şu kullarımı (emirlerimden) siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yolu sapıttılar?" diye soracak.

[2] Allah'a ibadet ve itaatle kulluk etmek istemeyenler başka varlıkları yüceltip ona bağlılık gösterirler ve dolayısıyla ona tapmış olurlar. [bk. 1/4; 9/31]

18. Derler ki: "Senin şânın yücedir. Senden başka dostlar edinmek bize yakışmaz. Fakat sen, onları ve babalarını öyle nimet içinde yaşattın ki, (onlar azıtıp) zikri (Kur'an ve hükümlerini) unuttular ve yok olacak bir kavim oldular." [bk. 2/166-167; 18/52; 29/25; 46/5-6]

19. İşte söylediklerinizde de (kendilerine bağlanıp taptıklarınız da) sizi yalancı çıkarmışlardır. (Sizin kendi kendinize saptığınızı söylemektedirler.) Artık ne (azabı) çevirmeye ne de (kendiniz için) bir yardım bulmaya güç yetirebilirsiniz. Sizden kim zulmeder (küfre/inkâra sapar)sa, ona büyük bir azap tattırırız.

20. (Ey Resûlüm!) Biz senden önceki peygamberleri başka (türlü) göndermedik. Onlar da mutlaka yiyip içer, çarşı (pazar)larda dolaşırlardı. Siz (insanlar)ı birbirinize (durumlarınızın farklılığıyla) bir imtihan (konusu) yaptık. (Bakalım bu farklı durumlarınıza) sabredecek misiniz? Rabbin (her şeyi) hakkıyla görendir. [bk. 12/109; 18/110; 21/8; 23/24]

(Servet sahibi Ebû Cehil ve benzerleri, Bilâl-i Habeşî (ra.) ve diğer fakir mü'minleri gördüklerinde birbirlerine, "Biz de müslüman olup bunlarla eşit mi olalım? Hatta onlar önce müslüman oldukları için bizden üstün bile sayılır." diyerek alay ederler ve böylece iman etmezlerdi. İşte bu âyette yüce Allah, bu farklılığın bir imtihan konusu olduğunu bildirmektedir.)

21. Bizimle karşılaşmayı ummayanlar: "Bize melekler indirilmeli veya Rabbimizi görmeli değil miydik?" dediler. Gerçekten onlar, kendi kendilerine

büyüklük tasladılar ve büyük bir azgınlıkla haddi aştılar. [bk. 6/124; 15/7; 17/92]

22. Gün gelecek (azap edecek) melekleri görecekler. (Bilsinler ki) o gün, artık günahkârlara hiçbir müjde yoktur. (Melekler) onlara: "Size cennet de, sevinmek de yasak edilmiştir, yasak!" diyecekler. [krş. 6/93; 8/50; 15/8]

23. (Dünyada hayır namına) yaptıkları her bir işi ele alacağız ve onu dağılmış toz zerresi yapacağız. (Çünkü iman olmaksızın hiçbir işin değeri yoktur.)

24. O gün cennet ehlinin kalacakları yer çok iyi ve dinlenecekleri yer çok güzeldir.

25. O gün gök, beyaz bulutlarla (veya beyaz bulutlar halinde) parçalanacak ve melekler (amel defterleriyle) indirildikçe indirilecek. [bk. 2/210]

26. İşte o gün gerçek mülk (hâkimiyet) Rahmân'ındır. Kâfirler/inkârcılar için o, pek çetin bir gündür.

27. O gün o (her inkârcı) zalim, ellerini ısırıp: "Keşke ben, peygamberle beraber kurtuluş yolunu tutsaydım." diyecek. [bk. 33/66-67]

28. "Yazıklar olsun bana! Keşke falanı dost edinmeseydim."

29. "Andolsun ki bana o (Kur'an) gelmişken, beni zikirden (Allah'ı anmaktan ve Kur'an'dan) o saptırdı. Zaten şeytan, (darlıkta) insanı yalnız ve yardımcısız bırakandır."

30. Peygamber de (şikâyetle): "Yâ Rabbi! Benim kavmim bu Kur'an'ı (okumayı ve hükümlerine uymayı bırakıp hatta menedip onu)[3] terkettiler." dedi.[4] [bk. 20/124-127; 41/26 ve dipnotu]

[3] İbni Kesîr (Çetiner), II, 631; Elmalılı, V, 3583.

[4] Fakat Hz. Peygamber, âlemlere rahmet olduğu için (21/107) diğerleri gibi beddua etmedi. Bk. 71/5-7, 26-27.

31. (Resûlüm! Sana olduğu gibi) her peygambere aynı şekilde, (onlara uymayan) günahkârlardan bir düşman var ettik. (Ancak dert edinme!) Doğru yolu gösterici ve yardımcı olarak Rabbin sana yeter. [bk. 6/112-113]

(Demek ki Kur'an'ın ve İslâm'ın hayatına hâkim olmasına karşı mü'minlere kendi kavminden düşmanlık yapanlar da çıkacaktır. Fakat mü'minler, batıla karşı sürdürdükleri mücadeleye devam etmeli, onlar karşısında ezilip büzülmemelidirler. Çünkü onların planları boşa çıkacaktır. Hakk'a bağlanan mü'minlere, maddî ve mânevî yardım için Rabbi kâfîdir.)

32. Küfre sapanlar/inkâr edenler: “Bu Kur’an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi?” dedi(ler). Oysa biz onu senin kalbine iyice yerleştirelim diye böyle (peyderpey) indirdik. Hem de onu tertîl üzere (tefekkür için bir okuyuşla)[5] okuduk. [bk. 17/106]

[5] Tertîl; lahnden, tegannî ve tasannu’dan (hatadan ve yapmacık nağmelerden) uzak ve tecvid kâidelerine uygun bir okuyuş ile. [krş. 73/4]

33. Onlar sana bir temsil getirmeye görsünler, (hemen o batıl karşılığında) biz sana gerçeği ve en güzel yorumu getiririz.

34. O yüzüstü (sürünerek) cehenneme toplananlar yok mu, onlar, yer bakımından çok kötü, yolca da en sapıktır.

35. Andolsun ki biz, Musa’ya Kitab’ı verdik ve kardeşi Harun’u da beraberinde vezir (yardımcı) yaptık.

36. (Haydi!) “Âyetlerimizi yalanlayan kavme gidin.” dedik. (Firavun ve halkı inkârda inat edince) biz de onları (suda) batırıp yok ettik.

37. Nuh kavmini de. (Onlar) peygamberleri yalanladıkları zaman, biz onları (tûfanda) boğduk ve kendilerini insanlara bir ibret yaptık. Biz, zalimlere (daima) pek acıklı bir azap hazırladık. [bk. 69/11-12]

38. Âd’ı, Semûd’u, Res halkını ve bu arada birçok nesilleri de (yok ettik).

(Res, örülmeyen kuyu demektir. Res halkı Hz. Şuayb’ın kavmi idi, puta taparlardı. Onu yalanladıkları için kuyunun başında toplandıkları sırada Hak Teâlâ onları büyük bir çöküntüyle helak etti. Diğer bir rivayete göre Res, Yemâme’de büyük bir kasaba olup peygamberlerini öldürdükleri için helak olmuşlardır. Başka rivayetler de vardır.) [bk. 50/12]

39. Her birine (öncekilerin uğradıkları azaba dair) misaller verdik. (Fakat küfürde ısrar ettikleri için) hepsini batırıp yerle bir ettik.

40. Elbette onlar (Kureyş müşrikleri ticaret için Şam’a giderlerken, önceleri halkına) felaket yağdırılmış olan o memlekete (yani Lût kavminin Sodom şehrine sık sık) uğramışlardı. (Acaba) onu (ibret için) görmüyorlar mıydı? Hayır! Onlar yeniden dirilmeyi ummuyorlar.

41. Seni gördükleri zaman: “Allah’ın peygamber olarak gönderdiği bu mu?” (diyerek) seni eğlenceye almaktan başka bir şey yapmazlar. [bk. 13/32; 21/36]

42. (Müşrikler) “Eğer biz (tapmada ve bağlılıkta) sebat etmeseydik, neredeyse bizi put/tanrılarımız(a bağlılık)tan saptıracak (Allah’a ve O’nun

emirlerine bağlayacak)tı." (derler). Onlar azabı gördükleri zaman, kimin yolunun daha sapık olduğunu bileceklerdir.

43. (Allah'ı ve hükümlerini unutup) hevâlarını/arzu ve heveslerini kendisine ilâh edinen kimseyi gördün mü? Artık ona sen mi vekil olacak (da onu koruyacak)sın?[6] [bk. 28/50; 45/23]

[6] Hevâ, vahye karşı gelip Allah'ın ilâhlık ve Rabliğini kabullenmeyenlerin en büyük putudur. İslâm'a uymayan her arzu ve davranış hevâdır. Yüce Allah'ı Rab ve kendisini O'nun kulu olarak tanımayan ve O'nun koyduğu yasaları dışlayıp çiğneyen kişiler, bazen kendi arzu ve heveslerinin kulu olurlar; bazen Allah'a karşılık kendilerini tam yeterli görüp (41/6-7), "Ben sosyal hayatımla ilgili işlerimde Allah'ın emirlerini kabul etmem, O'nun emirleri beni bağlamaz ve böyle de olmalıdır." diyerek kendi kendilerini/hevâsını rab durumuna getirir ve başkaları üzerinde hâkimiyet kurmaya ve onları Allah'ın emirlerine değil kendilerine boyun eğmeye zorlarlar. Böylece tâğûtlaşırlar. Bu durumda elbette birtakım zulümler meydana gelecektir. Hevânın hâkim olduğu yerde hayat fesada uğramıştır. Allahu Teâlâ ise artık bunları kurtaracak bir yardımcı olmadığını bildirmektedir (krş. 45/23). Aynı zamanda bu hevâ ve heveslerine tâbi olanların kalbi, daima ıstırap içindedir. Çünkü vicdan onu ayıplar. Böylece kalbinde ıstırap bulunan kimseler mesut yaşayamazlar.) [bk. 33/36; 42/21]

44. Yoksa sen, hakikaten onların çoğunun, (hakkı) dinlediklerini veya düşünüp anladıklarını mı zannediyorsun? Hayır! Öyle değil. Onlar hayvanlar gibidir, hatta yolca daha şaşkındırlar. [krş. 7/179]

45. Görmedin mi Rabbin gölgeyi nasıl uzattı/yaydı? Eğer dileseydi elbette onu hareketsiz kılar (dünya dönmez, gölgeyi de olduğu yerde bırakır)dı. Sonra biz güneşi, o (gölgenin olması)na bir delil kıldık.

46. Sonra onu, (uzayan gölgeyi güneşin yükselmesiyle) azar azar kendimize çekip alırız.

47. O (Allah) ki geceyi sizin (sükunetiniz) için bir örtü, uykuyu bir dinlenme yapan, gündüzü de (çalışmak için) yeniden kalkış (ve yayılış vakti) kılandır. [bk. 28/73; 78/9-11]

48-49. O, (yağmur) rahmetinin önünde bir müjdeci olarak rüzgarları gönderendir. Onunla ölü (kupkuru) bir bölgeye can verelim, hem de yarattığımız nice hayvanları ve insanları onunla sulayalım diye gökten tertemiz bir su indirdik. [krş. 22/5; 35/9]

50. Andolsun ki onu, (suyu) ibret almaları için aralarında (yerlere göre) çeşitli şekilde evirip çevirmekteyiz. Ama insanların çoğu, ancak nankörlükte direndi(ler).

51-52. Eğer dileseydik her kasabaya bir uyarıcı (peygamber) gönderirdik. Öyleyse sen kâfirlere/inkârcılara boyun eğme, bununla (yani Kur'an'la) onlara karşı büyük bir cihada giriş.

53. O (Allah)'dır ki iki denizi (birbirine) salmıştır. Bu(nlardan) biri tatlı, susuzluğu keser, şu (diğeri) de tuzlu ve acıdır. (Allah) aralarına bir perde ve (karışmalarını) önleyen bir engel koymuştur.[7]

[7] Bu karışmaya mâni olan ilâhî engel, ancak çağımızda tespit edilebilmiştir. Bu engeli 1962'de Alman bilim adamları, Aden Körfezi ile Kızıldeniz'in birleştiği Mendep Boğazı'nda bulmuşlardı. Daha sonra bu su engelinin, bütün denizlerin birleşme noktalarında bulunduğunu tespit eden, ünlü Fransız su altı araştırmacısı Kaptan Cousteau olmuştur. [Ayrıca bk. 27/61; 55/19-20]

54. İnsanı (nutfe olarak)[8] sudan yaratıp da ona soy sop ve akrabalık bağı veren O'dur. Senin Rabbin her şeye kâdirdir.

[8] İbni Kesîr (Sâbûnî), II, 635. [bk. 21/30]

55. (Böyle iken) Allah'ı bırakıp kendilerine ne fayda ne de zarar verecek şeylere kulluk ederler. Zaten kâfir(ler), Rabbine karşı (O'nun düşmanlarına) arka çıkar. [bk. 58/22]

56. Biz seni, sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

57. De ki: "Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum, ancak Rabbine doğru bir yol tutmak isteyen kimse(ler olmanızı) istiyorum." [krş. 6/90; 34/47; 42/23]

58. Hiç ölmeyen, daima diri (Hayy ve Bâkî) olan (Allah')a güvenip dayan O'nu hamd ile tesbih et.[9] Kullarının günahlarından O'nun haberdar olması yeter.

[9] "*Sübhânallâhi velhamdülillâhi*" veya "*Sübhânallâhi ve bihamdihî*" de (Celâleyn).

59. O, gökleri, yeri ve aralarında olan şeyleri altı günde (devirde) yaratan, sonra Arş'ı hükmü altına alandır. Rahmân'dır. Bunu (ondan) haberi olana sor. [bk. 7/54; 11/7]

60. Onlara: "Rahmân'a secde edin." denildiği zaman, "Rahmân da nedir? Senin bize emrettiğine mi ***secde*** edeceğiz?" dediler ve (bu secde emri) onların nefretini artırdı.[10]

[10] Bu âyet secde âyetlerinin büyüklerindendir. Çünkü Hanefîlere göre okuyana da, dinleyene de hemen secde etmek vâciptir. Diğer imamlara göre sünnettir. [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

61. Gökte burçları yaratan, içlerinde (ışık) saçan bir kandil (bir güneş) ve (yansıtıp) aydınlık veren bir ay var eden (Allah')ın şânı yücedir.[11] [bk. 17/12; 28/71-73; 36/37-38]

[11] Âyet-i kerîmede geçen "burç" kelimesi astronomide, bir arada bulunan yıldız takımlarına denilir ki sayıları 12'dir. Aynı zamanda fezayı kesmiş gibi görünen bir dairenin altıya bölünmesiyle elde edilen 12 kısımdan biri demektir. Bazı âlimler,"Burçlardan maksat, ayın menzilleri/konaklarıdır." demişlerdir.

62. O, (düşünüp) öğüt almak isteyen veya şükretmek dileyenler için, gece ile gündüzü birbiri ardınca getirendir.

63. Rahmân'ın (has) kulları o kimselerdir ki yeryüzünde mütevazi bir şekilde yürürler ve cahiller kendilerine laf atarsa (tartışmayıp): "Selametle (hoşça kal)." de(yip gider)ler.

64. Onlar ki gecelerini Rablerine secde ederek ve kıyamda durarak geçirirler.

65-66. Onlar ki: “Ey Rabbimiz! Cehennem azabını bizden uzak tut, çünkü onun azabı devamlı bir azaptır. Doğrusu o (cehennem), ne kötü bir karargâh, ne kötü bir makamdır!” derler.

67. (Rahmân’ın o has kulları) ki harcadıkları zaman israf etmezler, cimrilik de yapmazlar, (harcamaları hususunda) bu (ikisi) arasında bir denge tuttururlar.[12] [bk. 3/180; 17/27-29; 59/9]

[12] Peygamberimiz (sas.), “Cömertin yemeği deva, cimrinin yemeği ise hastalıktır.” buyurmuştur.

68. Yine onlar ki Allah’la beraber başka bir tanrıya yalvarıp tapmaz/tapınmazlar.[13] Allah’ın haram kıldığı canı, haksız yere öldürmezler. Zina etmezler. Kim bunları yaparsa, günahın(ın) cezasını bulur.

[13] Dînî ilimler tetkik edildiği zaman görülür ki Allah’a inanmakla beraber, O’nun dışındakilere, tevhid inancına aykırı olarak ölü ve dirilere yapılan bağlılık gösterisi ve tapınma şekilleri ister ilkel, ister modern şekilde olsun şirktir, hepsinde bir putlaştırma vardır.

69. Kıyamet günü azabı katmerli olur ve onun içinde hor ve hakir bir şekilde ebedî kalır.

70. Ancak (küfürden, şirkten ve günahlardan) tevbe edip iman eden ve (Allah’ın rızasına uygun) iş yapanlar hariçtir. İşte Allah, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

71. Kim (günahlarından) tevbe edip sâlih amel işlerse, gerçekten o, Allah’a tam bir yönelişle dönmüş (demek)tir.

72. Onlar ki yalana şâhitlik etmezler. Boş ve kötü sözlere rastladıkları zaman da, vakarlı bir şekilde (onlardan yüz çevirip) geçerler.

73. Onlar ki Rabbinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara karşı kör ve sağır davranmazlar (itaat için can kulağıyla dinlerler).

74. Ve onlar ki: “Ey Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve nesillerimizden gözler(imizin) nuru (olacak iyi insanlar) lütfet ve bizi (fenalıktan) sakınanlara rehber yap.” derler.

(Bu dua temiz toplum olmanın, dünya ve âhirette huzur bulmanın bir anahtarıdır.)

75. İşte bu (sayılan özelliklere sahip olarak Rahmân olan Allah’a kulluk görevini yapa)nlar[14] sabırlarından dolayı, cennetin en yüksek mevki(ler)i ile mükâfatlandırılacaklar ve orada bir sağlık dilekleri ve selam ile karşılanacaklardır.

[14] 63. âyetten beri sayılan sıfatlara sahip olan “Rahmân’ın kulları.”

76. Orada ebedî kalacaklardır. (O) ne güzel bir kalacak yer ve ne güzel bir makamdır!

77. (Resûlüm!) De ki: “Dua (ve ibadeti)niz olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? (Ey inkârcılar!) Siz ise, (Allah ve Resûlü’nün bildirdiklerini) yalanladınız, bu yüzden (bu günah ve onun) cezası, boynunuza sarıl(ıp yakanızı bırakmay)acaktır.” [bk. 2/186]

(Dua, kulun Allah’a olan kulluğunu bilmesi, O’nun dergâhına gelmesi ve kalben O’nunla irtibat kurmasıdır. Yüce Allah; “Ey iman edenler! Namazla ve sabırla/metanetle yardım isteyin…” (2/153), “… duanızı kabul ederim…” (2/187) buyuruyor. Ancak, hâcet dualarının Resûlullah’ın öğrettiği bir şekil ve âdâbı vardır. “Kimin Allah’tan veya insanlardan bir ihtiyacı varsa, iki rekat namaz kıldıktan sonra kıbleye yönelmiş olarak avuç içleri semaya bakacak şekilde, ellerini birleştirmeden omuz istikametinde kaldırır. Allahu Teâlâ’ya hamd, Resûlü’ne salât ve selam getirdikten sonra Allah’a tam teslimiyetle huşû içinde ve yavaş/hafif sesle (7/55), meşru olan şeyleri O’ndan ister ve yardım diler. Gerektiğinde bütün mü’minler de duaya dahil edilir.”)[15]

[15] *Fetavâyı Hindiyye*, V, 518; Belîk, s. 889.

26. Şu'arâ Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 227 âyettir. Şu’arâ, “şairler” demektir. Adını 224. âyetinde geçen şairler anlamındaki “eş-şu’arâ” kelimesinden almıştır. 224-227. âyetleri Medine döneminde inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Tâ, Sîn, Mîm.

2. Bunlar, apaçık (her şeyi açıkça ortaya koyan) Kitab’ın âyetleridir.

3. (Resûlüm!) İman etmeyecekler diye neredeyse kendini yiyip bitireceksin! [krş. 18/6; 35/8]

4. Biz istesek, (inkârcıların) üzerlerine gökten bir mucize indiririz de ona boyun eğerler (toptan inanırlar ama bunu istemedik).

5. Onlar Rahmân’dan kendilerine yeni bir öğüt gelince, kesinlikle ondan yüz çevirirler.

6. Hem de (onu) yalanladılar, (oysa) kendisiyle alay edip durdukları şeyin (azap) haberleri yakında onlara gelecektir.

7. (Peki onlar) yeryüzüne hiç bakmazlar mı? Biz orada her çiftten/her çeşitten nice güzel bitkiler bitirdik.

8. Şüphesiz bunda elbette (kudretimize) bir işaret vardır. (Fakat) yine de çokları iman eden (kimse)ler değildir.

9. Hiç şüphesiz Rabbin, elbette O, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

10-11. Hani Rabbin, Musa'ya: "Git o zalimler topluluğuna, Firavun'un halkına! Onlar hâlâ azabımdan sakın(ıp kulluk et)meyecekler mi?" diye nida etmişti. [bk. 20/47]

12. (Musa) dedi ki: "Ey Rabbim! Onların beni yalanlamalarından korkarım."

13. "(Bu durumda) göğsüm daralır, dilim(deki tutukluk) çözülmez. Onun için Harun'a da peygamberlik ver (ve onu yanımda gönder)." [bk. 20/25-28]

14. "Onların, benim üzerimde bir de günah (isnadı) vardır (vaktiyle ben hata ile bir kıptîyi öldürmüştüm). Bundan dolayı beni öldürmelerinden korkuyorum." [bk. 28/15]

15. (Allah) buyurdu ki: "Hayır! (Korkma!) İkiniz de âyet (delil ve mucize)lerimiz ile gidin, şüphesiz biz sizinle beraberiz, (her şeyi) işitiriz."

16-17. Haydi varın da (ona): "Şüphesiz biz İsrâiloğulları'nı bizimle beraber gönderesin diye (gelmiş), âlemlerin Rabbinin (iki) peygamberiyiz!" deyin.

18. (Gidip emri duyurdular. Firavun Musa'yı tanıyıp ona:) "Biz, seni (küçük) bir çocukken yanımızda yetiştirmedik mi? Üstelik ömrünün kaç yılını aramızda geçirdin!"[1]

[1] Firavun, İsrâiloğulları'nın erkek çocuklarını öldürttüğü sırada Hz. Musa, Allah'ın lütfuyla onun yanında büyümüştü. [bk. 20/39 vd.]

19. "Sonunda yaptığın o (öldürme) işini de sen yaptın. Doğrusu sen nankörlerdensin." dedi.

20-21-22. (Musa:) "Ben (bir yumruk vurmakla adamın öleceğini bilmeden) şaşkın bir vaziyette o işi yaptım. Sizden korkunca da hemen aranızdan kaçtım. Derken Rabbim bana hikmet ihsan etti ve beni peygamberlerden yaptı. Başıma kaktığın o nimet ise (aslında), İsrâiloğulları'nı kendine köle yaptığın içindi." dedi.

23. Firavun dedi ki: "Âlemlerin Rabbi de nedir?"

24. (Musa:) "Göklerin, yerin ve bunlar arasındaki şeylerin Rabbidir, eğer kesin olarak gerçeği bilen kimseler iseniz." dedi.

25. (Firavun) etrafındakilere: “İşitiyor musunuz?” dedi.

26. (Musa: “O) sizin de Rabbiniz, evvelki atalarınızın da Rabbidir.” dedi.

27. (Firavun:) “Size gönderilen (bu) peygamberiniz kesinlikle delidir.” dedi.

28. (Musa:) “Eğer akıl erdir(ip düşünebil)iyorsanız (O), doğunun, batının ve bunlar arasında olanların da Rabbidir.” dedi.

29. (Firavun:) “Andolsun ki benden başka bir ilâh edinirsen, kesinlikle seni zindana atılanlar arasına koyarım.” dedi. [bk. 7/127; 28/38; 79/24]

(Çünkü Firavun, ülkesindeki otoritesiyle kendisini ilâh yerine koymuştu. Bunun için de Allah’ın teklif ve hükümleri ülkesinde uygulansın istemiyor, kendi buyruklarını hâkim kılmaya çalışıyordu.)

30. (Musa:) “Sana apaçık bir şey (bir delil) getirsem de mi?” dedi.

31. (Firavun:) “Eğer doğru (söyleyenlerden) isen haydi o (delili)ni getir!” dedi.

32. (Musa) bunun üzerine âsâsını yere attı, bir de (gördüler ki) o apaçık bir ejderha!

33. Elini de (koltuğundan) çekip çıkardı, bir de (gördüler ki) o bakanlara bembeyaz (görünen bir el)dir. [krş. 7/108; 20/22; 27/12; 28/32]

34. (Firavun,) etrafındaki ileri gelenlere: “Şüphesiz bu, çok bilgili bir sihirbazdır.” dedi.

35. “Sizi büyüsüyle yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Şimdi siz ne buyurursunuz?” [bk. 7/109]

36-37. Dediler ki: “Onu ve kardeşini meşgul et. Şehirlere toplayıcılar (münâdîler) yolla; bütün bilgin sihirbazları sana getirsin(ler).”

38. Derken sihirbazlar belirlenen bir gün belli bir vakitte[2] bir araya getirildi.

[2] “Yevmü’z-zîne” denilen bir bayram gününün kuşluk vakti (Beydâvî).

39. İnsanlara: “Siz de toplu halde (hazır) mısınız?” denildi.

40. (Firavun’un adamları:) “Umarız ki sihirbazlar galip gelir de, (böylece) biz de onlara uyarız.” (dediler).

41. Sihirbazlar (oraya) gelince Firavun’a: “Eğer üstün gelenler biz olursak bize mutlaka bir mükâfat var, değil mi?” dediler.

42. “Evet, hem o takdirde siz kesinlikle (bana en) yakın (olan)lardan (olacak)sınız.” dedi.

43. Musa onlara: “Atın atacağınız ne varsa!” dedi.

44. (Onlar da) iplerini ve sopalarını attılar ve: “Firavun’un izzet ve azameti adına, üstün gelenler kesinlikle biziz, biz!” dediler.

45. Musa da âsâsını bıraktı. Bir de (gördüler ki) o uydurdukları şeyleri yutuyor. [krş. 7/117-126]

46-47-48. Sihirbazlar derhal, secdeye kapandı(lar): “İman ettik âlemlerin Rabbine; Musa ve Harun’un Rabbine!” dediler.

(Firavun zulüm ve otoritesiyle kendisini rab ilan edip hâkimiyet kurduğu ülkesinde yetişen sihirbazların, ondan izin almadan âlemlerin Rabbine iman etmeleri ve Hz. Musa’nın getirdiklerine tâbi olmaları karşısında çılgına dönmüştü.) [bk. 7/121-122]

49. (Firavun:) “Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Elbet o size sihri öğreten büyüğünüzdür. Ama yakında (size ne yapacağımı) öğreneceksiniz. (Yemin ederim ki) kesinlikle ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve sizin hepinizi asacağım.” dedi.[3]

[3] Her dönemde böyle zalimler, inanan ve “Allah’tan gelenlere tâbi olacağız” diyen mü’minlere çeşitli hapis ve işkenceler uygulamışlardır. Çünkü Firavun, kendinden izinsiz Allah’a inanmayı ve inandığını yaşamayı ilkelerine aykırı buluyor ve ilâhlığına/rabliğine hakaret sayıyordu. [bk. 85/4-8]

50. Dediler ki: “Zararı yok. Zaten biz Rabbimize döneceğiz.”

51. “Biz (senin kavminden O’na) inananların ilki olduğumuzdan, Rabbimizin hatalarımızı bağışlayacağını umarız.”

52. Musa’ya: “Mü’min kullarımı geceleyin (yola çıkarıp) yürüt. Çünkü siz takip edileceksiniz.” diye vahyettik. [bk. 20/77; 44/23]

53-54-55-56. Firavun da şehirlere: “Şüphesiz onlar (İsrâiloğulları) dağınık ve az bir topluluktur.[4] Buna rağmen onlar, bizi hep kızdırmaktadırlar. Biz ise uyanık (ve hazırlıklı) olan bir topluluğuz.” diye (asker) toplayıcılar gönderdi.

[4] Hz. Musa ve ashâbının 1600, Firavun ve taraftarlarının ise 7000 kişi olduğu nakledilir (Mukâtil, s. 155).

57-58-59-60. Biz de onları (yani Firavun ve yandaşlarını, Mısır’daki) bahçelerden, pınarlardan, hazinelerden ve güzel/şerefli makam(lar)dan çıkardık. İşte böylece İsrâiloğulları’nı da (bütün) bunlara mirasçı yaptık. Şöyle ki: (Firavun ve yandaşları) güneş doğarken (Musa ve ashâbını yakalamak için) onların peşine düştüler. [bk. 7/137; 28/5]

61. İki topluluk (yaklaşıp) birbirini görünce, Musa'nın adamları: "Biz kesinlikle yakalandık." dedi.

62. (Musa:) "Hayır! Rabbim benimle beraberdir, bana kurtuluş yolunu gösterecektir." dedi.

63. Bunun üzerine Musa'ya: "Âsânı denize vur." diye vahyettik. (Vurunca deniz) hemen yarıldı, her bölüm büyük bir dağ gibi oldu.

64. Diğerlerini de oraya yanaştırdık (onlar da açılan denize girdiler).

65. Musa'yı ve beraberindeki kimseleri toptan (denizi geçirip) kurtardık.

66. Sonra ötekileri (denizin kapanmasıyla suda) boğduk. [bk. 20/78]

67. Doğrusu bunda (kudretimizi gösteren) bir ibret vardır. (Buna rağmen) yine de çokları iman etmediler.

68. Hiç şüphesiz Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

69. (Resûlüm!) Onlara İbrahim'in haberini de oku:

70. Hani vaktiyle o, babasına ve kavmine: "Neye tapıyorsunuz?" demişti.

71. (Onlar da:) "Putlara tapıyoruz ve tapmaya da devam edeceğiz." demişlerdi.

72-73. "Peki" dedi; "siz dua ettiğiniz zaman, sizi işitiyorlar mı, yahut size (taparsanız bir) fayda veya (tapmazsanız bir) zarar veriyorlar mı?"

74. "Hayır!" dediler; "biz atalarımızı böyle (ibadet) yaparlarken bulduk."

75-76. (İbrahim:) "Şimdi gördünüz mü, siz ve geçmişteki atalarınız neye tapıyormuşsunuz?" dedi.

77. "Doğrusu âlemlerin Rabbinden başka o (tapıla)nlar(ın hepsi) benim düşmanımdır."

78. "O (Rab) ki beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir."

79. "Bana yediren, bana içiren O'dur."

80. "Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur."

81. "Beni öldürecek, sonra diriltecek olan O'dur."

82. “Ceza günü hatamı bağışlamasını umduğum da O’dur.”

83. “Ey Rabbim! Bana hikmet (ve olgunluk) ver ve beni iyiler (zümresin)e kat.” [bk. 26/21]

84. “Bana, (benden) sonra gelecek (ümmet)ler arasında ’iyilikle yâd edilmeyi’ nasip eyle.”

85. “Beni Na’îm cennetinin vârislerinden kıl.”

86. “Babamı da bağışla. Çünkü o sapmışlardandır.” [krş. 9/113-114]

87. “(İnsanların dirilip) kabirlerden kaldırılacakları gün, beni utandırma!”

88. “O gün ne mal ne de oğullar fayda verir.”

89. “Ancak Allah’a (imanlı) temiz ve sağlam bir kalple gelenler hariçtir.”

90. (O gün) cennet, takvâ sahiplerine yaklaştırılır.

91. Cehennem de azgınlar için açığa çıkarıl(ıp gösteril)ir.

92-93. Ve onlara: “Allah’tan başka taptıklarınız (ve onların kuluymuş gibi bağlandıklarınız) nerede? Size (azaba karşı) yardım ediyorlar mı, yahut kendilerine yardımları dokunuyor mu?” denilir. [krş. 2/165-167]

94-95. Artık hem onlar, hem azgınlar, hem de İblis’in askerleri (Allah’a boyun eğmeyenler), toptan tepetaklak o (ateş)in içine atılırlar.

96. Orada onlar birbirleriyle çekişerek şöyle diyeceklerdir:

97-98. “Vallâhi biz, gerçekten apaçık bir sapıklıkta imişiz. Çünkü biz, siz (putlarımız/putlaştırdıklarımız)ı âlemlerin Rabbine eşit/denk tutuyor (hatta Allah’a değil, size bağlanıyor)duk.” [bk. 2/165-167]

99. “Bizi o (uyduğumuz) suçlulardan başkası saptırmadı.”

100-101-102. “Artık bizim için ne şefaatçiler var ne de yakın/candan bir dost. Keşke bizim için bir kere daha (dönüş) olsa da inananlardan olsaydık.”

103. Elbette bunda (alınacak) bir ibret (çıkarılacak bir ders) vardır. (Fakat) yine de çokları iman etmediler.

104. Şüphesiz Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

105. Nuh’un kavmi de gönderilen (peygamber)leri yalanladı.

106. Hani kardeşleri Nuh, onlara demişti ki: “Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uymaz mısınız?”

107. “Şüphesiz ben, sizin için (gönderilmiş) güvenilir bir peygamberim.”

108. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana itaat edin.”

109. “Buna karşı sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatım âlemlerin Rabbinden başkasına ait değildir.”

110. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana da itaat edin.”

111. (Onlar): “Arkana toplumun en düşük tabaka(sın)dan (bayağı) kimseler takılmışken biz sana iman eder miyiz?” dediler.

112. (Nuh) dedi ki: “Onların (daha önce neler) yapmakta olduklarına dair benim bilgim yoktur.”

113. “Onların hesabı Rabbimden başkasına ait değildir. (Bu inceliği) bir düşünseniz.”

114. “Ben o inananları (sizin için) kovacak değilim.”

115. “Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.”

116. Dediler ki: “Ey Nuh! (Bu işe) son vermezsen muhakkak recmedilenlerden olacaksın (taşlanarak öldürüleceksin).”

117. (Nuh:) “Ey Rabbim! Muhakkak ki halkım beni yalanladı.”

118. “Artık, benimle onlar arasında hükmünü sen ver. Hem beni hem de beraberimdeki inananları kurtar.”

119. Biz de onu ve onunla beraber olanları o dolu geminin içinde kurtardık.

120. Sonra (onların) ardından geride kalanları (suda) boğduk.

121. Şüphesiz bunda elbette bir ibret vardır. (Ama) yine de çokları iman etmediler.

122. Şüphesiz Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

123. Âd (kavmi) de gönderilen (peygamber)leri yalanladı.

124. Hani kardeşleri Hûd, onlara demişti ki: “Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uymaz mısınız?”

125. “Şüphesiz ben sizin için (gönderilmiş) güvenilir bir peygamberim.”

126. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana da itaat edin.”

127. “Buna karşı sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatım, âlemlerin Rabbi olan (Allah’)dan başkasına ait değildir.”

128. “Siz, her yüksek yerde[5] (övünecek ve boş şeylerle) eğleneceğiniz bir alamet (köşk, büyük yapılar) mı bina ediyorsunuz?”

[5] Âyet-i kerîmedeki “*ri*” kelimesi yüksek yer mânasına geldiği gibi, yol anlamına da gelmektedir.

129. “(Yoksa) ebedî kalacağınızı umarak (mı böyle) sağlam köşkler (ve kaleler) ediniyorsunuz?”

130. “Ve (bir kimseyi) yakaladığınız zaman zorbalar gibi yakalıyor (cezalandırıyor)sunuz öyle mi?” [bk. 9/109]

131. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana itaat edin.”

132. “Bildiğiniz (o nimetler)le size yardım eden ‘Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uygun yaşayın.”

133-134. “Size davarları, oğulları, bahçeleri, pınarları O verdi.”

135. “Doğrusu ben, üzerinize (gelecek) büyük bir günün azabından korkuyorum.”

136. Dediler ki: “Sen öğüt versen de, öğüt vermesen de bize göre birdir.”

137-138-139. “Bu (durumunuz) evvelkilerin huyundan/âdet ve uydurmalarından başkası değildir.” (Onlar:) “Biz azaba uğratılacak da değiliz.” diyerek onu (Hûd peygamberi) yalancı saydılar. Biz de kendilerini yok ettik. Şüphesiz ki bunda elbette bir ibret vardır. (Fakat) yine de çokları iman etmediler.

140. Şüphesiz ki Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

141. Semûd (kavmi) de gönderilen (peygamber)leri yalancı saydı.

142. Kardeşleri Salih, onlara demişti ki: “Hâlâ, (Allah’ın azabından) sakınmaz mısınız?”

143. “Hiç şüphesiz ben sizin için (gönderilmiş) güvenilir bir peygamberim.”

144. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana da itaat edin.”

145. “Buna karşı sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatımı vermek âlemlerin Rabbi olan (Allah’)dan başkasına ait değildir.”

146-147-148. “Siz burada bahçelerin ve kaynak sularının, ekinlerin ve tomurcukları dolgun yumuşak hurmalıkların içinde emin olarak bırakılacak mısınız (öyle mi sanıyorsunuz)?”

149. “Dağlardan da zevkle/şımararak[6] (gösterişli) birtakım evler yontup oyuyorsunuz.”

[6] Âyet-i kerîmedeki “*fârihîn*” lafzı, “mahâretle” anlamına da gelmektedir.

150. “Artık, (kendinize gelip) Allah’ın azabından sakınıp emirlerine uyun ve bana itaat edin.”

151-152. “Yeryüzünde (ilâhî emirleri dinlemeyip) karışıklık çıkaran ve (ortalığı) düzeltmeyip aşırı giden (beyinsiz)lerin emrine uymayın.”

153. Dediler ki: “Sen iyice büyülenmişlerdensin.”

154. “Sen de bizim gibi bir insandan başkası değilsin. Eğer doğru söylüyor isen haydi (bize) âyet (mucize) getir!”

155. (Salih) dedi ki: “İşte (mucize) bu dişi devedir. Onun (belli) bir (gün) su içme hakkı var, belli bir gün su içme hakkı da sizindir.” [bk. 54/28]

156. “Ona bir kötülük dokundurmayın. Sonra (pek) büyük bir günün azabı sizi yakalar.”

157. Derken onu ayaklarından biçip öldürdüler. Ancak sonra da pişman oldular.

158. Bunun üzerine azap onları (kıskıvrak) yakalayıverdi. Şüphesiz bunda elbette (alınması gerekli) bir ibret vardır. Böyle iken çokları iman etmediler. [bk. 11/61-68; 91/11-14]

159. Hiç şüphesiz Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

160. Lût’un kavmi de gönderilen (peygamber)leri yalanladı.

161. Kardeşleri Lût, onlara demişti ki: “Allah’ın azabından sakınmaz mısınız?”

162. “Şüphesiz ben sizin için (gönderilmiş) güvenilir (emin) bir peygamberim.”

163. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emrine uyun ve bana itaat edin.”

164. “Buna karşı sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatımı vermek âlemlerin Rabbi olan (Allah’)dan başkasına ait değildir.”

165-166. “Rabbinizin sizin için yarattığı eşleri bırakıyorsunuz da (bu kadar) insan içinden erkeklere mi gidiyorsunuz? Doğrusu siz haddi aşan bir kavimsiniz.”

167. Dediler ki: “Ey Lût! Andolsun ki eğer (bu sözlerine) son vermezsen, kesinlikle (buradan) çıkarılanlardan olacaksın.”

168. (Lût) dedi ki: “Doğrusu ben sizin (bu çirkin) işinizden nefret edenlerdenim.”

169. “Ey Rabbim! Beni ve aile (fertleri)mi bunların yaptıklarından kurtar!”

170-171. Biz de geride kalanlardan ihtiyar bir kadın (olan karısı) dışında, onu, ailesini (ve inananları) topyekün kurtardık.

172. Sonra (karısıyla) diğerlerini yok ettik.

173. Üzerlerine (helak eden) bir (taş) yağmur(u) yağdırdık. Uyarıl(ıp da yola gelmey)enlerin yağmuru ne kötü idi!

174. Şüphesiz bunda elbette bir ibret vardır. (Fakat) yine de çokları iman etmediler.

175. Şüphesiz Rabbin, elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

176. Eyke halkı da gönderilen (peygamber)leri yalanladı.[7]

[7] Âyet-i kerîmede geçen “*Eyke*”, sık ağaçlık demek olup, Medyen’in yakınındadır. Hz. Şuayb Medyenli olup Eykeli olmadığından, 106, 124, 142 ve 160. âyetlerde geçtiği gibi burada “kardeşleri” denmemiştir (Taberî, XIX, 65).

177. Hani Şuayb onlara demişti ki: “Allah’tan korkmaz azabından sakınmaz mısınız?”

178. “Ben sizin için (gönderilmiş) güvenilir bir peygamberim.”

179. “Artık, Allah’ın azabından sakınıp emrine uyun ve bana itaat edin.”

180. “Buna karşı sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatımı vermek âlemlerin Rabbi olan (Allah’)dan başkasına ait değildir.”

181. “Ölçeği tam ölçün de, eksik ölçen (ve hak yiyen)lerden olmayın.”

182. “Doğru terazi ile tartın.”

183. “İnsanlara eşyalarını (haklarını) eksik vermeyin. Yeryüzünde (ilâhî emirlere karşı) bozgunculuk yaparak karışıklık çıkar(ıp nizamı boz)mayın.”

184. “Sizi ve önceki nesilleri yaratan (Allah’)ın azabından sakınıp emirlerine uyun.”

185. Dediler ki: “Sen ancak (iyice) büyülenmişlerdensin.”

186. “Sen de bizim gibi bir insandan başkası değilsin. Doğrusu biz senin yalancılardan olduğunu sanıyoruz.”

187. “Eğer doğru (söyleyen)lerden isen, o halde üzerimize gökten bir parça düşür.” [bk. 8/38; 17/92]

188. (Şuayb:) “Rabbim yaptıklarınızı daha iyi bilir.” dedi.

189. (Böylece) onu yalanladılar. Nihayet o gölge gününün azabı kendilerini yakaladı. Gerçekten o, büyük bir günün azabı idi.

(Güneşin bunaltıcı sıcağından içeride duramayıp. dışarıda beliren bulutların altında gölgelenmek için toplandıkları sırada, buluttan yağan ateş hepsini yakıp yok etti.)[8]

[8] Beydâvî; Celâleyn.

190. Şüphesiz bunda (büyük) bir ibret vardır. (Fakat) yine de çokları iman etmediler.

191. Senin Rabbin ise elbette, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

192. Kesinlikle bu (Kur’an), elbette âlemlerin Rabbinin indirmesidir.

193-194-195. Onu, Rûhu’l-Emîn (Cebrail) senin kalbine, korkutucu/uyarıcılardan olman için apaçık bir Arapça dille indirdi.

196. Hem şüphesiz ki bu (Kur’an ve Peygamber’in haberi ve bahsi), evvelkilerin kitaplarında da vardır.

197. İsrâiloğulları bilginlerinin (kitaplarında) onu bilmesi, (Kur’an’ın da ona gelen Allah kelâmı olduğuna) onlar için bir delil değil mi?

198-199. Biz onu, yabancı (Arapça bilmeyenlerin) birine indirseydik de onu onlara okusaydı, yine (bir bahane ile o inkârcılar) ona iman etmezlerdi.

200-201. Biz onu (kendi dilleriyle anlatarak Kur’an’ın)[9] o günahkârların kalbine girmesini sağladık. Ama onlar yine de acıklı azabı görünceye kadar ona inanmazlar.

[9] Yahut âyetteki “onu” (hû) zamiri küfürlerine gönderilir, o zaman mâna şöyle olur: “Biz onu (küfrü, kendi isteklerinden dolayı) o günahkârların kalbine öyle soktuk ki artık onlar, acıklı azabı görünceye kadar inanmazlar.”

202. O (azap) onlara, kendileri farkında değillerken ansızın gelecektir.

203. (O zaman: “İnanmamız için) bize mühlet verilir mi?” derler.

204. (Buna rağmen) hâlâ azabımızı çabuklaştırmak mı istiyorlar?

205. Gördün ya, artık onları senelerce yaşatıp faydalandırsak,

206. Sonra da tehdit edildikleri (azap) kendilerine gelse,

207. (Senelerce eğlence ve zevk içinde) faydalandırıldıkları şeyler, artık kendilerine (hiçbir) fayda vermez. [bk. 2/96]

208-209. Biz, hiçbir memleketi, o(nun halkı)na öğüt veren/hatırlatan (gönderdiğimiz) uyarıcılar olmadıkça helak etmedik. Biz zulmedenler değiliz. [bk. 17/15; 28/59]

210. Onu (Kur’an’ı) şeytanlar indirmedi.

211. Bu onlara yaraşmaz, hem de güçleri yetmez.

212. Şüphesiz onlar, (vahyi) işitmekten uzaklaştırılmışlardır. [bk. 37/7-10; 72/8-10]

213. O halde, sakın Allah ile beraber (tutup da) başka bir ilâha yalvarma, sonra azaba maruz bırakılanlardan olursun!

214. (Önce) en yakın akrabanı uyar (ve davet et).[10]

[10] Resûlullah (sas.), önceki peygamberler gibi bir belde ve bir kavme değil bütün çağlara, bütün âleme ve insanlara gönderildiği için (21/107; 34/28) Kur’an’ı tebliğ ve İslâm’a davet görevini, özelde (bu âyetle) yakınlarına, genelde bütün insanlara yapmış; özel daveti, genel daveti erteletmemiştir. [Genel davet ve uyarı için bk. 6/51, 92; 19/97; 36/6]

215. Mü’minlerden sana uyanlara (şefkat) kanadını indir.

216. Eğer sana karşı gelirlerse: “Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım (sorumlu değilim).” de.[11]

[11] Hz. Peygamber’e, inkâr ve azgınlıkla en çok karşı gelen amcası Ebû Leheb olmuştur.

217. Sen (sadece) mutlak galip ve çok merhametli olan (Allah’)a güvenip dayan.

218. O (Allah) ki (namaza) kalktığın zaman seni görür.

219. (O,) secde edenler arasında (onların iyi bir kul olmalarını sağlamak için) dolaşmanı da (görür). [bk. 10/61; 52/48]

220. Şüphesiz ki O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

221. Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi?

222. Onlar, her günahkâr, iftiracı (düzenbaz) üzerine iner.

223. Bunlar (şeytanın vesveselerine) kulak verirler ve onların çoğu yalancıdırlar.

224. (İslâm karşıtı) şairler(e ve şiirlerine gelince), onlara da yoldan sapan (ve azgın)lar uyar.

225-226. Görmüyor musun onlar, (nefse ve zevke hitap eden) her sahada hayal peşinde dolaşır (ölçüsüz konuşur)lar ve onlar yapmadıkları (ve yapamayacakları) şeyleri söylerler.

227. Ancak (şairlerden) iman edip sâlih amel (sevaplı iş) işleyenler, Allah'ı çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıktan sonra (şiirle) haklarını alanlar böyle değildir. Zulmedenler de nasıl bir inkılâp ile döndürüleceklerini (devrileceklerini) bileceklerdir.[12]

[12] Müslümanlara zulmedenler, yaptıkları zulümle nasıl bir uçuruma yuvarlandıklarını, aynı zamanda İslâm'ın kendilerine karşı yapacağı hak ve adalet inkılâbının üstünlüğünü görmüşler ve göreceklerdir.

27. Neml Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 93 âyettir. 18. âyetinde Hz. Süleyman'ın ordusuna yol veren karıncaların (neml) zikri geçtiğinden sûreye bu ad verilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Tâ, Sîn. Bu (okuna)nlar, Kur'an'ın ve (hakikatleri bildiren) apaçık bir Kitab'ın âyetleridir. (Ki:)

2. İnananlara (bir) doğru yol (rehberi) ve müjdedir.

3. O (inana)nlar, namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar, zekâtı (eksiksiz) verirler, hem de âhirete kesinkes inanırlar.

4. Âhirete inanmayanlar var ya, onlara kendilerinin (kötü) işlerini süslü gösterdik.[1] Bu yüzden onlar 'şaşkınlık ve kalp körlüğü' içinde bocalarlar.

[1] İnanmadıkları için dünyaperest, maddeperest olurlar.

5. İşte onlar için azabın en kötüsü vardır. Âhirette en çok ziyana uğrayacaklar da yine onlardır.

6. (Ey Resûlüm!) Şüphesiz ki sen, (bu) Kur'an'ı, (her şeyi) bilen, hüküm ve hikmet sahibi (Allah) katından alıyorsun.

7. Hani, Musa (gece yolunu şaşırdığında) ailesine: "Gerçekten ben bir ateş farkettim; ondan size ya (yol hakkında) bir haber getireyim, yahut da parlak bir kor getireyim de (ateş yakıp) ısınasınız." demişti.

8. Oraya varır varmaz (kendisine) şöyle seslenildi: "Ateş(in yanıbaşın)da bulunan da etrafında bulunan da mübarek kılındı. Âlemlerin Rabbi Allah, eksiklerden münezzehtir (ve şânı yücedir).

9. "Ey Musa! Gerçek şu ki Ben mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ım."

10. "Âsâ'nı bırak!" (Musa da âsâsını yere bıraktı ve) onu çevik bir yılan gibi hareket eder halde görünce dönüp arkasına bakma(dan kaç)tı. "Ey Musa! Korkma! Çünkü ben (yanınday)ım; huzurumda peygamberler korkmaz."

11. "Ancak zulmeden hariçtir. Sonra (bu zalim) bir kötülüğün ardından bir iyiliğe döner (tevbekâr olur)sa, şüphesiz ben çok bağışlayıcı, çok merhamet ediciyim."

12. "Elini koynuna sok da Firavun ve kavmine (göstereceğin) dokuz âyet (mucize ve delil)[2] arasında (o) kusursuz bembeyaz (bir el) olarak çıksın. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavimdir." [bk. 7/108, 133; 20/22; 26/33; 27/12; 28/32]

[2] Bu dokuz mucize ve delil için bk. 10/75; 17/101 ve dipnotu.

13. Mucizelerimiz bütün parlaklığıyla apaçık onlara gelince: "Bu apaçık bir sihirdir." dediler. [bk. 28/29-32]

14. Vicdanları onlar(ın doğruluğun)a kesin inandığı halde, sırf haksızlık ve kibirden dolayı (bilerek) inkâr ettiler. İşte bak, o fesatçıların sonu nasıl oldu?

15. Andolsun ki biz, Davud'a ve Süleyman'a bir ilim verdik de onlar: "Bizi, inanan kullarının bir çoğuna üstün kılan Allah'a hamdolsun." dediler.

16. Süleyman, Davud'a (peygamberlik ve idarede) mirasçı oldu. Dedi ki: "Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi ve bize her şeyden bolca verildi. Şüphesiz ki bu, apaçık (bir) lütfun ta kendisidir."

17. Süleyman'ın cinler, insanlar ve kuşlardan oluşan askerleri toplandı. İşte bunlar (onun tarafından düzenli bir şekilde) sevk ve idare olunuyorlardı.

18. Nihayet karınca vadisi üzerine geldikleri zaman, (beyleri olan) bir karınca: "Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farkında olmadan sizi aman ha ezip telef etmesin!" dedi.

19. (Süleyman) onun sözüne gülercesine tebessüm etti: "Ey Rabbim! Bana, anneme ve babama lütfettiğin nimetine şükretmemi ve senin razı olacağın iyi bir iş yapmamı bana ilham et (beni muvaffak kıl). Rahmetinle beni iyi (mü'min) kullarının arasında (cennete) koy." dedi.

20. (Süleyman) kuşları teftiş (ettik)ten sonra dedi ki: "Hüdhüd'ü neden göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?"

21. "(Gelince) kesin bir delil (makul bir mazeret) getirmediği takdirde, kesinlikle çetin bir azaba uğratacağım, yahut onu keseceğim!"

22. Derken çok geçmeden (Hüdhüd) gelip dedi ki: "Ben senin bilmediğin (bir hakikat)i öğrendim ve sana (Yemen'deki) Sebe (kavmin)den doğruluğu kesin bir haber getirdim."

23. "Hakikaten ben, orada onlara hükümdarlık yapan bir kadın gördüm. Kendisine, (bir hükümdara gereken) her şey verilmiştir ve onun büyük bir tahtı da vardır."

24. "Onun ve halkının, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerine de şahit oldum. Şeytan, onlara yaptıklarını süslemiş de kendilerini hak yoldan alıkoymuş. Bu yüzden onlar doğru yolu bulamıyorlar."[3]

[3] Yahut, "Bu yüzden göklerde ve yerde gizlenen şeyleri ortaya çıkaran ve gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilen Allah'a secde etmeye yol bulamıyorlar." diye tercüme edilebilir. Burada "*yehtedûn*"dan sonraki kısım mef'ûl mahallindedir, "lâ" zâittir (Celâleyn).

25. "Göklerde ve yerde gizlenen (yağmur, bitki ve diğer) şeyleri ortaya çıkaran, (nefislerinin) gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilenAllah'a ***secde*** etmeleri gerekmez mi?[4]

[4] Veya, bir önceki âyete bağlı olarak, "Hem de bu yüzden… gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilen Allah'a secde etmiyorlar." [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

26. "O Allah ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur, büyük arşın Rabbi (sahibi)dir."

27. (Süleyman da Hüdhüd'e:) "Doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın, bakacağız!" dedi.

28. “Bu mektubumu götür, onu kendilerine bırak. Sonra onlardan (biraz) uzaklaş da bak ne yapacak (ve ne cevap verecek)ler?”

29. (Hüdhüd mektubu götürüp atınca, Sebe melîkesi Belkıs) dedi ki: “Ey ileri gelenler! Doğrusu bana çok önemli bir mektup bırakıldı.”

30-31. “O, Süleyman’dan (gelmekte)dir. O, *Bismillâhirrahmânirrahîm* (ile başlamaktadır). Bana karşı (gelerek) büyüklük taslamayın ve bana müslümanlar olarak (teslim olup) gelin’ diyor.”

32. “Ey ileri gelenler! Bana (bu) işimde bir fikir verin. Siz benim yanımda hazır bulunmadıkça ben hiçbir işi kestirip atacak değilim.” dedi.

33. Dediler ki: “Biz hem güçlüyüz hem de (gerçekten) savaşçı bir milletiz. Emir sana aittir. Sen neyi (uygun görüp) emredeceksen, artık bak gör!”

34. (Melike genelleme yaparak) dedi ki: “Hiç şüphesiz, hükümdarlar bir memlekete girdikleri zaman, orayı bozarlar (tahrip ederler), halkının şereflilerini beş paralık ederler. Bunlar da (âdet gereği) böyle yaparlar.”[5]

[5] Çünkü otoritesini kendi saltanat gücünden, hevâ ve hevesinden alanlar böyle yaparlar.

35. “Ben onlara bir hediye göndereceğim. Sonra da elçiler ne ile dönecek, bir bakacağım!”

36. Bunun üzerine (elçi, hediyelerle) Süleyman’a gelince (Süleyman) dedi ki: “Bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? Allah’ın bana verdiği (nimetler), size verdiğinden (çok) daha iyidir. Fakat siz hediyenizle sevinir/böbürlenirsiniz.”

37. “(Ey elçi! Hediyelerinle) dön onlara! (Eğer teslim olup gelmezlerse) andolsun ki onlara, (asla) güç yetiremeyecekleri bir ordu ile geliriz ve kendilerini (esaretle) hor ve hakir olarak oradan çıkarırız.”

38. (Sonra Süleyman, emrindeki başkanlara:) “Ey ileri gelenler! Onlar bana müslüman olarak (teslim olup) gelmeden önce, hanginiz onun tahtını bana getirir?” dedi.

(Eğer müslüman olduklarını bildirselerdi veya aralarında bir güven antlaşması olsaydı dokunulmazlık altında olurlardı.)[6]

[6] Sa’dî, s. 549.

39. Cinlerden bir ifrit (kuvvetli bir cin): “Sen makamından kalkmadan önce, ben sana onu getiririm. Benim, bunu yapabilecek gücüm ve (bu konuda kendime) güvenim var.” dedi.

40. Kendisinde Kitab'dan bir ilim bulunan kimse (olan veziri Âsâf b. Berhiyâ) da: "Gözünü kırpmadan evvel, ben onu sana getiririm." dedi. (Süleyman) o(nun tahtı)nı yanında yerleşmiş olarak görünce: "Bu, Rabbimin (bir) lütfudur. (Bu da) şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni imtihan etmek içindir. Kim şükrederse, ancak kendi (faydası) için şükretmiş olur. Kim de nankörlük yaparsa, şüphesiz ki Rabbim zengindir (hiçbir şeyinde noksanlık olmaz), çok kerem sahibidir." dedi.

41. (Yine) dedi ki: "Tahtını onun tanıyamayacağı hâle getirin (değişiklik yapın). Bakalım tanıyacak mı, yoksa tanımayacak mı?"[7]

[7] Cinler, melike Belkıs'ı kötüleyerek, aklî dengesinin bozuk olduğunu söylemişlerdi (Semerkandî, IV, 419).

42. Artık (Melike) gelince (ona): "Senin tahtın böyle mi?" denildi. (O da:) "Sanki bu odur. Zaten bundan önce bize ilim verilmiş (Allah'ın kudretini ve senin peygamberliğini anlamış) ve müslüman olmuştuk." dedi.

43. (Fakat önceleri) Allah'tan başka taptığı şeyler (müslüman olmaktan) onu alıkoymuştu. Çünkü o inkâr eden bir kavimden idi.

44. Ona: "Köşke gir!" denildi. Onu(n avlusunu) görünce derin bir su zannetti[8] ve ayaklarını aç(ıp sıva)dı. (Süleyman:) "O billurdan (döşenip) düzeltilmiş bir avludur." dedi. (Melike:) "Ey Rabbim! Hakikaten ben kendime yazık etmişim. (Şimdi) Süleyman ile birlikte, âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum." dedi.

[8] Halbuki Hz. Süleyman, yaptırdığı köşkün avlusunu kristalle kapatmış, içine deniz hayvanlarının resimlerini koydurmuştu. Fakat o, bunu fark edemeyip, su zannetti. Böylece bir kez daha kendisini acziyet içinde gördü (Semerkandî, IV, 420).

45. Andolsun ki biz, Semûd (kavmin)e de "Allah'a kulluk edin." (desin) diye kardeşleri Salih'i gönderdik. Bir de gördü ki onlar (inanan ve inanmayan olarak) birbirleriyle çekişen iki grup (olmuşlar). [bk. 7/73-77; 11/61-68; 26/141-159]

46. (Salih) dedi ki: "Ey kavmim! Niçin iyilikten önce kötülük işleme konusunda aceleci davranıyorsunuz? Allah'tan mağfiret dilemelisiniz ki bu sayede merhamet olunasınız."

47. (Onlar:) "Senden ve seninle beraber olanlardan dolayı uğursuzluğa uğradık." dediler. (Salih de:) "Sizin uğursuzluğunuz, Allah katında (amelinize karşılık yazılmış)tır. Belki siz, (çeşitli olaylarla) imtihan edilen bir kavimsiniz." dedi.

48. O (Hıcr adlı baş)şehirde dokuz (çete başı) adam vardı ki o yerde (Allah'a itaate karşı diretip) bozgunculuk çıkarırlar, düzeltmeye uğraşmaz (ve iyiliğe yanaşmaz)lardı.[9]

[9] Nitekim dişi deveyi öldüren de bunların reisi idi.

49. (Onlar bir arada) Allah'a and içerek: "Biz mutlaka ona (Salih'e) ve ailesine, bir gece baskını yapalım (ve onları öldürelim). Sonra da (hakkını arayan) velîsine, (Salih) ailesinin öldürüldüğünde hazır değildik (görmedik) ve biz kesinlikle doğru (söyleyen) kimseleriz.' diyelim." dediler.

50. (Böyle) bir tuzak kurdular. Biz de onlar hiç farkında değillerken (kendilerini helak eden) bir tuzak hazırladık.

51. İşte bak, tuzaklarının sonucu nasıl oldu, (nasıl) onları ve kavimlerini topyekün yok ettik! [bk. 8/30; 13/42]

52. İşte zulümleri yüzünden çöküp ıssız kalan evleri! Hiç şüphesiz, bunda, bilen bir kavim için elbette bir ibret vardır.

53. İnanıp da (küfür ve isyandan) sakınanları kurtardık. [bk. 7/73-79; 11/63-68]

54. Lût'u da (peygamber olarak gönderdik). Vaktiyle, o kavmine demişti ki: "Siz göz göre göre hâlâ o hayasızlığı yapacak mısınız? [krş. 7/80-84; 11/74-83; 15/57-77]

55. "Gerçekten, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yaklaşacaksınız? Doğrusu siz, ne yaptığını bilmeyen (beyinsiz) bir kavimsiniz." [bk. 26/165-166]

56. Kavminin cevâbı da: "Lût ailesini memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar, temizlik taslayan insanlardır." demekten başka (bir şey) olmadı.

57. Biz de onu ve ailesini karısı hariç kurtardık. Onun da, geride (helak içinde) kalanlardan (olmasını) takdir ettik.

58. Üzerlerine (taş halinde) bir yağmur yağdırdık. Ne kötü idi uyarıl(dıkları halde iman edip yola gelmey)enlerin yağmuru! [bk. 26/161-173]

59. (Resûlüm!) De ki: "Hamdolsun Allah'a, selam olsun O'nun seçtiği kul (peygamber)lerine. Allah mı hayırlı yoksa (müşriklerin) ortak koştukları (Allah yerine kendisine bağlılık gösterdikleri) şeyler mi?"

60. Gökleri ve yeri yaratıp gökten sizin için su indiren kimdir? İşte biz onunla, sizin bir ağacını bile bitiremeyeceğiniz, gönül açan güzel bahçeler bitirdik. Allah ile beraber bir tanrı mı var?! Hayır! Onlar (haktan) sapan bir kavimdir. [bk. 6/99; 7/57; 16/11; 29/63]

61. Yahut, yeryüzünü durulacak bir yer yapan, aralarında ırmaklar meydana getiren, orada köklü (ve yüce) dağlar var eden ve iki deniz arasına bir perde koyan kimdir? Allah ile beraber bir tanrı mı var? Hayır! Onların çoğu (bu gerçekleri) bilmezler. [bk. 25/53 ve dipnotu]

62. Yahut darda kalmışın, dua ettiği zaman isteğini karşılayan, kötülüğü/zararı aç(ıp gider)en ve sizi yeryüzünde hükümdarlar yapan kimdir? Allah ile beraber bir tanrı mı var?! Ne kadar sığ düşünüyorsunuz!

63. Yahut o kara ve denizin karanlıkları (ve tehlikeleri) içinde size (ilerisi için) yol gösteren ve rahmetinin (yağmurun)[10] öncesinde rüzgarları müjdeci olarak gönderen kimdir? Allah ile beraber bir tanrı mı var?! Allah, onların ortak koştukları (ilâhmış gibi bağlılık gösterdikleri) şeylerden çok yücedir.[11]

[10] Beydâvî.

[11] Müşrikler "Allah var" derler. Fakat O'nun sevgisini ve yetkisini devre dışı bırakıp yerine birtakım eşya ve varlıkları yüceltirler. Yücelttikleri varlıkları putlaştırdıklarından onların huzuruna gidip sevinç, şikayet ve dileklerini onların huzurunda dile getirirlerdi. Böylece onlara tapmış olarak, onlar adına güç birliği yaparlardı. İşte yüce Allah, insan ve diğer varlıkları kendi yerine koyanlara bağlanmayı ortak koşma olarak nitelendirmektedir. [bk. 2/165; 6/97-102; 9/31; 17/56; 34/22]

64. Yahut mahlûkâtı(n her birini) baştan yaratan, (öldükten) sonra onu (mahşerde diriltip aynen) iade edecek olan kimdir? (bk. 29/19-20) Size gökten ve yerden rızık veren kimdir? Allah ile beraber bir tanrı mı var?! De ki: "Eğer (var diyor da) doğru (söyleyen) kimselerseniz delilinizi getirin." [bk. 17/56; 18/51; 34/22-23]

65. De ki: "Göklerde ve yerde olanlardan hiç kimse gaybı bilmez. Ancak Allah bilir. (Dolayısıyla onlar) ne zaman dirileceklerini de bilmezler." [bk. 6/59; 31/34]

66. Fakat âhiret hakkındaki bilgileri (gelen peygamberlerle) kendilerine hep ulaşmıştır. Ama onlar, bu hususta şüphe içindedirler. Hatta, onlar bu konuda büsbütün kördürler.

67. İnkâr edenler dediler ki: "Biz ve atalarımız toprak olduktan sonra, gerçekten mi (diriltilip) çıkarılacağız?"

68. "Andolsun ki biz de, atalarımız da daha önce bununla tehdit edildik. Bu evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir."

69. (Resûlüm!) De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın da suçluların sonu nasıl olmuştur görün (ibret alın)."

70. (Resûlüm!) Onlar(ın inkârların)a karşı üzülme. (Sana) tuzak kurmalarından dolayı da bir sıkıntı duyma!

(Buraya kadarki âyetlerde, sadece müşriklerin yanlış inançları eleştirilip çürütülmekle kalınmamış, aynı zamanda inkârcıların iddialarına da cevap verilmiştir. Tabiat olayları üzerinde bu kadar ayrıntılı durulması bu sebepten olmalıdır. İnanmayanların bu olaylar dolayısıyla tefekküre çağırılması söz konusudur.)

71. (İnkârcılar:) “Eğer doğru (söyleyen) kimselerseniz, bu tehdit (günü) ne zaman?” derler.

72. De ki: “Acele olmasını istediğiniz (azab)ın bir kısmı, başınıza gelmek üzeredir.”

73. Şüphesiz ki Rabbin insanlara karşı (yine de) lütuf sahibidir (azabını geciktirir). Fakat onların çoğu şükretmezler.

74. Muhakkak ki Rabbin, sînelerinin gizlediklerini de açığa vurduklarını da elbette bilir.

75. Gökte ve yerde gizli hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitab (Levh-i Mahfûz)’da olmasın.

76. Şüphesiz ki bu Kur’an, İsrâiloğulları’na, hakkında ayrılığa düştükleri şeylerin çoğunu anlatmaktadır.

77. Doğrusu o, inananlara doğru yol için bir rehber ve bir rahmettir.

78. Şüphesiz Rabbin, onlar arasında hükmünü verecek (yerine getirecek)tir. O mutlak galiptir, her şeyi hakkıyla bilendir.

79. (Resûlüm!) O halde Allah’a güvenip dayan. Çünkü sen apaçık bir gerçek üzeresin.

80. Şüphesiz sen, (kalpleri) ölmüşlere duyuramazsın. Arkasını dönmüş kaçarlarken o sağırlara da davetini işittiremezsin.

81. Sen o (kalp gözü) körleri, sapıklıklarından çevirip doğru yola getirecek de değilsin. (Sen) âyetlerimize iman edecek kimseden başkasına duyuramazsın. İşte müslüman olanlar onlardır. [bk. 7/179; 27/80; 35/22]

82. (Kıyametin kopmasına dair) o söz başlarına gelince, onlara yerden bir Dâbbe[12] (garip ve acayip bir canlı) çıkarırız ki o, insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını kendilerine söyleyecektir. (Artık tevbe kapısı kapanmış olup gerçek inananla inanmayan ortaya çıkacaktır.)

[12] Kıyamet alametlerinden olan Dâbbe hakkında geniş bilgi için bk. Elmalılı, V, 3701-3704.

83. O gün (mahşer)de, her ümmetten âyetlerimizi yalanlayanları bir grup halinde toplarız. Artık onlar (hepsi bir arada) tutuklanıp (öylece hesaba) sevk edilirler.

84. Nihayet (hesap yerine) geldikleri zaman (Allah) buyurur: “Âyetlerimi, (evet) onları bir bilgiyle kavrayamadığınız halde (körü körüne) yalan mı saydınız? Yoksa neydi o (âyetlerimi geçersiz sayarak) yaptığınız?” [bk. 77/34]

85. Zulmettiklerinden dolayı hak ettikleri o söz (azap) onlar üzerine gerçekleşmiştir. Artık onlar konuşamazlar.

86. Görmediler mi, biz içinde dinlenmeleri için geceyi ve (çalışıp) görmeleri için de gündüzü yarattık. Hiç şüphesiz bunda, inanan bir toplum için elbette ibretler vardır.

87. Sûr’a üfürüldüğü gün, Allah’ın diledikleri hariç, göklerde olanlar ve yerde bulunanlar(ın hepsi) dehşete kapılırlar. Her biri, hor ve hakîr olarak (boyun büküp) O’na gelirler.[13]

[13] Kur’ân-ı Kerîm’de üç çeşit sûr üfürülmesinden söz edilir. [Diğerleri için bk. 36/51-54; 39/68]

88. Dağları görür de onları donmuş (hareketsiz ve yerlerinde durur) zannedersin. Halbuki onlar, bulutların geçmesi gibi geçip gider.[14] (Bu,) her şeyi sapasağlam yapan Allah’ın sanatıdır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberi olandır.

89. Kim (Allah’ın huzuruna) iyilik (ve tevhid)le gelirse ona, bu (hali)nden daha hayırlısı vardır. Onlar, o günün dehşetli korkusundan emniyettedirler. [krş. 6/160; 28/84]

[14] Burada dağların geçip gitmesinde, dünyanın döndüğüne işaret vardır. Şimdi dünya ile birlikte dönüp giden dağlar, Sûr’a üfürüldüğü gün parçalanıp ufalanacak ve yerlerinden kaybolup gideceklerdir. Diğer taraftan Levha tektoniği alanında çalışmalarla varılan bilimsel netice kısaca şöyledir: Yer kabuğu “mağma”nın üzerinde yüzmekte olup üzerindeki dağlar ve diğer şeyler hareket halindedir. Bu hareket ortalama yılda 1-2 cm olup bu da insanın hissedebileceği bir hız değildir. Fakat jeolojik olarak mühimdir. İşte hareketsiz zannedilen dağların bu yönden de bulutlar gibi hareket ettiğini bilim ispat etmiştir (Hoşgören, s.19-22).

90. Kim de kötülükle (ve şirkle) gelirse, yüzleri (üstüne) ateşe yıkıl(ıp yatırıl)ır: “Yaptıklarınızdan başkasıyla mı cezalandırılacaksınız?” (denilir.)

91-92. (De ki:) “Bana ancak, kendisini saygıdeğer kıldığı bu şehrin (Mekke’nin) Rabbine kulluk etmem ve Kur’an’ı (tebliğ için) okumam emredildi. Her şey O’nundur. Ve benim müslümanlardan olmam emredildi.” Artık kim doğru yolu bulursa, ancak kendi (fayda)sı için o yolu bulmuş olur. Kim de saparsa (ona da): “Ben, ancak (kötülükten ve kötü sonuçtan) uyaranlardanım.” de.

93. Yine de ki: “Allah’a hamdolsun. O, size âyetlerini (kudretinin delillerini) gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız (fakat fayda vermeyecektir). Rabbin yaptıklarınızdan gafil değildir.” [krş. 41/53]

28. Kasas Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 88 âyettir. Adını 25. âyetteki aynı kelimeden almıştır. Kasas, “kıssalar” demektir. 85. âyet, hicret sırasında, 52-55. âyetler Medine döneminde inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Tâ, Sîn, Mîm.

2. Bunlar apaçık (her şeyi bildiren) Kitab’ın âyetleridir.

3. (Resûlüm!) İnanan kimseler için, Musa ve Firavun’un haberinden (bir kısmını) sana gerçek şekliyle okuyacağız.

4. Doğrusu Firavun, o yerde (Mısır’da) büyüklendi (ve zorbalığa kalkıştı. Sistem ve yönetimini sürdürmek için oranın) halkını birtakım gruplara böldü. Onlardan bir grubu (İsrâiloğulları’nı baskı altında) zayıf düşürerek oğullarını boğazlıyor, kızlarını da sağ bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardan idi.

(Kâhin, Firavun’a, “İsrâiloğulları’ndan bir erkek çocuk peygamber olarak gelecek, saltanatını yok edecek.” demişti. Bunun için Firavun da İsrâiloğulları’nın erkek çocuklarını yaşatmıyordu. Çeşitli zamanlarda Firavun benzerleri/kral tanrılar, benzer korku ve kaygılarla Allah yanlılarına işkence ve sindirme gibi çeşitli zulümlerde bulunmuşlardır.) [bk. 2/49; 14/16]

5. Biz de istiyorduk ki o yerde zayıf düşürülenlere ihsanda bulunalım, onları (hayırda) önderler yapalım, onları (ötekilerin yerine) mirasçılar kılalım. [bk. 2/59]

6. Ve ayrıca onlara o yerde kudret (ve hâkimiyet) verelim, Firavun’a, (veziri) Hâmân ve askerlerine de, korkmakta oldukları şeyi (başlarına getirmek suretiyle) gösterelim.

7. Musa’nın annesine: “Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman, (bir sandık içinde) denize (Nil’e) bırak. Korkma ve (ayrılmana) üzülme! Çünkü biz, onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden yapacağız.” diye (ilham ile) bildirdik. [bk. 20/39]

8. Nihayet (annesi Nil'e bırakınca) Firavun'un adamları onu (Nil'de) bulup aldı. Ama sonunda o, kendileri için bir düşman ve bir tasa (kaynağı) olacaktı. Şüphesiz Firavun, Hâmân ve askerleri gerçekten çok yanlış yolda idiler.

(Allah, daha emniyetli olduğu için Hz. Musa'nın azgın Firavun'un yanında yetişmesini murad etmişti.)

9. Firavun'un karısı (sandıkta bir çocuk olduğunu görünce, Firavun'a): "Benim için de senin için de göz aydınlığı (olsun). Onu öldürmeyin, olur ki bize faydası dokunur veya onu evlat ediniriz." dedi. Onlar (işin) farkında değillerdi.

10. Musa'nın annesi (bütün umudunu kaybedip) gönlü bomboş (içi yanarak) sabahladı. Eğer biz, (vaadimize) inananlardan olması için kalbini (sabırla) pekiştirmeseydik, neredeyse on(un kendi oğlu olduğun)u açıklayacaktı.

11. (Annesi, Musa'nın) kız kardeşine: "Onun izini takip et." dedi. (O da) onlara fark ettirmeden onu uzaktan gözetledi.

12. Biz daha önce ona, süt anneler(in sütünü emmesin)i haram etmiştik (onu bundan menetmiştik). (Musa'nın ablası onların telaşını gördü ve yanlarına geldi:) "Sizin için ona bakacak ve ona candan davran(ıp eğit)ecek bir aileyi göstereyim mi?" dedi.[1]

[1] Çünkü o da süt annelerin arasında saraya girmiş, çocuğun hiçbir kadının memesini emmek istemediğini görmüştü.

13. İşte (bu şekilde) biz onu, gözünün aydın olması, üzülmemesi ve Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilmesi için annesine geri verdik. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

14. (Musa) ergenlik/yiğitlik çağına erişip de olgunlaşınca,[2] biz ona hüküm (hikmet, peygamberlik) ve ilim verdik. Güzel hareket edenleri biz işte böyle mükâfatlandırırız.

[2] Olgunlaşma yaşının 33 mü, 40 mı olduğunda ihtilaf edilmiş ise de "40" diyenler, Ahkâf sûresinin 15. âyetini delil getirerek görüşlerini sağlamlaştırmışlardır. Çünkü bu iki âyette "eşüdde" (bedenî) erginlik/yiğitlik çağı ifadesinden sonra bir ileri durumu ifade eden lafızlar kullanılmıştır. Burada "istevâ" lafzı ile aklî ve rûhî kuvvetin kemâle/mükemmelliğe yükselmesi ifade edilmektedir ki bu da zikredilen âyette belirtildiği gibi 40 yaştır. [bk. Râzî, XVII, 487]

15. (Musa,) halkının dalgın (ve meşgul) olduğu bir sırada şehre girdi ve orada kavga etmekte olan iki adam gördü.[3] Biri kendi tarafından, diğeri de düşmanından (Mısırlı bir Kıptî) idi. Derken kendi tarafından olan, düşmanından olana karşı yardım istedi. Musa da on(a, düşman kavminden olan)a bir yumruk vurup işini bitirdi (kasıtsız olarak öldürdü. Bunun üzerine:) "Bu şeytanın işindendir; çünkü o apaçık saptırıcı bir düşmandır." dedi. [bk. 20/40; 26/20-22]

[3] "Vecede" "gördü" anlamına da gelmektedir.

16. (Musa pişman olup:) “Ey Rabbim! Gerçekten ben kendime yazık ettim, beni bağışla.” dedi. Bunun üzerine (Allah) onu bağışladı. Çünkü O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

17. “Ey Rabbim! Bana lütfettiğin nimetler hakkı için, artık suçlulara asla arka çıkmayacağım.” dedi.

18. (Musa) şehirde korku içinde (neticeyi) gözeterek sabahladı. (Sabahleyin) bir de gördü ki dün kendisinden yardım isteyen (adam, başka bir Kıptî’ye karşı) yine kendisinden feryat edi(p yardım isti)yor. Musa ona: “Hakikaten belli ki sen bir azgınsın.” dedi.

19. Derken (Musa), yine her ikisinin de (kendisinin ve yardım isteyenin) düşmanı olan (adam)ı yakala(yıp ayır)mak isteyince, o adam (korkusundan) dedi ki: “Ey Musa! Dün bir cana kıydığın gibi beni de mi öldürmek istiyorsun? (Demek ki) sen yeryüzünde bir zorba olmak emelindesin de, ortalığı düzeltenlerden olmak istemiyorsun.” dedi.[4]

[4] Kıptî bunu duyunca, kâtilin Musa (as.) olduğunu anlamış ve derhal Firavun’a haber vermiş, o da Hz. Musa’nın öldürülmesi için ferman çıkarmıştır.

20. O sırada şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi: “Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen çık (git buradan). Hakikaten ben, sana öğüt veren (senin iyiliğini isteyen)lerdenim.” dedi. [krş. 40/28]

21. Bunun üzerine (Musa) korkarak (ve etrafı) gözetleyerek oradan çıktı: “Ey Rabbim! Beni zalimler güruhun(un elin)den kurtar.” dedi.

22. (Musa) Medyen tarafına yönelince: “Umarım ki Rabbim bana doğru (düzgün) yolu gösterir (de giderim).” dedi.[5]

[5] Medyen, Akabe Körfezi’nin doğu kıyısında bir yerleşim yeridir. Mısır ile arası sekiz günlük yol mesafesinde idi. Firavun’un idaresi altında değildi.

23. Nihayet Medyen suyuna varınca, o (kuyu)nun başında (hayvanlarını) sulayan bir grup insan buldu. Onlardan başka, (bir de koyunlarının suya yaklaşmasını) engelleyen iki kadın gördü. (Onlara:) “(Bu) haliniz ne?” dedi. (Onlar da:) “Çobanlar (hayvanlarına) su içirip götürünceye kadar biz (içlerine sokulup da hayvanlarımızı) sulayamayız. Babamız da çok ihtiyardır (bu yüzden iş bize kalıyor).” dediler.

24. Bunun üzerine (Musa) onlarınkini sulayıverdi. Sonra gölgeye dönüp çekildi: “Ey Rabbim! Doğrusu bana indirdiğin (lütfundan indireceğin) her türlü hayra muhtacım.” dedi.

25. Derken o iki (kız)dan biri utana utana yürüyerek ona geldi: “Bizim için (koyunları) sulamanın ücretini vermek için babam seni çağırıyor” dedi. Bunun üzerine (Musa), onun (babasının) yanına gelip (başından geçen) hikayeyi anlatınca, o: “Korkma, o zalimler topluluğundan kurtuldun.” dedi.

26. O (kız)lardan biri: “Babacığım! Onu ücretli (çoban) tut. Çünkü ücretle tuttuklarının en hayırlısı, (bu) güçlü ve güvenilir olan (adam)dır.” dedi.

27. (Kızların babası Şuayb, Musa’ya:) “Bana sekiz yıl çalışmana karşılık, bu iki kızımdan birini sana nikâhlamayı arzu ediyorum. Eğer on (yıl)a tamamlarsan, o da senin tarafından (bir lütuf)tur. Ben sana zahmet vermek de istemem. İnşaallah beni iyilerden bulacaksın.” dedi.

28. (Musa:) “Bu, seninle benim aramda (bir ahit)tir. Bu iki müddetten hangisini bitirirsem, artık bana karşı hiçbir haksızlık yok (demek)tir. Allah söylediğimize vekildir.” dedi.

29. Musa, (aralarında konuşulan) müddeti bitirip ailesiyle (Mısır tarafına) yola çıkınca Tûr’un (sağ) tarafından bir ateş farketti. Ailesine: “Siz durup bekleyin, çünkü ben bir ateş gördüm. Belki oradan size bir haber veya (ocak yakıp) ısınırız diye bir parça kor getiririm.” dedi.

30. Derken oraya varınca, o mübarek bölgedeki vadinin sağ kıyısındaki ağaçtan şöyle seslenildi: “Ey Musa! Şüphesiz âlemlerin Rabbi (olan) Allah benim, ben!” [bk. 20/10-14]

31. “Âsâ’nı (yere) bırak.” (Musa bıraktığı zaman) onun çevik bir yılan gibi titreyip hareket ettiğini görünce, arkasına dönüp bakmadan kaçtı. “Ey Musa! Buraya gel, korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın.” denildi.

32. “Elini koynuna sok, (o) kusursuz olarak bembeyaz (parlak bir halde) çıkacaktır. Korkudan dolayı (açılan) kollarını kendine kavuştur (ve kendini topla, kaçma). İşte bu iki (mucize), Firavun ve ileri gelenlerine (karşı) Rabbinden (sana verilen) iki kesin delildir. Çünkü onlar yoldan çıkan bir kavim oldular.” [bk. 20/22; 26/33; 27/7-13]

33. (Musa) dedi ki: “Ey Rabbim! Ben (yanlışlıkla) onlardan birisini öldürdüm. Onun için beni öldüreceklerinden korkuyorum.”

34. “Kardeşim Harun’un ifadesi benden daha düzgündür. Bunun için onu da benimle beraber, beni tasdik eden (ve destekleyen) bir yardımcı olarak gönder. Doğrusu, beni yalanlamalarından korkuyorum.” [bk. 20/26-31]

35. (Allah) buyurdu ki: “Senin pazunu (gücünü) kardeşinle pekiştireceğiz. İkinize de bir kudret (ve galibiyet) vereceğiz ki âyetlerimiz sayesinde asla size erişemezler. Siz ve size uyanlar galip geleceksiniz.” [bk. 20/30-36]

36. Musa, onlara açık açık âyetlerimizle gelince: “Bu uydurulmuş bir sihirden başkası değildir. Biz önceden yaşamış atalarımızdan bunu işitmedik.” dediler.

37. Musa: “Rabbim, kendi katından kimin hidayet getirdiğini ve (dünya) yurdun(un hayırlı) sonucunun kime ait olacağını daha iyi bilir. Şu gerçektir ki zalimler iflah olmaz.” dedi.

38. Firavun dedi ki: “Ey ileri gelenler! Sizin için benden başka ilâh olduğunu bilmiyorum (tanımıyorum). Ey Hâmân! Haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak (tuğla hazırla) da bana yüksek bir kule yap! Belki ben Musa’nın ilâh’ını görürüm.[6] Çünkü ben onu yalancılardan sanıyorum” [krş. 40/36-37]

[6] Firavun bunu alay etmek için söylüyordu. Bazıları bu sözün bir laftan ibaret kaldığnı söylemişlerse de, bazıları da böyle bir kulenin yapılıp yıkıldığını nakletmişlerdir. (bk. Elmalılı c. 6/187)

39. Kendisi ve askerleri o yerde haksız yere büyüklük tasladı. Onlar hakikaten bize döndürülmeyeceklerini sandılar.

40. Biz de Firavun’u ve askerlerini tutup denize attık. (Resûlüm!) İşte bak, o zalimlerin sonu nasıl oldu?

(Firavun kendi sistemini kurup ülkeyi idare bakımından bütün otoriteyi kendisinde topladığından, ordusu kuvvetli, etrafı da uygun ve müsait olduğundan, kendisini en yüce rab ilan etmişti (79/24). Onu onaylayan ve destekleyenler de, kurduğu zalim sistemin ileri gelenleri/Mele zümresi idi. Hz. Musa’nın Allah’tan getirdiği şeriata ne kendisi inanıp boyun eğiyor ne de halkına göz yumuyordu. Hz. Musa tarafını tutanları hainlikle suçluyor ve onlara ölüm fermanı çıkarıyordu. Gayesi, getirdiği ve kurduğu sisteme insanlar hep boyun eğsinler, hep onu sevsinler, ondan korkup ona kul olsunlar idi. Nihayet tâğûtî hükümranlığı bitti. Allah onu ibretlik, korkunç bir ölümle öldürdü.)

41. Biz, o (inkârda direten, hakka karşı batılı savuna)nları ateşe (sokacak işlere) çağıran önderler yaptık. Kıyamet gününde de kendilerine yardım edilmez.

42. Bu dünyada biz onların arkalarına bir lanet taktık (her zaman lanetle anılacaklardır). Kıyamet gününde ise onlar, (yüzleri) çirkinleşmiş (nefretlik) kimselerden olacak. [bk. 11/98]

43. Andolsun ki biz, ilk devir nesillerin(den Nuh, Hûd, Salih ve Lût kavimlerin)i helak ettikten sonra, Musa’ya, düşünür (ve öğüt alır)lar diye (kavmindeki) insanlara, kalp gözleri için aydınlık (ve apaçık delil)ler; hem de doğru yol ve rahmet olarak, Kitab’ı (Tevrat’ı) verdik.

44. (Ey Resûlüm!) Musa'ya (vahyedip) emri(mizi) bildirdiğimiz zaman, sen (Tûr'un) batı tarafında değildin. Onu görenlerden de olmadın. [krş. 3/44; 12/102]

45. Fakat biz (Musa'dan sonra) nice nesiller yarattık. Onların (devirlerinin) ömrü uzayıp gitti (onlar da vahyi ve şeriatı hem unuttular, hem değiştirdiler.) Sen Medyen halkı[7] içinde ikamet edip âyetlerimizi onlardan (ve başkalarından) oku(yup öğren)medin. Aksine (bütün haber ve bilgileri) gönderen biziz. [bk. 2/75]

[7] Şuayb (as.) ve o halktan ona iman edenler.

46. (Musa'ya) seslendiğimiz zaman, (Resûlüm!) Sen Tûr'un yanında da değildin. Fakat Rabbinden bir rahmet olarak, senden önce kendilerine (uzun zamandır)[8] bir uyarıcı (peygamber) gelmemiş bir kavmi uyarman için (gönderildin). Olur ki düşünüp öğüt alırlar.

[8] Gerek Hz. İsa ile Peygamberimiz arasındaki 538 senede, gerekse ceddi Hz. İsmail'den beri geçen tahminen 2500 sene içinde.

47. Kendilerinin işlediği (günahlar) yüzünden onlara bir felaket isabet edince: "Ey Rabbimiz! Bize bir peygamber gönderseydin de senin âyetlerine uyarak mü'minlerden olsaydık." diyecek olmasalardı (seni peygamber göndermezdik. Bu bahaneyi kaldırmak için seni gönderdik.) [krş. 4/165; 5/19; 6/156-157]

48. (Fakat) kendilerine tarafımızdan hak (Kur'an ve peygamber) gelince: "Musa'ya verilen (mucize)lerin bir benzeri, ona da verilmeli değil miydi?" dediler. Onlar, daha önce Musa'ya verilenleri inkâr etmemişler miydi? (Mekke kâfirleri Tevrat ve Kur'an için:) "İki sihir birbirine destek oldu." dediler. Hem: "Doğrusu biz hepsini de inkâr edenleriz." dediler.

49. De ki: "Eğer bu iddianızda tutarlı (doğru) iseniz, Allah katından, bunlardan (yani Tevrat ve Kur'an'dan) daha doğru bir kitap getirin de ben ona uyayım."

50. Eğer sana cevap vermezlerse (ki cevap veremezler), bil ki onlar, sadece heveslerine uyuyorlar. Allah'tan (gelen bir delil veya vahye dayalı)[9] bir yol gösterici olmadan, kendi arzusuna (veya işine gelenlere) uyandan daha sapık kimdir? Şüphesiz ki Allah, zalimler toplumunu doğru yola iletmez.

[9] Dinde kaynağını vahiyden almayan bütün yolgöstericilik ve deliller, kesinliği ve kalıcılığı olmayan batıl arzuların mahsulüdür.

51. Biz onlara gerçekten düşünsün (ve öğüt alsın)lar diye sözü(müzü vahiyle) birbiri ardınca ulaştırdık.

52. Kendilerine bu (Kur'an')dan önce kitap verdiklerimiz(den bir çoğu) buna inanırlar. [bk. 2/121; 3/199; 17/107]

53. Onlara (Kur'an) okunduğu zaman: "O'na inandık. Doğrusu o, Rabbimizden (gönderilen) bir haktır. Şüphesiz biz ondan önce de müslüman olan kimseler idik." dediler.

54. İşte onlara sabır (ve imanda sebat) etmelerinden dolayı, mükâfatları iki defa verilecektir. Onlar, kötülüğü iyilikle savarlar ve kendilerine rızık (olarak) verdiğimiz şeylerden hayra harcarlar.

55. Onlar boş/faydasız ve uygunsuz söz işittikleri zaman, ondan yüz çevirirler ve: "Bizim işlerimiz (amellerimiz) bize, sizin işleriniz de sizedir. Size selam olsun (hoşça kalın), biz cahil(lik eden)leri istemeyiz. (Cahil kimselerle oturup kalkmayız/arkadaşlık etmeyiz.)"[10] derler. [krş. 6/68]

[10] "Nâdanlar eder sohbet-i nâdanla telezzüz / Dîvânelerin hemdemi dîvâne gerektir." (Ziya Paşa)

56. (Resûlüm!) Şüphesiz sen, sevdiğini doğru yola eriştiremezsin. Fakat Allah dilediğini (iyi niyet ve amellerine göre) doğru yola eriştirir. O, doğru yola erişecek olanları daha iyi bilir. [krş. 2/171; 12/103]

(Resûlullah (sas.), kendisini her yönüyle himaye eden amcası Ebû Tâlib'in ölmeden önce iman edip müslüman olmasını çok istemişti. Fakat o, çevre ve mevkisinin verdiği gururu yenemeyip "Çevrem ve kadınlar beni ayıplar." diyerek Allah'a ve Resûlü'nün tebliğine teslimiyet göstermeden/müslüman olamadan ölmüştü.)

57. "Eğer seninle beraber doğru yola (tevhide) uyarsak, yerimizden (yurdumuzdan) koparıl(ıp atıl)ırız." derler.[11] Biz, tarafımızdan onları, bir rızık olarak her şeyin mahsullerinin oraya toplandığı emniyetli bir Harem (olan Mekke)'de yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler.

[11] Bu söz, iman zayıflığındandır. Çünkü tevhide inanmak, kalpteki ve dışarıdaki putları terketmek, müşriklerden korkmamak, samimi mü'minlerin işidir

58. Biz, (böyle) refahından şımarıp azmış (peygamberlerini ve ilâhî hükümleri tanımamış) nice memleketleri helak ettik. İşte onların meskenleri! Kendilerinden sonra ancak pek azı oturulabilecek halde kalmıştır. (Oralara hep) biz mirasçı olduk. [krş. 17/16-17; 34/17]

59. Senin Rabbin, memleketlerin ana merkez(ler)ine, âyetlerimizi onlara okuyacak bir peygamber göndermedikçe, o memleketleri helak edici değildir. Zaten biz, ancak halkı zalim (ve inkârcı) memleketleri (azapla) helak etmişizdir. [bk. 17/15; 26/208-209]

60. Oysa size verilen her şey, dünya hayatının (geçici) istifadesi ve ziynetidir. Allah'ın yanında olan ise daha hayırlı ve daha devamlıdır. Akıl erdiremiyor musunuz?

61. Kendisine, (iman ve sâlih amellerinden dolayı cennet gibi) güzel bir vaad ile söz verdiğimiz ve kendisi de (âhirette) buna kavuşan kimse, dünya hayatının (geçici) zevki ile faydalandırdığımız, sonra da kıyamet gününde (azap için tutulup huzurumuza) getirilen kimse gibi midir?

62. O gün (Allah) onlara seslenip: "Kendi zannınızca benim ortaklarım olduklarını iddia ettikleriniz nerede?" diyecek.

63. Üzerlerine (azap) söz(ü) hak olanlar[12] (o gün): "Ey Rabbimiz! İşte bunlar, bizim azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz azdığımız gibi, onları da azdırdık. Artık (onlardan) uzaklaştığımızı sana arz ederiz. Zaten onlar, bize tapmıyorlar (aslında kendi arzu ve heveslerine tapıyorlar)dı." derler.

[12] Şeytanlar, kötü ve fesatçı kimseler, küfre, şirke ve tâğûta çağıranlar.

64. (Onlara: "Haydi!) Çağırın (Allah'la) ortak (hale getirip bağlandığınız ilâh)larınızı!" denilecek. Onları çağıracaklar fakat, onlar kendilerine cevap vermeyecekler ve (karşılarında) azabı göreceklerdir. Keşke onlar (dünyada iken) doğru yola gelselerdi.[13]

[13] Âyette görüldüğü gibi, suçlarını itiraf edenler yine de suçu kendilerinin peşinden gelenlere atmaktadırlar. Zaten nefislerine hoş gelmese onlar da o liderlere uymazlardı. Çünkü onlar Allah'ın emirlerini atıp yasaklarını yapan kimselerdi. [krş. 2/165-167; 9/31; 25/43]

65. O gün (Allah) onlara seslenip: "Peygamberlere ne cevap verdiniz?" diyecek.

66. O gün onlara haber yolları körelmiş/kapanmış (cevap imkânları ve bahane güçleri bitmiş)tir. Artık onlar birbirlerine de soramazlar.

67. Ama kim (bu dünyada) tevbe ve iman edip iyi (sevaplı) iş (ve hareket)ler yaparsa, o takdirde kurtuluşa erenlerden olmayı umabilir.

68. Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Seçmek, onlara ait değildir. Allah, eş koştukları şeylerden uzaktır ve (O'nun) şânı yücedir.

69. Rabbin, onların sînelerinde gizledikleri şeyi de açığa vurdukları şeyi de (çok iyi) bilir. [bk. 13/10]

70. O Allah, ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. Başta ve sonda (dünyada ve âhirette) hamd O'na mahsustur. Hüküm de yalnız O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz.[14]

[14] Eğer Allah'tan başka bir ilâh daha olsaydı, o da ayrı emirler verir, hükümler koyar ve her biri kendi emrinin geçerli olmasını isterdi. Böylece kâinatın nizamı ve insanların hayat düzenleri bozulur, şaşkınlık ve sıkıntı içinde bocalarlardı. [bk. 21/22]

71. (Resûlüm!) De ki: “Söyleyin bakalım? Eğer Allah üzerinize geceyi kıyamete kadar devamlı (karanlık) kılsa, Allah’tan başka, size ışık getirecek ilâh kimdir? Hâlâ (hakikatleri) işitmeyecek misiniz?”

72. De ki: “(Yine) bana söyleyin bakalım, eğer Allah, üzerinize gündüzü kıyamete kadar devamlı kılsa, içinde dinleneceğiniz bir geceyi, Allah’tan başka, size getirecek ilâh kimdir? Hâlâ (Allah’ın kudretini) görmez misiniz?”

73. (Allah) rahmetinden dolayı geceyi ve gündüzü yarattı ki hem (gece) içinde dinlenesiniz, hem de (gündüz) O’nun lütfundan (rızık) arayasınız ve (nimetlerine) şükredesiniz. [bk. 17/12; 25/47; 78/9-11]

74. O gün (Allah) onlara seslenip: “Benim ortaklarım sandıklarınız (putlar ve aşırı sevgiyle bağlanıp putlaştırdıklarınız) nerede?” diyecek. [bk. 2/165]

75. (O gün) her ümmetten (dünyadaki inkârlarına) birer şahit (peygamber) çıkarırız da: “Haydi, kesin delilinizi getirin!” deriz. Artık hak (dinin Allah’ın olduğunu bilecekler ve uydur(up tap)tıkları şeyler de kendi (huzur)larından kaybolup gidecek.

76. Kârun, Musa’nın kavminden (amcasının oğlu) idi. Ama onlara karşı azgınlık etti. Biz ona öyle hazineler verdik ki anahtarları(nı bile taşımak) güçlü bir topluluğa ağır geliyordu. Kavmi ona demişti ki: “Şımarma! Çünkü Allah (böbürlenip) şımaranları sevmez.”

77. “Allah’ın sana verdiği (her türlü) şeyde[15] âhiret yurdunu da ara. Dünyadan (helalinden olarak) nasibini de unutma! Allah’ın sana iyilik ettiği gibi sen de iyilik et. (Emirlerine muhalefet ederek) yeryüzünde bozgunculuk (yapmayı) isteme! Çünkü Allah bozguncuları sevmez.” [bk. 2/201-202; 63/10]

(Yüce Allah bu âyet-i kerîmede dünya ve âhiret nasibini aramada bir denge tavsiye etmektedir. Sonraki âyetlerde, aşırı hırsın ve tamamen dünyaya dalmanın, dünyaperestliğin ve onunla böbürlenmenin felaketini bildirmektedir. İslâm’ın bildirdiği ölçüler dâhilinde dünya ve âhiret dengesini temin için çalışmak, İslâm’ın öngördüğü yaşama biçimidir. Çünkü dinimiz, Allah’ın emirlerine uygun yaşamın yanında çalışıp helalinden kazanmayı ve helale harcamayı övmüş ve emretmiştir. Aksine haramı helali, günahı sevabı ve âhireti düşünmeden Allah’a kulluktan uzaklaşıp yalnız dünya için çalışmak, insanı aç gözlü, maddeperest, çıkarcı ve maksadı için her türlü acımasızlığı ve hainliği yapar hâle getirir. Âhiret nimetlerinden de nasibi olmaz. Hadîs-i şerîfe göre ‘büyük bir fitne çıkmadıkça’ yalnız âhirete çalışmak için toplumdan ayrılıp dünya işlerini bırakmak/el etek çekmekle, sosyal bir varlık olan insan, kendi yaratılışına, Allah ve Resûlü’nün emirlerine aykırı hareket etmiş olur). [bk. 57/20-21; 103/1-3]

[15] Allah (cc.) güç, kuvvet, mal, evlat, ilim vs. ne vermişse her birinde.

78. (Kârun:) “Bu (servet) bana, ancak benim ilmim sayesinde verildi.” dedi.[16] O, kendisinden evvelki nesillerden, ondan daha güçlü ve taraftarları kendisinden daha çok nicelerini Allah’ın helak ettiğini bilmiyor muydu? Artık suçlulara günahları sorulmaz (cezaları verilir).

[16] Kârun Hz. Musa ve Hz. Harun’dan sonra Tevrat’ı İsrâiloğulları içinde en iyi bilendi (Celâleyn). Bir Arap şairi olan Hâfız İbrahim’in söylediği beytin anlamı buna ve benzerlerine çok uygun düşmektedir: “Güzel ahlâk ile bezenmeyen ilim, sahibini aşağıya atan binit hayvanı gibidir.”

79. Derken (maddeperest Kârun bir gün), ziyneti (ve ihtişamı) içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını (sevip) isteyenler: “Keşke, Kârun’a verilen (mal) gibi bizim de olsaydı. Hakikaten o büyük bir nasip (ve şans) sahibidir.” dediler.

80. Kendilerine (mânevî) ilim verilenler ise: “Yazıklar olsun size! Allah’ın sevabı (mükâfatı), iman edip de sâlih amel işleyenler için (kahrından verdiği dünyalıktan) daha hayırlıdır. Ona da sabredenlerden başkası kavuşturulmaz.” dediler.

81. Nihayet biz onu da sarayını da yer(in dibin)e geçir(iver)dik. Artık Allah’a karşı, kendisine yardım eden bir topluluğu da olmadı. O, kendisini kurtaranlardan da değildi.[17]

[17] İnsanı tuğyâna yani Allah’a ihtiyaç duymayıp isyan ve zulme sürükleyen en büyük etkenlerden biri malının çokluğu, diğeri de siyâsî otoritesi ile büyüklenip şımarmasıdır. Âdetullah gereği bunların her ikisi de helake götürücüdür (16/112; 28/58). İşte Kârun’da bu ikisi de vardı. Verilen mal/servet nimetiyle hem nankörlük yapıyor, Firavun gibi Allah’ı hesaba katmayıp emirlerini hiçe sayıyor, zevk ve sefa içinde yaşıyor, hem de halkın zayıflarını küçük görüp onlara zulmediyor, haklarını vermiyor, üstelik otoritesiyle kendisini ülkenin rabbi görüyordu. İşte bu sebeple Allah’ın gazabına ve azabına uğrayıp yandaşları ile helak oldu. [bk. 28/38-42; 79/24-25]

82. Dün onun yerinde olmayı isteyenler, (sabahleyin): “Vay be! Demek ki Allah, kullarından dilediğine rızkı veriyor da, kısıyor da. Eğer Allah bize lütfetmeseydi, elbette bizi de (yere) batırırdı. Vay! Demek ki küfre sapanlar iflah olmaz!” demeye başladılar.

83. İşte âhiret yurdu(ndaki cennet) ki: Biz onu, yeryüzünde (emirlerimizi yerine getirmede) büyüklenmek ve (onları ihlâl ederek) bozgunculuk etmek istemeyen kimselere veririz. (En güzel) sonuç (olan cennet), muttakîlerin (Allah’ın emrine uygun yaşayanların/karşı gelmekten ve onları yaşantı alanı dışına atarak saygısızlık etmekten sakınanların)dır. [krş. 2/33; 19/63; 38/49; 43/35; 89/10-14]

84. Kim iyilikle gelirse, onun için ondan daha hayırlısı vardır. Kim de kötülükle gelirse, o kötülükleri işleyenler, ancak yaptıkları kötülük kadar cezalandırılırlar. [krş. 6/160; 27/89-90]

85. Hiç şüphesiz bu Kur’an’ı (okuyup amel etmeyi) farz kılan (Allah), elbette seni dönülecek yere döndürecektir.[18] De ki: “Rabbim, hidayetle geleni de apaçık bir sapıklık içinde olanı da en iyi bilendir.”

[18] Fetihle tekrar Mekke'ye kavuşturacaktır. Bu âyet, hicret sırasında Cuhfe'de nâzil olmuş ve bu müjde ile Resûlullah (sas.) teselli bulmuştur.

86. (Resûlüm! Bu) Kitab'ın, sana (vahiyle) indirileceğini ümit etmiyordun. (Bu,) ancak Rabbinden bir rahmet (olarak indirilmiş)tir. O halde inkârcılara arka çıkma!

87. Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, onlar(ı tatbik etmek)ten sakın seni alıkoymasınlar! (Korkmadan, yılmadan) Rabbine (insanları) davet et. Asla müşriklerden[19] (ve de onlardan yana) olma!

[19] Hevâlarını veya Allah'tan başka varlıkları ilâhlaştıran, Allah yerine ona bağlılık gösterenler.

88. Allah ile birlikte başka bir tanrıya yalvarıp tapma/tapınma![20] O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zâtından başka (maddî) her şey yok olacaktır. Hüküm (ve mutlak hâkimiyet) sadece O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz. [krş. 55/26-27]

[20] Allah'tan başka varlıkları putlaştırıp onlara yalvarma, bağlılık arzetme, sığınma, tapma ve tapınma şirk ve küfür olduğundan burada menedilmiştir. [bk. 29/41-42; 25/68 ve dipnotu]

29. Ankebût Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 69 âyettir. Ankebût, "örümcek" demektir. Adını 41. âyette kâfirlerin işinin örümcek ağına benzetilmesinden almıştır. 1-10. âyetler Medine döneminde inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

2. İnsanlar (dünyada Allah'a ibadet ve itaat etmeden, çeşitli çile ve güçlüklerle, bazen de verilen bol mal ve refah ile) imtihan edilmeden (sadece) "inandık" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar? [bk. 2/214; 21/35]

(Kul için ilk derece, onun müslüman olmasıdır. Çünkü bunun altında küfür dereceleri bulunur. Bir kimse İslâm'a girmekle güzel bir başlangıç yapmıştır; artık pay almaya başlar. Bir kısmı gayret eder, imanı kalbine işler ve hareketlerine yansır. Allah'a kulluk görevlerini tam olarak yerine getirir, infak ve cihad ederek cennette yüksek dereceler kazanır. Bir kısmı da küfre girmez, ama görevlerini yerine getirmeyerek, nefsine düşkün olarak günahkârlar ve âsîler derecesine düşer.) [bk. Râzî, XVII, 586]

3. Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de (sıkıntılarla) imtihan ettik. Allah elbette (iman yönüyle) doğru olanları da bilir, yalancıları da bilir.

4. Yoksa (gizli de olsa) kötülükleri yapanlar bizi geçip savuşacak (yakalanmayacak)larını mı sandılar? Ne kötü/fena hükmediyorlar!

5. Kim Allah'a kavuşmayı arzuluyorsa, bilsin ki (bunun için) Allah'ın tayin ettiği vakit elbette gelecektir. O, (her şeyi) işitendir, bilendir.

6. Kim (nefsini düzeltmede veya Allah yolunda) cihad eder/çaba gösterirse, ancak kendi (faydası) için cihad etmiş/çaba göstermiş olur. Çünkü Allah, elbette âlemlerden müstağnîdir. (Kimsenin ibadet ve cihadına ihtiyacı yoktur. Ancak O mükâfat vericidir.) [bk. 45/15]

7. İman edip de sâlih (sevaplı) işler yapanların günahlarını elbette örteceğiz ve mutlaka onlara yaptıklarının daha güzeliyle karşılık vereceğiz. [bk. 4/40; 16/96]

8. Biz insana anne ve babasına güzel davranmasını (ve iyilik yapmasını) tavsiye ettik. Bununla beraber eğer onlar, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara (bu hususta) itaat etme! (krş. 31/15) Dönüşünüz ancak banadır. O zaman size yaptıklarınızı (ve karşılığını) haber vereceğim. [krş. 17/23-24; 31/15]

9. İman edip de sâlih (sevaplı) işler yapanları ise, elbette onları iyiler içine koyacağız.

10. Kimi insanlar da var ki: "Allah'a inandık." der, fakat Allah uğrunda eziyet gördüğü zaman, insanların eziyetini, Allah'ın azabı gibi sayar (da hemen dininde gevşemeye başlar). Andolsun ki (mü'minlere) Rabbinden bir yardım gelirse (münâfıklar): "Biz de hakikaten sizinle beraberdik." derler. (Halbuki) Allah, âlemlerin sînelerinde olan (iman ve nifak)ı en iyi bilen değil midir? [bk. 22/11]

11. Allah, elbette (gönülden/samimi) iman edenleri de bilir, (samimi olmayan) münâfıkları da bilir.

12. Küfre sapanlar/inkâr edenler, iman edenlere: "Bizim yolumuza uyun, (dediğimizi yapın, eğer yanlışsa) günahlarınızı biz yüklenelim." derler. Oysa kendileri, onların günahlarından hiçbir şey yüklenip taşıyacak değillerdir. Şüphesiz ki onlar yalancıdırlar.

13. Ve hiç kuşkusuz onlar, hem kendi (günah) yüklerini, hem de kendi yükleriyle beraber (saptırdıkları kimselerden veya üzerlerinde kalan başkalarının haklarından dolayı) daha nice yükleri yüklenecekler ve uydurdukları şeylerden elbette hesaba çekileceklerdir.[1]

[1] Kimse kimsenin günahını yüklenmez. Ancak, saptıran, hem kendisini hem de sapanı saptırmasının günahını yüklenir. Sapan da özrü kabul edilmeksizin, sapmasının ve işlediğinin günahını yüklenir. [bk. 16/25; 33/66-68; 38/59-61; 38/18; 70/10-11]

14. Andolsun ki biz, Nuh'u kavmine (peygamber) gönderdik de içlerinde bin seneden elli yıl eksik (950 yıl) kaldı. Nihayet onlar (yola gelmeyip) zulme devam ederlerken tûfan kendilerini yakalayıverdi.

15. Biz onu da, gemide bulunanları da kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret yaptık. [bk. 36/41-44; 54/15; 69/11-12]

16. İbrahim'i de (gönderdik). Hani o, kavmine demişti ki:[2] "Allah'a kulluk edin. O'nun emrine uygun yaşayın/karşı gelmekten sakının; eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır."

[2] Hz. İbrahim'in sözü 24. âyete kadar devam ediyor.

17. "Siz ancak, Allah'ı bırakıp birtakım putlara/heykellere tapıyorsunuz (onlara bağlılık gösterileri yapıyorsunuz). Bunun için de birtakım yalan (ve bahaneler) uyduruyorsunuz. Şüphesiz Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. O halde rızkı Allah katında arayın, (ibadet ve itaatle ancak)[3] O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz."

[3] Allah'a kulluk, yalnız ibadet etmekle değil, O'nun bütün emirlerine itaatle olur.

18. "Eğer (beni) yalanlarsanız, (bilesiniz ki) sizden önceki ümmetler de (peygamberlerini) yalanlamış (ve helak olmuş)lardı. Peygamberin üzerine düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir."

19. Allah, varlıkları yaratmaya nasıl başlıyor, görmediler mi? Sonra onu (Mahşerde aynen diriltip) iade edecektir. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. [bk. 30/17]

20. De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın, (Allah'ın) yaratmaya nasıl başladığına bakın. Sonra, Allah (tıpkı bunun gibi, kıyamette) son yaratmayı da yapacaktır. Çünkü Allah her şeye kâdirdir."

21. (Allah) dilediğine azap eder, dilediğine de merhamet eder. (Hepiniz) ancak O'na döndürüleceksiniz.

22. Siz ne yerde ne gökte (Allah'ı) aciz bırakacak değilsiniz. Sizin Allah'tan başka hiçbir dostunuz ve yardımcınız da yoktur.

23. Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı (ve aynen dirilip hesabın görüleceğini) inkâr edenlere gelince; işte onlar, benim rahmetimden ümit kesmişlerdir. Üstelik onlar için acıklı bir azap vardır.

24. Kavminin (İbrahim'e) cevabı: "Onu öldürün veya onu yakın!" demelerinden başka bir şey olmadı. (Kavmi onu ateşe atınca) Allah da onu

ateşten koru(yup kurtar)dı. Şüphesiz bunda iman eden bir toplum için ibretler vardır. [bk. 37/97-98]

25. (İbrahim kavmine) dedi ki: "Siz dünya hayatında, aranızda sevgi (ve dostluk) olsun diye Allah'ı bırakıp birtakım heykel putlar edindiniz. (Putların ve putlaştırdıklarınızın etrafında birleşip sevgi ve dostluk kurdunuz.)" (Oysa) sonra, kıyamet gününde (küfürle) birbirinizden uzaklaşacak[4] (putlara saygı ve tapınmada önderlik edenler ve onlara tâbi olanlar) birbirinize lanet edeceksiniz. Artık sizin barınağınız ateştir. Sizin için yardımcılar da yoktur. [krş. 7/138; 71/23]

(Dünyada Allah'ın rızasına uygun olmayan sevgi ve bağlılıklar âhirette kişinin aleyhine dönecektir.) [bk. 2/165-167; 43/67. *Çağdaş putlar için bk. 22/30]*

[4] Âyetteki "*yekfurû*", burada "*teberra'e*" (uzaklaştı) anlamındadır.

26. Bunun üzerine ona (İbrahim'e, önce yeğeni) Lût iman etti ve (İbrahim) dedi ki: "Ben, Rabbim(in emrettiği yer)e hicret edeceğim. Şüphesiz O, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir." [bk. 21/71]

27. Biz ona (İsmail'den sonra) İshak'ı da, (torunu) Yakub'u da bağışladık. Peygamberliği ve kitapları da onun nesline verdik. Dünyada ona mükâfatını verdik. Şüphesiz o, âhirette de iyilerdendir. [bk. 19/49; 21/72]

28. Lût'a da (peygamberlik verdik), o kavmine dedi ki: "Gerçekten siz, sizden önce geçen milletlerden hiçbirinin yapmadığı bir hayasızlığı (çirkin işi) yapıyorsunuz."

29. "Siz yine (kadınları bırakıp) erkeklere gidecek, (çocukların doğma) yolu(nu) kesecek[5] ve toplantılarınızda meşru davranmayacak (edepsizlik yoluna gidecek) misiniz?" Kavminin ona cevabı: "(Tehdidinde) doğru söyleyenlerden isen, Allah'ın azabını bize getir." demelerinden başkası olmadı.

[5] bk. Taberî, XX, 93; Emiroğlu, IX, 23. Râzî de "yol kesme" kelimesine, "kadınlara gitme yolunu bırakma" anlamı vermiştir. (XVIII, 9) [krş. 7/81; 27/55.]

30. (Lût:) "Ey Rabbim! (Senin emrine uymayıp) bozgunculuk yapan[6] kavme karşı bana yardım et." dedi.

[6] Bozguncular, Allah'ın emrine muhalefet eden ve O'nu dinlemeyenlerdir.

31. Elçilerimiz (melekler), İbrahim'e (oğlu olacağına dair) müjdeyi getirince dediler ki: "Biz şu memleketin (Sodom'un) halkını helak edeceğiz. Çünkü oranın halkı (büsbütün) zalim kimselerdir."

32. (İbrahim) dedi ki: “Ama içlerinde Lût vardır.” (Onlar:) “Biz orada kim olduğunu daha iyi biliyoruz. Onu ve ailesini elbette (Rabbimizin emriyle) kurtaracağız. Yalnız karısı geride (azapta) kalanlardan olacaktır.” dediler.

33. Elçilerimiz Lût’a gelince, (Lût) onlar hakkında (tecavüze uğrayacakları korkusundan dolayı) fenalaştı ve onlar yüzünden (içi) pek daraldı.[7] Dediler ki: “(Bizden yana) korkma ve üzülme. Doğrusu biz, geride (azapta) kalacaklardan olan karın hariç, (Rabbimizin emriyle) seni ve aileni kurtaracağız.”

[7] Çünkü Lût (as.), genç kılığına bürünmüş olarak gelenlerin melek olduklarını bilmiyor ve kavminin onlara sarkıntılık yapmasından korkuyordu.

34. “Muhakkak ki bu şehir (halkının) üzerine, yoldan çıkmış olmaları yüzünden, gökten bir azap indireceğiz.”

35. Andolsun ki biz, aklını kullanacak bir toplum için ondan (o helak ettiğimiz ülkeden ibret alınacak) apaçık bir işaret bırakmışızdır. [bk. 37/137-138]

36. Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı (gönderdik): “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Âhiret günü(nün mükâfatı)na umut bağlayın. Yeryüzünde (Allah’ın hükümlerine karşı) bozgunculuk yaparak kargaşa çıkarmayın.” dedi.

37. Ama onu yalanladılar (Allah’tan gelen emirlere itibar etmediler). Derken kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakaladı da yurtlarında dizüstü çöküp kaldılar.

38. Âd ve Semûd’u da (yok ettik). Bu, onların (harap olmuş) evlerinden siz (Mekkeliler’)e belli olmaktadır. Şeytan kendilerine (kötü) işlerini süslü gösterip onları doğru yoldan çevirdi. Halbuki onlar ileriyi görebilirlerdi (ama görmediler; başlarına gelen felaketleri, günahlarına değil başka sebeplere bağladılar).

(Âyet-i kerîmede toplumların, Allah (cc.) ile ilgilerini kesip yaratılış gayelerinin dışına çıkarak, O’na isyan halinde yaşadıkları takdirde, bir gün onlara ilâhî bir afetin gelmesinin kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır.) [bk. 8/53; 13/11]

39. Kârun’u, Firavun’u ve (veziri) Hâmân’ı da (yok ettik). Andolsun ki Musa’nın onlara açık deliller getirmesine rağmen onlar (iman etmeyip) yeryüzünde büyüklük tasladılar. Halbuki (azabımızdan) geçip savuşacak değillerdi.

40. İşte her birini günahı sebebiyle yakaladık. Onların bir kısmının üzerine taş yağdıran bir kasırga gönderdik, kimini korkunç bir çığlık aldı (batırıp yok etti,) kimini yere batırdık, kimini de (suda) boğduk. Allah onlara zulmetmiyordu, fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlardı. [bk. 25/38]

(Lût kavmi taş yağmuruna tutuldu. Hz. Şuayb ile Hz. Salih'in kavmi korkunç bir çığlık ile helak edildi. Kârun ve beraberindekiler yere batırıldı. Firavun ve kavmi de suda boğuldu. Âyet ve musibetler her topluma ayrı nitelikte geldiği gibi bir topluma da ayrı zamanlarda gelebilir. Helak ise sadece kâfirlere yöneliktir ve toptandır.)

41. Allah'tan başka (sığınacak, bağlanacak) velîler edinenlerin durumu, tıpkı kendisine (ağdan) bir ev edinen örümceğe benzer. Halbuki evlerin en zayıfı, elbet örümcek ağıdır, keşke bilselerdi!

(Ne yazık ki bunun böyle olduğunu bilmeyen ve ona tutunacak kadar gaflette olanlar vardır. Şurası bilinmeli ki hevâ ve hevese dayanan her şey -zulüm dahil- örümcek ağı gibi kolay ve çabukça yok olmaya mahkumdur.)

42. Şüphesiz Allah, onların kendisinden başka neye yalvarıp taptıklarını bilir. O mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

43. İşte biz, bu misalleri insanlar için (ibret alsınlar diye) getiriyoruz. Ancak onları, âlimlerden başkası anlamaz.

44. Allah gökleri ve yeri, hakkınca (tam yerli yerince) yarattı. Hiç şüphesiz bunda inananlar için (Allah'ın varlığına ve kudretine) elbette bir işaret vardır. [bk. 53/31]

45. (Resûlüm!) Kitab'dan sana vahyedileni oku ve namazı da dosdoğru/gereğine uygun olarak kıl. Çünkü namaz hayasızlıktan/utanmazlıktan ve kötü sayılan şey(ler)den alıkoyar. Allah'ın zikri (namaz)[8] elbette ibadetlerin en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.

[8] Beydâvî, II, 235; Nesefî (Tefsîr), III, 259; Elmalılı, V, 3768.

46. İçlerinden zulmedenler hariç, Ehl-i Kitab ile ancak en güzel olan (usul)le mücadele edin ve deyin ki: "Bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim ilâhımız da sizin ilâhınız da birdir (ve aynıdır) ve biz ancak O'na teslim olanlarız." [bk. 3/64]

47. (Resûlüm!) İşte böylece sana, (önceki kitapların asıllarını tasdik eden ve doğrularını içine alan bu) Kitab'ı indirdik. Onun için, kendilerine kitap verdiklerimiz(den bir kısmı) ona inanırlar. Şu (Araplar'dan ve diğerleri)nden de ona inanacak (nice) kimseler vardır. Âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez.

48. (Resûlüm!) Sen bundan önce herhangi bir kitap okumuyordun, onu elinle de yazmıyordun. Şâyet böyle olmasaydı (o zaman, bu Kur'an'ı başka yerden okudun veya yazdın diye) batıla uyanlar (hevâ ve hevesine göre düşünen ve yaşayanlar), elbet şüphelenir(ler)di. [bk. 7/157-158]

49. Hayır! O (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin sînelerinde (parlayan) apaçık âyetlerdir. Âyetlerimizi de zalimlerden başkası inkâr etmez.[9]

[9] Bir önceki âyette, Allah'ın âyetlerini inkâr edenlere "kâfirler" denmiştir. Bu âyette, onların bir de, kendilerine zulmettiklerinden dolayı, kâfir olmakla kalmayıp aynı zamanda zalim de oldukları bildirilmektedir. Zalim olunca da hem kendilerine hem de başkalarına zulmettiklerine işaret vardır (Aydın, s. 102-103).

50. "Ona, Rabbinden birtakım âyetler (mucizeler) indirilmeli değil miydi?" dediler. (Onlara:) "Âyetler (mucizeler) ancak Allah'ın katındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım." de.

51. (Resûlüm!) Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı, sana bizim indirmemiz onlara yetmiyor mu? Hiç şüphesiz bunda inanan bir toplum için elbette (büyük) bir rahmet ve (kulluğunu yerine getirmede) bir öğüt/bir hatırlatma vardır.

52. De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olan (şey)leri bilir. (Gerçek ortada iken) batıla inanıp Allah'a karşı kâfir olanlar ise, ziyana uğrayanların ta kendileridir."[10]

[10] Âyet-i kerîmede "batıla inanıp Allah'a karşı kâfir olanlar" ifadesi büyük bir uyarıdır. Allah'ı bırakıp tâğûtlara, putlara ve bunlara ait olan şeylere inanmak ve onlara bağlanmak, böylece batıla inanıp vahyi kabul etmemek küfürdür/kâfirliktir (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 41; Mehmed Vehbi, XI, 4226). [krş. 2/256]

53. (Resûlüm!) Senden azabı hemen (getirmeni) istiyorlar. Eğer belirtilen bir vakit olmasaydı, o azap onlara çoktan gelmişti bile. (Fakat) hiç farkında olmadıkları bir sırada elbette o kendilerine gelecektir.

54. (Evet) senden azabı çabukça (getirmeni) istiyorlar; halbuki cehennem o kâfirleri zaten kuşatmıştır.

55. O gün azap, onları hem üstlerinden, hem ayaklarının altından bürüyecek ve (Allah, onlara): "İşlemiş olduğunuz (günahların cezasın)ı tadın!" diyecek. [bk. 7/41; 21/39; 39/16]

56. Ey iman eden kullarım! Şüphesiz benim arzım geniştir. O halde (İslâm'ın gereğini rahatça söylemek ve yaşamak nerede mümkünse, gidip orada) yalnız bana kulluk edin. [krş. 4/97; 39/10]

57. Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz.

58-59. İman edip de sâlih (sevaplı) işler yapanlar var ya, elbette onları cennette, içinde ebedî kalacakları ve alt tarafından (su, süt, şarap ve baldan)[11] ırmaklar akan yüksek köşklere yerleştireceğiz. İşte ne güzeldir (böyle sâlih) amel işleyenlerin mükâfatı! Onlar, (sıkıntılara) sabreden ve yalnız Rablerine dayanıp güvenenlerdir.

[11] krş. 47/15.

60. Nice canlı (mahlûk) vardır ki rızkını (kendisi) taşıyamaz. Onlara da, size de Allah rızık verir. O, hakkıyla işitendir, bilendir.[12]

[12] Kendilerine hicret emredildiği zaman sahâbîler den bazıları, "Biz, geçimimiz bulunmayan bir yere gidiyoruz." demişlerdi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

61. Andolsun ki eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneşi ve ayı (yararlanmanız için) kim buyruğu altına aldı?" diye sorarsan; mutlaka: "Allah" derler. O halde nasıl (olup da Allah'a bağlanmaktan) çevriliyorlar. [krş. 31/25; 39/38; 43/9, 87]

62. Allah, kullarından dilediğine rızkı yayar (bol verir, dilediğine) kısar. Muhakkak ki Allah her şeyi bilendir.

63. Eğer onlara: "Gökten suyu indirip onunla, ölümünden sonra yeri kim diriltti?" diye sorsan, mutlaka "(Tabiki) Allah." derler. (Sen de:) "Bütün hamd Allah'ındır." de. Fakat onların çoğu düşünmezler.[13] [krş. 6/99; 7/57; 16/11; 27/60]

[13] 61, 62 ve 63. âyetlerde görüldüğü üzere müşrikler, Allah'ın yaratıcılığını kabul ederler. Fakat hâkimiyetini, emir ve hükümlerini kabule ve onlara uymaya gelince onlardan yüz çevirip putlara gider; dilek ve şikayetlerini bunlara bildirirlerdi. [bk. 4/60]

64. Bu dünya hayatı, bir eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu (oradaki hayat) ise, elbette (asıl yaşanacak) ebedî hayat odur; keşke bunu bilselerdi.[14]

[14] Hz. Ali'ye, "Dünya nedir?" diye sormuşlar. O da, "Seni Mevlâ'dan alıkoyan her şey." cevâbını vermiştir.

65-66. İşte (insanlar) gemiye bindikleri (ve kendilerini bir tehlike sardığı) zaman, artık dini yalnız Allah'a has kılarak (ve dinde samimi kimseler gibi) O'na yalvarırlar. Fakat (Allah), onları karaya çıkarıp kurtarınca, bir de görürsün ki onlar, kendilerine verdiklerimizle hem faydalanmak hem de nankörlük yapmak suretiyle (yine Allah'a) ortak koşarlar (eski küfür hallerine dönerler). Ama yakında (bunun sonucunu) bilecekler. [bk. 17/67; 30/33-34; 31/32]

67. Görmüyorlar mı ki çevrelerindeki insanlar kapıl(ıp öldürülür veya esir edil)irken, biz Harem'i (Mekke'yi nasıl) emniyetli (bir yer) yaptık? Hâlâ batıla inanıyorlar da Allah'ın nimetlerine (karşı) nankörlük mü ediyorlar? [bk. 14/35; 106/1-4]

68. Allah'a yalan isnad eden veya kendisine hak (Peygamber ve Kitab) gelince onu yalanlayanlardan daha zalim kim olabilir? Kâfirler için barınılacak yer (zaten) cehennem değil midir?

69. Bizim uğrumuzda cihad eden (ve çaba gösteren)lere (gelince); biz onları elbette yollarımıza eriştiririz. Şüphesiz ki Allah iyilik (ve iyi iş) yapanlarla beraberdir.

30. Rum Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yalnız 17-18. âyetler Medine döneminde inmiştir. 60 âyettir. İranlılar ile Rumlar'ın yapacağı savaşta Rumlar'ın gâlibiyetinden bahseden olaydan hareketle sûreye bu ad verilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

2-3-4-5. Rumlar, (Arabistan'a) en yakın bir yerde (İranlılar'a) yenildi. Ama onlar (bu) yenilmelerinden sonra birkaç (3-9) yıl içinde onları yeneceklerdir. (Bundan) önce de sonra da emir yalnız Allah'ındır. İşte o gün mü'minler Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir. (Allah) dilediğine yardım eder (zafere ulaştırır). O, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

(Mecûsî İranlılar'ın, 613-616 yıllarında, Suriye, Mısır ve Anadolu'da Bizanslıları yenmesine Mekke müşrikleri sevinmişlerdi. Müslümanlar da Bizanslılar'ın yenilgisine, Ehl-i Kitab olmalarından dolayı üzülüyorlardı. Bu yüzden müşrikler, Kitablılar'ın yenildiğini dillerine dolayarak, müslümanlarla alay ediyorlar ve, "Biz de onlara galip geleceğiz." diyorlardı. İşte ilk âyetler 3-9 yıl içinde İranlılar'ın yenileceğini bildirmektedir. Gerçekten 624 yılında Romalılar İran'a girdiler. Aynı gün müslümanlar da Bedir'de müşriklere galip geldiler.)[1]

[1] Beydâvî; Celâleyn; Elmalılı, V, 3796.

6. (Bu) Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden caymaz. Fakat insanların çoğu bilmezler.

7. Onlar, dünya hayatının (yalnız görünen) dış yüzünü bilirler (ona değer verirler). Fakat onlar âhiretten yana gafildirler.

8. (Onlar) kendi kendilerine hiç düşünmediler mi ki Allah; gökleri, yeri ve ikisinin arasında olan şeyleri (başka değil), ancak hak (bir nizam, ölçü ve gaye) ile muayyen bir vade için yaratmıştır. Böyle iken insanların çoğu, Rablerine kavuşmayı inkâr etmektedirler.

9. Yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? (Oysa) onlar, kendilerinden daha güçlü idiler. (Ekip dikmek, su ve maden çıkarmak için) toprağı sürmüş ve kazmışlar ve onu bunların imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdi. Peygamberleri de onlara açık deliller getirmişti. Allah, onlara asla zulmetmedi. Fakat onlar kendi kendilerine zulmediyorlardı.

(Allah'a hizmet ve itaati esas almayan her türlü medenî ve teknik ilerleme ve üstünlüklerin erdeme değil, zulme dönüştüğüne tarih şahit olmaktadır.) [krş. 35/44; 40/82-83; 43/8; 51/39-40]

10. Sonra Allah'ın âyetlerini yalanlayarak ve onlarla alay ederek kötülükte bulunanların sonu çok korkunç oldu.

11. Allah, mahlûkâtı önce meydana getirir; (öldükten) sonra onu (mahşer günü aynen yaratıp) tekrar eder (diriltir). En sonunda da ancak O'na döndürülüp götürüleceksiniz.

12. Kıyamet kopacağı gün, suçlular(ın ümitleri tamamen kesilince) susarlar.

13. Onların (Allah'a) ortak koştukları (ve O'nunla eşdeğer hâle getirip bağlandıkları)ndan da kendilerine şefaatçiler olmayacaktır. Onlar (o zaman) ortaklarını da inkâr edeceklerdir. [krş. 2/165]

14. Kıyamet saati gelip çattığında, (işte) o gün, (Kur'an'a uygun olarak inananlar ve inanmayanlar) ayrılacaklar. [krş. 27/82]

15. İman edip de sâlih (sevaplı) amel işleyenlere gelince, onlar (cennet bahçelerinden) bir bahçede (ağırlanıp) neşelendirilirler.

16. Fakat küfre sapıp da âyetlerimizi ve âhiret buluşmasını yalanlayanlara gelince, işte onlar da azabın içinde hazır edileceklerdir.

17. O halde akşama girdiğiniz zaman (akşam ve yatsıda), sabaha erdiğiniz zaman da (sabahta) Allah'ı tesbih edin (namaz kılın).

18. Göklerde ve yerde hamd O'na mahsustur. Yine siz, gündüzün sonunda (ikindide) ve öğle vaktine girdiğinizde de (namaz kılıp Allah'ı tesbih edin).[2]

[2] Bu iki âyet-i kerîme, beş vakit namazın delillerinden biridir. [bk. 17/78; 50/39-40]

19. Ölüden diriyi, diriden ölüyü O çıkarır. Yeri, ölümünden sonra O diriltiyor. İşte tıpkı bunun gibi, siz de (kabirlerinizden diriltilip) çıkarılacaksınız. [bk. 7/57; 22/5-7]

20. Sizi (ilk önce) topraktan yaratması, O'nun âyetlerinden (kudretinin delillerinden)dir. Sonra da siz, çoğalıp (yeryüzüne) yayılmış insanlarsınız.

21. Kaynaş(ıp huzura kavuş)manız için size kendi (cinsi)nizden zevceler yaratması ve aranıza sevgi ve merhamet koyması O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz ki bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.

22. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması da O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda, bilgili (kimse)ler için ibretler vardır.

23. Gece ve gündüz gerek uyumanız, gerekse O'nun lütfundan (rızkınızı) aramanız,[3] O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için elbette ibretler vardır.

[3] Âyet şöyle de ifade edilir: "Gecede uyumanız, gündüzde O'nun lütfundan (rızkınızı) aramanız…" (Beydâvî). Yukarıdaki mânada, gece ve gündüzün hangisinde çalışılırsa, diğerinde uyunacağı ifadesi vardır.

24. Size bir korku ve (yağmur) ümidi vermek için şimşeği göstermesi, gökten yağmur indirip onunla ölümünden sonra yeri diriltmesi de, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda akıl erdirecek bir toplum için elbette ibretler vardır.

25. Göğün ve yerin O'nun emriyle (bu şekilde) durması, O'nun (kudretinin) delillerindendir. Sonra sizi yattığınız yerden çağırdığı zaman hemen (kabirlerinizden) çıkacaksınız. [bk. 22/ 65; 30/25; 35/41]

26. Göklerde ve yerde bulunanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmektedirler.

27. (Mahlûkâtı) ilkin yaratan, (öldükten) sonra onu (mahşer günü aynen yaratmayı) tekrar edecek olan O'dur. Bu, O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat(lar) O'nundur. O, mutlak galiptir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir. [bk. 32/12 ve açıklaması]

28. (Allah, mülkünde ve hükümranlığında ortağı olmadığını anlamanız için) kendinizden şöyle bir temsil getirdi: Sizi rızıklandırdığımız (mallarda ve onların idaresin)de birbirinizi saydığınız gibi, ellerinizin (altındaki) sahip olduğunuz (kölelerden) de (kendilerini aynı şekilde) saydığınız ve bu nimetlerde eşit haklara sahip olarak ortak yaptıklarınız var mıdır? (Elbette yoktur.)[4] İşte biz, akıl erdirecek bir toplum için âyetleri böyle açıklıyoruz.

[4] Çünkü köle ve uşak, efendisine ortak ve eşit olamaz. Allah'ın mülk ve mutlak hâkimiyetinde de kullar ortak olamaz.

29. Fakat zulüm (ve inkâr) edenler, (Allah'ın hükümleri yerine) ilim dışı olarak kendi keyiflerine uydular. Allah'ın sapıklıkta bıraktığını kim doğru yola iletebilir? Onlara hiç yardım eden de olmaz. [bk. 28/50]

30. O halde sen yüzünü doğruca, 'Allah'ı birleyen' olarak dine, (yani) Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fıtrata (İslâm'a) çevir. Allah'ın (İslâm'a kabiliyetli) yaratışında hiç değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

31. Hepiniz O'na yönelerek, emrine uygun yaşayın; namazı da dosdoğru/gereğine uygun olarak kılın (fıtratın dışına çıkarak ve hevânıza taparak)[5] müşriklerden olmayın.

[5] Âlûsî, XXI, 40. Peygamberimiz (sas.): "Her çocuk İslâm fıtratı üzere doğar, sonra onu anne babası yahudi, hıristiyan veya mecûsî yapar." buyurmuştur. İslâm'a alternatif/karşıt olan her fikir ve davranış küfre ve şirke götürür.

32. O (şirke sapan) kimseler (ve yahudiler çıkarları uğruna) dinlerini parçaladılar ve bölük bölük oldular. (Bunlardan) her grup kendi yanındaki (benimsedikleri) ile böbürlenmektedir.

(Müşrikler Allah'a inanmakla beraber put heykellere, geçmiş hükümdarlara, kâhinlere, rahip ve bilginlere, sahte değerlere, yanlış gaye, arzu ve benzerlerine sarılıp tapınanlardır. Bunlardan her grup kendi benimsediklerini yüceltip onunla övündüler. İhtilaf içinde biri diğerini beğenmez oldu. Hakkı değil menfaati önde tuttular. Halbuki Allah'a gerçekten inananlar yalnız O'na kulluk ettiler; şirkin ve tâğûtun çarkına girip dinde ihtilafa düşmediler ve çekişip gruplaşmadılar. Çünkü Allah'ın dini bölünmez bir bütündür. Herkes ona bağlanır, onda bütünleşir.) [bk. 6/159]

33-34. İnsanlar bir sıkıntıya düşünce, Rablerine dönerek O'na yalvarırlar. Sonra (Rableri Allah,) onlara katından bir rahmet (ve rahatlık) tattırdığı zaman da hemen içlerinden bir grup kendilerine verdiğimiz şeylere nankörlük eder, (bunun sebebini başka şeylerde arar.) Böylece Rablerine ortak koşarlar. Hele (şimdilik) sefa sürün bakalım! Yakında (âkıbetinizi) bileceksiniz. [bk. 17/67; 29/66; 31/32]

35. Yoksa onlara bir delil (kitap) indirdik de, o mu (Allah'a) ortak koşmalarını (Allah'ı bırakıp başka varlıklara bağlanmalarını) söylüyor?

36. İnsanlara bir rahmet (iyilik, bolluk) tattırdığımız zaman, sevinip şımarırlar. Kendi işledikleri (günahlar) yüzünden kendilerine bir kötülük erişince de (Allah'ı unutup) umutsuzluğa düşerler. [bk. 11/9-10; 70/20-21]

37. Allah'ın rızkı dilediğine yayıp genişletmekte ve (dilediğine) daraltmakta olduğunu görmediler mi? Elbette bunda, inanan bir toplum için ibretler vardır.

38. Akrabaya, yoksula, yolda kalmışa, (iyilik ve yardımla) hakkını verin. Bu, Allah'ın rızasını dileyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa ve murada erenlerin ta kendileridir.

39. İnsanların mallarında artış olması için faizle verdiğiniz şeyler,[6] Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekâta gelince; İşte on(u veren)ler, (sevaplarını ve mallarını) kat kat artıranlardır.

[6] Karşı taraftan, karşılığının daha fazla gelmesi gözetilerek verilen bağış ve hediyeler de faiz sayılmaktadır. Bu âyet, faiz konusunda birinci merhaledir (Beydâvî; Elmalılı, V, 3829). [Diğerleri için bk. 2/278-279; 3/130]

40. Sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra sizi öldüren, daha sonra da (mahşerde) diriltecek olan Allah'tır. Ortak (koştuk)larınız içinde, bunlardan birini yapan var mıdır? O, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir.

41. İnsanların bizzat kendilerinin kazandıkları (günahlar ve cehaletleri)[7] yüzünden, karada ve denizde fesat (maddî mânevî bozulmalar, afet ve felaketler) çıktı (çıkar da). Bu ise yaptıklarının bir kısmını(n cezasını Allah'ın dünyada) onlara tattırması içindir. Olur ki onlar, (bu sayede kötü hallerinden) dönerler.

[7] Yani şirk, ahlâksızlık, çeşitli nefsî hareketler, beşerî ihtiraslar, zimmete geçirme, ihtikâr, kaçakçılık ve benzerleri. [bk. 7/56] Diğer taraftan insanlar cahilliğinin ve egoistliğinin bir sevki olarak kimyasal maddelerin kullanımı, zehirli atıklar ve ormanların tahribi gibi şeylerle ozon tabakasının delinmesi, atmosferin ısınması, hava, su ve toprağın kirlenmesi gibi şeyler…

42. De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın da, öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bir bakın. Onların çoğu (Allah'a) ortak koşanlardan idi."[8]

[8] Bu âyetin tefsirinde, Elmalılı merhum şöyle der: "Onların ekserîsi müşrikti. Onlar şirk koşmakla, yani Allah'ın hüküm ve hikmetlerine karşı (onları beğenmeyip) kendileri ahkâm koymaya kalkışmakla, Allah'ın emirlerini işlerine karıştırmamaya, Allah'tan kurtulmaya çalıştılarsa da çaresini bulamadılar. Sonunda ister istemez Allah'ın hükmüne boyun eğerek kahrolup gittiler."

43. Geri çevrilmesi asla mümkün olmayan (ecel), Allah tarafından, bir gün erişmeden önce, yüzünü dosdoğru dine (İslâm'a) yönelt. O gün (kıyamette insanlar, cennet ve cehenneme gitmek üzere) bölük bölük ayrılırlar.

44. Kim küfre saparsa, küfrü/inkârı kendi aleyhinedir. Kim de sâlih amel işlerse, kendileri için (cennetteki yerlerine) hazırlanmış olurlar.

45. Çünkü (Allah), iman edip sâlih ameller işleyenleri lütf u keremi ile mükâfatlandırır. Elbette O, inkâr edenleri sevmez.

46. O'nun (kudretinin) delillerinden biri de rüzgarları (yağmurun) müjdecisi olarak göndermesidir ki size rahmeti (ile nimeti)nden tattırsın, gemiler emriyle ak(ıp git)sin, siz de O'nun lütfundan (rızık) arayasınız ve (verdiklerine) şükredesiniz.

47. (Resûlüm!) Andolsun ki biz, senden önce de birçok peygamberi kavimlerine gönderdik ve onlara açık deliller getirdiler. Biz de, o (inanmayıp) suç işleyenlerden intikam aldık. (Çünkü) mü'minlere yardım etmek üzerimize bir hak olmuştur. [bk. 10/103]

48. Rüzgarları gönderen Allah'tır. Onlar, (yağmur yüklü) bir bulutu kaldırıp yürütür. Derken (Allah) gökte onu dilediği gibi yayar, parça parça eder. Sonuçta onun arasından yağmur tanelerinin çıktığını görürsün. Artık onu dilediği kullarına ulaştırınca, derhal onları bir sevinç alır.

49. Halbuki onlar, daha önce o (yağmur), kendilerine indirilmezden evvel ümitlerini kesmişlerdi.[9]

[9] "*Ve in kânû*", "*Ve kad kânû*" anlamında tefsir edilmiştir. Diğer mâna şöyledir: "Gerçi onlar, o (yağmur) kendilerine indirilmezden evvel ümitlerini kesmiş iseler de."

50. İşte şimdi bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine! Yeri, ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şüphesiz ki O, ölüleri de diriltecektir. O her şeye kâdirdir.

51. Andolsun ki sıcak, kavurucu bir rüzgar göndersek de o (ekinleri)ni sararmış görseler, ondan sonra kesinlikle (Allah'a karşı) nankörlük etmeye başlarlar.

52. (Ey Resûlüm!) Bunun için sen, (kalpleri) ölülere (söz) dinletemezsin. Hele arkalarını dönüp giden sağırlara (hiç) duyuramazsın.

53. Sen (kalp gözleri) körleri de, sapıklıklarından (ayırıp) doğru yola iletici değilsin. Sen, âyetlerimizi ancak iman edecek olanlara duyurabilirsin. Onlar da müslüman olur (selamete erer)ler.

54. Sizi, zayıf (meni/sperma)dan yaratan, sonra diğer zayıflığın (cenin ve sıbyanlığın) ardından size kuvvet veren (geliştiren), sonra kuvvetin ardından (yeniden) size bir güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah'tır. (O) dilediğini yaratır ve O, hakkıyla bilendir, kâdir-i mutlaktır. [Erzel-i ömr için bk. 16/70]

55. Kıyamet kopacağı gün, günahkârlar, (dünyada ve kabirde) bir saatten başka kalmadıklarına yemin ederler. İşte onlar, tıpkı bunun gibi (dünyada da yalan söylüyorlar, haktan) dönüyorlardı. [bk. 20/103; 23/ 113; 79/46]

56. Kendilerine ilim ve iman nasip edilenler de: "Andolsun ki siz, Allah'ın kitabındaki (yazılıp takdir edilen) yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu, yeniden dirilme günüdür. Fakat siz bilmiyor (ve inanmıyor)dunuz." derler.

57. Artık o gün, zulmedenlere mazeretleri fayda vermeyecek ve onlardan tevbe edip hoşnutluk dilemeleri istenmeyecektir.

58. Gerçekten biz, bu Kur'an'da, insanlara her çeşit temsiller getirdik. Andolsun ki (Resûlüm!) Eğer onlara bir âyet getirsen, o küfre sapanlar yine kesinlikle: "Siz ancak boş/saçma şeyler ortaya atıyorsunuz." derler. [bk. 6/111; 10/96-97; 15/14-15]

59. İşte Allah, (kendisini ve hakikatleri) bilmeyenlerin kalplerini böyle mühürler.

60. (Resûlüm!) Sabret. Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. İnanmayanlar seni (sabırda) hafif görmesin(ler).

31. Lokman Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 34 âyettir. Yalnız 27-29. âyetler Medine döneminde inmiştir. Adını içerisinde bahsi geçen hikmet sahibi Lokman'dan almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

2. Bunlar, hikmetli Kitab'ın âyetleridir.

3. (Bu âyetler) güzel davrananlara doğru yol gösterici ve rahmet olarak (indirilmiştir).

4. O (iyi davranışta buluna)nlar namazı dosdoğru/gereğine uygun kılarlar, zekâtı (tastamam) verirler ve onlar âhirete de kesin inanırlar.

5. İşte onlar, Rablerinden (yana) bir doğru yol üzerindedirler. İşte onlar, kurtuluşa/maksûda erenlerin ta kendileridir.

6. Kimi insanlar da vardır ki (din hakkında) bir bilgisi olmaksızın, (insanları) Allah yolundan saptırmak ve onu (o yolu), eğlence edinmek için laf eğlencesi sözleri[1] satın alır (ve okur veya dinleyip seyreder). İşte onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.[2]

[1] Roman, hikâye, şarkı ve şiir türünden İslâm'a aykırı ve şehvetleri uyarıcı olarak yazılmış veya söylenmiş şeyler.

[2] Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ümmetimden birtakım topluluklar gelecektir ki, ferci (zinayı), ipek elbiseler giymeyi ve çalgı âletleri çalıp (şehvetli) eğlenceleri helal ve mübah/normal sayacaklar. Allah onların evlerini çökertip helak edecek, kalanları(n yaşayışlarını) da maymun ve domuza çevirecektir." (Buhârî, "Eşribe" Bâb: 5; Münâvî, V, 395). Bu felakete/günaha sebep olabilen, İslâm'a aykırı ses, söz, resim ve görüntülerden kendisini ve aile fertlerini muhafaza etmek her müslümanın görevi olmalıdır. Bu hususta uzuvlarımızın da sorumlulukları vardır. [bk. 17/36]

7. Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, sanki (o) kulaklarında bir ağırlık varmış da onu hiç işitmemiş gibi büyüklük taslayıp sırt çevirir. (Resûlüm!) Ona çok acıklı bir azabı müjdele![3] [bk. 21/2]

[3] Celâleyn.

8. Doğrusu, iman edip de güzel işler yapanlar var ya, onlar için na'îm (bol bol nimet) cennetleri vardır.

9. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşir. O mutlak galiptir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

10. (Allah,) o gördüğünüz gökleri direksiz yarattı. Sizi (yer) sarsmasın diye yere köklü ve yüksek dağlar bıraktı ve orada her çeşit canlıyı yaydı. İşte biz, gökten yağmur indirip orada her güzel çiftten (bitkiler) bitirdik.

11. İşte bu(nlar), Allah'ın yarattığıdır. Peki bana gösterin bakalım O'ndan başkalarının ne yarattığını! Doğrusu zalimler apaçık bir sapıklık içindedir.

12. Andolsun ki biz, Lokman'a: "Allah'a şükret." diye(rek) hikmet verdik.[4] Kim (Allah'ın nimetlerine) şükrederse, ancak kendi (fayda)sı için şükretmiş olur. Kim de (isyan ve itaatsizlik yoluyla) nankörlük ederse, şüphesiz ki Allah Ganidir (çok zengindir hiçbir şeye ve hiç bir kimseye muhtaç değildir). Hem de övülmeye layık olandır. [bk. 17/7]

[4] Hz. Lokman'ın peygamber olup olmadığı hakkında ihtilaf edilmiştir. Fakat İslâm alimlerinin çoğuna göre o, bir peygamber değil, hikmet sahibi bir hakîm idi. Hz. Davud'dan önceki dönemde İsrâiloğulları'nın kadısı olup fetvâ verirdi. Allah ona hikmet yani ilim, diyanet, derin anlayış ve uygulayışta isabet verdi (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 64; Beydâvî).

13. Hani Lokman, oğluna öğüt vererek: "Ey yavrucuğum! Allah'a ortak koşma. Çünkü O'na ortak koşmak büyük bir zulümdür." demişti.

(Zulüm bir şeyi kendi yerinden başka bir yere koymak, bir şeyi, bir kimseyi gayesinin dışında kullanmak veya bir hakkı sahibinden alıp başkasına vermektir. Şirkin en büyük zulüm oluşu da Allah'a ait mâbûdiyet, hâkimiyet ve mâlikiyet gibi hakların Allah'tan başkasına verilmesinden dolayıdır.)[5] *[bk. 4/48]*

[5] Elmalılı, V-VI, 3844.

14. Biz insana, anne ve babasını(n hakkını gözetmeyi) tavsiye ettik. Annesi onu, kat kat güçlük (ve zahmetler)le (karnında) taşıdı. Onun (sütten) ayrılması da iki yıl içinde (olmuş)tur.[6] (İşte bunun için:) "Bana, anne ve babana şükret, dönüş ancak banadır." (dedik). [krş. 2/233; 17/23-24; 46/15]

[6] Yani çocuğun anne karnında taşınışı ile sütten ayrılması. 46/15. âyetten hareketle gebelik ve sütten kesiliş 30 ay olduğuna göre, gebeliğin, altı ay dahi olabileceğine hükmedilmiştir. [bk. 46/15]

15. Eğer (onlar) seni, hakkında bilgin olmayan şeylerde bana ortak koşmaya zorlarlarsa, onlara itaat etme! (Fakat) dünya (işlerin)de onlarla iyi geçin ve bana yönelen (mü'min)lerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. (O zaman) ben de yaptıklarınızı (ve karşılığını) size haber vereceğim. [krş. 29/8]

16. (Lokman:) "Ey yavrucuğum! Şüphesiz ki o (yaptığın iyilik ve kötülük) bir hardal tanesi ağırlığında olsa, hem de bir kaya içinde veya göklerde, yahut yer içinde bile olsa, Allah onu getirir (ve karşılığını verir). Çünkü Allah Latîftir, her şeyden haberi olandır."[7]

[7] Hem lütufkâr hem de ilmiyle en gizli şeyleri bilen, zerre miktarı iyilik ve kötülüğün hesabını sorandır. [bk. 21/47; 99/7-8]

17. “Ey Oğulcuğum! Namazı dosdoğru/gereğine uygun olarak kıl, iyiliği emret, kötülüğü engelle. (Bu esnada) başına gelecek (musibet)lere sabret. Çünkü bunlar (Allah’ın emrettiği) kesinlikle (ve kararlılıkla) yapılacak işlerdir.”

18. “İnsanları (küçümseyip) yanağını bükme/yüz çevirme ve yeryüzünde şımarık yürüme! Çünkü Allah, böbürlenen ve kendisini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez.” [krş. 17/37-38]

19. “Yürüyüşünde ölçülü (ve kibirsiz) ol. Konuşurken sesini de alçak tut. Çünkü seslerin en çirkini elbette eşeklerin sesidir.”

20. Göklerde ve yerde olan şeyleri, Allah’ın sizin istifadeniz için yarattığını, size açık ve gizli nimetlerini (bolca) tamamladığını görmez misiniz? Yine de, öyle insanlar vardır ki hiçbir ilmi, hiçbir rehberi, hiçbir aydınlatıcı kitabı yokken (hâlâ) Allah hakkında tartışır.

21. Onlara: “Allah’ın indirdiği (Kur’ an’ı)na uyun.”[8] denildiği zaman: “Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeylere uyarız.” derler. Şeytan onları alevli ateşin azabına çağırıyorsa da mı (atalarının yolunda gidecekler)? [krş. 2/170; 43/22]

[8] Allah’ın kitabına uyan elbette Resûlü’ne de uyar. [bk. 5/104]

22. Kim iyi davranışlarda bulunarak (samimiyetle) özünü Allah’a teslim ederse,[9] hiç şüphesiz o, en sağlam kulpa yapışmış olur. (Bütün) işlerin sonu, ancak Allah’a (varacak)tır.

[9] Şirksiz imanla emirlerine sarılırsa. [bk. 2/112 ve dipnotu]

23. Kim de inkâr ederse, onun inkârı seni üzmesin. Onların dönüşü ancak bizedir. Biz de onlara yaptıklarını (ve karşılığını) haber veririz. Şüphesiz ki Allah, sînelerin özünü hakkıyla bilendir.

24. Onları (dünyada) biraz geçindirir, sonra onları ağır bir azap ile (karşılaşmaya) mecbur ederiz. [bk. 3/178; 19/84; 86/17]

25. Andolsun ki onlara: “Gökleri ve yeri kim yarattı?” diye sorsan, mutlaka: “Allah” derler. Sen de (onların bu itirafından dolayı): “Hamdolsun Allah’a” de. Fakat onların çoğu (bunun anlamını) bilmezler.

26. Göklerde ve yerde(ki şeylerin hepsi), ne varsa Allah’ındır. Şüphesiz Allah Ganîdir (hiçbir şeye muhtaç değildir), hamde layık olan da O’dur.

27. Eğer yerdeki ağaçlar (birer) kalem olsa, deniz de (mürekkep olsa), ardından yedi deniz ona (katılıp) yardım etse yine (bunlar tükenir de) Allah’ın kelimeleri tükenmez. Şüphesiz Allah mutlak galip, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.[10]

[10] Âyetteki “yedi deniz” ifadesi sayı bakımından değil çokluk içindir (İzmirli, II, 214). [krş. 18/109]

28. (Ey insanlar!) Sizin (toptan) yaratılmanız ve tekrar dirilmeniz, tek bir kişi(nin yaratılması) gibi (kolay)dır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, görendir.

29. Görmedin mi Allah, geceyi gündüze katıyor, gündüzü de geceye katıyor (böylece onları uzatıp kısaltıyor). Güneşi ve ayı istifade(niz) için yaratmıştır. Her biri, muayyen bir vakte kadar (kendi yörüngesinde) akıp gidecektir. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. [bk. 22/65; 45/13]

30. Bu böyledir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir. Muhakkak ki O’ndan başka yalvardıkları (sığındıkları putlar ve putlaştırılan şeyler) ise (tümüyle) batıldır. Şüphesiz Allah, çok yüce, çok büyüktür. [bk. 22/62]

31. Allah’ın nimeti (ve lütfu) ile gemilerin denizde akıp gitmekte olduğunu görmedin mi? Bu, (kudretinin) delillerinden bir kısmını size göstermek içindir. Muhakkak ki bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.

32. (Gemide giderken) onları, gölge yapan (dağ ve kara bulut)lar gibi dalga sardığı zaman; (gönüllerinde bağlılık gösterdikleri putları atarak) artık dini yalnız Allah’a has kılarak (ihlasla O’na) yalvarırlar. Sonra (Allah) onları karaya çıkarıp kurtarınca, içlerinden (yalnız) bir kısmı, dengeli (mutedil ve doğru) yolu tutar. Bizim âyetlerimizi nankör gaddarlardan başkası inkâr etmez. [bk. 29/66. Ayrıca krş. 17/67; 30/33-34]

33. Ey insanlar! Rabbinizin emrine uygun yaşayın, babanın çocuğuna fayda veremeyeceği, çocuğun da babasına fayda veremeyeceği bir günden korkun! Şüphesiz ki Allah’ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı, sizi asla aldatmasın. O çok aldatıcı (şeytan ve dostları) da sizi Allah(’ın affı) ile sakın aldatmasın (günaha daldırmasın ve ibadetten alıkoymasın!)

34. (Kıyamet) saatin(in) ilmi şüphesiz ki Allah katındadır. Yağmuru (dilediği miktar ve şekilde) O indirir. Rahimlerde ne olacağını O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeyden) haberdardır.[11]

[11] Ayrıca, Allah’ın zât ve sıfatlarının mahiyeti, ruhun (17/85), sûrun (6/73; 18/99; 36/51 vd.), dâbbenin (27/82), Arş, Kürsü, Levh-i mahfûz, Sidre-i müntehâ, Kalem ve Beyt-i ma’mûr, cennet ve cehennemin mahiyetleri ve âhiret halleri de Allah’ın bilgisindedir (bk. 6/59); insanların ne zaman diriltileceği (bk. 27/65); Kıyametin ne zaman kopacağı (bk. 7/187) bilgisi Allah’ın katındadır, mutlak gayblardandır. [bk. 2/3; 6/59]

32. Secde Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 30 âyettir. 18 ve 20. âyetler Medine’de inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

2. İçinde hiç şüphe olmayan (bu) Kitab'ın indirilmesi, âlemlerin Rabbi (tarafı)ndandır.

3. Yoksa: "Onu uydurdu!" mu diyorlar? Hayır! O (Kur'an), senden önce (asırlarca) kendilerine hiçbir uyarıcı (peygamber) gelmemiş olan bir kavmi uyarman için Rabbinden gelen bir gerçektir ki onlar, bu sayede doğru yolu bulsunlar.

4. Gökleri, yeri ve bunların arasında olan şeyleri altı günde (devirde, halde) yaratan, sonra Arş'ı hükmü altına alan (bütün yarattıklarının mâliki ve hükümranı olan) Allah'tır. Sizin için O'ndan başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. (Hâlâ) düşünüp öğüt almıyor musunuz? [krş. 7/54; 41/9-12]

5. Gökten yere kadar her işi O idare eder. Sonra işler O'na bir günde yükselir ki o günün miktarı, sizin saydığınız (günler)den bin sene eder. [bk. 22/47; 70/4]

6. İşte O, görünmeyeni de görüneni de bilen, mutlak galip ve çok merhametli olandır.

7-8-9. Yarattığı her şeyi güzel yapan ve (ilk) insanı yaratmaya da çamurdan başlayan, sonra onun neslini, hakir bir suyun özünden (spermadan) yaratan[1] sonra onu (tastamam) düzeltip ona kendi ruhundan üfleyen,[2] sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yaratan O'dur. (Buna rağmen) ne kadar az şükrediyorsunuz!

[1] Nutfe, sperma demek olup dişi yumurtayı dölleyen ve üremeyi sağlayan hücredir. O da normalde dökülen milyonlarca hücreden yalnız bir tanesidir. Büyüklüğü ise milimetrenin on binde biri kadardır.

[2] Ruh'un Allah'a nisbet edilmesi, onun değerinin yüksekliğini belirtmek içindir. Kâbe'ye "Beytullah" denildiği gibi (Beydâvî).

10. (İnkârcılar): "Biz yerde (çürüyüp) kaybolduğumuz zaman, yeni bir yaratılışta mı olacağız?" dediler. Çünkü onlar, Rableriyle karşılaşmalarını da inkâr ederler.

11. De ki: "Üzerinize vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak, sonra da Rabbinize döndürüleceksiniz."

12. Günahkârların, Rablerinin huzurunda (utançtan) başlarını öne eğerek: "Ey Rabbimiz! (Şimdi her şeyi) gördük, işittik, bizi (dünyaya) geri gönder de sâlih amel işleyelim. Çünkü artık biz kesin inananlarız." (dediklerini) bir görsen! [bk. 6/27-28; 7/53; 14/44; 23/99-100; 42/44; 63/10-11]

(Bütün varlıkları yaratan Allah, bizleri de insan olarak yaratmış (4/1) fakat başıboş bırakmamıştır (75/36).

Sorumluluk yüklemiş ve hangimiz daha güzel (sevaplı) işler yapacak diye imtihan etmek için de ölümü yaratmıştır (67/2). Ölüm, dönüşü olmayan (2/16; 7/53; 26/101-102) bir uyanış ve gittiğimiz dünyada ölümsüzce yaşamaktır (87/13). Herkes dünyada yaptıklarının karşılığını orada eksiksiz görecektir (17/13-14, 71; 50/17-22; 99/7-8). Bunlar, kısaca kaynağı ilâhî olan en kesin bilgilerdir. Fakat insan kaynaklı, âhiret inancı olmayan çok tanrılı Hint dinlerinin, ilâhî dayanağı olmayarak ortaya attıkları reenkarnasyon (tenâsuh, ölen insan ruhunun insan veya bir hayvan cesedine girerek tekrar dünyaya gelmesi) olayı, hem akla hem İslâm'a aykırı hayalî bir tasavvur (kurgu)dur. Bunlar, Allah'ın yapmadığını, kendi akıllarına yaptırmak istemektedirler. Ancak Allah'ın emirlerine gönüllerini, kulaklarını ve gözlerini kapayanlar,

Kur'an ifadesiyle 'onlar (mânen) hayvan gibidirler; hatta daha da aşağı!' (7/179). Mü'minler de bunu böyle bilirler. Mühim olan hayvanî vasıflardan kurtulmayı bilmek ve Allah'a bu sıfatla gitmemektir. Her devirde Allah'a, Kitab'ına, peygamberlerine ve âhiret gününe inanmayan dinsizler yine de kendilerinin ürettiği bir tapacak bulmuş veya bulma peşindedirler.)

13. Biz dileseydik herkese (dünyada) hidayetini verir (doğru yola iletir)dik. (Ancak herkesi kendi iradesine bıraktık.) Fakat: "Kesinlikle cehennemi, cinlerden ve insanlardan bütün (günahkârlarla) dolduracağım." şeklindeki sözüm haktır (gerçekleşecektir). [krş. 7/179; 10/99; 64/2; 76/3]

14. "O halde siz, bugününüze kavuşmayı unuttuğunuzdan (ve hevânıza göre yaşadığınızdan) dolayı tadın (azabı)! Doğrusu biz de sizi (şimdi cehennemde bırakıp) terk ettik.[3] Yapmakta olduklarınıza karşı tadın ebedî azabı!" (denilecek)

[3] Mukâtil, s. 114.

15. Bizim âyetlerimize ancak, kendilerine öğüt verildiği zaman büyüklük taslamayarak ***secde***ye kapanan ve Rablerini hamd ile tesbih eden kimseler iman eder.[4]

[4] Secde âyeti konusunda bk. 7/206.

16. Onlar (gece namazı için) yataklarından kalkarlar, korkarak ve umarak Rablerine yalvarırlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan da (hayır yolunda) harcarlar. [krş. 2/25]

17. Artık, yaptıklarına bir karşılık olarak, onlar için gözler aydınlığı nice (nimetlerin) saklandığını hiç kimse bilmez.

18. İman eden bir kimse, (Allah yolundan çıkarak) fâsık olan kimse gibi midir? Onlar (elbette) bir olmazlar. [krş. 11/23-24; 40/58; 45/21; 59/20]

19. İman edip de sâlih (Allah'ın rızasına uygun) amellerde bulunanlara gelince: Onlar için, (bu yapmış olduklarına karşılık) bir ağırlama/bir konaklama yeri olarak (barınacakları) Me'vâ cennetleri vardır.

20. Fâsıklara (hak yoldan çıkan, âsî olanlara) gelince, onların barınacakları yer de ateştir. Ne zaman oradan çıkmak isteseler, yine oraya geri çevrilirler ve onlara: "O yalan saydığınız ateşin azabını tadın!" denilir.

21. Belki (doğru yola) dönerler diye onlara, o büyük azaptan önce, yakın (dünya) azabın(ın çeşitlerin)den de mutlaka tattıracağız.

22. Kendisine Rabbinin âyetleriyle öğüt verilip de sonra onlardan yüz çeviren kimseden daha zalim kim olabilir? Muhakkak ki biz günahkârlardan öç alıcıyız.

(Demek ki Rabbinin âyetleriyle öğütlenip hayatına bu doğrultuda yön vermeyen, hevâ ve hevesine göre yaşayan kimse en zalim kimsedir.)

23. Andolsun ki biz, Musa'ya Kitab'ı verdik, sen de ona (onun gibi bir Kitab'a) kavuşacağından şüphe etme![5] Onu İsrâiloğulları'na bir rehber kılmıştık.

[5] Beydâvî; Elmalılı, VI, 3864. Yahut: "O (Musa)'nın Kitab'a kavuşmasından şüphede olma."

24. Sabrettikleri ve (Tevrat'taki) âyetlerimize kesin inandıkları zaman,[6] içlerinden (onları) emrimizle doğru yola çağırıp götürecek önderler yetiştirdik. [bk. 17/2]

[6] Yahut "…için." Bu "zaman" kelimesine "için" mânası, "lemmâ" edatını "limâ" okuyan kıraatlere göredir.

25. Şüphesiz ki Rabbin, hakkında ayrılığa düştükleri şeylerde, kıyamet günü onların arasında hükmünü verecek (haklıyı, haksızı ayıracak)tır.

26. (Şimdi) yurtlarında gezip durdukları, kendilerinden önceki nice nesilleri yok etmiş olmamız, hâlâ onları doğru yola sevketmez mi? Doğrusu bunda elbette ibretler vardır. Hâlâ (öğüt) dinlemeyecekler mi? [bk. 19/ 98; 22/45-46]

27. Görmüyorlar mı ki biz kurak yere suyu sevkediyoruz da, onun sayesinde içinden hem hayvanlarının hem kendilerinin yediği ekini çıkarıyoruz; hâlâ görmeyecekler mi?

28. (Bir de:) "Eğer doğru söylüyorsanız, bu hüküm (kıyamet) günü ne zaman (bildirin!)" diyorlar.

29. (Resûlüm!) De ki: "Hüküm günü, küfre sapanlara (artık) iman etmeleri fayda vermeyecek ve onlara mühlet de verilmeyecek."

30. Artık onlardan yüz çevir (ve azaplarını) bekle. Çünkü onlar da, (zanlarınca senin helakini) beklemektedirler.[7]

[7] Tirmizî'nin rivayet ettiği bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur: "Peygamber Secde ve Mülk sûrelerini okumadan uyumazdı." İbni Mes'ûd da, "Secde sûresini okumak kabir azabını önler." buyurmuştur.

33. Ahzâb Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 73 âyettir. Ahzâb, hizb kelimesinin çoğuludur. Hizb topluluk, grup, parti anlamlarına gelir. Burada, 9. âyette müslümanlara karşı savaşmak için birleşen müşrik Arap kabileleri kastedilmektedir. Sûreye ad olan bu kelime, 20 ve 22. âyetlerde geçmektedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey Peygamber! Allah'ın emirlerine uygun yaşama konusunda sebat et. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme! Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

(Müşriklerden ileri gelenler Uhud gazvesinden sonra Medine'ye teklif götürmüşlerdi. "Sen bizim taptıklarımızı diline dolamaktan vazgeç, biz de seni Rabbinle başbaşa bırakalım." demişlerdi. İslâm'dan taviz vererek, putperest sistemlerini ayakta tutmaya yönelik uzlaşma teklifi yapan müşriklere ve "müslümanların kökünü kazıyalım" diyerek onlarla birlik olan, İslâm düşmanlığıyla dolu münâfıklara itaati/boyun eğmeyi yüce Allah yasak etmiştir.) [bk. 76/24]

2. Sen, Rabbinden sana vahyedilene uy! Hiç şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

3. Allah'a güvenip dayan. Vekil olarak Allah yeter.

4. Allah, hiçbir insanın (iç) boşluğunda iki kalp (iki vicdan, iki zıt şeyi beraber sevme duygusu) ile yaratmadı ve zıhar yaptığınız (:"Sen bana artık, annemin sırtı, yani annem gibisin." dediğiniz) eşlerinizi, anneleriniz (gibi haram) yapmadı. Evlatlıklarınızı da (öz) oğullarınız (gibi) kılmadı. Bu sizin kendi ağızlarınızla söylediğiniz bir laf(tan ibaret olup evde yabancı hükmünde)dir. Allah gerçeği söyler ve O (doğru) yolu gösterir.

(Bu âyet-i kerîme, Câhiliye devrindeki üç yanlış hususu ihtar edip kaldırmıştır: 1. Cahiliyede bazı kimseler insanın iki kalpli/iki vicdanlı olanları olduğunu iddia ederlerdi. 2. Karısından ayrılmak isteyen kimse,"Sen bana annemin sırtı gibisin." derdi. (Bu "sırt" ifadesi, şahsı belirtmek için kullanılır.) 3. Evlatlıklar, kendi babasının adıyla değil, evlat edinenin öz oğlu gibi onun adıyla çağırılırdı. Bunların laftan ibaret, geçersiz âdetler olduğu bildirilmiştir.)[1]

[1] Beydâvî. Ayrıca, karısını annesine benzeterek veya: "Sen bana artık anam gibisin." diyerek boşayanın boşamasından dönmesi ancak kefaretle câizdir. [bk. 58/1 - 4]

5. (Evlatlık aldığınız çocuklara gelince) onları, babalarına nisbetle (onların adıyla) çağırın. Bu, Allah katında daha adaletlidir. Babalarını bilmiyorsanız bile (ancak) dinde kardeşleriniz ve dostlarınızdır. (Ancak) yanıl(ıp yap)tıklarınızda size bir günah yoktur. Fakat kalplerinizin bile bile yaptığında (günah) vardır. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

6. O Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha evladır (yakındır). Onun zevceleri de (mü'minlerin) anneleridir. Akraba olanlar, Allah'ın kitabında birbirlerine mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındır. (Miras artık akrabayadır.)[2] Ancak dostlarınıza bir iyilik (bir vasiyet) yapmanız hariçtir. Bu (hüküm), Kitab'da yazılmıştır.

[2] Bu âyetle, hicretin ilk yıllarındaki, Ensar ile Muhacirler arasındaki din kardeşliğine bağlı olan mirasçı olunma durumu kalkmış, bu ancak vasiyet hükmüne bağlanmıştır. [bk. 4/33; 8/75]

7. (Resûlüm!) Hani vaktiyle biz, peygamberlerden (tebliğ ve davet hususunda) ahitlerini almıştık. Senden, Nuh'tan, İbrahim'den ve Musa ile Meryemoğlu İsa'dan da. (Evet) biz, onlardan kuvvetli bir söz almıştık. [krş. 3/81; 7/6]

8. (Bu da Allah'ın) o doğruluk üzere (olan peygamber)lere (tebliğ ve davet konusundaki) sözlerine sadâkatlarını sorması ve inkârcılara da pek acıklı azabı hazırlaması içindir.

9. Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani (Hendek gazvesinde) üzerinize ordular[3] gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgar ve görmediğiniz (meleklerden) ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

[3] Hicret'in beşinci yılında Mekkeli Kureyş müşrikleri ve Gatafân kabilesi bütün kolları ile birleşik ordu (ahzâb) halinde Medine üzerine yürümüş ve Medine'de oturan yahudi Benû Nadir ve Benû Kureyza kabileleri de müslümanlarla olan ittifak antlaşmalarını bozup "Muhammed ve O'nunla birlikte olanların kökünü kazıma" söylemiyle onlara katılmıştı. (İbni İshak, III, 299-310 vd.).

10. O vakit (kâfirler) size hem üst taraftan (vadinin doğusundan), hem aşağı taraftan (vadinin batısından) gelmişlerdi. O zaman gözler (korku ve şaşkınlıktan yerinden) kaymış, yürekler de gırtlaklara dayanmıştı da, Allah'a karşı (türlü) zanlarda bulunuyordunuz.

11. İşte orada mü'minler imtihana tâbi tutulmuş ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

12. Hani münâfıklar ve kalplerinde (mânevî) bir hastalık (ve şüphe) bulunanlar: "Allah ve Resûlü bize (zafer diye) boş bir vaadden başka bir şeyde bulunmadı." diyorlardı.

13. O zaman yine onların bir kısmı da: "Ey Yesrib (Medine) halkı! Artık size (burada) duracak yer yok, haydi (evlerinize) dönün!" demişti. Onların bir kısmı da: "Hakikaten evlerimiz açık (korumasız)dır." diyerek Peygamber'den izin istiyordu. Halbuki onlar(ın evleri) açık değildi. Onlar kaçmaktan başka bir şey istemiyorlardı.

14. Eğer o (Medine')nin etrafından üzerlerine hücum edilse de, sonra kendilerinden karışıklık çıkarmaları (küfre dönüp müslümanlara saldırmaları) istenseydi, elbette buna katılırlar ve bunda pek az gecikirlerdi.

15. Halbuki onlar, bundan evvel (Uhud'da) arkalarına dön(üp kaç)mayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz(ün hesabı) sorulacaktır.

16. (Resûlüm!) De ki: "Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, (bilin ki) kaçmak size asla fayda vermez. O takdirde (kaçsanız) bile, (hayatta kalıp dünyadan) faydalanacağınız süre pek azdır." [bk. 4/78; 62/8]

17. De ki: "Eğer (Allah) size bir kötülük dilese veya size bir rahmet istese (bunlara engel olmak için) Allah'tan gelenlere karşı sizi kim saklayabilir?" Onlar kendileri için Allah'tan başka ne bir dost bulurlar ne de bir yardımcı.

18. Allah, içinizden (savaşta Peygamber'e yardımdan) alıkoyan (münâfık)ları ve kardeşlerine de: "(Savaşa gidip ölmeyin.) Bize gelin!" diyenleri elbet biliyor. Zaten bunların pek azı dışındakiler savaşa gelmezler.

19. (Gelseler bile) size karşı cimri olarak (ve gösteriş için gelirler). Bir de (savaşta) korku gelince, üzerine ölümden baygınlık çökmüş kimse gibi, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. O korku gidince de hayra karşı cimri (fakat alınan ganimete düşkün) kimseler olarak, keskin dilleriyle sizi incitirler. Onlar, (gönülden) inanmamışlardır. Allah, onların amellerini boşa çıkarmıştır. Bu Allah'a göre çok kolaydır.

20. Bunlar, (korkularından dolayı düşman) birliklerin(in Medine etrafından) henüz gitmediklerini sanıyorlardı. Eğer o birlikler (bir daha) gelse, (o münâfıklar) isterlerdi ki kendileri bedevî Araplarla çölde olsunlar da sizin haberlerinizi (oradan) sorsunlar. Esasen içinizde bulunsalar bile çok azı savaşırlardı.

21. Andolsun ki Allah'ı(n rızasını) ve âhiret gününü(n saadetini) umanlar ve Allah'ı çokça ananlar için Allah'ın Resûlü'nde, sizin için, pek güzel bir örnek vardır.

(Allah'ın Resûlü Muhammed (sas.), Kur'an'ı yaşama örneği ve onun muallimidir. O'nun hayatı ve sünneti bilinmeden Kur'an gayesine uygun anlaşılmaz. Allah'ı sevmek ve onun hoşnutluğunu kazanmak için de kimseyi değil, ancak prensip olarak onu örnek almak Kur'an ifadesidir (3/31). Onun hayatı ve sahih sünneti ortada iken, başkalarını öne çıkarmak veya onu devre dışı bırakarak, Allah ile Resûlü'nün ve kullarının arasını açmak, "Peygamber'in görevi yalnız Kur'an'ı getirmektir." demek, Allah'a ve Kur'an'a münâfıkça inanmak anlamına gelmektedir.) [bk. 4/80]

22. Mü'minler (o düşman) birlikleri(ni) görünce: "İşte bu, (bir imtihan vesilesi ve zafer olarak) Allah ve Resûlü'nün bize vaadettiği şeydir. Allah ve Resûlü doğru söylemiştir." derler. (Bu da) ancak onların iman ve teslimiyetini artırır (kuvvetlendirir). [bk. 9/124]

23. Mü'minlerden öyle yiğitler vardır ki Allah'a verdikleri sözde durdular. Onlardan kimi (can) adağını ödedi (çarpışıp şehit oldu), kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar (verdikleri sözü) hiçbir şekilde (asla) değiştirmediler.

24. Çünkü Allah sâdık kalan (mü'min)leri doğruluklarıyla mükâfatlandıracak, münâfıklara da dilerse azap edecek yahut tevbelerini kabul edecektir. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

25. Allah, o kâfir (birlik)leri(ni), hiçbir hayra (başarıya) erememiş bir halde, öfkeleriyle geri çevirdi. Allah savaşta (fırtına çıkarıp melekleriyle yardım ederek) mü'minlerin imdadına yetişti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir. [bk. 33/9 ve dipnotu]

26. (Allah,) Ehl-i Kitab'dan (hainlik ederek) onlara yardım eden (Kureyza yahudi)lerini de kalplerine korku düşürerek kalelerinden indirdi. (Siz, onları kuşatıp) bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz.

27. Onların yerlerine, evlerine, mallarına ve henüz (fethedip) ayak basmadığınız topraklara da sizi mirasçı yaptı. Allah her şeye kâdirdir.

28. Ey Peygamber! (Bu sırada seni dünyalık isteyerek huzursuz eden) hanımlarına de ki: "Eğer siz dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerini vereyim ve sizi güzellikle serbest bırakayım."

29. "Eğer; Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphe yok ki Allah, içinizden güzel hareket edenlere büyük mükâfat(lar) hazırlamıştır."

(Resûlullah (sas.), bütün Arabistan'a hâkim olmuş ve halkın refah seviyesi artmıştı. Bu arada Resûlullah'ın hanımları da kendisinden daha iyi geçim, giyim kuşam ve ziynet istemiş, Resûlullah (sas.) da bundan huzursuz olmuştu. Çünkü o, dünyalık elde etmek ve beğenilmek için gelmemişti. İşte bunun üzerine bu iki âyet-i kerîme gelince onları dünyalık ile kendisini tercih etmek hususunda bir ay serbest bıraktı. Sonra Hz. Âişe'den başlamak suretiyle her bir hanımına ayrı ayrı sordu; hepsi de dünya isteklerinden vazgeçip Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunun güzelliğini istediler. Bu âyete "tahyîr" (muhayyer bırakma) âyeti denilir.) [bk. Emiroğlu, IX, 133]

30. Ey peygamber hanımları! İçinizden kim çirkinliği âşikâr bir günah işlerse, onun azabı iki kat artırılır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

31. Sizden kim de Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, sâlih (sevaplı) amel işlerse ona mükâfatını iki kere veririz. Ona (cennette) bol bir rızık hazırlamışızdır.

32. Ey peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi bir (kadın) gibi değilsiniz. Eğer 'Allah'a saygı duyuyor/emrine uygun yaşamak istiyorsanız' (yabancı erkeklere karşı) edalı ve cilveli konuşmayın. Sonra kalbinde bir hastalık (kötü duygu) bulunan kimse, umuda kapılır (ve kendine bir pay çıkarır). Sözü uygun (ölçülü ve ciddi) şekilde söyleyin.

33. (Çoğu zaman, vakarla) evlerinizde oturun. Dışarıya da evvelki câhiliye zamanı/İslâm öncesi kadınlarının çıkışı gibi süslenip kendinizi teşhir ederek çıkmayın. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! (Peygamberin ev halkı!)[4] Allah, sizden ancak kiri (günahı) gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister. [krş. 24/31; 33/59]

[4] Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dahildir.

34. Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti[5] hatırda tutun. Şüphesiz ki Allah, Latîf (her şeyin inceliklerini bilen)dir, hakkıyla haberdardır.

[5] İnce mânaları, Resûlullah'ın öğrettiği hüküm ve uygulamaları. [bk. 2/129, 152]

35. Şüphesiz ki müslüman olan (Allah'ın emirlerine teslim olan) erkeklerle, müslüman kadınlar; iman eden erkeklerle, iman eden kadınlar; itaat (ve ibadet)e devam eden erkeklerle, itaat (ve ibadet)e devam eden kadınlar; doğru erkeklerle, doğru kadınlar; sabreden erkeklerle, sabreden kadınlar; alçak gönüllü (ve saygılı) erkeklerle, alçak gönüllü (ve saygılı) kadınlar; sadaka veren erkeklerle, sadaka veren kadınlar; oruç tutan erkeklerle, oruç tutan kadınlar; mahrem yerlerini (haramdan) koruyan/hayalı erkeklerle, mahrem yerlerini (ve görünümlerini haramdan) koruyan/iffetli kadınlar; Allah'ı çok anan[6] erkeklerle (Allah'ı çok) anan kadınlar (var ya, işte) Allah, onlar için mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

(Bu âyet-i kerîmede hayalı kadın ve erkekler tabiri geçmektedir. Bir toplumda erkek ve kadınların hayasız olmaları ve ırzlarını (namus, iffet, şeref ve vakarlarını) korumamaları, toplumda câhiliye (İslâm öncesi) belirtilerini gösteren hususlardır. Böyle bir toplum, ilim ve endüstride ilerlemiş de olsa İslâmî ve insânî seviye yönünden câhiliye toplumu durumundadır. Kadınlarının haya ve ırzlarını koruyan toplum, çok gelişmemiş bile olsa, İslâm ve insanlık açısından medenî bir toplumdur.)[7] *[bk. 24/59; 33/59]*

[6] İbadetle, tesbih, tahmîd, tekbir ve tehlîl ile. Kur'an tilâveti ve ilim ile meşgul olmak da zikir sayılır.

[7] Behiy (Kavramlar), s. 259.

36. Allah ve Resûlü bir meselede hüküm verdiği zaman, inanan bir erkek ve kadına, artık o işte, kendi (arzu ve heves)lerine göre (başka) tercih hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelir (onlar tarafından verilmiş hükümleri beğenmez, kendi tercihlerine önem verir)se, kesinlikle o, apaçık bir sapıklıkla sapmış olur. [krş. 4/65]

(Allah ve Resûlü'nün, herhangi bir konuda koyduğu bir hüküm varken hiç kimse onun aksine bir tercih yapamayacağı gibi, başkası için de "isteyen yapsın, istemeyen yapmasın" diye bir serbesti tanıyamaz, bir ideolojik fikri dayatamaz. Çünkü ideolojiler hevâ ve heves putunun (25/43) söylem şekilleridir. Çünkü bu durumda yeni bir din icat etmiş ve sapıtmış olur ki Allah ve Resûlü'nün hükümlerine bağlı mü'minlerce itibar görmezler.)

37. (Resûlüm!) Hani Allah'ın kendisine (İslâm ile) nimet verdiği, senin de yine kendisine nimet ver(ip kölelikten azat et)tiğin kimseye (Zeyd'e): "Hanımın (Zeyneb')i yanında tut, Allah'a saygılı ol (boşanma)." diyordun. Fakat (ona dair) Allah'ın açığa çıkaracağı (emri)ni, insanlardan korkarak içinde gizliyordun. Halbuki kendisinden korkmana Allah daha layıktır. Şimdi mâdem ki Zeyd, (kendi dileğiyle boşayıp) onunla ilişkisini kesti, biz de onu sana zevce yaptık ki (bundan böyle) evlatlıkların, kendilerinden ilişkisini kestiği hanımların(ı nikâhlama)da mü'minlere bir günah olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir.[8]

[8] Kur'an' da ismi geçen tek sahâbî Hz. Zeyd b. Hârise'dir. Hz. Hatice tarafından satın alınıp Resûlullah'a hediye edilmiş, o da onu azat etmiş, sonra da Zeyneb bint Cahş (r.anhâ) ile nikâhlamıştı. Peygamberimiz'in hatırı için evlenen Zeyneb, bir köle azadlısı ile evlenmeyi kendisine yediremiyordu. Bunu da Zeyd'e söylüyordu. Zeyd artık buna dayanamayıp Peygamberimiz'in "Hanımını yanında tut." demesine rağmen boşamıştı. Bu arada Hz. Peygamber, Cenâb-ı Hakk'ın, onunla evleneceğine dair kalbine bildirdiğini gizliyordu. Fakat onda gözü yoktu. Olsa idi, daha önce kendisi alırdı. Ancak daha sonra Allah'ın emri üzerine onu nikâhlamıştı. Burada aslolan bir hikmetin, İslâm hukukuna ait bir hükmün ortaya çıkmasıdır. O da evlatlığın, evlat hükmünde olamayacağı, dolayısıyla onun bir din kardeşi olup ayrıldığı hanımıyla da evlenilebileceğidir. Allahu Teâlâ bu hükmü Resûlü'nde uygulamış oldu.

38. Allah'ın kendisine farz (ve takdir) buyurduğu şeyler(i yerine getirme)de Peygamber'e hiçbir vebal yoktur. Daha önce geçen (peygamber)lerde de, bu, Allah'ın âdeti olarak böyledir. Allah'ın emri takdir edilmiş bir kader (ve kat'î bir hüküm)dür.

39. (Peygamberler) öyle kimselerdir ki Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka hiçbir kimseden korkmazlar. (Dinlemeyenlere) hesap görücü olarak Allah yeter.

40. Muhammed, adamlarınızdan hiçbirisinin babası değildir; fakat o Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

41. Ey iman edenler! Allah'ı çok anın (zikredin).

42. O'nu, sabah akşam tesbih edin. [bk. 30/17-18]

43. Sizi karanlıklardan aydınlığa[9] çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur ve (sizin için) bağışlama dileyen de melekleridir.[10] (Allah) mü'minlere çok merhamet edendir.

[9] Cehâlet, küfür ve şirkten, ilme ve İslâm'a uygun hayata.

[10] Melekler mü'minlerin bağışlanmasını ister. [krş. 40/7-9]

44. (Mü'minler,) O'na kavuştukları gün, (Allah'ın) onlara yönelik iltifatı "selâm"dır. (Allah) onlara şerefli bir mükâfat hazırlamıştır. [bk. 10/10; 36/58]

45-46. Ey Peygamber! Muhakkak biz seni, (ümmetin üzerine) bir şâhit, bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak, hem de Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik.

47. (Resûlüm!) Mü'minlere, Allah'tan kendilerine, cidden büyük bir lütuf verileceğini müjdele!

48. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme, onların sana verdikleri eziyetlere (şimdilik) aldırma, Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah (sana) yeter.

49. Ey iman edenler! Mü'min kadınları nikâhlayıp da sonra kendileri ile (cinsî) temastan önce onları (bir talak ile de) boşadığınız zaman, sizin için üzerlerinde sayıp bekleyeceğiniz bir iddet hakkı yoktur (hemen başkasıyla evlenebilirler). Bu takdirde onlara nikâh haklarını verin ve kendilerini güzel bir şekilde salıverin.[11]

[11] Kendileriyle nikâhlanıp da gerdeğe girmeden ve mehirleri belirlenmeden önce boşanan kadınların uygun hediyelerle gönülleri hoş edilmelidir. Eğer mehirleri belirlenmiş ise o zaman mehrin yarısı verilir. Ancak kendileriyle halvet-i sahîhada (başbaşa) bulunmamış olmak lazımdır. [bk. 2/236-237]

50. Ey Peygamber! Biz, mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet (olarak) verdiklerinden elinin altında bulunan (kadın)ları,[12] seninle beraber (Medine'ye) göç eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını sana helal kıldık. Bir de mü'min bir kadın kendisini Peygamber'e (mehirsiz) bağışlar ve Peygamber de onu nikâhlamak isterse, başka mü'minlere değil, yalnız sana mahsus olmak üzere bunu (helal kıldık). Öteki (mü'min)lerin hanımları ve ellerinin (altında) mâlik oldukları (cariyeleri) hakkında üzerlerine farz ettiğimiz şeyleri elbette biz bildirdik. (Bu da) sana bir zorluk (ve sıkıntı) olmaması içindir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 4/3-5, 20-25]

(Hz. Peygamber'in hanımları mü'minlerin anneleri olup kimseyle evlenmediklerinden, onun yanında kalmalarına Allah müsaade etmiştir. Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmeden önce Hz. Hatice vefat etmişti. Yüce Allah, verilen izin dahilinde mehirlerini vererek onun evlenmesine müsaade etmiştir. Ancak kendisini mehirsiz bağışlayan kadınları da yalnız kendine mahsus olarak almasına izin vermiş; fakat kötü niyet ve neticeler doğuracağından bu izni başkalarına vermemiştir.)

[12] Hz. Safiyye ve Cüveyriyye (Celâleyn).

51. (Resûlüm!) Onlardan dilediğini (nöbetinden) geri bırakır, dilediğini de yanına alırsın. (Geçici olarak) ayrıldıklarından,[13] arzu ettiğine dönmekte de sana bir günah yoktur. Bu, gözleri aydın olup mahzun olmamalarına ve hepsinin, kendilerine verdiğin şeyle razı olmalarına en elverişli (ve münasip) olandır. (Çünkü onlar kendileri hakkında ilâhî emri uygulayacağını bilirler.) Allah kalplerinizde olanı bilir. Allah hakkıyla bilendir. Halîmdir (ceza vermede acele etmeyendir).

[13] Resûlullah'ın, Nisâ sûresinin üçüncü âyeti gelinceye kadar istediği kadar kadınla evlenebilmesi mümkün iken, en genç ve enerjik çağlarında (25'ten 55 yaşına kadar) tek evli olarak yaşadı. Ancak 55 yaşında Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Âişe ile evlenerek kendisini ikinci hanım olarak aldı. Bu ise, kız olarak aldığı tek hanımıdır. Bundan sonra hayatının kalan kısa müddeti içinde çeşitli sosyal ve siyâsî sebep ve maksatlarla hanımlarının sayısı dokuza kadar ulaşmıştı. Ancak meşru şartlara uygun olarak dörde kadar evlenmeye müsaade eden âyet-i kerîmeden sonra, yalnız Peygamber'e mahsus olarak, hanımları yanında kaldı. Çünkü Peygamber hanımları mü'minlerin annesi olup kimseyle evlenemezdi.

52. Bu (zevceleri)nden sonra başka kadınlar(la evlenmen) de, güzellikleri hoşuna gitse bile, bunları başka kadınlarla değişmen de sana helal değildir. Yalnız elinin mâlik olduğu (cariyeler) hariçtir. Allah her şeyi gözetendir. [bk. 33/28-29]

53. Ey iman edenler! Artık Peygamber'in evlerine, siz bir yemeğe çağrılmaksızın, vaktine (de) bakmaksızın, (vakitli vakitsiz) girmeyin. Ancak davet edildiğiniz zaman girin; yemeği yiyince de hemen dağılın, söze dalıp eğleşmeyin. Çünkü bu, Peygamber'e eziyet veriyor, o da siz(e söylemek)ten çekiniyor. Fakat Allah, hak(kı açıklamak)tan çekinmez. Bir de onlardan (yani Peygamber'in hanımlarından) gerekli bir şey istediğiniz (veya sorduğunuz) zaman, perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. Sizin, Allah'ın Resûlü'ne eziyet vermeniz, kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla mümkün değildir. Bu, Allah katında büyük (bir günah)tır.

54. Bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla (gayet iyi) bilendir.

55. Onlara (Peygamber'in hanımlarına) ne babaları, ne oğulları, ne erkek kardeşleri, ne erkek kardeşlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne (kendileri gibi mü'min) kadınları, ne de ellerinin (altında) mâlik oldukları (cariyeleri ile perdesiz görüşmeleri) dolayısıyla bir günah vardır. (Dayı ve amca da anne ve baba hükmündedir.)[14] Bununla beraber (Ey hanımlar!) Allah'a saygılı olup emrine uygun yaşayın, çünkü Allah her şeye hakkıyla şâhittir. [bk. 24/31]

[14] Zebîdî, XI, hadis no: 1724. Mü'min kadınlar, kâfir kadınların yanında da açılıp saçılamazlar. [Râzî, XVIII, 289]

56. Şüphesiz ki Allah ve melekleri Peygamber'e salât eder (onu kutsar/övgü ve iltifatla anar)lar! Ey iman edenler! Siz de ona salât-ü selam edin (kutsayın, onun şanını yüceltmeye ve ona tam bir teslimiyete özen gösterin).[15]

[15] Yüce Allah'ın peygamberine salavâtı; ona rahmet etmesi ve onun şânını yüceltmesidir. Meleklerin salavâtı Peygamber'in şânını yüceltme ve mü'minlere bağış dilemesidir. Mü'minlerin de Hz. Peygamber'e salât ve selam getirmesidir. Selef imamlarına ve müfessirlere göre bu emir, hükmün vâcip olduğunu ifade eder. Salât ve selam Allah'ın rahmetine, Peygamber'in şefaatine ve duaların kabulüne vesiledir. İsmi anılınca

salavât getirmeyenlere, gerek Hz. Peygamber'in gerekse meleklerin bedduaları vardır. Salavât "*Allâhümme salli alâ Muhammed*" demek, selam "*es-Selâmu aleyke eyyühennebiyyü*" demektir; birçok çeşidi de vardır (Zebîdî, XI, Hadis no: 1725; Elmalılı, V, 3923).

57. Hiç şüphesiz Allah'a ve Resûlü'ne eziyet ver(mek istey)enlere, (işte) onlara Allah dünyada ve âhirette lanet etmiş ve onlara alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.

58. Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara hak etmedikleri (yapmadıkları) bir şeyden dolayı eziyet edenler, bir iftira(da bulunmuş) ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

59. Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle: (Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman, kendilerini baştan ayağa bolca örten, şeffaf olmayan) dış elbiselerini üzerlerine iyice giyinip örtsünler. Bu, onların (cariye veya hafifmeşrep değil, şerefli ve namuslu) bilinmelerine, (cinsel) taciz/sarkıntılık edilmemelerine daha elverişlidir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.[16] [bk. 24/31 ve dipnotu]

[16] İslâm öncesi (câhiliyyede) satılık köle/cariye kadınların vücutlarının çoğu çıplak bulunur, göz ve gönül doldurucu oluşuna göre fiyat biçilirdi. İslâm'ın gelişi ile bu durumun kalkmasına rağmen, toplum ahlâkını bozan çağdaşlık görünümü altında, gönüllü cariyelerin, nikâhsız/metreslerin veya zevk, macera ve teşhir düşkünü kadınların ortaya çıkıp çoğalması iffetsiz erkeklere hoş gelse de, meydana gelen gayr-i meşrûluklar ve neticeleri hakiketen çok üzücüdür.

60-61. Andolsun ki münâfıklar, kalplerinde (ahlâksızlıktan) bir hastalık bulunanlar ve şehirde kötü/yalan yanlış haber yayanlar eğer (bu hallerinden) vazgeçmezlerse, seni elbette kendilerine musallat ederiz (savaşıp şehirden çıkarmanı emrederiz). Bundan sonra da orada, sana ancak pek az bir zaman komşu kalabilirler. Lanetlik olarak nerede ele geçirilirlerse, tutulur ve öldürülürler.

62. Daha önce gelen (münâfık)lar hakkında Allah'ın kanunu bu idi. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

63. İnsanlar sana (kıyamet) saat(in)i sorarlar. De ki: "O'nun ilmi ancak Allah katındadır." Ne bilirsin, belki de o saat yakındır. [bk. 2/166-167; 16/1; 21/1; 25/27-29; 54/1]

64-65. Şüphe yok ki Allah, (kendisini veya hükümlerini tanımayıp) küfre sapanları lanetlemiş (rahmetinden kovmuş) ve onlara içinde ebedî kalacakları çılgın alevli bir ateş hazırlamıştır. Onlar artık ne bir dost ne bir yardımcı bulurlar.

66. O gün, onların yüzleri ateşte evirilip çevirilirken; "Ah! Keşke biz, Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e de itaat etseydik." diyecekler.

67. Ve diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Doğrusu biz, efendilerimize ve büyüklerimize (onların isteklerine, hevâlarına ve çağırdıklarına) uyduk, (onlar) da bizi (hak) yoldan saptırdı." [krş. 2/165-167; 25/27-29]

68. "Ey Rabbimiz! Onlara azaptan iki kat ver ve onları büyük bir lanetle rahmetinden kov."[17]

[17] Allah'ın emirlerini gereksiz gören ve insanları hidayetten uzaklaştıran önderlerle, hayatı için bir tehlike olmadığı halde onların peşinden gidenler, hesap gününde birbirine düşman olacaktır. [bk. 2/165-167; 7/38; 31/21; 34/31]

69. Ey iman edenler! (Resûl'e karşı tıpkı) Musa'yı (iftira ile) incitenler gibi olmayın. Nihayet Allah onu, dediklerinden temize çıkardı. O, Allah yanında yüzü (itibarı) olan idi.

70-71. Ey iman edenler! 'Allah'a saygılı olun/emirlerine uyun' ve doğru söz söyleyin ki (Allah) işlerinizi düzeltsin ve sizin günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse, muhakkak ki en büyük bir başarıya/kurtuluşa ermiş olur.

72. Doğrusu biz emaneti (emir ve yasakları) yerine getirme sorumluluğunu göklere, yere ve dağlara arz (ve teklif) ettik de (onlar) bunu yüklenmekten kaçındılar ve on(un getireceği sorumluluk)tan korktular da onu insan yüklendi. (Eğer bunun gereğini yapmaktan kaçınırsa) cidden o çok zalim, çok cahil (demek)tir.[18] [krş. 59/21]

[18] Eğer insan, ilâhî teklifi unutur, nefsine uyar ve aklını putlaştırarak işlerini Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda değil de kendi hevâ ve hevesine göre yaparsa, hem cahil hem de zalim olduğu bildiriliyor.

73. Böylelikle Allah, (bu emanete hainlik eden) münâfık erkeklerle, münâfık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklerle, Allah'a ortak koşan kadınlara azap edecek, mü'min erkeklerle, mü'min kadınların tevbelerini de kabul edecektir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

34. Sebe' Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 54 âyettir. Yalnız altıncı âyeti Medine döneminde inmiştir. Sûre, adını 15. âyette geçen kabile veya bölge adı olan Sebe' kelimesinden almıştır. Mekkî sûrelerin temel konularından olan tevhid, nübüvvet ve âhiret esaslarını açıklayan ve bu çerçevede bazı peygamber kıssalarına temas eden bir mahiyettedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hamd, göklerde olanlar ve yerde bulunanlar(ın tamamı) kendisinin olan Allah içindir. Âhirette de hamd, ancak O'nadır. O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.

2. Yere gireni de ondan çıkanı da; gökten ineni de, oraya çıkanı da O bilir. O, çok merhamet eden, çok bağışlayandır.

3. Küfre sapanlar/inkâr edenler: "(Kıyamet) saat(i) bize gelmez." dedi(ler). De ki: "Hayır! Görünmeyeni bilen Rabbim hakkı için o size kesinlikle gelecektir. Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük (her şey), apaçık bir Kitab'da (yazılı)dır." [bk. 7/187; 20/15]

4. Çünkü (Allah, o gün) iman edip de sâlih amel (sevaplı iş)ler işleyenleri mükâfatlandıracaktır. İşte onlar için bir mağfiret ve güzel bir rızık vardır.

5. Âyetlerimizi âciz (geçersiz, hayatın dışında) bırakmak için çalışanlara gelince, işte onlar için korkunç ve acıklı bir azap vardır.

6. Kendilerine ilim verilen (gerçek bilgin)ler, sana Rabbinden indirilen (Kur'an')ın, hakikatin ta kendisi olduğunu ve (onun) mutlak galip ve hamde layık (Allah')ın yoluna hidayet ettiğini görürler.

7. O küfre sapanlar/inkâr edenler (birbirlerine, Peygamber'i kastederek): "Size, ölüp büsbütün parçalanmış olarak dağıldığınız zaman, mutlaka yeni bir yaratılış içinde olacağınızı haber veren bir adam gösterelim mi?" dedi(ler).

8. "Acaba Allah'a karşı bir yalan mı uydurdu, yoksa kendisinde bir delilik mi var?" (dediler). Hayır! Âhirete inanmayanlar, (orada) azaptadırlar. (Çünkü onlar burada haktan) uzak bir sapıklık içindedirler.

9. Onlar gökte ve yerde önlerinde ne var, arkalarında ne var bakmadılar mı? Eğer dilersek onları yerin dibine geçiririz. Yahut gökten üzerlerine parçalar düşürürüz. Şüphesiz bunda, Allah'a yönelen her kul için elbette bir ibret vardır.

10. Andolsun ki biz, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. "Ey dağlar! (Davud'un yaptığı tesbihi) onunla beraber inleyip (yankılayıp) tekrar edin." Kuşlara da (o tesbihe öterek katılın dedik). Ona demiri de yumuşattık. [bk. 21/79; 38/18]

11. "(Bedeni örtecek) uzun ve geniş zırhlar yap, örgüsünü ölçülü yap." diye (vahyettik. "Ey Davud'la birlikte inananlar! Hepiniz) sâlih amel işleyin. Çünkü ben, yaptıklarınızı görmekteyim." diye (vahyettik).

12. Süleyman'(ın emrin)e de, sabah estiğinde bir aylık, akşam dönüşünde yine bir aylık yol alan rüzgarı verdik. Erimiş bakırı da kaynağından sel gibi akıttık. Cinlerden bir kısmı da, Rabbinin izniyle, onun önünde (emrinde) çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azaptan tattırırdık. [bk. 21/81; 38/36]

13. Ona (Süleyman'a) kalelerden, timsallerden,[1] büyük havuzlar gibi çanaklardan ve sabit kazanlardan dilediğini yaparlardı. (Allah buyurdu ki) "Ey Davud ailesi! (Allah'a) şükür için çalışın." Kullarımdan (layıkıyla) şükreden azdır.

[1] Bu "timsaller" burada put heykel olmayıp, Hz. Süleyman'ın bina ve eşyalarını süslemede kullanılan kuş, aslan gibi çeşitli figür ve motiflerdir (Nesefî (Tefsîr), III, 320; Mevdûdî, IV, 440-450).

14. Sonra onun ölümüne hükmettiğimiz zaman, (dayandığı) âsâsını yemekte olan ağaç kurdundan başkası onun ölümünü göstermedi. Bu suretle (kurdun yediği âsâ kırılıp da, uzun müddet ona dayalı duran Süleyman'ın cesedi) yere yıkılınca anlaşıldı ki, cinler gaybı bilmiş olsalardı, o zilletli azabın (o meşakkatli çalışmanın) içinde kalmazlardı.

15. Gerçekten, (Yemen'de yaşamış olan) Sebe' (halkı) için, oturdukları yerde bir ibret vardı. (Meskenleri) sağdan ve soldan iki bahçe ile çevrili idi. (Peygamberleri onlara): "Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. (İşte) güzel bir memleket ve çok bağışlayan bir Rab!" (demişti).

16. Fakat (şükürden) yüz çevirdiler; bu yüzden üzerlerine Arim selini[2] gönderdik ve onların iki bahçesini ekşi (buruk) yemişli, acı ılgınlı ve biraz da sidre ağacından (ibaret, kötü) iki bahçeye çevirdik.

[2] Arim seli, şiddetli yağmur sularının su setlerini yıkmasıyla meydana gelen sel demektir. Âyette adı geçen sidr/sidre'ye Arabistan kirazı denilir. Yaprakları gölgelik veren bir ağaçtır (İsfehânî).

17. İşte, nankörlük ettiklerinden dolayı onları bu şekilde cezalandırdık. Biz hiç, nankör olandan başkasını cezalandırır mıyız?! [krş. 17/16-17; 28/58]

18. Onlar(ın yurdu) ile, içinde bereket verdiğimiz kasabalar arasında sırt sırta (birbirine yakın) nice kasabalar var ettik. Onlarda (birinden diğerine kolayca) gidip gelmeyi takdir etmiş, (kendilerine de): "Geceleri ve gündüzleri oralarda korkusuzca gezin (dolaşın." demiştik).

19. Onlar da (isyankâr bir eda ile): "Ey Rabbimiz! (Mesafemiz yakındır), seferlerimizin arasını uzaklaştır." dediler ve kendilerine yazık ettiler. Biz de onları (masallardaki) efsanelere çevirdik ve onları tamamen parçalanmış olarak dağıttık.[3] Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.

[3] Bu, Sebelilerin Allah'a karşı isyankâr bir tavırla istekte bulunmaları yüzündendir.

20. Andolsun ki İblis, onlar(ı saptıracağı) hakkındaki tahminini gerçekleştirdi. İman edenlerden bir kısmı dışında (hepsi) ona uymuşlardır.

21. Halbuki onun, kendileri üzerinde hiçbir nüfuzu/etkinliği yoktur. Ancak âhirete inanan ile, bu konuda ondan şüphe edeni (ayırıp) bilelim diye (ona bu fırsatı verdik). Rabbin her şeyi gözetip koruyandır. [krş. 15/39-43]

22. (Resûlüm!) De ki: "Allah'tan başka (İslâm dışı) inandıklarınızı (ve Allah yerine kendisine bağlılık gösterdiklerinizi) çağırın! Onlar, ne göklerde ve ne de yerde zerre kadar bir şeye sahip olabilirler. Bunlarda onların (Allah'a) bir ortaklığı yoktur. O'nun da onlardan bir yardımcısı yoktur." [krş. 17/56; 18/51; 27/59-64]

23. O (Allahu Teâlâ)'nın huzurunda, kendisinin (layık olanlara şefaat etmeleri için) izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet kalplerinden korku giderilince (şefaat için): "Rabbiniz ne buyurdu?" derler. (Şefaat izni verilmiş olanlar da): "Hak olanı." derler. O çok yüce, çok büyüktür. [bk. 2/255; 20/109; 21/28; 53/26; 78/38]

24. Onlara de ki: "Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir?" (Bildikleri halde, sen) de ki: "Allah'tır. Bu böyle iken ya biz ya da siz (ikimizden biri) ya doğru yol üzerinde, yahut açık bir sapıklıktayız. (Düşünün.)" [krş. 10/31; 23/84-87; 31/25]

25. De ki: “Bizim işlediğimiz günahlardan siz sorumlu olmazsınız, sizin işlediklerinizden de biz sorumlu olmayız.”

26. De ki: “Rabbimiz (kıyamette) hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak (ve adalet) ile hükmedecektir. O, en âdil hüküm veren,[4] (her şeyi) hakkıyla bilendir.”

[4] Âyet-i kerîmedeki “fetih” kelimesi, aynı zamanda hüküm mânasındadır. [bk. 7/89]

27. De ki: “O’na şerîk saydıklarınızı bana gösterin. (Hiç onlarda ilâhlık özelliği var mıdır?) Hayır! Doğrusu O Allah, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

28. (Resûlüm!) Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı (bir peygamber) olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler. [krş. 4/79; 21/107; 48/8]

(Matta İncili’nde Hz. İsa kendisi hakkında, “Ben İsrâiloğulları’nın koyunlarından başkasına gönderilmedim.” demiştir. Bunun gibi bütün geçmiş peygamberler kendi kavmine gönderilmişken Hz. Muhammed (sas.) bütün insanlara/bütün âlemlere gönderilmiştir. Resûlullah’ın bu hususta ki ifadesi şöyledir: “… (Önceki) peygamberler yalnız kendi kavmine gönderildi, ben ise bütün insanlara gönderildim.”) [Buhârî]

29. (İnkârcılar:) “Eğer (sözünüzde) doğru kimseler iseniz, bu tehdit (ettiğiniz kıyamet günü) ne zaman?” derler.

30. De ki: “(O) size vaadolunan, öyle bir gündür ki ondan ne bir saat geri kalırsınız ne de öne geçebilirsiniz.”

31. Küfre sapanlar: “Biz ne bu Kur’an’a ne de ondan önceki (kitap)lara asla inanmayız!” dedi(ler). O zalimleri, Rablerinin huzurunda tutuklanmış olarak sözü (suçu) birbirlerine atıp dururlarken bir görsen! Zayıf sayılanlar, o büyüklük taslayanlara: “Siz (baskıcı ve yanıltıcı olarak başımızda) olmasaydınız, elbette biz inananlar(dan) olurduk.” derler.

(Âyet-i kerîmenin baş tarafında “zalimler” olarak anılanlar için son tarafta “büyüklük taslayanlar” ifadesi kullanılmıştır. Onların büyüklük taslamaları Allah’ın emirlerine itibar ve itaat etmedikleri içindir. Zalim olmaları da halkı kendilerine ve sistemlerine itaate zorladıkları içindir. Kelimenin “zalimler” şeklinde çoğul gelmesi ise gerek benzerlerini, gerekse onlarla aynı safta bulunarak onlara güç verenleri içine almasındandır.) [bk. 2/165-167; 23/66 - 68; 4/97; 33/66-68]

32. Yine o büyüklük taslayanlar, orada zayıf sayılanlara: “Size hidayet geldikten sonra, sizi (imandan) biz mi çevirdik? Siz zaten günahkâr kimselerdiniz.” der(ler).

33. (Halktan) zayıf sayılanlar da, büyüklük taslayanlara: “Hayır! Gece gündüz hile (yapıp bizi imandan soğutarak), bize Allah’ı inkâr etmemizi ve O’na ‘denk tutulanları’ tanımamızı (Allah’a ve emirlerine bağlanmak yerine onlara bağlanmamızı) emrediyordunuz.” derler. Azabı gördükleri zaman, pişmanlıklarını (içlerine atıp) gizlerler. Biz de o inkâr edenlerin boyunlarına (ateşten) demir halkalar takarız. Onlar ancak yapmakta olduklarıyla cezalandırılmazlar mı hiç? [bk. 2/165-167; 24/39; 25/43; 30/42]

34. Biz hangi memlekete bir uyarıcı (peygamber) göndermişsek, mutlaka oranın varlıklı şımarıkları: “Biz, sizin gönderil(ip tebliğ et)tiğiniz şeyleri inkâr edenleriz.” dediler.[5]

[5] Yüce Allah, Resûlü’nü inkârcılara karşı üzülmemesi için bilgilendirmektedir.

35. Bir de (o refah düşkünleri): “Biz, mal ve evlat bakımından daha çoğuz, biz (sizin iddia ettiğiniz gibi) azaba uğratılacak da değiliz.” dediler.

(Allah’ın elçileri geldiğinde ilk karşı çıkanlar oranın ileri gelenleri; malından veya mevkiinden dolayı şımaranları olmuştur. Çünkü rahatlarına, lüks ve zevklerine düşkün olduklarından ve ilâhî hakikatler kendi çıkarlarına ters geldiğinden, kendi hayatlarına uygun, mevcut batıl düzeni koruma mücadelesi verirler. “Burada Allah’ın değil, ancak bizim dediğimiz olur.” derler. Ama onların düzeni, örümcek ağı gibidir ki hepsi tarih içinde yok olmuşlardır.)

36. (Resûlüm!) De ki: “Şüphesiz Rabbim rızkı, dilediğine genişletir, (dilediğine) daraltır. Fakat insanların çoğu bilmezler.”

37. (Ey insanlar!) Sizi, huzurumuza yaklaştıracak olan, ne mallarınız ne de evlatlarınızdır. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler (bize yaklaşanlar)dır. İşte onlar var ya, kendilerine, yaptıklarının kat kat fazlasıyla mükâfat vardır ve onlar (cennette) yüksek makamlarda emniyet (ve huzur) içindedirler. [krş. 5/35; 10/18; 18/110]

38. Âyetlerimizi âciz (geçersiz, hayatın dışında) bırakmak için yarışırcasına çalışanlar(a gelince): İşte onlar azabın içinde olacaklardır. [krş. 22/51; 34/5]

39. De ki: “Şüphesiz Rabbim kullarından dilediğine rızkı yayar (genişletir) ve kısar da. Siz (hayır için) neyi harcarsanız, (Allah) onun yerine başka (daha iyi)sini verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.”

40. O günde (Allah), onların hepsini (mahşerde) toplayacak, sonra meleklere: “Bunlar mı size tapıyorlardı?” diyecek. [bk. 25/17]

41. (Melekler de): “Senin şânın yücedir. Bizim velîmiz (koruyucumuz) onlar değil, sensin! Fakat onlar, (bize değil) cinlere tapıyorlardı; çoğu onlara inanmışlardı.” diyecekler.

(Allah’tan uzaklaşan ve O’ndan gelen hükümleri hiçe sayıp küfre sapan insanlar, çeşitli devirlerde meleklere, cinlere (şeytanlara), elleriyle yaptıkları putlara, putlaştırdıkları insan ve hayvanlara tapmışlar ve onlara sığınmışlardır.)

42. İşte o gün (kıyamet)te, birinizin diğerine ne bir fayda ne de bir zarar vermeye gücü yeter. Zulmedenlere de: “Yalanlamakta olduğunuz ateşin azabını tadın!” deriz.

43. Onlara açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman: “Bu, atalarımızın tapmakta oldukları şeylerden sizi vazgeçirmek isteyen bir adamdan başkası değildir.” dediler. (Yine:) “Bu (Kur’an), uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir.” dediler. Kâfir olanlar, hak (Kur’an) kendilerine gelince de (yine): “Bu apaçık bir sihirden başkası değildir.” dediler.

44. Halbuki biz onlara, (Kur’an’ dan önce) ders alacakları böyle kitaplar vermedik ve kendilerine senden önce bir uyarıcı (peygamber) de göndermedik.

45. Öncekiler de, (peygamberlerini) yalanladılar. Bunlar (Mekkeli müşrikler), dünyalıkça öncekilere verdiklerimizin onda birine bile erişemediler. (Buna rağmen) peygamberlerimi yalanladılar. Ama, benim inkâr edilişim nasıl oldu (gördüler). [bk. 40/82]

46. De ki: “(Ey müşrikler!) Size sadece bir tek öğüt vereceğim: (Buradan sırf) Allah için ikişer ikişer ve(ya) teker teker kalkın, sonra (benim hakkımda) iyice düşünün. Arkadaşınızda (bende) hiçbir cinnet (eseri) yoktur. O, sizi şiddetli bir azap öncesinde uyaran (bir peygamber)den başkası değildir.”

47. De ki: “(Tebliğim için) sizden hiçbir karşılık istemiyorum, o (ücret) sizin olsun. Benim mükâfatım, ancak Allah’a aittir. O, her şeye şâhittir.” [bk. 6/90; 23/72; 38/86; 42/23]

48. De ki: “Şüphesiz Rabbim, hakkı (ortaya) koyan, gaybı (görünmeyen ve bilinmeyenleri) en iyi bilendir.”

49. De ki: “Hak (din olan İslâm ve Kur’an) geldi; zaten batıl, ne bir şey meydana getirebilir ne de eskiyi geri getirebilir.” [krş. 17/81]

50. De ki: “Eğer ben (haktan) saparsam, ancak kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer doğru yolu bulmuşsam, Rabbimin bana vahyettiği (Kur’an ve hikmet) sayesindedir. Doğrusu O, hakkıyla işitendir, bize çok yakındır.”

51. (Resûlüm! O gün) korkup telaşa kapıldıkları zaman bir görsen! Artık hiçbir kaçış yoktur. (Azaba) yakın bir yerde yakalanmışlardır.

52. (O zaman:) “Ona (Peygamber’e ve Kur’an’a) inandık.” derler. Âma (âhiret gibi) uzak bir yerden (imana/tevbeye) el uzatmak onlar için nerede?! (Artık her şey bitmiştir. Orası tevbe ve iman yeri değildir.) [bk. 32/12]

53. Halbuki daha önce onu inkâr etmişlerdi. (Dönmesi) uzak bir yerden gayba (görülmeyen âhirete laf) atıp tutuyorlardı.

54. Artık kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına set çekilmiştir; tıpkı bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi. Çünkü onlar (kıyamet ve azap hakkında) endişe veren bir şüphe içinde idiler.[6] [bk. 35/37; 39/57-58; 70/11-14]

[6] İnkâr edenlerin o gün âhirette arzu ettikleri şey, o günkü imanlarının faydasını görmek, böylece ateşten kurtulmak, cennete kavuşmak veya tekrar dünyaya gönderilip iyi davranışta bulunmak gibi boş temennilerdi (Beydâvî).

35. Fâtır Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 45 âyettir. 29 ve 32. âyetler Medine’de inmiştir. Fâtır, “yoktan var eden” demektir. Sûre adını ilk âyette geçen aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Gökleri ve yeri yoktan yaratan; melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah’a hamdolsun. (O) yaratmada, dilediğini (dilediği miktarda) artırır. (Herkesi ayrı bir kalıp, şekil, güzellik ve özellikte yaratır.) Hiç şüphesiz Allah, her şeye kâdirdir.

2. Allah insanlara rahmetinden her neyi açar (gönderir)se, onu tutup önleyecek yoktur. Her neyi de tutup kısarsa ondan sonra onu salıverecek de yoktur. O, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

3. Ey insanlar! Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Size gökten ve yerden rızık veren Allah’tan başka bir yaratıcı var mı? O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl (olup da imandan) çevriliyor (başka varlıklara tapıyor)sunuz?

4. (Resûlüm!) Eğer seni yalanlıyorlarsa (buna üzülme), bilesin ki senden önceki peygamberler de yalanlandı. (Sonunda, bütün) işler ancak Allah’a döndürülür.

5. Ey insanlar! Allah'ın verdiği söz (vaadi) gerçektir. O halde dünya hayatı sizi aldatmasın (ibadet ve taatten alıkoymasın). Çok aldatıcı (şeytan), sizi Allah'(ın affına güvendirmek)le aldatmasın. [krş. 31/33; 57/14; 82/6]

6. Şüphesiz şeytan size (apaçık) bir düşmandır. Siz de onu düşman sayın. O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateş ehlinden olmaları için çağırır.

7. İnkâr edenler için (gerçekten) pek şiddetli bir azap vardır. İman edip sâlih (sevaplı) amel işleyenlere gelince, onlar için de mağfiret (bağışlanma) ve büyük bir mükâfat vardır.

8. Hiç kötü işi kendisine süslü gösterilip de onu hoş gören kimse (iyi/sevaplı iş yapan, kötülüğü sevmeyen kimseye benzer) mi? Allah dilediğini (amelinin gereği olarak) sapıklık içinde bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. O halde, onlar(ın sapıklığın)a karşı üzülüp de kendini mahvetme! Çünkü Allah, onların yaptıkları şeyleri hakkıyla bilendir. [krş. 47/14]

9. Rüzgarları gönderen Allah'tır. (Onlar, yağmur yüklü) bir bulutu kaldırıp yürütür. Derken biz onu, (toprağı) ölü bir bölgeye sevk ederiz. Onunla yeri ölümünden sonra (bitkiyle) canlandırırız. İşte (öldükten sonra) dirilip kalkma da (tıpkı) böyledir.

10. Kim şan ve şeref istiyorsa, (Allah'tan istesin ve bilsin ki) bütün yücelik Allah'ındır. O'na ancak (tevhidi bildiren) güzel kelimeler yükselir; sâlih amel de onu yükseltir.[1] Kötülükleri planlayıp kuranlara gelince: Onlar için şiddetli bir azap vardır. Onların tuzağı (ve planı) mahvolacak (boşa çıkacak)tır. [krş. 4/139 ve açıklaması; 10/65; 63/8]

(Sahih iman, sâlih ameli gerekli kılar. Çünkü riyâsız, şirksiz iman, hevâ ve hevesten kurtulup Allah'a teslimiyeti yani emirlere tam itaati gerektirir. Kişinin amelinin sahih ve sâlih olmasını istemesi de imanın sahih olmasını isteme bilincindendir. Kötülükleri planlama ve yapma ise sahih iman ve sâlih amel ile bağdaşmaz.) [bk. 1/4; 12/106]

[1] Yahut, Ancak güzel söz Allah'a çıkar ve sâlih amel de Allah'a yükseltir" (Elmalılı, V, 3579-3590; Mehmed Vehbi, XI, 4561).

11. Allah sizi (ilkin çeşitli cins) topraktan, sonra bir meniden yarattı, sonra da sizi çift çift yaptı. O'nun ilmi olmaksızın hiçbir dişi gebe kalmaz, doğurmaz da. Ömrü uzun olana uzun ömür verilmesi de, ömründen kısaltılması da mutlaka bir kitapta (yazılmış ve anne rahminde tespit edilmiş)tir.[2] Şüphe yok ki (bu sayılanlar) Allah'a göre kolaydır. [krş. 6/59; 21/30]

[2] Peygamberimiz (sas.), "Ömrün artması, sâlih zürriyet iledir. O sâlih zürriyet kendisinden sonra dua eder ve onun duasını Allahu Teâlâ kişiye kabrinde ulaştırır (sanki yaşıyor da iyi amel yapıyor gibi olur). İşte ömrün artması budur." buyurmuştur (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 142).

12. İki deniz(in suyu) bir (aynı) olmaz: Bu tatlıdır, susuzluğu keser, içimi boğazdan kolay geçer; bu da tuzludur, acıdır (boğazı yakar). Bununla beraber her ikisinden de taze et (balık) yersiniz, (inci, mercan gibi) takındığınız bir ziynet çıkarırsınız. (Allah'ın) lütfundan (rızkınızı) aramanız için gemilerin orada (denizi) yara yara gittiğini görürsün. Umulur ki artık şükredersiniz. [krş. 16/14; 25/53; 55/19-22]

13. (Allah) geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar (gece ve gündüzü uzatır, kısaltır). Güneşi ve ayı (emrinin altında) istifadeye sunmuştur. Her biri muayyen bir müddet için (kendi yörüngesinde) akıp gider. İşte (bunların hepsini yapan) Rabbiniz Allah'tır. Mülk/hükümranlık ancak O'nundur. O'ndan başka yalvardıklarınız/tapındıklarınız bir hurma çekirdeğinin zarına bile sahip değillerdir.

14. Eğer onları, (yardımınıza) çağırsanız, çağrınızı işitmezler; (bir hayvan cinsinden olup da) işitseler bile, size cevap veremezler. Kıyamet gününde ise, sizin (kendilerini yüceltip Allah'a) ortak koştuğunuzu inkâr ederler. (Bunları) sana, her şeyden haberi olan (Allah) gibi, (hiç kimse) haber veremez.

15. Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise zengindir (hiçbir şeye ve hiçbir kimseye ihtiyacı yoktur) ve övülmeye layık olan ancak O'dur. [krş. 92/8-10]

16-17. Eğer O dilerse sizi giderir (yerinize) yeni bir halk getirir. Bu da Allah'a (göre) güç değildir.

18. Hiçbir günahkâr, başkasının (işlediği veya günahına sebep olmadığı) günahını yüklenip çekmez. Eğer (günah) yükü ağır olan kimse, (başkasını) onu taşımaya çağırsa, en yakını dahi olsa kendisine ondan herhangi bir şey yüklemek mümkün olmaz. Sen ancak görmediği halde Rablerine 'yürekten saygı duyan, O'ndan korkanları' ve namazı gereği üzere kılanları uyar(ıp korkut)abilirsin. Kim (günahlardan) temizlenirse, sırf kendisi için temizlenmiş olur. Dönüş ancak Allah'adır. [krş. 6/164]

("Rablerini görmedikleri halde O'na saygı duyup O'ndan korkanlar" ifadesi, "insanlardan uzak kendi başına iken de Allah'a saygı duyar ve O'nun azabından korkarlar" mânasını içermektedir.)

19-20-21. Ne kör ile gören, ne karanlıklar ile aydınlık, ne de gölge ile sıcak bir olur.

(Bunlar, mü'min ile kâfir, hak ile batıl, cennetle cehennem gibi birbirine zıt şeylerdir.)

22. Dirilerle ölüler de bir değildir. Şüphesiz ki Allah dilediğine işittirir. (Yoksa) sen, kabirlerde (imiş gibi) olanlara işittirecek değilsin![3]

[3] Onlar rûhen/mânen ölüdürler. Yahut kulakları duysa bile yine İslâm'ın hakikatlerine karşı, duyup da anlamayan diğer yaratıklar gibi olurlar. [bk. 7/79; 11/24]

23. Sen sadece bir uyarıcısın.

24. Şüphesiz ki seni, (rahmetimiz için) müjdeci ve (azabımız için) bir uyarıcı olarak hak (Kur'an) ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki (onların) içinden bir korkutan uyarıcı (peygamber) gelip geçmiş olmasın. [bk. 4/164; 40/78]

25. (Resûlüm! Bunlar) seni yalanlıyorlarsa (üzülme. Çünkü) onlardan öncekiler de (peygamberlerini) yalanlamışlardı. Halbuki onların peygamberleri kendilerine, açık açık deliller, (hikmetli) sahifeler ve aydınlatıcı kitaplar da getirmişlerdi.

26. Sonra ben, o inkâr edenleri tutup yakala(yarak cezaya çarptır)dım. Benim inkâr edilişim nasıl oldu (gördüler)!

27. Allah'ın gökten bir su indirdiğini görmedin mi? İşte biz o (indirdiğimiz su) ile renkleri çeşit çeşit meyveler çıkardık. Dağlardan da beyaz beyaz, kırmızı kırmızı, renkleri çeşitli ve simsiyah yollar (içinde maden bulunan tabakalar yarattık).

28. İnsanlardan, yerdeki canlılardan, davar (ve sığır gibi)lerden de yine böyle türlü renklerde olanlar vardır. Kulları içinde, Allah'tan ancak âlimler/bilginler korkar. Şüphesiz Allah mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır. [krş. 39/9]

(Bu âyet-i kerîmede, Allah'tan ancak âlimlerin korktuğu bildirilerek onlar taltif edilmekle beraber onların sorumluluklarının büyük olduğuna da işaret edilmektedir. Çünkü Allah'ın yüceliğini gereği gibi bilip O'na saygı gösteren ve emirlerine uygun yaşayanlar gerçek âlimlerdir. Onlar, mü'minleri kıbleye yönelttiği gibi, ifade ettiği anlamıyla da tevhide yöneltirler. Bunu Allah'ın emirlerine müdahele eden, kısıtlayanların çizgisinde değil resûllerin gönderilme gayesi olan tevhid mücadelesini rehber edinerek yaparlar (16/36; 39/15-18). Diğer yönüyle de Allah'a saygı duymayan, emrine uygun yaşamayanlar, O'nun yüceliğini bilmeyenlerdir. O'nun hükmüne bağlı olanın yeri ise cennettir (bk. 79/40-41). İlim edinmeye gelince: İnsanın aklını, düşüncesini aydınlatan fen ilimleridir; gönlünü aydınlatan ise din ilimleridir. Sadece fen ilimleriyle beslenen insan hile, şüphe ve çıkarcılığa yönelir, menfaatperest olur (28/79). Sadece din ilimleriyle eksik kalınır, her ikisiyle birlikte insan yücelir ve mutluluğa ulaşır.)

29. Muhakkak ki Allah'ın kitabını okuy(up yolundan gid)enler, namazı dosdoğru kılanlar ve kendilerine rızık olmak üzere verdiğimiz şeylerden gizli

ve açık olarak (Allah için) sarf edenler, asla durgunluğa (ve zarara) uğramayacak bir ticaret (bir kazanç) umabilirler.

30. Çünkü (Allah), onların mükâfatlarını eksiksiz öder ve lütfundan onlara fazla fazla verir. Çünkü O, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını bol bol verendir.

31. (Resûlüm! İndirdiğimiz) Kitab'da sana önceki (ilâhî kitapların asılları)nı tasdik edici olarak vahyettiklerimiz, gerçeğin ta kendisidir. Şüphesiz ki Allah, kullarından hakkıyla haberi olan, (her şeyi) görendir.

32. Sonra o Kitab'ı (Kur'an'ı) kullarımızdan seçtiklerimize[4] miras bıraktık. Onlardan kimi, (onu okumayı ve ona uymayı terk ederek) kendisine zulmeden/yazık edendir. Onlardan kimi, ortada kalan,[5] kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda (ve Kur'an'a sahip çıkıp ona uygun yaşamada ve bu yarışmada) öne geçendir ki, işte bu da en büyük lütuftur. [krş. 56/10-12]

[4] Hz. Muhammed'in ümmetine veya bu ümmetin âlimlerine (Beydâvî).

[5] Hasan-ı Basrî, âyet-i kerîmedeki "kendine zulmeden/yazık eden"i münâfık, diğer bir rivâyette fâsık diye tefsir etmiştir. "İnsanın münâfıklıktan kurtulabilmesi için sözü ile işi ve bilgisi arasında çelişki olmaması lazımdır." demiştir. "Ortada kalan (muktesıd) kelimesini de "kâh sevap, kâh günah işleyen" diye açıkladığı rivayet edilmiştir. [bk. Kurtubî (Tefsir), XIV, 346; Taberî, XVIII, 32; Zuhaylî, s. 439; İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 147; Sâbûnî (Safve), II, 577-578]

33. (Mükâfatları) Adn cennetleridir. Oraya girerler ve içinde (nice) altın bileziklerle ve inciyle süslenirler. Orada elbiseleri de ipektir.

34. Derler ki: "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayıcı, şükrün karşılığını bol bol verendir."

35. "O, bizi lütfundan (ebedî) kalınacak yurda koyup yerleştirdi. Orada bize hiçbir yorgunluk dokunmayacak, artık orada bize hiçbir bıkkınlık da gelmeyecektir."

36. Küfre sapanlara gelince: Onlar için cehennem ateşi vardır. Onlara (ölümle) hükmedilmez ki ölsünler. (Cehennemin) azabı da üzerlerinden hafifletilmez. İşte biz küfürde (ve nankörlükte) ısrar eden herkesi böyle cezalandırırız. [krş. 43/77]

37. Onlar orada şöyle bağrışırlar: "Ey Rabbimiz! Bizi çıkar ki (evvelce) yapmış olduklarımızı değil, sâlih amel işleyelim." (Bu istediklerine karşı onlara denilir ki:) "Size orada, iyice düşünecek kimselerin düşüneceği ve öğüt alacağı kadar bir ömür vermedik mi? Halbuki size uyarıcı (olarak peygamber) de gelmişti. Öyle ise tadın (bu azabı)! Artık zalimler için hiçbir yardımcı yoktur."

38. Şüphesiz ki Allah, göklerin ve yerin gaybını (bütün sırlarını) bilendir. Muhakkak O, gönüllerin özünü de hakkıyla bilendir.

39. Sizi yeryüzünde halifeler yapan (ve size hâkimiyet veren) O'dur. Artık kim inkâr ederse, inkârı kendi zararınadır. Kâfirlerin küfrü, Rablerinin kendilerine olan gazabından başka (bir şey) artırmaz. Kâfirlerin küfrü, yine kendilerine bir hüsran (ve felaket)ten başkasını da artırmaz.

40. (Resûlüm!) De ki: "Allah'tan başka yalvardıklarınız, ortak (koştuk)larınızı gördünüz mü? Bana gösterin, onlar yeryüzünde neyi yarattılar? Yoksa onların göklerde (Allah ile) bir ortaklığı mı var? Yoksa kendilerine bir kitap verdik de onlar (yaptıklarının doğruluğu için) ondan açık bir delil üzerinde midirler?" Hayır! O zalimler birbirlerini aldatmaktan başka bir vaadde bulunmazlar.

41. Şüphesiz ki Allah, gökleri ve yeri, (düzenleri bozulup) yok olurlar diye (kudret kanunlarıyla) tutmaktadır. Eğer onlar (bozulup) yok olurlarsa, ondan sonra bunları hiç kimse (yerinde) tutamaz. Gerçekten O, cezada aceleci değildir, çok bağışlayıcıdır. [bk. 22/65; 30/25]

42. Onlar (Kureyşliler), kendilerine bir uyarıcı (peygamber) gelirse, kesinlikle (diğer) ümmetlerin (her) birinden daha fazla doğru yolda olacaklarına dair, yeminlerinin en kuvvetlisiyle Allah'a yemin ettiler. Fakat onlara bir uyarıcı (ve azap ile korkutucu peygamber) gelince, bu, onların (Hak'tan) nefret etmelerinden başka bir şey artırmadı. [bk. 6/156-157; 37/ 168-169]

43. (Bu da onların yine putlarına bağlı kalıp) yeryüzünde büyüklük taslamaları, (Kur'an'ı ve İslâm'ı önlemek için) çirkin bir tuzak kurmaları (ve dalavere çevirmeleri) yüzündendir. Halbuki çirkin tuzak, sahibinden başkasına dolanmaz. Onlar, evvelkilerin (başlarına gelen azap) kanunundan başka bir şey mi bekliyorlar? Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın! Allah'ın kanununda asla bir sapma/değişme de bulamazsın. [krş. 17/77; 48/23]

44. Onlar, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmeleri için yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı? Halbuki onlar, kendilerinden daha kuvvetli idiler. Göklerde ve yerde (olan) hiçbir şey, Allah'ı aciz bırakamaz. Şüphesiz ki O, hakkıyla bilendir, (her şeye) gücü yetendir.

45. Eğer Allah, insanları kazandıkları (günahlar) yüzünden (hemen) cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat (Allah), onları belirlenmiş bir vakte kadar geciktirir. Vakitleri gelince de Allah muhakkak ki kullarını görücü (gereğini yapıcı)dır. [krş. 16/61; 18/58; 86/11-17]

36. Yâsîn Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Adını ilk âyetinden almıştır. 83 âyettir. Yalnız 45. âyeti Medine döneminde inmiştir.

[1] Hadîs-i şerîfte bu sûrenin, Kur'ân-ı Kerîm'in kalbi olduğu bildirilmiştir. Yâsîn'in gerçek anlamını Allah bilir. Bazı bilginlere göre, "Ey insan!" Bazı bilginlere göre de, "Yâ seyyid" anlamındadır (Münâvî, II, 513). Hadîs-i şerîfte buyurulmuştur ki: "Bir kimse Allah'ın rızasını ve âhiret yurdunu dileyerek Yâsîn sûresini okursa, mağfiret olunur. Onu ölülerinize okuyunuz."

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Yâ, Sîn.

2. Hikmet dolu Kur'an'a yemin ederim ki,

3. (Resûlüm!) Hiç şüphesiz sen, gönderilmiş (peygamber)lerdensin.

4. Dosdoğru bir yol üzerindesin.

5-6. (Bu Kur'an,) yegâne galip/yüce ve merhametli olan (Allah tarafın)dan, babaları (tevhid ile) uyarılmayan,[2] bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalan bir kavmi uyarman içindir.

[2] Bu uyarılmama, aslında asırlarca peygambere ulaşamama bakımından olduğu gibi, tevhid tebliğinin yasak edilmesiyle de olabilir. Çünkü Arap müşrikleri tevhide karşı çıkıyorlar, Kelime-i tevhîdi söyleyenlere, müşrik/putçu düzene karşı olduğunu söylüyorlar, Allah ve Resûlü'ne bağlılığını bildirenlere işkence ediyorlardı.

7. Andolsun ki onların (inkârlarından dolayı) çoğunun üzerine (azap hakkındaki) o söz gerçekleşti. Artık onlar iman etmezler.

8. Biz, onların (şirk ve küfürde direnmelerinden dolayı) boyunlarına öyle bukağılar/demir halkalar geçirdik ki bunlar çenelerine kadar (dayanmış)tır; onun için başları (ve burunları) dikleşmiştir.

9. Onların hem önlerine bir set hem arkalarına bir set çektik, hem de onları kuşatıp sardık. Artık onlar (hakikati) göremezler.

10. Onları (azaba karşı) uyarsan da, uyarmasan da birdir; iman etmezler.

11. Sen ancak, zikre (Kur'an'a) uyan ve görmediği (halde) Rahmân (olan Allah)'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte sen, onu mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele!

12. Hiç şüphesiz ölüleri biz; (sadece) biz diriltiriz! Önden gönderdikleri şeyleri ve (bıraktıkları iyi veya kötü bütün) eserleri yazarız. (Zaten biz) her şeyi apaçık bir kütük (ve tutanak olan Levh-i Mahfûz')da say(ıp zaptet)mişizdir.

13. Onlara, bir zamanlar elçilerin geldiği o şehir[3] halkını misal getir:

[3] Bu şehrin Antakya, elçilerin Hz. İsa'nın havârileri, muhatapların Roma imparatorluğunun hâkimiyeti altındakiler olduğu söylenmiştir.

14. O zaman, kendilerine iki elçi gönderdik de onları yalanladılar. Biz de bir üçüncü (elçi) ile (o elçileri) destekledik. (Onlar) da dediler ki: "Gerçekten biz, size gönderilmiş elçileriz."

15. (O şehirliler:) "Siz de bizim gibi bir beşerden başkası değilsiniz. Hem Rahmân hiçbir şey indirmemiştir. Siz, sadece yalan söylüyorsunuz." dediler.

16-17. (Elçiler) dediler ki: "Rabbimiz biliyor ki hakikaten biz, size gönderilmiş elçileriz. Üzerimizdeki (vazife), açıkça tebliğden başkası değildir."

18. (O şehirliler:) "Doğrusu biz, sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık (kıtlık geldi). Eğer (bu davetten) vazgeçmezseniz, mutlaka sizi taşlayarak öldürürüz (recmederiz) ve (böylelikle) bizden size acıklı bir azap dokunur." dediler.

19. (Onlar da:) "Uğursuzluğunuz kendi beraberinizde(ki küfürden)dir. Size öğüt verilince mi (uğursuzluğa uğruyorsunuz)? Hayır! Siz (isyanda) haddi aşan bir kavimsiniz." dediler.

20-21-22-23-24-25. O şehrin öbür ucundan (bunların geldiğini duyan imanlı) bir adam[4] koşarak geldi ve dedi ki: "Ey kavmim! Gönderilmiş (bu elçi)lere uyun. Sizden hiçbir ücret istemeyen (bu) kimselere uyun. Onlar doğru yola erişmişlerdir. Ben, niçin beni yaratana kulluk etmeyeyim? Oysa ancak O'na döndürüleceksiniz. Ben, O'ndan başka ilâhlar edinir miyim? Eğer çok esirgeyen (Allah) bana bir zarar vermek dilerse, onların (o putların) şefaati bana hiçbir fayda vermez ve beni kurtaramazlar. Şüphesiz (böyle yaparsam o zaman) ben, apaçık bir şaşkınlık ve ziyan içinde olurum.[5] (Ey elçiler!) Ben sizin Rabbinize iman ettim, beni duyun (ve şâhit olun)."[6]

[4] Habîbü'n-Neccâr olduğu rivayet edilir.

[5] Bu tavsiye üzerine kavmi, "Vay, sen de mi onların dinindensin?" diyerek karşı çıktılar.

[6] İbni Cerîr et-Taberî, konuşmada "Ey elçiler!" diye elçilere hitap etmenin mâna bakımından daha açık olduğunu söylemiştir (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 159).

26-27. (Şehirliler tarafından taşlanılan o kimseye ölümü sırasında:) "Gir cennete." denildi. (O da:) "Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığı(nı) ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi (bu durumda elbette iman ederlerdi)!" dedi.[7]

[7] Öyle ölenler vardır ki yakınları ağlayıp üzülürken o kendisine ikram edilen nimetlerle sevinir.

28. O(nun şehit edilmesi)nden sonra, kavminin üzerine (helaki için) gökten bir ordu indirmedik, indirecek de değildik.

29. (Onların helaki Cebrail'e ait) bir çığlıktan başkası olmadı, hemen sönü(p gidi)verdiler.

30. Ne yazık şu kullara! Kendilerine bir peygamber gelmeye görsün, onunla mutlaka alay ederlerdi.

31. Görmediler mi, onlardan önce nice nesilleri helak ettik. Artık bunlar bir daha kendilerine dönmezler?

32. (Onların) hepsi de, toplanıp huzurumuza getirileceklerdir.

33. Ölü toprak, onlar için bir ibret (kudretimize bir delil)dir. Biz onu dirilttik, ondan taneler çıkardık; işte ondan yemektedirler.

34-35. Orada hurmalıklardan ve üzüm bağlarından nice bahçeler var ettik; (onların) içlerinden de pınarlar fışkırttık. Bunları, mahsulden ve ellerinin yaptıklarından yesinler diye yaptık. Hâlâ şükretmezler mi? [bk. 16/11; 23/19]

36. Yerin bitirdiği her şeyden, (insanların) kendilerinden ve daha bilemeyecekleri nice şeylerden çift çift yaratan (Allah')ın şânı pek yücedir.

37. Gece de onlar için bir ibret (ve kudretimize bir delil)dir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çıkarırız. Bir de (bakarsın ki) onlar karanlığa girmişlerdir.

38. Güneş de (bir delildir ki) kendi karargâhında (mihveri etrafında muntazam olarak) cereyan etmekte (dönerek gitmekte)dir. Bu mutlak galip, hakkıyla bilen (Allah')ın takdiridir. [bk. 7/54; 13/2]

39. Aya gelince; biz ona (dünyanın etrafında günlük devri ve seyri için) birtakım menziller[8] tayin ettik ki (her aylık devrinin) sonunda o, (kurumuş) eski hurma salkımının eğri çöpüne döner (son ve ilk hilâl şeklini alır).

[8] Menziller, ayın dünyanın etrafında kendi yörüngesinde, bir ay içinde dönerken katettiği 28 uğrak yeridir. Yine ay, dünya ile birlikte güneşin etrafında dönerken, her biri yıldızlar topluluğundan oluşan 12 burç (25/61) kat etmektedir. Bu 10/5; 15/16; 36/38-40. âyetler astronomi ilminin anahtarını teşkil etmektedir. [bk. 55/17 ve dipnotu]

40. Ne güneş aya erişir (geceyi önler) ne de gece gündüzü geçer (zamansız gelir). (Güneş, ay, dünya ve yıldızların) hepsi de bir felekte (bir yörüngede) yüzmektedirler.

41. Onların (doğup çoğalarak) nesillerini de (Nuh'a ait) o dopdolu gemide taşımamız, onlar için bir ibret (delil)dir.

42. Yine onlar için bunun gibi binecekleri (nice) şeyler yarattık.

43. Eğer dilesek, onları (denizde batırıp) boğarız. Bu takdirde kendilerinin feryadını duyacak (kurtarıcı) bulunmaz, (onlar) kurtarılmazlar da.

44. Tarafımızdan bir rahmet ve bir zamana kadar yaşatma olmadıkça (hayatta kalamazlar).

45. Onlara: “Önünüzdeki (dünya)[9] ve arkanızdaki (âhiret azabı)ndan sakının, belki acın(ıp esirgen)irsiniz.” denildiği zaman (yüz çevirirler).

[9] Celâleyn.

46. Kendilerine Rablerinin âyetlerinden herhangi bir âyet (ve mucize) gelmeye görsün, mutlaka ondan yüz çevirmişlerdi.

47. Onlara: “Allah’ın size rızık olarak verdiği şeylerden (Allah rızası için fakirlere) harcayın.” denildiği zaman küfre sapanlar, inananlara: “Allah’ın dilediği takdirde yedireceği kimseye biz mi yedirecekmişiz? Siz ancak apaçık bir sapıklık üzeresiniz.” dediler.

48. “(Haydi!) eğer doğru (söyleyen)lerden iseniz bu tehdit (ettiğiniz gün) ne zaman?” derler.

49. Onlar ancak, çekişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek korkunç sesi (ilk Sûr’a üfürülüşü)[10] beklerler.

[10] İbni Kesir (Sâbûni), III, 165.

50. (O zaman) artık bir vasiyette bulunamazlar, ailelerine de dönemezler.

51. (Nihayet dirilmek için ikinci defa) Sûr’a üfürülmüştür. Bir de (bakarsın ki) onlar, kabirlerden (kalkarak) Rablerine koşup giderler.

52. Derler ki: “Vay başımıza gelene! Uyuduğumuz yerden bizi kim uyandırıp kaldırdı? (Demek ki) bu, Rahmân’ın vaadettiği şeydir. (Meğer) gönderilen (peygamber)ler doğru söylemiş!” [bk. 2/166-167; 7/53]

53. (İsrafil tarafından Sûr’a üfürülüş) yalnız korkunç bir sesten başka bir şey değildir. Bunun üzerine onların hepsi (derhal) huzurumuza getirilirler.

54. Artık o gün (âhirette), kimse, hiçbir şekilde haksızlığa uğratılmaz. Siz de ancak yapmış olduklarınızın karşılığını alırsınız.

55. Doğrusu cennet ehli o gün, güzel bir meşguliyet (nimet ve saadet) içinde zevklenmektedirler.

56. Onlar ve eşleri, gölgelerde koltuklara (kurulup) yaslanmışlardır.

57. Onlar için, orada taze meyve(ler) ve istedikleri her şey vardır.

58. Çok merhametli olan Rabbin katından (onlara) söylenen söz “selâm”dır. [krş. 10/10; 33/44]

59-60-61. Ey günahkârlar! Bugün (bir tarafa) ayrılın! Ey Âdemoğulları! Ben size: “Şeytana kulluk etmeyin/tapmayın, çünkü o, sizin apaçık düşmanınızdır. Bana kulluk edin, işte doğru yol budur.” diye bildir(ip emret)medim mi?

(Çünkü şeytan, Allah’a teslim olmayan veya olamayan insanları tıpkı kendisi gibi Allah’a isyan ettirir (2/34). Haramları hoş gösterir (7/16-17). Allah’a değil kendisine itaate (tapmaya) çağırır. Kendisine uyanlardan/tapanlardan kimi şeytanlaşır ve tâğûtlaşır, kimi kâfir ve münâfık, kimi de günahkâr olur. Çünkü insan Allah’ın emirlerini arkaya attığı zaman ya şeytana ya da hevâsına (arzu ve isteklerine) tapmış olur (25/43; 45/23). O’nun emirlerini “tarihseldir, yöreseldir vs.” diyerek değersiz ve geçersiz sayarsa küfre batmış olur. Şeytan, Allah’ın uyarısının (6/116) aksine olarak “çoğunluğa uymalı” diye sapmış insanların yolunu doğru gösterir, haramları alkışlattırır. Şeytan ve ona tapanların biricik düşmanı ise Allah’ın emirlerine teslim olanlardır. Öncelikli mücadelesi de yine onlarladır. (bk. 2/168-169 ve açıklaması). İşte yüce Allah, insanları böylece uyarmaktadır.)

62-63-64. Andolsun ki o (şeytan), sizden birçok nesli saptırmıştı. (Siz bunu) hiç düşünmüyor muydunuz? “İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir. Küfre/inkâra, saptığınızdan dolayı bugün girin oraya!”(denilecek). [bk. 2/168-169; 7/10-18]

65. O gün onların ağızlarını (kapatır) mühürleriz; yaptıkları şeyleri elleri bize söyler, ayakları da şâhitlik eder. [bk. 24/24; 41/20-22]

66. Eğer dilesek, (inkârcıların) gözlerini silip yok ederdik de yolda koşuşup dökülürlerdi; artık (yolu) nasıl[11] göreceklerdi? (Fakat inkârcılara mühlet verilmektedir.)

[11] Celâleyn.

67. Yine dilesek, onların yüzlerini (isyankâr) oldukları yerde çirkin bir şekle çevirip (öylece) dondururduk da artık ne ileri geçip gidebilir ne de geri dönüp gelebilirlerdi.

68. Kime uzun ömür veriyorsak, onun yaratılışını baş aşağı ediyor (ihtiyarlığa getiriyor, gücünü azaltıyor)uz. (Buna da) hâlâ akıl erdiremiyorlar mı?

69. Biz O’na (Peygamber’e) şiir öğretmedik. (Bu) ona yakışmaz da. O(nun getirdiği) bir öğüt ve apaçık bir Kur’an’dan başkası değildir.

70. (Bu da kalbi ve ruhu) diri olan kimseler uyarılsın ve kâfirlere/inkâr edenlere (Allah’ın azap) sözü hak (gerçekleşmiş) olsun diyedir.

71. Bizim, kudretimizle meydana getirdiklerimiz arasından onlar için (deve, sığır, koyun cinsi) hayvanlar yarattığımızı hâlâ görmediler mi? Şimdi (böylece) kendileri de onlara sahip bulunmaktadırlar.

72. Onları, kendilerine boyun eğdirip emirlerine verdik. Onlardan bir kısmını binek edinirler, bir kısmını da yiyorlar.

73. Kendileri için onlarda daha nice faydalar ve içecek(leri süt)ler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?

74. (Bunca nimetlere rağmen) onlar, kendilerine yardım edilir ümidiyle Allah'tan başka (çeşitli) ilâhlar edindiler.

(Böylece Allah'ı bırakıp onlara tapınıp sığındılar, onlarla övünüp yücelik tasladılar.)

75. Oysa (o putların), onlara yardıma gücü yetmez. (Aksine) kendileri, onların (bakımı ve korunması için) hazır askerleri durumundadır.[12]

[12] İslâm öncesi Kâbe'de, müşrik Araplar'dan her kabilenin bir putu vardı. İslâm'ın hâkim olmasıyla bu putlar yıkıldı. Fakat asırlar sonra, müslüman oldukları halde, birçoklarının kalplerinde, Allah yerine sevip bağlandıkları çağdaş putlar yer aldı. [bk. 2/165]

76. (Resûlüm!) Onların sözü seni üzmesin. Şüphesiz biz onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da biliriz.

77. İnsan, bizim kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmedi mi ki şimdi o (küçük aklıyla bize) apaçık hasım kesildi. [krş. 16/4]

78. (O,) kendi yaratılışını unutarak bize misal getir(meye kalkış)tı: "Şu kemikleri, hem de çürümüşken, kim diriltecek?" dedi. [krş. 17/49-52; 79/10-12]

79. (Resûlüm!) De ki: "Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilendir."

(Buna imanımız kesin olmakla beraber bunun misalini tabiatta da açıkça görmekteyiz ki toprağa giren tane başak, tohum ağaç olma, rahme düşen sperm de insan olma yolundadır. İşte böylece toprağın altındaki çürümüş gözüken insan da ebedî âlemde, ilk yaratan tarafından, tekrar var edilecektir.)

80. Size yeşil ağaçtan ateş çıkaran O'dur. Şimdi siz ondan (çakıp) ateş yakıyorsunuz (düşünebiliyor musunuz)?

(Çöl Arapları'nca bilinen Merh ve Afar denilen iki ağaç vardır ki yemyeşil suları akarken bunlardan Merh'i Afar'a çakmak taşı gibi sürtünce ateş çıkarır. Yine kuru topraktan yeşil ağacı, yeşil ağaçtan da yanınca kızıl ateşi çıkaran O'dur. Böylece yüce Allah yaktığımız ateşin oksijenden, oksijeninin de yeşil

ağaçtan olduğunu altıncı asırdan haber vermiştir. Aynı zamanda bu yeşil ağaçtan ve bitkilerden aldığımız oksijenle, besinlerden aldığımız karbonun vücudumuzda yanmasıyla da enerji sağlamaktayız.)

81. Gökleri ve yeri yaratan (Allah), onlar gibisini yaratmaya (âhirette diriltmeye) kâdir değil midir? Elbette (kâdirdir). O (her şeyi) yaratan ve bilendir. [krş. 17/99; 40/57]

82. Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu sadece "ol" demektir. O da hemen oluverir. [krş. 16/40; 54/50]

83. O halde, her şeyin mülkü ve hükümranlığı kendi (kudret) elinde bulunan (Allah')ın şânı çok yücedir. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.

(Selim akıl sahipleri bunu düşünür ve dünyada Rabbinin emrine göre yaşar.)

37. Sâffât Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 182 âyettir. Adını birinci âyetten almıştır. Melekler, cin, âhiret gibi konulardan bahseder, geçmiş peygamberlerin hallerini anlatır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4. (İbadet ve itaat için) saflar haline gelen, haykırıp (şeytanları, vahye musallat olmaktan uzaklaştıran/insanları günahtan hayra yönelten/bulutları) sevkeden, zikri (Kur'an'ı) okuyan (melek)lere andolsun ki şüphesiz sizin ilâhınız, elbette bir tek ilâh'tır.

(Bu âyetten meleklerin kastedildiği 164-165. âyet ve tefsirlerinden anlaşılmaktadır.)

5. (O,) göklerin, yerin ve bunlar arasındakilerin Rabbi ve doğuların da Rabbidir.[1]

[1] Âyet-i kerîmede "doğu"lar çoğul olarak gelmiştir. Bu ise dünyanın yuvarlak olup her gün güneşin etrafındaki yörüngesinde dönerek gitmesiyle bir sene boyunca meydana gelen doğuş yerlerinin farklılığına ve onun çokluğuna işaret etmektedir. Eğer dünya dönerek gitmeseydi, güneş aynı yerden doğardı, gece, gündüz ve mevsimler olmazdı. "Batı"lar da aynı durumda olduğundan Cenâb-ı Hak burada zikretmemiştir. Diğer âyetlerde (55/17; 70/40) ikisini beraber zikretmiştir.

6. Şüphesiz biz, (size) en yakın göğü bir ziynetle, yıldızlarla süsledik.

7. Ve (onu) azıp itaatten çıkan her şeytandan koruduk. [krş. 15/16-18; 67/5]

8-9. Onlar (o şeytanlar), "Mele-i a'lâ"yı (üstün melekler topluluğunu) asla dinleyemezler; her taraftan kovularak atılırlar. Onlar için dâimî bir azap vardır. [krş. 38/69-70]

10. Ancak, kim (o meleklerden) bir parça (söz) kaparsa, hemen onu (yakıp) delen parlak bir alev takip eder.

11. Şimdi o (inkâr ede)nlere sor (bakalım): Yaratılış/yaratma bakımından kendileri mi daha zorlu (ya da kuvvetli), yoksa bizim (o bütün) yarattıklarımız mı? Hakikat biz kendilerini (ilk önce) yapışkan bir çamurdan yarattık. (Âhirette diriltmek ise bundan daha kolaydır.) [bk. 40/57]

12. (Resûlüm!) Doğrusu sen, (onların Allah'ın kudretini inkâr etmelerine) şaşırıyorsun. Onlar da (seni) alaya alıyorlar.

13. Kendilerine öğüt verilse, öğüt tutmazlar.

14-15. Bir mucize gördükleri zaman alaya alırlar ve: "Bu apaçık bir sihirden başkası değildir." derler.

16-17. "Biz, sahiden ölüp de bir toprak ve kemik (yığını) olduğumuz zaman mı diriltileceğiz, evvelki atalarımız da mı (diriltilecek)?" derler.

18. De ki: "Evet, hem de hor ve hakir olarak."

19. İşte o (diriliş ânı) ancak korkunç bir ses (ikinci Sûr'a üfürüş)ten ibarettir. Hemen onlar (dirilip şaşkın şaşkın) bakacaklar.

20. Ve: "Eyvah bize! Bu, hesap ve ayrışma günüdür!" derler.

21. "(Evet) bu, yalan saymış olduğunuz (iyiyi kötüden) ayırma (ve hüküm) günüdür." (denilecek).

22-23. (Allah meleklerine buyurur ki:) "Toplayın zalimleri, onlara eşlik edenleri ve Allah'tan başka (putlaştırıp) tapmış olduklarını. Götürün onları cehennemin yoluna (dizin)."

24. "Tutuklayın onları. Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir."

25. "Size ne oldu da, (şimdi azaba karşı) yardımlaşmıyorsunuz?" (denir.)

26. Doğrusu onlar o gün teslim olmuşlar (boyun eğmişlerdir).

27. Onlar birbirlerine dönüp (itham ederek) soru yöneltiyorlar.

28. (Dünyada İslâm'a uymayan işlerde kendilerine uyan kimseler, o uydukları ve yolunu takip ettiklerine:) "Doğrusu siz, bize sağdan (güya doğru görünüşlü) gelir (bizi yanıltır)dınız."

29. (Kendilerine uyulanlar da) derler ki: “Hayır! Siz zaten inanan kimseler değildiniz.”

30. “Hem bizim, sizin üzerinizde bir otoritemiz, baskımız da yoktu. Zaten siz sapık ve azgın bir toplum idiniz!”

31. “Ama artık Rabbimizin sözü (azabı) üzerimize hak oldu. (Artık) şüphesiz biz (azabı) tadacağız!”

32. “(Evet) biz de sizi yoldan çıkardık/azdırdık. Çünkü biz zaten yoldan çıkan/azgın kimselerdik (fakat sizi zorlamadık).”

33. Şüphesiz onlar, o gün, azapta ortaktırlar.[2]

[2] krş. 2/165-167; 38/59-60.

34. Muhakkak biz, günahkârlara işte böyle yaparız.

35. Çünkü onlar, kendilerine: “Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur.” denildiği zaman büyüklük taslıyorlardı.

36. (Peygamber’e karşı:) “Biz mecnun bir şair için, ilâhlarımızı terk mi edecekmişiz?” derlerdi.

37. Hayır! (O, bir mecnun ve şair değildir). Gerçeği getirmiş ve peygamberleri de tasdik etmiştir.

38. Doğrusu siz, o acıklı azabı elbette tadacaksınız.

39. Esasen, yapmakta olduklarınızdan başkasıyla da cezalandırılmazsınız.

40. Ancak, Allah’ın (O’na) gönülden bağlı olan (ihlaslı) kulları bu (azabı)n dışındadır.

41-42-43-44. İşte bunlar için (tadı ve özellikleri bizce) bilinen bir rızık, türlü meyveler vardır. Onlara Na’îm (nimeti bol) cennetlerde, birbirleriyle karşılıklı tahtlar üzerinde otururlarken ikramda bulunulur.

45-46-47. Onlara bembeyaz, içenlere lezzet veren bir kaynaktan dolu dolu kadehler dolaştırılır. On(u içmelerinden kaynaklanan) hiçbir sersemletme(baş ağrısı ve sıkıntı) yoktur, ondan sarhoş da olmazlar.

48-49. Yanlarında da bakışlarını (yalnız erkeklerine) çevirmiş iri (güzel/ceylan) gözlü kadınlar vardır. Sanki onlar, gizlenmiş (el değmemiş) deve kuşu yumurtası gibidirler.

50. (Cennetlikler) birbirlerine dönüp (hallerini) sorarlar.

51. İçlerinden bir sözcü der ki: “Evet, benim (dünyada) bir arkadaşım vardı.”

52-53. “(Bana:) ‘Gerçekten sen de mi (dirilmeyi) kat’î tasdik edenlerdensin? Biz ölüp toprak ve kemik olduğumuz zaman mı (dirilip) hesaba çekilecekmişiz?’ derdi.”

54. (Sonra yanındakilere:) “Siz (onun) halini bilir misiniz?” dedi.

55. Derken baktı da onu çılgın ateşin ortasında gördü.

56. (Ona) dedi ki: “Allah’a yemin ederim ki az kalsın beni de mahvedecektin.”

57. “Eğer Rabbimin (hidayet edici) nimeti olmasaydı, hiç şüphesiz ben de şimdi orada bulunanlardan olurdum.” (dedikten sonra, yanındakilere:)[3]

[3] Beydâvî; Mehmet Vehbi, XII, 4713.

58-59. “Biz (artık) ilk ölümden başka ölmeyeceğiz ve azaba da uğratılmayacağız, değil mi?” (diyecek.)

60-61. Şüphesiz bu, büyük kurtuluştur; çalışanlar artık bunun (gibi başarılar) için çalışsın.

62. Böyle bir (nimete) konma (ağırlanma) mı daha hayırlı, yoksa (cehennemliklerin) zakkum ağacı mı?

63. Gerçekten biz onu, zalimler için bir imtihan (ve âhirette bir azap şekli) yaptık. (Çünkü onlar: “Ateşin içinde ağaç mı olur?” derlerdi.)

64. Şüphesiz o (zakkum), çılgın ateşin dibinden çıkan (acı, dili damağa yapıştıran, kötü kokulu) bir ağaçtır. [Zakkum için bk. 17/60; 56/51-52]

65. Tomurcukları, şeytanların başları gibi (kötü)dür.

66. İşte onlar, bundan (zorla) yiyecekler ve karınlarını bununla (tıka basa) dolduracaklardır.[4]

[4] Yalnız bu dünyadakinin bile tadına bakanların bütün gün dili damağı tutkallı gibi birbirine yapışıp durur; hem acımsı hem de kötü kokuludur.

67. Sonra bunun üzerine, onlara kaynar su karışımı (bir içecek) vardır.

68. (İçtikten) sonra dönecekleri yer, elbet yine cehennemdir.

69-70. Çünkü onlar, babalarını (dünyada) sapmış kimseler halinde buldular. Kendileri de onların (sapık) izlerinden koşturdular.

71. Onlardan önce eski (millet)lerin çoğu da şeytana uyup sapmıştı.

72. Andolsun ki biz, onların içinden uyarıcı (peygamber)ler gönderdik.

73. İşte, bak uyarıl(ıp da yola gelmeyen, atalarının izinde gidip kula kulluk ed)enlerin sonu nasıl oldu?

74. Ancak Allah'ın ihlaslı (gönülden bağlı) kulları bunun dışındadır.

75. Andolsun ki Nuh bize seslen(ip dua et)mişti. Biz de duasını ne güzel kabul etmiştik! [bk. 54/10]

76. Biz (Tûfan'da) hem onu hem ailesini büyük sıkıntıdan (felaketten) kurtarmıştık.

77. Neslini de (kıyamete kadar) devamlı kalıcı kıldık.

78. Sonraki (gelen)ler arasında ona (iyi bir nam) bıraktık.

79. (Bütün) âlemler (insanlar) içinde Nuh'a selam olsun.

80. Şüphesiz biz, iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.

81. Çünkü o, bizim inanan kullarımızdandı.

82. Sonra (iman etmeyen) diğerlerini (suda) boğduk.

83. Şüphesiz İbrahim de onun (Nuh' un) taraftarlarından biriydi.

84. Çünkü o, Rabbine tertemiz bir kalple gelmişti.

85. Hani o, babasına ve kavmine: "Neye tapıyorsunuz?" demişti.

86. "Bir uydurma olarak Allah'tan başka ilâhlar mı istiyorsunuz?"

87. "Âlemlerin Rabbi hakkında zannınız nedir?" (dedi.)

(Hz. İbrahim'in kavmi, yıldızlara bakıp kâhinlik yaparlardı. Bayrama çıkarken kurban keserler, gelinceye kadar güya yemeleri için putların önüne nefis yemekler koyarlardı. Hz. İbrahim'i de bayrama götürmek istediler.)

88-89. (İbrahim de kehânet yapıyormuş gibi) yıldızlara bir göz attı da: "Ben hakikaten hastayım." dedi. (Salgın vebâdan onları korkutup yanından göndermek istemişti.)

90. Derhal onun yanından çıkıp uzaklaştılar.

91-92-93. O da gizlice onların (put olan) ilâhlarına varıp: “Hani (yemekleri) yemiyor musunuz? Neyiniz var ki konuşmuyorsunuz?” deyip üzerlerine yürüdü. Onlara (elindeki balta ile) tüm kuvvetiyle vur(up kır)dı.

94. Derken (kavmi gelip durumu görünce) koşarak onun önüne geçtiler (neden kırdığını sordular).

95. (İbrahim:) “Kendi (ellerinizle) yonttuğunuz (meydanlara diktiğiniz kendilerini korumaktan aciz) şeylere mi tapıyorsunuz?” dedi.

96-97. “Halbuki sizi de, (bu) yaptığınız (ve taptığınız) şeyleri de Allah yaratmıştır (hiç yaratılan, yaratılana tapar mı?” deyince, onlar kızdılar:) “O nun için bir bina yapın da onu (içinde yakılan) çılgın ateşe atın.” dediler.

98. Bunun için ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de (onu kurtarıp) onları çok aşağı duruma düşürdük. [bk. 21/51-70 ve dipnotu]

99. (İbrahim:) “Doğrusu ben Rabbim(in emrettiği yer)e gideceğim. O bana yol gösterir.” dedi.

100. “Ey Rabbim! Bana iyilerden (sâlih evlat) lütfet!” diye dua etti.

101. Biz de ona yumuşak huylu bir oğul müjdeledik.

102. Artık o (İsmail) beraberinde (işe) koşma çağına erişince (babası): “Ey yavrucuğum! Doğrusu ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum; artık (düşün) bak, ne dersin?” dedi. (Oğlu:) “Ey babacığım! Emredildiğin şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın.” dedi. [bk. 19/54]

103. Böylece ikisi de (Allah’ın emrine) teslim olunca (İbrahim) onu şakağı üzerine yatırdı.[5]

[5] Her ikisi de Allah’ın emrine itirazsız teslim oldu. Hiç bir şey onlara engel olmadı. Buradan anlıyoruz ki Allah’a kulluk ve imtihanı kazanmak için, O’nun emirlerini yerine getirmede herhangi bir şeytânî engeli tanımamak gerekir. Kurban edilen ise Hz. İsmail’dir. Muharref Tevrat’ta geçtiği gibi Hz. Yakub değildir (Feyizli, s.109-113).

104. Biz ona (şöyle) seslendik: “Ey İbrahim!”

105. “Gerçekten rüyana sadakat gösterdin. Şüphesiz ki biz, iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.”

106. “Hakikaten bu, apaçık imtihanın ta kendisidir.”

107. (Oğluna karşılık) ona büyük bir kurbanlık (koç) fidye verdik.

108. Sonraki (gelen)ler arasında ona (iyi bir ün) bıraktık (ki sonrakilerce:)

109. “İbrahim’e selam olsun.” (denilmektir.)

110. İşte iyi hareket edenleri biz böyle mükâfatlandırırız.

111. Doğrusu o mü’min kullarımızdandı.

112. Ona iyilerden bir peygamber olarak İshak’ı müjdeledik.

113. Hem kendisine hem de İshak’a bereketler verdik. Her iki (oğlu)[6]nun neslinden iyi hareket edenler de vardır, kendilerine açıkça zulmedenler de.

[6] Elmalılı, V, 4065.

114. Andolsun ki biz Musa’ya ve Harun’a lütuflarda bulunduk. [bk. 21/48]

115. Onları ve kavimlerini büyük sıkıntıdan kurtardık.

116. Üstelik, onlara yardım ettik de üstün gelen kendileri oldular.

117-118-119. Onlar(ın ikisin)e apaçık (ifadeli) Kitab (Tevrat)’ı verdik ve onları doğru yola eriştirdik. Sonraki (gelen)ler arasında da onlara (iyi bir ün) bıraktık.

120. “Musa ve Harun’a selam olsun.”

121. Şüphesiz iyi hareket edenleri biz böyle mükâfatlandırırız.

122. Doğrusu onlar(ın ikisi) de mü’min kullarımızdandı.

123. Şüphesiz İlyas da elbet İsrâiloğulları’na gönderilmiş (peygamber)lerdendi. [krş. 6/85-86]

124. Hani o kavmine demişti ki: “Allah’ın emrine karşı gelmekten/azabından sakınmaz mısınız?”

125-126. “Yaratanların en güzelini, sizin de Rabbiniz, evvelki atalarınızın da Rabbi olan Allah’ı bırakıp da Ba’l (adlı put)a mı yalvarıyorsunuz?”[7]

[7] Şam bölgesindeki Bek isimli şehir, bu puttan dolayı Ba’lbek adını almıştır (Beydâvî).

127. Bunun üzerine onu yalanladılar. Şüphesiz bunlar yakalanıp (cehenneme) getirileceklerdir.

128. Ancak Allah’ın gönülden bağlı (ihlaslı) kulları (bunlardan) hariçtir.

129-130. Sonraki (gelen)ler arasında kendisine (iyi bir ün) bıraktık; İlyas’a da selam olsun.[8]

[8] Hz. İlyas'ın vefatından sonra (M.Ö. 850) Kuzey Filistin'de onun yerine yanında 10-12 yıl yetişmiş olan Elyesa tebliğe memur edildi.

131. Şüphesiz iyi hareket edenleri, biz böyle mükâfatlandırırız.

132. Doğrusu o, bizim mü'min kullarımızdandı.

133. Şüphesiz Lût da elbet gönderilmiş (peygamber)lerdendir.

134-135-136. O vakit hem onu, hem ailesi (sayılanları); ancak (geride) kalanlar arasındaki ihtiyar bir kadın (olan imansız karısı) hariç toptan kurtardık, sonra öteki (kalan ahlâksız inkârcı)ları da mahvettik.

137-138. Elbet siz, onlar(ın yurtların)a hem sabahleyin hem geceleyin uğruyorsunuz. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?

139. Şüphesiz Yunus da gönderilmiş (peygamber)lerdendi.

140. Hani o (kavmine vaadettiği azap hemen gelmeyince, Rabbinden izinsiz) dolu bir gemiye kaçmıştı.

(Gemi denizin ortasına gelince, fırtına bile yokken, batacak duruma geldi. Bunun üzerine o zamanki gemicilerin inancına göre, içlerinde bir suçlu veya efendisinden izinsiz kaçmış bir köle vardı ki onun bulunması gerekiyordu.)

141. Bunun için kur'a çektiler (kur'a üçüncü defa da Yunus'a isabet edince o,) kaybedenlerden oldu.[9]

[9] Râzî, XIX, 13.

142. (O: "Sahibinden izinsiz kaçan benim." diye kusurunu itiraf ederek) kendisini kına(yıp denize at)mışken (emrim üzerine) balık hemen onu yuttu.

143-144. Eğer o çok tesbih edenlerden olmasaydı, insanların tekrar dirilecekleri güne kadar elbet onun karnında kalırdı.

145. (Ama o bizi tesbih etti) biz de onu hasta olarak (açık, boş) bir alana çıkarıp attık. [bk. 21/87-88]

146. Üzerine de (asmaya sarılmış) bal kabağı cinsinden (gölgelik) bir ağaç bitirdik.

147. Onu yüz bine hatta daha da fazla (kimse)lere (Ninova ve çevresine) peygamber gönderdik.

148. (Nihayet kavmi de onun arkasından, tehdit olundukları azabın geleceğini anlayınca) iman ettiler, biz de kendilerini (yaşayacakları) bir zamana kadar geçindirdik.

149. (Resûlüm!) Şimdi sor o (Mekkeli müşrik)lere: “Kız evlatlar Rabbinin de, oğullar kendilerinin mi?” [krş. 16/58; 17/40; 53/21-22]

150. “Yoksa biz melekleri dişi olarak yarattık da onlar (buna) şâhit midirler (ki ‘Melekler dişi’ diyorlar)?”

151-152. Haberin olsun ki hakikaten onlar, uydurmalarından dolayı: “Allah’ın çocuğu oldu.” diyorlar. Onlar elbette yalancıdırlar.

153. (Yoksa Allah) kızları, oğullara tercih mi etmiş?

154-155-156. Size ne oluyor? Nasıl böyle hüküm verebiliyorsunuz? Hiç mi düşünmüyorsunuz? Yoksa açık bir deliliniz mi var?

157. Eğer doğru söyleyenlerseniz, getirin kitabınızı!

158. Bir de (tuttular) O’nunla (Allah ile) cinler arasında bir hısımlık icat ettiler. Halbuki o cinler (insanlar gibi) kendilerinin de[10] (hesap için) getirileceklerini elbette bilirler.

[10] Veya, onların böyle söylemeleri yüzünden hesap için getirileceklerini bilirler.

159. Allah, onların takıp yakıştırdıkları sıfatlardan yücedir, münezzehtir.

160. Ancak Allah’ın, gönülden bağlı olan (ihlaslı) kulları (onlardan) hariçtir.

161-162-163. (Ey inkâr edenler!) Siz ve taptıklarınız, O’na karşı (kimseyi) azdırabilecek değilsiniz. Siz ancak, cehenneme girecek olan kimseyi (azdırırsınız).

164-165-166. (Cebrail’e şöyle söyletildi:) “Biz (melekler)den, her birinin belli bir makamı vardır. Şüphesiz (Allah’ın huzurunda) o sıra sıra dizilenler biziz. (O’nu) tesbih (ve tenzih) edenler de elbette biziz.”

167. Gerçi (o puta tapanlar) şöyle diyorlardı:

168-169. “Eğer gerçekten yanımızda, evvelkiler(e inen)den bir kitap olsaydı mutlaka biz Allah’ın ihlaslı kulları olurduk.” [bk. 6/156-157; 35/42]

170. Şimdi ise (Kur’an gelince) onu inkâr ettiler (kabul etmeyip dışladılar). Artık ilerde (başlarına neler geleceğini) bilecekler.

171. Andolsun ki gönderilen peygamber kullarımız için bizim (şu) sözümüz geçmiştir:

172. “Hakikaten, kendilerine yardım edilecek (ve muzaffer olacaklar)dır.”

173. “Muhakkak bizim ordumuz kesinlikle galip gelecektir.” [bk. 58/21]

174. “Onun için, bir süre onlardan yüz çevir (onları önemseme).”

175. “Gözetle onları(n başına ne geleceğini), kendileri de yakında görecekler.”

176. Şimdi çarçabuk azabımızı mı istiyorlar?

177. Fakat o (azap) onların bölgesine inince, o (önceden) uyarılmış (olup da yola gelmeyen)lerin sabahı ne kötü olur!

178. Bir vakte kadar onlardan yüz çevir.

179. Bak, gör onlar(a gelecek azab)ı; onlar da görecekler.

180. Şan ve kudret Rabbi olan senin Rabbin, onların taktıkları sıfatlardan yücedir, münezzehtir.

181. Gönderilen peygamberlere selam olsun.

182. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.

38. Sâd Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 88 âyettir. Başında geçen “sâd” harfinden dolayı bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Sâd. O şanlı şerefli (ve öğüt dolu) Kur’an’a Andolsun ki

2. Doğrusu o inkâr edenler, bir büyüklenme ve ayrılık (düşmanlık) içindedirler.

3. Biz kendilerinden önce nice nesilleri helak ettik de (nasıl) feryat ettiler. Halbuki artık kaçıp kurtulma zamanı değildi.

4. (Onlar) kendilerine, içlerinden bir uyarıcı (peygamber) geldiğine şaşıp kaldılar. O kâfirler dedi(ler) ki: “Bu yalancı bir sihirbazdır.”

5. “O ilâhları bir tek ilâh mı yapmış? Doğrusu bu cidden şaşılacak bir şeydir.”

6. Onlardan ileri gelenler (toplantıda): “Haydi (birleşip) yürüyün ve ilâhlarınız için (bağlılıkta) direnin! Çünkü sizden istenen (ve yapılacak) şey budur.” diyerek kalkıp gitmiş(ler)di.

(Her devrin inkârcı, müşrik ve münâfıkları, peygamberlerin getirdikleri tevhid inancına, yani tek ilâh olan Allah’a ve O’nun emirlerine bağlanmaya karşı gelerek, bu hususta zaman zaman tepkilerini böyle göstermişlerdir.)

7. “Biz bu (tevhid inancı)nı, son dinde işitmedik, bu bir uydurmadan başka bir şey değildir.”

8. “O Kur’an, artık (kimse kalmadı da) aramızdan ona mı indirildi?” (dediler.) Hayır! Onlar, benim vahyimden[1] şüphededirler. Doğrusu onlar, benim azabımı henüz tatmadılar.

[1] Âyetteki zikir, vahiy mânasındadır (Celâleyn).

9. Yoksa yanlarında, mutlak galip, (dilediğine) çokça lütufta bulunan Rabbinin rahmet hazineleri mi var?

10. Yoksa göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin hükümranlığı (mülk ve idaresi) onların mı? Böyle ise sebeplere yapışarak (kendi imkânlarıyla göklere) yükselsinler.

11. Onlar (müşrikler), birtakım döküntü bölüklerden ibaret, burada bozguna uğratılacak basit bir ordudur.

12. Onlardan önce Nuh kavmi, Âd (kavmi), ordu ve saltanat sahibi Firavun da (peygamberleri) yalanlamıştı. [krş. 89/10 ve dipnotu]

13. Semûd (kavmi), Lût kavmi ve (Şuayb’ın kavmi olan) Eyke halkı da (yalanladı). İşte bunlar, o (Allah’a ve emirlerine çağıran peygamberleri yalanlayan) gruplardır.

14. (Onlardan) her biri peygamberleri yalanlamaktan başka (bir şey) yapmadılar. Azabım da (onlara) hak oldu.

15. Onlar da, (vakti geldiğinde) bir an bile gecikmeyen bir tek korkunç sese bakar.

16. (Onlar alay ederek:) “Ey Rabbimiz! Hesap gününden evvel bize (azaptan) payımızı çabuk ver.” derler.

17. (Resûlüm!) Onların dediklerine sabret, güç kuvvet sahibi kulumuz Davud'u da hatırla! Çünkü o, 'Allah'a çokça yönelendi.'[2]

[2] Yahut: "Nağme ve ahenkle Allah'ı tesbih ederdi." (Elmalılı, V, 4088).

18. Gerçekten biz, dağları (onun emrine) boyun eğdirdik de (bu yüzden) akşam ve kuşluk vakti onunla tesbih ederlerdi.

19. (Her taraftan) gelip toplanmış kuşları da (ona boyun eğdirdik. Dağlar ve kuşlardan) her biri daima ona yönel(ip tesbihe katıl)ırlardı. [bk. 34/10]

20. Onun mülkünü (hükümdarlığını) güçlendirdik. Kendisine de hikmet (peygamberlik ve ilim) ile (dâvâlarda) hakkı batıldan ayırma/kesin hüküm verme kabiliyeti verdik.

21. (Resûlüm!) Sana o dâvâcıların haberi geldi mi? Hani (Davud ibadette iken, kapıdaki bekçilerden dolayı içeri giremeyen dâvâcılar) mâbede, (duvarından) tırmanıp girmişlerdi.

22. Davud'un yanına girdikleri zaman, (o da) bunlardan endişelenmişti. "Korkma" dediler, "biz, birimiz diğerine haksızlık etmiş iki dâvâcı(yız). Şimdi sen aramızda hak (ve adalet) ile hükmet, (haktan sapıp) zulmetme ve bizi yolun düzlüğüne (adalete) eriştir."

23. (Biri:) "Şu gördüğün benim (din) kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var, benim ise bir koyunum var. Böyle iken, 'onu bana ver' dedi ve konuşmada (tartışmada) bana üstün geldi."

24. (Davud) dedi ki: "Andolsun ki (bu adam) senin koyununu, kendi koyunlarına (katmak ve tekeline almak) isteyerek sana zulmetmiştir. Zaten (mallarını ölçüsüz ve kuralsız birbirine) karıştıran (ortak)lardan çoğu, birbirlerine kesinlikle haksızlık eder. Ancak iman edip iyi iş (ve hareket)lerde bulunanlar bunun dışındadır. Ama onlar da ne kadar azdır!" Davud (bununla) sırf kendini imtihan ed(ip bela ver)eceğimizi zannetti[3] de hemen Rabbinden mağfiret (himaye) diledi, rükû ederek (***secde***ye) kapandı ve (tevbe ile bize) yöneldi.[4]

[3] Yahut "İmtihan ettiğimizi anladı."

[4] İmam Şafiî'ye göre buradaki secde şükür secdesidir. Bu secde âyeti yerine Hac sûresinin 77. âyetini almıştır. [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

25. Biz de o(nun bu yanılması)nı bağışladık (ve onu himaye ettik). Çünkü yanımızda elbette onun bir yakınlığı ve güzelce döneceği bir yeri vardır.

26. Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife kıldık. O halde, insanlar arasında adaletle hükmet, keyfe uy(up ilâhî emre aykırı hüküm ver)me, yoksa (keyfî

hüküm vermeler) seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlar var ya, onlar için, hesap gününü unuttuklarından dolayı şiddetli bir azap vardır.[5]

[5] Âyet-i kerîme bütün mü'minlere yöneliktir ve bundan çıkarılacak sonuçlar çoktur. [Konu ile ilgili diğer âyetler için bk. 5/49; 23/7; 42/15]

27. Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boşuna yaratmadık (bunlar rastgele olmuş şeyler değildir). Bu inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline!

28. Yoksa biz, iman edip de sâlih ameller işleyenlere, yeryüzünde (emirlerimize karşı) bozgunculuk edenler(e olduğu) gibi mi muamele ederiz? Yahut 'Allah'ın emrine uygun yaşayan/ aykırı davranmaktan sakınanları,' yoldan çıkanlar gibi mi tutarız?

29. (Kur'an) mübarek bir kitaptır ki onu sana, âyetlerini iyiden iyiye düşünsünler ve aklı olanlar öğüt (ve ibret) alsınlar diye indirdik. [krş. 47/24]

30. Biz Davud'a (oğlu) Süleyman'ı bahşettik. (Süleyman) ne güzel kuldu! Çünkü o daima (tesbih ve ibadetle Allah'a) yönelirdi.

31. Hani ikindi üzeri ona, üç ayağının üstünde durup bir ayağını tırnağının üzerine diken, çalımlı safkan koşu atları gösterilmişti de;

32. (Süleyman:) "Doğrusu ben, bu mal (yani at) sevgisine, sırf Rabbimi anmak için yöneldim."[6] demişti; (bu atlar koşarak uzaklaşıp) perde arkasında gizlenmiş gibi (gözden kayb)oluncaya kadar (bu sözü tekrarladı).

[6] Râzî, VII, 201; Elmalılı, V, 4096. Âyet-i kerîmedeki "hayr" kelimesi, burada olduğu gibi, "mal" anlamına da gelmektedir. [bk. 2/180]

33. "Onları tekrar bana getirin." (dedi). Artık onların bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.

34. Andolsun ki biz, Süleyman'ı imtihan ettik de (şiddetli hastalığı sırasında onu) tahtının üstüne bir ceset (gibi) bıraktık. (Bir müddet) sonra o yine (bize bağlılığı sayesinde eski sağlığına) döndü.

35. Dedi ki: "Ey Rabbim! Beni bağışla ve bana, benden sonra hiç kimseye yaraşmayan bir mülk (ve saltanat) ver. Çünkü sen çok lütufta bulunansın!"

36. Biz, rüzgarı onun emrine verdik. Onun emriyle dilediği yere tatlı tatlı (kolaylıkla) akar giderdi. [bk. 34/12]

37-38. Her (türlü) bina ustası ve dalgıç olan şeytanları (cinleri) ve (onlardan insanlara zarar vermemek için) demir halkalara bağlanmış diğerlerini de (emri altına verdik).

39. “(Ey Süleyman!) Bu bizim bağışımızdır. İster (dilediğine) bol nimet ver, ister tut (verme), hesabı (sorgusu) yoktur.” dedik.

40. Şüphesiz ona yanımızda, elbette bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır.

41. Kulumuz Eyyüb’ü de hatırla! Hani Rabbine: “Doğrusu şeytan bana bir dert ve azap (olacak vesvese)[7] dokundurdu.” diye seslenmişti.

[7] Şeytan yolunda olanlar, onun vesvesesiyle, “Eğer Allah Eyyüb’ü sevseydi, ona bu derdi vermezdi.” diyorlardı (Seyyid Kutub, XII, 391).

42. “Ayağını (yere) vur. İşte hem yıkanılacak, hem de içilecek soğuk bir (su).” dedik.

43. Ve ona, ailesi (halkı)nı, onlarla beraber bir mislini daha, tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir ibret/bir hatırlatma olmak üzere bağışladık.

(Hz. Eyyüb’ün dağılmış ailesi tekrar toplandı ve bir misli daha çoğaldı. Bir hatasından dolayı karısına kızan Eyyüb (as.) iyi olunca ona yüz değnek vuracağına yemin etmişti de, Hz. Eyyüb yemininin yerine gelmesi için:)

44. “Eline bir (o kadar) demet sap al; (bir nevi göstermelik olarak) onunla vur da yemininde durmamazlık etme.” (demiştik). Gerçekten biz onu sabırlı bulduk. O (Eyyüb) ne güzel kuldu! Hakikaten o daima (Allah’a) yönelirdi.

45. Kuvvet ve basiret sahipleri olan kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub’u da hatırla!

46. Doğrusu biz onları, halis olarak (âhiret) yurdunu düşünen, ihlaslı (gönülden bağlı kimse)ler yaptık.

47. Çünkü onlar, katımızda seçilmiş hayırlı (kimse)lerdir.

48. İsmail’i, Elyesa’ı ve Zülkifl’i de hatırla! Hepsi de hayırlı (insan)lardandır. [krş. 6/85-86; 37/129-130]

49-50. İşte bu (anlatılanlar) bir hatırlatma (ve öğüt)tür. Günahlardan sakınanlar için dönüp varılacak güzel bir yer vardır ki (o da) kapıları kendilerine açılmış Adn cennetleridir.

51. Onlar orada (tahtlara) yaslanarak birçok meyve ve içecek isterler.

52. Yanlarında bakışlarını (yalnız erkeklerine) çevirmiş aynı yaşta dilberler vardır.

53. İşte bu(dur), hesap günü için size vaadedilenler.

54. Şüphesiz bu, (cennetliklere) bizim (ihsan ettiğimiz) rızkımızdır ki onun bitip tükenmesi mümkün değildir.

55-56. Bu böyledir. Sapık ve azgınlara da elbet, dönüp varacakları kötü bir yer vardır: Cehennem! Onlar buraya gireceklerdir. O ne kötü bir yataktır!

57. Artık tatsınlar onu: Bu kaynar su ve irindir.

58. Onlara benzer, başkaları da vardır.

59. (Cehennemlik liderlere:) "İşte, (dünyada size uyup da peşinizden gelen ve şimdi) sizinle beraber (cehenneme) girecek olan bir güruh" (denilecek). Onlar da: "(Şimdi) onlara merhaba yok, çünkü onlar ateşe gireceklerdir." diyecekler.

60. (Kendilerine uyanlar da:) "Hayır! Asıl size merhaba yok. (Bize, batılı/İslâm dışı yolu hak diye gösterdiniz, böylece) bunu, bizim önümüze siz getirdiniz. (Burası) ne kötü durulacak yerdir!" (diyecekler.)

61. (Yine) onlar: "Ey Rabbimiz! Bunu (bu ateşi) bizim önümüze kim getirdiyse (kim sebep oldu ise), ona ateşte azabı kat kat artır." diyecekler. [bk. 2/165-167; 7/38]

62. (Cehennemliklerin hepsi, mü'minleri kastederek:) "Bize ne oluyor ki kendilerini (dünyada aşağı ve) kötülerden saydığımız adamları (burada) görmüyoruz?" derler.

63. "Biz onları (hor görüp) eğlence edinirdik. Yoksa gözlerimiz onlardan kaydı da onun için mi (göremiyoruz)?"

64. İşte bu, yani ateş ehlinin birbiriyle (böyle) tartışması bir gerçektir.

65. (Resûlüm!) De ki: "Ben ancak (Allah adına) bir uyarıcıyım. Tek ve kahredici olan Allah'tan başka ilâh yoktur."

66. "O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır."

67-68. De ki: "Bu (verdiğim haber), pek büyük bir haberdir! Siz ise ondan yüz çeviriyorsunuz."

69. "Onlar (melekler kendi aralarında Âdem'in hakkında) tartışırlarken benim, mele-i a'lâ (o yüksek melekler topluluğu) ile ilgili hiçbir bilgim yoktu."

70. "Ancak apaçık bir uyarıcı olmam için (bu bilgi) bana vahyediliyor."

71. Rabbin o zaman meleklere buyurmuştu ki: “Ben, çamurdan bir insan yaratacağım.”

72. “Onun biçimini düzeltip içerisine de (hayat veren) ruhumdan üflediğim[8] zaman hemen (benim için) ona secdeye kapanın.”

[8] Ruh için krş. 15/29; 32/9.

73. Bunun üzerine meleklerin hepsi toptan secde ettiler.

74. Yalnız İblis (itaat edip de secde etmedi,) büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.

75. (Rabbin) buyurdu: “Ey İblis! İki elimle (yani kudretimle) yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü tasladın, yoksa yücelerden mi oldun?” [bk. 2/34; 7/12]

76. (İblis) dedi ki: “Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşten, onu çamurdan yarattın.” [bk. 2/30-34; 7/12]

77. (Allah) buyurdu: “Hemen defol, çık oradan (cennetten)! Sen artık taşlanmış (rahmetimden kovulmuş) birisin!” [bk. 15/34-35]

78. “Şüphesiz, tâ ceza gününe kadar benim lanetim senin üzerinedir.”

79. (İblis:) “Ey Rabbim! O halde (hiç olmazsa insanların) tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver.” dedi.

80-81. (Allah) buyurdu: “Haydi sen, o bilinen gün (kıyamet)e kadar mühlet verilenlerdensin!”

82-83. (İblis) dedi: “Senin yüceliğine andolsun ki ihlaslı (sana gönülden bağlı) ve itaatli kulların hariç, o (insan)ların hepsini mutlaka azdıracağım.”

(Görülüyor ki şeytan, bir takım yandaşlar elde edip onları Allah’ın emrine/hükmüne itaat ettirmemeye çalışır. Onların kimi kâfir, kimi müşrik, kimi münâfık ve günahkâr olacak; pis ve haram şeyleri cazip görecekler, aynı zamanda Allah’ın emirlerine bağlı ve itaatli mü’minlere de düşman olacaklardır. Böylece şeytana tapmış olacaklardır. Ama ihlaslı mü’minler, şeytana ve hevâlarına aldanmayıp ibadet ve emirlerine itaatle Allah’a kulluk etmeye devam edeceklerdir.) [bk. 15/3940; 17/62; 39/11-14]

84. (Allah) buyurdu ki: “İşte bu (son ifade) doğru.”[9] Yine de doğruyu ancak ben söylerim.

[9] Veya, “Doğru olan (senin değil benim andım)dır.”(Beydâvi; Celâleyn)

85. Andolsun ki cehennemi, senin (cinsin)le ve onlardan sana uyanların hepsiyle dolduracağım. [bk. 15/28-44]

86. (Resûlüm!) De ki: “Bun(ları tebliğ)e karşı ben, sizden bir ücret istemiyorum ve ben kendiliğimden (uydurma bir şey) teklif edenlerden de değilim.” [bk. 6/90; 25/57; 34/47; 42/23]

87-88. O (Kur’an) bütün âlemler(in huzuru ve düzeni) için ancak bir öğüt (ve uyarı)dır. Bir zaman sonra, onun verdiği haberi(n doğruluğunu) mutlaka öğrenip bileceksiniz. [bk. 6/67; 41/53]

39. Zümer Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 75 âyettir. 53-59. âyetleri Medine döneminde inmiştir. Zümer, 71 ve 73. âyetlerde geçtiği üzere “zümreler, gruplar” demek olup adını da buradan almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. (Bu) Kitab’ın indirilmesi, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah (tarafın)dandır. [bk. 26/192; 41/42]

2. (Ey Resûlüm!) Şüphesiz biz, bu Kitab’ı sana hak/gerçek olarak indirdik. O halde Allah’a, O’nun dinine ihlasl(a gönülden bağl)ı olarak kulluk et.

3. İyi bilin ki halis din, yalnız Allah’ındır.[1] O’ndan başkasını velî/dost edinenler: “Biz, onlara ancak, bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz.” (derler). Şüphesiz Allah, onlar (ile mü’minler) arasında, (bu şekilde) ayrılığa düştükleri şeylerde hükmünü verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı (olan, içten içe sevdikleri putlarını ve putlaştırdıklarını gündemde tutarak), nankör olan o kimseleri doğru yola iletmez. [bk. 2/165-167; 5/35]

[1] Din yalnız Allah’ındır. İslâm, kaynağını Kur’an’dan alan ve bu doğrultuda insanları yönlendiren bir hukuk sistemi ve İlâhî dindir. Kimsenin onun üzerinde/uygulanmasında kendi hevâsına göre tasarruf hakkı yoktur. [bk. 39/14 ve dipnotu]

4. Eğer Allah bir oğul edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. O yücedir (bundan münezzehtir). O tek ve kahretmede sonsuz güç sahibi olan Allah’tır. [bk. 43/81]

5. (O) gökleri ve yeri hak (olarak ve hikmet) ile yarattı. O, geceyi gündüzün üzerine sarar, gündüzü de gecenin üzerine sarar (her birini uzatıp kısaltır). Güneşi ve ayı emri altına aldı (ve insanların faydasına verdi). Her biri, muayyen bir vakit için (yörünge ve mihverinde) cereyan etmektedir. İyi bilin ki O mutlak galiptir, çok bağışlayandır.

6. (Allah,) sizi bir tek nefisten yarattı, sonra ondan (onun maddesinden) eşini meydana getirdi. Size (deve, inek, koyun, keçi gibi) hayvanlardan sekiz çift yarattı.[2] Sizi annelerinizin karınlarında; üç karanlık içinde (nutfeden başlayarak) bir yaratıştan öbür yaratışa (geçirerek) yaratıp duruyor.[3] İşte ancak bu(nları yapan) Allah, Rabbinizdir (başkası değil). Mülk O'nundur. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Böyle iken nasıl (O'na iman ve itaatten) çevriliyor (başka rabler ediniyor, onlara kulluk ediyor)sunuz? [krş. 9/31]

[2] Âyetteki "indirdi" kelimesi "yarattı" olarak tevil edilmiştir.

[3] Bu âyet-i kerîmede, genetik bir şifrenin projesi anlatılmaktadır. Bildirilen üç karanlık devre ve yer tıbben aşağıdaki şekilde belirtilmektedir: 1. Döllenme ve hücre safhasının oluştuğu fallop boruları. 2. Kırk günlük doku (alaka) safhası olan rahim içi. 3. Organ teşekkül safhası olan aminyon kesesi içi. Yüce Rabbimiz, kendisi bilerek yarattığı ve çözümünü ilme bıraktığı mesajı tâ o asırda vermektedir. Cenin yer itibariyle de üç karanlık yerde gelişmektedir. İçten dışa doğru, 1. Aminyon zarı: İçinde sıvı vardır, ısı geçirmez. 2. Korion zarı: Işık geçirmez. 3. Rahim duvarı zarları: Su geçirmez. (Bâr, s. 159-163; Özyazıcı, s. 64).

7. Eğer küfre saparsanız, şüphesiz Allah'ın siz(in imanınız)a ihtiyacı yoktur. Bununla beraber kulları için küfre razı olmaz. Eğer şükreder (iman ve itaat eder)[4]seniz sizin (faydanız) için ondan razı olur. Hiçbir günahkâr, diğerinin günahını yüklenmez. Nihayet dönüşünüz yalnız Rabbinizedir. (O) size, yapmakta olduklarınızı haber verir. Çünkü O, gönüllerde (gizli) olanı bilir.

[4] Celâleyn.

8. İnsana bir zarar dokunduğu zaman, Rabbine (yürekten) yönelerek O'na dua eder. Sonra (Allah) ona katından bir nimet verdiği (kurtulup rahata erdiği) zaman, evvelce O'na yalvarmış olduğunu (ve asıl kurtaranı) unutur da, O'nun yolundan (sapmak ve) saptırmak için ("bizi falancalar kurtardı" diyerek) Allah'a birtakım eşler koşar. (Resûlüm!) De ki: "Sen küfrünle biraz oyalanıp geçin. Çünkü sen artık ateş ehlindensin." [bk. 10/12; 17/67]

(Bu tehlikeli davranıştan sakınmalı ve böyle davranışta bulunanları da uyarmalıdır.)

9. Yoksa o (sadece sıkıntıda iken dua eden kimse) hiç âhiret(in dehşetin)den korkan ve Rabbinin rahmetini uman, gece saatlerinde secde edip ayakta durarak taat ve ibadet eden kimse (gibi) midir? De ki: "Bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu?" Ancak (bunları), temiz akıl sahipleri düşünürler. [krş. 35/28]

10. De ki (Allah şöyle buyuruyor): "Ey iman eden kullarım! Rabbinizin emrine uygun yaşayıp azabından sakının. Bu dünyada iyi hareket edenlere bir güzellik vardır. Allah'ın toprağı geniştir. (Dinin gereğini ve hükümlerini rahatça yaşayacağınız yere göç edebilirsiniz.) Ancak (Allah yolunda, taviz vermeden yaşamak için göç etmeye sabredip) dayanıp direnenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir." [bk. 29/56]

11. De ki: "Ben, dini yalnız Allah'a halis kılarak (ihlasla) O'na kulluk etmemle emredildim."

12. “Ve (yine) müslümanların ilki olmam emredildi.”

13. De ki: “Eğer, Rabbime karşı gelirsem, şüphesiz ben, büyük bir günün azabından korkarım.”

14. De ki: “Ben, dinimi Allah’a halis kılarak (ihlaslı olarak) yalnız O’na kulluk ederim.”[5]

[5] Din, insanların keyiflerine göre değil, yüce Allah’ın belirlediği, razı olduğu ve Resûlü’nün uyguladığı şekliyle yaşanmak ve hayata geçirilmekle Allah’a halis kılınmış olur. Müşrikler ise, Resûlullah’tan, kendi sistem, gelenek ve yaşantılarına uygun olacak ve onları değiştirmeyecek bir din şekli istiyorlardı. Resûlullah (sas.) bu istekleri doğrultusunda hareket etmeyince, “bölücülük yapıyor” dediler. Yüce Allah bu âyetlerle insanın neyi tercih edip kime kulluk edeceğini bildirmektedir. [bk. 5/92; 6/102; 9/31; 39/64-66]

15. “Siz de O’ndan başka dilediğinize (bağlanıp) kulluk edin!” (Yine) de ki: “(Asıl böyle yaparak) aldananlar/ziyana uğrayanlar, kıyamet gününde hem kendilerini hem de kendine bağlı olanları ziyana uğratanlardır. Dikkat edin, bu apaçık ziyanın/aldanmanın ta kendisidir.” [bk. 2/165-167]

16. Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında da (ateşten) tabakalar vardır. İşte Allah kullarını bununla korkutuyor. “Ey kullarım! O halde benim emirlerime uygun yaşayıp azabımdan sakının.” [krş. 7/41; 21/39; 29/55]

17-18. Tâğûttan[6] ve ona kulluk etmekten kaçınıp da Allah’a yönelenler(e gelince): Onlar için müjde vardır. (Resûlüm!) Sözü dinleyip onun (hayra vesile olan) en güzeline uyan kullarıma müjde ver. İşte bu kimseler Allah’ın kendilerini doğru yola ilettiği kimselerdir ve işte bunlar akıl sahiplerinin ta kendileridir.

[6] Tâğût, bir anlamıyla insanları kendine kul olmaya zorlayan Allah’ın hükümlerini yaşanılır kılmaktan menedendir. [bk. 2/256 ve dipnotu]

19. Üzerine azap kelimesi (hükmü) hak olan (kesinleşmiş) kimseyi, o ateşte olanı sen mi kurtaracaksın?

20. Fakat Rablerinin emirlerine uygun yaşayanlar var ya, (kâfirlerin üst ve altlarındaki ateşe karşılık,) onlar için (cennette) alt tarafından ırmaklar akan, üst üste yapılmış köşkler var. (Bu) Allah’ın vaadi(dir). Allah vaadinden dönmez.

21. Allah’ın gökten bir yağmur indirip de, onu yerdeki kaynaklara dahil (edip depo) ettiğini,[7] sonra onunla çeşitli renklerde ekinler (bitkiler) çıkardığını, daha sonra da kuruttuğunu görmedin mi? Nihayet sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra (Allah), onu bir çöp kırıntısına çevirir. Şüphesiz bunda akl-ı selîm sahipleri için elbette bir ibret (ve öğüt) vardır. [krş. 10/24; 18/45; 57/20]

[7] Gökten suyu indirip depolayanın Hakk (cc.) olduğuna dair bk. 15/22; 16/10.

22. Allah kimin göğsünü (niyet ve isteğinden dolayı, kabiliyet ve duygularını) İslâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nur üzerinde olmaz mı hiç? Artık kalpleri, Allah'ı anmaya (O'nun hükümlerini kabullenmeye) karşı katılaşmış (böylece insânî fıtratını kaybetmiş, dünyalıklara ve nefsine tapmış) olanların vay haline! İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler. [bk. 6/122; 57/19, 28]

(Allah'a olan sevgisinden dolayı kalbi İslâm'a açılan kimse, artık nura, aydınlığa, hidayete kavuşmuş kimsedir. Kalbi Allah sevgisiyle dolan kişinin hareket ölçüsü İslâm olur. Onun elinden, dilinden, fikrinden kimse zarar görmez. Dünyalığı için de çalışır. Fakat âhiret dengesini bozmaz. Allah'a sığınır ve O'na tevekkül eder. Her işinde nefsinin veya başkasının hoşlanmasını değil, Allah'ın hoşlanmasını/rızasını ön planda tutar. Bu kimseler kalbini Allah'a kapatmışlarla asla bir olamaz. Kalbini Allah'a kapatmış kimseler, yine de içlerinde bir şeyin eksik olduğunu hisseder; hürmet edeceği, seveceği ve önünde boyun eğeceği bir şey aramaya koyulurlar. Bunun için de taş, tahta veya nefsinin öne çıkardığı şeylerin önünde boyun eğmeye ve onu yüceltmeye çalışırlar.)

23. Allah, sözün en güzelini, hem aynı benzerlik (uyum ve ahenk)te, hem de tekrarlı (ve karşılıklı ifadeli)[8] bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, ondan (âyetleri dinlemekten dolayı) tenleri ürperir, sonra da bedenleri ve kalpleri Allah'ın zikri için yumuşar. İşte bu (Kitab), Allah'ın (son gönderdiği) rehberidir. Dileyene/dilediğine, bununla doğru yolu gösterir. Allah kimi de sapıklıkta bırakırsa, artık ona doğru yolu gösteren bulunmaz. [bk. 8/25; 57/16]

[8] Müjde ve tehdit, rahmet ve azap, cennet ve cehennem gibi.

24. Kıyamet günü o kötü azaptan (elleri boyunlarına bağlı olduğu için) kendisini yüzüyle koruyan kimse(nin hali) nicedir? Zalimlere: "Kazandıklarınızı(n karşılığını) tadın!" denilir.

25. Onlardan evvelkiler de (peygamberlerini) yalanladılar. Bu yüzden farkına bile varamadıkları bir yerden kendilerine azap geliverdi.

26. Allah, böylece onlara dünya hayatında rezilliği tattırdı. Âhiret azabı ise daha büyüktür. Keşke (bunu) bilselerdi.

27. Andolsun ki biz, bu Kur'an'da insanlara, belki öğüt alırlar diye her türlü misali verdik. [krş. 18/54; 29/43]

28. (Onu) hiçbir eğriliği olmayan (pürüzsüz) bir Arapça Kur'an olarak (indirdik).[9] Böylece, "ona uygun yaşa(yıp inkârdan ve şirkten sakın)sınlar" diye.

[9] Çünkü Arapça, Kur'an'ın mânasını en iyi ifade eden, çok geniş kapsamlı bir dildir.

29. Allah (birçok ilâha kulluk edenle, bir tek Allah'a kulluk eden hakkında); kendisin(e emir verme)de çekişen ortak (efendi)lerin sahip olduğu (hizmetkâr) bir adamla, yalnız bir tek kişiye boyun eğmiş bir adamı misal getirdi. Bu ikisinin durumu hiç eşit olur mu? Hamd, yalnız Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler?[10] [krş. 16/75-76]

[10] Âyet-i kerîmede tek itaat edilen "efendi" Allah (cc.); birbiriyle çekişen "birçok efendi" ise Allah'tan başka kendilerine tâbi olunan emir sahipleri; "köle" de halk olarak temsil ediliyor. Elbette Bir'e kul olmayan bine kul olur. Çünkü Allah'a tâbi olmayan efendiler kendilerini rab durumunda görmektedirler. Böylece çoğalan rabler de birbiriyle çekişirler. [krş. 1/4 ve dipnotu]

30. (Resûlüm!) Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler.

31. Sonra (ey insanlar!) Şüphesiz siz Rabbinizin huzurunda dâvâlaşacaksınız.

32. Allah'a karşı yalan uydurandan ve kendisine gelen o doğruyu (Kur' an'ı) yalan sayandan daha zalim kim olabilir? Kâfirler için cehennemde barınacak(!) yer mi yok?

33. (Allah'tan) doğruyu getiren (peygamber) ve onu gereğiyle tasdik eden (mü'min)ler var ya! İşte onlar, takvâya eren (Allah'a saygı duyup emrine uygun yaşayan)ların ta kendileridir.

34. Rablerinin katında ne dilerlerse onlarındır. İşte bu, iyi davrananların/iyilik edenlerin mükâfatıdır.

35. Çünkü Allah, onların (geçmişte) yapmış olduklarının en kötüsünü bile örtecek ve kendilerine mükâfatlarını, yapmış olduklarının en güzeliyle verecektir.

36. Allah kuluna kâfî değil mi? (Resûlüm!) Seni O'ndan başkalarıyla (putlarıyla/tapındıklarıyla) korkutuyorlar. Allah kimi (böyle) sapıklığında bırakırsa, artık onu doğru yola getiren yoktur.

37. Allah kimi de doğru yola iletirse, artık onu hiçbir saptıracak yoktur. Allah mutlak galip ve (düşmanlarından) intikam alıcı değil midir?

38. Andolsun ki eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette: "Allah" diyecekler. De ki: "Öyleyse bana söyleyin. Allah bana bir zarar vermeyi dilerse, sizin Allah'ı bırakıp yalvardıklarınız (başına toplanıp sığındıklarınız), O'nun bu zararını (benden) giderebilirler mi? Yahut (Allah), bana bir rahmet (bir iyilik) dilese, onlar O'nun rahmetini alıkoyabilirler mi?" De ki: "Allah bana yeter. Tevekkül edenler de ancak O'na güvenip dayanır(lar)."

39-40. De ki: “Ey kavmim! Bulunduğunuz hal üzere (olduğunuz küfür ve düşmanlıkta) çalışın. Şüphesiz ben de (bildiğim hak yolda) çalışmaktayım. Kendisini rezil edecek bir azap kime gelecek ve kimin üzerine dâimî bir azap inecek, yakında (bunu) bileceksiniz!”

(36 ve 38. âyetlerde müşriklerin tipik halleri sergilenmektedir. Mekkeli müşrikler, bir taraftan bütün mühim gün ve işlerinde önlerine giderek tapındıkları putlarına kutsallık yani dokunulmazlık tanımakta ve bunun için de: “Onlara dil uzatmayın, sizi çarpar, ayrıca biz de yapacağımızı yaparız.” diye insanları korkutmakta, bir taraftan da: “Göklerin ve yerin yaratanı kimdir?” diye sorulunca: “Allah” demekte idiler.)

41. (Resûlüm!) Şüphesiz ki biz sana (bu) Kitab’ı, insanlar(ın faydası) için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yola gelirse (bu) kendi lehinedir. Kim de saparsa, (bu) ancak kendi aleyhinedir. Sen onların üzerine bir vekil değilsin. [bk. 11/12; 13/40]

42. Allah, (ölecek) insanların ruhlarını ölümü sırasında alır, ölmeyenin de uykusunda (alır). Sonra hakkında ölümü hükmettiğini tutar, diğerini muayyen bir vakte (eceline) kadar salıverir. Şüphesiz ki bunda, düşünen bir toplum için ibretler vardır.

(Bu âyet-i kerîmede ve En’âm sûresinin 60-64. âyetlerinde hem uyku ile ölüm hem de uykudan uyanmakla diriliş arasındaki benzerlik ve fark açıklanmaktadır. Uyku, zayıf ve küçük bir ölüm; ölüm ise büyük ve şiddetli bir uyku. Uykudan uyanış, hayata dönüş; ölümden diriliş ise ebedî yaşayıştır. Her iki halde de insanın ruhu bir hayattan başka bir hayata geçmektedir. Aralarındaki tek fark, insan uykuda (rüyada) bilinçli değildir. Fakat ölümden sonra yaşayışta yani dirilişte her şey onun için apaydınlıktır (bk. 6/60-61). İşte Kur’an açısından ölüm; yokluk, kayboluş ve bitiş değil, aksine bir hayattan başka bir hayata geçiştir, bir değişimdir, bir başlangıçtır. Kazanılan mükâfatlara karşılık Allah’ın rızası ve cennet, cezalara karşılık Allah’ın gazabı ve cehennem olan, dönüşü ve sonu olmayan bir dünyada yaşamaktır.)

43. Yoksa (onlar) Allah’tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: “Onlar, hiçbir şeye sahip olamaz ve düşünemezlerse de mi (şefaat edecekler)?”

44. De ki: “Bütün şefaat Allah’ındır (ancak O’nun izin verdiği şefaat edebilir). Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) yalnız O’nundur. Nihayet (hepiniz) ancak O’na döndürüleceksiniz.” [bk. 2/255]

45. Allah, (hükmünde, hâkimiyetinde, zâtında, sıfatlarında eşsiz ve) ‘Bir’ olarak anıldığı zaman, âhirete inanmayanlar içlerinde tiksinti duyarlar (canları sıkılır). Fakat O’ndan başkaları (Allah ile ilgisi olmayan sevdikleri) anıldığı zaman, hemen neşelenirler.

46. De ki: “Ey gökleri ve yeri yaratan, görünmeyeni ve görüneni bilen Allah’ım! Kullarının üzerinde ayrılığa düştükleri şeylerde, yalnız sen hüküm verirsin.”

(Peygamber Efendimiz teheccüde kalkınca namazdan sonra dua ederken âyette geçen bu ilâhî vasıfları da anardı.)

47. Eğer yeryüzündeki bütün şeyler ve onunla birlikte bir misli daha zulmedenlerin olsaydı, kıyamet gününde kötü azaptan (kurtulmak için) elbette onu fidye verirlerdi. Artık onlar için, o gün, hiç hesaba katmadıkları şeyler bile Allah tarafından ortaya çıkarılır. [krş. 5/36]

48. Kazandıkları kötülükler (o gün) ortaya çıkmış ve alay edegeldikleri (azap) da kendilerini çepeçevre sarmış (olacak)tır.

49. İnsana bir zarar dokunduğu zaman, bize dua eder. Sonra kendisine tarafımızdan bir nimet (bolluk ve mevki) lütfettiğimiz zaman: “Bu, bana ancak bilgi(m)den dolayı verildi.” der. Hayır! O bir imtihandır, fakat onların çoğu bilmezler. [krş. 28/78-81]

50. Onlardan öncekiler de gerçekten bunu söylemiş(ler)di; ne var ki kazandıkları şeyler kendilerine hiç fayda vermedi.

51. Nihayet kazandıkları kötülükler, kendi başlarına geçti. Bunlardan zulmedenlerin, yaptıkları fenalıklar(ın cezası) da başlarına gelecektir. Onlar (bunun) önüne geçip kurtulacak değillerdir.

52. Allah’ın, rızkı dilediğine yayıp dilediğine kıstığını (ve bir ölçüye göre verdiğini) hâlâ bilmediler mi? Şüphesiz bunda iman eden bir toplum için ibretler vardır.

53. De ki (Allah şöyle buyuruyor): “Ey nefislerine karşı (günah işleyip) aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah (şirk koşan ve inkâr edenler dışında, dilediği kimseler için)[11] bütün günahları bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.” [bk. 4/48, 116]

[11] Bu âyet-i kerîmedeki mağfiret kelimesi bütün günahların affına delâlet ettiği için, usül ilmine göre “mutlak”tır. Nisâ sûresindeki âyetlerde ise “şirkten başkası” denmekle artık şirkle mukayyed (kayıtlı) olmuştur, hüküm ona göredir.

54. “(Bundan böyle) size azap gelmeden önce, Rabbinize dön(üp tevbe ed)in ve O’na (gönülden) teslim olun.[12] Sonra yardım olunmazsınız.”

[12] Ömrün son anlarındaki pişmanlık ve çaresizlik halindekinin iman etmesi ile, günah işleyecek gücü ve vakti kalmayanların tevbesi fayda vermez.

55. “Siz farkında bile değilken ansızın size azap gelip çatmadan önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur’an’a) uyun.”

56. (Yoksa o azap günü, günahkâr) kişi: “Allah’a karşı aşırı gitmemden dolayı yazıklar olsun bana! Gerçekten ben (Kur’an ve mü’minlerle) hakikaten alay edenlerdendim.” diye(rek üzüle)cektir.

57. Yahut: “Eğer Allah bana hidayet etseydi, elbette ben (günahlardan) sakınanlardan olurdum.” diyecek.

58. Yahut azabı gördüğü zaman: “Keşke benim için (dünyaya) dönüş olsaydı da güzel hareket eden (mü’minler)den olsaydım.” diyecektir.

59. (O gün Allah şöyle buyurur:) “Hayır! Âyetlerim sana geldi de sen onları yalanladın, (iman etmedin) büyüklük tasladın ve kâfirlerden oldun.”

60. Allah’a karşı yalan uyduranları kıyamet gününde, yüzleri kapkara bir halde görürsün. (Allah’a karşı) kibirlenenler için cehennemde yer mi yok?

61. Allah, kendisine saygı duyup emrine uygun yaşayanları, (bu) başarıları sayesinde (bütün sıkıntılardan) kurtarır. Artık onlara kötülük (azap) dokunmaz ve onlar mahzun da olmazlar.

62. Allah, her şeyin yaratanıdır. O her şeye vekildir.

63. Göklerin ve yerin anahtarları (tasarruf ve idaresi)[13] O’nundur. Allah’ın âyetlerini inkâr edenler, ziyana uğrayanların ta kendileridir.

[13] Beydâvî; Nesefî (Medârik), IV, 64.

64. De ki: “Ey (Allah bilgisinden yoksun) cahiller! Bana, Allah’tan başkasına mı kulluk etmemi emrediyorsunuz?” [bk. 1/4; 9/31; 39/14-15]

65. (Resûlüm!) Andolsun ki sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: “Eğer (sen bile, putlardan birine değer vermek, saygı göstermekle bana) eş koşarsan, celâlim hakkı için amelin boşa gider ve ziyana uğrayanlardan olursun.”[14] [bk. 6/88; 30/42]

[14] Âyet-i kerîmede “târiz” vardır. Yani Resûlullah’ın şahsında bütün mü’minler ikaz edilmektedir.

66. “Hayır! (Sen) ancak Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol.”

67. (Onlar) Allah’ı hakkıyla takdir edemediler. Halbuki kıyamet günü, yeryüzü tamamen O’nun tasarrufundadır. Gökler de O’nun kudretiyle[15] dürülmüştür. O, (onların) ortak koştuklarından uzak ve yücedir.

[15] Âyet-i kerîmede geçen “sağ el” müteşâbih bir kelime olup halef (sonraki) âlimlere göre Allah’a nispetle (kudret) kelimesiyle tevil (ifade) edilmektedir. [bk. 3/7]

68. (Kıyamet kopunca, ilk) Sûr'a üflenecek,[16] artık Allah'ın dilediği (melekleri)nden başka,[17] göklerde olan ve yerde olanlar(ın hepsi) düşüp ölecektir. Sonra ona bir daha üflenecek, onlar hemen (dirilip) ayakta bakınıp duracaklar.

[16] Vukuundaki kat'iyetten dolayı mâzî olarak gelmiş olan fiiller, gelecek zamanla tercüme edilmiştir.

[17] Burada bahsi geçen, Allah'ın dilediği meleklerden maksat, dört büyük melek veya Arş'ı taşıyan melekler ya da cennet melekleri ve başlarındaki Rıdvan ile cehennem bekçisi zebânîler ve başlarında Mâlik, denilmiştir (Beydâvî; Celâleyn).

69. Yer, Rabbinin nuruyla parlayacak, kitap (amel defteri[18] ortaya) konulacak, peygamberler ve şâhitler getirilecek, onlar haksızlığa uğratılmaksızın aralarında adaletle hükmedilecektir. [bk. 10/47; 21/47]

[18] Elmalılı, VI, 4138.

70. Herkese yaptığı(nın karşılığı) tam olarak ödenir. O (Allah), onların yaptıklarını en iyi bilendir.

71. Kâfirler, bölük bölük cehenneme sürülürler. Nihayet oraya geldikleri zaman, onun kapıları açılacak ve bekçileri onlara: "Size, içinizden, Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bugününüze kavuşmanız hakkında sizi uyaran (peygamber)ler gelmedi mi?" diyecekler. Onlar da: "Evet (geldi)." diyecekler. Fakat artık azap sözü, kâfirler üzerine gerçekleşecektir. [bk. 17/97; 40/4950; 52/13; 67/8-10]

72. (Onlara:) "Girin, içinde temelli kalacağınız cehennemin kapılarından. İşte, (Allah'a imana ve teslimiyete karşı) kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!" denilir.

73. Rablerine saygı duyup emrine uygun yaşayanlar ise, bölük bölük cennete sevkedilecekler. Nihayet oraya gelip de kapıları açılınca, (cennetin) bekçileri onlara: "Size (Allah'tan) selam olsun, tertemizsiniz. Artık ebedî olarak buraya girin!" diyecek.

74. (Cennetlikler:) "Bize verdiği (cennet) sözünü yerine getiren ve bizi, dilediğimiz kısmında oturacağımız cennet yurduna mirasçı yapan Allah'a hamdolsun. (Allah için) çalışanların mükâfatı ne güzelmiş!" diyecekler. [bk. 7/43; 35/34-35]

75. Melekleri görürsün ki arşın etrafını kuşatmış olarak Rablerini hamd ile tesbih ederler. (O gün) o (cennet ve cehennemlik ola)nlar arasında hak ile hükmedilmiş ve: "Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." denilmiş (olacak)tır.

(Meleklerin özellikleri ile ilgili âyetler için bk. 4/172, 6/61, 7/206, 16/49-50, 19/64, 21/19-20,26-29, 34/1, 37/1-4,164-166, 38/67-69, 41/38, 42/5, 66/4, 70/4, 77/1-7.)

40. Mü'min Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 85 âyettir. 56-57. âyetleri Medine döneminde inmiştir. Sûre, adını 28. âyette geçen aynı kelimeden almıştır. Bir diğer adı da "Gâfir"dir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm.[1]

[1] Bu ve bundan sonraki altı sûre (40-46) bu şekilde başladığı için, bu sûrelerin hepsine birden "Havâmîm" (yedi hâmîmler) denilir.

2-3. Bu Kitab'ın indirilmesi, mutlak galip ve (her şeyi) hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı şiddetli olan, hem de lütuf sahibi olan Allah tarafındandır. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Dönüş ancak O'nadır.

4. Allah'ın âyetleri hakkında, küfre sapan/nankörlük edenlerden başkası mücadele etmez. (Resûlüm!) Şimdi onların şehirlerde (rahatça) gezip dolaşması seni aldatmasın (zamanı gelince onların cezaları ihmal edilmez).

5. Onlardan önce Nuh kavmi ve bunlardan sonraki topluluklar da (peygamberlerini) yalanladı. Her ümmet, peygamberlerini yakala(yıp öldür)meye kastetti. Hakkı giderip yerine batılı koymak için mücadele edip durdular. Ben de onları (azabımla) tutup alıverdim. (İşte bak) benim azabım nasıl oldu?[2]

[2] Her devirde birtakım insanlar, Allah'ın Rabliğinden uzaklaşmış, küfre sapmış, buna karşılık şeytana ve onun yolundakilere uymuşlardır. Bu yüzden Allah'ın buyruklarına ve onlara uymak isteyen mü'minlere karşı hasım kesilmiş ve onlarla mücadele etmişler, Allah'ın da bir hesabı olduğunu düşünmemişlerdir.

6. Böylece inkâr edenlere karşı Rabbinin: "Kesinlikle onlar ateş ehlidir." (şeklindeki) sözü gerçekleşti.

7. Arşı taşıyanlar ve onun etrafındaki (tavaf eden melek)ler, Rablerini hamd ile tesbih ederler.[3] O'na iman ederler ve mü'minlerin bağışlanmasını da (şöylece) isterler: "Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kaplamıştır. Tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru!"

[3] "*Sübhânallâhi ve bihamdihî*" derler (Beydâvî).

8. "Ey Rabbimiz! Onları ve atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olan (emrine uygun yaşayan)ları, kendilerine söz verdiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi sadece sensin!" [bk. 13/23]

9. "Onları kötülüklerden koru. Sen kimi (bu dünyada) kötülüklerden korursan, o gün, muhakkak ona rahmet etmişsindir. Bu da en büyük kurtuluş (ve saadet)in ta kendisidir."

10. Kâfir olanlara şöyle seslenilir: “Allah’ın (size olan) gazabı, (artık bugün) kendi kendinize (olan) kızgınlığınızdan daha şiddetlidir. Çünkü siz, (dünyada) imana çağırılıyordunuz da inkâr ediyordunuz.”

11. (Onlar da:) “Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün ve iki kere dirilttin.[4] İşte günahlarımızı da itiraf ettik. (Acaba bu ateşten) çıkmaya bir yol var mıdır?” derler. [bk. 2/28; 22/66; 45/26]

[4] Birinci ölüm hali rahimdeki canlanmadan önceki haldir. İkincisi, doğduktan sonraki ölümdür. Birinci dirilme rahimdeki canlanmadır. İkinci diriliş de öldükten sonrakidir.

12. (Onlara denilir ki:) “Bu (azap) şundandır: Bir olan Allah’a (iman ve itaate) çağrıldığınız zaman küfrettiniz (inkâra ya da nankörlüğe saptınız). O’na ortak koşulunca (O’nun yetkisi başkalarına verilince O’na) inandınız. Artık hüküm, O çok yüce, çok büyük (olan) Allah’a aittir.”

13. O (Allah), size (kudretine delâlet eden) alametleri gösteren ve sizin için gökten rızık (sebepleri) indirendir. (Allah’a) yönelen kimseden başkası ibret almaz.

14. O halde kâfirlerin hoşuna gitmese de dini yalnız Allah’a has kılarak O’na dua (ve ibadet) edin.[5]

[5] Dini Allah’a has kılmak; dînin gereğini yerine getirirken onun üzerine nefsin ve dış güçlerin izin verdiği kadarıyla yapabilmek gibi bir gölge düşürmemek, samimi olmak, başka şeyleri gönülden çıkarmaktır. Dinin emirlerini yerine getirmede Allah’ın hâkimiyeti geçerli olmalı ki din Allah’a has kılınmış olsun. [bk. 40/65; 98/5 ve dipnot]

15. (O,) dereceleri yükselten, arşın sahibi (olan Allah), o kavuşma gününün dehşetine karşı (insanları) uyarmak için emriyle ruhu (vahyi ve nübüvveti) kullarından dilediğine indirir.

16. O gün onlar, (kabirlerinden) ortaya çıkarlar. Onlar(ın yaptıkların)dan hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz. (O kıyamet günü bütün varlıklar helak olunca Allah buyurur ki:) “Bugün mülk (hükümranlık) kimindir?” (Yine kendisi cevap verir): “Tek ve Kahhâr olan (gücü her şeye yeten) Allah’ındır.”

17. Bugün (âhirette) herkese, kazandığının karşılığı verilecektir. Bugün (kimseye karşı) hiçbir haksızlık yoktur. Şüphesiz ki Allah, hesabı pek çabuk görendir.

18. (Resûlüm!) Onları, yaklaşan (kıyamet) günü için uyar. O zaman, yürekleri (korkudan âdeta) gırtlaklarına dayanır; yutkunup dururlar. Zalimlere ne bir yakın (akraba ve dost) ne de (sözü) dinlenecek bir şefaatçi vardır.

19. (Allah) gözlerin hain (bakış)ını da, göğüslerin gizlediği şeyleri de bilir.

20. Allah, adaletle hükmeder. O’ndan başka yalvarıp taptıkları ise, hiçbir şeye hükmedemez. Çünkü Allah, (her şeyi) hakkıyla işitendir, görendir.

21. (Onlar) yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı? Baksalar ya, kendilerinden öncekilerin sonu nasıl olmuştur? Onlar, kendilerinden hem kuvvet hem de yeryüzündeki eserler yönünden daha üstün idiler. Öyle iken, Allah onları günahları yüzünden kıskıvrak yakalayıverdi. Onları Allah'(ın gazabın)dan koruyan da olmadı. [bk. 30/9; 46/26-27]

22. Bu (dünya azabı)nın sebebi şudur: Onlara peygamberleri, açık deliller (mucizeler ve dinî, içtimâî hükümler) getirdi, onlar da inkâr ettiler. Bu yüzden Allah kendilerini kıskıvrak yakalayıverdi. Çünkü O'nun kudreti sonsuzdur, azabı pek şiddetlidir.

23-24. Andolsun ki biz, Musa'yı, mucizelerimizle ve apaçık delil ile Firavun'a, (veziri) Hâmân'a ve Kârun'a gönderdik de onlar: "(Bu) bir sihirbazdır, yalancının tekidir." dediler.

25. (Musa) onlara, tarafımızdan hakkı getirince de: "Onunla beraber, ona inananların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın." dediler. (Fakat) kâfirlerin hilesi, ancak boşuna (bir uğraş)tır. [krş. 2/49; 14/6]

26. Firavun: "Bırakın beni, şu Musa'yı öldüreyim de o (kurtulabilecekse) Rabbine yalvaradursun. Çünkü ben onun, dininizi değiştirmesinden yahut bu yerde (ülkede sizlere ve düzenimize karşı) fesat çıkarmasından[6] korkuyorum." dedi.

[6] Mukâtil, s. 23.

27. Musa: "Şüphesiz ben, hesap gününe inanmadığından kendini büyük gören herkesten, benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan (Allah')a sığındım." dedi.

28. Firavun ailesinden (olan ve o ana kadar) imanını gizleyen mü'min bir adam[7] (orada) dedi ki: "Siz, bir adamı sırf 'Rabbim Allah'tır' dedi diye (tehlikeli görüp) öldürür müsünüz? Halbuki o, size Rabbinizden açık mucizeler de getirmiştir. Eğer o yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyor ise, sizi tehdit ettiğinin (en azından) bir kısmı size isabet eder. Şüphesiz Allah haddi aşan, yalana dadanan kimseyi doğru yola eriştirmez."

[7] Bazılarına göre bu mü'min kişi, Firavun'un amcasının oğludur. [bk. 28/20]

29. "Ey kavmim! Bugün (bu) yerde (Mısır'da İsrâiloğulları'na) galip (kimse)ler olarak hükümranlık sizindir. Fakat (Musa'yı öldürmeniz yüzünden) Allah'ın hışmı bize gelip çatarsa (ondan) bizi kim kurtarır?" (Buna karşı) Firavun: "Size ben, kendi görüşümden başkasını uygun görmüyorum ve ben size, ancak doğru yolu[8] gösteriyorum." dedi.

[8] Hz. Musa'nın öldürülmesi işini.

30. İnanan (o kimse): “Ey kavmim! Doğrusu ben sizin için, (evvelki inkârcı) toplulukların (başlarına gelen azap) gününün benzerinden korkuyorum.” dedi.

31. “Nuh kavminin, Âd ve Semûd’un ve onlardan sonrakilerin durumu gibi. (Yoksa) Allah, (günahsız) kullara hiç (bir şekilde) zulmetmek istemez.”

32. “Ey kavmim! Cidden ben sizin için, o bağrışıp çağrışma, (o birbirinizden imdat isteme) gününden korkuyorum.” [bk. 7/44-50]

33. “O gün arkanızı dönüp kaç (mayı arzu ed)ersiniz. Artık sizi Allah’ (ın azabın)dan koruyacak hiç kimse yoktur. Allah kimi sapıklığa bırakırsa, onu doğru yola getirecek yoktur.”

34. “Doğrusu (Musa’dan) önce Yusuf da size açık deliller (mucizeler) getirmişti; size getirdiği şeylerden (o zaman) şüphelenip durmuştunuz. Nihayet o ölünce, ‘Allah, ondan sonra bir peygamber göndermez.’ demiştiniz. İşte Allah, aşırı giden şüpheci kimseleri böyle sapıklıkta bırakır.”

35. “Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmaksızın, Allah’ın âyetleri hakkında tartışanlar, gerek Allah nezdinde, gerek iman edenler yanında buğzu/nefreti artırır (nefretle karşılanırlar). İşte Allah, her kibirli zorbanın kalbini böyle mühürler.”

36-37. Firavun (vezirine) dedi ki: “Ey Hâmân! Benim için yüksek bir kule yap. Olur ki ben o yollara (yani), göklerin yollarına erişirim de, çıkıp Musa’nın ilâhını görebilirim. Çünkü ben, onu mutlaka yalancı sanıyorum.” İşte böylece Firavun’un kötü işi kendisine cazip gösterildi ve (doğru) yoldan alıkonuldu. Firavun’un tuzağı elbette yok olacaktı. [krş. 28/38]

(Firavun, yüksek bir kule yaptırarak, çıkıp oradan Hz. Musa’nın Rabbini gözetlemek ve öyle bir şey göremediğini söyleyip onu ve inananlarını yalanlamak, böylece yeni inanacakları da engellemek istiyordu. Sonraki âyet onun çabalarının boş olduğunu ve anlamsızlığını ortaya koyar.)

38. O imanlı (adam) dedi ki: “Ey kavmim! Bana uyun ki sizi doğru yola ileteyim.”

39. “Ey kavmim! Bu dünya hayatı geçici bir faydalanma (ve eğlence)den ibarettir. Âhiret hayatı ise, doğrusu (işte) asıl (devamlı) durulacak yurt orasıdır.”

40. “Kim bir kötülük işlerse, (ona) ancak o kötülük kadar ceza verilir. (Fakat) erkek ve kadın kim de mü’min olarak sâlih (sevâbı olan) bir iş yaparsa, işte onlar cennete girerler; orada hesapsız rızıklandırılırlar.”

41. “Ey kavmim! Benim (karşılaştığım) bu ne haldir? Ben sizi kurtuluşa (ve cennete) çağırıyorum, siz de beni ateşe davet ediyorsunuz.”

42. “Siz beni, Allah’a karşı kâfirliğe/nankörlüğe ve kendileri hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyleri O’na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben de sizi O çok üstün, çok bağışlayan (Allah’)a davet ediyorum.”

43. “Hiç şüphe yok ki beni kendisine çağırdığınız (putlarınız)ın[9] ne dünyada ne de âhirette (ibadete) davet etme (yetkisi ve bağışlama gücü) vardır. Şüphesiz dönüşümüz Allah’adır. (Hareketlerinde) haddi aşanlar, ateş ehlinin ta kendileridir.” [bk. 35/14]

[9] Put, Allah’a karşılık önde tutulan, bağlılık gösterilen veya tapılan her şey olabilir, bunu yapanlara da putperest veya müşrik denilir.

44. “Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Artık ben işimi Allah’a bırakıyorum. Şüphesiz Allah kulları(nı) çok iyi görendir.”

45. Nihayet Allah, onu (o imana davet eden adamı), onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu, Firavun taraftarlarını da kötü azap kuşatıverdi (boğulup gittiler).

46. (Onların uğratılacağı azabın biri de) ateştir ki onlar sabah akşam (kabirde, kıyamete kadar)[10] o ateşe arz edileceklerdir. Kıyametin koptuğu gün de: “Firavun kavmini, azabın en şiddetlisine sokun.” (denilir).

[10] Nesefî (Tefsîr), IV, 80-81.

47. O vakit, ateşin içinde (inkârcı önderlerle, onlara uyan takım) birbiriyle tartışacaklar. Güçsüzler takımı (dünyada) büyüklük taslayan (Allah’a teslimiyeti küçümseyen önder)lere: “Doğrusu biz (hak dine aykırı işlerde) size uymuştuk. Şimdi siz, bir parçacık (olsun) bizi ateşten kurtarabilir misiniz?” derler.

48. Büyüklük taslayan (güç ve yetki sahibi olan)lar da: “Biz hepimiz onun içindeyiz (biz kendimizi de kurtaramadık). Şüphesiz Allah, kullar arasında kat’î hükmü verdi.” diyecekler. [krş. 2/166-167]

49. O ateşte olanlar, (bu kez de) cehennemin bekçilerine: “(Ne olur!) Rabbinize yalvarın da (hiç olmazsa) bir gün olsun, bizim azabımızı hafifletsin.” derler. [krş. 43/77]

50. (Bekçiler, onlara:) “Size, açık deliller (mucizeler)le peygamberleriniz gelmemiş miydi?” derler. “Evet (geldi).” diye cevap verirler. (Bekçiler de:) “O halde, (kendiniz Allah’a) yalvarın.” derler. Oysa, kâfirlerin yalvarması artık tamamen boşunadır. [bk. 17/15; 67/8-9]

51. Şüphesiz biz, peygamberlerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında, hem de şâhitlerin (şâhitlik için kalkıp) dikileceği günde, elbette yardım edeceğiz.

52. O gün zalimlere, özür dilemeleri (mazeretleri) fayda ver(meyeceğinden izin de veril)meyecektir. Onlar için sadece lanet ve en kötü yurt (cehennem) vardır. [krş. 77/36]

53. Andolsun ki biz, Musa'ya hidayeti (mucizeleri ve Tevrat'ı) verdik ve İsrâiloğulları'na da o Kitab'ı miras bıraktık.

54. (Bunu onların) temiz akıl sahiplerine, doğru bir yol rehberi ve bir öğüt olarak (yaptık).

55. O halde (Resûlüm! Sen) sabret. Çünkü Allah'ın (zafer) vaadi gerçektir. (Küçük kusurlardan ibaret olan) günahına istiğfâr et[11] ve akşam sabah (devamlı) Rabbini hamd ile tesbih[12] et.

[11] Peygamberlerin istiğfârı hususunda daima, "zenb" kelimesi kullanılır. Bunun mânası, açıkça bir günah ve isyan değildir. Ancak, bu bir yanılma, bir gaflet ve ihmaldir (Nedvî, I, 148). [bk. 47/19; 48/2]

[12] Bu aynı zamanda ümmete bırakılan bir sünnettir ki hem dille hem de fiille yapılır.

56. Kendilerine (Allah'tan) gelmiş bir delil olmaksızın, Allah'ın âyetleri hakkında mücadele eden (ve beğenmeyip içlerine sindiremeyen)ler var ya, (bu) onların içlerindeki asla ulaşamayacakları bir büyüklük (hevesin)den başka bir şey değildir. Hemen sen (onların şerrine karşı) Allah'a sığın. Çünkü O, hakkıyla işitendir, görendir.

57. Elbette, göklerin ve yerin yaratılışı, insanların yaratılışından daha büyüktür. Fakat insanların çoğu (bu kadarını) bilmezler. [krş. 17/99; 36/ 81-82; 46/33]

58. Kör ile gören; iman edip sâlih amel işleyenler ile kötülük yapan aynı olmaz. Ne kadar az düşünüyorsunuz! [krş. 34/18]

59. Hiç şüphesiz (kıyamet) saat(i) kesinlikle gelecektir. Onda asla şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu inanmazlar.

60. Rabbiniz buyurdu ki: "Bana dua edin, (isteyin) size karşılık ver(ip duanızı kabul ed)eyim. Çünkü bana ibadet/kulluk etmeye karşı kibirlenip (buna) tenezzül etmeyenler, aşağılıklar olarak cehenneme gireceklerdir." [bk. 2/ 153. krş. 40/47]

(Âyet-i kerîmede duanın kulluk için ne kadar önemli olduğu ifade edilmektedir. Esasen, dua etmek insanın tamamen Rabbine yönelmesi, O'nun dışındaki her şeyden uzaklaşması demektir. Rabbimiz yanında da

ancak dua ve ibadetle değer kazanırız (2/ 153, 186; 25/77). Nitekim sevgili Peygamberimiz, "Dua ibadetin özüdür." buyurmuştur.)

61. Allah, size dinlenmeniz için geceyi, (çalışmanız için de) aydınlık olarak gündüzü yaratandır. Şüphesiz Allah, insanlara karşı lütufkârdır; buna rağmen insanların çoğu şükretmezler.

62. İşte sizin Rabbiniz, her şeyi yaratan Allah'tır ki O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Böyle iken nasıl olup da (O'nu bir olarak tanımaktan) döndürülüyorsunuz?

(Bu âyet-i kerîmede bir uyarı vardır ki o da, Rabbin ancak Allah olmasıdır. Çünkü Rab, Allah olmazsa, O'na karşılık yüceltilen, sevilen ve kendisine bağlanılanlar rab olur.) [bk. 6/102; 9/31; 41/30]

63. İşte Allah'ın âyetlerini (kasten) inkâr etmekte olanlar, (inatla) böyle çevrilir(ler).

64. Yeryüzünü sizin için durulacak bir karargâh, göğü de (üstünüze) bina yapan, size şekil veren, şeklinizi de güzelleştiren, size temiz, helal şeylerden rızık veren (ancak) Allah'tır. İşte bu Allah, sizin Rabbinizdir. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!

65. O, daima diridir. Hiçbir tanrı yoktur, ancak O (Allah) vardır. Dini yalnız O'na has kılın ve ihlaslı kimseler olarak O'na yalvarın. Hamd (sadece) âlemlerin Rabbi olan Allah'adır. [krş. 40/14]

66. (Resûlüm!) De ki: "Rabbimden bana açık deliller gelmekle, sizin Allah'tan başkasına yalvarıp taptıklarınıza kulluk etmem bana kesinlikle yasak edildi. Hem de ben, âlemlerin Rabbine teslim olmakla emredildim."

67. Sizi (atanız Âdem'i) topraktan, sonra (ayrı ayrı) sizi bir meni(deki sperma)dan, sonra alakadan[13] yaratan; sonra bir bebek olarak (sizi dünyaya) çıkaran, sonra yiğitlik çağınıza eresiniz, sonra da ihtiyarlar olasınız diye yaşatan[14] O'dur. İçinizden kimine de (yiğitlik ve ihtiyarlık çağından) önce ölüm geli(p çata)r. Kiminizin ömrü (belli) bir vadeye kadar uzatılır. (Allah bunları) düşünesiniz diye (yapmakta)dır.

[13] "Rahim duvarına asılıp gömülen hücre topluluğu"ndan. [bk. 22/5 ve dipnotu]

[14] Celâleyn.

68. Yaşatan ve öldüren O'dur. Bir işin olmasını dilediği zaman, ona sadece"ol" der, o da oluverir.

69. (Resûlüm!) Allah'ın âyetleri hakkında (dil uzatıp) tartışanları görmedin mi? Nasıl da (hakikatleri kabul etmekten ve imandan) yüz çeviriyorlar?

70. (Onlar), o Kitab'ı, peygamberlerimizle gönderdiğimiz şeyleri (mesajları) yalanlayanlardır. Artık (o gün hakikati ve günahların neticesini) bilecekler.

71-72. O vakit, boyunlarında demir halkalar ve zincirler vardır. (Bu halde) sürüklenecekler; (önce) kaynar suda, sonra ateşte yakılacaklar.

73-74. Sonra onlara: "Allah'ı bırakıp da ortak koştuklarınız (Allah yerine sevip bağlandığınız şeyler) nerededir?" denilecek. Onlar da: "Bizden uzaklaşıp kayboldular. Daha doğrusu bundan önce biz, hiçbir şeye tapmamışız (meğer onların hiçbir hükmü yokmuş)!" diyecekler. İşte Allah, kâfirleri böyle şaşkın halde bırakır. [bk. 2/164-165, 167 ve dipnotu]

75. Bu (hâl), sizin yeryüzünde haksız yere şımarmanız ve böbürlenip taşkınlık yapmanız yüzündendir.

76. (Onlara denilir ki:) "İçinde ebedî kalmak üzere girin cehennemin kapılarından! (Bakın, Hakk'a karşı) kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!"

77. (Resûlüm! İman etmeyenlere karşı) sabret. Çünkü Allah'ın (azap) vaadi gerçektir. Ya onları tehdit ettiğimiz (azab)ın bir kısmını sana göstéririz, yahut seni vefat ettiririz (de o azabı görmezsin. Nasıl olsa) onlar ancak bize döndürüleceklerdir.

78. Andolsun ki senden önce (de birçok) peygamberler gönderdik; onlardan kimini sana anlattık, kimini de anlatmadık. (Bilesin ki) hiçbir peygamber, Allah'ın izni olmadıkça bir âyet (veya bir mucize) getiremez. Allah'ın emri gelince de adalet yerine getirilir. Batıl taraftarları işte böylece hüsrana uğrarlar. [bk. 4/164]

79. Kimine binesiniz ve kiminden de yiyesiniz diye sizin için hayvanlar yaratan (ancak) Allah'tır.

80. Onlarda sizin için (süt, yün, deri gibi birçok) faydalar da vardır. Gönüllerinizdeki bir ihtiyaca (arzuya) ulaşmanız için (karada) onların üstünde, (denizde de) gemilerin üstünde taşınırsınız. [bk. 16/7; 23/21-22; 43/12-14]

81. (Allah) size, (kudretine ait) âyet (ve delil)leri gösteriyor. Şimdi Allah'ın âyet (ve delil)lerinden hangisini inkâr edersiniz?

82. Onlar, yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görmediler mi? Üstelik onlar, bunlardan hem daha çok, hem de kuvvet ve yeryüzündeki eserler bakımından daha güçlü idiler. (Fakat) kazanmakta oldukları şeylerin kendilerine (hiçbir) faydası olmadı. [krş. 30/9; 40/21; 46/26-27]

83. Peygamberleri kendilerine açık delil (ve mucize)lerle geldiği zaman, kendi yanlarındaki (beşerî) bilgilerle şımar(ıp gururlan)dılar. Sonunda (peygamberleri) alaya aldıkları şey(in cezası) kendilerini (çepeçevre) kuşatıverdi.

84. Artık şiddetli azabımızı görünce: "Allah'ın birliğine inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri de inkâr ettik." dediler.

(Çünkü onlar Allah'tan başkalarını yüceltip Allah yerine onlara bağlanıyorlar, hayat tarzlarını Allah'ın gönderdiği kurallara göre değil, sevip bağlandıklarının kurallarına ve bilgilerine göre tertip ve tanzim ediyorlardı.)

85. Ama şiddetli azabımızı gördükleri zaman (son pişmanlık anındaki) inanmaları kendilerine fayda vermedi. Allah'ın kulları hakkında süregelen kanunu (bu)dur. İşte kâfirler (o zaman) orada hüsrana uğrayacaklardır.

41. Fussilet Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 54 âyettir. Adını üçüncü âyette geçen aynı kelimeden almıştır. Fussılet, "ayrı ayrı açıklanmış" demektir. Bu sûrenin diğer isimleri; Secde, Secde Hâmîmî, Mesâbîh ve Akvât'tır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm,

2. (Bu Kur'an) Rahmân ve Rahîm (olan Allah) katından indirilmiştir.

3-4. Bilecek (ve anlayacak kâbiliyetteki) bir toplum için hem müjde verici ve (âkıbet hakkında) uyarıcı hem de Arapça bir Kur'an olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir Kitab'dır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu (Kur'an'dan) yüz çevirmiştir; onlar (hakikati) işitmezler.

5. Dediler ki: "Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz sargılar içindedir (kapalıdır). Kulaklarımızda bir ağırlık, bizimle senin aranda bir perde vardır. Sen (dinine göre)[1] amel et, biz de şüphesiz (kendi dinimize göre) amel ederiz."

[1] Celâleyn.

6. (Resûlüm!) De ki: "Ben ancak sizin gibi bir insanım. Yalnız bana vahyediliyor ki: Sizin ilâhınız, ancak bir tek ilâhtır. Bu sebeple (hepiniz iman

ve itaatle) O'na dosdoğru yönelin ve O'ndan mağfiret dileyin. Vay 'Allah'a ortak koşan (Allah yerine başka varlıklara bağlanan)ların' haline!"

7. (İşte) onlar zekâtı vermezler. Âhireti inkâr edenler de onlardır.

8. Hiç şüphesiz, iman edip sâlih (sevâbı olan) amel işleyenlere gelince, onlar için hiç kesilmeyen bir mükâfat vardır. [bk. 95/6]

9. De ki: "Gerçekten (bu) arzı[2] iki günde (veya iki devrede) yaratan (Allah')a karşı nankörlük ediyor ve O'na eşler mi tanıyorsunuz? İşte O, âlemlerin Rabbidir."

[2] Semadan ayrılması ve yer olarak teşekkülü (Elmalılı, V, 4189).

10. Hem de yeryüzünde (dengeyi sağlamak için) sabit ulu dağlar meydana getirdi, onda bereketler yarattı; orada isteyenler için onun (her mevsime göre çeşit çeşit yetişen) rızıklarını takdir etti. (Bunların hepsi) tam dört gündedir.[3]

[3] Müfessirler "dört gün"e dört vakit demişlerdir. [krş. 32/4]

11. Sonra (iradesi), bir duman (gaz) halinde olan göğe yöneldi. Ona ve yeryüzüne: "İkiniz de isteseniz de istemeseniz de (bir düzen ve uyum içinde var olup hükmüme) gelin." buyurdu. Onlar da: "İsteyerek geldik." dediler. [bk. 21/30-31]

12. Böylece onları yedi kat gök olarak iki günde[4] var etti ve (meleklere) her gökte (kendisine ait) işi vahyetti (bildirdi.) Dünya göğünü (yakın göğü) kandillerle donattık ve (afetlerden) koruduk. İşte bu, üstün ve (her şeyi) hakkıyla bilen (Allah'ın) takdiridir.

[4] Müddetini Allah'ın bildiği iki günde veya iki devirde. Böylece yeryüzü ve gökyüzü altı günde yaratılmıştır.

13. (Resûlüm! Hâlâ imandan) yüz çevirirlerse, de ki: "Âd ve Semûd (kavimlerin)in yıldırımı gibi (mahvedecek) bir yıldırıma karşı sizi uyardım."

14. Peygamberler onlara: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin." diye (her fırsatta) önlerinden ve arkalarından geldiği zaman onlar: "Eğer Rabbimiz dileseydi, (bize) melekler indirirdi (oysa siz insansınız). Onun için biz, sizin (bize tebliğ için) gönderildiğiniz şeyleri inkâr ediyoruz." dediler.

15. Âd (kavmin)e gelince: (Onlar) yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve: "Bizden daha güçlü kimdir?" dediler. Onları yaratan Allah'ın, kendilerinden daha kuvvetli olduğunu (hâlâ) görmediler mi? Bizim âyetlerimizi bilerek inkâr ediyorlardı.

16. Bu sebeple onlara, dünya hayatında rezillik (ve perişanlık) azabını tattırmak için uğursuz (saydıkları) günlerde üzerlerine dondurucu bir kasırga

gönderdik. Âhiret azabı ise daha rezil rüsva edicidir ve onlara yardım da edilmez (kurtulamazlar).[5]

[5] Âd kavmi Yemen taraflarında olup yedi gün sekiz gece süren kemer fırtınasıyla helak olmuştur (bk. 54/19; 69/6-8). Son zamanlarda uydudan alınan görüntüler sayesinde, o civarda kumlar altında bir şehrin olduğu tespit edilmiştir.

17. Semûd (kavmin)e gelince: Biz onlara (da) doğru yolu gösterdik, fakat onlar körlüğü, doğru yolu görmeye tercih ettiler. Neticede, kazanmakta oldukları (günahlar) yüzünden kepaze (ve perişan) edici azap yıldırımı onları alıverdi.

18. İman eden ve Allah'ın emrine uygun yaşayan/aykırı davranmaktan sakınanları ise kurtardık.

19. Allah'ın düşmanları (mahşer yerinde) ateşe sürülmek üzere toplandıkları gün, hepsi bir araya getiril(inceye kadar orada bekletil)irler.[6]

[6] Sâbûnî (Safve), III, 120; Elmalılı, V, 4196; Derviş, s. 204.

20. Nihayet oraya geldikleri zaman, (dünyada) yaptıkları şey hakkında kulakları, gözleri ve derileri onların aleyhine şâhitlik edecektir. [krş. 36/65]

21. (Onlar) derilerine: "Niçin bizim aleyhimize şâhitlik ettiniz?" diyecekler. (Derileri de): "Her şeyi konuşturan Allah, bizi (de) konuşturdu. Sizi ilk defa yaratan da O'dur. (Şimdi de) yine O'na döndürülüyorsunuz." derler.

22. "Siz (fenalıkları yaparken, halktan utanıp gizleniyordunuz da) kulaklarınız, gözleriniz ve (cinsel)[7] derilerinizin aleyhinize şâhitlik yapacağını düşünerek (sakınıp) gizlenmiyordunuz. Aksine yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sandınız." [bk. 36/65]

[7] İbni Abbas böyle tefsir etmiştir. Çünkü Allahu Teâlâ haya sahibi olduğundan bu ifadeyi kullanmıştır (Bursevi, I, 430).

23. "İşte Rabbinize karşı beslediğiniz bu (kötü) zandır ki sizi helak etti. Bu yüzden ziyana uğrayanlardan oldunuz."

24. Şimdi dayanabilirlerse; artık ateş, onlara meskendir. (Özür dileyip Rablerinden) hoşnutluk isteseler bile[8] artık, özür (ve istek)leri kabul edilecek değildir.

[8] Yahut, "İyi amelle hoşnutluk kazanmak için dünyaya tekrar dönmek isteseler de".

25. Biz onlara (kendi isteklerine göre) birtakım yardakçılar katarız, onlar da onlara, hem önlerindeki (dünya zevklerine dalma)larını, hem de arkalarındaki (âhiretin inkârı)nı süslü gösterirler. Bu yüzden, kendilerinden önce, cin ve insanlardan gelip geçmiş ümmetler arasında (gerçekten azaba dair) söz onlara da hak oldu. Çünkü onlar (Allah'ın emirlerinden saptıkları için) böylece ziyana uğrayanlardan olmuşlardır.

26. Küfre sapanlar/inkâr edenler: “Bu Kur’an’ı (okunurken) dinlemeyin ve ona karşı gürültü (ve şamata) yapın. Belki böylece üstün geli(p duyulmasını engelle)rsiniz.” dediler.

(O günkü müşrikler, inkârcılar, münâfıklar Kur’an okunurken, ondaki emir ve hikmetleri duyurmamak ve ilâhî tebliğin sesini boğmak ve bazı suçlayıcı söylemlerle gündem oluşturmak için şamata yapıyorlardı. Bugün de küfür âlemi ve yandaşları emperyalist metotla müslümanları çeşitli oyun ve eğlenceye daldırmak, gürültüler içinde boğmak, böylece Kur’ an’a ve hükümlerine karşı duyarsız ve duygusuz hâle getirmek ve Kur’an’ı, hayatın dışına çıkarmak için çaba harcamaktadırlar. Özellikle kendi yörüngelerine giren kadrolarla halkı müslüman olan memleketlerde işleri daha da kolaylaşmaktadır. Buna karşı müslümanlar, sahâbîler gibi yollarına yılmadan devam etmelidir.)

27. İşte (biz de) o inkâr edenlere/kâfirlik yapanlara elbette şiddetli bir azabı tattıracağız ve elbette onları, yapmakta olduklarının en kötüsü ile cezalandıracağız.

28. İşte, Allah düşmanlarının cezası ateştir. Âyetlerimizi inkâr etmelerine karşılık olarak, o (ateş) onlar için ebedî kalma yurdudur.

29. O (Allah’tan gelenleri örtbas edip de) küfre sapanlar (cehennemde): “Ey Rabbimiz! Cin ve insanlardan bizi saptıranları bize göster, onları ayaklarımız altına alalım da en aşağılıklardan olsunlar!” derler. [krş. 2/165-167]

30. (Ey mü’minler!) Şüphesiz “Rabbimiz Allah’tır” deyip de sonra (kulluk görevlerinde ve işlerinde) istikamet üzere (dosdoğru) olanlar[9] var ya, onların üzerlerine (ölümleri anında) melekler inerler de: “(İlerisi için) korkmayın, (bıraktığınız evlat ve ailenizden de) endişe etmeyin, size söz verilen cennetle sevinip neşelenin.” derler.

[9] Hz. Ebû Bekir’in inandığı gibi. Âyette geçtiği üzere eğer Rab, ancak Allah olur, Allah’ın emir ve hâkimiyetinin önüne geçen rab taslakları reddedilirse tevhid olur, aksi şirk olur. Peygamberimiz, “Bir kulun kalbi istikamet üzere olmadıkça imanı da istikamette olmaz…” buyurmuştur (Müsned, III, 198). [krş. 1/4; 6/102; 9/31; 46/13]

31-32. “Biz dünya hayatında da, âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan, çok merhamet eden (Allah’)tan bir ağırlama olarak canınızın çektiği şeyler orada sizindir ve orada sizin için (her) istediğiniz şey vardır.” (derler.)

33. (İnsanları ibadet ve itaat için) Allah’a çağıran, sâlih (sevaplı) ‘iş ve hareket’ yapan ve “şüphesiz ben müslümanlardanım” diyen kimseden daha güzel sözlü (olan) kimdir?[10]

[10] İslâm’ın kendisine izzet ve şeref verdiği kimsenin “ben müslümanım” demesi kâfîdir. Çünkü İslâm, Allah’ın eksiksiz olarak gönderdiği dinin/sistemin adı, müslüman da ona teslim olan ve onunla şereflenenlerin adıdır. Demek oluyor ki müslümanı tanıtan

en güzel ve en önce söylenecek söz Kur'an'a göre "ben müslümanım" demektir. Önüne getirilen başka bir isimle isimlenmeye asla gerek yoktur.

34. İyilik(ler) de eşit değildir, kötülük(ler) de.[11] Sen (kötülüğü) en güzel olan (hareket)le sav. O zaman (görürsün ki) seninle kendisi arasında bir düşmanlık olan kimse, sanki yakın/candan bir dost (oluvermiş)tir. [krş. 26/101]

[11] İyilik ve kötülük zaten bir değildir. Bu âyette de iyilik ve kötülüğün kendi aralarında çeşitleri ve dereceleri olduğuna işaret edilmektedir (Celâleyn; Elmalılı, V, 4206).

35. Bu (kötülüğü iyilikle önleme özelliği)ne, ancak sabredenler kavuşturulur. Ayrıca, buna, (sevaptan) büyük pay sahibi olandan başkası da kavuşturulmaz.

36. Eğer şeytandan bir fitnelik (ve vesvese) seni dürter (de iyi halden uzaklaştırır)sa hemen Allah'a sığın. Çünkü O, hakkıyla işiten ve bilendir. [bk. 7/200; 23/97-98]

37. Gece, gündüz, güneş ve ay (hepsi) O'nun (birliğinin ve kudretinin) alametlerindendir. Eğer sadece O'na ibadet ediyorsanız, ne güneşe, ne aya secde edin. Ancak ve ancak onları yaratan Allah'a ***secde*** edin.[12]

[12] Secde kelimesi her ne kadar 37. âyette geçiyor ise de 38. âyetin sonunda secde yapılması daha uygun görülmüştür. Fakat İmam Şâfiî 37. âyeti esas alır. [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

38. Eğer (secdeyi) kibirlerine yediremezlerse (kendi aleyhlerinedir, bilsinler ki) Rabbinin huzurundaki (melek)ler, zaten gece gündüz hiç usanmaksızın O'nu tesbih etmektedirler.

39. O'nun (kudretinin) alamet (işaret)lerinden (biri de şu)dur: Sen yeri boynu bükülmüş (kupkuru) olarak görürsün, oysa, biz onun üzerine su indirdiğimiz zaman harekete geçer ve kabarır. Ona can veren (Allah), elbette ölüleri de diriltir. Çünkü O, her şeye kâdirdir.

40. Âyetlerimiz hakkında sapıklık eden/batıla sapanlar[13] şüphesiz bize gizli kalmazlar. O şekilde ateşe atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü (azaptan) emin bir şekilde gelen mi? Artık dilediğinizi yapın (ne yaparsanız kendinize yapmış olursunuz). Şüphesiz ki O, (bütün) yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

[13] İnkâr edenler büyüklük taslayıp onları beğenmeyenler, hükümlerinin artık geçersizliğini söyleyenler.

41-42. Onlar, Kur'an kendilerine geldiği zaman, nankörlük etmişler/küfre sapmışlardır (dolayısıyla azaptan kurtulamayacaklardır). Halbuki o, cidden eşsiz bir kitaptır. Artık ne önünden, ne de arkasından (hiçbir şekilde) batıl ona yaklaşamaz (ve onu bozamaz).[14] O (Kur'an), hüküm ve hikmet sahibi, her türlü övgüye (hamde) layık olan (Allah) katından indirilmedir.

[14] Güneş ışığı, üflemekle veya bağırıp çağırmakla söndürülmez.

43. (Resûlüm!) Sana, senden önceki peygamberlere söylenen (söz)lerden başkası söylenmiyor. Şüphesiz senin Rabbin, hem mağfiret sahibi hem de çok acı veren bir azap sahibidir.

44. Eğer biz onu, yabancı bir (dilde) Kur'an yapsaydık, mutlaka: "Âyetleri genişçe açıklanmalı değil miydi? Arab'a, yabancı (dilden bir kitap olacak şey) mi?" diyeceklerdi. (Onlara) de ki: "O (Kur'an) inananlar için doğru yolu gösteren bir rehber ve şifadır. İnanmayanların ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve o (Kur'an) onlarda bir körlük meydana getirmekte (onu görememekteler). Onlar, (sanki) uzak bir yerden çağırılıyorlar (gibi duymuyorlar/anlamıyorlar)." [bk. 17/82; 26/198-199]

45. Andolsun ki Musa'ya Kitab'ı verdik, onda da (inanmada ve tamamını alıp almamada) ayrılığa düşüldü. Eğer Rabbinden (azabın ertelenmesine ait) bir söz geçmemiş olsaydı, aralarında elbette iş bitirilirdi. Doğrusu onlar, bu (Kur'an')dan da kaygılı bir şüphe içindedirler.

46. Kim sâlih (sevâbı olan) bir iş yaparsa, kendi (fayda)sınadır. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. (Yoksa) Rabbin kullara hiç(bir şekilde) zulmedici değildir.

47. (Kıyamet) saatin(in) bilgisi(ni kimse bilmez), ancak O'na havale edilir; O'nun bilgisi olmaksızın meyvelerden hiçbiri tomurcuklarından çıkmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz da. O (Allah), onlara (yani kendinin Rabliğine karşı başkalarına bağlanmakla ortak koşanlara): "Nerede ortaklarım?" diye seslendiği gün: "(Yâ Rabbi!) Sana arz ederiz ki bizden (buna) hiçbir şâhit yoktur." diyecekler.[15] [bk. 6/59; 13/8; 35/11; 79/42-44]

[15] Geleceğe yönelik hükümler ihtiva ettiği için mâzî fiiller gelecek zaman olarak tercüme edilmiştir.

48. Önceden yalvardıkları/tapındıkları onlardan uzaklaşıp kaybolacak ve kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anlayacaklar. [krş. 2/165]

49. İnsan (Allah'tan) hayır (mal-mülk vs.) istemekten usanmaz (her şeyinin olmasını ister). Ancak kendisine bir kötülük (bir sıkıntı) dokunursa, hemen karamsar olur, (Allah'ın rahmetinden) ümidi keser.

50. Andolsun ki başına gelen bir felaket, bir sıkıntıdan sonra, ona tarafımızdan bir rahmet (ve refah) tattırırsak: "Mutlaka bu benim hakkımdır. (Ben) kıyametin kopacağını (filan) da sanmıyorum. Andolsun ki eğer (o müslümanların dediği gibi kopsa da) Rabbime döndürülsem bile, hiç şüphesiz benim için O'nun yanında elbet daha güzeli vardır." der. Fakat Andolsun ki inkâr edenlere yaptıklarını kesinlikle haber vereceğiz ve mutlaka, onlara en ağır azabı tattıracağız.

51. İnsana nimet verdiğimiz zaman, (buna rağmen şükürden, ibadet ve itaatten) yüz çevirir, büyüklük taslayıp uzaklaşırlar. Kendisine bir şer dokunduğu zaman da artık o, uzun uzun yakarır durur. [krş. 10/12; 11/9-11; 17/83]

52. (Resûlüm!) De ki: "Söyleyin bana eğer o (Kur'an) Allah katından ise ve ardından siz de onu inkâr etmişseniz, (böyle haktan) uzak bir ayrılığa düşen o kimseden daha sapık kim olabilir?"

53. İleride onlara, gerek ufuklarda (dünya ülkelerinde/dış dünyalarında), gerek kendi içlerinde (ve iç dünyalarında) âyetlerimizi göstereceğiz. Nihayet o (Kur'an')ın hak olduğu açıkça ortaya çıkacaktır. Rabbinin her şeye hakkıyla şâhit olması kâfî değil mi?

54. Dikkat et, onlar Rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler. Bilesin ki O (Allah, ilim ve kudretiyle)[16] her şeyi kuşatmıştır.

[16] İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 268; Beydâvî.

42. Şûrâ Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 53 âyettir. Adını 38. âyette geçen "işleri aralarında danışma iledir" anlamındaki "şûrâ" ibaresinden almıştır. 23, 24, 25 ve 27. âyetleri Medine döneminde inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm.

2. Ayn, Sîn, Kâf.

3. (Resûlüm!) Mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah, sana ve senden öncekilere işte şöyle vahyeder:

4. Göklerde olanların da, yerde olanların da hepsi ancak O'nundur. O, pek yücedir, çok büyüktür.

5. Neredeyse gökler (Allah'ın heybetinden) tâ üstlerinden yarılacak! Melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler ve yerdeki (mü'min)ler için mağfiret dilerler. Haberiniz olsun ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 40/7-9]

6. O'ndan başka (birtakım ilâh ve tâğûtları) velîler/dostlar edinenler var ya, Allah onları(n hallerini) gözetlemektedir. (Resûlüm!) Sen, onlar üzerinde bir vekil değilsin (yalnız uyarıcısın).

7. (Resûlüm!) Biz sana işte bu şekilde Arapça bir Kur’an vahyettik ki (bütün) şehirlerin anası (merkezi olan Mekke şehri sakinleri)ni ve etrafında bulunan (dünyadaki insan)ları uyarasın ve (onları) hakkında hiç şüphe olmayan o toplanma günü(nün dehşeti)ne karşı korkutasın. (O gün toplananlardan) bir kısmı cennette, bir kısmı da çılgın alevdedir.

8. Eğer Allah dileseydi, onları bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini/dileyeni (niyet ve amellerine göre) rahmetine sokar. Zalimlerin ise ne bir dostu ne de bir yardımcısı vardır.

9. Yoksa O’nu bırakıp başkasını mı velî (dost ve yardımcı)lar edindiler. Oysa asıl (ve hakiki) “dost ve yardımcı” Allah’tır. Ölüleri O diriltir. O, her şeye hakkıyla kâdirdir.

10. Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şey hakkında onun hükmü/çözümü Allah’(ın buyruğun)a[1] göredir. İşte O Allah, benim Rabbimdir. O’na dayanıp güvendim ve ancak O’na yönelirim.

[1] Fîrûzâbâdî, s. 300; Mehmet Vehbi, XIII, 5111. [bk. 4/53-60, 65]

11. (O) gökleri ve yeri yoktan yaratandır. Size de kendinizden eşler, hayvanlara da (kendilerinden) eşler yarattı. Bu (nizam içinde) sizin neslinizi devam ettiriyor. Hiçbir şey O’nun benzeri değildir. O, hakkıyla işitendir, görendir.

12. Göklerin ve yerin (hazinelerinin)[2] anahtarları yalnız O’nundur. (O,) rızkı dilediğine yayar (genişletir), dilediğine de kısar. Çünkü O, her şeyi hakkıyla bilendir.

[2] Celâleyn.

13. (Allah) Nuh’a dinden buyurduğu şeyleri, size (de aynen) şeriat (din ve umûmî kanun) yaptı.[3] Gerek sana vahyettiğimiz, gerek İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya vasiyet ettiğimiz şey: Dini dosdoğru tutmanız ve onda ayrılığa düşmemenizdir.[4] Fakat müşrikleri davet ettiğin şey (yani tevhid), onlara ağır geldi. Allah (niyet ve amellerine göre) dilediğini bu (tevhid dini)ne seçer ve (kendisine itaatle) yöneleni de buna eriştirir.

[3] Nuh (as.), kendisine şeriat gelen peygamberlerin ilkidir (Celâleyn). [Resûlullah’a gelen şeriat için bk. 45/18]

[4] Bunlar ilâhî dinlerin esasını teşkil etmektedir.

14. Onlar (Ehl-i Kitab ve diğerleri) ancak kendilerine (Allah’ın kitapları) bilgi geldikten sonra, aralarındaki dikbaşlılık/çekememezlik yüzünden (dinde) ayrılığa düştüler. Eğer belli bir vakte kadar (azaplarının ertelenmesine dair) Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, aralarında elbet hüküm verilir, (işleri

bitirilir)di. Arkalarından Kitab'a mirasçı kılınanlar da onun hakkında endişe dolu bir şüphe içindedirler. [krş. 41/45]

15. (Resûlüm!) İşte bunun için sen, (onları tevhid dinine) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların arzularına uyma ve de ki: "Ben Allah'ın indirdiği her Kitab'a inandım ve bana aranızda âdil davranmam emredildi. Allah, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de size aittir. Bizimle sizin aranızda artık hiçbir tartışma (konusu) yoktur. Allah (kıyamette) hepimizi bir araya toplayacaktır. Zaten dönüş ancak O'nadır." [bk. 5/49; 10/41; 23/71; 38/26]

16. (İnsanlar tarafından)[5] kabul edildikten sonra, Allah (ve son dini) hakkında (hâlâ saptırmak için) tartışanlar var ya, onların delilleri, Rableri yanında boştur. Onların üzerine hem bir gazap vardır, hem de şiddetli bir azap onlar içindir.

[5] Merağı, XXV, 30.

17. Hak olarak Kitab'ı ve mîzânı (adalet ve ölçüyü) indiren Allah'tır. Ne bilirsin belki de (kıyamet) saat(i) yakındır?

18. Ona inanmayanlar (alay ederek) onun, acele gelmesini isterler. İnananlar ise ondan korkarlar ve onun (geleceğinin) gerçek olduğunu bilirler. İyi bilin ki o (kıyamet) saat(i) hakkında tartışan (ve ondan şüphe eden)ler, elbet (haktan) uzak bir sapıklık içindedirler.

19. Allah, kullarına çok lütufkârdır; dilediğini rızıklandırır. O, çok kuvvetlidir, (her şeye) galiptir. [bk. 11/6]

20. Kim (ameliyle) âhiret kazancını/sevâbını[6] isterse, onun kazancını artırırız. Kim de (bile bile âhiret sorumluluklarını terkeder ya da gerekli görmez de yalnız) dünya ekinini (menfaatini) isterse, ona da bundan veririz. Fakat âhirette ona (sevaptan) hiçbir nasip yoktur.[7] [bk. 2/114; 3/85; 5/41; 11/15-16; 17/18-19; 29/36; 87/11; 92/15]

[6] Âyetteki "hars" (ekin) kelimesine bu anlam verilmiştir (Mukâtil, s. 179).

[7] Âyet-i kerîmede hem müjde hem büyük bir ihtar vardır.

21. Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği şeyleri, dinde kendilerine meşru sayıp/hüküm koyan (Allah'a karşılık edindikleri) ortakları mı var?[8] Eğer (azabın kıyamet gününe ertelenmesine dair) O'nun sözü (hükmü) kesin olmasaydı, onların aralarında (dünyada), elbet hüküm veril(ir, işleri bitiril)irdi. Şüphesiz zalimler için pek acıklı bir azap vardır.

[8] Demek ki Allah'ın koyduğu hükümleri beğenmeyip onlara aykırı hükümleri koymakta kendini meşru/yetkili saymak Allah'a ortaklık etmektir. 9/31. âyette ise bunları istekle kabul edenlerin durumu bildirilmektedir. [bk. 1/4; 2/256; 4/60; 16/36; 33/36; 43/18]

22. O zalimlerin (dünyada) kazandıkları (kötülükler) yüzünden (kıyamette) korku içinde olacaklarını ve onun (cezasının) başlarına geleceğini göreceksin. İman edip de sâlih (sevaplı) amel işleyenler ise cennet bahçelerindedir. Rablerinin huzurunda diledikleri şeyler kendilerinindir. İşte bu, (mü'minlere) büyük lütfun ta kendisidir.

23. İşte bu (lütfu)nu Allah, iman edip de sâlih amel işleyen kullarına müjdelemektedir. (Resûlüm!) De ki: "Bun(u duyurmam)a karşı sizden (Allah'a) yakınlıkta[9] sevgiden başka bir karşılık istemiyorum." Kim bir iyilik işlerse, onun için bu iyiliği (karşısında alacağı sevâbı) artırırız. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayan, (güzel amele) bol karşılık verendir.

[9] Âyet-i kerîmedeki "kurbâ" (yakınlık) lafzı, 25/57. âyette belirtilen hususa göre "Allah'a yakınlık" olarak alınıp birinci tercih yapılmıştır. Hasan-ı Basrî'ye göre de "akrabalıkta" anlamındadır. Bu durumda ifade, "Sizden akrabalıkta sevgi ve saygıdan başka bir mükâfat istemiyorum." şeklinde olur. Bu isteğin altındaki sebep, Hz. Peygamber'in, Kureyş kabilesi içinde, hatta her oymağı arasında var olan güçlü akrabalık bağından dolayı, kendisini sevmelerini, bunun için de eziyet etmemelerini, tebliğinin önünü kesmemelerini istemesidir.

24. Yoksa (Kur'an'la ilgili olarak senin için), Allah'a karşı yalan uydurdu mu diyorlar? Allah, izin verseydi (de öyle yapsaydın) ebedî olarak senin kalbini mühürlerdi. (Ama böyle olmadığı için) Allah, (onların söyledikleri) batılı mahveder ve (Peygamberi'ne indirdiği) sözleriyle hakkı gerçekleştirir. Şüphesiz ki O, gönüllerde (gizli) olanları bilendir. [krş. 69/40-47]

25. O, kullarından tevbeyi kabul eden, (tevbe ile) kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.

26. (O) iman edip de sâlih amel işleyenler(in duasın)ı kabul eden ve onlara lütfundan (verdiğini) artırandır. Kâfirlere gelince: Onlara da şiddetli bir azap vardır.

27. Eğer Allah, (bütün) kullarına rızkı bollaştırsaydı, yeryüzünde muhakkak azgınlık ederlerdi. Fakat (O, rızkı) dilediği kadar indirir. Çünkü O, kullarından hakkıyla haberi olandır, (her şeyi) görendir.

28. O, (insanlar) ümit kestikten sonra (kullarına) yağmuru indiren, rahmet (ve bereket)ini (her yere) yayandır. Övülmeye layık gerçek dost ve yardımcı da O'dur.

29. Gökleri ve yeri yaratması ve canlıları (yaratıp) oralarda yayması O'nun (sonsuz kudretinin) alametlerindendir. O, dilediği zaman onları (tekrar) toplamaya da kâdirdir. [krş. 2/164]

30. Sizin başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizle kazandığınız (günahlar) yüzündendir.[10] (O,) yine de çoğunu affeder.[11]

[10] Toplumlara gelen zelzele, sel baskını, tûfan, kasırga, kıtlık ve benzeri afetler birer musibet olduğu gibi; ahlâkî çöküşler, geçim sıkıntısı, sevgisizlik, saygısızlık, güvensizlik, beceriksiz idareciler, ekonomik bozukluklar, haksızlık, adaletsizlik ve benzerleri de toplum için birer musibettir. [bk. 35/45]

[11] Hz. Ali buyurmuştur ki: “Kur’an’ın bu âyeti mü’minler için en ümit verici âyetidir. Zira Kerim olan Allah bir kere azap etti mi artık tekrar azap etmez. Affedince de onu geri almaz.” [bk. 2/284]

31. Siz, yeryüzünde (Allah’ı) aciz bırakacak (belalara engel olacak) da değilsiniz. Sizin için Allah’tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.

32. Denizde dağlar gibi akıp giden (gemi)ler de, O’nun (kudretinin) alametlerindendir.

33. Eğer O dilerse, rüzgarı durdurur da, onlar da denizin üstünde durakalırlar. Şüphesiz ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.

34. Yahut onları (o gemilere binenleri, çıkaracağı fırtınalarla) kazandıkları (günahlar) yüzünden helak eder. (O,) yine de bir çoğunu affeder (kurtarır).

35. Âyetlerimiz hakkında tartışanlar bilsin(ler) ki kendileri için kaçacak hiçbir yer yoktur.

36. Size verilen ne varsa, dünya hayatının (geçici) menfaat(ler)idir. Allah yanında bulunan (mükâfat)lar daha hayırlı ve daha devamlıdır.[12] (Bu da) iman eden ve Rablerine güvenip dayananlar içindir.

[12] Hz. Ebû Bekir (ra.), bu âyetin inişiyle birlikte Allah uğrunda bütün malını vermişti.

37. (Onlar) büyük günahlardan, hayasızlık (ve çirkin işler)den kaçınırlar; kızdıkları zaman (da onlar) bağışlarlar. [bk. 3/134]

38. (Onlar) Rableri(nin çağrısı)na gelirler, namazı dosdoğru kılarlar. İşleri aralarında danışma iledir. (Onlar) kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de (Allah için) harcarlar.

(Bu âyet-i kerîme müslümanların mühim işlerinde şûrâ usulüne başvurmaları gerektiğine, İslâm idare şeklinin ise kendi aralarında ehliyet ve takvâ sahibi kimselerden seçecekleri şûrânın kararlarıyla olması lazım geldiğine delil teşkil etmektedir.)

39. Onlar, bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman yardımlaşıp kendilerini savunur (zulme baş eğmez)ler.

(Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi, hangi şekliyle olursa olsun zulme elbirliği ile karşı konulur. Çünkü zulme göz yummak caiz değildir. Bu durum, zalimin zulmüne, günah ve azabına ortak olmaktır. Hz. Ömer’in adaleti gibi bir adalet isteyenler O’nun halkı gibi bir halk olmalıdır.) [krş. 11/113]

40. Kötülüğün karşılığı, onun dengi bir kötülüktür. Kim de affeder, barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah’a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez. [bk. 16/126]

41. Kim de zulme/haksızlığa uğradıktan sonra o (hasmı)ndan aynı şekilde öcünü/hakkını alırsa, işte bunlar aleyhine olacak bir yol (hiçbir sorumluluk) yoktur.

42. Ancak sorumluluk ve ceza insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere saldıranlaradır. İşte, onlar için acıklı bir azap vardır. [bk. 5/33-34]

43. (Fakat) kim de sabreder ve (kötülüğü) bağışlarsa, şüphesiz bu, azmedilip yapılmaya değer, (hayırlı) işlerdendir.

44. Allah kimi (bulunduğu) sapıklıkta bırakırsa, artık bundan sonra onun için hiçbir dost (ve yardımcı) yoktur. O zalimlerin, azabı gördükleri zaman: "Geri dönmeye bir yol var mı?" dediklerini görürsün. [bk. 6/27; 7/53; 14/44; 32/12; 63/10-11]

45. Yine onların, o (cehennem ateşi)nin karşısına getirildiklerini, aşağılık bir halde boyunlarını bükerek göz ucuyla gizli gizli bakmakta olduklarını görürsün. İman edenler de (onlara): "Gerçek ziyana uğrayanlar (dünyadaki İslâm dışı yaşayışları sebebiyle) kıyamet günü kendilerini de, (bütün) ailelerini de ziyana uğratanlardır." diyeceklerdir. Haberiniz olsun ki zalimler hiç şüphesiz devamlı bir azap içindedirler. [krş. 2/165-167]

46. Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah kimi (bulunduğu) sapıklıkta bırakırsa, artık ona hiçbir (kurtuluş) yol(u) yoktur.

47. Allah tarafından geri çevrilmesi (mümkün) olmayan gün gelmeden önce, Rabbiniz(in çağrısın)a uyun. O gün sizin için ne sığınılacak bir yer ne de (günahlarınızı) inkâr(a imkân) vardır.

48. (Resûlüm!) Eğer (imandan) yüz çevirirlerse (üzülme), biz seni onların üzerine bir bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğ etmektir. Doğrusu biz insana, tarafımızdan bir rahmet (bir refah) tattırdığımız zaman onunla sevinir. Eğer kendi işledikleri (günahlar) yüzünden başlarına bir kötülük gelirse, artık o insan hemen (önceki nimeti unutan) bir nankör olur. [bk. 2/272; 13/40; 70/20-21]

49. Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) yalnız Allah'ındır. (O) dilediğini yaratır. Dilediğine kız (çocuk)lar bağışlar, dilediğine de erkek (çocuk)lar bağışlar.

50. Yahut (dilediğine) çift olarak hem erkek, hem de kız evlatlar verir. Dilediğini de kısır bırakır. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, (her şeye) kâdirdir.

51. Allah'ın bir insanla konuşması, (yüz yüze değil) ancak (ya rüyada veya kalbe ilham şeklindeki)[13] bir vahiyle, yahut bir perde arkasından[14] yahut

bir elçi (melek) gönderip izniyle dilediğini vahyetmesi ile olur. Şüphesiz O, çok yücedir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

[13] Celâleyn.

[14] Hz. Musa'da olduğu gibi, Allah'tan gelen sözleri işitmekle.

52. (Resûlüm!) İşte biz sana böylece, emrimizden bir ruh (yani kalplere can veren Kur'an'ı)[15] vahyettik. Sen (bundan önce) Kitab nedir, iman(ın esasları) nedir bilmezdin. Fakat biz onu (Kitab'ı) bir nur yaptık; kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola eriştiririz. Şüphesiz ki sen de, elbette doğru yolu gösteriyor (rehber oluyor)sun.

[15] Sâbûnî (Safve), III, 148.

53. (O yol,) göklerde olan ve yerde olan şeylerin sahibi Allah'ın yoludur. Dikkat edin (bütün) işler, ancak Allah'a dönüp varır.

43. Zuhruf Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 89 âyettir. 45. âyeti Medine döneminde inmiştir. Zuhruf, "altın ve mücevherler" anlamındadır. 35. âyetinde Allah'ın insana bunlarla değil, kalbindeki meziyetlere göre değer verdiği anlatılmakta ve sûre bu adla anılmaktadır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm.

2. Apaçık (ve gerçeği gösteren) Kitab'a yemin ederim ki!

3. Şüphesiz biz onu, düşünüp akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an yaptık. [bk. 26/195]

4. Şüphesiz o, katımızda bulunan Ana Kitab (Levh-i Mahfûz)'dadır. Çok yücedir, çok hikmetlidir. [bk. 56/77-78]

5. Siz haddi aşan bir kavim oldunuz diye, o zikri (Kur'an'ı) siz(e göndermek)ten vaz mı geçelim?

6. Halbuki biz, evvelki (ümmet)ler içinden de nice peygamber(ler) gönderdik.

7. Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, mutlaka onunla alay ederlerdi.

8. Bu yüzden biz, kuvvetçe onlardan daha güçlü olan (nice kavm)i helak ettik. Öncekilerin misali (birçok yerde) geçti.

9. (Allah'a) andolsun ki onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" (diye) sorsan elbette: "Onları, her şeye galip, her şeyi bilen (Allah) yarattı." derler.

10. O (Allah) ki yeri sizin için bir beşik kıldı ve doğru gidesiniz diye onda yollar (ve geçitler) var etti.

11. O (Allah) ki gökten, suyu bir ölçüye göre indirmiştir. (İndirdiğimiz) bu su ile ölü bir memlekete can verdik. İşte siz de böylece (diriltilip) çıkarılacaksınız.

12. O (Allah) ki bütün çift (ve çeşit)leri yaratmış, (denizde) gemilerden, (karada) hayvanlardan binekler var etmiştir.

13. Ta ki (üzerlerine ve) sırtlarına yerleşesiniz, sonra üzerlerine (binip) yerleştiğiniz zaman, Rabbinizin nimetini düşünesiniz ve diyesiniz ki: "Bunu, bizim hizmetimize veren (Allah')ın şânı pek yücedir. Yoksa biz bun(lar)a güç yetiremezdik."[1] [bk. 16/7; 23/21-22; 40/79-81]

[1] Bundan dolayı, bütün icat ve keşifler, yüce Rabbimiz tarafından ezelde takdir edilmiş planların düşünen zihinlere birer yansımasıdır diyebiliriz. Bu da asıl kudret sahibini bilip tanıma ve şükrünü yerine getirip getirmemede bir imtihandır.

14. "Ve elbette biz Rabbimize dön(üp gid)eceğiz."

15. (Her şeyi yaratan Allah olduğu halde yarattığı) kullarından bazısını O'nun bir parçası saydılar. İnsan gerçekten apaçık bir nankördür (küfür ve şirk içindedir).

(Yahudiler Hz. Üzeyr'i, hıristiyanlar Hz. İsa'yı "Allah'ın oğlu" müşrikler de melekleri "Allah'ın kızları" saymak suretiyle Allah'a şirk koştular.)

16. Yoksa O, yarattıklarından kızları kendisine alıp oğulları size mi ayırıp seçti?

17. Onların biri: "Kızlar, Rahmân (olan Allah)'a aittir." dediği halde kendisi ise onun (doğumu) ile müjdelendiği zaman, yüzü kapkara olur ve kederinden yutkunup durur.

18. Onlar, kızları süs içinde yetiştiği ve kavga (ve mücadele)ye açık (müsait) olmadığı için mi (istemiyorlar da Allah'a nisbet ediyorlar, "O'nun olsun" diyorlar?)

(Müşrikler, melekleri dişi kabul edip Allah'ın kızları diyorlar, putlarına da dişi ismi veriyorlardı, buna rağmen, "Kızlar, erkek gibi güçlü olmaz." diyerek kız çocuk istemiyorlardı. Fakat bu istememenin arkasındaki önemli sebeplerden biri de, onların iffetsiz bir ortama malzeme olmaları korkusuydu. İslâm'ın gelmesiyle kızlar, hem iffetsizlikten sokak süsü ve zevk aracı olmaktan hem de küçükken öldürülmekten kurtuldular.)

19. Onlar Rahmân'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Yoksa onların yaratılışlarında hazır mı bulundular? Onların (bu yalan) ikrar ve iddiaları yazılacak ve sorguya çekileceklerdir. [krş. 16/57-58; 53/21-22; 17/40]

20. "Eğer Rahmân dileseydi (onları putlaştırıp) onlara tapmazdık." derler. Onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece (inatlarından) yalan söylüyorlar.

21. Yoksa kendilerine bundan önce (iddialarını içine alan) bir kitap verdik de şimdi onlar buna mı tutunmaktadırlar?

22. Hayır! "Doğrusu biz babalarımızı bir din (bir yol) üzerinde bulduk, biz de onların izlerinde doğruya erişiriz." dediler.

(Halbuki yüce Allah son Peygamber'i Hz. Muhammed (sas.) ile gönderdiği İslâm'dan başka bir din (yol ve sistem) aramanın kabul edilmediğini, arayanların da hüsrana uğrayacağını aynı zamanda Allah'ın sıfatlarını başka varlıklara vermenin şirk olduğunu bildirmiştir.) [krş. 2/138; 3/83, 85; 5/50]

23. İşte böyle, senden önce (kendilerini batıl kuruntularla aldatan) hangi memlekete (inanmayanların âkıbetlerinin fecaatı hakkında) uyarıcı (bir peygamber) göndermişsek, mutlaka oranın şımarık varlıklıları (ona itaat etmeyip sana dedikleri gibi): "Biz babalarımızı bir din (ve bir yol) üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uymuş kimseleriz." dediler.

24. (Her peygamber:) "Ben size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz (din ve yaşayış)tan daha doğrusunu getirmişsem de mi (yine onlara uyacaksınız)?" dedi. (Onlar da:) "Doğrusu biz, sizinle gönderilen (din)i tanımıyoruz." dediler.

25. Bunun üzerine, biz de onlardan intikam aldık. İşte bak, yalan sayanların sonu nasıl oldu!

26-27. Bir zaman İbrahim de, babasına ve kavmine demişti ki: "Doğrusu ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Sadece, beni yaratan (Allah')a (ibadet ederim). Çünkü O, beni doğru yola eriştirecektir."

28. (İbrahim) bunu ("ancak beni yaratana ibadet ederim" cümlesini) kendisinden sonra(kiler arasında) daima kalacak bir söz yaptı. Tâ ki (insanlar, hak dine) dönsünler.

29. Doğrusu ben, bunları da, babalarını da kendilerine hak (Kitab) ve (onu) açıklayan bir peygamber gelinceye kadar faydalandırıp yaşattım.

30. (Ancak şimdi) kendilerine hak (Kur'an) geldiği zaman: "Bu bir sihirdir, doğrusu biz onu inkâr ediyoruz." dediler.

31. Yine (onlar): “Bu Kur’an, iki memleketten (Mekke ve Tâif’den) bir büyük adama indirilmeli değil miydi?” dediler.

32. Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Dünya hayatında onların geçimlerini biz taksim ettik. Bir kısmı diğer bir kısmını işçi edinsin (ve bir anlaşma ile birleşip birbirlerine işlerini gördürsün)[2] diye birtakım derecelerle kimini, kiminin üstüne yükselttik. Rabbinin rahmeti, onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır.

[2] Beydavî.

33. Eğer insanların, (kâfirlerin zenginliğinden dolayı onlara imrenip de onlarla kaynaşarak onlar gibi ve onlarla yaşayan birleşik) bir tek ümmet/millet haline gelme (tehlike)si olmasaydı, Rahmân (olan Allah)’ı inkâr edenler için evlerine gümüşten tavan ve üzerine binip çıkacakları (gümüşten) merdivenler yapardık.

(Bu âyet-i kerîmede müslüman toplumların, Ehl-i Kitab’ın zenginlik ve refahına imrenip onlarla bir ümmet/millet haline gelip de sosyal ve kültürel yönden kimliklerini kaybetmemeleri için önemli bir mesaj vardır.)

34-35. Yine (onların) evlerine de (gümüş) kapılar ve üzerine yaslanacakları (gümüş) koltuklar (yapar) ve (onları) nice ziynet(ler)le (donatırdık). Bunların hepsi, dünya hayatının geçici faydasından başkası değildir. Âhiret (saadeti) ise Rabbinin katında muttakîlere (Allah’ın emirlerine uygun yaşayan, aykırı davranmaktan sakınanlara) mahsustur.

36. Kim de Rahmân (olan Allah)’ın zikri (Kur’an’ı ve hükümleri)ni görmezlikten gelirse, biz de ona bir şeytanı musallat ederiz ki artık o, onun (ayrılmaz) arkadaşı olur.

37. Şüphesiz bu (şeytan)lar, onları yoldan çevirirler, onlar da kendilerinin doğru yola erişmiş olduklarını sanırlar.

38. Nihayet (arkadaşı yüzünden yoldan çıkan o kimse), bize geldiği zaman (o arkadaşına): “Keşke benimle senin aranda iki doğunun (yani doğu ile batının)[3] uzaklığı kadar, uzaklık olsaydı: Meğer sen, ne kötü arkadaş (imişsin!)” diyecek. [bk. 18/103-104; 55/17]

(Şeytanın insan ve cinlerden olan tâifesi, kendini yandaş edinenleri, Allah’ın emirlerini yerine getirmeye değil, O’nun yasakladıklarına yöneltir, günah işlemeye teşvik eder ve kötü işleri cazip gösterir.)

[3] Âyet-i kerîmede geçen ikinci doğu, güneşin, dünyanın diğer yarım küresine göre doğduğu, bu tarafına göre battığı yeridir.

39. Bugün (yakınmanız) asla size fayda vermeyecek. Çünkü (dünyada sapıp) zulmettiniz. Şüphesiz siz, azapta da ortaklarsınız (denilecek).

40. (Resûlüm!) Artık o sağırlara sen mi işittireceksin? Yahut o körleri ve apaçık bir sapıklıkta olanları sen mi doğru yola eriştireceksin?

41. (Ey Resûlüm!) Biz seni (dünyadan alıp) götürsek bile, onlardan mutlaka yine intikam alacağız.

42. Yahut onlara vaadettiğimiz (azab)ı (dünyada) sana da gösteririz. Çünkü bizim onlara karşı gücümüz yeter.

43. (Resûlüm!) O halde sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Muhakkak ki sen, dosdoğru bir yol üzerindesin.

44. Şüphe yok o (Kur'an), senin için de, ümmetin için de bir öğüttür. İleride (hepiniz, ona uyup uymadığınızdan) sorulacaksınız.

45. Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimiz(in ümmet ve âlimlerin)den sor: Rahmân (olan Allah)'tan başka ibadet edilecek ilâhlar var etmiş (onlara tapının/kulluk edin demiş) miyiz?

46. Andolsun ki biz, Musa'yı, âyet (ve mucize)lerimizle Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik de (onlara): "Şüphesiz ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim (bana iman edin)." dedi.

47. (Bir de) onlara, âyet (ve mucize)lerimizi getirince, hemen bunlara gülüştüler.

48. Onlara gösterdiğimiz her bir âyet (mucize), diğerinden daha büyüktü. Belki (inkârdan) dönerler diye de onları (türlü) azaba tâbi tuttuk. [bk. 7/133-136; 17/101]

49. (Onlar başlarına gelen felaketleri görünce, Musa'ya:) "Ey sihirbaz! Rabbine bizim (bu azaptan kurtulmamız) için sana olan ahdine göre dua et. O zaman biz (iman edip) hidayete ereceğiz." dediler.

50. Fakat biz (duasını kabul edip) onlardan azabı kaldırınca, hemen onlar verdikleri sözden cayıverdiler.

51. (Çünkü) Firavun, kavminin içinde bağırıp dedi ki: "Ey kavmim! Mısır'ın hükümdarlığı benim değil mi? Bu nehirler, (sarayımda) altımdan akmıyor mu? Hâlâ (büyüklüğümü) görmüyor musunuz?"

52. "Yoksa ben, şu zavallı, (maksadına dair) sözü neredeyse açıklayamayacak (durumda) olan (Musa')dan daha iyi değil miyim?"

53-54. “(Eğer dediği doğru ise, gökten) üstüne altın bilezikler atılmalı ve beraberinde birbiri ardınca (onu tasdik eden ve ona yardım eden) melekler gelmeli değil miydi, (yoksa böyle birine inanılır mı? Beyinsiz mi siniz?!)” diyerek, kavmini küçümsedi (ve suçladı), onlar da kendisine itaat ettiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış (fâsık) bir kavim idiler. [bk. 28/38]

55. Nihayet, onlar bizi kızdırınca, kendilerinden intikam aldık ve onları toptan (suda) boğduk.

56. Böylece onları, sonradan gelenler için (ibretlik) bir geçmiş ve misal yaptık. [bk. 10/92; 43/55-56]

57. (Resûlüm!) Meryemoğlu (İsa) bir misal olarak anlatılınca, hemen kavmi(nden melekler Allah’ın kızları diye inanan müşrikler) gürültü (yaygara) çıkarmaya başladılar:

58. “Bizim ilâhlarımız mı hayırlı yoksa o (İsa) mı?” dediler. Bunu sana sırf bir tartışma olsun diye misal verdiler. Doğrusu onlar kavgacı (ve düşman) bir kavimdir.

59. O (İsa), hem kendisine nimet verdiğimiz, hem de İsrâiloğulları’na onu, (babasız doğuşuyla ibret verici) bir misal yaptığımız bir kuldan başkası değildir.

60. Eğer dileseydik, size karşılık yeryüzünde, sizden sonra yerinizi tutacak melekler yaratırdık.[4]

[4] Beydâvî; Celâleyn.

61. Şüphesiz o,[5] kıyamet için bir bilgidir. O (kıyamet günü)nden asla şüphe etmeyin ve bana (şeriatıma) uyun. İşte bu, dosdoğru bir yoldur.

[5] Buhârî hadisinde Hz. İsa’nın yeryüzüne âdil bir hakem kul olarak ineceğinin bildirilmesine dayanarak “o” zamiri, tefsirlerde genellikle “İsa” olarak tefsir edilmiştir. Şâz kıraatte ilim kelimesinin “âlem” olarak okunuşundan dolayı: “O (İsa) kıyamet için bir alâmettir.” şeklinde de mâna verilmiştir (Beydâvî; Celâleyn). Diğer taraftan “o” zamiri “Kur’an” diye de tefsir edilmiştir ve “Son kitap olarak kıyamete işarettir ve kıyametin sahnelerini o bildirir.” denmiştir. İzzet Derveze “Bu görüş daha mantıklıdır.” diyor (VI, 383-4). Hz. İsa peygamber olarak gelmeyecektir, bir kul olarak tenzil-i rütbe ile mi inecek en doğrusunu Allah bilir (Keşmîrî, s. 58-59). [bk. 47/18]

62. Şeytan sizi (İslâm’a uymaktan) sakın ha alıkoymasın! Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.

63. İsa apaçık delillerle geldiği zaman demişti ki: “Ben size hikmeti (İncil’i) getirdim ve (din) hakkında ayrılığa düştüğünüz şeylerin bazısını size açıklamak için (geldim). Allah’tan korkun ve bana itaat edin!”

64. “Şüphesiz Allah benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. (Hepiniz) O’na (ibadet ve itaatle) kulluk edin, (zaten) doğru yol da budur.” [bk. 6/102; 9/31; 46/13 ve dipnotu]

65. Sonra (yahudi ve hıristiyan) gruplar (İsa hakkında) aralarında ayrılığa düştüler. Artık, acıklı bir günün azabından o zulmedenlerin vay haline! [bk. 7/159; 19/37]

66. Onlar, farkında bile değillerken ansızın kendilerine kıyametin gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar?!

67. (Günah ve küfürde can ciğer) dostlar, o gün birbirlerine düşman kesilirler. Yalnız takvâ sahipleri (ihlasla Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar) hariçtir. (Allahu Teâlâ onlara şöyle hitap eder):

68-69. "Ey âyetlerimize inanan ve müslüman olup hükümlerimize boyun eğen kullarım! Bugün size hiçbir korku yoktur, siz üzülecek de değilsiniz."

70. "Siz ve eşleriniz, nimet ve sevince kavuşturulmuş olarak girin cennete."

71-72-73. Onlar için altın tabaklar ve bardaklar dolaştırılır. Canlarının çektiği ve gözlerin hoşlandığı her şey oradadır ve (onlara): "Siz orada ebedî kalacaksınız. İşte bu, işlemiş olduğunuz (iyi ameller) sebebiyle kendisine mirasçı kılındığınız cennettir. Sizin için orada, yiyeceğiniz pek çok meyve vardır." (denilir).

74. Muhakkak ki (küfre ve şirke giren) günahkârlar, cehennem azabında ebedî kalacaklardır.

75. Onlardan (bu azap) hafifletilmeyecektir. Onlar, onun içinde, ümidi kesmiş bir halde kalacaklardır.

76. Biz onlara zulmetmedik fakat onlar kendileri (küfre sapmakla) zalim oldular.

77. Onlar (cehennemin bekçisine): "Ey Mâlik! (Yalvar da) Rabbin artık bizim işimizi bitirsin (bizi öldürsün, böyle yaşatmasın)." diye seslenecekler. (O da:) "Siz, (bu azapta) böyle kalacaksınız." diyecek. [krş. 35/36; 87/1113]

78. (Allah buyurur ki:)[6] "Andolsun ki biz, size hakkı (peygamberimizi ve gerçeği bildiren Kitâbı) gönderdik: Fakat çoğunuz haktan hoşlanmıyorsunuz."

[6] Celâleyn.

79. Yoksa onlar, (hakka karşı koymak, kendi hile ve heveslerine göre yaşamak gayesiyle) bir işe (bir hileye) mi karar verdiler? Şüphesiz biz de işi sıkı tutmaya (onları er geç helak etmeye) kararlıyız.

80. Yoksa bizim, onların sırlarını ve fısıldaştıklarını işitmediğimizi mi zannediyorlar? Hayır! (İşitiyoruz) ve onların yanındaki elçilerimiz (olan melekler) de (hepsini) yazıyorlar.

81. (Resûlüm!) De ki: "Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, ben (ona) tapanların ilki olurdum." [bk. 19/91-93; 39/4]

82. Göklerin ve yerin Rabbi, arşın da Rabbi (olan Allah), onların yakıştırdığı sıfatlardan yücedir, münezzehtir.

83. Artık bırak onları, (batıl inançlarına) dalsınlar ve oynayadursunlar. Nihayet tehdit edildikleri (azap) günlerine kavuşacaklardır.

84. O, gökte de ilâhtır, yerde de ilâhtır. O tek hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

85. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin mülkü (ve idaresi) kendisinin olan (Allah')ın şânı yücedir. (Kıyametin kopacağı) saatin bilgisi O'na aittir ve siz ancak O'na döndürülürsünüz.

86. O'ndan başka yalvardıklarının/taptıklarının şefaat etme (dünya ve âhirette onları kurtarma) yetkisi yoktur. Ancak bilerek hakka şâhitlik eden kimseler bunu yapabilirler.

87. Andolsun ki onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan elbette: "Allah" derler. Öyleyken nasıl oluyor da (Allah'a teslimiyetten) vazgeçiyorlar?

88-89. (Resûlullah:) "Yâ Rabbi! Şüphesiz onlar iman etmeyen bir kavimdir." dediğinde (Allah): "Şimdilik sen onlardan vazgeç, 'size uğurlar olsun' deyiver. Artık yakında bilecekler." (buyurdu).

44. Duhân Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 59 âyettir. Duhân, "duman" anlamına gelir. Sûre adını 10. âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm.

2-3. (Hükümleri) apaçık olan Kitab'a andolsun ki gerçekten biz, onu mübarek bir gecede[1] indirdik. Çünkü biz (insanları Kur'an'la) uyarıcıyız. [bk. 2/185; 97/1-2]

[1] Kadir gecesinde. Ekseriyetin görüşü budur. Buna dair sahih hadisler vardır (Muhammed Fuad, II, hadis no: 1839). Bu geceye Berat gecesi de denilmiştir (Mevdûdî, VI, 297).

4-5-6. (Rızık ve ecel gibi takdir edilen) her hikmetli iş, tarafımızdan (verilen) bir emirle o gecede ayırt edilir (yazılıp belirlenir). Doğrusu biz, Rabbinden bir rahmet olarak (öteden beri peygamberler) göndermekteyiz. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, bilendir.

7. Eğer gerçekten inananlar iseniz (bilin ki Rabbiniz), göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir.

8. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, diriltir ve öldürür. (O,) sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir.

9. Fakat onlar (kıyametin vukuuna karşı) bir şüphe içinde oynayıp eğleniyorlar.

10. O halde (Resûlüm! Bir ön alamet olarak) göğün apaçık bir duman getireceği günü gözetle.[2]

[2] Bu duman hakkında iki görüş vardır. Biri, "kıtlık" mânasına geldiği şeklindedir. Diğeri ise kıyametin alametlerinden biri olan dumandır ki bütün dünyayı kaplayacaktır. Tercih edilen görüş budur.

11. (O duman bütün) insanları saracaktır. Bu acıklı bir azaptır.

12. (İnsanlar:) "Ey Rabbimiz! Bizden bu azabı açıp kaldır. Çünkü biz iman edeceğiz." (diyecekler).

13. Onlar nerede, düşünüp ibret almak nerede! Halbuki kendilerine (her şeyi) açıklayan bir peygamber de gelmişti.

14. Yine de ondan yüz çevirdiler ve: "(O, kendisine birtakım şeyler) öğretilmiş bir mecnundur." dediler.

15. Biz (sizden) o azabı biraz kaldıracağız. (Fakat) siz, yine (eski inkârcılığınıza) döneceksiniz. [bk. 6/28]

16. Büyük bir yakalayışla (onları ceza için) yakalayacağımız o gün, hiç şüphesiz biz (onlardan) intikam alırız.

17. Andolsun ki onlardan önce Firavun halkını da imtihan ettik. Onlara şerefli bir peygamber gelmiş (ve şöyle demişti):

18. "Allah'ın kullarını, bana bırak! Çünkü ben size (gönderilmiş) emin bir peygamberim." [krş. 20/47]

19. "Allah'a karşı yücelik taslamayın (emirlerine baş kaldırmayın). Çünkü ben (doğruluğuma dair) size apaçık bir delil getiriyorum."

20. “Şüphesiz ben, beni recmetmeniz (taşlayarak öldürmeniz)e karşı, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz (olan Allah)’a sığındım.”

21. “Eğer bana inanmazsanız, benden ayrılıp uzaklaşın.” (demişti.)

22. Sonra (Musa) Rabbine: “Doğrusu bunlar, günahkâr bir toplumdur (sen bilirsin).” diye dua etti.

23. (Allah:) “O halde kullarımı (İsrâiloğulları’nı) geceleyin yürüt. Çünkü siz (Firavun ve ordusu tarafından) takip edileceksiniz.” [bk. 20/77; 26/52]

24. “Denizi (yarıp geçince, onu kapama) sakin ve açık bırak. Çünkü onlar boğul(mayı haket)miş bir ordudur.” (buyurdu.)

25-26-27. Onlar (boğulunca) geride neler bıraktılar neler! Nice bahçeler, pınarlar, ekinler, güzel konaklar, içinde zevk sürdükleri nice nimetler!

28. İşte böyle. Biz de (bütün) bunları, başka bir kavme miras bıraktık.

29. Gök ve yer onlara (üzülüp) ağlamadı. Onlar mühlet verilenlerden de olmadılar (boğulup gittiler).

30-31. Andolsun ki biz, İsrâiloğulları’nı o zillet verici azaptan yani Firavun’dan kurtarmıştık. Çünkü o, haddi aşan, üstünlük taslayan bir zorba idi. [bk. 2/49]

32. Andolsun ki biz, (hallerini) bilerek onları, (o zamanki) âlemlere karşı tercih etmiş (çevrelerine hâkim kılmış)tık.

33. Bir de onlara (denizin yarılması, bulutun gölge yapması, kudret helvası ve bıldırcın gibi) her birinin içinde açık bir imtihan bulunan alametleri vermiştik.

34-35-36. (Resûlüm!) Doğrusu bunlar, (bu Mekkeli kâfirler) de diyorlar ki: “İlk ölümümüzden başka (bir ölüm) yoktur. Biz diriltilecek değiliz. Eğer doğru söylüyorsanız, (bize) atalarımızı getirin (de görelim).” [krş. 45/24]

37. Bunlar mı hayırlı (kuvvetçe üstün), yoksa Tübba kavmi[3] ve onlardan öncekiler mi? Biz onları helak ettik. Çünkü onlar günahkârdılar.

[3] Tübba, Yemen hükümdarlarına verilen addır. Arap meliklerinin en büyüğü ve güçlüsüdür. Peygamberimiz’in kendi zamanındaki Tübba hakkında “iyi ve imanlı” olduğuna dair sözleri vardır. Fakat kavmi kâfirdi (Beydâvî; Celâleyn).

38. Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri (oyun ve eğlence olsun da) “oynayalım” diye (boşuna) yaratmadık.

39. Onları, ancak hak (gerçek bir sebep ve hikmetli bir gaye) ile yarattık. Fakat onların çoğu bilmezler. [bk. 10/5; 21/16; 23/115; 38/27]

40. Şüphesiz o (hak ve batıl taraftarlarını) ayırt etme (ve hesap) günü, hepsi için belirlenmiş (bir toplanma) vaktidir.

41. O gün bir dost, bir dosta/akraba akrabaya hiçbir şekilde fayda vermez (azabından bir şeyi savamaz). Onlara yardım da edilmez.

42. Ancak Allah'ın merhamet ettiği (mü'min) kimseler hariçtir. Çünkü O (Allah) mutlak galiptir, çok merhametlidir.

43-44. Şüphesiz o zakkum ağacı, günahkârların yiyeceğidir. [krş. 37/62-64]

45. Erimiş maden gibi karınlar(ın)da kaynar.

46. Sıcak suyun kaynadığı gibi.

47. (Zebânîlere:) "Tutun onu, cehennemin ortasına sürükleyin."

48. "Sonra başının üstüne azap olarak kaynar su dökün." denilir.

49. (Ona da:) "Tad (azabı), çünkü sen (benim yanımda değil, güya) kendince üstün ve şerefliydin."

50. "Şüphesiz bu (azap), hakkında şüphe (ve mücadele) ettiğiniz şeydir." (denilir).

51-52. Doğrusu muttakî (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan)lar ise, güvenli bir yerde, cennetlerde ve pınarlar (etrafın)dadır.

53. (Onlar) ince ipekten ve parlak atlastan (elbiseler) giyecekler, karşı karşıya (oturup sohbet edecekler)dir.

54. İşte (halleri) böyledir. Hem de onlara, iri gözlü hûrileri eş yaptık.

55. Orada güven içinde (canlarının istediği) her meyveyi iste(yip ye)rler.

56. Orada (dünyadaki) ilk ölümden başka ölüm tatmazlar. (Allah) onları cehennem azabından korumuştur.

57. (Bunlar) Rabbinden bir lütuf olarak (verilmiştir). İşte bu, büyük kurtuluş (ve saadet)in ta kendisidir.

58. (Resûlüm!) Biz o (Kur'an')ı ancak (anlayıp) öğüt alsınlar diye senin dilinle (indirip) kolaylaştırdık.

59. (Hâlâ öğüt dinlemezlerse, başlarına gelecekleri) bekle. Çünkü onlar da beklemektedirler.

45. Câsiye Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 37 âyettir. 14. âyet Medine döneminde inmiştir. Adını 28. âyette geçen "diz çöken" anlamındaki câsiye kelimesinden alır. Buna Şeriat sûresi, Dehr sûresi de denilir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hâ, Mîm.

2. (Bu) Kitab'ın indirilmesi, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah'tandır.

3. Şüphesiz göklerde ve yerde iman edenler için (Allah'ın varlığına ve kudretine) deliller/işaretler vardır.

4. (Allah'ın) sizi yaratmasında ve (yeryüzüne) yaydığı her bir canlıda, (ve her canlıyı uygun ortamlarına göre yaymasında) kesin iman eden bir kavim için âyetler (nice ibretler) vardır.

5. Gece ile gündüzün (peş peşe) değişmesinde, Allah'ın gökten bir rızık (sebebi) indirip onunla, ölümünden sonra yere can vermesinde, rüzgarları (türlü hallere) evirip çevirmesinde, aklı erip anlayan bir kavim için nice işaret (ve ibret)ler vardır.

6. Bunlar, hakkıyla oku(yup anlat)tığımız, Allah'ın âyetleri (delilleri)dir. Artık onlar, Allah'ın (kelâmı ve delili olan)[1] âyetlerinden sonra, hangi söze inanırlar?

[1] Celâleyn.

7. Vay yalana, günaha dadananların haline!

8. (Bu kimseler) Allah'ın âyetleri kendilerine okunurken işitirler de, sonra büyüklük taslayarak, sanki onları hiç işitmemiş gibi (inkârlarında) ısrar ederler. Onlara acıklı bir azabı haber ver.

9-10. (O) bizim âyetlerimizden bir şey (duyup) öğrendiği zaman, onu eğlence edinir. İşte bunlar için aşağılayıcı bir azap, ardından da cehennem vardır. Ne kazandıkları şey, ne de Allah'tan başka edindikleri (putlar ve tâğût gibi) dostlar, (Allah'ın azabından) hiçbir şeyi onlardan defedip giderir. Onlar için büyük bir azap vardır.

11. Bu (Kur'an); doğru yolu gösteren (hidayet rehberi)dir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere ise, en şiddetlisinden acıklı bir azap vardır.

12. Allah O'dur ki hem gemiler akıp gitsin, hem de (siz) lütfundan (rızık) arayasınız ve şükredesiniz diye denizi istifadenize vermiştir.

13. Göklerde ne var, yerde ne varsa, hepsini (Allah), kendi (lütfu)ndan sizin istifadenize verdi. Şüphesiz bunda düşünecek bir toplum için elbette ibretler vardır. [bk. 16/52]

14. (Resûlüm!) iman edenlere söyle: Allah'ın (yargı) günlerini(n geleceğini) ümit etmeyenleri(n yaptığı kabalıkları ve şahsî hataları) bağışlasınlar. Çünkü O, her bir kavme kazanmakta olduklarının karşılığını mutlaka verecektir.

15. Kim sâlih bir amel (sevaplı bir iş) işlerse, kendi (fayda)sınadır. Kim de kötülük ederse, kendi aleyhinedir. Sonra (hepiniz) Rabbinizin huzuruna döndürüleceksiniz.

16. Andolsun ki biz, (vaktiyle) İsrâiloğulları'na Kitab, hüküm (hâkimiyet) ve peygamberlik verdik, onları tertemiz şeylerden rızıklandırdık ve onları (devirlerindeki)[2] âlemlere üstün kıldık.

[2] Beydâvî; Celâleyn.

17. Ayrıca onlara (dinde) emir(lerimiz)den deliller/âyetler verdik. Onlar ancak, kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki dikbaşlılık/çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Şüphesiz Rabbin, kıyamet günü, hakkında ayrılığa düştükleri şeylerde aralarında hüküm verecektir.

18. Sonra (Resûlüm!) Seni emr(imiz)den bir şeriat üzere kıldık. Artık sen ona uy, onu bilmeyen (ve onu istemeyen)lerin hevâ(larına arzu)larına uyma! [bk. 3/19 ve dipnotu; 42/13-21]

(Yüce Allah "Şeriatı bilmeyenlerin hevâlarına uyma." buyurmaktadır. Hevâ Allah'ın ulûhiyet ve Rabliğini kabul etmeyenlerin en büyük putudur. Başka bir âyette vahye dayanmayıp yalnız hevâsına uyanlar, sapıklıkla nitelendirilmektedir (28/50). Gerek Mekke müşrikleri, gerek hevâsını ve ona bağlı olarak aklını putlaştıranlar, gerekse batıl ideolojiler, İslâm dinini daima değersiz ve gereksiz olarak göstermeye çalışmışlardır.)

19. Çünkü onlar, Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi asla senden savamazlar. Şüphesiz zalimler birbirlerinin dostlarıdır. Allah da muttakîlerin (ihlasla emirlerine uygun yaşayanların) dostudur.

20. Bu (Kur'an), insanlar için hem (kurtuluş yollarını gösteren) kalp gözleri, hem de kesin inanan bir toplum için doğru yol rehberi ve rahmettir.

21. Yoksa, kötülükleri işleyen (Allah'ın emirlerini çiğneyip putlaşan arzularına göre yaşayan) kimseler, kendilerini hayatlarında ve ölümlerinde, iman edip

de sâlih amel işleyenlerle eşit yapacağımızı mı zannettiler? Ne kötü hüküm veriyorlar! [bk. 38/28; 59/20]

22. Allah, gökleri ve yeri hak (ve hikmet gayesi) ile yarattı. Öyleyse herkes (dünyada) kazandığının karşılığını görecek ve kimseye haksızlık edilmeyecektir.

23. Arzu ve heveslerini ilâh edinmiş, bilgisine rağmen (Allah'ı bırakıp da o hevâsına kul olmasından dolayı)[3] Allah'ın da kendisini sapıklıkta bıraktığı, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiş olduğu kimseyi gördün mü? Şimdi (bana söyle) artık Allah'tan başka, onu doğru yola kim getirebilir? Hâlâ düşünmeyecek misiniz? [krş. 25/43; 28/50]

24. Dediler ki: "(Hayat) dünya hayatından başkası değildir. Ölürüz de, yaşarız da. Bizi zamandan başkası helak etmiyor." Halbuki onların bu hususta hiçbir bilgisi yoktur. Onlar sadece (böyle) zannediyorlar.

("Bizi ancak zaman öldürür." sözü, İslâm öncesinde, Allah'ı tanımayanların câhiliye mantığıyla söylenmiş sözdür. Çeşitli zamanlarda duyulan ve tekrar edilen bu söz, yine Dehriyye görüşüne sahip, yani maddeci ateist kafaların bir ürünüdür. Gayeleri Allah'ı tanımayıp sorumsuz ve başıboş yaşamaktır. Böylece arzularını ilâhlaştırmaları, onları bir fikir boşluğuna ve Allah'a karşı küstahça bir ifadeye itmiştir.) [bk. 6/29-30 ve dipnotu; 10/7-8; 23/37-42; 36/12; 52/ 35-36; 67/2]

25. Onlar(ın, kendilerin)e açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman: "Eğer doğru söyleyenler iseniz (ölmüş) atalarımızı getirin." demelerinden başka delilleri yoktur.

26. De ki: "Size Allah hayat veriyor, sonra sizi O öldürecek. Nihayet sizi, hakkında hiç şüphe olmayan kıyamet günü O bir araya toplayacaktır. Fakat insanların çoğu bilmezler." [bk. 2/28; 22/66; 30/27; 40/11]

27. Göklerin ve yerin mülkü (hâkimiyet ve idaresi) Allah'ındır. Kıyamet kopacağı gün, (işte) o gün, o batıla sapanlar hüsrana uğrayacaktır.

28. (Resûlüm!) Sen her ümmeti, diz çökmüş (veya toplanmış) olarak görürsün. Her ümmet Kitab'ına (amel defterini almaya) çağrılır: "Bugün (dünyada) yapmış olduklarınızın karşılığı verilecektir." (denilir).

29. "Bu, size gerçeği söyleyen kitabımızdır. Çünkü (her) ne yapıyor idiyseniz biz (meleklere) yazdırıyorduk." [bk. 17/14; 18/49; 75/13-15]

30. İman edip de iyi amel (ve hareket)lerde bulunanlara gelince, Rableri onları rahmetine erdirir. Bu da apaçık kurtuluş (ve saadet)in ta kendisidir.

31. Küfre sapanlara gelince: “Âyetlerim size okunmuş fakat siz büyüklük taslamış, (yüz çevirip) günahkâr bir toplum olmuştunuz, değil mi?” (denilecek.)

32. (Size:) “Allah’ın vaadi gerçektir. (Kıyamet) saat(in)de asla şüphe yoktur.” denildiği zaman: “O saatin ne olduğunu bilmiyoruz. Biz, ancak (onun) bir tahmin/bir kuruntu olduğunu sanıyoruz, kesin bilgi elde etmiş değiliz.” demiştiniz.

33. (O gün) yaptıkları kötülükler, açığa çıkıp gözükecek ve alaya aldıkları şey(in azabı) kendilerini kuşat(ıp mahved)ecektir.

34. (Onlara) denilir ki: “Nasıl siz bu gününüze kavuşmayı unuttuysanız, bugün de biz sizi unutup bırakacağız; artık yeriniz ateştir, size yardımcı olanlar da yoktur.”

35. “Bunun sebebi, Allah’ın âyetlerini eğlence edinmeniz ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır.” denilir. Artık bugün, onlar oradan çıkarılmayacak, kendilerinden (tevbe ve itaatle Allah’tan) hoşnutluk dilemeleri istenilmeyecek/kabul edilmeyecektir.

36. O halde (bütün) hamd, ancak göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve bütün âlemlerin Rabbi Allah içindir.

37. Göklerde ve yerde büyüklük/ululuk ancak O’na mahsustur.[4] O, mutlak galiptir, tek hüküm ve hikmet sahibidir.

[4] Siz de O’na tekbir getirin.

46. Ahkâf Sûresi

*Mekke döneminde nâzil olmuştur. 35 âyettir. 10, 15 ve 35. âyetleri Medine döneminde inmiştir. 21. âyette geçen Ahkâf kelimesi, “rüzgarların yaptığı kum tepeleri” anlamına gelmektedir. Sûre adını buradan almıştır. Burası, Yemen’de Âd kavminin yaşadığı bölgedir.**[1]***

[1] [bk. Harita]

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. Hâ, Mîm.

2. (Bu) Kitab’ın indirilmesi mutlak galip, tek hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır.

3. Biz gökleri, yeri ve bunların arasındaki şeyleri ancak, hak (ve hikmet gayesi) ile ve belli bir vakit için yarattık. İnkâr edenler ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler.

4. (Resûlüm!) De ki: "Allah'ı bırakıp taptıklarınıza/yalvardıklarınıza hiç dikkatle baktınız mı? Yeryüzünde ne yarattıklarını bana gösterin. Yoksa onların gökler(in yaratılışın)da bir ortaklığı mı var? Doğru söyleyenlerseniz, haydi bana (varsa) bundan evvel indirilmiş bir kitap veya bir bilgi kalıntısı getirin!"

5. Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendilerine cevap veremeyecek olan(lar)a tapınan (ondan güç alıp ona sığınan) kimseden daha sapık kim olabilir? Halbuki onlar, bunların tapmalarından (bile) habersizdirler.

(Mekkeli müşriklerden her kabile kendi heykel putlarında birliktelik ve dayanışma sağlıyorlardı. Buna karşılık Kur'an'da bildirildi ki bütün izzet, şeref ve güç Allah'a imanda buluşmada ve tevhidde birleşmededir.) [bk. 3/64; 35/10]

6. Ve insanlar (mahşerde Allah'ın emriyle) toplanınca (putları veya Allah'a karşılık yüceltip bağlandıkları varlıklar) kendilerine düşman olacaklar ve onların kendilerine taptıklarını da inkâr edeceklerdir. [bk. 2/166167; 18/52; 25/17-19; 29/25]

7. O (inkâr ede)nlere açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman, kendilerine gelen hak (Kur'an) için: "Bu apaçık bir sihirdir." dediler.

8. Yoksa: "Onu kendisi uydurdu." mu diyorlar? (Resûlüm!) De ki: "Eğer onu ben uydurduysam, siz beni Allah'tan (gelecek azaptan kurtaracak) bir şeye sahip olamazsınız. (Kaldı ki) O, sizin kendi (kitabı) hakkında yaptığınız taşkınlıkları çok iyi bilir. Benimle sizin aranızda şâhit olarak O kâfîdir. O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." [bk. 42/24; 69/44-47; 72/22-23]

9. (Resûlüm!) De ki: "Ben Peygamberlerden türedi (ortaya ilk çıkan) biri değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben, bana vahyedilen (Kur'an')dan başkasına da uymuyorum. Ve ben (Allah için) apaçık bir uyarıcıdan başkası değilim."

10. De ki: "Bana haber verin, eğer bu (Kur'an) Allah tarafından ise ve siz de onu inkâr ederseniz, İsrâiloğulları'ndan bir şahit de, onun benzeri olan (Tevrat')a göre (Kur'an'a) şehadet edip inandığı halde, siz büyüklük taslarsanız (artık zalimler olmuş olmaz mısınız?) Şüphesiz Allah zalim bir topluluğu doğru yola iletmez."

11. Küfre sapanlar, inananlar için: “Eğer o, (Muhammed’in getirdiği) iyi bir şey olsaydı, onlar buna inanmada bizi geçemezlerdi.” dedi(ler). Fakat onlar, bu (Kur’an) ile doğru yola girmedikleri için: “Bu eski bir yalandır.” diyecekler.[2]

[2] Onların bu iddiaları, müşrik/putlu sistemin kendilerinden yana avantajlarının yok olması karşısında, içine girdikleri savunma psikolojisini yansıtmaktadır. Çünkü onların güç kaynakları, tanrılaştırılmış başka varlıklardı. [bk. 19/81]

12. Ondan önce de bir rehber ve rahmet olarak Musa’nın Kitab’ı vardır. (Bu Kur’an) da zalimleri korkutmak ve iyi hareket eden (mü’min)lere müjde vermek için Arapça bir dille (gönderilen ve öncekilerin de aslını) tasdik eden bir Kitab’dır.

13. “Rabbimiz Allah’tır.”[3] deyip de sonra (kulluk görevlerinde ve işlerinde) dosdoğru olanlara, hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

[3] “Rab edinilenler” çoktur. Allah’ı bırakıp O’nun yerine insanın gönlünü doldurup taparcasına bağlandığı şeyler rab, ilâh olur. Kimi ilâhını, bazı insanlardan, kimi para, mevki, maddî zevk ve eğlencelerden, kimi bazı güç ve kuvvetlerden, kimi de bazı hayvanlardan seçer. Mü’minlerin Rabbi ise ancak Allah’tır. Tevhid toplumu da ancak böyle mü’minlerden oluşur. [bk. 6/102; 41/30]

14. İşte onlar cennet ehlidirler. Yapmış olduklarına karşılık orada ebedî kalacaklardır.

15. Biz insana, anne ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu (karnında) zahmetle taşıdı ve onu zahmetle doğurdu. Onun (ana karnında) taşınması ile sütten kesilmesi otuz aydır.[4] Nihayet o (bedenî) yiğitlik yaşına gelip (bir) de (aklî ve rûhî kemal çağı olan) kırk yaşına eriştiği zaman: “Yâ Rabbi! Gerek bana, gerek anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi, razı olacağın iyi işler yapmamı bana ilham et (ve beni muvaffak kıl). Neslimi de benim için ıslah et (onları iyi insanlar yap). Şüphesiz ben, tevbe edip sana yöneldim ve hakikat ben, (sana) teslim olanlardanım.” der.[5] [krş. 17/23; 31/14]

[4] Gebeliğin en az müddeti altı aydır ve sütten kesilme iki yıldır (bk. 31/14). Böylece âyette geçtiği üzere hepsi 30 aydır. Eğer hamilelik dokuz ay olursa, emzirme süresi 21 ay kadardır. Anne sütü, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanlarına göre ilâhî bir mucize olarak, aylara göre, tek başına gıda, vitamin ve eczâ deposudur. Hem de helal yiyeceklerden oluşan sütler mânevî güçlülük ve güven duygusu verir. İlk süt de ilk aşı gibidir.

[5] Âyet-i kerîmede “eşüdde” (yiğitlik/erginlik çağı) ifadesinden sonra bir de 40 yaş ifadesi kullanılmakla bunların ayrı devreler olduğu iyice anlaşılmaktadır. Biz de bunları parantez içinde göstermiş olduk (bk. 28/15; Râzî, XX, 31). Hz. Ebû Bekir, Resûlullah’a peygamberlik geldiği zaman 38 yaşında idi. 40 yaşına geldiği zaman Allah’a tam teslimiyet ve ihlasla yaptığı bu duası kabul edilmiş, babası, çocukları ve torununun İslâm ile ve Hz. Peygamber’e hizmetle müşerref olmalarının sevincini yaşamıştır. Onlar İslâm’ı istediler, yüceldikçe yüceldiler. Bu âyet-i kerîme ile Hz. Ebû Bekir (ra.) mü’minlere örnek gösterilmektedir.

16. İşte bunlar, yaptıkları (hayırlı amellerin hepsi)ni en güzeline göre kendilerinden kabul edeceğiz. (Bu sayede) kötülüklerinden geçeceğimiz kimselerdir ki (onlar) cennet ehli içindedirler. (Bu da) onlara vaadedilen dosdoğru sözden dolayıdır. [krş. 4/40; 9/21; 16/96; 28/24; 29/7; 39/35]

17. Fakat bir kimse ki (kendisini imana davet eden) anne ve babasına: “Öf be size (bıktım sizden)! Benden önce nice nesiller gelip geçtiği (geri dönmediği) halde, beni, (kabirden dirilip) çıkarılmamla mı tehdit ediyorsunuz?” dedi.

Onlar da Allah'a sığınarak: "Yazık sana, (gel) iman et. Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir." (dediler). O ise: "Bu (dedikleriniz), evvelkilerin (uydurma) masallarından başkası değildir." dedi.

18. İşte bunlar, kendilerinden önce cinden ve insandan gelip geçmiş ümmetlerle beraber, üzerlerine (azap) sözü hak olmuş kimselerdir. Gerçekten onlar (aldanıp) ziyana uğrayanlardır.

19. Herkesin, yaptıklarına (iyilik ve kötülüğe) göre dereceleri vardır. (Bu da) haksızlığa uğratılmayarak, yaptıklarının karşılığının kendilerine tastamam verilmesi içindir.

20. Küfre sapanlar/inkâr edenler, ateşe sunulacakları gün (onlara): "Siz iyi ve güzel şeylerinizi dünya hayatında harcayıp tükettiniz ve bunlarla safâ sürdünüz (buraya bir şey bırakmadınız). Yeryüzünde haksızlıkla büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı artık bugün aşağılayıcı azap ile cezalandırılacaksınız." denilir.[6]

[6] Bunlar, Allah'ı tanımayıp bencil çıkarlarını, arzularını, ideolojilerini ve geçici "ben"lerini ilâhlaştırmışlar ve böylece kendi azaplarını hazırlamışlardır. Hz. Ömer bu âyetten çok korkar ve "Âhirette bu âyete muhatap olmayasınız." derdi (Kâsımî, s. 71).

21. (Resûlüm!) Âd'ın kardeşi (Hûd'u) da hatırla! Hani o, Ahkâf'ta[7] kavmini uyarmıştı. Onun önünden ve ardından gelip geçen nice uyarıcı (peygamber)ler (gibi, o da demişti) ki: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Çünkü ben, üzerinize (gelecek) büyük bir günün azabından korkuyorum."

[7] Ahkâf, Yemen sahillerinde, "Şahr" denilen kumluk bir vadidir. Âd kavmi, Yemen'de denize nâzır kum tepelerinin arasında su ve yeşillik bulunan bir yerde yaşamışlardır. [bk. Mevdûdî, V, 336; *Buhârî (Tecrîd)*, II, 760; ve bk. meâlin sonundaki harita]

22. Dediler ki: "Sen bizi ilâhlarımızdan[8] vazgeçirmek için mi geldin? Madem ki doğru söylüyorsun, (o halde) bizi tehdit ettiğin şeyi getir."

[8] Allah'tan başka edinilen ilâhlar; putlar, putlaştırılmış ve tabulaştırılmış insanlar ve diğer varlıklar.

23. (Hûd) dedi ki: "(Bu azaba dair) bilgi, ancak Allah'ın katındadır. Ben size kendisiyle (görevli) gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum; fakat ben sizi cahillik eden bir toplum olarak görüyorum." dedi.

24. Nihayet (onlar) onu (o azabı, ufuktan) vadilerine doğru gelen bir bulut halinde gördüklerinde: "Bu bize yağmur yağdıracak bir buluttur." dediler. (Hûd ise:) "Hayır! O acele ed(ip gel)mesini istediğiniz şeydir; içinde elem verici azap bulunan bir rüzgardır."

25. "(O) Rabbinin emriyle her şeyi yok edecektir." (dedi). Derken öyle savrulup parçalandılar ki kumların içinde evlerinden başkası görünmez oldu. İşte biz (inkâr eden) günahkârlar güruhunu böyle cezalandırırız.[9]

[9] Bu kasırga yedi gün sekiz gece devam etmiştir. [bk. 11/50-60; 41/15-16; 69/6-7]

26. (Ey Mekkeli putperestler!) Andolsun ki biz, size vermediğimiz iktidarı, (kuvvet ve serveti) onlara vermiştik. Onlara kulak(lar), gözler ve gönüller de vermiştik. Fakat ne kulakları, ne gözleri, ne de gönülleri hiçbir şeyde kendilerine fayda vermedi. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyor (hiçe sayıyor)lardı. (İşte o) alay edip durdukları şey, kendilerini kuşattı (ve helak etti).

27. Andolsun ki biz, çevrenizdeki memleketleri de yok ettik ve belki (küfürden) dönerler diye âyetleri çeşitli şekillerde açıklamıştık. [bk. 30/9; 40/21]

28. (İşte o zaman, Allah'ı bırakıp da (akıllarınca Allah yanında) yakınlık sağlamak için edindikleri (uydurma) ilâhlar kendilerine yardım etselerdi ya! Tam aksine (o ilâhlar) bunlardan kaybolup gittiler. İşte bu (ilâh saydıkları) onların yalanları ve uydurdukları şeylerdir.

29. (Resûlüm!) Hani cinlerden bir topluluğu, Kur'an dinlemek üzere sana sevketmiştik. Dinlemek için (birbirlerine): "Susun, (dinleyin)." dediler. (Kur'an'ın okunması) bitince (her biri iman ederek ve) uyarıcılar olarak kavimlerine döndüler. [krş. 72/1-20]

(Resûlullah (sas.) Tâif seferinden dönerken Vadi'n-Nahle'de sabah namazı kıldırıyordu. O sırada Nusaybin cinlerinden yedi veya dokuz kişiden oluşan bir grup gelip onu dinleyip kavmine döndüklerinde:)[10]

[10] Buhârî (Tecrid), II, 756-763, hadis no: 431; Bûtî, s. 101.

30. Dediler ki: "Ey kavmimiz! Doğrusu biz, Musa'dan sonra indirilen, kendisinden önceki (ilâhî kitap)ları(n asıllarını) tasdik eden, hakka ve dosdoğru yola çağıran bir kitap dinledik."

31. "Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun. O'na inanın ki (Allah) sizin günahlarınızdan bir kısmını bağışlasın[11] ve acıklı bir azaptan korusun."

[11] Bağışlanmayan günahlardan bir kısmı da kul hakları ile ilgili olup hak sahibini razı etmedikçe bağışlanmaz (Beyzâvî; Celâleyn).

32. (İşte Resûlüm, de ki:) Kim Allah'ın davetçisi (olan Peygamber Muhammed'in daveti)ne uymazsa, (bilsin ki) yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakacak değildir. Kendisinin O'ndan başka dostları da yoktur. İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.

33. Bu böyle iken o inkâra sapanlar gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri de diriltmeye kâdir olduğunu görmezler mi? Evet, O, elbette her şeye kâdirdir. [krş. 17/99; 36/81-82; 40/57; 50/38]

34. Kâfir olanlar/inkâr edenler ateşe sunulacakları gün, (Allah onlara): “Bu (azap) gerçek değil miymiş?” (diyecek.) “Evet, Rabbimize yemin ederiz (ki gerçektir).” diyecekler. (Allah da:) “Öyleyse inkâr edegeldiğinizden dolayı, tadın azabı!” buyuracak.

35. O halde (Resûlüm! Şeriatın tesisinde, eziyetlere diğer) peygamberlerin azim (sabır) sahibi olup[12] sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar için (azap konusunda) acele etme! Onlar tehdit edildikleri (azapları)nı gördükleri gün, (dünyada) sanki gündüzün bir saatinden başka kalmamış gibi olurlar. Bu bir tebliğdir. Bundan sonra artık yoldan çıkan (fâsık)lar topluluğundan başkası helak edilir mi?

[12] Yüce Allah’ın seçkin kulları olan peygamberler azimli, sabırlı ve metin oldukları için ben de ”minerrusülü“deki “min-i beyaniye” tercihini aldım ve tercümede, ”peygamberlerden azim sahibi olanlar” ifadesini kullanmadım. (Râzî, XX, 57)

47. Muhammed Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 38 âyettir. 13. âyet, hicret sırasında inmiştir. Adını ikinci âyetteki Muhammed isminden almıştır. Bu sûreye “Kıtâl sûresi” de denilir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. (Allah’ın vahdâniyet ve hâkimiyetinde ve O’nun emirlerini tanımakta nankörlüğe) küfre/inkâra sapanların ve Allah yolundan (Allah’ın emrine uygun hal ve hareketten insanları) alıkoyanların[1] (bütün iyi) amellerini (Allah) boşa çıkarmıştır. [krş. 47/8, 9, 28, 32, 35]

[1] Bu alıkoyma ister yasaklama, ister ikna yoluyla olsun aynıdır

2. İman edip sâlih (sevaplı) işler işleyenler ve Muhammed’e Rablerinden bir gerçek olarak indirilene inananların, (Allah) günahlarını örtmüş ve hallerini düzeltmiştir.

3. Bunun sebebi; küfre sapanların, (ilâhî hükümlerden yüz çevirip) batıla uymaları, iman edenlerin de, Rablerinden (gelen) hakka uymalarıdır. İşte Allah, insanlara hallerine ait misalleri böyle anlatır.

4. Kâfirlerle (savaş için) karşılaştığınız zaman, hemen boyunlarını vurun. Nihayet onları iyice vurup mağlup edince (savaşanlar kalmayınca, kalanları da) artık bağı sıkı bağlayın (kaçırmayıp esir alın). Onlar savaş ağırlıklarını (silah ve cephanelerini) bırakıncaya kadar (hüküm) böyledir. Bundan sonra (esirleri) ya bir iyilik (olarak azat edin) ya da bir fidye (bir bedel) ile bırakın.[2] Allah dileseydi (size hiç irade ve yetki vermeden) onlardan harpsiz de elbet intikam alır (helak eder)di. Fakat (size savaşı emretmesi batıla/küfre karşı mücadelede ve İslâm’ı hâkim kılma davasında) kiminizi kiminizle

imtihan etmek içindir. Allah yolunda öldürülen (şehit)lerin amellerini O, asla boşa çıkarmayacaktır.

[2] İslâm'da harpte kâfirlerden alınan esirler ya karşılıklı değiştirilir veya fidye ile veya mükâtebe (fidye karşılığı çalışması) ile bırakılır ya da karşılıksız azat edilir, veya bir müslümanın hizmetine verilmemiş olup da, ancak (zararlı bir durumundan dolayı) mecburiyet hâsıl olmuşsa, İslâm devlet başkanı, onun eziyetsiz öldürülmesine izin verebilir. Fakat müslüman olmuşsa öldürülmez. Henüz güvenilirliği olmadığı için de azat edilmeyen harp esirleri, şahsın değil devletin esiri sayılır. Bir süre, devlet başkanı bunlardan bir kısmını ganimet olarak ev halkı gibi gözetilmek kaydıyla köle (bk. 5/89) statüsünde savaşçılara dağıtmıştır. [bk. Mevdûdî, V, 347-353; Elmalılı (Heyet), VII, 127-131, *Reddü'l-muhtar*, VI, 228]

5. Onları, hidayete (ve rızasına) erdirecek, durumlarını düzeltecektir.

6. Onları, kendilerine (önceden) tanıttığı cennete koyacaktır.

7. Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (O'nun dininin yayılmasına ve hayata geçmesine)[3] yardım ederseniz, (O da) size yardım eder ve ayaklarınızı sabit/sağlam tutar (güç ve sebat verir).

[3] Râzî, XXVIII, 48. [bk. 22/40]

8. Küfre sapanlara gelince; yüzüstü kapanmak (ve helak) onlaradır. (Allah) onların (bütün iyi) işlerini boşa çıkarmıştır.

9. Bunun sebebi; onların Allah'ın indirdiğini beğenmemiş olmalarıdır. (Allah da) onların amellerini boşa çıkarmıştır.[4]

[4] Bundan dolayı Allah'ın indirdiğini beğenmeyerek kâfir olanları, mü'minler de sevemez. [bk. 58/22]

10. (Onlar) yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı? Baksalar ya, kendilerinden önceki (inkârcıların ve Allah'tan gelenleri hiçe sayan)ların sonu nasıl olmuş? Allah onları (her şeyi ile) kökünden kazımıştır. Bütün kâfirler için de, onun benzerleri vardır.

11. Bu böyledir. Zira Allah, iman edenlerin koruyucusudur. Kâfirler(e gelince), onların hiç koruyucusu yoktur.

12. Hiç şüphesiz Allah, iman edip de sâlih (sevaplı) işler işleyenleri alt tarafından ırmaklar akan cennetlere sokacaktır. Küfre sapanlar/inkâr edenler ise (dünyada sırf) zevklen(ip eğlen)irler ve hayvanlar gibi yer (ve içer)ler. Artık onların yeri ateştir.

13. (Resûlüm!) Seni (içlerinden) çıkaran memleket (halkı)ndan daha kuvvetli nice memleket (halkı) vardı. Biz onları yok ettik de onlara hiçbir yardım eden olmadı.

14. Artık Rabbinden apaçık bir delil (olan Kur'an')a tâbi olan kimse, hiç kötü ameli kendisine süslü (ve güzel) gösterilmiş ve keyif ve zevklerine uymuş kimse gibi midir? [bk. 13/19; 35/8; 59/20]

15. Muttakîlere (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan ve karşı gelmekten sakınanlara) vaadedilen cennetin sıfatı (şudur): İçinde (hiç özelliği) bozulmayan sudan ırmaklar, tadı hiç değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere (her an) lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Ayrıca meyvelerin hepsi ve bir de Rablerinden mağfiret onlar içindir. Hiç bunlar, o ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça kesen kaynar sudan içirilen kimseler gibi midir?

16. O (müşrik)lerden[5] seni dinleyenler de vardır. Sonra senin yanından çıktıkları zaman, (ashaptan) kendilerine ilim verilmiş olanlara: "O demin ne söylemişti?" derler (böylece alay ederler). İşte onlar (bu yüzden) Allah'ın kalplerini (kapatıp) mühürlediği, keyif ve zevklerine uyan kimselerdir.

[5] Allah'ın varlığını bilip söyledikleri halde, "O'nun emirlerini işlerimize karıştırmayalım." diyerek yine de putlara bağlılık gösterenlerden.

17. (İman etmekle) doğru yolu bulanlar(a gelince, Allah,) onların hidayetlerini artırır ve takvâlarını verir (ateşten korunmalarını ilham eder). [bk. 41/44]

18. Hâlâ o (inanmaya)nlar, o (kıyamet) saat(in)in ansızın kendilerine gelmesini mi bekliyorlar? İşte (geleceğinin) alametlerinden (olan son peygamber) gelmiştir. Artık o (saat) kendilerine geldiği vakit, hatırla(yıp tevbe et)meleri(nin faydası) nereden olacak? [bk. 22/47]

19. O halde (Resûlüm!) Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Hata veya kusurdan ibaret olan)[6] günahına ve mü'min erkeklerle mü'min kadınlar(ın günahların)a mağfiret dile. Allah dönüp dolaştığınız yeri de, (sonunda) duracağınız yeri de bilir. [bk. 40/55 ve dipnotu; 48/2]

[6] Celâleyn.

20-21. İman edenler: "(Cihad hakkında) bir sûre indirilmeli değil miydi?" derler(di). Fakat hükmü kesin (ve açık) bir sûre indirilip de içinde savaş anılınca görürsün ki kalplerinde (şüphe ve nifaktan) bir hastalık bulunanlar, üzerine ölümden baygınlık gelmiş (kimsen)in bakışı gibi sana bakarlar (bk. 4/77). Halbuki onlara daha uygun olan,[7] itaat ve güzel sözdür. Emir (ve iş) kesinleşince (cihad isteklerinde) Allah'a karşı sâdık kalsalardı, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.

[7] Bu cümle, mübtedâ olup haberi, alttaki âyetin baş tarafındaki "itaat ve güzel söz"dür (Celâleyn).

22. (Ey münâfıklar!) İdareyi ele alırsanız, yeryüzünde hemen karışıklık çıkarmanız ve (çeşitli usullerle) akrabalık bağlarını parçalamanız sizden umulan (bir şey) değil midir?

23. İşte bunlar, Allah'ın kendilerini rahmetinden kovduğu, (kulaklarını) sağır yaptığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.

24. Onlar Kur'an('ın söyledikleri) üzerinde düşünmezler mi? Yoksa kalpler(inin) üzerinde kilitler mi var?

(Kur'an'sız hayat, Allah'tan uzak bir hayat demektir. Kur'an'ı okumak, yalnız yüzünden veya ses gösterisi şeklinde okumak değil; onu anlamak, üzerinde düşünmek ve yaşamak demektir. Sorumluluktan kurtaran da budur. Meyveler yalnız kabuğunu yemek için değildir. Bundan dolayı okuyup üzerinde tefekkür etmeyenleri Allahu Teâlâ kınamakta ve bu sebeple de büyük sorumluluk yüklemektedir.) [bk. 38/29]

25. Hakikaten kendilerine (Kur'an'la) doğru yol belli olduktan sonra, geri (küfür)lerine dönenleri, şeytan (buna) teşvik etmiş ve onları uzun emellere, umutlara düşürmüştür.

26. Bunun sebebi, o (münâfık ola)nların, Allah'ın indirdiğinden hoşlanmayan (müşrik ve yahudi)lere: "Biz size (Peygamber ve İslâm aleyhine) bazı işlerde itaat edeceğiz." demeleridir. Halbuki Allah onların gizli konuşmalarını bilir.

27. Artık melekler, yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını aldıkları zaman, onlar(ın halleri) nice olur?[8]

[8] Bu âyet kabir azabına işaret etmektedir. [Ayrıca bk. 40/46]

28. Bu böyledir. Zira, onlar Allah'ı kızdıran şeylere uymuşlar ve O'nun rızasından (samimi iman ve emirlerine itaatten) hoşnut olmamışlardır. Bu yüzden (Allah) da onların amellerini boşa çıkardı.

29. Yoksa, kalplerinde hastalık olanlar, (Peygamber ve mü'minlere olan) kinlerini Allah'ın hiç ortaya çıkarmayacağını mı sandılar?

30. Eğer dilersek, sana onları (o münâfıkları) elbette gösteririz, sen de kendilerini mutlaka simalarından tanırsın. Ayrıca, sen onları sözlerinin eğik bükük olan üslubundan da (hemen) tanırsın. Allah bütün iş (ve hareket)lerinizi bilir.

31. Andolsun ki içinizden mücahidlerle sabredenleri belirt(ip ayırt et)mek için sizi imtihan edeceğiz; haberlerinizi de açıklayacağız. [bk. 3/142]

32. Şüphesiz ki o küfre sapanlar, (halkı) Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine doğru yol belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler (ve O'nu dışlayanlar) Allah'a asla, hiçbir şeyle zarar veremezler. O, bunların amellerini boşa çıkaracaktır.

33. Ey iman edenler! (Bütün işlerinizde) Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin ve amellerinizi boşa çıkarmayın.

34. Şüphesiz ki o küfre/inkâra sapan ve insanları Allah yolundan (ve müslümanca yaşamaktan) meneden, sonra da bu küfür haliyle ölenler var ya, işte Allah onları asla bağışlamaz.[9]

[9] Bu âyet-i kerîmeye göre, kâfirler/inkârcılar yanında, bir de Allah`ın emri doğrultusunda yaşamak isteyenleri alıkoymak/menetmek de küfre sapmaya sebep olur. Bu halde iken ölen kâfir olarak ölür. İşte bu, Allah`tan büyük bir ihtardır, açık bir uyarıdır

35. Onun için (ey mü'minler! Düşmanla savaşta) gevşemeyin ve siz daha üstün iken (onları) barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir ve amellerinizi asla eksiltmez.

36. Dünya hayatı, ancak bir oyun ve bir eğlenceden ibarettir. Eğer iman edip de 'Allah'ın emirlerine uygun yaşar/karşı gelmekten sakınırsanız' (Allah) size mükâfatınızı verir ve sizden (bütün) mallarınızı istemez (yalnız zekât ve sadaka olarak bir kısmını ister).

37. Eğer (Allah) sizden onları(n hepsini) isteyip de sizi zorlasa cimri olurdunuz. (Bu da) sizin kinlerinizi ortaya çıkarırdı.

38. İşte sizler, Allah yolunda (malının bir kısmını) harcamaya çağırılan kimselersiniz. Ama (yine de) içinizde cimrilik edenler vardır. Oysa, kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik eder. Allah zengin (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)dır. Siz ise fakir (O'na muhtaç)sınız. Eğer (O'ndan) yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir kavim getirir de onlar sizin gibi (hayırsız ve itaatsiz) olmazlar.

48. Fetih Sûresi

Medine döneminde, Hicret'in altıncı yılında, Hz. Peygamber Hudeybiye antlaşmasından dönerken inmiştir. 29 âyettir. Adını ilk âyetindeki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Resûlüm!) Biz, sana apaçık bir fetih (ve zafer yolu) açtık.[1] [bk. 90/12]

[1] Buhârî'ye göre bu fetih, İslâm'ın önünü açan Hudeybiye sulh antlaşması'dır.

2-3. (Bu) senin (zelle olan) günahından, geçmiş ve gelecek olanı Allah'ın bağışlaması,[2] sana nimetini tamamlaması ve seni (böylece) doğru bir yola iletmesi ve yine Allah'ın sana şanlı bir zaferle yardım etmesi içindir.

[2] Âyet-i kerîmedeki "*zenb*" kelimesi, "zelle olan günah" kasıtsız yapılan ufak tefek kusur, yanılma ve hata demektir. [bk. 40/55 ve dipnotu]

4. İmanlarına iman kat(ıp artır)sınlar diye, mü'minlerin kalbine huzur (ve sebat) indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları ancak Allah'ındır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

5. (Hem bu lütuflar,) mü'min erkeklerle mü'min kadınları, içinde ebedî kalmak üzere, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere yerleştirmesi ve onların kötülüklerini örtmesi içindir. Bu da Allah katında büyük bir kurtuluştur.

6. (Öte yandan mü'minlere bu yardım, onların "Allah, mü'minlere yardım etmez." diyerek) Allah'a kötü zanda bulunan münâfık erkeklerle münâfık kadınlara, müşrik erkeklerle müşrik kadınlara azap etmesi içindir. (Mü'minlerin başına gelmesini istedikleri) kötü olaylar, kendi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, onları lanetlemiş ve kendilerine cehennemi hazırlamıştır. O ne kötü bir dönüş yeridir!

7. Göklerin ve yerin (azap ve yardım) orduları yalnız Allah'ındır. Allah, yegâne galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

8. (Resûlüm!) Şüphesiz biz seni (bütün insanlara) bir şâhit, bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik. [krş. 21/107; 22/49; 25/56; 34/28]

9. Bu ise: (Sizlerin de) Allah'a ve Resûlü'ne iman edip o (Resûlü')ne yardım etmeniz, ona saygı göstermeniz, sabah akşam (Allah'ı) tesbih etmeniz[3] içindir.

[3] Vakıf işareti olan "tı" harfine kadar zamirler, Resûl'e râci'dir. Tesbihteki zamir de Allah'a râci'dir.

10. (Resûlüm!) Sana (samimiyetle) biat edenler (ölünceye kadar sana bağlılığa ve İslâm uğrunda savaşmaya söz verenler)[4] ancak Allah'a biat etmiş olurlar. Allah'ın (kudret) eli onların ellerinin üstündedir. Artık kim (bu bağlılığı) bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a söz verdiği şeyi yerine getirirse, O da ona büyük bir mükâfat verecektir. [bk. 4/80]

[4] Bu söz vermeye "Rıdvan biatı" denilir ki Hicretin altıncı yılında, Hudeybiye'de 1400 sahabî ile yapılmıştır.

11. (Hudeybiye senesinde mazeret ileri sürmelerinden dolayı) bedevîlerden geri kalanlar sana: "Mallarımız ve çoluk çocuğumuz(un durumu) bizi alıkoydu. Bizim için (Allah'tan) mağfiret dileyiver." diyecekler. Onlar, kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylüyorlar. De ki: "Eğer Allah, size bir zarar diler veya size bir fayda dilerse, kimin O'n(un dilemesin)e karşı koymaya, sizden bir şeyi engellemeye gücü yeter? Doğrusu Allah, yaptığınız şeylerden hakkıyla haberi olandır."

12. Aslında siz, Peygamber'in ve mü' minlerin (mağlup olup) ailelerine asla dönemeyeceklerini sandınız. Bu (düşünceniz), gönüllerinizde süslen(ip yerleş)ti de kötü zanda bulundunuz. (Böylece) helak (edilecek) olan bir topluluk oldunuz.

13. Kim Allah'a ve Resûlü'ne iman etmezse, (bilsin ki) biz inkâr edenlere alevi çılgın bir ateş hazırladık.

14. Göklerin ve yerin mülkü (hâkimiyeti) yalnız Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Allah, çok mağfiret edendir, çok merhamet edendir.

15. O (Hudeybiye seferinden, bahaneleri sebebiyle) geri bırakılanlar, siz (Hayber'i fethedip)[5] ganimetler almak için gittiğiniz zaman: "Bize müsaade edin de peşinizden gelelim." diyecekler. Onlar Allah'ın (kendi aleyhlerinde olan) sözünü değiştirmek isterler. (Çünkü Allah, ganimetlerin yalnız Hudeybiye'ye katılanlara verileceğini vaadetmişti.) De ki:

“Siz bizim peşimizden gelmeyeceksiniz; Allah önceden böyle buyurdu.” (Onlar:) “Hayır! Bizi kıskanıyorsunuz.” diyecekler. Doğrusu onlar, pek az anlayan (idrakleri kıt) kimselerdir.

[5] Resûlullah (sas.) hicrî altıncı yılın Zilhicce ayında Hudeybiye’den dönmüş ve Muharrem’in ilk haftasında Hudeybiye ashâbı ile birlikte Hayber’i fethetmişti.

16. O bedevîlerden (gösterdikleri bahanelere inanılıp da seferden) geri bırakılanlara de ki: “Siz yakında pek savaşçı bir kavme (karşı imtihan olarak harbe) çağrılacaksınız; onlarla (ya ölüp öldürünceye kadar) savaşacaksınız yahut (ön teklifinize göre ya savaşmadan teslim olup cizye vermeyi kabul ederler veya sayenizde) müslüman olurlar.[6] Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükâfat verir; (yok) eğer önceden döndüğünüz gibi (yine) dönerseniz (Allah) sizi acıklı bir azap ile azaplandırır.”

[6] Çünkü İslâm’da düşmana karşı savaş yapılır. Eğer karşı taraf önceden veya savaşta kendiliklerinden müslüman olurlarsa savaş bırakılır; zorla müslüman yapılmazlar. Âyette “ev” (yahut) kelimesi de bunu bildirmek içindir.

17. (Ancak, savaşa katılmamaktan dolayı) köre bir sorumluluk yoktur. Topala bir sorumluluk yoktur. Hastaya bir sorumluluk yoktur. Kim Allah’a ve Resûlü’ne itaat ederse (Allah) onu alt tarafından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de yüz çevirirse, onu acıklı bir azap ile cezalandırır.

18-19. Andolsun ki (Hudeybiye’de) ağacın altında sana biat ederlerken, Allah o mü’minlerden razı olmuştu. İşte (Allah) kalplerindeki (sadakatleri)ni bildiği için onların üzerine huzur ve güven indirip hem kendilerini yakın bir zafer (olan Hayber’in fethi) ile hem de alacakları birçok ganimetlerle mükâfatlandırdı. Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

20. Allah size (bundan böyle) alacağınız daha birçok ganimet de vaadetti. Şimdilik bu (Hayber’inki)ni size peşin verdi. İnsanların (size uzanacak) ellerini sizden çekti. (Bilesiniz ki) bu, mü’minlere (Allah’ın yardım edeceğine) bir delil olması ve sizi doğru bir yola çıkarması içindir.

21. (Size Allah), henüz güç yetirip ele geçiremediğiniz, fakat Allah’ın onları kuşattığı diğer (zafer ve ganimet)leri de (vaadetti). Allah her şeye kâdirdir.

22. Eğer o kâfirler sizinle (Hudeybiye’de, sulh değil de) savaş yapsalardı mutlaka arkalarına dön(üp kaç)acaklardı. Sonra ne bir dost ne de bir yardımcı bulacaklardı.

(Çünkü Hudeybiye’de müslümanları saran ve sonra yakalanan 80 kişiyi Resûlullah (sas.) affetmişti. Bu olay barış istemelerine de sebep oldu.)

23. Allah’ın öteden beri cârî olan (süregelen) sünneti/kanunu budur. (Peygamberini ve gerçek inananları üstün getirir.) Allah’ın sünnetinde hiçbir değişme bulamazsın.

24. (Ey mü’minler!) Onlara karşı size zafer verdikten sonra, Mekke’nin içinde (Hudeybiye’deki sulhtan dolayı) onların ellerini sizden ve sizin ellerinizi de onlardan çeken O’dur. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

25. Onlar, hem kâfir olan/inkâr eden hem de sizi Mescid-i Haram’(ı ziyaret)den ve (orada) bekletilen kurbanları (kesim) yerine ulaşmaktan alıkoyan kimselerdir. Eğer (Mekke’de) kendilerini henüz bilemediğiniz (imanını gizleyen) mü’min erkeklerle, mü’min kadınlar olup da bilmeyerek onları çiğnemeniz ve bu sebeple onlardan size bir sıkıntı (ve günah/mesuliyet)

isabet edecek olmasaydı (Allah, ellerinizi onlardan çekmez, Mekke'nin savaşla fethine izin verirdi). Allah, dilediğini rahmetine eriştirmesi için (böyle yapmış)tır. Eğer onlar (Mekkeli mü'minlerle kâfirler) seçilip ayrılsalardı, onlardan küfre sapan/inkâr edenleri (ellerinizle) elbet acıklı bir azap ile azaplandırırdık.

(Görüldüğü gibi Allah (cc.), bilmeden de olsa müslümanların birbirlerinin kanını akıtmasına izin vermedi de fetih ertelendi.)

26. O kâfir olanlar, kalplerine asabiyeti, câhiliye asabiyetini (kibir ve bağnazlığını)[7] koymuşlarken, Allah da Resûlü'nün ve mü'minlerin üzerine huzur ve güvenini indirdi (ve öfkelerini dindirdi). Onları takvâ kelimesine (tevhide yani *Lâ ilâhe illallâh* kelimesine ve sulh akdine vefâya)[8] bağladı. Zaten onlar da buna layık ve buna ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

(Hz. Peygamber rüyasında ashâbı ile güvenli bir şekilde Mekke'ye gidip umre yaptıklarını görmüş ve bunu da anlatmıştı. Umre yapmak için yola çıkmış olan Hz. Peygamber ve sahâbîlerini müşrikler Mekke'ye sokmamışlardı. Bundan dolayı Hudeybiye'de onlarla antlaşma yaptılar. Bu antlaşma yapılırken Mekkeliler antlaşmanın başındaki besmelenin "Rahmân" ve "Rahîm" kelimesi ile "Allah'ın Resûlü" kelimesinin yazılmasına itiraz etmişlerdi. Hz. Peygamber de ilerisinin zafer olacağını bildiği için isteklerini kabul etmiş, antlaşmaya "Bismikellâhümme, Abdullah oğlu Muhammed'den" şeklinde başlanılmıştı. İşte Allah, bu duruma canları sıkılan mü'minlerin gönüllerine ferahlık için aşağıdaki âyeti indirerek rüyasının gerçekleşeceği müjdesini vermiştir.)

[7] Câhiliye asabiyeti veya taassubu, câhiliyenin kibirli ve öfkeli soy sopculuğu ile Hz. Peygamber'e ve onun şahsında İslâm'a cephe almalarıdır.

[8] İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 418; Elmalılı, VI, 4434-4435.

27. Andolsun ki Allah, Resûlü'ne o rüyayı hak ile doğru çıkardı. Allah dilerse, güven içinde (kiminiz) başlarınızı tıraş ederek ve (kiminiz) saçlarınızı kısaltarak korkusuzca mutlaka Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Fakat O, sizin bilmediklerinizi bildi de önce yakın bir fetih (olan Hayber fethini) verdi.

28. O (Allah), bütün dinlerin üzerinde olduğunu göstermek için, Resûlü'nü, hem hidayet (rehberi Kur'an) ile hem de (son) hak din (İslâm) ile göndermiştir. (Buna) şâhit olarak da Allah yeter. [krş. 9/33; 61/9]

29. Muhammed Allah'ın Resûlü'dür.[9] Onunla beraber olan (mü'min)ler, kâfirlere/İslam karşıtlığı yapanlara karşı çok şiddetli, kendi aralarında ise çok şefkatlidirler. Onların (namazda) rükû yaptıklarını (ve) secde ettiklerini görürsün. Onlar, Allah'tan (daima) lütuf ve rıza isterler. Yüzlerinde secdelerin eserinden (meydana gelen) nişanları vardır.[10] Tevrat'taki vasıfları budur. İncil'deki vasıfları da (şöyledir: Onlar) filizini çıkaran, derken onu (filizini) kuvvetlendiren, kalınlaşan, zamanla gövdesi üzerinde doğrulup dikilen bir ekin gibidir ki ekincilerin hoşuna gider, (Allah Resûlü'nün ashâbı ile birlikte böyle gelişip kuvvetlenmesinin misalle anlatılması) kâfirleri öfkelendirmek içindir. Allah, içlerinden iman edip de sâlih amel işleyenlere, mağfiret ve büyük mükâfat vaadetmiştir.

(Hz. Muhammed ile beraber olmayı kabul eden sahâbîler ve İslâm dininde insanlık için gerekli olan bütün şartların bulunduğunu gören Türkler sekizinci asırda müslüman olup İslâm'a karşı açık veya gizli düşmanlık edenlere karşı sert ve vakarlı olmuşlar, şirk, küfür ve tâğûtla

mücadele edip tevhîdi hâkim kılmayı gaye edinmişler, birbirlerine karşı da oldukça merhametli olmuşlardır. Çünkü eski Türklerde töresel üç inanç şekli vardı: 1. Eş inancı: El ve dil ile kimseye zarar verilmeyecek. 2. Ocak inancı: Aile ırz/namus noksanlığı asla olmayacak. Bu ikisi İslâm'daki "edeb" formülünün açılımıdır. 3. Bahadırlık: Kendi aralarında merhametli ve şefkatli, düşmana karşı şiddetli olunacak. Bütün kâfir grupları da böyle iman, sevgi ve birlik içinde gelişen bir İslâm toplumuna karşı burada olduğu gibi devamlı öfke ve kin içinde olmuşlardır.) [Ayrıca bk. 5/54]

[9] Bu âyet-i kerîme ile de Allahu Teâlâ, Hz. Muhammed'in kendisinin resûlü olduğunu tasdik etmektedir.

[10] Bu mânevî bir nişandır.

49. Hucurât Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 18 âyettir. Sûre adını dördüncü âyette geçen "odalar" anlamındaki "hucurât" kelimesinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey iman edenler! (İşlerinizde, söz ve hükümlerinizde) Allah'ın ve Resûlü'nün önüne geçmeyin. Allah'a saygılı olun, emirlerine uygun yaşayın. Çünkü Allah, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.

2. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstünde yükseltmeyin, konuşurken birbirinize bağırdığınız gibi (çağırmak için) ona bağırmayın; (yoksa) siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.[1] [krş. 24/63]

[1] Bu âyetten hareketle, Resûlü'nün yolunda olan ulemâya karşı konuşurken de aynı edep ve saygı gösterilmelidir. Mü'minler iş ve meselelerinin çözümünde Allah ve Resûlü'nün emir ve hükümlerini görmezlikten gelip hevalarına göre hareket edemezler. [bk. 4/59, 65; 33/36]

3. Doğrusu, Allah'ın Resûlü yanında seslerini kısanlar (edepli olup benliğini öne çıkartmayanlar) var ya! İşte onlar, Allah'ın gönüllerini takvâ için imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır.

4. (Resûlüm! Sana ait) odaların ardından seni çağıranlar var ya! Onların çoğu (saygıya) akıl erdiremezler.[2]

[2] Rivayete göre, Allah Resûlü (sas.) öğle sıcağında evinde istirahatta bulunduğu bir sırada, "Çık Yâ Muhammed!" diye bağıran Temîmoğulları hakkında nâzil olmuştur (Beydâvî).

5. Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar (seni çağırmayıp) sabretselerdi, kendileri için elbet daha iyi olurdu. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

6. Ey iman edenler! Şayet bir fâsık (yalancı/günahkâr) size bir haber getirirse,[3] doğruluğunu araştırın. (Yoksa) bilmeyerek bir kavme kötülük eder de, yaptığınıza kesinlikle pişman olursunuz.

[3] Basın ve yayın araçlarının veya fâsıkların verdiği haberler de doğru olmayabilir. Buradan hareketle yazılan ve söylenen haberleri ve olayları yukarıdaki âyetin ışığı altında okumak, araştırmak ve dinlemek gerekir.

7. Bilin ki Allah'ın Resûlü içinizdedir. Eğer o, birçok işte size uysaydı, kesinlikle sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı (isteğinizle) sevdirdi; onu kalplerinize süs yaptı/kalpleriniz onunla süslendi. Küfrü, fâsıklığı ve isyanı da (olduğu gibi) çirkin gösterdi. İşte bu (özelliklere sahip ola)nlar, doğru yolda olanların ta kendileridir.

8. (Bu haller) Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak (verilmiş)tir. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

9. Eğer mü'minlerden iki topluluk birbirleriyle vuruşurlarsa, hemen aralarını düzeltin. Eğer onlardan biri, hâlâ (Allah'ın hükmüne boyun eğmeyip) diğerine saldırırsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar saldırana karşı savaşın. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işinizde) âdil davranın. Çünkü Allah âdil davrananları sever.

10. Mü'minler ancak kardeştirler. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'ın emirlerine uygun yaşayın ki rahmete nâil olasınız.

(Mü'minler birbirinin derdine ortak olarak, kötülük yapmalarına ve batıla meyletmelerine engel olarak, hayırda yardımlaşarak, selamlaşarak, ziyaretleşerek, hediyeleşerek, birbirini koruyarak, Allah yolunda yürüyerek, İslâm düşmanlarına karşı birlik olarak kardeştirler. Aralarındaki üstünlük ancak takvâ ile, Allah'ın emirlerine uygun yaşamakladır. Bunun dışında, kan bağları ve beşerî tedbir ve usullerin, hiçbiri, dinin getirdiği bu kardeşliği tesis edemez. Bundan dolayı şirkten kaçınmış olan mü'minler, İslâm'ın amelle ilgili şartlarını tam yerine getiremeseler bile Kur'an'ın ifadesi gereği iman yönünden kardeş olduklarını bilmeli ve kelime-i tevhid davasında birleşmelidirler.)

11. Ey iman edenler! Bir topluluk, bir toplulukla alay etmesin. Ola ki (alay edilen adamlar, Allah yanında) kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da kadınları alaya almasın. Ola ki onlar, kendilerinden daha hayırlıdırlar. Birbirinizi ayıplamayın. Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İman ettikten sonra (kişinin) fâsıklık (damgası yemesi veya din ve ahlâk sınırını aşması) ne kötü isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir. [bk. 104/1]

12. Ey iman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır.[4] Birbirinizin gizli kusurunu (casus gibi) araştırmayın ve biriniz, diğerini çekiştirmesin.[5] Herhangi biriniz (normal insan olarak) ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan iğrendiniz (değil mi?) O halde 'Allah'a saygı duyup emrine uygun yaşayın' aykırı davranmaktan sakının. Şüphesiz Allah tevbeleri kabul edendir, çok merhametlidir. [bk. 17/36]

[4] Günah olan zan, iyi kimseye beslenen kötü zandır (Beydâvî).

[5] Resûlullah'a, "Gıybet nedir?" diye sorulunca "Gıybet, din kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anmandır. Eğer o şey kendisinde mevcut ise onun gıybetini yapmış olursun, değilse iftira etmiş olursun." buyurdu (Beydâvî).

13. Ey insanlar! Şüphesiz biz, sizi bir erkekle bir kadından yarattık (ırkınız ve şahsınızla övünmeniz için değil; sırf iyilik uğrunda) tanışasınız (yarışıp ve yardımlaşasınız) diye sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Hiç şüphesiz ki sizin Allah yanında en şerefliniz, en takvâlınız (Allah'ın emirlerine en uygun yaşayanınız ve günahlardan sakınanınız)dır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, (her şeyden) haberi olandır.

(Takvâ sahibi olmak, bütün günahlardan ve günaha giden yollardan sakınmak, nefsi terbiye ve tezkiye etmektir. Bu da nefsi her türlü kötü ve batıl duygu ve isteklerden arındırarak, Allah'ın emrine ve Resûlü'nün sünnetine uygun yaşamak; insanlara karşı dış yaşantısını Allah'a karşı da iç yaşantısını tertemiz süslemektir. Muttakîlik köşeye çekilme değil, aynı zamanda emr-i mâruf nehy-i münkeri yerine getiren aksiyoner bir hayat tarzıdır. Âyet-i kerîmeden anlaşıldığı üzere dünyada bütün insanlar arasında, insan olma yönünden hiç bir farklılık ve üstünlük yoktur. Eşitlik, karşılıklı saygı, müsamaha ve hayat hakkını tanıma (5/32) vardır. Halbuki bu hareket Batı'da ancak 15. asırdan sonra hümanizm ile gelişmiştir. Ancak Allah'a olan inanç ve kulluğun yerine getirilmesi bakımından O'nun katında dereceler ve üstünlükler vardır.)

14. Çöldeki (bedevî) Araplar (gelip): "İman ettik." dediler. De ki: "Siz (gönülden) iman etmediniz. (Fakat:) 'Müslüman olduk/teslim olduk' deyin. Henüz iman kalplerinize (tam) girmedi. Eğer Allah'a ve Resûlü'ne (tam) itaat ederseniz (imanınız sahih ve kâmil olur); O'da amelleriniz(in sevabın)dan hiçbir şeyi eksiltmez. Çünkü Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." [krş. 8/2-4]

15. (Gerçek) mü'minler, ancak Allah'a ve Resûlü'ne inanan; sonra (bunda) şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşanlardır. İşte onlar (imanlarında) doğru olanların ta kendileridir. [bk. 4/76; 61/10-11]

16. De ki: "Siz din(darlığ)ınızı Allah'a mı öğretiyorsunuz? Halbuki Allah göklerde ve yerde olanları bilir. Allah, her şeyi bilendir."

17. (Onlar) İslâm'a girmelerini senin başına kakıyorlar. (Seni minnet altında bırakmak istiyorlar.) De ki: "Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Aksine, Allah sizi imana eriştirmekle, sizi minnet altında bırakır. Eğer (imanınızda) doğru kimselerseniz (Allah'a minnettar kalın)."

18. Şüphesiz ki Allah, göklerin ve yerin görünmeyenini bilir. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

50. Kaf Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 45 âyettir. 38. âyeti Medine döneminde inmiştir. Adını ilk âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Kâf. Çok şerefli Kur'an hakkı için.

2-3. O kâfirler; kendilerine içlerinden bir uyarıcı (peygamber) geldi diye şaştılar da: "Bu tuhaf bir şeydir! Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı (dirilecekmişiz)? Bu, (ihtimalden bile) uzak bir dönüştür." dediler.

4. (Kara) toprağın onlardan neleri (yiyip) eksilttiğini elbet bilmişizdir. Yanımızda (her şeyi) zapteden bir kitap vardır.

5. Buna rağmen onlar, kendilerine hak (olan Kur'an ve Peygamber) gelince yalanladılar. Şimdi onlar (fikren) sıkıntılı bir kararsızlık içindedirler.

6. Üstlerindeki göğe hiç bakmadılar mı? Biz, onu nasıl bina ettik (kurduk) ve onu nasıl süsledik; onun hiçbir çatlağı yoktur.

7. Yere de (buna rağmen bakmadılar mı?) Onu (nasıl) yayıp döşedik ve ona sabit (ulu) dağlar koyduk! Orada gönülleri açan her çeşit çift (bitkiler)den bitirdik.

8. (Bunların hepsini, Allah'a) yönelen her kulun kalp gözünü açmak ve (ona) ibret vermek/(kulluk görevini) hatırlatmak için (yaptık).

9. Gökten de bereketli bir su indirdik; onunla da bahçeler ve biçilecek tane(li ekin)ler bitirdik.

10-11. Kullara rızık olsun diye, küme küme tomurcuğu olan uzun boylu hurma ağaçları (yetiştirdik). Biz o (su) ile ölü bir memlekete can verdik. İşte (kabirden dirilerek) çıkış da böyledir.

12-13. (Resûlüm!) Onlardan önce Nuh kavmi, Res halkı[1] ve (Salih'in kavmi) Semûd, Âd,[2] Firavun (ve kavmi ile) Lût'un kardeşleri (yani kavmi) de yalanlamıştı.

[1] Konuyla ilgili açıklama 25/38'de geçti.

[2] Hz. Hûd'un kavmi.

14. (Şuayb'ın gönderildiği) Eyke halkı ve (Himyer meliki olan) Tübba kavmi de… Her biri peygamberleri yalanladılar da benim tehdidim hak oldu (ve onlar yok oldu).

15. Biz ilk yaratışta aciz mi kaldık (ki tekrar diriltemeyelim)? Hayır! Onlar (yine de) bu yeni yaratıştan şüphe içindedirler. [bk. 30/27]

16. Ve hiç şüphesiz, insanı (biz) yarattık ve nefsinin/duygusunun ona ne vesvese ver(ip düşündür)düğünü biliriz. (Çünkü ilmimizle) biz ona şahdamarından (kendisinden)[3] daha yakınız.

[3] İbni Kesîr (Çetiner), XIII, 7452.

17. Unutma ki (insanın) sağında ve solunda oturan iki kaydedici (melek, onun söz ve hareketlerini) kaydedip durur.

18. (O,) bir söz söylemeye görsün, kesinlikle yanında (yazmaya) hazır bir gözcü vardır. [bk. 82/10-12]

19. (Bir gün) ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir (gerçeği de ortaya getirir): "(Ey insan!) İşte bu, senin kendisinden kaçtığın şeydir." (denilir.)

20. Sûr'a da üfürülür; işte bu tehdit edilen (azap) günüdür.

21. (O gün, Rabbin huzuruna) herkes, beraberinde bir sevkedici (muhafız) ve bir şahit olduğu halde gelir.

22. "Kuşkusuz sen, (dünyada) bundan gaflette (habersiz) idin. İşte sen(in gözün)den perdeni kaldırıp açtık; artık bugün, gözün keskindir." (denilir.) [bk. 19/38; 32/12]

23. Onun yoldaşı (olan melek): "İşte yanımdaki (yazılı) şey hazırdır." der.

24-25-26. (Allah, iki meleğe:) "(Rabbini tanımayan) her inatçı nankörü, hayra (ve İslâm yoluna bütün gücüyle) engel olanı, azgını, (imanda) şüpheci olanı atın cehenneme! Allah ile beraber başka (sahte) ilâhlar edinen (Allah yerine onlara, onun emir ve ilkelerine bağlanan)ı, şiddetli azabın içine atın." (buyurur.) [krş. 2/165-167]

27. Arkadaşı (olan şeytan): "Ey Rabbimiz! Onu (ben) azdırmadım. Fakat o kendisi, (haktan) uzak bir sapıklık içinde idi." der.

28. (Allah) buyurur ki: "Huzurumda çekişmeyin. Ben size (azabıma dair) tehdidi önceden (peygamberlerim aracılığı ile) gönderip bildirmiştim."

29. “Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullarıma zulmedici de değilim.”

30. O gün cehenneme: “Doldun mu?” deriz. (O’da:) “Daha var mı?” der.

31. Cennet ise muttakîlere (Allah’ın emirlerine uygun yaşayanlara) uzak değildir, artık yakınlaşmıştır.

32-33-34. İşte size vaadedilen bu cennet; her (tevbe ile Allah’a) yönelen, (O’nun buyruklarını) koruyan, görmediği halde Rahmân’dan (her yerde) korkan ve O’nun itaatine yönelmiş bir kalple gelen kimse içindir. (Onlara:) “Selametle girin oraya. İşte bu ebedîlik günüdür.” (denilir).

35. Orada onlar için istedikleri şeyler vardır. Katımızda daha fazlası da vardır.[4]

[4] Burada geçen “fazla”dan maksat, ru’yetullâhtır. Beydâvî şöyle der: “Bu ziyade, gözlerin görmediği kulakların işitmediği, hiçbir insanın hayal edemeyeceği sonsuz nimettir.” (Beydâvî). [Ayrıca bk. 10/26]

36. Bunlardan önce, nice (inkârcı) nesilleri helak ettik. Oysa onlar, kendilerinden kuvvetçe daha güçlü idiler. (Ölümden kurtulmak için) ülkeleri delik deşik ettiler. Ama hiç kaçacak bir yer var mı?

37. Şüphesiz ki bu (zikredilenlerin hepsi)nde kalbi olan, yahut hazır bulunup kulak veren kimse için elbette bir öğüt vardır.

38. Andolsun ki (biz,) gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık; bize hiçbir yorgunluk dokunmadı.[5] [bk. 46/33]

[5] Bu ve diğer âyetlerde geçtiği üzere yüce Allah’ın kendisi için “Biz” ifadesini kullanması, büyüklük ve yüceliğini vurgulamak içindir. Bu âyet, şanında yorulmak olmayan Allah’a, Tevrat’ta (Tekvin, Bab 2/1-3): “Yedinci gün (Cumartesi) de istirahata çekildi.” diyen yahudilerin kendi yazdıkları sözlerini reddeder. Bu da kitaplarının tahrif olduğunu gösterir. Bundan dolayı Tevrat ve İncil’e Allah kelamı diye itibar edilmez.

39. (Resûlüm!) Onların dediklerine sabret. Güneşin doğuşundan önce ve batışından evvel(ki vakitlerde) Rabbini hamd ile tesbih et (namaz kıl).

40. Gecenin bir kısmında(ki namazlarda) ve secdelerin (namazların) arkalarında O’nu tesbih et.[6] [bk. 17/79; 30/17-18]

[6] Namazın arkasından tesbih: *Sübhânallâh, Elhamdülillâh, Allâhu Ekber*’dir.

41. Seslenen (İsrafil’)in yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver.

42. O gün (bütün insanlar, Sûr’a ikinci üfürülüşteki) o (korkunç) çığlığı gerçek olarak işitecekler. Bu, (dirilip) çıkma günüdür.

43. Öldürecek de, diriltecek de kesinlikle biziz biz. Dönüş de ancak bizedir.

44. O gün, süratle (mahşer yerine) koşmak için yer onlar(ın üzerlerin)den yarılır. İşte bu bir haşr (toplama)dır ki (bu) bize göre çok kolaydır. [bk. 31/28; 99/2]

45. Biz onların dediklerini daha iyi biliriz. Sen onların üzerinde bir zorlayıcı değilsin. Onun için benim tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver. [krş. 2/272; 13/40; 88/21-22]

51. Zâriyât Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 60 âyettir. Birinci âyette geçen "zâriyât" kelimesi, sûrenin adı olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5-6. Savurup kaldıran (rüzgar)lar, (yağmur) yükü(nü) taşıyan (bulut)lar, kolayca akıp giden (gemi)ler (ve bütün) iş(ler)i dağıtan (melek)ler hakkı için! Şüphesiz (size) vaadedilenler elbet doğrudur. Hiç şüphesiz (hesap ve) ceza mutlaka vukû bulacaktır.

7-8-9. Muntazam dalgalı yollara (yörüngelere, galaksi ve diğerlerine) sahip gök hakkı için! Doğrusu siz (Peygamber hakkındaki, "o kâhindir, şairdir, sihirbazdır" şeklindeki sözlerinizde)[1] çeşitli çelişki(ler) içindesiniz. (Oysa imandan) döndürülen (aklı çarpık) kimseler ondan döner.

[1] Semerkandî, VI, 67.

10-11. Kahrolsun o düzenbaz yalancılar! Onlar, bir cehalet (ve sapıklık) içinde (imandan) gafil (kalmış) kimselerdir.

12. Onlar (alay ederek: "O hesap ve) ceza günü ne zaman?" diye sorarlar.

13. O gün onlar, ateş üzerinde azaba uğratıl(ıp kıvran)acaklardır.

14. (Onlara:) "Azabınızı tadın! Bu, (dünyada) acele gelmesini istediğiniz (azap)tır." (denilir).

15-16. Hiç şüphesiz muttakîler (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan ve karşı gelmekten sakınanlar), Rablerinin kendilerine verdiğini al(ıp razı ol)muş olarak cennetlerde ve pınarlar(ın başların)dadırlar. Çünkü onlar, bundan önce güzel hareket ederlerdi.

17-18. (Onlar ibadet etmek için, ancak) gecenin az bir kısmında uyurlar, seherlerde (dua edip) istiğfâr ederlerdi.

19. Kendilerinin mallarında hem dilenen hem de (istemekten çekinen) yoksul için bir hak vardı (ki bunu bilip verirlerdi).

20. Kesin inananlar için yeryüzünde nice deliller vardır.

21. Kendi (yaratılışı)nızda da (ibretler vardır). Hiç görmüyor musunuz?

22. Gökte, hem rızkınız(ın sebepleri) hem de (size) vaadedilen şeyler vardır.

23. İşte, göğün ve yerin Rabbine andolsun, ki o (vaadedilenler), sizin konuştuklarınız (ses) gibi apaçık gerçektir.

24. (Resûlüm!) İbrahim'in ağırlanan (o şerefli) misafirlerinin haberi artık sana geldi mi?[2]

[2] Âyetteki "hel" soru edatı kesinlik ifade etmektedir. [bk. 20/9]

25. Hani vaktiyle (bunlar) onun yanına girmişlerdi de: "Selâm" demişlerdi. (İbrahim de) selam(ı alıp: "Bunlar) tanınmamış bir topluluk." demişti.

26. Hemen (bir bahane ile) ailesi(nin yanı)na gitti ve (kızartılmış) semiz bir dana getirdi. [bk. 11/69-70; 15/52-62]

27. Bunu onlara sundu: "(Buyurun) yemez misiniz?" dedi.

28. (Yemediklerini görünce) onlardan içinde bir ürperti belirdi. "Korkma!" dediler ve onu bilgin bir oğul (İshak')la müjdelediler. [bk. 11/77]

29. Karısı (Sâre) de, (hayretinden) feryat ile yönelip (ellerini) yüzüne vurdu ve: ("Nasıl çocuğum olur,) ben kısır bir kocakarı(yım)?" dedi.

30. (Onlar:) "Rabbin böyle buyurdu. Çünkü O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir." dediler.

31. (İbrahim, onların melek olduklarını bildi ve:) "Ey gönderilmiş (elçi)ler! Asıl işiniz nedir?" dedi.

32-33. Onlar: "Biz günahkâr bir kavme (Lût kavmine) üzerlerine çamurdan (pişirilmiş) taş(ları) yağdırmak için gönderildik." dediler.

34. "(O taşlar) haddi aşanlar için Rabbinin katında işaretlenmiş(tir)."

35. Orada (Sodom'da, Lût'a) inananlardan kim varsa çıkardık.

36. Orada müslüman olan bir ev (halkın)dan (Lût ve iki kızından) başkasını bulmadık.

37. Nihayet, (inanmayanların başlarına gelecek böyle) acıklı bir azaptan korkanlar için (ibretlik olarak) orada bir işaret bıraktık.[3]

[3] Bu işaretler, atılan o taşlar, birbiri üstüne yığılmış kayalar ve harabelerdir (Beydâvî). [krş. 29/34-35]

38. Musa'(nın haberin)de de (ibretler vardır). Onu açık bir delil ile Firavun'a göndermiştik.

39. O, taraftarlarıyla (imandan) yüz çevirmiş ve (Musa'ya): "Ya sihirbazdır, veya mecnundur." demişti.

40. Biz de onu ve ordularını yakalayıp denize at(ıp boğ)duk. O, (bu sırada kendisini) ayıplayıcı durumda idi. [krş. 10/92]

41. Âd (kavmin)de de (ibretler vardır). Hani üzerlerine köklerini kazıy(ıp helak ed)en bir rüzgar göndermiştik.

42. O uğradığı hiçbir şeyi bırakmıyor, hemen onu çürütüp kül gibi yapıyordu.

43. Semûd (kavmin)de de (ibretler vardır). Hani onlara: "Bir zamana kadar faydalan(ıp eğlen)in." denilmişti.

44. Onlar ise Rablerinin emrinden uzaklaşıp haddi aşmışlar (keyiflerine göre yaşıyorlar)dı. Bu yüzden kendileri bakıp dururken yıldırım onları alıvermişti.

45. (O zaman) ayakta durmaya güç yetiremediler ve hiç yardım edenleri de olmadı.

46. Daha evvel Nuh kavmini de (helak ettik). Çünkü onlar da yoldan çıkmış bir kavim idiler.

47. Biz göğü kudret(imiz)le bina ettik. Şüphesiz, onu genişleten de biziz.

48. Yeri de biz döşedik. (Biz) ne güzel döşeyiciyiz!

49. Her (türlü) şeyden çift çift[4] yarattık ki düşün(üp öğüt al)asınız.

[4] Erkek dişi, soğuk sıcak, artı eksi, elektron nötron, hayat ölüm, tatlı acı, karanlık aydınlık gibi. [krş. 43/12]

50. (Resûlüm! De ki:) "O halde (Allah'a ortak koşmaktan) Allah'a kaçın (O'na sığının, O'na itaate koşun). Çünkü ben O'n(un tarafın)dan (gönderilmiş) apaçık bir uyarıcıyım."

51. Allah'ın yanına başka bir ilâh daha katmayın.[5] Çünkü ben, O'n(un tarafın)dan (gönderilmiş) apaçık bir uyarıcıyım.

[5] “Allah vardır, ama bir de görebileceğimiz putumuz olsun.” diyen müşrikler ve Sâmirî gibi olmayın. Çünkü müşrikler sözle Allah’ın varlığını kabul etseler bile; yine gönülleri, sevgi ve saygıları putlarından yana idi. Çağlar geçtikçe putlar da değişti, çeşitli şekil ve isimler aldı.

52. (Resûlüm!) Onlardan öncekilere de bir peygamber geldiğinde, mutlaka (onun için de): “Bir sihirbaz veya bir mecnundur.” dediler.

53. Bunu (nesilden nesile) birbirlerine tavsiye mi ettiler? (Hayır!) Doğrusu, (bu) onlar(ın) azgın bir topluluk (olmalarından)dır.

54. Artık onlardan yüz çevir. (Onların yola gelmemelerinden dolayı) sen kınanacak değilsin.

55. Yine de sen (Kur’an ile) öğüt ver. Çünkü öğüt, mü’minlere fayda verir.

56. Ben cinleri ve insanları ancak bana (ibadet ve itaatle) kulluk etsinler diye yarattım. [bk. 1/4; 4/36; 6/102; 29/1; 41/14; 49/14-15; 103/1-3]

57. Ben onlardan bir rızık istemiyorum ve bana yedirmelerini de istemiyorum.

58. Şüphesiz (bilsinler) ki O Allah, bizzat rızkı veren kuvvet ve kudret sahibidir.

59. Hiç kuşkusuz o zulmedenlere de, (geçmiş) arkadaşlarının (azaptaki) payı gibi bir pay vardır. Şimdi (gelmesi için) acele etmesinler. [bk. 6/6; 29/40]

60. O vaadedilen (azap) günlerinden dolayı vay o kâfir olanların haline!

52. Tûr Sûresi

Mekke döneminde inen ilk sûrelerdendir. 49 âyettir. Adını, birinci âyette geçen aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1-2-3-4-5-6-7-8. Andolsun ki (Musa’nın vahiy aldığı) “Tûr” (dağın)a,[1] yayılıp açılmış, (kağıt gibi) ince deri üzerine yazılmış Kitab’a, Beyt-i Ma’mûr’a[2] (Kâbe’ye), yükseltilmiş tavan (gibi göğ)e, dolu (ve coşkun) denize[3] ki Rabbinin azabı elbette vukû bulacaktır. Onu önleyecek hiçbir şey yoktur.

[1] Tûr, milattan önce yedinci asırda yaşayan Nabatîler’in kullandığı Süryanice bir kelimedir. Dağ demektir. Buradaki ilâhî murad, Tûr-i Sînâ’dır.

[2] Yahut semada Kâbe’nin hizasında meleklerin tavaf ettiği bir makama (Celâleyn). Kâbe olduğu da ifade edilmektedir (Elmalılı, VII, 4551).

[3] Yahut kaynatılmış olan denize (Celâleyn).

9-10-11-12. O gün gök çalkalandıkça çalkalanır. Dağlar (yerinden kopup) yürüdükçe yürür (toz duman olur). Artık (inanmayıp) yalanlayanların o gün vay haline! Onlar daldıkları batıl içinde oynayıp/oyalanıp duranlardır.

13-14. O gün onlar cehennemin ateşine şiddetle itileceklerdir: "İşte bu, sizin kendisini yalan saymakta olduğunuz ateştir." denilecektir.

15. (Vahye sihirdir dediğiniz gibi, şimdi) bu (ateş) de sihir midir? Yoksa siz (yine) mi görmüyorsunuz?

16. Girin ona! İster dayanın, ister dayanmayın. Artık sizin için birdir (durum değişmez). Siz ancak yapmış olduklarınıza göre cezalandırılacaksınız.

17-18. Şüphesiz ki muttakîler (Allah'ın emirlerine uygun yaşayan ve karşı gelmekten sakınanlar) ise, Rablerinin kendilerine verdiğini tada tada cennetlerde ve bol nimet içindedirler. Rableri onları o çılgın cehennemin azabından korumuştur.

19-20. "Yaptıklarınız (iyi ameller)e karşılık, sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanmış olarak âfiyetle yiyin, için." (denilir). Ayrıca biz onlara güzel iri gözlü hûrileri eş yaptık. [bk. 37/44]

21. İman edenler (Allah'a teslimiyet gösterenler) ve nesilleri de imanla kendilerine (Allah yolunda) tâbi olanlar (var ya)! Biz onları (cennete koyarken) nesillerini de kendilerine katarız. Onların amellerinden de hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazancına bağlıdır[4] (ona göre muamele görür).

[4] Bu âyet-i kerîme 13/23, 40/8 ve 74/38'deki benzer üç âyetten daha geniş bir müjde vermektedir.

22. Biz onlara canlarının çektiği meyve ve etten bol bol verdik.

23. Onlar orada (neşe içinde) birbirleriyle kadeh tokuştururlar. On(un içimin)de ne bir saçmalama ne de bir günaha girme vardır.

24. Sanki sedefte gizlenmiş inci gibi, civanlar (hizmet için) çevrelerinde dolaşırlar.

25. (O cennettekiler) birbirlerine yönelip (hal, hatır) sorarlar.

26. (Şöyle) derler: "Hakikaten biz, bundan önce (dünyada), ailemizde (ve çevremizde bir günaha düşmekten ve sonumuzdan) korkan (kimse)lerdik.

27. "Allah da bize (bu sebeple rahmetiyle) lütfetti ve bizi (cehennemin) sam yeli (gibi kavurucu) azabından korudu.

28. “Doğrusu biz, bundan önce (ancak) O’na yalvarır (ibadet eder)dik. Çünkü O iyiliği ve merhameti bol olandır.”

29. (Resûlüm! Sen) öğüt ver (ve hatırlat). Sen Rabbinin nimeti sayesinde, kâhin de değilsin, mecnun da değilsin.

30. Yoksa (senin için): “(O) bir şairdir, ona (çarpacak olan) zamanın felaketini gözetliyoruz.” mu diyorlar?

31. De ki: “Bekleyin, çünkü ben de sizinle beraber felaketi/azabı bekleyenlerdenim.”

32. Yahut bunu, kendilerine (kısa) hayalci akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir topluluk mudurlar?

33. Yoksa: “Onu (Kur’an’ı) kendisi uydurup söyledi” mi diyorlar? Hayır! Onlar (bu tavırlarıyla) iman etmezler.

34. Eğer (onlar) doğru söyleyenler iseler onun gibi bir söz getirsinler!

35. Yoksa onlar, hiç bir şey (hiçbir yaratıcı) olmadan mı yaratıldılar? Yahut kendilerini yaratan (yine) kendileri mi?

36. Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır! Onlar kesinkes inanma(k isteme)zler.

37. Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yahut üstün ve hâkim olan (her şeyi idare eden) kendileri midir?

38. Yoksa onlara ait bir merdiven var da onunla (göğe çıkıp meleklerin sözlerini ve onlara vahyedileni) mi dinliyorlar? Öyleyse onları dinleyenler, açık bir delil getirsin.

39. Yoksa (hoşlanmadığınız için) kızlar O’nun da, oğullar sizin mi?

40. Yahut (sanki tebliğ için) onlardan bir ücret istiyorsun da onlar, (böyle) bir borçtan dolayı ağır yük altına mı girmişler?

41. Yoksa gayb kendilerinin yanında da onlar (istediklerini) mi yazıyorlar?

42. Yahut (sana) bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat inkâr edenler, asıl kendileri o tuzağa düşecek olanlardır.

(Müşriklerin Dârunnedve’de toplanıp da Hz. Peygamber’i bir hile ile öldürmek için aldıkları kararları boşa çıktı. Allah’ın Resûlü hicret etti. Tuzak başlarına geçti. Bedir’de kılıçtan geçirilenler kendileri oldu.) [bk. 17/76]

43. Yoksa onların Allah'tan başka bir ilâhları mı var (onunla teskin oluyorlar da Allah'a teslim olmaya yanaşmıyorlar)? Allah, onların (kendisinden başkasına bağlılık göstererek) ortak koştukları şeylerden uzak (ve şânı yüce)dir.

44. (Başlarına) gökten bir parçayı düşerken görseler bile, (inatlarından inanmayıp): "Üst üste gelmiş bir buluttur." derler ("Allah'tan gelen bir felakettir." demezler).

45. Artık, çarpılacakları (felaket) günlerine kavuşuncaya kadar, kendi hallerine bırak onları.

46. O gün 'hile ve planları' kendilerinden hiçbir şeyi savamaz ve onlara yardım da edilmez.

47. Hiç şüphesiz zulmedenlere, bu (dünya azabı)ndan başka bir de (âhiret) azâb(ı) vardır. Fakat onların çoğu bilmezler. [bk. 32/21]

48. Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önünde/gözetimimiz altındasın. (Her) kalktığın zaman[5] Rabbini hamd ile tesbih et.

[5] Bir topluluk içinden veya uykudan kalkınca veya namaza kıyam edince, yahut Allah için davet ve tebliğe başlandığında (Mevdûdî, V, 554). Çünkü Allah Resûlü (sas.) de bir meclisten kalkınca, "*Sübhâneke Allâhümme ve bihamdik. Eşhedü enlâ ilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk*" derdi.

49. Gecenin bir kısmında ve yıldızların kaybolup gitmesinden sonra (sabah vakti) O'nu tesbih et (namaz kıl, sübhâneke oku).

53. Necm Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 62 âyettir. 32. âyeti Medine döneminde inmiştir. Adını ilk âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. İnen yıldıza/"peyderpey inen Kur'an'a" andolsun ki arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve (batıla inanıp) azmadı da.

3. O arzusuna göre konuşmaz. [krş. 69/43-47]

4. O(nun sözleri/hükümleri ilhamdan) vahiyle bildirilenden (ve vahye uygunluktan) başkası değildir.

(Peygamberimiz'e vahiyle bildirilenler Kur'an olup bunun dışındaki emir, nehiy, tavsiye ve ikrarları ise hadislerdir.)

5-6-7. Ona bunları müthiş kuvvetleri olan (Cebrail) öğretti. (Hem de) o güzel (bir) heybete sahiptir ki en yüksek ufukta iken kendi suretinde doğruldu (Resûl'e göründü). [bk. 81/19-21]

8. Sonra (Cebrail ona) yaklaştı, (aşağı doğru) sarktı.

9-10. Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay[1] kadar, hatta daha yakın oldu da, o sırada (Allah'ın) vahyettiği şeyi, kuluna vahyetti.[2]

[1] Câhiliye Arapları'nda birlikteliği temsil için iki yay birleştirilip bir ok atılırdı. Bu, maddî mânevî yakınlığın işareti idi (Elmalılı, VI, 4576-4577).

[2] Yahut, "Allah kuluna Cebrail vasıtasıyla vahyettiği şeyi vahyetti." diye iki görüş vardır (Mevdûdî, VI, 17).

11. (Peygamber'in gözünün) gördüğünü kalb(i) yalanlamadı.

12. Onun gördükleri hakkında tartışıyor musunuz?

13-14. Andolsun ki onu (Cebrail'i), diğer bir kere (Mi'râç'tan dönüşte) Sidre-i Müntehâ'nın (yedinci semanın) yanında gördü.

15. O Cennetü'l-Me'vâ (takvâ sahiplerinin ve şehitlerin ruhlarının barındığı cennet) de onun yanındadır.

(Adı geçen Sidre-i Müntehâ, son ağaç demek olup madde âleminin ve onlara ait ilmin son bulduğu noktadır. Bundan sonrası Allah'ın gayb âlemidir.)

16. O (gördüğü) zaman Sidre'yi, onu bürümekte olan bürüyordu.

17. (Peygamber'in) göz(ü gördüğünden) kaymadı ve sınırı aşmadı.

18. Andolsun ki o, Rabbinin en büyük âyetlerinden (delillerinden) bir kısmını gördü. [bk. 20/23]

19-20. Bana haber verin o Lât ve Uzzâ'yı ve diğer üçüncü (put olan) Menât'ı (onlarda güç ve ilâhlık alâmeti var, öyle mi?)

21. Demek erkek(ler) sizin de, (hoşlanmadığınız ve) dişi (zannettiğiniz melekler) O'nun, öyle mi? [krş. 16/57; 17/40; 43/15-19]

22. Bu insafsızca bir taksim![3]

[3] Müşrikler putlarına da dişi ismi verirlerdi. Âyette putlar yerilmektedir. Bu putlar hakkındaki Garânik olayı için bk. 53/62

23. Onlar (o putlar), sizin ve babalarınızın, kendilerine (tanrı diye) isim verdiği (boş) isimlerden başkası değildir. Allah, onlara ait hiçbir delil, yetki indirmemiştir. O (puta tapa)nlar ancak zanna, bir de canlarının istediğine uyuyorlar. Halbuki onlara, Rablerinden doğru yol rehberi (Kur'an) gelmiştir.

24. Yoksa (her) umduğu şey insanın (kendisinin) mi (olacak)tır?

25. İşte sonrası da öncesi de/âhiret de dünya da ancak Allah'ındır.

26. Göklerde nice melek vardır ki şefaatleri hiçbir fayda vermez. Ancak (şefaat) Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimselere izin vermesinden sonradır. [bk. 2/255; 20/109; 34/23; 78/38]

27. Doğrusu âhirete inanmayanlar, meleklere dişi adı takıyorlar.

28. Halbuki kendilerinin ona dair hiçbir bilgisi yoktur. Onlar kuruntudan başkasına uymazlar. Şüphesiz ki kuruntu gerçekten yana hiçbir şey ifade etmez (zan ile kesin bilgi elde edilmez).

29. Onun için, bizi anmaktan (ve Kur'an'dan) yüz çeviren ve dünya hayatından başkasını istemeyen kimselerden yüz çevir.

(Bunlar, materyalist/maddeperest, hevâ ve hevesine göre yaşayanlardır.)

30. Onların ilimden ulaşacakları (nokta), işte bu (dünya hayatını elde etmek)tir. Şüphesiz Rabbin, yolundan sapan kimseleri de çok iyi bilendir, doğru yolu bulan kimseleri de çok iyi bilendir.

31. Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar(ın hepsi) Allah'ındır. (Bu da) kötülük yapanları (aynen) yaptıklarıyla cezalandırması, güzel hareket edenlere de daha güzeliyle[4] karşılık vermesi içindir.

[4] Cennet ve bir de cemâliyle (Mukâtil, s. 28).

32. (Güzel davranışta bulunanlar,) küçük kusurlar hariç, günahların büyüğünden ve hayasızlık (sayılan bütün çirkin iş)lerden kaçınanlardır. Şüphesiz ki Rabbin, (şirk hariç) bağışlaması geniş olandır. O sizi, topraktan yarattığı zaman da, siz annelerinizin karınlarında cenin halinde iken de, (ne olduğunuzu) çok iyi bilendir. O halde kendinizi (beğenip) temize çıkarmayın. O (Allah), takvâlı olan (emirlerine uygun yaşayan ve karşı gelmekten sakınan)ı çok iyi bilendir.[5]

[5] Biliniz ki Allah muttakîlerle beraberdir (2/194), âkıbet muttakîlerindir. [bk. 20/132; 28/83; 49/13]

33-34-35. Gördün mü (imandan) döneni, (malından) azıcık verip sonra cimri kesileni?[6] Yoksa gaybın ilmi onun yanında da, (her şeyin sırlarını) kendisi mi görüyor?

[6] bk. 75/31-32.

36-37. Musa'(ya gelen Tevrat')ın sayfalarında ve ahdine çok bağlı İbrahim'in sayfalarında da olan (bilgi)ler, yoksa kendisine haber verilmedi mi?

38. Doğrusu hiçbir günahkâr, diğerinin (günahına sebep olmadığı şeyi) yüklenmez.

39. Hakikaten (Allah'ın lütfu ve yapılan bağışlar dışında) insana, kendi çalışmasından başkası yoktur.[7]

[7] İslâm çalışma, helal yollarla kazanç, mal edinme ve helal/meşru yerlere harcama esasına dayanır (Geniş bilgi için bk. 2/278 ve açıklaması). Bu çalışmaya, kendisine dua ve hayır gönderecek evlat ve dostlar kazanmak dahildir (Buhârî, "Cenaiz", 106; "Sayd", 217).

40. Hakikaten çalıştığı(nın karşılığı) görülecektir.

41. Sonra ona tastamam karşılığı verilecektir.

42. Şüphesiz ki en son varış, ancak Rabbinedir.

43. Şüphesiz güldüren de O'dur, ağlatan da.

44. Şüphesiz (yaşatıp) öldüren de O'dur, sonra dirilten de.

45-46. Hiç şüphesiz ki atılan bir meniden, erkek ve dişiden ibaret çifti O yarattı.

47. Şüphesiz (öldükten sonra) tekrar diriltmek de O'na aittir.

48. Şüphesiz zengin eden ve sermaye verip memnun eden O'dur.

49. Şüphesiz (câhiliyede tapınılan) Şi'râ (yıldızı)nın Rabbi de O'dur.

50-51. Şüphesiz, Âd (kavmin)i de O helak etti. Semûd'u da. Hiçbirini bırakmadı.

52. Daha evvelden Nuh kavmini (helak etmişti). Çünkü onlar, daha zalim ve daha azgın (Allah tanımaz insan)ların ta kendileri idiler.

53. (Lût kavminin) alt üst olan (kasabaların)ı[8] da kaldırıp, yere çarpan (batıran) O'dur.

[8] Sodom ve çevresi

54. Oraları (yağan taşlarla azap) kapladıkça kapladı.

55. (Ey insan!) O halde Rabbinin hangi nimetlerinden şüphe ediyorsun?

56. İşte bu (peygamber) de, evvelki uyarıcı (resûl)ler gibi bir uyarıcıdır.

57. O yaklaşan (kıyamet) yaklaştı.[9]

[9] Bizim bin yılımız Rabbimiz yanında bir gündür. [bk. 22/47; 32/5]

58. O(nun vakti)ni Allah'tan başka açığa çıkaracak olan yoktur.

59. Şimdi siz, bu söze (bu Kur'an'a) mı şaşıyorsunuz?

60. Siz (gaflet ve çeşitli eğlenceler içinde) gülüyorsunuz da (günahkâr halinize) ağlamıyorsunuz.

61. Siz (Kur'an'dan uzak) gaflet içinde oyalanıyorsunuz.

62. Haydi şimdi Allah'a ***secde*** edin ve (O'na) ibadet edin![10]

[10] Hz. Peygamber, Hz. Cebrail'den bu âyeti duyar duymaz hemen secdeye kapanmış ve müslümanlar da kapanmışlardır. Bu sûreyi dinlerken, içindeki kuvvetli sırların cazibesine kapılan müşrikler bile secdeye kapanmışlardır. Sonra Hz. Peygamber için "Putlarımızın adı geçtiği için secde etti, biz de ettik." dediler. Halbuki Allah Resûlü, bir göz kırpması kadar bile putları tâzim edip tapmadı. Garânik olayının özü budur. Bu olay, müsteşriklerce çarpıtılmıştır. [bk. 22/52-53. Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

54. Kamer Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 55 âyettir. Adını, aynı kelimenin geçtiği ilk âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Kıyamet) saat(i) yaklaştı ve ay yarıldı (ve birleşti).[1] [bk. 16/1; 21/1; 33/63; 81/1-2]

[1] Mekkelilerce de görülen ayın ikiye ayrılma mucizesi, Buhârî ve Müslim'de rivayet edilmektedir. İbni Kesîr, tefsirinde, olayın Peygamber (sas.) zamanında cereyan ettiğini sahih senet ve mütevâtir hadislerle nakleder. Tarihinde ise "Böyle olduğunda icmâ vâki olmuştur." der (Havvâ, I, 349-353; Mevdûdî, VI, 45-48).

2. Onlar (müşrikler) bir delil (mucize) görseler de yine yüz çevirirler: "(Bu,) devam edegelen bir sihirdir." derler.

3. (Peygamber'i) yalanladılar, hevâ ve heveslerine uydular. Halbuki her iş kararlaştırılmış (Allah'ın dilediği gibi gerçekleşecek)tir.

4-5. Andolsun ki onlara içinde (ibret alıp da kendilerini küfür ve inattan) alıkoyacak şeyler, üstün hikmet bulunan haberlerden niceleri gelmiştir. Fakat (onlara gelen) uyarılar (kendilerine) hiç fayda vermiyor. [bk. 10/101]

6. O halde (Resûlüm!) Davet edici (İsrafil'in) görülmemiş müthiş bir şeye (yeniden dirilmeye) çağırdığı gün, sen de onlardan yüz çevir.

7. Gözleri, (korkudan yere) eğik bir halde kabirlerden çıkarlar. Onlar tıpkı (etrafa) yayılan çekirgeler gibidirler.

8. O çağırıcıya (boyunlarını uzatıp) koşarlarken kâfirler (o zaman içlerinden): "Bu çok çetin bir gündür!" derler.

9. (Resûlüm!) Bunlardan önce Nuh kavmi de yalanlamıştı. Kulumuzu yalancı saydılar ve “mecnun” dediler. O, (yapılan eziyetle davetten) alıkonulmuştu.

10. Bunun üzerine Rabbine: “(Yâ Rab!) Doğrusu ben yenildim, bana yardım et!” diye yalvardı.

11. Biz de şarıl şarıl dökülen bir su ile semanın kapılarını açtık.

12. Yeri de kaynaklar halinde fışkırttık. (Her iki) su, (helakleri) takdir edilmiş bir emir üzerinde birleşiverdi.

13. Onu (kulumuz Nuh’u) da tahtalar ve mıhlar(la yapılmış gemi) üzerinde taşıdık.

14. (O gemi, kendisine) nankörlük edilmiş bulunan (kulumuz)a bir mükâfat olarak, gözlerimiz önünde akıp gidiyordu.

15. Andolsun ki biz, bunu, bir işaret (ve ibret) olarak bıraktık; hani düşü-n(üp ibret al)an (yok mu)? [krş. 29/15; 36/41; 69/11-12]

16. Benim azabım ve uyarmalarım nasılmış?

17. Andolsun ki biz, Kur’an’ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Hani düşünüp öğüt alan (yok mu)? [bk. 19/97]

18. Âd (kavmi de) yalanladı. Fakat azabım ve uyarmalarım nasılmış (anladılar).

19. Biz, onların üstüne uğursuz mu uğursuz (saydıkları) bir günde dondurucu bir fırtına gönderdik.

20. O (fırtına), insanları, sanki köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi (yerlerinden) koparıp atıyordu.

21. İşte benim azabım ve uyarmalarım nasılmış (gördüler)!

22. Andolsun ki biz, Kur’an’ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Hani düşünüp öğüt alan (yok mu)?

23-24-25. Semûd (kavmi) de uyarıcıları (peygamberlerini) yalanladı: “Bizden bir insana mı uyacağız? O takdirde biz, bir sapıklık ve bir delilik etmiş oluruz. Zikir (vahiy) aramızdan ona mı bırakıldı? Doğrusu o şımarık ve aşırı yalancıdır.” dediler.

26. (Salih’e dedik ki:) “Yarın onlar şımarık ve aşırı yalancı kimmiş, bilecekler.”

27. Doğrusu biz, onlara bir imtihan olmak üzere o dişi deveyi (bir mucize olarak) gönderenleriz. (Şimdi sen) onları gözetle ve (eziyetlere) sabret.

28. Hem de onlara (kuyudan içecekleri) suyun, (o dişi deve ile) aralarında (gün aşırı nöbetle) taksim edilmiş olduğunu haber ver. Su sırası gelen herkes hazır bulun(up suyunu al)sın. [bk. 26/155]

29. (Bir müddet bu nöbetleşme emrine uydular.) Nihayet (Kudar b. Sâlif adındaki) arkadaşlarını çağırdılar, o da (kılıcı) aldı ve (o deveyi ayağından biçerek) devirip öldürdü.

30. Ama benim azabım ve uyarılarım(ın sonu onlara) ne biçim oldu (düşünün!)[2]

[2] Deveyi kesen kişiye engel olmadıkları için Semûd kavmine azap umûmî gelmiştir.

31. Nitekim üzerlerine bir tek korkunç bir ses gönderdik (onlar) da, ağıl sahibinin (biçtiği) kuru ot gibi oluver(ip yere seril)diler. [Krş. 7/78]

32. Andolsun ki biz, Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Hani düşünüp öğüt alan (yok mu)?

33. Lût kavmi de (onun) uyarılarını yalanladı.

34-35. Biz de üzerlerine çakıl taşları yağdıran (bir fırtına) gönderdik (helak ettik). Yalnız Lût'un ailesi (iki kızı) hariçtir.[3] Tarafımızdan bir nimet olarak, işte onları bir seher vakti kurtardık. (İman ve itaatle) şükredenleri böyle mükâfatlandırırız.

[3] Karısı da diğer helak olanlar içindedir. [bk. 7/83; 11/81; 29/33]

36. Andolsun ki (Lût) onları bizim (azapla) yakalamamıza karşı uyarmıştı. Fakat (onlar), uyarmaları şüphe ile karşıla(yıp yalanla)dılar.

37. Andolsun ki onlar, onun (melek olarak gelen) misafirlerine sarkıntılık etmek istediler. Biz de gözlerini sil(me kör ed)iverdik: "İşte azabımı ve uyarmalarımı(n kötü âkıbetini) tadın!" (dedik.) [bk. 11/77-83; 15/61-74]

38. Andolsun ki onları bir sabah, (artık kurtulamayacakları) kararlı bir azap bastır(ıp kapla)mıştı.

39. "İşte, azabımı ve uyarılarımı(n âkıbetini) tadın!" (dedik.)

40. Andolsun ki Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Hani düşünüp öğüt alan (yok mu)?

41. Andolsun ki, Firavun'un kavmine (yani Kıptîlere) de uyarıcılar gelmişti.

42. Bütün âyet (ve mucize)lerimizi yalanladılar. Biz de onları güçlü ve mutlak galip (olan zâtımız)ın yakalayışıyla yakaladık. [bk. 20/56]

43. (Ey Allah'tan başkasına kulluk edenler!) Sizin kâfirleriniz, bu (isimleri geçe)nlerden daha mı hayırlı (ya da üstün)? Yoksa (ilâhî) kitaplarda sizin için bir kurtuluş belgesi mi var?

44. (Resûlüm!) Yoksa onlar: "Korunan/dayanışma içinde olan bir topluluğuz." mu diyorlar?

45. Yakında o topluluk bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.[4]

[4] Bu mucize Bedir gazvesinde gerçekleşti. [bk. 8/9-19]

46. Daha doğrusu onlara vaadedilen (asıl) azap vakti O (kıyamet) saat(i) dir. O saat(in azabı) daha belalı ve daha acıdır.

47. Şüphesiz günahkârlar, sapıklık ve çılgınlık içindedirler.

48. O gün (onlar), yüzleri üstü ateşte sürüklenecekler (ve kendilerine): "Tadın cehennemin dokunuşunu!" (denilecektir).

49. Şüphesiz biz, her şeyi bir kader (hikmetli bir ölçü) ile yarattık. [bk. 25/2; 87/1-3]

50. (Bir şeyin olması için) bizim emrimiz, bir göz kırpması gibi, ancak bir tek ("ol" sözünü söylemek)ten ibarettir. [krş. 16/40; 31/28; 36/82]

51. Andolsun ki (inkârcılıkta/isyanda) sizin gibi (olan)ları helak ettik. Hâlâ düşünüp öğüt alan yok mu?

52. Onların yaptıkları her şey kitaplarda (kayıtlı)dır.

53. Küçük büyük hepsi defterlerde yazılmıştır. [bk. 82/10-12]

54-55. Şüphesiz takvâ sahipleri (Allah'ın emirlerini tutup günahlardan sakınanlar), cennetlerde aydınlık, bolluk ve ferahlık içinde,[5] (hem de) doğruluk meclisinde (hoşnutluk içinde) gücü sonsuz olan hükümdarın huzurundadırlar.

[5] Âyetteki "… ferahlık içinde" ifadesine "nehir kıyılarında" diye mâna verenler de vardır.

55. Rahmân Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 78 âyettir. Adını birinci âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4. O çok merhametli (Allah), (Resûlü'ne) Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğret(mekle anlama, düşünme ve ifade yetisi ver)di.[1]

[1] Cündioğlu, *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, s. 129.

5. Güneş de ay da hesap ile (cereyan etmekte)dir.

6. Bitkiler de, ağaçlar da (Allah'a) secde ederler.[2]

[2] Her şeyin Allah'a secde ettiğine dair bk. 22/18.

7. (Bak gör) semayı; onu, O yükseltti ve (her şeyde)[3] ölçü (ve denge)yi koydu.

[3] Allah, gerek insanlar gerekse eşya arasında genel bir nizam/denge ve adalet koymuştur. Bunlara genel denge kanunları anlamında bilim dilinde "pesentur" veya daha farklı bir ifadeyle "gravitation" denir. İnsanlar arasındaki sosyal dengenin sağlanması için de Kur'an gönderilmiştir.

8. (Hak ve adalete ait) ölçüde taşkınlık (haksızlık) etmeyin. [krş. 42/17; 57/25]

9. Ölçüyü adaletle ve tam yapın, tartıları da eksik yapmayın.

10. (Allah) yeryüzünü canlılar için yayıp döşedi.

11-12. Orada meyve(ler) ve salkımlarla dolu hurma ağaçları, yapraklı taneler ve hoş kokulu bitkiler vardır.

13. O halde (Ey insanlar ve cinler!) Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

14. O, (ilk) insanı (son aşamasında) ateşte pişirilmiş gibi kuru bir çamurdan yarattı.[4] [bk. 6/2; 15/26]

[4] Yüce Allah son aşamaya kadar, ilk önce topraktan (22/5; 30/20; 35/11), sonra yapışkan çamurdan (37/11), sonra şekil verilmiş çamurdan (15/26, 28, 33) ve son aşamada da âyette bildirildiği şekilde yaratmıştır.

15. Cânnı (cinlerin babası İblis'i)[5] ise halis ateşten yarattı.

[5] *Tefsiru Kebîr* XXI, 87-88; Kurtubi, XVI, 554. Bununla beraber ikinci olarak asılları itibariyle "insan topraktan, cinler de ateşten yaratıldı" şeklinde ifade etmişlerdir. Bk. Elmalılı, VII, 369-372, Zuhaylî, s. 52.

16. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

17. (O) iki doğunun da Rabbidir, iki batının da Rabbidir.[6]

[6] İki doğu ve iki batı; dünyanın yuvarlak/küre olması ve dönmesi itibariyle, güneş ve diğerlerinin, birbirine karşıt olan taraflarına göre dünyanın bir zaman dilimindeki doğusu ve batısıdır. Yani yarım küre olan bir tarafta, görünüşe göre güneş batıp gece olurken, diğer tarafta doğmaktadır. Böylece dünyada iki doğu ve iki batı olayı meydana gelmektedir (senelik doğuş ve batış yeri için bk. 37/5). Mevsimlere göre doğuş ve batış yerleri ise dünyanın güneşin yörüngesindeki dönüşündendir. Bunların hepsi Allah'ın takdiri ve kanunudur. ["Doğular ve Batılar" için bk. 37/5; 43/38 ve dipnotları]

18. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

19. (Suları acı ve tatlı olan) iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.

20. Aralarında bir engel (ve bir perde) vardır ki birbirinin sınırını aşmıyor (birbiriyle karışmıyor)lar. [bk. 25/ 53 ve dipnotu; 35/12]

21. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

22. O ikisinden inci ve mercan çıkar.

23. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

24. Dağlar gibi yapılıp (ya da yükseltilip) denizde yüzüp giden (gemi)ler O'nundur.

25. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

26. (Yer)[7] üzerinde bulunan her canlı fânidir. [bk. 28/88]

[7] Peygamberimiz (sas.) bu âyeti okurken yeri işaret etmiştir.

27. (Yalnız) azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı, bâkidir.

28. Öyle iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

29. Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi ancak) O'ndan ister. O, her gün (her an, hikmetine uygun) bir işte/bir yaratıştadır.

30. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

31. Ey (insan ve cin) toplulukları![8] (Verdiğimiz mühletten sonra) siz(in hesabınız)a yöneleceğiz.

[8] "Sekalân" lügatte "iki ağırlık" demek olup iki topluluk murad edilmektedir.

32. Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

33. Ey cin ve insan topluluğu! (Siz o hesabınızı görme ve azabımız geldiği zaman) göklerin ve yerin çevrelerinden geçip gitmeye (kurtulmaya) gücünüz yeterse haydi geçip gidin! Ama (Bizden) bir yetki/kudret olmadıkça geçemezsiniz. [krş. 6/128]

34. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

35. (İnkar ve isyanınızdan dolayı) üzerinize saf ateşten bir alev ve kıpkızıl (zehirleyici) bir duman (veya erimiş bakır) gönderilecek (ve siz) de yardımlaşıp kurtulamayacaksınız.

36. Böyle iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

37. Sonra gök (cisimleri ile) yarılıp da (içinden kaynayıp çıkanlar) kırmızı gül halini aldığı zaman, erimiş bir yağ gibi olduğu zaman.[9] [bk. 70/8; 84/1]

[9] Bu olay, gökyüzünü bürüyecek bir duman sırasında olabilir. [bk. 44/10]

38. Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

39. O gün insana ve cine günahından sorulmaya (lüzum kalmaya)caktır.

40. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

41. Günahkârlar, sîmâlarından tanınır da (cehenneme atılmak için onlar) alınların(ın) perçemi ile ayaklar(ın)dan yakalanır.

42. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

43-44. İşte bu, o günahkârların yalan saydığı cehennemdir ki onlar bununla kaynar su arasında (şaşkınca) dolaşırlar.

45. Böyle (bir azap var) iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

46. Rabbinin huzurunda (o gün günahla) durmaktan (utanıp) korkan, (bunun için de günah işlemeyi terk eden) için iki cennet vardır.

47. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

48. (Bu cennetler) çeşitli ağaçlara sahiptirler.

49. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

50. Onlarda akıp giden iki kaynak vardır.

51. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

52. (Cennetlerin) ikisinde de her meyveden çift çift (çeşit)ler vardır.

53. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

54. (Hepsi de) yüz bezleri parlak kalın atlastan döşemelere yaslanarak iki cennetin meyvelerini yakından (zahmetsizce) toplarlar.[10]

[10] Ondan ayaktaki de, yatan da, oturan da kolayca alıp yiyebilir (Celâleyn). [bk. 76/14]

55. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

56. Oralarda bakışını (yalnız eşlerine) çeviren (öyle dilber hûri)ler vardır ki bunlardan önce henüz kendisine ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur.

57. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

58. Onlar yâkut ve mercan gibidirler.[11]

[11] Yüzleri pembe pembe, ciltleri beyazdır (Beydâvî).

59. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

60. İyiliğin karşılığı, iyilikten başka mıdır?

61. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

62. (Onlar için o) iki (cennet)ten başka iki cennet daha vardır.

63. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

64. (Bu iki cennet de) yemyeşildirler.

65. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

66. İçlerinde, durmayıp fışkıran iki pınar vardır.

67. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

68. (Bu iki cennetin) içlerinde (görülmedik) meyve, hurma ve nar vardır.

69. Böyle iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

70. İçlerinde huyu güzel, kendi çok güzel kadınlar vardır.

71. Böyle iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

72. Otağlar içine kapan(ıp çekil)miş hûriler vardır.[12]

[12] Hûri, gözünün beyazı çok beyaz, karası da çok kara olan “âhû gözlü”ye denilir.

73. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

74. Bunlara o (cennetlik ola)nlardan önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur.

75. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

76. (Bu cenneti kazananlar) yeşil yastıklara ve çok güzel döşeklere yaslanırlar.

77. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?

78. Azamet ve ikram sahibi Rabbinin ismi ne yücedir!

56. Vâkı'a Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 96 âyettir. 81-82. âyetleri Medine döneminde inmiştir. Adını, birinci âyette geçen aynı kelimeden alır. Bir hadiste, her gece Vâkı'a sûresini okuyanın fakirliğe düşmeyeceği ifade edilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Kıyamet) olay(ı) vukû bulduğu zaman,

2. Onun oluşunu (artık) hiçbir yalanlayan yoktur.

3. O (kimini) alçaltıcı, (kimini) yükselticidir.

4. Yer (şiddetli) bir sarsıntı ile sarsılınca, [bk. 22/1; 69/14-15; 99/1-2]

5-6. Dağlar, ufalandıkça ufalanıp dağılmış bir toz haline gelince, [krş. 78/20]

7. Siz de (o gün) üç sınıf olursunuz.

8. Sağın adamları (sâlih amel işleyip amel defterleri sağından verilenler), ne mutlu/uğurlu kimselerdir.

9. Solun adamları (Allah'ın hükümlerine değer vermeyerek yaşayıp amel defterleri solundan verilenler) de ne uğursuz/bedbaht olanlardır!

10. (İman, ibadet ve hayır) yarışlarında öne geçenler(e gelince): Onlar (âhirette mükâfatta da) önde gidenlerdir. [krş. 35/32]

11. İşte onlar, (Allah katında) yakınlığa erdirilmiş olanlardır.

12. Na'îm cennetlerinde(dirler).

13. Birçoğu evvelki (ümmet)lerdendir.

14. Biraz(ı) da sonrakilerdendir.

15-16. Mücevheratla işlenmiş tahtlar üzerinde karşılıklı yaslanmış olarak onların üzerinde (oturur)lar.

17-18-19-20-21. Ölümsüz gençler; (içmekle) başları ağrıtmayan, akılları gidermeyen (içeceklerin) kaynağından doldurulmuş kâseler, ibrik ve kadehlerle, hem de seçecekleri (her) bir meyve ve canlarının çektiği (her çeşit) kuş etiyle onların etrafında (hizmet için) dolanırlar.

22-23-24. (Oradaki) iri gözlü hûriler, (sedef kabuğu içindeki) saklı inci gibidirler. (Bunların hepsi mü'minlere,) yaptıklarına karşılık olarak verilir.

25-26. Orada boş ve günah bir laf işitmezler (ve konuşmazlar da); ancak (işittikleri) söz; "selam, selam"dır.

27. Sağ ehli olan (defteri sağından verilen, sevabı fazla gelen)ler var ya! Nedir o sağ ehli(nin mükâfatı)?

28-29-30-31-32-33-34. (Onlar, cennette) dikensiz Arabistan kiraz ağacı, meyveleri kat kat dizilmiş muz ağaç(lar)ı, (kesintisiz) uzayan gölgeler,[1] çağlayan su(lar), kesil(ip bit)meyen ve yasak da edilmeyen birçok meyveler arasında ve yüksek döşekler (üstün)de (hûrilerle)dirler.

[1] Cennetteki gölgeler için bk. 4/57; 77/41.

35-36-37-38. Doğrusu biz, onları (hûrileri) defteri sağdan verilen (bahtiyar kimse)ler için (yep)yeni yarattık. Onları bâkireler, (kocalarına düşkün) hep aynı yaşta (kalan) sevgililer yaptık.

39-40. (Bunların da) birçoğu evvelki (ümmet)lerdendir. Bir çoğu da sonrakilerdendir.[2]

[2] Yukarıdaki âyetlerde sağ ehlinin cennetteki halleri anlatılmaktadır. Âyetlerin tefsirinde, cennet ehlinin 30-33 yaşında gençler olarak cennete girecekleri, hûrilerin de doğurma vasfı olmaksızın yaratılacağı, dünyadaki yaşlı kadınların da bâkire kızlara dönüştürülecekleri rivayetlerine yer verilir.

41. Defteri solundan verilenler(e gelince, onlar) ne (bedbaht) sol ehlidirler!

42-43-44. (Onlar, kavurucu) bir sıcaklık ve kaynar su içinde, serinliği ve faydası olmayan kapkara dumandan bir gölgededirler.[3]

[3] Cehennemdeki gölge için bk. 77/29-34.

45-46. Çünkü onlar, bundan önce (dünyada) zevklerine düş(üp az)mışlar ve (aldırmadan) büyük günah üzerinde ısrar edip gidiyorlardı.

47. Bunlar diyorlardı ki: “Biz hakikaten öldüğümüz, bir toprak ve bir kemik yığını olduğumuz zaman mı, diriltilecekmişiz?”

48. “Evvelki atalarımız da mı?”

49-50. (Resûlüm! O inkârcılara) söyle: “Şüphesiz hem evvelkiler hem sonrakiler, belli bir günün muayyen bir vaktinde mutlaka toplanmış (olacak)lardır.” [bk. 11/103-105]

51. Sonra hakikaten siz, ey sapıklar (ve dirilmeyi) yalanlayanlar!

52. Elbette (cehennemin) zakkum ağacından yiyeceksiniz. [bk. 17/60; 37/62-64]

53. Karınları(nızı) hep onunla dolduracaksınız.

54. Üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz.

55. Susuzluk hastalığına tutulmuş develerin içtiği gibi içeceksiniz (içtikçe de susuzluğunuz artacak).

56. İşte ceza gününde onların ağırlanması bu (şekilde)dir.

57. Sizi, biz yarattık. O halde tasdik etmeniz gerekmez mi? [bk. 30/27; 19/67]

58. (Rahimlere) döktüğünüz meniye (onun insan olmasına) ne dersiniz?

59. Onu (bir insan olarak) siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?

60-61. Aranızda ölümü takdir (ve vaktini tayin) eden biziz. Sizi (öldürüp veya helak edip yerinize) benzerlerinizi getirmemizin ve sizi bilmediğiniz bir âlem (olan âhiret)te[4] yeniden var etmemizin kimse önüne geçemez. [krş. 6/6; 35/16; 70/41; 76/28]

[4] Âhirette, yaratıldığınız gibi diriltilmenizden de şüpheniz olmasın. [krş. 36/51]

62. Andolsun ki ilk yaratılışı(nızı) bildiniz. O halde (öldükten sonra da yeniden diriltileceğinizi) düşünmeniz gerekmez mi?

63-64. Söyleyin bana, ekip durduğunuz şeyi! Siz mi onu (yerden) bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?

65. Dileseydik, elbette onu bir çer çöp yapardık. Siz de şaşar kalır (ve emek verdiğinize pişman olur)dunuz.

66-67. “Hakikaten biz borç altına girdik (ziyandayız), daha doğrusu (yiyecekten bile) mahrumuz.” (derdiniz).

68-69. Söyleyin bana, içmekte olduğunuz suyu, onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? [bk. 15/22; 16/10; 39/21]

70. Eğer dileseydik, onu tuzlu, acı bir su yapardık. O halde şükretmeniz gerekmez mi?

71-72-73. Söyleyin bana; (iki yeşil ağaçtan) çakmakta olduğunuz ateşi; onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz? Biz onu bir ibret ve (çölde) konaklayanlara da bir fayda vesilesi yaptık. [bk. 36/80]

74. O halde pek yüce Rabbinin adını tesbih et.

75-76. Yıldızların yerlerine (Kur' an'a)[5] yemin ederim ki doğrusu bu (yemin) eğer bilirseniz büyük bir yemindir.

[5] "Nücûm" (yıldızlar), Kur'an'ın kısımları anlamına gelmektedir (Elmalılı, VI, 4722).

77-78-79. Şüphesiz o, korunmuş bir kitapta (yazılı) olan pek şerefli/değerli Kur'an'dır ki O'na temiz olanlardan başkası dokunamaz.[6]

[6] Kur'an'a dokunma hususunda görüşler:

1. İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre, âyetteki "ona" zamirinin ait olduğu Kitab, Kur'an'dır. Bundan dolayı hadîs-i şerîfe de dayanılarak "Bir zaruret olmaksızın Kur'an'a abdestsiz dokunmak/ele almak caiz değildir." denilmiştir (Kurtubî, XVII, 229; İbni Âbidîn, I, 160-161; Cezîrî, I, 47-48, 121-122; Elmalılı, VII, 412; Sâbûnî (Ahkâm), II, 508).

2. Diğer görüşe göre sebeb-i nüzûlü de esas alınarak; Âyetteki "ona" zamirinden maksat, yani o dokunulamaz olan bu Kur'an değildir. Çünkü Kur'an Mekke'de henüz bir kitap olarak meydana gelmemiş ve hitap da müşrikleredir. Aynı zamanda Sâffât sûresi 7-8 ve Abese sûresi 13-16'da olduğu gibi el-Kitâbu'l-Meknûn (Levh-i Mahfûz')dur. "O'na da şeytanlar değil, ancak arındırılmış (tertemiz olan) melekler dokunabilir." Sûrenin Mekke'de nâzil oluşundan dolayı bu ifade, aynı zamanda müşriklerin, "Onu şeytanlar indirdi." sözlerine bir cevap mahiyetindedir (Cevzî, s. 203-207). "Ona zamiri de Kitab'a daha yakın olduğundan ona râci'dir." denmiştir (İbni Cüzey, s. 87).

Dolayısıyla, bu görüşten hareketle, âcil hallerde Allah'ın mesajını anlayıp gereğince hareket etmek gayesiyle Kur'an'a yaraşan hürmet ve saygı içinde, bu görüşlerden ikincisiyle harekette beis olmadığını söylemek mümkün ise de, sevap, fazîlet ve takvâya en yakın olanı birinci görüş olan abdestli okumaktır. Kur'an abdestsiz ezbere okunur. Fakat cünüpken okunamaz. Gayrimüslimler bu konunun dışındadır.

80. (O) âlemlerin Rabbinden indirilmiştir.

81. Şimdi siz, bu (ilâhî) kelâmı mı küçümsüyor/hor görüyorsunuz?

82. Siz, (o Kur'an'dan faydalanmak yerine)[7] ondan nasibinizi, yalanlamakla mı alıyorsunuz.

[7] Elmalılı, VII, 412.

83. Hele (can) boğaza gelince,

84. O vakit siz, (ölenin yanında) bakıp durursunuz.

85. Biz, ona sizden daha yakınız. Fakat siz göremezsiniz.

86-87. Eğer (kıyamette dirilip) hesaba çekilmeyeceğiniz sözünde doğru iseniz, o (çıkmakta olan can)ı geri çevirseniz ya!

88-89. Eğer (ölen kişi, Allah'a) yakınlık kazanmışlardan ise, artık (ona) rahatlık, 'hoş kokulu güzel rızık' ve Na'îm (bol nimet) cenneti vardır.

90-91. Eğer (ölen kişi amel defteri sağ eline verilen) bahtiyar kimselerden ise: "Ey bahtiyarlardan olan! Selam sana! (Sen selamettesin)." (denilir).

92-93-94. Fakat (o ölen kimse Kur'an'ı) yalanlayanlardan ve sapıklardan ise; onun için kaynar sudan bir ziyafet(!) ve cehenneme atılma vardır.

95. Şüphesiz bu, kesin gerçeğin ta kendisidir.

96. O halde Rabbini "Azîm" ismiyle tesbih et.[8]

[8] "*Sübhâne rabbiye'l-azîm*" denmesi bu âyet sebebiyledir.

57. Hadîd Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 29 âyettir. Hadîd, "demir" demektir. Sûre adını, demirin önemine işaret eden 25. âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Göklerde ve yerde olan her şey, Allah'ı tesbih eder. O, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir. [krş. 17/44]

2. Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı yalnız) O'nundur. Hem diriltir, hem öldürür. O, her şeye kâdirdir.

3. O (Allah); hem ilktir, hem son(suz kalacak olan)dır. Zâhir'dir (varlığının delilleri açıktır). Bâtın'dır (zâtının hakikati gizlidir). O, her şeyi hakkıyla bilendir.

4. O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa hükümran olandır. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni hep O bilir. Nerede olsanız sizinle beraberdir. Allah (bütün) yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

5. Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) ancak Allah'ındır. Bütün işler ancak O'na döndürülür.

6. Geceden (bir kısmını) gündüzün içerisine katar (böylelikle gündüzler uzar). Gündüzden de gecenin içerisine katar (böylelikle geceler uzar). O, sînelerin özünü hakkıyla bilendir.

7. Allah'a ve Resûlü'ne inanın, sizi üzerinde tasarrufuna/harcamasına vekil kıldığı (maddî) şeylerden (Allah uğrunda) harcayın. Sizden iman edip de (Allah için) harcayanlar var ya! Onlar için büyük bir mükâfat vardır.

8. Size ne oluyor da, Peygamber sizi Rabbinize inanmanız için çağırdığı halde, Allah'a inanmıyorsunuz? Halbuki (inanmanız için Allah, ezelde) sizden kesin söz almıştı. Eğer inanacaklardansanız (hemen inanın). [bk. 5/7; 7/172]

9. Sizi (her türlü) karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna açık açık âyetleri indiren O'dur. Şüphesiz ki Allah, size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. [krş. 2/257]

10. Size ne oluyor da Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin (bütün) mirası Allah'ındır (her şey, asıl sahibi olan Allah'a kalacaktır). İçinizden (Mekke) feth(in)den önce (Allah yolunda) harcayan ve savaşanlar, (diğerleriyle) bir olmaz. İşte onlar derece bakımından, (fetihten) sonra harcayan ve savaşanlardan daha büyüktür. Allah, yine de (bunların) her birine en güzel (mükâfat olan cennet)i vaadetmiştir. Allah (bütün) işlediklerinizden haberdardır. [bk. 4/95]

11. Kim ki Allah'a "karz-ı hasen"[1]le bir borç verirse Allah da ona o(nun karşılığı)nı kat kat artırır. Hem ona değerli bir mükâfat da vardır.

[1] Karz-ı hasen (güzel bir borç): Karşılığını Allah'tan bekleyerek, malın iyisinden, helalinden gönül hoşluğu ile gösterişsiz olarak Allah yolunda vermektir. Bu da Allah'a vermek gibidir (Beydâvî). Sırf Allah rızası için darda kalmış müslümana borç vermek veya tahsilinde kolaylık sağlamak da böyledir. Ebû Dahdâh (ra.), "Ey Allah'ın Resûlü! Allahu Teâlâ bizden ödünç mü istiyor?" dedi. O da, "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine, "Elini bana ver." dedi. Resûlullah (sas.) da elini ona uzattığında elini tutup dedi ki: "Ben bahçemi Rabbime ödünç verdim." Ebû Dahdâh'ın bahçesinde 600 hurma ağacı bulunuyordu. Hanımı ve çocukları orada oturuyorlardı. Ebû Dahdâh gelip onlara, "Artık buradan çıkın, ben onu Rabbime ödünç verdim." dedi. Kadının sözü ancak "Bu alışverişin hayırlı olsun." demek oldu. Çocuğunu ve eşyasını taşıdı. Resûlullah (sas.), "Ebû Dahdâh'ın cennette kocaman dalları olan hurma ağaçları var." buyurdu. (İbni Kesîr (Çetiner), XIV, 774). [bk. 2/245; 5/12; 57/18; 64/17; 73/20]

12. O gün mü'min erkeklerle, mü' min kadınların (Allah'ı gerektiği şekilde tanıma ve amellerinin) nurlarının, önlerinden ve sağlarından (aydınlatıp) gitmekte olduğunu görürsün. (Onlara:) "Bugün sizin müjdeniz, içlerinde ebedî kalacağınız, alt tarafından ırmaklar akan cennetlerdir." (denilecek). İşte bu, büyük 'kazanç ve kurtuluşun' ta kendisidir.

13. O gün, münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, o iman etmişlere: "(Ne olur) bize bakın (bizi bekleyin) de nurunuzdan alalım (biraz faydalanalım)." derler. (Onlara:) "Dönün arkanıza (tekrar dünyaya) da (burası için) bir nur arayın." denilir. Sonra aralarına kapılı bir sûr çekilir. (Öyle ki) onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.

14. (Münâfıklar,) onlara seslenirler: "Biz (dünyada) sizinle değil miydik?" (Mü'minler de:) "Evet (görünüşte beraberdik). Fakat siz, fitnelik yapıp kendi (canı)nızı yaktınız. (Kur'an'ın hükümlerini hiçe saydınız hep mü'minleri dışladınız, eksik tarafları ve felaketleri için) fırsat gözlediniz. Şüphe ettiniz (tam inanmadınız). Kuruntular sizi, Allah'ın emri (ölüm) gelinceye kadar aldat(ıp oyala)dı. O çok aldatıcı (şeytan), Allah'a karşı bile (inanç ve ibadet hususunda) sizi aldattı." [bk. 83/29-35]

15. (Ey münâfıklar!) Bugün artık ne sizden ne de (açıktan) inkâr edenlerden (kurtuluş için) bir fidye alınır, barınacağınız yer ateştir. Size layık olan yer orasıdır. O, ne kötü gidilecek bir yerdir!

16. İman edenlerin Allah'ı anma ve hak olarak inen (Kur'an')a karşı kalplerinin ürpermesi/saygıyla yumuşaması zamanı gelmedi mi?[2] (Mü'minler,) sakın bundan önce kendilerine kitap verilip de (onunla alakayı keserek) üzerlerinden uzun zaman geçmiş, kalpleri artık katılaşmış kimseler gibi olmasınlar. Çünkü onlardan çoğu (Allah'ın emrinden çıkmış) fâsık (olmuş)lardır.

(Âyet-i kerîmede yüce Allah, mü'minlere, kitaplarından uzaklaşan yahudiler ve hıristiyanlar gibi olmamalarını emir buyuruyor. Çünkü mü'minlerin Kur'an'la imanlarının kuvvetlenmesi, kalplerinin sükûn, hayatlarının huzur içinde olması gerekirken (8/2; 13/28), bunun aksine Kur'an'dan, onun kültüründen, mânevî gıdasından ve hükümlerinden uzaklaşan kalp imanca zayıflar, katılaşır ve duygusuzlaşır. Böyle bir kalbe sahip olan insan Allah'a karşı sorumluluğunu unutur, maddeci ve menfaatperest olur. Menfaatini başkalarının zararlarına, hatta yok olmaları üzerine kurmakta kalbi huzursuz olmaz.)

[2] Bu âyette mü'minlere büyük bir uyarı vardır.

17. Bilin ki Allah, yeri ölümünden sonra diriltir. Hiç şüphesiz biz, akıl erdiresiniz diye size âyetleri (böyle) açıklarız.[3]

[3] Kur'an'dan ve Allah'ı anmaktan uzaklaşıp kalplerini katılaştıranlar, âyette verilen misal gibi ölümden sonra dirilip hesap vereceğini düşünmelidir.

18. Doğrusu sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar ve Allah'a karz-ı hasende bulunanlar (gönül hoşluğuyla güzel ödünç verenler)in (karşılıkları) kendilerine kat kat verilecektir. Onlar için (ayrıca) değerli bir mükâfat vardır. [krş. 57/11 ve açıklaması]

19. Allah'a ve resûllerine inananlar hem Rableri yanında dosdoğru olanlar hem de (Allah için) şehit olanlar/şâhitlikte bulunanlardır. Onların hem mükâfatları, hem de nurları vardır. İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlar(a gelince), onlar da cehennem ehlidirler. [bk. 24/35-36; 39/22]

20. Bilin ki (âhiret kazancına önem verilmeden geçirilen) dünya hayatı, ancak (geçici) bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir övünme, mal ve evlatta çoğalma yarışıdır. (Bu) tıpkı şuna benzer: Bir yağmurun bitirdiği (o yeşil) bitki, ekincilerin hoşuna gider, (fakat) sonra o (bitki) kurur da sen onu sararmış halde görürsün. Sonra da çer çöp olur (işte dünyadaki her şey de böyledir). Âhirette ise (günahkârlara) şiddetli azap, (iyilere de) Allah'tan mağfiret ve hoşnutluk vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir faydalanmadan (bir rüyaya sevinmeden) başka bir şey değildir.[4] [bk. 3/14; 10/24; 18/45-46; 39/21]

[4] Bu âyet-i kerîmede dünya ve âhiret hayatı anlatılmaktadır. Ancak dünya hayatının aldatıcılığı, onu terk etmek için değil, ondakilere dalıp âhiret hazırlığını unutmamak, dengede tutmak içindir. Hayatını yalnız dünya hayatına bağlayan insan ise İslâmî kimlik ve kişiliğe henüz erişememiş demektir. [krş. 28/77. bk. 63/9; 64/15]

21. (O halde dünyanın bu aldatıcılığına aldanmayıp tevbe ve sâlih amellerle) Rabbinizden bir mağfirete ve Allah'a ve resûllerine inananlar için hazırlanmış, genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete (girmek için) koşuşun/yarışın. Bu Allah'ın bir lütfudur ki onu dilediğine verir.[5] Allah büyük lütuf sahibidir.

[5] Bu ifadede, Allah'ın fazl ü ihsanı olmadan kimsenin cennete giremeyeceğine işaret vardır.

22. Gerek yerde, gerek kendi canlarınızda meydana gelen (kıtlık, afet ve hastalık gibi) herhangi bir musibet, biz onu yaratmadan önce mutlaka bir Kitab'da (Levh-i Mahfûz'da) yazılmıştır. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.

23. (Her şeyin önceden yazılmış olması)[6] elinizden çıkıp gidene üzülmemeniz (Allah'ın takdiri diye boyun eğmeniz) ve O'nun size verdiğiyle de sevinip şımarmamanız içindir. Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez.

[6] Beydâvî.

24. (İşte) onlar, cimrilik yaparlar ve insanlara da cimriliği emrederler. Kim de (Allah yolunda malını vermekten) yüz çevirirse, şüphe yok ki Allah Ganî'dir (hiçbir şeye ihtiyacı yoktur), hamd edilmeye (en) layık olan O'dur.

25. Andolsun ki biz, resûllerimizi, açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti (vahye uygun olarak)[7] ayakta tutmaları için, onlarla beraber (hükümleri bildiren) Kitab'ı ve mîzânı (adalet ve ölçüyü de) indirdik. Bir de kendisinde çetin bir kuvvet ve insanlara birçok faydalar bulunan demiri indirdik (var edip ikram ettik)[8] ki böylece Allah'ın, kendi (dini)ne ve Resûlü'ne gıyaben/görmediği halde kimin (bundan faydalanıp) yardım edeceğini belli etsin. Şüphesiz Allah çok kuvvetlidir, daima galiptir.

(Yüce Allah burada ilâhî adaletin hayata hâkim olmasını, bunun için de demirden faydalanarak her türlü kuvveti elde etmeyi bildirmektedir.)

[7] İbni Kesîr (Sâbûnî), IV, 314.

[8] "Enzele" kelimesi, halketmek ve ihsan etmek anlamındadır. bk. Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, s. 81-82.

26. Andolsun ki biz, Nuh'u ve İbrahim'i (peygamber olarak) gönderdik. Peygamberliği ve Kitab'ı da (artık) onların nesillerine verdik. Onlardan bir kısmı doğru yolu bulmuştur. Fakat çoğu yoldan çıkmışlardır.

27. Sonra onların izleri üzerine ardarda peygamberlerimizi gönderdik. Meryemoğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. O'na İncil'i verdik ve ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet (duygusu) koyduk. Ruhbanlığa (gelince):[9] Onu kendileri icat ettiler. Biz onu üzerlerine yazmadık, ancak Allah'ın rızasını aramak için (böyle bir şey ortaya koydular). Fakat ona da hakkıyla uymadılar (teslis inancına ve riyakârlığa saptılar). Biz de onlardan (ortak koşmadan)[10] iman edenlere mükâfatlarını verdik. Onlardan birçoğu yoldan çıkmışlar (kâfir olmuşlar)dır. [bk. 5/17-72-73; 9/30]

[9] Rahbâniyet (Ruhbanlık): Ömür boyu dünya lezzetlerinden el çekip evlenmeyip ücra yerlerde sırf ibadetle meşgul olmaktır. İslâm bunu yasaklamıştır.

[10] Taberî, XVII, 139.

28. Ey iman edenler! Allah'ın emirlerine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının! O'nun (son)[11] Resûlü'ne de inanın ki,[12] rahmetinden size iki pay versin; size hem (imanınızdan dolayı) ışığı ile yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin hem de sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 7/157; 24/34-35; 39/22]

[11] Taberî, XVII, 139.

[12] Çünkü peygamberlerin birine bile iman edilmezse hiç iman edilmemiş sayılır.

29. Böylece (son Peygamber'e inanmayıp "yahudiler yahudi hıristiyanlar da hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız" diyen) Ehl-i Kitab, kesin olarak bilsin ki[13] Allah'ın lütfundan hiç bir şey (elde etmey)e asla güç yetiremezler. Muhakkak ki lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir. [bk. 2/135; 7/157]

(Gerçekten bilinçli olarak Allah'a inananlar, O'nun gönderdiği peygamber ve kitaplarının hepsine inanırlar, son din İslâm'a göre de hayatlarını düzenler ve sorumluluklarını yerine getirirler.)

[13] “Liellâ”daki “lâ” tekid içindir.

58. Mücâdele Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 22 âyettir.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1. (Resûlüm!) Allah, kocası hakkında seninle tartışan (hüküm için ısrar eden) ve Allah’a şikayette bulunan (kadın)ın sözünü işitti (dileğini kabul etti). Allah zaten sizin (her) konuşmanızı işitir. Çünkü Allah hakkıyla işitendir, görendir.[1]

[1] Câhiliye devrindeki Araplar arasında “zıhar yapma” âdeti vardı. Buna göre, bir adam karısına, “Sen bana anamın sırtı gibisin.” deyince, karısı ona anası gibi ebedî olarak haram olurdu. İşte ashabdan Evs b. Sâmit ufak bir şeye kızıp karısı Sâlebe bint Havle’ye önce böyle demiş, ardından pişman olmuştu. Fakat pişman olması kâfi değildi. Karısı, Resûlullah’a gitti, ağladı; kendisinin ihtiyar ve fakir olduğunu, çocuklarının da ortada perişan kaldığını anlattı. Allah’ın Resûlü ona, “Sen ona haramsın.” dedi. Fakat kadın, tekrar tekrar kocasına dönmek için bir fetva istedi. Bir fetva alamayınca nihayet elini Allah’a açtı, ıstırabını, şikayetini O’na yöneltti ve dermanı O’ndan istedi. İşte her şeyi bilip işiten Allah, bunun üzerine ilgili âyetleri indirdi.

2. Sizden hanımlarına (“sen bana anamın sırtı gibisin” diyerek)[2] zıhar yapan (onları kendilerine haram kılan)lar (bilsinler ki) o kadınlar, onların anaları değildir. Anaları, ancak kendilerini doğuranlardır. Doğrusu onlar, çirkin ve yalan bir söz söylüyorlar. Şüphesiz ki Allah (tevbe edenleri) çok affedendir, çok bağışlayandır.

[2] Sırtı, vücudu anlamında söylenmektedir. [bk. 33/4]

3. Kadınlarına zıhar yap(arak onlardan ayrıl)anların, sonra da söylediklerinden geri dönenlerin birbirleriyle karı koca ilişkisine girmeden önce bir köle azat etmesi lazımdır. İşte size, bu (hüküm) ile öğüt veriliyor. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

4. Kim de (bu imkânı) bulamazsa, (yine onun için) birbirleriyle ilişkide bulunmadan önce iki ay peş peşe oruç tutmak (lazım)dır. Buna da güç yetiremezse, (yine önce) altmış yoksulu doyurmak (lazım)dır. Bu (kefâretteki kolaylıklar) Allah’a ve Resûlü’ne iman(da gereğini yapmaya sebat) gösterdiğiniz içindir. Bunlar Allah’ın (koyduğu) sınırlardır. (Bunları kabul etmeyen) kâfirler için acıklı bir azap vardır.

5. Allah ve Resûlü’(nün emirleri)ne muhalefet eden/karşı olanlar, kendilerinden öncekilerin alçaltıldıkları gibi alçaltılacak (ve yere çarpılacak)lardır. Halbuki (bu konularda) biz apaçık âyetler de indirmişizdir. (Bunları) inkâr edenler için alçaltıcı bir azap vardır.

6. O gün Allah, onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah (onların yaptıklarını) sayıp dökmüş, onlar ise unutmuştur. Allah, her şeye şahittir.

7. Göklerde olanları ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmedin mi? Hangi üç (kişi) arasında bir fısıltı (ile konuşma) olmayagörsün, mutlaka O (Allah) bunların yanında dördüncüsüdür. Beş (kişi) arasında (bir fısıltı) olmayagörsün, mutlaka O, bunların (yanında) altıncısıdır. Bundan daha az (iki) ve daha çok ve nerede olsalar yine O, mutlaka onlarla beraberdir. Sonra (Allah) kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir. [bk. 3/5; 9/78; 14/38; 43/80]

8. (Resûlüm!) Görmüyor musun şu (münâfık ve yahudi olan) kimseleri ki fısıltı ile konuşmaktan menedildikten sonra, yine kendilerine yasaklanan şeyi yapıyorlar; günahı, düşmanlığı ve Resûl'e isyanı fısıldaşıyorlar. Sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selamlamadığı bir şekilde selamlıyorlar.[3] Kendi içlerinde de: "Bizim (böyle) söylememiz sebebiyle Allah bize azap etmeli değil miydi?" diyorlar. Onlara cehennem yeter; girecekler oraya. O, ne kötü bir dönüş yeridir!

[3] "es-Selâmu aleyk" yerine, "sana ölüm olsun" anlamında "es-Sâmü aleyk" diyorlar.

9. Ey iman edenler! (Aranızda) gizli konuştuğunuz zaman, günahı, düşmanlığı ve Peygamber'e karşı gelmeyi fısıldaşmayın. İyiliği/iyi olanı, takvâyı fısıldaşın ve huzurunda toplanacağınız Allah'a saygılı olup emrine uyun.

10. O (günaha sebep olan) gizli konuşma(lar ve gizli toplantılar) ancak şeytandan(ve şeytan yanlısı olmaktan)dır. (Bu da) iman edenleri üzmek gayesiyledir. Halbuki Allah'ın izni olmadıkça o (fısıldaşmalar ve şeytan), onlara hiçbir şekilde zarar verici değildir. O halde mü'minler Allah'a güvenip dayansınlar.

11. Ey iman edenler! Toplantılarda size: "(Gelenlere) yer açın." denildiği zaman, hemen yer açın (genişletin) ki Allah da size genişlik ver(ip darlığınızı gider)sin. "Kalkın (yer verin)." denildiğinde kalkın ki Allah sizden iman edenlerle, kendilerine ilim verilmiş olanları derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

(Bu 9, 10 ve 11. âyetler İslâmî görgü kurallarından bazılarıdır. Resûlullah (sas.) "Eddebenî Rabbî." (Beni Rabbim edeplendirdi) buyurmuştur. İşte Resûl'ün yaşayışı Kur'an yaşayışıdır. Ne mutlu müslümanım deyip de tüm ahlâk ve görgü kurallarında Hz. Peygamber'i örnek alanlara! En büyük önder ve örnek Allah Resûlü Hz. Muhammed'dir.) [bk. 4/80; 33/21]

12. Ey iman edenler! Siz Peygamber'e fısıltı ile (özel bir şey) arz edeceğiniz zaman, bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temiz (bir yöntem)dir. Eğer (sadaka verecek bir şey) bulamazsanız, şüphe yok ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

(Allah Resûlü'nün meclisinde bazıları, özellikle zengin olan yeni müslümanlar, gerekli gereksiz onunla fısıldaşıyorlardı. Bu da onu rahatsız ediyordu. Yüce Allah, Resûlü'nü rahatlatmak için bu âyetle bir tedbir almış oldu. Fakat çok geçmeden maksat anlaşıldı ve aşağıdaki âyet indirildi:)

13. Fısıltı ile (özel) konuşmanızdan önce sadakalar vereceğinizden korktunuz (hem fısıltıyı, hem de sadakayı kestiniz değil) mi? Madem ki yapmadınız, Allah da (özrünüzü ve) tevbenizi kabul etti (ve hayrı konuşmanıza izin verdi). O halde namazı gereğince kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

14. Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu (yahudileri) dost edinen (münâfık)ları görmedin mi? Onlar sizden de değildir, onlardan da değildir. Kendileri bildikleri halde (mü'miniz diye) yalan yere yemin ederler.

15. Allah, o (münâfık ola)nlar için şiddetli bir azap hazırladı. Doğrusu onların işledikleri şeyler ne kötüdür!

16. Onlar (müslümanız diye) yeminlerini kalkan yapıp da (mü'minleri) Allah yolundan çevirdiler. İşte onlar için rezil edici bir azap vardır.

17. Onların malları ve evlatları, Allah'(ın azabın)dan hiçbir şeyi kendilerinden uzaklaştıramaz. Onlar ateş ehlidirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

18. Allah onların hepsini tekrar dirilttiği gün, size (yalan yere) yemin ettikleri gibi, O'na da (mü'miniz diye) yemin ederler ve onlar hakikaten bir şey üzerinde olduklarını (bu yeminin kendilerine bir fayda vereceğini) sanırlar. Haberiniz olsun ki onlar, yalancıların (münâfıkların) ta kendileridir. [bk. 6/22-23; 16/28]

19. Şeytan onları(n içini dışını) kaplamış da Allah'ı anmayı (O'nun hükümlerini) onlara unutturmuştur. Bunlar, şeytanın taraftarlarıdır. İyi bilin ki şeytanın taraftarları hüsrana uğrayanların ta kendileridir.

20. Allah'a ve Resûlü'ne (emirlerine) muhalefet/düşmanlık edenler, gerçekten, en aşağılıklar arasındadırlar. [bk. 58/5, 22]

(Bunlar, tevbe edip hallerini düzeltmedikçe, samimi mü'minler onlara rağbet edip değer vermezler.)

21. Allah (şöyle) yazmıştır: "Andolsun ki hem Ben, hem de peygamberlerim galip geleceğiz." Şüphe yok ki Allah güçlüdür, daima üstün gelir. [bk. 40/51]

22. Allah'a ve âhiret gününe (gerçekten) iman eden hiçbir kavmin, Allah'a ve Resûlü'ne (emirlerine) muhalefet/düşmanlık eden kimselerle dostluk ettiklerini göremezsin (onları sevip sayamazlar). İsterse onlar; babaları,

oğulları, kardeşleri veya sülaleleri olsunlar. İşte O (Allah), onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendisinden bir ruh ile[4] desteklemiştir. Onları, içlerinde ebedî kalmak üzere alt tarafından ırmaklar akan cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte bunlar Allah taraftarıdır(lar). Haberiniz olsun ki hakikaten Allah taraftarları, kurtuluş (ve saadet)e erenlerin ta kendileridir.

(Allah taraftarları ya da Allah tarafında olanlar demek; Allah ve Resûlü'ne muhalefet edenlerin, yani şeytan, kâfir, müşrik ve tâğûtların taraftarlığını kabul etmeyen ve Allah'ın buyruklarını esas alıp ona göre yaşayışını düzenleyen demektir.) [krş. 109/1-6 ve ön bilgi]

[4] Kalp, nur ve hakta sebat ile, yahut bir melekle (Mukâtil, s. 63)

59. Haşr Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 24 âyettir. Haşr, "sevkiyât için bir yere toplamak" demektir.[1] 2-17. âyetlerdeki yahudi kabilelerinden Nadroğulları'nın sürülmeleri hadisesinden hareketle, sûreye bu ad verilmiştir.

[1] Kıyamet günü hesabın görülmesi için olan haşrden bir örnek olarak bu kelime kullanılmıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ı tesbih eder. O mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

2. Ehl-i Kitab'dan (ahitlerinden cayan ve Peygamber'e suikast tertipleyip) küfre sapanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar (yani Nadroğulları yahudileri) de, kalelerinin kendilerini, Allah'(ın azabın)dan koruyacağını sanmışlardı. Allah('ın azabı), onlara hesap etmedikleri taraftan geldi ve kalplerine korku düşürdü. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle 'yıkıp harap' ediyorlardı. Ey basîret sahipleri! (Gerçeği görebilenler! Bundan) ibret alın![2]

(Bir şey, insanların yalnız kendi isteğine göre olmaz; onun yanında bir de mühim olan ve unutulmaması gereken, Allah'ın planı/takdiri vardır ki işte "ibret alın" ifadesi buna işaret etmektedir.)

[2] Âyette geçen son emirden hareketle, "ibret alın" ifadesinin, kıyâsın şer'î bir delil olduğu hususuna kanıt olabileceği söylenmiştir (Beydâvî).

3. Eğer Allah onlara (bu) sürgünü yazmasaydı bile, elbette kendilerine dünyada yine (başka şekilde) azap ederdi. (Kaldı ki) âhirette de onlar için ateş azabı vardır.

4. Onların bu şekilde sürülmeleri, Allah'a ve Peygamberi'ne muhalefet etmeleri/karşı gelmeleri (ve düşmanlık etmeleri) yüzündendir. Kim de Allah'(ın buyrukların)a muhalefet eder/karşı gelirse, şüphesiz ki Allah'ın azabı çetindir.

5. (O hainlik yapan yahudilerin yurtlarında kendilerine siper edindikleri) herhangi bir hurma ağacını (ne zaman) kestiniz veya onu (kesmeyip) kökleri üzerinde (olduğu gibi) bıraktınızsa, (hep) Allah'ın izniyledir ve (bu izin) yoldan çıkanları rezil etmek içindir. (Yoksa öfke veya keyfinize göre kesemezsiniz.)

6. Allah'ın onlardan Peygamberi'ne kolayca ganimet olarak verdiği şeye gelince, siz onun üzerine ne at ne de deve sürdünüz. (Akın edip harp etmediniz.)[3] Fakat Allah, Resûlü'nü dilediği kimseler üzerine 'salarak (onların kalplerine düşen korkudan dolayı onlara) harpsiz galip kılar.' Allah her şeye kâdirdir.

[3] Harpsiz, kolayca alınan ganimetlere "feyy" denilir. Bunlar mücahidlere dağıtılmaz. Bu türlü savaşsız alınan ganimetler Beytülmâl'in (Devlet hazinesinin)dir. [Savaşla alınan ganimetler için bk. 8/1, 41]

7. Allah'ın (fethedilen diğer kâfir) memleketler halkın(ın malın)dan, Resûlü'ne ganimet verdiği şeyler; Allah'a, Peygamber'e, akrabalarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalanlara aittir. Bu da (bu malların), içinizden yalnız zenginler arasında elden ele dolaşan bir servet olmaması içindir. Peygamber size neyi verdiyse onu alın, size neyi yasak ettiyse ondan da vazgeçin.[4] Allah'a saygılı olup emirlerine uygun yaşayın/aykırı davranmaktan sakının. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.

[4] Allah Resûlü'nün verdiği/emrettiği ve nehyettiği ne varsa âyette geçen ("mâ" ism-i mevsûlünden dolayı) özel ve genel emrettiği ve nehyettiği her şeyi içine alır. Bundan dolayı hadisler ve sünnetler mü'minlere şer'î delildir. [krş. 7/157]

8. (Bir de bu ganimetler,) hicret eden fakirlere aittir. Onlar, Allah'tan bir lütuf ve bir rıza ararlarken, hem de Allah'a ve Resûlü'ne (malları ve canlarıyla) yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından çıkarılmışlardır. İşte bunlar, (iman ve mücadelelerinde) doğru olanların ta kendileridir.

9. Onlardan önce (Medine'yi) hem yurt hem de iman (İslâm) evi edinen kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı gönüllerinde bir ihtiyaç (bir sıkıntı) duymazlar. Kendilerinin ihtiyacı olsa bile, (onları) öz canlarına tercih ederler.[5] Kim (mala karşı) nefsinin hırs ve cimriliğinden korunursa, işte onlar, kurtuluş ve saadete erenlerin ta kendileridir. [bk. 76/8]

(Medine'ye hicret olayının temelinde, gerçek vatanın müslümanın doğduğu fakat küfrün hâkim olduğu yerden ziyade, imanının gereği gibi rahatça yaşayacağı yer olduğu gözükmektedir.)

[5] Buna "isâr" denilir ki kişinin kendisi muhtaç iken başkasının ihtiyacını daha önde görerek, onun yardımına koşmasıdır.

10. Bunlardan sonra gelen (diğer bütün mü'min)ler derler ki: "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce imanla geçmiş (din) kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde, iman edenler için bir kin bırakma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki sen pek şefkatlisin, pek merhametlisin." [bk. 9/100]

11. Görmez misin (şu) münâfıklık edenleri? (Onlar) Ehl-i Kitab'dan o küfre sapan kardeşlerine:[6] "Eğer siz, (yurdunuz Medine'den) çıkarılırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız ve sizin aleyhinize hiçbir kimseye[7] asla itaat etmeyiz. Eğer sizinle savaşılırsa, mutlaka (biz de) size yardım ederiz."[8] derler. Halbuki Allah şahitlik eder ki onlar kesinlikle yalancıdırlar.

[6] Yahudilere/dostlarına.

[7] Muhammed'e (sas.).

[8] Münâfıklar, her fırsatta, İslâm'a ve müslümanlara düşman olanlarla dostluk ve birliktelik kurmuşlardır.

12. Andolsun ki eğer (o yahudi Nadroğulları kabilesi) çıkarılsalar (bile bunlar), onlarla beraber çıkmazlar. Eğer onlarla savaşılsa, onlara yardım etmezler. Yardım etseler bile, kesinlikle arkalar(ın)ı dön(üp kaç)arlar, sonra (Allah onları helak eder kimse tarafından) da yardım edilmezler.

13. (Ey mü'minler!) Siz, onların (münâfıkların) yüreklerine, Allah'tan daha çok korku vermektesiniz. Bu, onların (Allah'ın büyüklüğünü) anlamayan bir topluluk olmalarındandır.

14. (Münâfıklar ve yahudiler,) surla çevrilmiş kasabalarda ve duvarların (siperlerin) arkasında olmaksızın sizinle toplu halde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları (çekişmeleri) şiddetlidir. Sen onları toplu (birlik olmuş) zannedersin. Halbuki onların kalpleri (birlik değil) dağınıktır. Bu ise onların aklını kullanmaz bir topluluk olmalarındandır.

15. (O yahudilerin hali) kendilerinden az öncekilerin hali gibidir. Onlar (kötü) işlerinin günahını (dünyada) tattılar. Onlar için (ayrıca âhirette de) acıklı bir azap vardır.

16. (Yahudileri harbe teşvik eden münâfıkların durumu da) şeytanın hali gibidir. Çünkü o insana: "İnkâr et" der, (insan) inkâr edince de: "Hakikaten ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." der.

17. Nihayet ikisinin de sonu, ebedî olarak ateşte kalmaları oldu. Zalimlerin cezaları budur.

18. Ey iman edenler! Allah'ın emirlerine uygun yaşayın ve herkes yarın için önden ne (yapıp) gönderdiğine baksın. Allah'ın emirlerine aykırı

davranmaktan sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

19. Allah'ı unuttuklarından dolayı, (Allah'ın da) kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar, yoldan çıkan kimselerdir. [bk. 63/9]

(Yüce Allah'ı unutanlar, O'nun emir ve yasaklarını yaşantısına karıştırmayanlar, kalpleriyle akılları arasındaki bağlar kopmuş çarpık kimselerdir. Zaten Allah'a yabancılaşanlar, O'nunla irtibatını kesenler, nefislerinin ve teknolojinin esiri olup Allah'tan başka şeylere taparcasına bağlanacaklar ve onlardan zevk alıp günah deryasında devam edeceklerdir. Bunun yanında yüce Allah'ın onlara kendilerini unutturması da çok vahimdir. Çünkü kendini unutan insan ve toplum hayvânî duygulara yönelecek, böylece cehenneme götürecek şeyleri cazip görecek, öz benliğini, şahsiyetini, mânevî değerlerini unutup kendine yabancılaşacaktır. Böyle bir fert veya toplum; artık yoldan çıkmış, mânen intihar etmiş, zillet ve esarete dûçâr olmuş, rûhen köleleşmiş veya yok olmaya mahkum olmuş demektir. İşte yüce Allah bu iki tehlikeye karşı uyarmaktadır.) [bk. 7/51; 9/67; 103/1-3]

20. Ateş ehli (olan cehennemlikler) ile cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli (olanlar), kurtuluş ve saadete erenlerin ta kendileridir. [krş. 13/19; 40/58; 45/21; 47/14]

21. Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, elbette onu, Allah'ın korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz. [bk. 33/72-73]

(Bu misalden anlaşıldığına göre, inanan insan da Kur'an karşısında en az dağların hali gibi olmalı; boyun eğmeli, ufalıp teslim olmalıdır. Olmuyorsa, dağlardan daha sert ve katı demektir.)

22. O, öyle Allah'tır ki O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Gizliyi de, âşikârı da bilendir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

23. O, öyle Allah'tır ki O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Hükümrandır, mukaddestir, selamete erdirendir. İnanıp sığınana güven verendir, gözetip koruyandır, mutlak galiptir, cebbârdır (her dilediğini mutlaka yapan ve kullarının hal ve işlerini görüp gözeten ve düzeltendir). Büyüklük ve ululukta eşsizdir. Allah, (putperestlerin Allah'tan başkasına bağlanarak) ortak koştukları şeylerden (ve benzetmelerden) münezzehtir.

24. O, takdir edip yaratan, (bir uygunluk içinde) var eden, varlıklara sûret veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nu tesbih (ve tenzih) eder. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(Özellikle son üç âyeti dinlerken durak yapılan ara cümlelerinde ve sonlarında: "Âmennâ ve saddeknâ." (İnandık ve tasdik ettik) diyerek karşılıkta bulunabiliriz. Peygamber Efendimiz, "Kim sabah ve akşam üç defa 'Eûzü billâhi's-semîi'l-alîmi mine'ş-şeytâni'r-racîm' dedikten sonra bu üç âyeti okursa, kendisine sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar görevlendirilmiş melekler mağfiret diler…" buyurmuştur.)[9] *[bk. 7/180]*

[9] Buhârî, "Dâvet", 69; Müslim, "Zikir", 5-6; Tirmizî, "Fezâilü'l-Kur'an", 22.

60. Mümtehine Sûresi

Medine döneminde, yedinci hicrî yılda nâzil olmuştur. 13 âyettir. Adını hicret amacıyla gelen kadınların imtihan edilmesini konu alan 10. âyetin muhtevasından almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey iman edenler! Benim düşmanlarımı ve sizin düşmanlarınızı dost edinmeyin. Siz onlara sevgi(niz yüzünden haber) ulaştırıyorsunuz. Halbuki onlar, size hak olarak gelen (Kur'an')ı inkâr etmişler; Resûlü de, sizi de, Rabbiniz olan Allah'a inanmanızdan dolayı (yurdunuzdan) çıkarmışlardır.[1] Eğer siz benim yolumda savaşmak ve benim rızamı kazanmak için çık(ıp hicret et)mişseniz, (nasıl oluyor da) onlara sevgi gösterip sır veriyorsunuz? (Ey kullarım!) Oysa ben, gizlediğinizi de açıkladığınızı da çok iyi bilenim. İçinizden kim bunu yapar (onları dost tutar)sa, kesinlikle düz yoldan sapmış olur. [bk. 3/28; 4/144; 5/51-57]

(Peygamber (sas.) Mekke'nin fethi için gizlice hazırlanırken Mekke'den Sâre adlı bir kadın, yardım toplamak için Medine'ye geldi ve toplanan yardımlarla geri dönerken, Hâtıb b. Ebî Beltaa Mekke'deki yakınlarını korumak için kendisine durumu bildiren bir mektup vermişti. Hz. Peygamber de bunun üzerine ashabdan altı kişilik bir süvariyi yola çıkardı. Onun tarif ve emir buyurduğu Hah bahçesinde kadını yakalayıp mektubu aldılar. İşte bu âyette yüce Allah kendisine ve müslümanlara açık veya gizli düşmanlık edenlerle dost/sırdaş olmamamızı ve onlara sevgi göstermememizi emrediyor.)

[1] Allah'a düşmanlık edip O'nu tanımayanlar, emirlerine muhalefet edenler (Beydâvî; Nesefî (Medârik), IV, 255-256). [bk. 58/22]

2. Eğer onlar sizi ele geçirseler size düşman olurlar, size (her türlü) kötülükle ellerini, dillerini uzatırlar ve (sizin hep) kâfir olmanızı arzu ederler.

3. Kıyamet günü ne akrabanız ne de çocuklarınız asla size fayda vermeyecek, (Allah onlarla) aranızı ayıracaktır. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

4. İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda sizin için hakikaten güzel bir örnek vardır. Hani onlar, kavimlerine: "Şüphesiz biz, sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz ve siz bir tek Allah'a (şirksiz) inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda ebedî olarak düşmanlık ve kin belirmiştir." demişlerdi. Yalnız İbrahim'in (henüz menedilmemişken) babasına: "Senin için mutlaka mağfiret dileyeceğim. (Fakat) Allah'tan (gelecek) hiçbir şeye gücüm yetmez." demesi hariçtir. (Size örnek değildir. Yine onlar:) "Ey Rabbimiz! Yalnız sana güvenip dayandık, yalnız sana yöneldik, dönüş de ancak sanadır." demişlerdi.[2] [bk. 19/47; 26/86]

[2] Hz. İbrahim'in babası için. [bk. 6/74; 9/113-114]

5. "Ey Rabbimiz! Bizi, o inkâr edenler için fitne (konusu) yap(ıp ezdir)me! Bizi bağışla Rabbimiz. Çünkü sen mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibisin." (demişlerdi.)

6. Andolsun ki onlarda, sizin için, Allah'ın rızasını ve âhiret günü(nün saadeti)ni ümit etmekte olanlar için güzel bir örnek vardır. Kim de yüz çevirirse (aleyhinedir). Şüphesiz Allah Ganî'dir (hiçbir şeye ihtiyacı yoktur), hamde layık olan da yalnız O'dur.

7. Umulur ki Allah sizinle onlardan düşmanlık ettiğiniz kimseler arasına bir sevgi koyar. Allah (buna) kâdirdir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 3/103; 8/63]

8. Allah, sizinle dininizden ötürü savaşmayanlara, (dininizi yaşadığınız için sizlere saygı gösterenlere) sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten ve onlara adaletli davranmaktan menetmez. Çünkü Allah, âdil olanları sever.

9. Allah, ancak din(iniz) hakkında sizinle savaşanlarla, sizi (dininize göre yaşadığınızdan dolayı hor görüp) yurdunuzdan (veya bulunduğunuz yerden) çıkaranlarla ve sizin çıkarılmanıza arka çıkanlarla dostluk kurmanızdan sizi meneder. Her kim de onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

10. Ey iman edenler! Mü'min kadınlar göç ederek (mü'miniz diye) size geldikleri vakit onları imtihan edin. Allah onların imanını (sizden) daha iyi bilir ya! Eğer siz de o kadınların mü'min olduklarını bilirseniz, onları kâfirlere geri döndürmeyin. Bunlar, onlara helal olmazlar. Onlar da bunlara helal olmazlar. (Kâfir kocalarının kendilerine) sarf ettikleri (mehirleri)ni onlara geri verin. (Siz de) mehirlerini verdiğiniz zaman, onları nikâhlamanızda üzerinize bir günah yoktur. Kâfir (müşrik kalan veya kâfirlere kaçıp giden) kadınların ismetlerini

(nikâh bağlarını elinizde) tutmayın. Onlara sarf ettiğiniz (mehr)i (gittikleri kâfir kocalarından) isteyin. Onlar da (size hicret eden mü'min kadınlara) harcadıklarını istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. Aranızda (her şeye) O hüküm verir. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. [bk. 2/229]

11. Eğer (inkâr edip kaçan) eşleriniz(e sarf ettiğiniz mehir)den bir şey, sizden kâfirlere geçer (alınmaz)sa, siz (onlarla) savaşıp ganimet alırsanız,[3] (ondan), eşleri giden (mü'min)lere, sarf ettikleri (mehir) kadarını verin ve kendisine iman ettiğiniz Allah'ın emrine uygun hareket edin.

[3] Yahut: (Onlardan da size geçen kadınlar için mehir ödemede) sıra size gelince.

12. Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir surette ortak tanımamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, (kız) çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasından bir iftira uydurup getirmemek (yani başkasından edindiği bir çocuğu, kocasına isnad etmemek)[4] iyiyi emir (ve kötü olanı yasaklaman) da sana karşı gelmemek şartıyla sana biat etmeye (sana bağlı kalacaklarına dair söz vermeye) geldikleri vakit, onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

[4] Hz. Peygamber'e kadınların biat şeklini anlatan bu âyet-i kerîme, Mekke'nin fethi günü nâzil olmuştur. Âyet-i kerîmede geçen "başkasından çocuk edinmek" iki şekilde olur: Ya gayr-i meşrû yolla ya da çocuğu olmadığı için başkasının çocuğunu alıp onun kocasından olduğunu söylemekle olur ki her iki hal de iftira yoluyla çocuk edinmiş olmaktır. Âyette geçen "zina etmeyecekleri" sözü ile zinadan doğan çocuğun kocasına ait olduğunu söyleme ayrı ayrı suçlardır. Çünkü kadın bu biattan önce veya sonra da zinadan olan hamileliğinin kocasından olduğunu söyleyebilir.

13. Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir güruhu dost edinmeyin. (Çünkü) inkârcıların kabir ehlin(in dirilmesin)den ümitlerini kestikleri gibi, onlar da âhiretten (öyle) ümit kesmişlerdir.[5]

[5] Yahut, "*min*" beyaniye olarak alınırsa, mâna şöyle olur: "Kabir ehlinden olan kâfirlerin (artık her türlü yardımdan) ümitlerini kestiği gibi, onlar da âhiretten öyle ümit kesmişlerdir."

61. Saff Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 14 âyettir. Adını sûrenin dördüncü âyetinde geçen ve "hakikat karşısında dizilmek" anlamındaki "saff" kelimesinden almıştır. Sûre iman edip bu uğurda mücadele vermeyi konu edinir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Göklerdekiler de, yerdekiler de Allah'ı tesbih (ve tenzih) eder. O mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibidir.

2. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?

3. Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah yanında ne kadar çirkindir![1]

[1] “Kebura” fiili bu gibi yerlerde “zemm” veya “taaccüb” ifade eder. [bk. 18/5]

4. Allah, kendi yolunda (birbirine) kurşunla kenetlenip kaynaşmış bir yapı gibi saf halinde (kendi yolunda) savaşanları sever.[2]

[2] Rivayete göre mü’minler, “Amellerin Allah’a en sevimli geleninin hangisi olduğunu bilseydik, o uğurda mallarımızı ve canlarımızı feda ederdik.” demişlerdi. Bunun üzerine Allahu Teâlâ’nın, “Şüphesiz ki Allah kendi uğrunda çarpışanları sever.” âyeti nâzil oldu. (Beydâvî, Celâleyn)

5. Vaktiyle Musa kavmine: “Ey kavmim! Benim sizin için (gönderilen) Allah’ın peygamberi olduğumu bildiğiniz halde niçin bana eziyet ediyorsunuz?” demişti. İşte onlar (haktan batıla) sapınca, Allah da onların kalplerini (hidayetten) saptırdı. Allah, yoldan çıkan bir topluluğu doğru yola eriştirmez.

6. Hani Meryemoğlu İsa da: “Ey İsrâiloğulları! Şüphesiz ben, Allah’ın size gönderdiği peygamberiyim. Benden önce gelen Tevrat’ı tasdik edici[3] ve benden sonra gelecek, adı Ahmed[4] olan bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim” demişti.[5] Fakat o (müjdelenen peygamber) apaçık delillerle kendilerine gelince: “Bu açık bir sihirdir.” dediler. [bk. 2/146; 6/20]

[3] krş. 3/81; 7/157.

[4] Hz. İsa kendisinin Allah’ın oğlu değil kulu/peygamberi olduğunu ifade etmiştir. Ahmed, Peygamberimiz’in adlarından birisidir. Yuhanna İncil’inde (16/7) “Faraklit” olarak geçen bu kelime, Türkçe’ye “Tesellici” olarak tercüme edilmiştir ve şöyle denilmektedir: “… Size hakikati söylüyorum; benim gitmem sizin için hayırlıdır. Çünkü gitmezsem tesellici (müjdeleyici ve uyarıcı) gelmez… Ve o gelince günah(tan sakındırma)da, salah (iyilik)de ve hükümde tüm dünyayı ilzam edecek (galibiyetle tesiri altında bırakacak)tır.” Burada da son dinin kitabı Kur’an ve onun peygamberine ait delil açıkça görülmektedir.

[5] bk. 3/81; 7/157

7. Kendisi İslâm’a davet edilirken (ona geleceği yerde,) Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalim kim vardır? Allah, zalimler topluluğunu doğru yola (ve başarıya) erdirmez.

8. (Onlar) Allah’ın nurunu (güya) ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Halbuki Allah, kâfirler hoşlanmasa da nurunu (İslâm dinini) tamamlayacak (gayesine ulaştıracak)tır.

9. O (Allah’tır) ki müşrikler hoşlanmasa da, (her yönüyle tamamlanmış son dininin) bütün dinlerin üzerinde olduğunu göstermek için; Resûlü’nü, hidayet (vesilesi ve rehberi Kur’an) ve hak din (İslâm) ile göndermiştir. [krş. 9/32-33; 48/28. bk. 3/19, 85]

10. Ey iman edenler! Sizi acıklı bir azaptan kurtaracak bir ticaret (şeklini) size göstereyim mi?

11. Allah'a ve Resûlü'ne iman edersiniz, Allah yolunda (kula kulluktan kurtulup hayata İslâm'ın hâkim olması için) mallarınız ve canlarınızla cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. [bk. 4/76; 49/15]

12. (Böyle yaparsanız, Allah) sizin günahlarınızı bağışlar, sizi alt tarafından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki çok güzel meskenlere (köşklere) koyar. İşte bu, en büyük kurtuluş ve saadettir.

13. Hoşunuza gidecek bir diğer husus da Allah'tan bir yardım ve yakın bir zaferdir. (Resûlüm! Bunları) mü' minlere müjdele!

14. Ey iman edenler! Allah'ın (dininin/Kur'an'ın hayata hâkim olmasının) yardımcıları olun. Meryemoğlu İsa'nın havârilere:[6] "Allah (dâvâsın)da benim yardımcılarım kim (olacak)?" deyip de havârilerin de: "Allah (dâvâsın)ın yardımcıları biziz." dedikleri gibi (ey mü' minler! Siz de öyle deyin). Sonuçta İsrâiloğulları'ndan bir zümre (böyle) iman etti, bir zümre de inkâr etti. Biz de iman edenleri, düşmanlarına karşı destekledik de galip geldiler.

[6] Havâriler, Hz. İsa'nın arkadaşları idi. Havâri, halis beyaz anlamına gelir, muhabbet ve ihlaslı oldukları için kendilerine bu ad verilmiştir (Beydâvî; Celâleyn).

62. Cuma Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 11 âyettir. Adını erkeklere Cuma namazını farz kılan dokuzuncu âyetten almıştır. Ebedî risaletin insanları arındırması ve Yahudiliğin millî din anlayışının yanlışlığı konu edilmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar(ın hepsi), eşsiz hükümran, mukaddes, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah'ı tesbih (ve tenzih) eder.

2. Ümmîlere[1] içlerinden, kendilerine (Allah'ın) âyetlerini okuyan, onları (şirkten, kötü hareketlerden) temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber[2] gönderen O'dur. Halbuki onlar, bundan önce de cidden apaçık bir sapıklık içinde idiler.

[1] Ümmî; okuma yazma bilmeyen demek olduğu gibi, kendilerine kitap verilmeyenler anlamına da gelmektedir.

[2] Hz. Muhammed (sas.), bütün cihana gönderilmiş olmakla beraber (34/28), tabi ki kendi toplumu önceliklidir.

3. (Bu son peygamberi) onlardan başkalarına (yani) henüz kendilerine katılamamış (bütün insan)lara da (gönderen O'dur). O, güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.

4. Bu, Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

5. Kendilerine Tevrat'(ın emirlerini yerine getirme görevi) yüklenip de sonra taşımayan (onunla amel etmeyen)lerin durumu, tıpkı (bilinçsizce) ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan (ve Kitab'ın emirlerini hiçe sayan)ların durumu ne kötüdür. Allah zalimler güruhunu doğru yola (hidayete) erdirmez.

(Allah'ın kitabını (Kur'an'ı) bilinçli yani mânasını anlama, düşünme ve hükmünü yerine getirme yönüyle okumayanlar da bu âyetin muhatabı durumundadır.) [krş. 5/44-45, 47]

6. De ki: "Ey yahudiler! (Bütün) insanlar arasında, Allah'ın dostlarının sadece kendiniz olduğunuzu sanıyorsanız ve (bu iddianızda) doğru iseniz, hemen ölümü temenni edin. (Ölüp Allah'ın dostlarına hazırladığı saadete bir an önce kavuşun.)" [krş. 2/94-96]

7. Onlar kendi işledikleri (günahlar) yüzünden onu (yani ölümü) asla temenni etmezler. Allah zalimleri çok iyi bilendir.

8. De ki: "Sizin hakikaten kendisinden kaçtığınız(ı zannettiğiniz) ölüm var ya! Kesinlikle o, sizi gelip bulacak, sonra (hepiniz) gizliyi de, âşikârı da bilen (Allah')a döndürüleceksiniz. O, yapmakta olduğunuz şeyleri size haber verecektir." [krş. 4/78; 33/16]

9. Ey iman edenler! Cuma günü (ezanla) namaz için çağrıldığınız zaman, derhal Allah'ın zikrine gidin. Alışverişi (işi gücü) bırakın. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. (Elbette bunun aksi hayırlı değildir.)[3]

[3] Dinin belirttiği mazeret halleri dışında Cuma namazına engel olan her türlü iş, alışveriş ve o saatteki kazanç yasak olduğundan derhal bırakılıp Allah'ın emri yerine getirilir. Cuma namazının farziyetine değer vermeyen/önemsiz görenler veya bu zihniyetinden dolayı başkalarının kılmalarını engelleyenler kâfir olmuş olurlar. (bk. İbn Mâce, III, hadis no: 1081) Özürsüz Cuma namazı kılmamak, fertleri/nesli hem münâfıklar defterine yazdırır hem de din dışı köprüsüne götürür. Müslüman nesle Cuma namazını ve önemini unutturmaya çalışmak da onları dinlerinden koparmaya ve dinsizliğe yönlendirmektir. Yahudilerin bir kısmının başlarına gelen musibet, onların Cumartesi ibadet günü yasağını dinlememeleri sebebiyle olmuştu (2/65; 4/47; 7/163; 16/124). Cuma namazı ve o saatte meşguliyeti bırakmak mükellef bütün mü'minlere farzdır. Ancak, Peygamberimiz (sas.), "Kadınlar, hastalar, misafirler, köleler/esirler hariçtir/muaftır." buyurmuştur. Uygun şartlar dahilinde kadınların cuma, bayram ve cenazelerde diğer namazlar gibi mahzur yoktur.

10. O namaz kılınınca da yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan (nasibinizi) arayın. Allah'ı çok zikredin ki (dünya ve âhirette) umduğunuza kavuşasınız (kurtuluşa eresiniz).

11. (Böyle iken) onlar, bir ticaret yahut bir eğlence gördükleri zaman, ona (doğru) dağılıp gittiler, seni de (hutbede) ayakta bıraktılar. De ki: "Allah

katında olanlar, eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

(Şiddetli bir kıtlık sırasında Hz. Peygamber, farzdan sonra hutbede iken yiyecek yüklü bir ticaret kervanı gelmiş ve âdet gereğince def veya davul ile karşılanmıştı ki mescidde bunu duyanlar ona doğru akın etmiş, yalnız 12 kişi kalmıştı. İşte bu âyet bir ihtar olarak bunun üzerine nâzil olmuştur. Bundan böyle hutbeler farzdan önce okunmuştur.)[4]

[4] Beydâvî; Zebîdî, III, hadis no: 508

63. Münâfikûn Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 11 âyettir. Sûre adını münâfıklardan bahseden konusundan ve ilk âyetinde geçen aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Resûlüm!) Münâfıklar (imanlarında samimi olmayan, içlerinden sana ve İslâm'a düşman olanlar) sana geldiği zaman: "Şehadet ederiz ki sen elbette Allah'ın Resûlü'sün." derler. Allah da biliyor ki kesinlikle sen, elbette kendisinin Resûlü'sün. (Bununla beraber) Allah (yine) şehadet eder ki o münâfıklar hiç şüphesiz yalancıdırlar.

2. Onlar yeminlerini (ve sözde imanlarını, canlarına ve mallarına) bir kalkan edinip (insanları) Allah'ın yolundan (çeşitli planlarla) alıkoyarlar.[1] Doğrusu yapmakta oldukları (ikiyüzlüce) şeyler ne kötüdür!

[1] Beydâvî.

3. Bu, onların (dilleriyle) iman edip sonra (kalpleriyle) inkâr etmelerindendir. Bu yüzden kalplerinin üzerine mühür vuruldu. Artık onlar (gerçeği) anlamazlar.

4. Onları gördüğün zaman, cisimleri (kalıp ve kıyafetleri) hoşuna gider. Eğer (dünyalık söz) söylerlerse, sözlerini dinler (yaldızlı vaadlere kanar)sın. (Ama) sanki onlar (elbise giydirilip) yaslanan keresteler gibidir. Her (İslâm'a ait bir toplantı ve) seslenişi, (korkularından) kendi aleyhlerinde sanırlar, (İslâm'a ve müslümanlara) asıl düşman onlardır. Onlardan sakın(ın). Allah kahretsin onları! Nasıl da (hakikatten aldatılıp) döndürülüyorlar. [bk. 2/204-205; 33/19]

5. Onlara: "Gelin, Allah'ın Resûlü('nden özür dileyin ki o da) sizin için mağfiret dilesin." denildiği zaman, başlarını döndürdüklerini ve (özür dilemeyi) kibirlerine yediremedikleri için yüz çevirdiklerini görürsün.

6. Onlar için mağfiret dilesen de mağfiret dilemesen de durum değişmez. Allah onları asla bağışlamaz. Şüphesiz ki Allah fâsıklar topluluğunu doğru yola iletmez. [krş. 9/80]

7. Onlar öyle kimselerdir ki: "Allah'ın Resûlü'nün yanındaki (fakir muhacir)lere nafaka vermeyin ki dağılıp gitsinler." derler. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münâfıklar anlamazlar.

(Peygamber, Benî Mustalik gazvesinde iken, Müreysî suyunun başındaki su sırası yüzünden muhacirlere edepsizce dil uzatan münâfıklar: [bk. 24/37][2]*)*

[2] Benî Müstalik (Müreysî) gazvesi, hicretin altıncı yılında olmuştur. [bk. 24/11]

8. "Eğer Medine'ye bir dönersek, andolsun ki üstün olan(ımız), zayıf ve düşük olan (sizler)i oradan çıkaracaktır." diyorlar. Halbuki (asıl) şeref ve üstünlük, ancak Allah'a, Resûlü'ne ve mü'minlere mahsustur. Fakat münâfıklar bilmezler. (Çünkü onlar, imanlarında samimi değillerdir.)

(Mekke'de müşrikler, Medine'de münâfıklar, görünürdeki veya içlerindeki putları terk ederek gereği gibi Allah'a inanıp Hz. Muhammed'i ve onun Allah'tan getirdiği İslâm'ı içlerine sindiremediklerinden, önceki sûrelerde (8/30; 17/76) geçtiği üzere Hz. Peygamber'i ve mü'minleri daima küçük, potansiyel suçlu ve ülkenin sosyalitesini bozanlar olarak gördükleri için çeşitli baskı ve eziyetlere başvurmuşlar ve yurtlarından çıkartmak istemişlerdir. Ama Allah'ın da bir planı, programı olduğunu düşünememişlerdir.)

9. Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi Allah'ın zikrinden (ibadet ve itaatinden) oyalayıp alıkoymasın. Kim bunu yaparsa (onlar yüzünden Allah'ın zikrinden/kulluk görevlerinden gaflet ederse) işte onlar, hüsrana uğrayanların ta kendileridir.

10. Birinize ölüm (belirtileri) gelip de: "Ey Rabbim! (Ne olur) beni yakın bir vakte kadar (öldürmeyip) ertelesen de sadaka versem ve iyilerden olsam!" demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah için) harcayın. [bk. 6/27; 7/53; 14/44; 23/99-100; 32/12; 42/44]

11. (Bilin ki) Allah, hiçbir canı, eceli geldiği zaman, asla geri bırakmaz. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberi olandır.

64. Teğâbün Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 18 âyettir. Adını, dokuzuncu âyette geçen "Yevmu't-Teğâbün" (Teğâbün günü) kelimesinden almıştır. Teğâbün günü, kusur işleyen insanın âhirette günahlarını görüp dünyada iken aldandığını kabul ettiği gündür.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar(ın hepsi) Allah'ı tesbih eder (yüceliğini anarlar). Hükümranlık ancak O'nundur, hamd ancak O'nadır. O, her şeye kâdirdir.

2. Sizi yaratan O'dur. Öyle iken, kiminiz kâfir (oluyor), kiminiz de mü'min. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.[1]

[1] Allahu Teâlâ insanı yaratmış ve ona peygamber ve kitap göndermiş, iman ve küfrü seçmede serbest bırakmıştır. Fakat kâfirliğe rızası olmadığını da ayrıca bildirmiştir. [bk. 31/7; 76/3]

3. Gökleri ve yeri hak (ve üstün bir hikmet) ile O yarattı. Size (ayrı ayrı) şekil verdi; hem de şekillerinizi güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır. [krş. 40/ 64; 82/6-8]

4. Göklerde ve yerde olanları (O) bilir. (O,) gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz şeyleri de bilir. Allah gönüllerde olanı hakkıyla bilendir.

5. Bundan önce(ki devirlerde) inkâr etmiş olanların haberi size gelmedi mi? Onlar (küfür) işlerinin vebalini (cezasını, dünyada) tattılar ve (ayrıca) onlar için (âhirette) de acıklı bir azap vardır.

6. Bunun sebebi şudur: Peygamberleri onlara apaçık deliller (ve mucizeler) getiriyorlardı. Onlar da: "Bir insan mı bizi doğru yola iletecek?" demişlerdi. (Böylece) de kâfir olup (imandan) yüz çevirmişlerdi. Allah ise (onlara, hiçbir şeye) muhtaç olmadığını gösterdi. (Zaten) Allah zengindir (hiçbir şeyinde noksanlık olmaz), hamde layık olandır.

7. O inkâr edenler, tekrar hiç diriltilmeyeceklerini sandılar. (Resûlüm!) De ki: "Hayır! (Öyle değil!) Rabbime andolsun ki siz mutlaka diriltileceksiniz. Sonra da yaptığınız şeylerden mutlaka haberdar edileceksiniz. Bu Allah'a göre çok kolaydır." [krş. 6/29-30; 10/7-8; 23/37-42; 45/24]

8. O halde Allah'a, Resûlü'ne ve indirdiğimiz o nura (Kur'an'a) iman edin.[2] Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberi olandır.

[2] Gerçek/samimi iman ise, sahibini Allah'ın emirlerine (İslâm'a) uygun yaşatır. [krş. 5/16]

9. (Allah) o gün, o toplanma (kıyamet) günü için, sizi bir araya getirecektir. İşte o gün, (dünyada iken) aldanma(nın ortaya çıkış) günüdür. Kim de Allah'a inanır, sâlih amel işlerse, (Allah) onun kötülüklerini örter ve onu, içinde ebedî kalmak üzere, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte büyük kurtuluş ve saadet budur.

10. (Allah ve dirilme hakkında) küfre sapıp âyetlerimizi (ve Peygamberimizi) yalanlayanlara gelince, işte onlar, cehennem ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır. O gidilecek ne kötü bir yerdir!

11. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir musibet (hastalık ve üzüntü) gelip çatmaz. Kim de Allah'a inanırsa, (Allah) onun kalbini doğruya yöneltir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir. [bk. 57/22]

12. Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz, (bilin ki) Resûlümüz'ün üzerine düşen ancak apaçık bir tebliğdir (artık sorumluluk size aittir.)

13. Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Mü'minler ancak Allah'a güvenip dayansınlar.

14. Ey iman edenler! Şüphesiz eşlerinizden ve evlatlarınızdan (sizi Allah yolundan alıkoymakla) size düşman(lık etmiş olanlar) da vardır. Onlardan sakının (kendinizi tamamen kaptırmayın sâlih amelinize devam edin). Eğer (onları) affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, şüphesiz Allah da çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

15-16. Doğrusu mallarınız ve evlatlarınız (sizin için) bir fitne (bir imtihan konusu)dur.[3] Allah'ın katında ise büyük mükâfat vardır. O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkup emirlerine uygun yaşayın (emir ve yasaklarını) dinleyin, itaat edin ve kendi iyiliğinize olarak (Allah yolunda mallarınızı) harcayın. Kim de nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar, kurtuluş ve saadete erenlerin ta kendileridir. [bk. 3/14, 102; 8/28; 18/46; 63/9]

[3] Malları kazanma ve harcamanın meşru şekilde olup olmadığı, aile fertlerine karşı görevlerimizin iyi yapılıp yapılmadığı, bunlardan dolayı Allah'a karşı da görevlerimizin yerine getirilip getirilmediği imtihan konusudur.

17. Eğer Allah'a güzel (gönül hoşluğu ile) bir borç verir (mallarınızı emrettiği yere harcar)sanız, (Allah) onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar. Allah az (hayr)a çok karşılık verendir, Halîm'dir (cezada acele etmeyendir.) [bk. 57/11]

18. Gizliyi de, âşikârı da bilendir. (O) mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

65. Talak Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 12 âyettir. Adını ilk bölümde ele alınan "talâk" (boşanma ve boşama) hükmünden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey Peygamber! (Son çare olarak) kadınları boşayacağınız vakit, iddetleri içinde (âdet halinden temizlendikten sonra ve kendilerine yaklaşmadan) boşayın ve iddeti sayın (üç defa âdet görme veya temizlenmelerine kadar bekleyin). Rabbiniz Allah'a saygılı olup emrine uygun hareket edin. (Bu bekleme müddeti içinde, kadınlar evlenemezler. Siz de) evlerinden onları hemen çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Ancak apaçık bir hayasızlık (zina) ya da aşırı edepsizlik yapmaları hariçtir.[1] Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim de Allah'ın sınırlarını (çiğneyip) aşarsa, hakikaten kendine yazık etmiş olur. Nereden bileceksin! Bakarsın ki Allah, bu (bir veya iki defa boşama)dan sonra (bekleme müddetleri bitmeden aranızda) yeni bir iş (bir sevgi) meydana getirir (tekrar anlaşıp birleşme hâsıl olur). [bk. 4/19]

[1] Bu durumda, barındırma ve nafaka hakkı sizden düşer (Elmalılı, VI, 5056).

2. Sonra (onlar, iddetleri için evde en fazla üç ay bekleme) müddetlerinin sonuna doğru vardıkları zaman, ya (dönerek) onları (nikâhınız altında)[2] güzelce tutun, yahut güzellikle (haklarını vererek) onlardan ayrılın. (Eşinize tekrar dönerken veya son kez boşarken de) içinizden adalet sahibi iki şahit tutun. (Ey şahitler!) Siz de şahitliği Allah için yerine getirin. İşte Allah'a ve âhiret gününe inanan kimseye bununla öğüt verilir. Kim de Allah'a saygı duyup emirlerine uyarsa, (Allah) ona (selamete) çıkacak bir imkân sağlar.

[2] Eğer bir veya iki kere boşamada pişmanlıkla kadına dönülmez de üçüncü temizlenme biterse, bu boşanma artık "ba'în"e dönüşür; kesinleşir. Artık eşler tekrar nikâhsız birbirine haramdır. Boşamadaki bu üç aşama, eşlerin uzlaşabilmeleri için tanınmış bir fırsattır. Kadını boşamak zorunlu hale gelmişse, hem temiz hallerini gözetme hem de önce bir veya iki kere boşayıp evde tutmak ve bu "ric'i" talakla boşarken de şâhitler bulundurmak sünnete uygun olandır. Devlet hüküm koymuşsa şâhit bulunması vâciptir/gereklidir (bk. 2/228, 232). Hanımıyla geçinmek niyeti olmadığı halde sırf iddetlerini uzatmak, zaman kazanmak ve başkalarıyla evlenmesini önlemek için müracaat edip birleşmek, sonra yine boşamak gibi zarar verici hilelere sapılmaz.

3. Ona, tahmin etmediği yerden rızık verir. Kim de Allah'a güvenip dayanırsa, O, ona yeter. Şüphesiz ki Allah, emrini yerine getirendir. Allah, her şey için bir ölçü (bir sınır) koymuştur.

4. Âdet görmekten ümidini kesen (yaşlı) kadınlarınızın iddet (bekleme süre)lerinde eğer şüphe ederseniz, (bilin ki) onların da iddeti üç aydır.[3] Henüz âdet görmeyenler de öyledir. Hamilelerin de iddet müddetleri (doğurup) yüklerini bırakmalarına kadardır. Kim Allah'ın emirlerini yerine getirirse, (Allah) ona işinde bir kolaylık verir.

[3] Kocaları ölenlerin iddeti dört ay on gündür. [bk. 2/234]

5. İşte bu (hükümler), Allah'ın emridir ki onu size indirmiştir. Kim de Allah'ın emirlerine uygun yaşar/aykırı davranmaktan sakınırsa, (O da) onun kabahatlerini örter ve onun mükâfatını büyültür/artırır.

6. O (boşadığınız kadı)nları (iddetleri bitinceye kadar) gücünüzün yettiği ölçüde, oturduğunuz yerin bir kısmında oturtun. (Çıkıp gitmeleri için) üzerlerine baskı yaparak, onlara zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler (doğurup) yüklerini bırakıncaya kadar onlara nafaka verin. Sonra eğer çocuklarınızı sizin hesabınıza emzirirlerse, onlara (emzirme) ücretlerini verin ve (bu hususta çocuğun yararı için) aranızda güzelce danışıp konuşun. Eğer (anlaşmakta) güçlük çekerseniz, (o zaman çocuğu, babanın) kendi (hesabı) için bir başkası emzirecektir.

7. Eli geniş olan, genişliğine göre nafaka versin. Rızkı (geçimi) dar olan da Allah'ın kendisine verdiği (kadarı)ndan versin. Allah, hiç kimseyi, (ona) verdiğinden başkasıyla yükümlü tutmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık verecektir.[4] [bk. 2/233]

[4] Hukûken haklı bir sebep olmadan boşanmış kadınlara iâşe, giyim ve mesken gideri verilir. Evlenme engeli olanlara, bu iddet müddetince, kocası tarafından nafaka olarak bunlar karşılanır. Kocası ölmüşse İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre verilmez. Çünkü artık mirasçıdır.

8. Nice memleket (halkı) var ki Rablerinin ve peygamberlerinin emrinden çıkıp azdı da, biz onları şiddetli bir şekilde hesaba çektik ve hiç görülmedik (dehşetli) bir azapla kendilerini cezalandırdık. [bk. 11/100-101; 17/58]

9. Böylece (inkâr ve isyan) işlerinin vebalini tattılar. İşlerinin sonu da (dünya ve âhirette) hüsran oldu.

10. Allah onlara (emirlerine muhalefet edenlere) pek çetin bir azap hazırladı. O halde ey iman eden akl-ı selîm sahipleri! Allah'ın emirlerine uygun hareket edin. Çünkü Allah size cidden bir zikir (hayat rehberi Kur'an) indirdi.

11. Allah'ın açık âyetlerini okuyan bir (de) peygamber (gönderdi ki) iman edip sâlih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarsın. Kim de Allah'a iman edip sâlih (sevaplı) amel işlerse, (Allah) onu, içinde ebedî kalmak üzere, alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah ona cidden ne güzel bir rızık vermiştir! [krş. 2/257; 14/1; 42/52]

12. Allah, yedi göğü ve yerden de onlar kadarını (ayrı ayrı) yaratandır. Emr(i ve hükmü) bunlar arasında inip durur. (Bütün bunlar) Allah'ın hakikaten her şeye kâdir olduğunu ve Allah'ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz içindir. [bk. 2/29; 17/44; 23/ 17; 71/15]

66. Tahrîm Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. 12 âyettir. Tahrîm, "haram kılmak" demektir. Adını sûrenin başındaki konudan almıştır.[1]

[1] Hz. Peygamber, hanımlarından Hz. Zeyneb'in evinde iken, o, kendisine bal şerbeti vermiş ve bu yüzden onun evinde kalması, diğerlerindekinden fazla zaman almıştı. Bunu kıskanan Hz. Âişe, Hz. Hafsa ile ona söyleyecekleri bir sözde anlaşmışlardı ki Hz. Peygamber önce Hafsa'nın yanına vardığında, "Sende meğâfir kokusu duyuyorum, meğâfir mi yedin?" dedi. Meğâfir, urfut denilen ağacın tatlı, fakat fena kokulu reçinesi idi. Hz. Peygamber de onu hiç sevmezdi. "Hayır! Bal şerbeti içtim." buyurdu. "Öyleyse arı, balı meğâfir özünden yapmış." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de bir daha bal şerbeti içmemeye and içti ve bunun gizli kalmasını istedi (Zebîdî, XI, 209; Elmalılı, VII, 5084 vd.). Bu sûrenin nüzûl sebebinin bu olduğu rivayet edilir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey Peygamber! Kadınlarının hoşnutluğunu arayarak, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin (kendine) yasaklıyorsun? Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.[2]

[2] Şu halde, helal ve meşru şeyleri, birinin hoşuna gitmiyor diye terk etmek gerekmez.

2. Allah size yeminlerinizi (kefâretle) çözmenizi meşru kılmıştır. Allah sizin sahibinizdir. O hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

3. O zaman Peygamber, hanımlarından birine gizli bir söz söylemişti.[3] Fakat o (hanımı), bunu (diğerine) haber verdi. Allah bu (yaptığı)nı Râsûlü'ne açıklayınca, (Peygamber de hanımı Hafsa'ya) bu (söyledikleri)nin bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da (fazla mahcup olmaması için) vazgeçmişti. İşte bunu kendisine haber verince (hanımı): "Bunu sana kim haber verdi?" dedi. Resûl(ullah) da: "(Her şeyi) bilen, hakkıyla haberi olan (Allah) bana haber verdi." buyurdu.

[3] Burada, "Bir daha bal şerbeti içmeyeceğim." şeklindeki yeminine işaret edilmektedir.

4. Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (ne güzel). Çünkü kalpleriniz (tevbeyi gerektiren bir kusura) meyletmişti. Eğer o (Peygamber')in aleyhine birbirinize arka olursanız, şüphesiz Allah, bizzat onun dostu ve yardımcısıdır. Cibrîl de, mü'minlerin iyileri de (onun yardımcısıdır). Ayrıca melekler de ona arkadır (yardımcıdır).

5. (Ey Peygamber eşleri!) Eğer o sizi boşarsa, olur ki Rabbi ona (sizin yerinize), sizden daha hayırlı, 'Allah'a itaatle teslim olan', (tam) iman eden, gönülden itaat eden, tevbekâr olan, ibadet eden, oruç tutan dullar ve bâkireler verir.

6. Ey iman edenler! (Ailede beraberce İslâm'a uygun yaşayın da böylece) kendinizi ve çoluk çocuğunuzu, yakıtı insanlar ve (yanıcı) taşlar olan ateşten koruyun. Onun üzerinde (görevli) iri yapılı, haşin tabiatlı, Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere baş kaldırmayan ve emredildikleri şeyleri yapan (on dokuz zebânî) melekler vardır. [bk. 74/30-31]

7. (O ateşi hak etmiş olanlara:) "Ey küfre sapanlar/inkâr edenler! Bugün (boşuna) özür dilemeyin. Siz, ancak yapmakta olduklarınızla cezalandırılacaksınız." (denilir.)

8. Ey iman edenler! Tam ve kesin (örnek olacak) bir tevbe ile Allah'a yönelin.[4] (Böyle yaparsanız) umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve sizi alt tarafından ırmaklar akan cennetlere koyar. O gün Allah, Peygamberi('ni) ve onunla beraber olan mü'minleri utandırmayacaktır. Onların nuru (o gün Sırât'ta) önlerinde ve sağlarında koşacak (aydınlatacak)tır. (Mü'minlerin nurları birbirlerinden farklı olduklarından) diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Bizim nurumuzu tamamla (cennete kadar devam ettir, söndürme) ve bizi bağışla, doğrusu sen her şeye kâdirsin."[5] [krş. 57/12]

[4] Bu tevbeye, "nasûh tevbesi" denilir ki bir daha asla günaha dönmemek ve bunu asla arzu etmemek üzere yapılan tevbedir. Hasan-ı Basrî şöyle der: "Tevbe, günaha kin tutmak ve her hatırına geldikçe istiğfâr etmektir."

[5] Tevbenin altı şartı olduğu açıklanmıştır: 1. Geçmiş günahlardan pişmanlık. 2. Terkedilen farzları yapmak. 3. Kul haklarını yerine getirmek. 4. Hasımlarla helalleşmek. 5. Bir daha günaha dönmemek. 6. Nefsini mâsiyet içinde terbiye ettiği gibi, Allah'a itaatle de eğitmek (Beydâvî).

9. Ey Peygamber! Kâfirlere ve münâfıklara karşı (gereğince) cihadda bulun ve onlara sert davran. Onların barınacakları yer cehennemdir. O, ne kötü bir gidilecek yerdir! [bk. 9/73, 123; 48/29]

10. Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bunlar, kullarımızdan iki sâlih kulun nikâhı altında idiler. Böyle iken onlara (dinde) hıyanet ettiler. (O iki peygamber) Allah'(ın azabın)dan onları, hiçbir şekilde kurtaramadılar. (O iki kadına:) "Girin ateşe (diğer) girenlerle beraber." denildi.

11. Allah, iman edenlere de Firavun'un karısını misal gösterdi. (O Firavun'un işkencesi sırasında:) "Ey Rabbim! Bana katında, cennetin içinde bir ev yap ve beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden kurtar. Hem de beni o zalimler topluluğundan selamete çıkar." demişti.[6]

[6] Bu niyazı üzere Allahu Teâlâ onun ruhunu almıştır (Celâleyn).

12. (Yine inananlara) İmran'ın kızı Meryem'i de (misal verdi). O ki namusunu sağlamca korudu. Biz de ona ruhumuzdan üfledik. Hem o, Rabbinin (bütün) kelimelerini ve kitaplarını tasdik eden ve (Rabbine) gönülden itaat edenlerdendi. [bk. 4/156; 21/91]

67. Mülk Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 30 âyettir.[1] Adını, baş kısmında geçen ve Allah'ın kâinatı yaratıp, yönetmesinden ortaya çıkan mülk ve hâkimiyetten söz etmesinden alır.

[1] Hz. Peygamber, Mülk sûresinin kabir azabından koruyan bir kurtarıcı olduğunu söylemiştir (Elmalılı, VII, 5084, 5149).

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Mülk (hükümranlık) elinde olan (Allah) yücedir ve O, her şeye kâdirdir.

2. O, ölümü ve hayatı, amel/davranış bakımından hanginizin daha güzel olacağını imtihan etmek için yarattı. O mutlak galip, çok bağışlayandır. [bk. 18/7; 21/35]

(Dünyaya imtihan için geldiğini bilen müslüman, daima hesap gününden korkar. Bülûğ çağı ile ölüm arası iğneden ipliğe her şeyin hesabını vereceğini bilir. Böylece günlük hayatını, kendi arzu ve heveslerine göre değil, Resûlullah'ın önderliğinde, Allah'ın emir ve yasaklarına göre düzenler, amellerin en güzelini yapmaya çalışır.)

3. Yedi göğü birbiriyle uyum (ve uygunluk) içinde yaratan O'dur. Rahmân'ın yaratmasında hiçbir uygunsuzluk ve düzensizlik göremezsin. Gözünü çevir de bak! (Orada) hiçbir çatlak ve kusur görebilir misin?

4. Sonra gözü(nü), tekrar tekrar çevir. O göz (aradığı kusuru bulamayıp) yorgun ve eli boş olarak sana döner; artık aciz kalmıştır.

5. Andolsun ki biz, (dünyaya) en yakın göğü kandillerle donattık. Hem de onları, şeytan (ve benzer)lerine (göktaşı şeklinde)[2] atılacak şeyler yaptık ve onlara çılgın alevli ateş azabını hazırladık. [bk. 15/16-18; 37/6-10]

[2] Elmalılı, VII, 5182.

6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. O ne kötü bir gidilecek yerdir!

7. (Onlar) oraya atıldıkları sırada, onun kaynarkenki gürlemesini işitirler.

8. (O cehennem, kâfirlere) öfkesinden neredeyse parçalanacak. (İnkârcılardan) her bir topluluk içine atıldıkça, onun bekçileri, onlara sorarlar: "Size (bunu haber veren) hiç uyarıcı (peygamber) gelmedi mi?"

9. (Onlar): “Evet” derler, doğrusu bize (bu azabı haber veren) bir uyarıcı geldi. Fakat biz yalanladık ve: “Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir şaşkınlık (ve sapıklık) içindesiniz.” dedik. [bk. 17/15; 40/49-50]

10. Ve: “Eğer (peygamberleri) dinlemiş yahut akıl etmiş olsaydık, (şimdi şu) çılgın ateşin ehli içinde olmazdık!” derler. [krş. 39/71. Ayrıca bk. 17/97; 57/13]

11. Böylece günahlarını itiraf ederler. (Bırak) artık, o çılgın alevli ateş ehli, (Allah’ın rahmetinden) uzak olsun!

12. Doğrusu görmedikleri halde Rablerinden korkan (emirlerine uygun yaşayan)lar var ya! İşte onlar için, hem bir bağışlanma hem de büyük bir mükâfat vardır.

13. Sözünüzü (ister) gizleyin, ister onu açığa vurun (aynıdır). Çünkü O, sînelerin özünü hakkıyla bilendir.

14. (Yarattığını) bilmez mi (hiç) yaratan? O, çok lütuf sahibidir (her gizliyi bilir ve her şeyden) hakkıyla haberdardır.

15. Sizin (faydanız) için (kâinatta) yeryüzünü uysal (işlenmeye) müsait kılan O’dur. Artık o (yeryüzü)nün omuzlarında (dağ ve ovalarında istediğiniz gibi) gezip dolaşın.[3] O’nun rızkından da yiyin ve (unutmayın ki) son dirilip gidiş ancak O’nadır.

[3] Bu âyette, insanları ibret almak gayesiyle gezip dolaşmaya, Allah’ın nimetlerini aramaya ve çalışmaya teşvik vardır (Beydâvî).

16. Semada olan (melekler)in (Allah’ın izniyle) sizi yere batırmasına karşı emniyette misiniz? O zaman bir de görürsünüz ki o (yer) çalkalanıp duruyor. [krş. 17/68]

17. Yoksa (siz,) semada olan (melekler)in (iznimizle) üzerinize taş yağdıran (bir fırtına) göndermesi konusunda güvence mi aldınız? (O zaman) tehdidim nasılmış bileceksiniz! [bk. 16/45-46]

18. (Resûlüm!) Andolsun ki bunlardan öncekiler de yalanladı(lar). Fakat beni inkâr nasılmış (gördüler)!

19. Onlar üstlerinde kanatlarını açıp kapatarak uçan kuşları görmediler mi? Onları (havada) Rahmân (olan Allah)’tan başkası tutmuyor.[4] Doğrusu O, her şeyi hakkıyla görendir. [bk. 16/79]

[4] Uçmak için atmosferde havanın bulunması lazımdır. İşte bunları düzenleyen ancak Allah’tır.

20. Yahut Rahmân’dan başka, size yardım ed(ip azabından kurtar)acak olan askeriniz kimdir? Kâfirler ancak bir aldanma içindedirler.

21. Yahut (Allah) rızkınızı tutar (keser) ise, artık size kim rızık verecek? Doğrusu onlar bir azgınlık ve (hakikatlerden) uzaklaşmada ısrar ediyorlar.

22. Yüzüstü kapanarak giden (kâfirler) mi daha doğru, yoksa doğru yolda dümdüz/dimdik yürüyen mi?

23. (Resûlüm!) De ki: "Sizi yaratan, size kulak(lar),[5] gözler ve gönüller veren ancak O'dur. (Böyle iken) ne az şükrediyorsunuz!"

[5] Kulağın önce zikredilmesi son derece önemlidir. Zira dini tanımanın yolu işitmekten geçer.

24. De ki: "Sizi yeryüzünde yaratıp yayan ancak O'dur ve yalnız O'na toplanıp götürüleceksiniz."

25. (İnkârcılar:) "Eğer doğru söyleyenlerseniz, bu tehdit (ettiğiniz kıyamet ve azap) ne zaman?" derler.

26. De ki: "O(nun zamanına ait) bilgi ancak Allah'ın yanındadır. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."

27. Artık onu yakın bir halde görünce, inkâr edenlerin yüzleri (kararıp) kötüleşir ve (onlara): "Kendisini davet ettiğiniz (azap) işte budur." denilir.

28. De ki: "Söyleyin bana! Allah, beni ve beraberimdeki (mü'min)leri (arzunuza göre) helak etse (gideceğimiz yer cennettir) veya bize merhamet edip esirgerse (size galip oluruz) bu durumda kâfirleri, acıklı bir azaptan kim kurtarabilir?"

29. De ki: "O (Allah) Rahmân'dır. (Dünyada bütün yarattıklarına merhamet edip nimet verendir.) İşte biz O'na inandık ve ancak O'na güvenip dayandık. Artık kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu ileride bileceksiniz."

30. De ki: "Söyleyin, eğer suyunuz yere çekilip gitse, kim size akar su (icat edip) getirir? (Elbette, ancak Allah getirir.)"

68. Kalem Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 52 âyettir. Adını ilk âyette geçen "kalem" kelimesinden almıştır. 17, 33 ve 48-50. âyetleri Medine'de inmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Nûn. Kaleme ve (onunla) yazılanlara andolsun.

2. (Resûlüm!) Sen Rabbinin nimeti sayesinde bir mecnun değilsin.

3. Doğrusu senin için elbet kesintisiz (ve minnetsiz) bir mükâfat vardır.

4. Ve şüphesiz sen, pek evrensel/genel geçerli mükemmel bir ahlâk üzerindesin.[1]

[1] Bütün asil nitelikler emsalsiz olarak O'nun karakterinde simgeleşmiştir. Mükemmel bir örnektir. [bk. 33/21]

5-6. Fitneye (deliliğe) tutulanın hanginiz olduğunu, yakında göreceksin, onlar da görecekler.

7. Şüphesiz Rabbin, O, kendi yolundan sapanı en iyi bilendir. O, doğru yolu bulanları da en iyi bilendir.

8. Artık (seni ve Kur'an'ı) yalanlayan (ve bu tavırda olan)lara itaat etme!

9. (Çünkü) Onlar arzu ettiler ki sen yumuşak davranasın da, (taviz veresin, şirk düzenlerine çatmayasın, uzlaşasın ve hoşlarına gidecek işler yapasın da böylece) kendileri de (sana) yumuşak davransınlar. [krş. 109/1-6]

10. Şunların hiçbirine boyun eğ(ip yakınlık göster)me: (Doğruya eğriye) alabildiğine yemin eden aşağılığa,

11. Daima (onu bunu) ayıplayana, hep koğuculuk için gezene,

12. Din adına yapılan hayrı/iyi olanı yapmaya daima engel olana, saldırgana, günaha dadanmışa, [krş. 18/ 28; 76/24]

13. Sert, kaba olana. Bundan başka (da) kötülükle (dine aykırı olanı yapmada) damgalı (ve soysuz kimse)ye,[2]

[2] Resûlullah (sas.), "Zayıf olan ve halk tarafından zayıf görülen (mütevâzi) her mü'min cennetlik; katı yürekli, kibirli, hilekâr ve ululuk taslayanlar da cehennemliktir." buyurmuştur (Zebîdî, XI, hadis no: 1752).

14. Malı ve oğulları vardır, (çevresi geniştir, güçlüdür) diye (boyun eğip yakınlık gösterme, izzeti ve ikbâli Allah katında ara). [bk. 35/10]

15. Çünkü ona âyetlerimiz okunduğu zaman: "(Bu) evvelkilerin masallarıdır." der (burun kıvırır).

16. Biz onun, yakında hortumu (olan burnu)nun üzerini damgalayacağız. (Rezillik nişanı ile, kibrini kıracağız).

17. (Resûlüm!) Doğrusu biz o bahçe sahiplerini belaya uğrattığımız gibi, bunları da belaya uğratırız. Hani onlar, sabah olunca (fakirler görmeden) onu mutlaka devşireceklerine yemin etmişlerdi.

18. (Allah izin verirse diye) istisna da yapmıyorlardı. (Kendi kendilerini yeterli görüyorlardı.) [bk. 18/34-43]

19-20. Fakat onlar uyurlarken, hemen Rabbin tarafından dolaşan bir afet onu sardı da, (o bahçe kökünden) simsiyah kesiliverdi.

21-22. İşte sabaha karşı: "(Haydi!) Devşirecekseniz mahsulünüzün başına erkenden çıkın." diye, birbirlerine seslendiler.

23-24. Onlar: "Aman ha, bugün hiçbir yoksul, karşınıza (çıkıp) oraya girmesin!" diye fısıldaşarak gittiler.

25. (Fakirleri) menetmeye güçleri yetecek edasıyla erkenden gittiler.

26. (Fakat) birdenbire onu (harap olmuş, kapkara) görünce: "Herhalde (yolu) şaşırdık, (yanlış geldik)!" dediler.

27. (Bahçeleri olduğunu anladıklarında ise:) "Hayır! Asıl mahrum kalmış olanlar biziz." (dediler).

28. Onların en insaflısı: "(Ben) size demedim mi (Allah'a sığınıp, O'nu) tesbih etmeli değil miydiniz?" dedi.

29. (Onlar:) "Rabbimizi (zulümden) tenzih ederiz. Hakikaten biz zalimlermişiz." dediler.

30. Sonra dönüp birbirlerini kınamaya başladılar.

31. Dediler ki: "Yazıklar olsun bize! Doğrusu biz azgınlarmışız."

32. "Umulur ki Rabbimiz bize bunun yerine ondan daha hayırlısını verir. Hakikaten biz (bütün isteklerimiz için) Rabbimize yönelenleriz."

33. İşte azap böyledir. Âhiret azabı ise daha büyüktür. Keşke (onlar bunu) bilselerdi.

34. Şüphesiz, muttakîler için, Rableri katında nimetleri tükenmez cennetler vardır.

35. Biz müslümanları hiç suçlu (kâfir)ler gibi yapar mıyız?

36. Size ne oluyor? (Bilginiz olmayan şeyler ve âhiret hakkında) nasıl hüküm ver(ebil)iyorsunuz?

37-38. Yoksa içinde, beğendiğiniz şeyler sizindir (diye yazan), size mahsus bir kitap var da ondan mı okuyorsunuz?

39. Yahut hükmettiğiniz şeyler sizindir diye üzerimizde sizin için (lehinize verilmiş) kıyamete kadar sürecek yeminler mi var?

40. (Resûlüm!) Sor kendilerine: Onlardan hangisi bunun savunucusu (olacak)tır?

41. Yoksa onların (bu sözlerini savunacak) ortakları mı var? Eğer (sözlerinde) doğru iseler (önlerinde sevinç gösterisinde, dilek ve şikâyetlerde bulunup putlaştırdıkları) ortaklarını da getirsinler.

42. O gün keşf-i sâk olacak (hakikat perdesi açılıp etekler tutuşacak) ve secdeye davet edilecekler. Fakat (namazı kılmayanlar, münâfıklar ve riyâkârlar buna)[3] güç yetiremeyecekler.

[3] *Buhârî* (Sofuoğlu), XI, 1753. Dünyada, şeytanın ve nefsinin aldattığı kimseler rükû ve secdeye gidemezler. Bunlar âhirette de aynı şekilde secdeye gidemeyip dikilip kalırlar.

43. (Çünkü) artık gözleri (dehşetten) öne eğik bir halde, kendilerini (kımıldayamayacak) bir horluk ve aşağılık kaplar. Onlar (dünyada) sağ salim iken (ezanlarla Allah'a) secdeye çağrılırlar (fakat büyüklenerek yan çizerler)di.

44. O halde (Resûlüm!) Bu sözü (Kur'an'ı) yalanlayan kimseleri bana bırak; biz (kendilerine nimet versek bile) onları bilmeyecekleri bir yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız.

45. Onlara mühlet veriyorum. (Onlar ise bunu düşünmeyip âsîliğe devam ediyorlar.) Doğrusu benim tuzağım çok sağlamdır (kurtulamazlar). [bk. 3/196-197; 6/44; 23/54-56]

46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

47. Yahut gayb(a ait bilgi) onların yanında da artık (mukadderatı) onlar mı yazıyorlar?

48. (Resûlüm!) O halde sen, Rabbinin hükmüne sabret. O balık sahibi (Yunus) gibi olma! Hani o, (kavmine karşı öfke ve) kederle dolu olarak (Allah'a) seslenmişti. [bk. 21/87-88; 37/ 143-144]

49. Şâyet Rabbinden bir nimet ona yetişmeseydi, (sabırsızlığından) mutlaka yerilmiş/kötü bir halde, çıplak (ve ıssız) bir alana atılacaktı.

50. Fakat Rabbi (duasını kabul edip tekrar) onu seçti de (yeniden vahyine devam edip) onu iyilerden yaptı. [krş. 37/139-148]

51. Doğrusu o küfre sapanlar, (Kur' an'ı) işittikleri zaman, az kalsın seni, gözleri(nin çarpıcı bakışları) ile yıkacaklardı. Ayrıca (hasetlerinden): "O delinin biridir!" diyorlardı.

52. Oysa o (Kur'an) âlemler için ancak bir öğüt ve hatırlatmadır, başkası değildir.

(Rableri ile alâkası olanlar Kur'an'ın öğütlerini hayatları için esas kabul ederler.)

69. Hâkka Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 52 âyettir. Adını, "vukuu kesin olan kıyamet" anlamındaki ilk âyetinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Gerçekleşecek olan.

2. (Evet,) nedir o muhakkak gerçekleşecek olan?

3. Elbette o gerçekleşecek olan (kıyamettir ki on)un ne olduğunu sen nereden bileceksin?

4. Semûd ve Âd (kavimleri) o dehşetle başa gelecek olan (kıyamet)i yalanladılar.

5. Semûd'a gelince, onlar, korkunç bir ses (ve sarsıntı) ile helak edildiler.

6. Âd (kavmin)e gelince, onlar da azgın bir fırtına ile helak edildiler.

7. (Allah) onu, yedi gece ve sekiz gündüz, (köklerini kesmek için) ardı ardına onların üzerine musallat etti. (O zaman orada olsaydın) o kavmin, içi boş hurma kütükleri gibi ölüp yıkılmış olduğunu görürdün. [krş. 11/50-60; 41/15-16; 46/25]

8. Şimdi, onlardan geride kalan bir şey görüyor musun?

9. Firavun da, ondan öncekiler de ve alt üst olan yerler(in halkı) da (Lût kavmi de, hep) o günahı işleyegeldiler.

10. Rablerinin peygamberlerine karşı geldiler (ve onların getirdiklerini kabul etmediler). O da onları, şiddeti (gittikçe) artan bir yakalayışla yakalayıverdi.

11. (Bilesiniz ki) sular (tûfanla yükselip) taştığı zaman, (onların nesilleri olan) sizi akıp giden (gemi)de biz taşıdık.

12. Onu size bir öğüt (ve ibret) yapalım, işitip belleyen kulak(lar) da onu bellesin diye. [krş. 29/15; 36/41; 43/13-14; 54/15]

13. Artık Sûr'a bir tek üfürüşle üfürüldüğü zaman,

14. Yer ve dağlar, yerlerinden kaldırılıp bir çarpışla birbirine çarpılıp ufalandığı (zaman),

15. İşte o gün, o (en büyük) hadise olmuş (kıyamet kopmuş)tur. [bk. 56/ 4-5; 99/1-2]

16. Gök yarılmış, o gün, artık (her şey) yıkılıp yok olmaya yüz tutmuştur.

17. Melek(ler) onun kenarlarında (başka göreve çekilmiş durumda)dır. O gün Rabbinin arşını, bunların üst (kısm)ında bulunan sekiz (melek) taşır.[1] [krş. 11/17]

[1] Allah zaman ve mekândan münezzeh olduğu için Arşı'nın taşınma olayı, sembolik olarak hesap gününün artık kesinliğinin işareti olarak yorumlanmıştır.

18. O gün, (Allah'ın huzuruna,) size ait hiçbir sır gizli kalmamak şartıyla, arz olunursunuz.

19-20. Artık (o gün) kitabı sağ elinden verilen der ki: “Alın, kitabımı okuyun. Doğrusu ben, zaten hesabıma kavuşacağımı kesin biliyordum.” [bk. 84/9]

21. Artık o, hoşnut kalacağı bir hayat içindedir.

22-23. Toplanacak (meyve)leri sarkmış yüksek bir bahçededir.

24. “Geçmiş günlerde takdim ettiğiniz (iyi ameller)den dolayı, afiyetle yiyin için.” (denilir.)

25. Kitabı solundan verilen ise der ki: “Keşke bana kitabım verilmeseydi!”

26. “Hesabımın ne olduğunu hiç bilmeseydim!”

27. “Keşke o (ölüm,) her şeyi bitirmiş olsaydı!”

28. “Malım bana hiçbir fayda vermedi.”

29. “(Bütün) saltanatım da benden yok olup gitti.”

30. (Allah, görevli zebânîlere şöyle buyurur:) “Tutun onu (ellerini boynuna) bağlayın.”

31-32. “Sonra onu, o dehşetli ateşe yaslayın, sonra, uzunluğu yetmiş arşın olan bir zincire bağlayın (cehenneme atın)!”[2]

[2] Arşın, bir ölçü birimi olup ortalama 68 cm. olduğu kabul edilmiştir.

33. “Çünkü o, yüce Allah’a inanmazdı.”

34. “Yoksulun yiyeceği ile de ilgilenmez/teşvik de etmezdi.”[3]

[3] Yoksulu doyurmak müslümanca, ilgilenmek de insanca bir tavrı gösterir. İslâm inancına sahip kimse; 1. Allah’ın emirlerini her şeyden üstün tutar. 2. Allah’ın yarattıklarına şefkat gösterir. Bu ikincisi gelişmiş insanlarda oluşan müşterek bir özelliktir.

35. Bugün artık o (küfre sapan/inkâr ede)ne burada, hiçbir yakın (akraba ve dost) yoktur.

36. İrinden başka yiyecek (ve içecek) yoktur.

37. Onu, (bilinçli) günah işleyenlerden başkası yemez.

38-39. Artık gördüklerinize ve görmediklerinize yemin ederim ki;

40. Şüphesiz o (Kur’an) hakikaten çok şerefli bir elçinin (Allah’tan getirdiği) sözüdür.

41. O bir şair sözü değildir. Siz, (hâlâ) ne de az inanıyorsunuz!

42. O bir kâhin sözü de değildir. Siz, pek az düşünüyorsunuz!

43. (O) âlemlerin Rabbinden indirilmedir.

44-45-46-47. Eğer (Peygamber) sözlerin bir kısmını (kendiliğinden) bizim adımıza uydursaydı, onu kuvvetle yakalar/onun 'güç ve kuvvetini' alır,[4] sonra da onun can damarını keserdik. Sizden hiçbiriniz de buna engel olamazdı. [krş. 42/24; 46/8; 53/4; 72/22-23]

(Bu âyetlere rağmen, müşrik ve Batıcılar'ın söylediği gibi Kur'an, ne Hz. Muhammed'in (sas.) kitabıdır ne de sözleri onun tarafından söylenmiştir; lafzı da aynen vahiyle bildirilmiştir.)[bk. 10/37-38; 32/2-3; 72/23; 53/5-10]

[4] Tefsirlerde bu iki mânaya yer verilmiştir.

48. Gerçekten o (Kur'an, günahlardan) korunanlar için bir öğüt (ve hatırlatma)dır. [bk. 2/2; 41/44]

49. (Fakat) biz kesinlikle biliyoruz ki içinizde (bunu) yalanlayanlar vardır.

50. Muhakkak ki o (Kur'an) inkârcılara elbet bir hasret/bir iç yarası (doğuracak)tır.

51. Şüphesiz o, kesin gerçektir.

52. O halde O büyük Rabbinin adını tesbih (ve tenzih) et.

70. Me'âric Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 44 âyettir. Adını üçüncü âyette geçen "me'âric" kelimesinden almıştır. Me'âric, "ma'rec"'in çoğulu olup "yükselme dereceleri" demektir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Bir kişi, (başlarına) inecek azabı sordu. [bk. 22/47; 38/16]

2. (O) kâfirlere mahsustur ki onu (onlardan) hiçbir savacak yoktur.

3. (O azap, bütün) derecelerin sahibi Allah tarafındandır.

4. Melekler ve Rûh (Cebrail), miktarı (sizce) elli bin yıl olan bir gün içinde O'na ulaşır. [bk. 22/47; 32/5]

5. (Resûlüm!) O halde sen güzel bir sabırla katlan.

6. Doğrusu onlar, onu uzak görürler.

7. Biz ise, onu yakın görüyoruz.

8. O gün gök, (cisimleri ile) erimiş maden gibi olacak. [bk. 55/37; 84/1]

9. Dağlar da (atılmış) rengârenk yün gibi olacak. [krş. 101/5]

10. Hiçbir yakın[1] (akraba ve dost), bir yakınını (birbirinin halini) sormayacak.

[1] el-Endelûsî, s. 81; Muhammed Fuad (Mu'cem), s. 41. [krş. 41/34]

11-12-13-14. (Onlar sadece) birbirlerine gösterilecekler. (Fakat birbirleriyle meşgul olamayacaklar.) Suçlu, o günün azabından (kurtulmak için) ister ki oğullarını, karısını ve kardeşini, kendisini barındıran sülalesini ve yeryüzünde bulunan her şeyi fidye versin de nihayet kendisini (azaptan) kurtarsın. [bk. 23/101; 31/33; 34/54; 80/34-37]

15. Hayır! (Kurtaramazlar.) Çünkü o alevli bir ateştir.

16. Başın (ve diğer uzuvların) derisini kavurup soyandır.

17-18. O ateş, (iman ve itaate) arka dönüp de yüz çevireni, (malı ve parayı kasada) toplayıp da (Allah için zekât vermeyip) saklayanı (kendisine) çağırır.

19. Hakikaten insan(lardan bir kısmı), gayet hırslı ve sabırsız olarak yaratılmış (tatminsiz bir hayata sahip)tir. [krş. 17/11]

20. Kendisine şer dokunduğu zaman, sızlanıp feryat eder.

21. Ona hayır dokununca da çok cimri kesilir.

22-23. Ancak, namaz kılanlar öyle değildir. Onlar (güzel huy sahibi olarak) namaza devamlıdırlar. (Hiçbir meşguliyet kendilerini namazdan alıkoyamaz.)

24-25. Onlar (bilirler) ki gerek dilenen, gerekse (utancından istemeyip) mahrum kalan (fakire vermek) için, mallarında belli bir hak vardır. [krş. 16/71]

26. Onlar (o namaz kılanlar), hesap gününü tasdik ederler.

27. Onlar, Rablerinin azabından korkarlar.

28. Çünkü Rablerinin azabına (karşı) güven içinde olmuş değillerdir.

29-30. Onlar edep yerlerini, eşleri ve ellerinin (altında) mâlik oldukları (cariyeleri) dışında herkesten koruyanlardır. Şüphesiz ki onlar (bundan dolayı) kınanmazlar.

31. Ama bundan ötesini arayanlar ise, işte onlar haddi aşanların ta kendileridir.

32. Onlar, emanetlerini ve ahitlerini gözetenlerdir.

33. Onlar, şâhitliklerini dosdoğru yapanlardır.

34. Onlar namazlarını (şartlarına ve gayesine uymakla) muhafaza edenlerdir.

35. İşte bunlar cennetlerde ikram olunurlar. [Son yedi âyet için bk. 23/1-11]

36-37. İnkâr edenlere ne oluyor ki sağdan soldan, ayrı ayrı gruplar halinde, sana doğru boyunlarını uzatıp koşmaktadırlar?

38. Onlardan her biri, (nimetleri bol) Na'îm cennetine sokulacağını mı umuyor?

39. Hayır! (Öyle şey yok.) Biz onları bildikleri (atılan meni)den yarattık.

(Buna rağmen insanlar, ancak imanları ve Allah'a yakınlıkları sayesinde değer kazanacaklarını düşünmediler.) [bk. 77/20]

40-41. Yine hayır! (Durum, onların zannettikleri gibi değildir.) Doğuların ve batıların Rabbi (olan Ben) yemin ederim ki[2] şüphesiz o (inkâr ede)nleri, kendilerinden daha hayırlısıyla değiştirmeye elbette kâdiriz. Biz önüne geçile(bile)ceklerden de değiliz.

[2] Yeminin başındaki "*lâ*" ifadesi te'kid için gelmiştir.

42. O halde onları, (şimdilik kendi hallerine) bırak. Tehdit edildikleri (azap) günlerine kavuşuncaya kadar (batıl yaşayışları içine) dalsınlar, oynayadursunlar.

43. O gün onlar, sanki dikilen (put)lara koştukları gibi kabirlerden süratle çıkacaklar.

44. Gözleri (dehşetten) öne eğik, kendilerini bir horluk ve aşağılık kaplamış olarak (koşarlar). İşte bu, onların tehdit edildikleri gündür.

71. Nuh Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Adını, konusu olan Hz. Nuh ve tebliğinden almıştır. 28 âyettir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Doğrusu biz, Nuh'u; "Kendilerine acıklı bir azap gelmeden önce kavmini uyar." diye kavmine gönderdik.

2. Dedi ki: "Ey kavmim! Şüphesiz ben sizin için (gönderilmiş) apaçık bir uyarıcı (peygamber)im."

3-4. "Allah'a kulluk edin, O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki (Allah da) sizin günahlarınızı bağışlasın ve (azap etmeksizin) sizi belli bir vakte kadar geciktirsin. Çünkü Allah'ın (takdir ettiği) vakti geldiği zaman artık geri bırakılmaz. Keşke bilseydiniz (iman ederdiniz)!"

5-6. (Nuh tekrar) dedi ki: "Ey Rabbim! Hakikaten ben, kavmimi gece ve gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim, ancak onların (imandan) kaçışını artırdı."

7. "Doğrusu ben, kendilerini bağışlaman için (imana gelsinler diye) ne zaman davet etsem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar (beni görmemek için) elbiselerine büründüler, (şirke ve küfre sapmada) ısrar ettiler ve büyüklendikçe büyüklendiler."[1]

[1] İnkârcılar ve münâfıklar her devirde, tâğûtlara ve hevâlarına bağlanıp ilâhî vahye kulak tıkamışlardır. Aynı zamanda yayılmasını ve insanların ona meylini ve ona gidişini önlemeye çalışmışlardır.

8. "Sonra hakikaten ben onları, yüksek sesle davet ettim."

9. "Daha sonra ben, onlara hem açıktan açığa tebliğ ettim, hem de gizliden gizliye onlarla konuştum."

10. Dedim ki: "Artık Rabbinizden mağfiret dileyin (istiğfâr edin ve yağmur için dua edin). Çünkü O çok bağışlayıcıdır.

11. "(İstiğfârınız ve duanız sebebiyle Allah) gökten üstünüze bol yağmur göndersin.[2]

[2] Her fırsatta Allah'a istiğfâr etmeli, onu her derdin ilacı olarak görmeliyiz. Bilinçli olarak çok istiğfâr edenin günahı da az olur. Yağmur duasında istiğfâr etmek bu âyetten hareketle meşru olmuştur.

12. "Sizi mallar ve oğullarla desteklesin, size bahçeler meydana getirsin ve size ırmaklar akıtsın."

13. “Size ne oluyor da, Allah’ın büyüklüğünü takdir edip inanmıyorsunuz?”[3]

[3] “Recâ” fiili menfî olarak kullanılınca “korkmak, inanmak” mânalarına gelir.

14. “Halbuki O, sizi türlü türlü hallere koyarak yarattı.” [bk. 39/6]

15. “Allah’ın yedi göğü(n katlarını/katmanlarını) birbiriyle ahenkli olarak nasıl yarattığını görmediniz mi?” [bk. 2/29; 17/44; 23/17; 65/12]

16. “Bunların içinde aya aydınlık verip güneşi de (ışık kaynağı) bir kandil yapmıştır.”

17. “Allah, bitkilerde olduğu gibi, sizi de yerden yetiştirdi.”[4]

[4] Babanız Âdem’i topraktan yarattı (Celaleyn). [bk. 3/59; 22/5; 30/20; 35/11]

18. “Sonra sizi yine oraya döndürecek ve (mahşerde kabirlerden)[5] diriltip çıkaracaktır.

[5] Âyetlerde geçtiği üzere kabirlerden dirilişler, âhiret dirilişidir. [krş. 36/51-52; 99/2-6]

19-20. “Allah, onda geniş geniş yollar (açıp) gidesiniz diye yeri sizin için bir yaygı yapmıştır.”

21. (Bundan sonra) Nuh dedi ki: “Ey Rabbim! (Bu öğütlere rağmen) doğrusu onlar bana karşı geldiler. Malı ve çocuğu kendisine ziyandan başkasını artırmayan (şımarık zengin) kimselerin peşinden gittiler.

22. “Büyük büyük hile (ve tuzak)lar kurdular.”

23. Dediler ki: “İlâhlarınızı sakın terk etmeyin. (Putların en büyükleri olan) Vedd’i, Suva’ı, Yeğûs’u, Ye’ûk’u ve Nesr’i asla bırakmayın.”

(Rivayete göre bu putlar Hz. Âdem’in beş oğlunun ismi olup iyi ve kahraman kişilerdi. Bunlar öldükten sonra onları çok seven halk, şeytanın kendilerini aldatmasıyla, onları unutmamak, bakıp hatırlamak için önce resimlerini çizip evlerine astılar. İşin aslı unutulunca sonraki nesiller onların meydanlarda heykellerini dikip tapınmaya başladılar. Bu tür olaylar her devirde böyle başlayıp geliştiğinden Hz. Peygamber put ve putçularla mücadele etmiş, insan tasvirlerini, gittikçe putlaştırılır diye yasaklamıştır.) [bk. 7/138; 29/ 25]

24. “Hakikaten onlar bir çoğunu saptırdılar. (Rabbim!) Sen de zalimlere şaşkınlıktan başka (bir şey) artırma!”

25. (İşte sırf bu) günahlarından dolayı (Tûfan ile) suda boğuldular, (ardından) da ateşe sokuldular. Kendilerine Allah’tan başka yardımcılar da bulamadılar.

26. Nuh dedi ki: “Ey Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!”

27. “Çünkü sen onları bırakırsan, hem kullarını saptırırlar hem de (kendileri gibi) ahlâksız ve kâfir çocuklar dünyaya getirirler.”

28. “Ey Rabbim! Beni, anamı, babamı, iman etmiş olarak evime (mescide veya gemime) gireni (kıyamete kadar gelecek) mü’min erkekleri ve mü’min kadınları sen bağışla. Zalimlere de helakten başka (bir şey) artırma!” [bk. 11/36-37; 21/76; 54/9-10]

72. Cin Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 28 âyettir. Cinler rûhânî, latîf varlıklardır. Zâriyât sûresinin 56. âyetine göre bunlar da insanlar gibi sorumludur. Müslüman ve kâfirleri vardır. Kâfirleri şerlidir. Şeytan da kâfirler grubundandır. Bu sûrede, cinlerden bir grubun gelip Hz. Peygamber’den Kur’an dinledikleri ve iman ettikleri anlatılmaktadır.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1-2. (Resûlüm!) De ki: “Cinlerden bir topluluğun (Kur’an’ı) dinledikleri ve şöyle söyledikleri bana vahyolundu: ‘Doğrusu biz, doğru yola çağıran, hayranlık veren bir Kur’an dinledik ve ona iman ettik. Artık Rabbimize hiçbir (şey)i asla ortak koşmayacağız.’”[1]

[1] Konuyla ilgili olarak bk. 46/29 ve açıklaması.

3. “‘Doğrusu Rabbimizin şânı pek yücedir. O, ne bir zevce ne de bir çocuk edinmiştir.’”

4. “‘Hakikaten bizim beyinsizimiz (İblis ve tâifesi) Allah hakkında gerçek dışı/yalan yanlış şeyler söylüyormuş.’”

5. “‘Doğrusu biz de insanların ve cinlerin, Allah’a karşı asla yalan söylemeyeceğini sanmıştık.’”

6. “‘Şu da bir gerçektir ki insanlardan birtakım erkekler (korkulu durum ve yerlerde) birtakım erkek cinlere sığınırlardı da onların azgınlık ve şımarıklıklarını artırırlardı.’”

7. “‘Hakikaten onlar (insanlar) da, sizin zannettiğiniz gibi, Allah’ın hiç kimseyi asla diriltemeyeceğini sanmışlardı.’”

8. “‘Doğrusu biz (melekleri dinlemek için) göğü yokladık. Fakat onu sert bekçilerle ve akıp yakan alevlerle dolu bulduk.’”

9. "'Ve biz (önceden meleklerden haber) dinlemek için onların otur(ul)acak yerine otururduk. Artık kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir alev buluyor.'"

10. "'Yeryüzündekilere, bir fenalık mı istendi, yoksa Rableri onlar için bir hayır mı diledi, doğrusu biz, bilmeyiz.'"

11. "'Hakikaten biz (cinler)den (iman etmiş) iyi kimseler olduğu gibi, bunun dışında olan (kötüler) de var; biz çeşit çeşit yollar tutmuşuzdur.'"

12. "'Hakikaten biz (Kur'an'ı dinleyince) anladık ki yeryüzünde (kalsak) da Allah'ı asla aciz bırakamayız, (göğe) kaçmakla da O'nu asla aciz bırakamayız (elinden kurtulamayız).'"

13. "'Hiç şüphesiz biz, hidayet rehberini (Kur'an'ı) dinleyince, ona iman ettik. Kim de Rabbine iman ederse, ne (hakkının) eksik verilmesinden ne de zulme ve zillete uğramaktan endişe eder.'"

14. "'Doğrusu biz (cinler)den, müslüman olanlar da var, hak yoldan sapan (zalim)ler de vardır. Müslüman olanlar ise, işte onlar, doğru yolu araştır(ıp bul)anlardır.'"

15. "'Hak yoldan sapanlar ise, artık cehenneme odun olmuşlardır.'"

16-17. (Cinlerin bu sözlerinden sonra Allah buyurur ki:) Eğer onlar (insanlar ve cinler) hak yol (İslâm')da dosdoğru gitselerdi, bu hususta kendilerini imtihan edelim (imanda sebat eden ve şükredenleri görelim) diye elbette onlara bol bir su (bereket ve rızık) verirdik. Kim de Rabbinin zikrinden (ibadet ve itaatinden) yüz çevirirse, (Rabbi) onu (şiddeti) gittikçe artan çetin bir azaba sokar. [bk. 5/66; 7/69]

18. Şüphesiz ki (bütün) secde edilen yerler/mescidler Allah('a yaklaşmak ve O'na teslimiyeti göstermek) içindir. O halde Allah ile beraber (başka) birine (sığınıp) yalvarmayın.

(Dua ile isteklerimiz yalnız Allah'tan olmalıdır; başkasına dua edip bir şey istemek şirk/ortak koşma olur. Secde edilen yer ve mekânlarda, hıristiyan ve diğerlerinde olduğu gibi ibadetin ruhunu bozucu şekil ve cisimler bulunmamalıdır.)

19. Doğrusu, Allah'ın kulu (Muhammed) kalkıp O'na dua (ve ibadet) ederken, (cinler hayretten, ya da müşrikler kötülük yapmak için)[2] neredeyse etrafında keçeler gibi (sımsıkı birbirlerine yapışık) oluyorlardı.

[2] Beydâvî.

20. (Resûlüm!) De ki: “Ben sadece Rabbime yalvarırım ve hiç kimseyi O’na ortak koşmam.”

21. De ki: “Doğrusu, size ne bir zarar ne de bir fayda vermeye kâdir bulunuyorum.”

22. De ki: “Doğrusu ben (saparsam) beni de Allah’(ın azabın)dan hiç kimse koruyamaz ve O’ndan başka, bir sığınılacak da asla bulamam.”

23. (Benim elimden gelen) ancak,[3] Allah’tan geleni ve (onunla) peygamberlik (görev)[4]lerini tebliğdir. Kim de Allah’a ve Resûlü’ne isyan eder (emirlerini dinlemez ve kabullenmez)se muhakkak ona (ve benzerlerine) içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır. [bk. 5/67]

[3] Bir önceki âyette geçen “*lâ emliku*…” lafzından istisnâ edilmiştir (Celâleyn; Kuteybe, s. 492).

[4] İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 560.

24. Nihayet onlar, tehdit edildikleri (azabı) gördükleri zaman, kimin yardımcılarının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu bilecekler.

25. (Resûlüm!) De ki: “Tehdit edildiğiniz (azap) yakın mı, yoksa Rabbim ona uzun bir müddet mi belirler, kesin bilmiyorum.”

26-27-28. Bütün görülmeyeni bilen O’dur. O, gizli olanı, seçtiği peygamber dışında kimseye açıklamaz. Ancak onların da ardından gözetleyiciler koyar ki, Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin(ler). Çünkü O, onları(n hepsini ilmiyle) kuşatmış ve her şeyi sayısıyla (bir bir) saymıştır.

73. Müzzemmil Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 20 âyettir. 11 ve 20. âyetleri Medine’de inmiştir. İlk âyetindeki kelime, sûrenin adı olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

1-2-3-4. Ey örtünüp bürünen![1] (Resûlüm!) Gece (ya) biraz (uyumanın) dışında kalk (ibadet et);[2] (ya da) yarısında (kalk), ister o (yarısı)ndan biraz eksilt, ister onu (biraz) artır. Kur’an’ı da tertîl[3] ile oku.

[1] “Ey üzerine örtüyü çekerek uyuyan!” demektir.

[2] Müddessir sûresinin ilk âyetlerinden sonra, bu âyette teheccüd namazı, Resûlullah’a (sas.) farz olmuştu. Bir yıl devam etti, sonra yüce Allah aynı sûredeki 20. âyeti indirdi. [Gece ibadeti için ayrıca bk. 32/16; 76/26]

[3] Kur’an’ı tertil ile okumak harflerin hakkını ve müstahakkını vererek, lahn (celî-hafî), tegannî ve sanat gösterisinden uzak olarak (ağır ağır, düzgün) okumaktır. Bunlar bilinip gözetilmeden okumak, keyfine göre okumak olup haramla neticelenebilir. [bk. 25/32]

5. Doğrusu biz senin üzerine (sorumluluğu) ağır bir söz (olan Kur'an'ı) vahyedip bırakacağız.

6. Gerçekten gece (ibadete) kalkış, (kendini vermen için) daha uygun ve okuyuş bakımından da daha etkilidir.

7. Çünkü gündüzde, senin uzun meşguliyetin vardır.

8. (Gece gündüz) Rabbinin ismini an ve (ibadet için) her şeyden (mâsivâdan/dünya sevgisinden) kesilerek O'na dön.

9. (O,) doğunun ve batının Rabbidir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Yalnız O'nu vekil tut (O'na bağlan ve yalnız O'na kulluk et).

10. O (puta tapa)nların söylediklerine karşı dayan (metânetli ol). Onlardan güzel bir ayrılışla ayrıl.

11. Varlık sahibi olup da (seni) yalan sayanları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

12-13. Çünkü bizim yanımızda (boğazlarına takılacak) bukağılar, şiddetli bir ateş, bir de boğazdan geçmeyen bir yiyecek ve acıklı bir azap vardır.

14. O gün yeryüzü ve dağlar sarsılır; dağlar dağılıp çökmüş bir kum yığını olur.

15. (Ey insanlar!) Size (emirleri tebliğ eden ve kıyamet günü de) üzerinize şahit olan bir peygamber gönderdik; nitekim Firavun'a da bir peygamber göndermiştik.

16. Firavun ise o Resûl'e karşı geldi (Allah yerine, kendi emirlerini geçerli kıldı). Biz de onu en 'ağır bir ceza' ile yakalayıp alıverdik.

17. Eğer inkâr ederseniz, (şiddetinden) çocukları bile ak saçlı bir ihtiyar yapıverecek o gün(ün şiddetin)den nasıl korunacaksınız?

18. Gök o (günün dehşeti)nden dolayı yarılmış, O'nun vaadi mutlaka yerine gelmiştir.

19. Şüphesiz ki bu (âyetler) bir 'öğüt ve uyarı'dır. Artık kim dilerse Rabbine giden bir yol seçer.

20. (Resûlüm!) Şüphesiz Rabbin biliyor ki sen, gecenin üçte ikisine yakınını, yarısını ve üçte birini ayakta dur(up ibadetle geçir)iyorsun[4] ve seninle beraber olanlardan bir topluluk da (böyle yapıyor). Geceyi ve gündüzü Allah takdir eder (ölçer). (Allah) sizin onu (o gece ayakta durma miktarını) böyle

say(ıp tam başar)amayacağınızı bildi de sizi affetti (farz kılmayıp onu kolaylaştırdı).[5] Artık (namazda) Kur'an'dan kolay gelen (miktar)ı okuyun.[6] O içinizden bir kısmının hasta (durumda), diğer kısmının Allah'ın lütfundan (nasip) arayarak yeryüzünde yol katedecek ve bir diğerinin de Allah yolunda savaşacak olduğunu bilmektedir. O halde ondan kolay gelen (miktar)ı okuyun, (farz) namazı da hakkıyla kılın.[7] Zekâtı verin ve Allah'a güzel (gönül hoşluğu ile) bir borç verin. (Karşılığını Allah'tan almak üzere iyilik yapın.) Kendiniz için önden (dünyada iken) ne gönderirseniz, Allah katında onu, daha hayırlı ve mükâfatça daha büyük bulacaksınız. Allah'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir. [bk. 57/11 ve dipnotu]

[4] Bu ibadet bir rivayete göre bir yıl devam etmiştir (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 564). On yıl sürdüğünü söyleyenler de vardır (Taberî, XII, cüz 30/79-80).

[5] Elmalılı, VII, 5443.

[6] "Kur'an metnindeki lafızlardan başkası okunmaz." demektir.

[7] Beş vakit namaz farz kılınınca (17/78-79) teheccüd namazı ümmet için nâfile, Peygamberimiz için farz olarak kaldı (Beydâvî). Buhârî ve Müslim'de bildirildiğine göre, Resûlullah (sas.), namaz hakkında soran birine gece ve gündüz namazın beş vakit ve bundan başkasının ise nâfile olduğunu söylemiştir (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 566).

74. Müddessir Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 56 âyettir. Adını ilk âyette geçen ve "örtüsüne bürünen" anlamındaki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ey (örtüsüne) bürünen! (Resûl)![1]

[1] İlk vahiyden sonra üç yıl veya altı ay fetret (vahyin kesilme) devri yaşandı. Buna üç sene diyenler vardır. Fakat tercih edilen görüş altı aydır. Bundan sonra Resûlullah (sas.), yine Hira'dan dönüşte gökten bir ses işiterek Hz. Cebrail'i görmüş, korku ve titreme içinde eve dönüp "Beni örtün, beni örtün!" deyip yatmıştı. Bunun üzerine ilgili âyetler indi (İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 567).

2. Kalk, (insanları) uyar.

3. Rabbini tekbir et (büyükle).

4. Elbiseni (kendini, kişiliğini ve seni çevreleyeni her türlü kirden)[2] arındır.

[2] Elbise, kendisi mânasında olmakla beraber bu parantez içindeki ifadelerden de kinâyedir (Mahlûf, s. 574).

5. Azaba götürecek şeyleri terk(e devam) et.

6. İyiliği, (karşılığında) daha çoğunu umarak yapma!

7. Rabbin için (her şeye) katlan.

8. O Sûr'a üfürüldüğü zaman,

9. İşte o gün zor bir gündür.

10. Kâfirlere kolay değildir.

11-12-13-14. Tek başına (hiçbir şeysiz, çıplak) yarattığım adamı da bana bırak! Ona hem bolca mal verdim, hem de (yanında) hazır bulunan oğullar (verdim)! Kendisine (bu nimetleri) döşedikçe döşedim.

15. Sonra yine de hırsla artırmamı ister.

16. Hayır! (Artırmayacağım.) Çünkü o, bizim âyetlerimize karşı oldukça inatçı idi.

17. Ona zor bir meşakkat yükleyeceğim (Onu sarpa sardıracağım.)

18. Çünkü o,[3] (Kur'an hakkında uzun uzun) düşündü, ölçtü biçti.

[3] Velîd b. Muğîre.

19. Kahrolası nasıl da ölçtü biçti!

20. Yine kahrolası (aklınca) nasıl ölçtü biçti!

21-22-23-24-25. Sonra baktı (baktı) da, (söyleyecek söz bulamayıp) surat astı ve kaşlarını çattı. Sonra arka döndü ve büyüklük tasladı da: "Bu (öğretilip) rivayet edilen bir sihirden başka bir şey değildir, bu sadece insan sözüdür." (dedi).

26. Onu (o güç yetiremeyeceği) Sekar'a (cehenneme) atacağım.

27. Sen biliyor musun Sekar nedir?

28. O, ne geri(de bir şey) bırakır ne de (tekrar tekrar yakmaktan) vazgeçer.

29-30. O (durmadan yenilenen) derileri yakıp (simsiyah) kavurandır. Onun üzerinde on dokuz (muhafız melek)[4] vardır.

[4] Çoğunluğa göre (Nesefî (Medârik), IV, 329).

31. Biz o ateşin zebânîlerini, sadece meleklerden kıldık. Onların sayısını da o inkâr edenler için ancak bir imtihan yaptık. (Böylece) kendilerine kitap verilenler de (Kur'an'ın hak olduğuna) iyice inansınlar,[5] inananların da imanı artsın (kuvvetlensin) diye. Artık hem kendilerine kitap verilenler hem de mü'minler şüpheye düşmesinler. (Bu,) kalplerinde bir hastalık bulunanlarla, kâfirler: "Allah, bu misal ile ne demek istemiş olabilir?" desin(ler diyedir). İşte

böylece Allah dilediğini (niyet ve amellerinin gereği olarak) sapıklıkta bırakır, dilediğini de doğru yola iletir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilemez. Bu (cehennem, yahut zebânîlerin sayısı), insanlara (ibret için) bir hatırlatmadan başka bir şey değildir. [bk. 9/124]

[5] 30. âyetteki "19"un ayrıca bu âyette de iman hususunda imtihana sebep bir sayı olduğu belirtilmektedir. Böylece bu sayının ihtiva ettiği incelik ve hikmet hakkında insanlar uyarılmaktadır. [Zebânîler için bk. 40/49; 43/77]

32. Hayır! (Onlar öğüt almazlar). Ay hakkı için…

33. Dönüp geldiği zaman, gece hakkı için…

34. Ağardığı sırada sabah hakkı için…

35. Muhakkak o (cehennem), büyük (bela)lardan biridir.

36-37. Hem sizden (ibadet ve hayırda) ileri geçmek veya geri kalmak isteyenleri korkutmak için insanları uyarıcıdır.

38. Her nefis kazandığına bağlıdır.[6]

[6] Yahut"Her nefis kazandığı (günahlar) yüzünden bir rehine/tutsaktır."

39. Ancak bahtiyar olan (defteri sağından verilen)ler böyle değildir. (İman edip iyi amelleriyle kurtulmuşlardır.)

40-41-42. (Onlar) cennetlerdedirler. Onlar suçlulara: "Sizi kavurucu ateşe sokan nedir?" (diye uzaktan sorarlar.)

43-44-45. (Günahkârlar) derler ki: "Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksula yedirmezdik. (Kur'an'ın buyruklarını bırakıp, batıl şeylere) dalanlarla beraber biz de dalardık."

46-47. "Ceza gününü yalan sayardık. Nihayet (bu halde iken) bize (gelmesi) kesin olan (ölüm) gelip çattı."

48. Artık onlara şefaatçilerin şefaati fayda vermez.

49-50-51. Böyle iken onlara ne oluyor da, sanki aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi (hâlâ Kur'an'daki) öğütten yüz çeviriyorlar?

52. Fakat onlardan herkes, kendisine (Allah tarafından) dağıtılmış sahifeler (verilmesini) istiyor. [bk. 6/124]

53. Hayır! (Bu olacak şey değildir!) Doğrusu onlar (bu alaycı sözleriyle) âhiretten korkmuyorlar.

54. Bilakis, (korkmaları gerekir.) Şüphesiz o (Kur'an) da (hayatta esas alınacak) bir öğüttür.

55. Artık kim dilerse onu düşünüp öğüt alsın.

56. (Ne var ki) Allah dilemedikçe onlar öğüt alamazlar. Saygıyla emirlerine itaat edilmeye lâyık olan ancak O'dur, mağfiret sahibi de O'dur.

(Allah'ın dilemesi için de dua ve ibadetle istemek lazımdır.) [krş. 76/ 30; 81/29]

75. Kıyâme Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 40 âyettir. Adını ilk âyetinde zikredilen ve bütün sûrenin konusunu teşkil eden kıyâmetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Yemin ederim[1] o kıyâmet gününe!

[1] Baştaki "lâ" harfleri yemini kuvvetlendirmek için gelmiştir.

2. Yemin ederim (gafletten uyanıp günahına karşı) kendini çokça ayıplayan o nefse.

(Bu âyet, günahlarından dolayı pişman olup kendisini ayıplayan böylece kötülüğü ve günahları kendisine hoş gösteren ve onları yapmayı emreden (emmâre) nefsinin (12/53) hayvansal yön ve dürtüsünden kurtulmuş ve Allah (c.c.) katında bir derece değer kazanmış insanı tanıtmaktadır.) [krş. 3/135; 8/3]

3. İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor?

4. Evet, onun parmak uçlarını bile (en ince çizgisine kadar yeniden) düzenlemeye kâdiriz. [krş. 17/49-51; 36/78-79; 79/10-11]

5. Fakat insan, önündeki (kıyâmet günü)nü yalan saymak ister.[2]

[2] Yahut "… insan önündeki (ömrü)nü günahla geçirmek ister."

6. "Kıyâmet günü ne zaman?" diye sorar.

7-8-9. Ama, göz (dehşetten) kamaştığı, ay tutul(up artık karar)dığı, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman,

10. (İşte) o gün insan: "Kaçacak yer neresi?" der.

11. Hayır! Hiçbir sığınacak yer yoktur.

12. O gün (varıp) durulacak yer, ancak Rabbinin huzurudur.

13. O gün insana (yapıp) önden yolladığı ve (yapmayıp) geri bıraktığı (amelleri) haber verilir.

14-15. Doğrusu insan, kendi nefsine (yaptıklarına) karşı şâhit olacaktır, her ne kadar mazeretlerini ortaya atsa da.

16. (Resûlüm! Vahiy geldiği zaman) onu alelacele almak için (bitmeden) dilini hareket ettirme!

17. Şüphesiz ki onu (kalbinde) toplamak ve (sana) okutmak bize aittir.

18. Onu (Cebrail vasıtasıyla sana) okuduğumuz zaman, onun okunuşuna uy. [bk. 20/114]

19. Sonra şüphesiz onu açıklamak da bize aittir.

20-21. Hayır! Hayır! (Ey insanlar!) Siz (çoğunuz) çabuk geçen (şu dünyay)ı seviyorsunuz da âhireti bırakıyorsunuz.

22-23. Birtakım yüzler, o gün Rabbin(in cemâlin)e bakıp parlayacak.[3] [bk. 80/37-42; 83/15; 88/2-10]

[3] Ehl-i Sünnet'e göre âhirette böylece Allah'ı görmek aklen mümkündür. Mü'minler âhirette onu görecek, kâfirler göremeyeceklerdir (Beydâvî).

24-25. Bir takım yüzler de o gün asık olacak. (Çünkü) onlar, bel kemiklerini kıran bir felâkete uğratılacaklarını iyice anlarlar. [bk. 3/106-107]

26. Dikkat edin (can) köprücük kemiklerine dayandığı zaman,

27. "Kim çare bul(up şifa ver)ecek?" denilir.

28. Artık (can çekişen), hakikaten bir ayrılış olduğunu anlayacak,

29. (Can havliyle) bacak bacağa dolaşacak.

30. (İşte) o gün sevk(iyat) ancak Rabbinedir.

31-32-33. İşte o, ne samimi inanıp tasdik etti, ne de namaz kıldı. Aksine (peygamberleri, Kur'an'ı) yalanladı ve yüz çevirdi. Sonra çalım satarak yürüyüp ailesine gitti.

34. (Hem dünyada) lâyıktır sana (bela), daha da lâyık.

35. (Hem de âhirette) lâyıktır sana (azap), daha da lâyık.

36. İnsan başıboş bırakılacağını mı sanıyor? [krş. 23/115]

37. (O insan) akıtılan meni(nin için)den bir nutfe (sperma) değil midir?

38. Sonra bir alaka oldu da (Allah onu) yaratıp (âzâlarını) düzenledi. [bk. 22/5 ve dipnotu]

39. İşte ondan (o spermadan) erkek ve dişi olarak, iki sınıf var etti.

40. Şimdi (bütün) bu(nları yapan Allah), ölüleri diriltmeye kâdir değil mi? (Elbette kâdirdir.)

76. İnsan Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. Mekke'de indiği de söylenir. 31 âyettir. 24. âyet Mekke döneminde inmiştir. Dehr sûresi de denilir. İlk âyetinde geçen "insan" kelimesinden dolayı bu adla anılmıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Hakikaten[1] insan(ı yaratmamızdan önce) üzerine öyle uzun bir zaman gelip geçti ki, henüz (o vakitlerde insan daha yaratılmadığından),[2] anılan bir şey değildi. [krş.19/67]

[1] Baştaki "hel" soru edatı kesinlik ifade etmek içindir. [bk. 20/9]

[2] *Müslim* (Davudoğlu), hadis no: 2789.

2. Doğrusu biz, insanı (kudretimizi gösterelim ve teklifimizle) imtihan edelim diye (erkekteki çeşitli unsur ve salgılar içindeki genetik kısmın, yumurtadaki genetik kısımla)[3] karışmış bir nutfe (zigot)tan yarattık da onu (insanı) işiten ve gören bir varlık yaptık. [bk. 18/7; 67/2]

[3] Çocuğun anne ve babasından birine benzemesi onlardan birinin genetik özelliklerinin baskın çıkmasıyla ilgilidir. Bütün bunların hepsi Allah'ın takdiri iledir. Kaynaklar: Bucaille, s. 521-522; Ahmet Zeki Şengil, *Moleküler Genetik*, s. 20-40; Muhammed Abdulaziz, *İ'câzü'l-Kur'ân fî havâssi'l-insân*, s. 24

3. Şüphesiz biz ona, doğru yolu gösterdik. İster şükredici olur (kulluğunun gereğini yapar), isterse nankör.

4. Hiç şüphesiz biz, kâfirler için zincirler, bukağılar (kelepçeler) ve alevli bir ateş hazırladık.

5. Doğrusu iyiler, (cennette) karışımı kâfûr[4] olan (dolu) bir kadehten içerler.

[4] Kalbi kuvvetlendiren ve her türlü kirlerden arıtan, kokusu ve tadı olan bir içecek, su veya bir pınar (Elmalılı, VIII, 5502-5503).

6. (O kâfûr) bir pınardır ki Allah'ın (iyi) kulları ondan içer(ler) ve istedikleri yere akıttıkça akıtırlar.

7. (Onlar, dünyada) adaklarını (ve ahitlerini) yerine getirirler ve fenâlığı (her tarafa) yaygın olan bir günden korkarlar(dı).

8-9-10. Yoksula, yetime ve esire, kendilerinin ‘arzu ve ihtiyaçları’ varken/‘seve seve’ yemek yedirirler: “Doğrusu biz sizi, sadece Allah’ın rızası için yediriyoruz, sizden bir karşılık ve teşekkür de istemiyoruz. Çünkü biz ‘yüzleri ekşiten ve asık suratlı yapan’ (dehşetli ve kara) bir günde Rabbimizden korkarız.” (derlerdi). [bk. 59/9]

11-12. Allah da, o günün şerrinden onları korur ve (yüzlerini) bir parlaklık ve sevince kavuşturur. (Nefislerinin arzularına ve eziyetlere) dayandıklarından dolayı onları cennet ve ipekle mükâfatlandırır.

13-14. Orada (onlar) koltuklara dayanmış olarak; ne bir güneş (sıcağı) ne de şiddetli bir soğuk görürler; (ağaçların) gölgeleri yakından üzerlerine düşer, meyveleri de (koparmaları için) aşağı sarkıtıldıkça sarkıtılır.

15. Onlara (sunulmak üzere) gümüş kaplar ve billur kupalar dolaştırılır.

16. O gümüş (beyazlığında) billur (kupa)lar ki onları(n içindeki şarabı, içecekleri) bir miktarda ölçer(ek sunar)lar.

17. Orada karışımında zencefil olan (dolu) kadehlerde (cennet şarabı) içirilir.

18. (O zencefil) orada bir pınardır ki ona “Selsebîl” adı verilir.

19. (Cennet ehline hizmet için) çevrelerinde (hep aynı yaşta kalacak) ölümsüz gençler dolaşır ki onları görünce, saçılmış birer inci sanırsın.

20. (Orada) nereye baksan, (târife sığmaz) bir nimet, büyük bir mülk (ve saltanat) görürsün.

21. Üstlerinde, yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri de onlara gayet temiz bir (âhiret) şarabı içirir.

22. “Bu (nimetler), şüphesiz sizin için bir mükâfattır, çalışmanız da karşılığını bulmuştur.” (denilir).

23. Bu Kur’an’ı (gerektiği zamanlarda) peyderpey indiren biziz.

24. O halde Rabbinin hükmüne bağlanıp sabret ve (dinin emirlerini yerine getirmede) onlardan hiçbir günahkâr veya nanköre/kâfire boyun eğ(ip itaat et)me![5] [krş. 58/22; 68/8-14]

[5] Resûlullah da, “Yaradan’a isyanda yaratılana itaat yoktur.” buyurmuştur. Böylece mü’minlerin Yaradan’ın emrine aykırı hususlarda hiç kimseye itaat etmeyeceği açıkça ortaya çıkmıştır (*Müslim* (Davudoğlu), “İmâret “, 59).

25. Ve sabah akşam Rabbinin ismini an.[6]

[6] Sabah, öğle ve ikindi namazlarını kıl (Beydâvî).

26. Gecenin bir kısmında O'na secde et (akşam ve yatsı namazlarını kıl)[7] ve geceleyin uzun uzadıya O'nu tesbih et (teheccüd namazı kıl). [bk. 73/20 ve dipnotu]

[7] (Beydâvî).

27. Doğrusu onlar, acele geçen (dünyay)ı severler de önlerindeki ağır günü bırakırlar.

28. Onları biz yarattık ve eklemlerini (ve bütün vücut kısımlarını) sıkıca bağladık (sağlamlaştırdık). Biz dilediğimiz zaman, onları (helak eder) benzerleriyle değiştiriveririz (yerlerine başka insanları getiririz).

29. Şüphesiz ki bu (sûre) bir öğüttür/hatırlatmadır. Artık kim dilerse, Rabbine (varan) bir yol edinir.

30. Bununla birlikte Allah dilemedikçe siz (bir şey) dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(Bu âyet-i kerîmede şuna işaret edilmektedir: Yüce Allah'ın bizim lehimize olan şeyleri ve hidayetimizi dilemesi için O'na yalvarmalıyız. O'na ibadet ve taatle yakınlık sağlamamız ve dilemesini dua edip istememiz gerekmektedir. Çünkü insan kendi iradesine/istek ve arzusuna bırakılırsa, aleyhine çıkacak en kötü şeyleri bile iyi diye isteyebilir. Böylece sapıklığa düşer.) [bk. 4/88]

31. (O,) dilediğini rahmetine eriştirir. Zalimlere gelince, onlar için acıklı bir azap hazırlamıştır.[8]

[8] Hem tevhidden sapan hem de insanlara din ve dünyasında zulmedenler.

77. Mürselât Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 50 âyettir. 48. âyeti Medine döneminde inmiştir. Sûre, adını birinci âyetteki "mürselât" kelimesinden almıştır ve "gönderilenler" demektir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5-6-7. Andolsun (emrimizle meleklerden) birbiri ardınca gönderilenlere, (görevlerine) sert 'rüzgarlar gibi koştukça koşanlara', yaydıkça yayanlara, (hak ile bâtılı, emre göre) ayırdıkça ayıranlara, (kötülüklerden) özür dilemek veya (cezaya karşı) uyarmak için öğüt (vahiy) bırakanlara; ki vaad (ve tehdit) edildiğiniz şeyler mutlaka olacaktır.

8-9-10-11. Yıldızlar(ın ışığı) giderildiğinde, gök yarıldığı, dağlar (yerinden) sökülüp savrulduğunda, peygamberlere (ümmetlerine şahitlik için) belli bir vakit verildiğinde, (artık kıyamet kopmuştur.)

12. (Bunları duyanlar: “Bu hesap) hangi güne ertelenmiş?” derler.

13. (Bil ki, her şey) ayırıp hüküm verme gününe (ertelenmiştir.)

14. O ayırıp hüküm verme gününün ne olduğunu sana bildiren nedir?

15. (Bunları) yalanlayanların o gün vay haline!

16. Biz öncekileri (bu yüzden) helak etmedik mi?

17. Sonra gerideki (inkârcı)ları da onların peşine takarız.

18. Biz günahkârlara böyle yaparız.

19. (Bunları) yalanlayanların o gün vay haline!

20. Biz sizi hakîr bir sudan yaratmadık mı?

21-22. Hem onu, (doğum için) belli bir vakte kadar sağlam bir yer (olan rahm)e koyduk. [krş. 23/13]

23. İşte (bunu), biz takdir ettik. Biz ne güzel takdir edeniz!

24. (Bunları) yalanlayanların o gün vay haline!

25-26. Yeri hem dirilere hem de ölülere bir toplanma yeri yapmadık mı?

27. Orada yüksek sabit dağlar var etmedik mi? Size tatlı su(lar) içirmedik mi?

28. (Bunları) yalanlayanların o gün vay haline!

29. “Haydi yalanladığınız (azâb)a gidin!” (denilir onlara).

30-31. “Haydi gidin, üç çatallı (dumandan) bir gölgeye (ki o) ne gölgelendirir ne de ateşten korur!”

32. Çünkü o, saray gibi (büyük) bir kıvılcım saçar.

33. Sanki o, sarı sarı erkek develer gibi (heybetli)dir.

34. (Bunları) yalanlayanların o gün vay haline!

35. Bu, (imana ve Kur’an’a burun bükenlerin) konuşamayacakları bir gündür.

36. Onlara izin de verilmez ki özür dilesinler. [krş. 40/52]

37. (Bunları) yalan sayanların o gün vay haline!

38. Bu ayırt edip hüküm verme günüdür ki sizi de, evvelki (ümmet)leri de bir araya toplarız.

39. Eğer sizin (kurtulmak) için bir hileniz varsa, hemen bana hile yapın (da beni atlatın).

40. (Öldükten sonra dirilmeyi) yalan sayanların o gün vay haline!

41-42. Doğrusu takvâ sahipleri (Allah'ın emirlerine uygun yaşayanlar) gölgelerde, pınar (baş)larında, hem de canlarının istediği meyveler içindedirler.

43. (Onlara:) "İşledikleriniz (iyi ameller)e karşılık olarak âfiyetle yiyin, için." (denilir).

44. Şüphe yok ki biz güzel hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.

45. (Bu hakikatleri) yalan sayanların o gün vay haline!

46. (Ey inkârcılar!/Allah'ın emirlerine boyun eğmeyenler!) Yiyin, biraz daha zevklenin (bakalım dünyada)! Muhakkak ki sizler, suçlusunuz.

47. (Bu nimetlerin sorulacağını) yalan sayanların o gün vay haline! [krş. 102/8]

48. Onlara: "Rükû edin (Allah'a boyun eğin)." denildiği zaman, rükû etmezler. (Boyun eğmez, diğer emirlere itaatte bulunmazlar.)

49. (Bunları gereksiz ve) yalan sayanların o gün vay haline!

50. Artık bundan sonra (onlar) hangi söze inanacaklardır?

78. Nebe Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 40 âyettir. Nebe, "haber" demektir. Kıyamet gününün haberi ile başladığından bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Müşrikler) birbirine neyi sorup duruyorlar?

2-3. (İnanıp inanmamak için) hakkında ayrılığa düştükleri o büyük (güne ait) haberi (mi)?

4. Hayır! (Ayrılığa düşmeye lüzum yok, gerçeği) ileride bilip anlayacaklar.

5. Yine hayır! Onlar ilerde elbette bilecekler.

6-7. Biz yeri bir beşik, dağları da (yeri dengede tutan) birer kazık yapmadık mı?

8. Hem sizi de çift çift yarattık.

9. Uykunuzu bir dinlenme yaptık.[1]

[1] Belirli bir ölçüde uyumakla beden dinlenir ve yorgunluklar giderilir. Bilim adamları, günde altı saatin yeterli olacağını söylemişlerdir.

10. Geceyi (sükunet için) bir örtü kıldık.

11. Gündüzü de geçim(inizi kazanma) vakti yaptık.

12. Üstünüze yedi sağlam (gök) bina ettik.

13. (Ona) parıl parıl parlayan bir kandil (güneş) astık.

14-15-16. Tane(leri), bitki(leri) ve (ağaçları) sarmaş dolaş olmuş bahçeleri çıkaralım (yetiştirelim) diye sıkışan (yoğunlaşan bulut)lardan şarıl şarıl su indirdik.

17. Muhakkak (iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın) ayrılma (haklarında hüküm verilme) günü, belirlenmiş bir vakittir.

18. O gün Sûr'a üflenir de (hepiniz) bölük bölük gelirsiniz.

19-20. Artık (o gün) gök, kapı kapı açılmış, dağlar yürütülüp (dağılmış) bir serap (gibi) olmuştur. [krş. 18/47; 20/105-107; 27/88; 56/5-6; 101/5]

21-22. Şüphesiz cehennem hem (her an günahkârların düşmesi beklenen) bir gözetleme yeri hem de azgınların dönüp varacağı bir yerdir.

23. (Azgınlar,) devirler boyunca orada kalacaklardır.[2]

[2] Sonsuza dek kalmak inkârcılar içindir (Beydâvî; Celâleyn).

24-25-26. Orada ne bir serinlik ne de içilecek (iyi) bir şey tadarlar. Yalnız (yaptıklarına) tam uygun bir ceza olarak bir kaynar su, bir de irin (içerler).

27. Çünkü onlar, bir hesap (görüleceğini) ummuyorlardı.

28. Âyetlerimizi de alabildiğine yalanlamış (ve değersiz saymış, kendi bildiklerini yaşamış)lardı.

29. Biz de (yaptıkları) her şeyi, bir kitaba/deftere birer birer kaydetmişizdir. [krş. 17/13-14]

30. "Şimdi tadın (cezanızı)! Artık size azaptan başkasını artırmayacağız." (denilecek).

31-32-33-34. Şüphesiz takvâ sahipleri için de (her korku ve kaygıdan) kurtuluş (ve cennette) bahçeler, bağlar, göğüsleri tomurcuklanmış aynı yaşta dilberler ve dolu dolu kadeh(ler vardır). [bk. 38/52; 56/37]

35. Orada boş bir söz ve bir yalan işitmezler.

36. (Bunlar) Rablerinden bir mükâfat, yeterli bir bağış olarak (verilir).

37. (Evet, bu,) göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi Rahmân (olan Allah) tarafından(dır ki) O'na (o gün) kimse hitap etmeye kalkışamaz.

38. O gün Rûh (Cebrail) ve melekler, saf halinde ayakta duracaktır. Rahmân'ın kendisine izin verdiğinden başkaları konuşamazlar; (onlar da ancak) doğruyu söyler(ler). [bk. 2/255; 20/108-109; 53/26]

39. İşte bu (kıyamet), 'kesin gerçek' olan gündür. O halde dileyen Rabbine (iman ve itaatle) bir dönüş yolu edinsin.

40. Çünkü biz, sizi yakın bir azapla uyardık. O gün kişi, ellerinin önden gönderdiği şeylere bakacak ve kâfir de: "Keşke ben (bu azabı görmeyip) toprak olsaydım!" diyecektir. [bk. 18/49]

79. Nâzi'ât Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 46 âyettir. Adını ilk âyette geçen "nâzi'ât" (söküp çıkaran) kelimesinden alır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5. Andolsun, (kâfir gruplarının ruhlarını) gayet şiddetli olarak söküp çıkaran (melek)lere! (Allah'a teslimiyet içinde olan mü'minlerin ruhlarını) yavaşçacık alanlara! (Gökte) yüzüp yüzüp giden (melek)lere! İşlerinde yarışıp geçenlere, bir de (emrimizle kullara ait) işi yöneten (melek)lere (ki elbet kıyamet kopacak).[1]

[1] Bu cümle yeminin cevabıdır (Nesefî (Medârik), IV, 32).

6-7-8-9. O gün yeri şiddetli bir sarsıntı sarsacak, ardından gelen (başka bir sarsıntı) onu takip edecek. O gün kalpler (korkudan) titreyecek, insanların (utançtan) gözleri yere dikilecek.

10-11. (Onlar dünyada iken): “Biz mi sahiden (dirilip) evvelki hâle döndürüleceğiz? Çürüyüp ufalanmış kemikler olduğumuz zaman mı?” derler. (Onlara: “Evet, Allah her şeye kâdirdir.” denilince:) [bk. 17/49-51; 36/77-82; 75/3]

12. “Öyleyse bu (dönüş) ziyanlı bir dönüştür!” dediler.

13. (İyi bilin ki o, zor değildir.) Ancak o (Sûr’a son üfürülüş, yine) bir tek çığlıktır.

14. Bir de (bakarsın ki) onlar, hemen uyan(ıp toplan)ırlar. [bk. 17/52; 34/ 51-53]

15. (Resûlüm!) Musa’nın haberi sana geldi (değil) mi?

16. Hani Rabbi ona mukaddes vadi “Tuvâ”’da (şöyle) seslenmişti: [bk. 20/12]

17. “Firavun’a git, çünkü o azdı.”[2]

[2] Otorite ve gücüne güvenip Rabbini tanımadı. Gücünü ve sistemini rableştirdi.

18. De ki: “(Küfürden) arınmaya meylin var mı?”

19. “Seni Rabbinin yoluna ileteyim de artık (O’ndan) korkasın.”

20-21. Derken (Musa gidip) ona büyük mucizeyi gösterdi. Fakat o yalanladı ve karşı geldi.

22. Sonra koşarak dönüp gitti.

23. Derhal (halkını ve sihirbazlarını) topladı da (onlara şöyle) seslendi:

24. “Ben sizin en yüce rabbinizim!” dedi. [bk. 26/29]

(Ülkede otorite Firavun olduğu için açıkça rabliğini ilan etmişti. Hz. Musa’nın Allah’a iman ve teslimiyet davetini kabul etmedi. Etse, biliyordu ki Allah’ın emirleri öncelik ve geçerlilik kazanır. Böylece onun yönettiği insanlar üzerindeki otoritesi, rablık iddiası elinden giderdi. Ama Allah’ın da bir hesabı vardı. Fakat o bunu bilmiyordu.) [bk. 10/92]

25. Allah da onu, hem dünyanın hem âhiretin, ibretlik azabıyla yakaladı. [bk. 10/90-92; 40/45-46]

26. Şüphesiz bunda, (Allah'tan) korkan kimseler için gerçekten (büyük) bir ibret vardır.

27-28-29. Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa göğü mü? Ki (Allah) onu bina etti, boyunu yükseltti ve onu düzene koydu. Onun gecesini kararttı, hem de (gündüz) aydınlığını çıkardı.

30. Bundan sonra yeri (elips şeklinde) yuvarlattı yayıp döşedi.[3] [bk. 91/6]

[3] "Dehâ" kelimesi, devekuşu yumurtası şekline getirdi mânasına geldiğinden "elips şeklinde" diye tercüme ettik. "Dehâ" kelimesinin "yapıp döşeme" anlamı da vardır.

31-32-33. Ondan suyunu ve otlağını (çeşitli bitki ağaçlarını) çıkardı. Dağları da tespit edip yerleştirdi. (Bunların hepsi) size ve hayvanlarınıza birer fayda olması içindir.

34-35. Fakat o (güç yetmez) en büyük felaket (olan kıyamet) geldiği zaman, o gün insan, (ömründe hayra mı, şerre mi) neye koştuğunu hatırlar.

36. O alevli ateş, gör(üp gir)ecekler için ortaya çıkarılır.

37-38-39. Artık kim azgınlık etmişse ve dünya hayatını âhirete tercih etmişse, işte muhakkak ki o alevli ateş, kendisinin varacağı tek yerdir. [krş. 2/200; 17/18]

40-41. Fakat kim de, Rabbinin (huzurunda duracağı) makamından korkup (gereğini yapar) nefsini de kötü hevesten men ederse; işte muhakkak ki cennet onun varacağı tek yerdir.

42. (Resûlüm!) Sana (kıyamet) saat(in)i: "Ne zaman onun gelip çatması?" diye soruyorlar.

43. Sende onu anlatma (bilgisi) nereden (olsun)?

44. Onun son (bilgis)i, Rabbine (ait)tir. [bk. 7/187]

45. Sen, ancak ondan korkanları uyarıcısın.

46. Sanki onlar, o (kıyamet günü)nü gördükleri gün, (dünyada) bir akşam veya bir kuşluk vaktinden başka kalmamış gibi olurlar. [bk. 20/103; 23/113; 30/55]

80. Abese Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 42 âyettir. Abese, "yüzünü ekşitti, surat astı" demektir. Adını ilk âyetindeki aynı kelimeden almıştır.[1]

[1] Hz. Peygamber bir gün Kureyş'in ileri gelenlerinden birkaç kişiyi İslâm'a davet ile meşgul olurken, âmâ bir müslüman olan Abdullah b. Ümmü Mektûm (ra.) da yanına gelip bunlardan habersiz olarak, "Yâ Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerini bana da öğret." diye birkaç defa tekrar etmişti. Resûlullah Efendimiz de ona karşı iltifat etmeyip hafifçe yüzünü ekşitmişti ki bu sûre onun üzerine indi (Celâleyn). Bu aynı zamanda bütün mü'minlere bir ikaz niteliğindedir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. (Peygamber) âmâ geldi diye yüzünü ekşitti ve döndü.

3-4. (Resûlüm!) Sen ne biliyorsun, belki o, (senden öğrendiğiyle) arınacak (nefsini tezkiye edecek) veya öğüt alacaktı da o öğüt kendisine fayda verecekti!

5-6-7. Ama (zenginliğinden öğüde) ihtiyaç duymayana gelince, sen ona yönel(ip ilgi göster)iyorsun. Halbuki onun arınmamasından sana ne?[2]

[2] Müslümanlar için zenginliğinden dolayı hiç kimseye iltifat etmeme uyarısı vardır.

8-9-10. Fakat sana koşup gelen kimse, (Allah'tan) kork(arak gel)mişken, sen onunla (habersiz gibi) ilgilenmiyorsun.

11-12. Hayır! (Böyle yapman doğru değil.) Çünkü o (âyetler) bir öğüttür; artık dileyen onu belleyip öğüt alır.

13-14-15-16. (O Kur'an) çok değerli, iyilik timsali seçkin kâtip (melek)lerin elleriyle (yazılmış), çok şerefli, kadri yüce, tertemiz sahifeler içindedir.

17. O kahrolası (âsî) insan, ne nankördür!

18. (Allah) onu hangi şeyden yarattı (hiç düşünmez mi)?

19. Bir nutfeden (spermadan) yarattı da onu (en güzel şekilde) biçime koydu.

20. Sonra ona (doğmasında, hayır ve şerri seçmesinde) yolu kolaylaştırdı.

21. Sonra onu öldürüp kabre koydu.

22. Daha sonra da dilediği zaman onu diriltip kaldıracak.

23. Doğrusu (insan, Allah'ın) emrettiği şeyleri hâlâ yerine getirmedi.

24-25-26-27-28-29-30-31-32. Bir de insan, yediğine (ibretle) baksın: Şüphesiz ki biz, suyu (yağmuru dilediğimiz kadar) döktükçe döktük. Sonra yeri (bitkileri çıkartmak için) göz göz yardık. Orada tane(ler) bitirdik, üzüm ve yonca(lar), zeytin ve hurma(lar), iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyve(ler), çayır(lar, bitkiler ve sebze)ler yetiştirdik. (Bütün bunlar) sizin ve hayvanlarınızın faydalanması içindir.

33. Kulakları sağır eden o ses geldiği (kıyamet koptuğu) zaman.

34-35-36. (İşte) o gün, kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve oğullarından kaçacak. [krş. 23/101; 31/33; 34/ 54; 70/11-14]

37. O gün, onlardan herkesin kendisine yetecek bir işi (derdi) vardır. [krş. 16/111]

38-39. Birtakım yüzler, o gün parıl parıl parlayacak, gülecek (ve) sevinecektir.

40-41. Birtakım yüzlerin de o gün üzeri tozludur. Üstelik onları (toz, topraktan) bir karanlık bürüyecek. [krş. 3/106-107; 80/38-41]

42. İşte bunlar, inkârcıların, Hak'tan/ hakikatten sapan (günaha dadanan ve haddi aşan)ların ta kendileridir.

81. Tekvîr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 29 âyettir. Adını birinci âyetten almıştır. Tekvîr, "dürülme ve dürme" anlamına gelir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Kıyamet zamanı Sûr'a üfürüldüğü, çekimlerin yok olduğu) güneş dürül(üp ışığı söndürül)düğünde,

2. Yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, [krş. 54/1]

3. Dağlar, yürütül(üp yok ol)duğunda,

4. (Titizlikle bakımı gereken) on aylık gebe develer (bile, dehşetten başıboş) salıverildiğinde,

5. Vahşi hayvanlar (her yönde ürkerek) toplandığında,

6. Denizler kaynatıl(ıp ateş kesil)diğinde,

7. Nefisler eşleştiğinde (ruhlar bedenle birleştiği veya kişiler kendi grubuyla tasnif edildiğinde,)

8-9. Diri diri toprağa gömülen kız, "hangi günahından dolayı öldürüldü?" diye sorulduğunda,[1]

[1] Canlanmış ceninlerin kürtaj edilmesi de bu âyetin hükmü kapsamındadır.

10. (Amellere ait) defterler açılıp yayıldığında, [krş. 17/13 ve dipnotu]

11. Gök (yerinden) sıyrıl(ıp dürül)düğünde, [krş. 21/104]

12. Cehennem daha da alevlendirildiğinde,

13. Cennet (mü'minlere) yaklaştırıldığında,

14. (Her) kişi (artık hayır ve şerden) ne hazırladığını bilecektir. [krş. 3/30; 75/13]

15. (Hayır! Yine) yemin ederim, (gündüzleri) o sinip gizlenen,

16. (Ve yörüngelerinde) akıp yuvalarına[2] giden (yıldız)lara.

[2] Doğuş noktalarında.

17. (Kararmaya)[3] yöneldiği zaman geceye,

[3] Veya, "Ağarmaya." Yukarıdaki mâna tercih edilmiştir (Sâbûnî (Safve), III, 525).

18. Nefes nefes ağarmaya başladığı zaman sabaha ki,

19-20. Muhakkak O (Kur'an), arşın sahibi (Allah katında) yüksek mevkiye sahip, çok şerefli, güçlü bir elçinin (Cebrail'in, Allah'tan) getirdiği sözüdür. [bk. 10/37-38; 53/5-10; 72/23]

21. Orada, (mele-i a'lâda meleklerce kendisine) itaat olun(maya lâyık ol)andır; tam güvenilendir.

22. Arkadaşınız (Muhammed, kâfirlerin dediği gibi) mecnun değildir.

23. Andolsun ki o, onu (Cebrail'i) apaçık ufukta gördü. [krş. 53/13-16]

24. O, gayb konusunda (görünmeyenleri haber verme hususunda) cimri (ve saklayıcı) değildir.[4]

[4] Yahut, "O, gaybı zanna dayanarak söyler." diye suçlanamaz. Bu mâna bazı kıraatlerin "danîn"i, "zanîn" okuyuşuna göredir (Beydâvî).

82. İnfitâr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 19 âyettir. Adını ilk âyetten almıştır. İnfitâr, "yarılmak" demektir

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5. Gök yarıldığında, yıldızlar dağılıp döküldüğünde, denizler fışkırtıldığında, kabirler alt üst edil(ip ölüler diriltil)diğinde; (her) nefis (yapıp) öne sürdüğünü, (yapmayıp) bıraktığını (görüp) bilecek.

6. Ey insan! Bol kerem sahibi Rabbine karşı, seni aldat(ıp günaha daldır)an nedir?

7. O (Rab) ki seni yarattı, (özel biçimde) düzenledi, sana (bütün uzuvlarında) uygunluk ve denge verdi.

8. Seni (şekillerden) dilediği bir şekilde terkip etti.[1]

[1] Çocuğun sperma halinden alaka haline gelişi, cinsiyetinin ne olacağı, renk ve şekli ancak Yaradan'a aittir. [bk. 31/34; 96/2]

9. Hayır! (Siz yalnız bir aldanma içindesiniz), daha doğrusu dini (hesap gününü) yalanlıyorsunuz.

10-11-12. Halbuki sizin üzerinizde elbette (yaptıklarınızı) hıfzeden, şerefli kâtipler vardır (ki) onlar yaptıklarınızı bilirler. [bk. 18/49]

13. İyiler, mutlaka bol nimet (cenneti) içindedirler.

14. O'na âsî olanlar da, elbette alevli ateş içindedirler.

15. Hesap günü oraya gireceklerdir.

16. Artık onlar, oradan ayrılıp uzaklaşacak da değillerdir.

17. Hesap gününün ne olduğunu, sen nereden bileceksin?

18. Yine Hesap gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin?

19. (İşte) o gün hiç kimse, kimseye bir şey yapamaz. O gün emir yalnız Allah'ındır.

25. O (Kur'an) taşlanmış (kovulmuş) şeytanın sözü de değildir. [bk. 26/ 210-212]

26. O halde (Kur'an'ı bırakıp) nereye gidiyorsunuz?

27-28. O (Kur'an), bütün âlemlere (insan ve cinlere, özellikle de) içinizden doğru hareket etmek isteyen kimselere, bir öğüt ve uyarıdır.

29. (Fakat) âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, siz (bir şey) dileyemezsiniz. [bk. 74/56; 76/30]

(İnsan her istediğini yapamaz ve elde edemez. Bunun için Allahu Teâlâ'nın dilemesini ve dileğimizi kabul etmesini O'ndan usulüne uygun bir şekilde istememiz lazımdır.)

83. Mutaffifîn Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 36 âyettir. Mutaffifîn, "mutaffif" kelimesinin çoğulu olup "ölçü ve tartıda hile yapanlar" demektir. Adını ilk âyetindeki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3. Ölçü ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar insanlardan ölçüp aldıkları zaman, tastamam alırlar. Onlara (bir şey verirken) ölçtükleri veya tarttıkları zaman eksik yaparlar. [krş. 11/85-88]

4-5-6. Sahiden bunlar, (öldükten sonra hesap için) büyük bir günde diriltileceklerini sanmıyorlar mı? O gün insanlar, âlemlerin Rabbi(nin hükmü) için (kabirlerinden) kalkacaklardır!

7. Sakının (hileye sapmaktan ve hesaba inanmamaktan)! Çünkü fâcirlerin (Allah'ın emrinden çıkanların) kitabı muhakkak ki Siccîn'dedir.

8. Siccîn'in ne olduğunu sen nereden bileceksin? (Bilemezsin.)

9. (O) yazıl(ıp mühürlen)miş bir kitaptır (ki o, kötü amellerin kütüğüdür).[1]

[1] Elmalılı, VII, 5653 (Zemahşerî'den naklen).

10. (Bunu) yalan sayanların o gün vay haline!

11. Onlar ki ceza (ve hesap) gününü yalan sayarlar.

12. Onu da her haddi aşan, günaha düşkün olandan başkası yalanlamaz.

13. Ona âyetlerimiz okunduğu zaman: "Evvelkilerin masallarıdır." demiştir. [bk. 16/24; 25/5]

14. Hayır! (Öyle değildir.) Doğrusu kazandıkları (kötü) şeyler, onların kalplerinin üzerinde pas bağlamıştır.

15. Hayır! (Dahası var); muhakkak ki onlar, Rablerin(i görmekten, rahmetine ermek)ten elbette mahrumdurlar.

16-17. Sonra onlar, mutlaka o alevli ateşe girecekler ve (onlara): "İşte kendisini yalanlamakta olduğunuz (azap) budur." denilecek.

18. Dikkat edin, iyilerin (amel) kitabı Illiyyîn'dedir.

19. Illiyyîn'in ne olduğunu sen nereden bileceksin? (Bilemezsin.)

20. (O) yazıl(ıp mühürlen)miş bir kitaptır (ki yücelerde, iyi amellerin kütüğüdür).

21. (Allah'a) yaklaştırılmış (melek)ler ona şahit olurlar.

22. Şüphesiz ki iyiler, bol nimet (cenneti) içindedirler.

23. Tahtlar üzerinde (etrafı) seyrederler.

24. Yüzlerinde o nimetin neşe ve parıltısını tanırsın.

25-26. Onlara (ağızları) mühürlü, (lezzet ve neşesi olan, sarhoşluğu olmayan) halis şaraptan içirilir. Onun içiminin sonu misktir (çok güzeldir). O halde rağbet edip yarışanlar bunun için yarışsın(lar).

27-28. Onun karışımı, Tesnîm'dendir. (O kıymetli) bir kaynaktır ki ondan (Allah'a) yakın olanlar içerler.

29. Hakikaten o suç işleyen (günahkâr)lar (dünyada) iman edenlere gülerlerdi.

30. (Onlar) yanlarından geçtikleri zaman (alay için) birbirlerine kaş göz işareti yaparlardı.

31. Ailelerine döndükleri vakit de (bu yaptıklarından) zevk alarak (gülüşe gülüşe) dönerlerdi.

32. O (iman ede)nleri gördükleri zaman: "Hakikaten bunlar, cidden sapıkmışlar (beyinleri yıkanmış gerici takımı)" gibi şeyler derlerdi.

33. Halbuki (inkârcılar, münâfık ve fâsıklar) onlar üzerine gözcüler olarak gönderilmemişlerdi.

34-35-36. İşte o gün iman eden (Allah'ın emirlerine teslimiyet gösteren)ler de (açık ve gizli) kâfirler(in perişan hallerin)e, tahtlar üzerinde (onlara) bakarak: "O kâfirler, yapmakta olduklarının karşılığını (cezasını nasıl) buldular değil mi?" (diye) gülecekler. [krş. 57/12-15]

84. İnşikâk Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 25 âyettir. İnşikâk, birinci âyette geçtiği üzere "yarılma" anlamınadır. Sûre adını bu âyetten almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. Gök, (cisimleri ile) Rabbini(n buyruğunu) dinleyip itaat ederek yarıldığı zaman.

3-4-5. Yer de Rabbini(n emrini) görevi olarak dinleyip itaat ederek dümdüz yapıldığı, içindekileri (dışarı) atıp boşaldığı zaman (herkes yaptığının karşılığını görecektir).

6. Ey insan! Gerçekten sen, Rabbine (varıncaya) kadar (bu yolda) didindikçe didinirsin. Nihayet O'na kavuşacaksın.

7-8-9. Fakat (o zaman) kime kitabı sağından verilirse, hesabı kolay bir şekilde görülecek ve sevinçli olarak (cennete girmişlerden olan) ailesine dönecektir.

10-11-12-13. Kitabı arkasından verilene de gelince: ("Ey ölüm! Neredesin!" diye) hemen ölümü çağıracak ve alevli ateşe girecek. Çünkü o (dünyada inanmayıp) ailesi (ve kavmi) içinde keyifli (mal ve mülkü sebebiyle şımarık) idi. [krş. 69/25-33]

14. Doğrusu o, (hesap için diriltilip Rabbine) asla dönmeyeceğini sanmıştı.

15. Hayır! Öyle değil! (O Rabbine dönecektir, yaratılması boşuna değildir.) Elbette Rabbi onu çok iyi görendir.

16-17-18-19. Yemin ederim, akşamın alacakaranlığına, o geceye ve (içinde) derleyip topladığı şeylere, (ışığı) tamamlandığında (dolun)aya ki![1] (Ey insanlar!) Mutlaka siz, halden hâle geçecek (Rabbinize kavuşacak)sınız. [bk. 6/73; 21/38; 44/38]

[1] Kamerî ayların 13, 14 ve 15. günleri olup üçüne birlikte *eyyâm-ı bîyz*/beyaz günler denilir (Beydâvî).

20. Öyleyse onlar için ne (engel) var ki inanmıyorlar?

21. Onlara Kur'an okunduğu zaman ***secde*** ed(ip Allah'a teslimiyet göster)miyorlar.[2]

[2] Secde âyeti konusunda bk. 7/206.

22. Aksine o inkâr edenler (Kur'an'ı ve âhireti) yalanlıyorlar.

23. Halbuki Allah, (onların) içlerindeki (küfür ve düşmanlıkları)nı pek iyi bilendir.

24. Onun için (Resûlüm!) Onları acıklı bir azap ile müjdele!

25. Ancak iman edip sâlih (sevaplı) amel işleyenler hariçtir. Onlar için ardı arkası kesilmeyen (minnetsiz) bir mükâfat vardır.

85. Bürûc Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 22 âyettir. Bürûc, ilk âyette geçtiği üzere "burçlar" demektir. Adını bu âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3. Burçlar sahibi göğe, o vaad olunan güne, şahitlik edene ve şahitlik edilene (görenlere ve görülenlere) andolsun ki; [bk. 25/61]

4-5. (İnananları dinlerinden vazgeçirmek üzere hazırladıkları hendeklerin) içini tutuşturulmuş ateşle dolduran hendek sahipleri, kahrolmuş (ve lanetlenmiş)tir.

6-7. O vakit onlar, (o ateşin) karşısında oturmuşlardı, (ateşe attıkları) mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.

8-9. Onlardan öç almalarının sebebi, sırf (mü'minlerin) O tek galip, her övgüye lâyık Allah'a inandıklarından (ve imanlarının gereğini yapmak isteyip onlar gibi olmadıklarından)dı.[1] Oysa ki göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Allah, her şeye şahittir. [krş. 5/59; 7/126; 9/74]

[1] Uhdûd halkı içindeki mü'minlere yapılan baskı, sindirme ve işkenceler, muhtelif zamanlarda ve yerlerde, İslâm'a göre yaşamak isteyen mü'minlere karşı; putçu, inkârcı ve tâğûtî güçler tarafından çeşitli şekil ve adlar altında o yapılanlar aynen devam etmektedir. Bu böyle olurken inananlardan duyarsız ve seyirci olanlar da kendilerini vebalden kurtaramazlar. [bk. 7/126 ve açıklaması]

10. Şüphesiz mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara (dinlerinden soğutmak/çevirmek için) işkencede bulunanlar, sonra (yaptıklarına) tevbe etmeyenler var ya! İşte onlar için cehennem azabı vardır, yakıcı azap da onlaradır.

11. Doğrusu iman edip de sâlih ameller işleyenlere gelince, alt tarafından ırmaklar akan cennetler onlarındır. Büyük kurtuluş ve saadet budur.

12. Şüphesiz Rabbinin (zalimleri) yakalayışı pek şiddetlidir.

13. Doğrusu ilk defa var eden, hem de (öldükten sonra diriltip kendisine) döndürecek olan yalnız O'dur.

14-15-16. O, (tevbe ve itaat edenleri) çok bağışlayan, çok sevendir. Arşın yüce sahibidir, dilediğini derhal yapandır.

17-18. (Resûlüm!) Sana geldi mi o Firavun ve Semûd ordularının (helak) haberi?

19. Doğrusu inkâr edenler, (gerçekleri) bir yalanlama içindedirler.

20. Halbuki Allah (onları) arkalarından kuşatmıştır.

21-22. (Bunlar inkâr ededursunlar) doğrusu o (Kitap) çok şerefli bir Kur'an'dır ki (onun aslı) Levh-i Mahfûz'dadır. (Koruma altındaki levhadadır.)

86. Târık Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 17 âyettir. Geceleyin ortaya çıkan her şeye "târık" denilir. Ünlü kişiye de mecâzî olarak bu ifade kullanılır. Karanlık câhiliye dönemini aydınlatan, sabahı müjdeleyen kişi olarak Peygamber Efendimiz de buna benzetilmiştir. Yıldızlar da geceleyin doğduklarından bu ismi almıştır. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almaktadır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3. Andolsun, göğe ve Târık'a. Târık'ın ne olduğunu nereden bileceksin? (Bilemezsin. O, parlak ışığıyla karanlığı) delen yıldızdır.

4. Hiçbir nefis yoktur ki üzerinde (kendisini görüp gözeten) bir muhafız olmasın. [bk. 13/11]

5-6. Artık insan, neden yaratıldığına (ibretle) bir baksın! O, fışkırıp dökülen (menî denen) sudan yaratıldı.

7. O su, sulb (omurga) ile terâtib (eğe kemiği) arasın(da oluşup gelişen sonra torbaya inen testisler)den çıkar.[1]

[1] Erkek çocuğun testisleri (er bezleri) ve kızın yumurtalığı henüz cenin halinde iken, onun sulb'u (omurgası/belkemiği) ile terâtib'i (eğe kemikleri) arasındaki yerde gelişir. 6-7 ay sonra erkeğin testisi yavaş yavaş torbaya iner. Kızınki ise legen boşluğunda kalır. Ama her ikisinde de bunlara ait damar ve sinirler, esas geliştiği yerleri olan sulb ve terâib arasında yer almıştır. Menî ise, testis ve diğer üreme organlarından oluşur. Yumurtayı aşılayan, menîdeki spermaların güçlülüğüdür. (Bkz. el-Bâr, *Kur'an ve Tıbba Göre İnsanın Yaratılışı*, s. 41, 43.) Allah'ın bildirdiği bu bilgi, *Teknoloji Gazetesi*'nin 2002 Eylül sayısında yeni bir keşif olarak bildirilmektedir.

8. Şüphesiz ki O (Allah), onu (öldürdükten sonra dünyadaki hali gibi diriltip) döndürmeye kâdirdir.

9. O gün (bütün) sırlar açığa çıkarılacaktır.

10. Artık o (yüzü kara çıkan kimse)nin ne bir kuvveti ne de bir yardımcısı vardır.

11-12-13-14-15. O (denizden aldığı buharın, yağmur, kar haline) dönüşüm yeri olan göğe, (bitkilerin ve kaynakların çıkması için) yarılmaya elverişli yere andolsun ki hakikaten o (Kur' an), elbette (hak ile bâtılı) ayıran kesin bir sözdür; o bir şaka değildir. Hakikaten onlar (müşrikler, Kur'an'ın nurunu söndürmek, yürürlükten kaldırmak için) hep bir hile düzenlerler.

16. Ben de (onlara, felaketleri için) bir tuzak hazırlarım.

17. Onun için (Resûlüm!) Sen kâfirlere mühlet ver. (Hemen helaklerini isteme.) Şimdilik onları biraz kendi hallerine bırak. (Onlar ihmal edilmeyeceklerdir.) [bk. 3/178; 19/84; 31/24; 35/43-45]

87. A'lâ Sûresi

A'lâ, "en yüce" demek olup sûre Mekke döneminde nâzil olmuştur. 19 âyettir. Adını ilk âyetindeki aynı ifadeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5. Rabbinin yüce adını tesbih et ("*Sübhâne Rabbiye'l A'lâ*" de). O (her şeyi) yaratıp düzenine koyan (her şeyi) takdir ed(ip yarat)an ve ona göre de uygun yolu (ilham edip) gösteren,[1] (yemyeşil) otlağı çıkaran, sonra da onu, kararmış/siyahımsı çer çöp haline çevirendir.[2]

[1] Her şeyin bir kaderi olduğuna dair bk. 25/2; 54/49.

[2] Âyetteki "ğusâ" kelimesi, sel köpüğü anlamına da gelmektedir. O zaman tercüme şöyle olur: "Sonra da onu (otlağı) siyahımsı bir sel köpüğü haline çevirendir." Belki uzun zaman sonra bunlar yer altında petrol ve kömür haline gelmiş olabilir.

6-7. (Resûlüm!) Sana (Kur'an'ı) okutacağız; artık sen asla unutmayacaksın. Yalnız Allah'ın (nesh etmek için) dilediği başka. Çünkü O, açığı da bilir, gizliyi de.

8. Seni en kolay olana muvaffak kılacağız.

9. O halde sen öğüt (ve hatırlatmak)ya fayda verirse, diye öğüt verme (ve hatırlatma işi)ne devam et.

10. (Allah'a) saygısı olan, öğüt alacak (emrine uygun yaşayacak)tır.

11-12-13. Âsî/kötü olan kimse de ondan kaçınacak ama o en büyük ateşe girecektir. Sonra orada o, ne ölecek ne de yaşayacaktır. [krş. 4/56; 20/74; 25/14]

14-15. Doğrusu, hem (günahlardan) temizlenen hem de Rabbinin adını (tesbih, tehlil ve tekbirle) anıp namaz kılan mutluluğa/kurtuluşa ermiştir.

(Bu iki âyette sırasıyla amellerin üç derecesi ve böylece mutluluk formülü verilmektedir.)

16-17. Fakat! (Ey gafiller!) Siz, (geçici) dünya hayatını üstün tutuyorsunuz. Âhiret ise, hem daha hayırlı hem de devamlı (ve sonsuz)dur.

18-19. Muhakkak ki bu (öğütler)[3] evvelki sahîfelerde, İbrahim ve Musa'nın sahîfelerinde de vardır. [krş. 53/36-37]

[3] 14-18. âyetlerde geçen.

88. Ğâşiye Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Ğâşiye "kaplayıp örten" demektir. 26 âyettir. Adını ilk âyetindeki aynı ifadeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Dehşetiyle her şeyi) sarıp kaplayan (o kıyamet)in haberi artık sana geldi. [bk. 20/9]

2. Birtakım yüzler o gün öne eğiktir.

3. (Onlar dünyada boşuna) çalışmış, yorulmuştur. (bk. 18/103-104; 24/39)

4-5. Kızgın bir ateşe girerler, kaynar bir kaynaktan (su) içirilirler.

6-7. Onlar için kuru, acı bir dikenden başka yiyecek yoktur. O ne besler ne de açlığı giderir.

8-9-10-11. Birtakım yüzler de o gün güzel (ve mutlu)dur. (Dünyada Allah'ın rızasına uygun) çalışmış olmasından dolayı hoşnuttur. Yüksek bir cennettedir. (Bu kimseler) orada boş söz işitmezler. [krş. 19/62; 56/25-26]

12-13-14-15-16. Orada akan nice kaynak(lar), orada yüksek tahtlar, hem de (önlerine) konmuş kadehler, (sıra ile) dizilmiş yastıklar, serilmiş nefis halılar vardır.

17-18-19-20. (İnsanlar) o devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayılıp döşendiğine (ibretle) bakmazlar mı?

21. (Resûlüm! Onlara) öğüt ver (ve uyar). Sen ancak bir öğüt verici (ve uyarıcı)sın.

22. Sen, o (inanmaya)nların üzerinde zorlayıcı/baskıcı değilsin.[1]

[1] İman ettirmek için zorlama yoktur. [krş. 2/256, 272; 13/40]

23-24. Ancak, kim (imandan) yüz çevirir ve küfre saparsa, Allah da onu en büyük azap ile azaplandırır.

25. Şüphesiz onların dönüşleri ancak bizedir.

26. Sonra, onların hesabı(nı görmek) de yalnız bize aittir.

89. Fecr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 30 âyettir. Adını ilk âyetindeki aynı ifadeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5. (Tan yerinin ağarmasındaki) fecre, (derecesi yüksek) on geceye,[1] çift ve tek (olarak yaratılan şeyler)e, geçip giderken geceye andolsun ki bun(lar)da, (ibret alacak) akıl sahibi için birer yemin (değeri) vardır.

[1] Bu on gece hakkında çoğunlukla “Zilhicce’nin ilk on günüdür.” denmiştir. Fakat Ramazan-ı şerîfin son on günü olduğuna dair de rivayet vardır. [bk. Elmalılı, IX, 184-185]

6-7-8-9-10-11-12. Görmedin mi Rabbin nasıl yaptı Âd (kavmin)e? (Kıymetli) sütunları (yüksek bina ve köşkleri olan), şehirler arasında benzeri yaratılmamış İrem’e? Vadi(ler)de kayaları oy(up evler yap)an Semûd (kavmin)e. Ordu ve saltanat sahibi Firavun’a[2] ki bunlar, ülkelerde (Allah’a ve inananlara karşı), azgınlık etmişlerdi de böylece oralarda fesadı (kötülüğü) çoğaltmışlardı.

[2] Ordusunun çokluğu dolayısıyla; konakladığı yerlerde fazlaca çadır ve kazık kullandığı için âyette “kazıklar sahibi Firavun’a” diye geçmektedir (Beydâvî).

13. Bu yüzden Rabbin, onların üzerine bir azap kamçısı salıverdi.

14. Çünkü Rabbin elbette gözetlemektedir. (Her an kullarını görüp gözetendir.)

15. (Buna rağmen) şu insan var ya! Ne zaman Rabbi onu (zenginlikle) imtihan edip de ona iyilik/ikram eder ve ona (bol) nimet verirse: “Rabbim bana ikram etti.” der. (Sebebini ve şükrünü unutur.)

16. Ama (Rabbi,) ne zaman imtihan edip üzerine rızkını daraltırsa: “Rabbim bana ihanet etti (hor baktı).” der. [bk. 17/83; 41/51]

17. Hayır! (Öyle değil!) Doğrusu (siz, kendinizi düşünüp) yetime ikram etmiyorsunuz.

18. Yoksula yedirmeye birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

19-20. (Kadın ve yetim çocuklara ait) mirası (koruyacak yerde) haram helal demeyip yiyorsunuz,[3] malı da pek çok seviyorsunuz.

[3] Câhiliye devrinde Araplar kadınlara, çocuklara ve yetimlere mirastan pay vermezlerdi.

21-22. Yer (sarsıntı ile) çarpıla çarpıla paralandığı, melekler sıra sıra iken Rabbin(in emri) geldiği zaman,

23. O gün cehennem de getiril(ip ortaya konul)ur. O gün (günahkâr) insan, (her şeyi) hatırlar, ama artık hatırlama ona ne (fayda verecek)?

24. (O zaman:) “Ah keşke ben, (bu) hayatım için (dünyada iken sâlih ameller yapıp) önceden gönderseydim.” diyecek.

25-26. Artık o gün, O’nun azabı gibi, hiç kimse azap edemez ve hiç kimse, O’nun (âsîlere vurduğu) bağ gibi bağ vuramaz.

27-28. Ey (Allah'ın rızasıyla) huzura eren nefis! (Rabbini) hoşnut etmiş ve (sen de Rabbin tarafından) hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön. [krş. 98/8]

29-30. Haydi (iyi) kullarımın içine katıl ve cennetime gir! (denilir.)

(Bu duruma erişmek için çalışmak, insanın en büyük gayesi olmalıdır. Bu aşamaya gelmesi için insanın, nefsiyle mücadelesinde nefsinin hayvanî yönüyle, Emmâre olan kötülüğe, günaha teşvik eden yönü ve Levvâme yani günahlarından pişmanlık duyup kendini kınayan fakat tam vazgeçemeyen yönleriyle mücadele edip onlardan kurtulması lazımdır.)

90. Beled Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 20 âyettir. Beled, "belde" anlamında olup burada Mekke kastolunmuştur. Adını ilk âyetindeki aynı ifadeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Elbet[1] bu şehre (Kutsal Mekke'ye) yemin ederim ki!

[1] bk. 75/1 ve dipnotu.

2. Sen bu şehirde oturacaksın.[2]

[2] Bu âyetle Mekke'nin ileride İslâm şehri olacağının müjdesi verilmektedir (Beydâvî; Celâleyn; Elmalılı, VII, 5825-5827).

3. Babaya ve oğluna yemin ederim ki![3]

[3] Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'e (Elmalılı, VIII, 5830). Bazı müfessirler ise bundan Hz. Âdem ve onun sâlih neslinin kastedildiğini söylemektedirler.

4. Gerçekten biz (her) insanı (hayatında karşılaşacağı) birtakım zorluklar içinde yarattık.

5. (İnsan), hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zannediyor?

6. (Gösteriş için övünerek:)"Ben birçok mal tükettim." diyor.

7. (O) hiç kimsenin (yani Allah'ın da) kendisini, görmediğini (ondan haberi olmadığını) mı zannediyor?

8-9-10. Biz (hikmetimiz üzere) ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi? Ona iki yol (iki hedef olan hayır ve şerri) göstermedik mi? [krş. 76/2-3]

11-12-13-14-15-16. Fakat o, (âhiret mutluluğunu engelleyen) sarp yokuş(u aşmay)a girişmedi.[4] O sarp yokuşun ne olduğunu sana ne bildirdi? (O ilk

adım olarak) bir köle (ve esir) azat etmektir. Yahut (salgın) bir açlık gününde, akraba olan yetimi, yahut yere serilmiş (aç) bir yoksulu doyurmaktır.

[4] O insan, basit olanı, nefsin arzu ve isteklerine göre tanzim edilen (şerli) yaşam biçimini seçti.

17. Sonra (bu sarp yokuşu aşmak) iman edip de, birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.

18. İşte bunlar, bahtiyar olan (amel defteri sağından verilen) kimselerdir.

19. Âyetlerimizi inkâr edenler ise, sol ehli olan (amel defterleri solundan verilmiş olan)ların ta kendileridir.

20. Onların üzerlerine (kapakları) kapatılacak bir ateş vardır.

91. Şems Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 15 âyettir. Şems, "güneş" demektir. Adını ilk âyetteki ilgili kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5-6-7-8. Güneşe ve onun ışığına, (ışık bakımından) onu takip ettiğinde aya,[1] (güneş) açıp parlattığında gündüze, onu(n ışığını) örttüğü zaman geceye, göğe ve onu bina edene, yere ve onu (hayata elverişli olarak) 'yayıp döşeyene', her bir nefse ve onu (insan şeklinde) düzenleyene, sonra da ona, hem kötülüğü, hem de ondan sakınmayı/ korunmayı ilham eden (onlara bilme kabiliyeti veren)e andolsun ki!

[1] Ay, hareket bakımından dünyaya, ışık bakımından güneşe bağlıdır. Ayın güneşe uyması ve ona benzemesi de 14-15'inde dolunay günlerinde olur ki doğuşu, güneşin batışını takip eder.

9-10. O (nefsi)ni (günahlardan)[2] tertemiz yapan, muhakkak kurtulup umduğuna ermiştir. Onu (günahlarla) örtüp gömen de elbette ziyana uğramıştır. [krş. 92/12-18]

[2] Şirkten, ibadetsizlikten, kötü duygu ve fiillerden.

11. Semûd (kavmi) azgınlığı yüzünden (peygamberleri Salih'i) yalanladı.

12. Hani onların en bedbaht olanı (mucize olarak verilen deveyi öldürmek için) ayaklanmıştı.

13. Allah'ın peygamberi (Salih) onlara: "Allah'ın dişi devesine ve onun su içmesi (nöbeti)ne dokunmayın." demişti. [bk. 7/73; 26/155; 54/28]

14. Fakat onu yalanladılar, onu (deveyi) de (ayaklarından biçerek) devirip kestiler. Rableri de onları, günahları yüzünden, (gazabıyla) kırıp geçirdi, orayı dümdüz etti.[3]

[3] İnsanlar başıboş yaratılmamıştır. Yaptığı günah işler kimsenin yanına kâr kalacak değildir. İyiliği emir ve kötülükten menetmenin yapılmadığı ve günahkârlığa devam edilen yerlerde, ferdin veya bir grubun âsîliğine karşı, ceza umûmî gelir. [bk. 8/25]

15. Bunun sonucundan (yere batırmasından) da, O korkacak değildir.

92. Leyl Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 21 âyettir. Leyl, "gece" demektir. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3. (Karanlığıyla) bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp parladığı zaman gündüze, erkeği ve dişiyi yaratana andolsun ki!

4. Doğrusu sizin çalışmanız, çeşit çeşit (gayelerle)dir.

5-6-7. Artık kim (Allah için) verir ve (günahlardan) sakınırsa ve en güzeli (Kelime-i tevhîdi) de tasdik ederse,[1] biz de onu en kolay olana hazırlarız.

[1] İslâm, önce *Lâ ilâhe illallâh* ile başlar. Bu, İslâm inkılâbının anahtarı olmuştur. Bir kimse "Lâ ilâhe" ile Allah'ın önüne geçecek bütün tabuları, put ilâhları ve nefsindeki putları ortadan kaldırır. "İllallâh" ifadesi ile de tevhidi tasdik eder, yalnız Allah'a ve O'ndan gelenlere teslim olur ve işte o zaman gerçek/samimi müslüman olur. Müslüman olunca da gereğini yerine getirir. Çünkü İslâm Kelime-i Tevhîdin gerçekleştiği yerdedir. [bk. 2/256]

8-9-10. Kim de cimrilik eder, kendisini (yeterli görüp Allah'a) muhtaç görmez ve o en güzeli (Kelime-i tevhîdi) yalanlarsa, biz de onu, en güç olana hazırlar sevkederiz.[2]

[2] Allah'a karşı kendini yeterli gören ve Kelime-i Tevhîde ve gereğine değer vermeyenleri Allah zor, şer ve kötü işlere hazırlar. Onun da bu işleri kolayına gelir. Böylece cehenneme gitmek ona kolaylaştırılmış olur.

11. O aşağıya (cehenneme) düştüğü zaman, malı ona hiç fayda vermeyecek.

12. Şüphesiz doğru yolu göstermek bize aittir.

13. Şüphesiz âhiret de, önünde olan (dünya) da bizimdir.

14. İşte (ben) sizi alevler saçan bir ateşle uyardım.

15-16. Ateşe âsî/kötü olandan başkası girmez. O (da, peygamberi) yalanlayan ve (imandan ve Allah'ın emirlerinden) yüz çevirendir.

17-18. Arınmak için, malını (sırf Allah rızası için) veren en takvâlı (Allah'ın emirlerine en uygun yaşayan) kimse ise, o (ateşin azabı)ndan uzaklaştırılacaktır.[3]

[3] İslâm'a uygun yaşayanlar; Hz. Ebû Bekir (r.a) ve benzerleri.

19-20. O, yanındaki verilecek nimeti, bir kimseden şükran beklemek için değil, ancak yüce Rabbinin rızasını kazanmak için verir.

21. Elbette o da (Allah'ın kendisine vereceği nimetle) hoşnut olacaktır.

93. Duhâ Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 11 âyettir. Duhâ, "kuşluk vakti" demektir. Adını ilk âyetindeki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3. Kuşluk vaktine, karanlığı çöküp sükûn bulduğu zaman geceye andolsun ki! (Resûlüm!) Rabbin seni (müşriklerin dediği gibi) terketmedi ve (sana) darılmadı. [bk. 18/23-24]

4. Elbette senin sonraki (hayatın), evvelkinden (âhiretin de dünyadan) daha hayırlı olacaktır.

5. Elbette Rabbin (nimetlerini) verecek, sen de hoşnut olacaksın.

6. O seni bir yetimken seçip barındırmadı mı?

7. Seni (önce ne yapacağını) şaşırmışken seçip de doğru yola iletmedi mi?

8. Seni fakirken seçip de zengin etmedi mi?

9. O halde (sen de) yetime eziyet etme!

10. Sâili (isteyeni) de sakın azarlayıp kovma!

11. Rabbinin nimetine gelince: (Onu) durmayıp anlat.[1]

[1] Kur'an okurken, bu sûreden itibaren sûrelerin bitiminde "Allâhu Ekber" demek Ehl-i Mekke'nin sünnetidir. Peygamberimiz de bu sûrenin nüzûlü dolayısıyla sevincinden tekbir getirmiştir.

94. İnşirâh Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Sekiz âyettir. Sûre, adını Allah Resûlü'nün kalbinin ferahlatılması hadisesine işaret edilen birinci âyetteki olaydan almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Resûlüm!) Senin (Kalbine dayanıklılık ve ferahlık vermek ve hikmetle doldurmak için) göğsünü açıp genişletmedik mi? [bk. 6/125; 20/25; 39/22]

2-3. Sırtına ağır gelmiş (belini bükmüş) olan yükünü senden indir(ip hafiflet)medik mi?

4. Senin namını da (dünya ve âhirette) yükseltmedik mi?

5. Muhakkak güçlükle beraber bir kolaylık vardır.

6. Gerçekten (yine) o (geçen) güçlükle beraber bir kolaylık (daha) vardır.[1]

[1] Güçlükler, mârife kelime olduğundan, iki güçlük bir güçlük durumunda olup kolaylıklar da nekre olduğundan ayrı ayrı kolaylığı ifade eder. Böylece bir güçlüğe iki kolaylık var demektir. Zorluğun arkasından kolaylığın pek çabuk geleceğini belirtmek için de "ma'a" kelimesi kullanılmıştır. [bk. 92/5-7]

7. O halde (bir iş ve ibadeti bitirip) boş kaldığın zaman, hemen (başka bir işe/ibadete) koyul.

8. Ve (her işinde) ancak Rabbine rağbet et (O'na sarıl ve O'ndan iste).

95. Tîn Sûresi

Mekke devrinde nâzil olmuştur. Sekiz âyettir. Tîn, lügatte "incir", mecâzen onun yetiştiği yer anlamındadır. Tîn'e yeminle başladığından sûre bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4. Tîn'e ve zeytûne,[1] Sînâ dağına ve şu güven veren şehre (Mekke'ye) andolsun ki biz insanı hakikaten en güzel biçimde yarattık.

[1] Bunlar bir görüşe göre incir ve zeytin olarak meyve ismidir. Allah'ın yemini bunların faydasından dolayıdır. Diğer görüşlere göre bunların eski zamanlardan beri bolca yetiştiği yer olan, Filistin'e/Beytü'l-Makdis'e işaret vardır ki bu, bundan sonraki iki âyete daha uygundur. Çünkü buralarda Hz. İsa, Hz. Musa ve Hz. Muhammed'in (*aleyhimüsselâm*) peygamberlik görevleri vardır.

5. Sonra onu (isyanı, vahiy yolundan sapması, hep kötü şeyleri düşünüp yapması yüzünden) aşağıların aşağısına çevir(ip indir)dik.

(Allah, insana muhakeme ve irade gücü ve yeteneği vermiştir. Kulağını, gözünü, gönlünü, aklını vahiyden koparıp hevâ ve hevesine bağlayan insan, Allah'a olan nankörlüğü, O'nu inkârı, ilâhî hükümleri tanımaması ve hareketlerindeki isyanı sebebiyle Allah katında hayvanlardan da aşağı olmayı ve cehennemin en alt tabakasına gitmeyi hak etmiştir.) [bk. 7/179]

6. Yalnız iman edip de sâlih (sevaplı) amel (ve hareket)lerde bulunanlar hariçtir. Çünkü onlar için ardı arkası kesilmez bir mükâfat vardır.

7. O halde (ey insan! Bunca delillerden) sonra dîni (hesap gününü) hangi şey sana yalan saydırabilir?

8. Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni (ve hükmü en iyi olan) değil midir?[2]

[2] "*Belâ ve ene alâ zâlike mine'ş-şâhidîn*" (Evet, hâkimler hâkimidir, ben de buna şahitlik edenlerdenim) demek Peygamber Efendimiz'in tavsiyesidir (Celâleyn).

96. Alak Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 19 âyettir. İnsanın alak'tan yaratıldığını ifade etmekte ve aynı kelimeyle adlandırılmaktadır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. Yaratan Rabbinin adıyla (Rabbin adına sana okunan şekliyle) oku (ve bildir insanlara).[1] O insanı bir alak'tan (rahim duvarına asılmış zigottan/aşılanmış yumurtadan) yarattı. [bk. 22/5; 23/13-14]

[1] Hz. Peygamber okuma yazma bilmemekle beraber, Arap müşriklerinde okuma yazma vardı. Hatta şiirlerindeki edebî sanat üst seviyede idi. Fakat öğrenimlerinin temelinde "Bismi'l-Lât ve'l-Uzzâ" gibi putlarını anma, onları yüceltme ve onlar adıyla okuma vardı. Bu âyet-i kerîme ile artık putlar ve onları yüceltme adına değil, Allah'ın yüceliğini hâkim kılma ve O'nun adıyla okuma inkılâbı yapılmış oldu. Burada mef'ûl (nesne/okunacak şey) kaldırılmış olduğundan rızasına uygun bütün okumaları da içine almaktadır. İnsanın aklını, düşüncesini aydınlatan fen bilimleridir. Gönlünü, duygularını aydınlatan ise din ilimleridir. Sadece fen bilimleri ile beslenen insan genelde hile, şüphe ve çıkarcılığa yönelir. Ancak din bilimleriyle birlikte insan yücelir, mutluluğa erer.

3-4-5. Oku, insana bilmediğini öğreten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin en büyük kerem sahibidir.

6-7. Ama doğrusu insan, kendisini müstağnî (Allah'a karşı ihtiyaçsız) görmesiyle azar (tâğûtlaşır, rablaşır/kendini tanrılaştırır).

8. Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir.

9-10. Gördün mü, namaz kılarken bir kulu men edeni(n hali nice oldu)?

(Kureyş kabilesi içinde önemli bir mevkiye sahip olan ve kendisini yeterli görüp Allah'a ihtiyaç duymayan Ebû Cehil, Hz. Peygamber namaz kılarken boynuna basıp ona engel olmak istemişti. Fakat daha yanına varınca gözüne ateş hendeği ve bazı kanatlılar gözükünce titreyerek geri dönüp kaçtı.)

11. Söyle bana! Ya o (namaz kılan kul) doğru yol üzerinde ise!

12. Yahut takvâyı (Allah'ı tanıyıp O'nu emirlerine uygun yaşamayı) emrediyorsa!

13. Söyle bana! Ya o (biri de hakkı) yalan sayıyor ve (imandan) yüz çeviriyorsa (hali nice olur)?

14. (O,) Allah'ın (her şeyi) gördüğünü bilmiyor mu?

15-16. Sakınsın o. Yok eğer (inkârından ve bu tutumundan) vazgeçmezse, andolsun ki (onu) perçem(in)den, o yalancı, günahkâr perçem(in)den yakalayıp (cehenneme) sürükleriz.

17-18. Artık o (kendisine yardım ede cek) grubunu çağırsın. (Biz de) zebânîleri çağıracağız.

19. Sakın, (seni ibadet ve taatten menedene korkup) boyun eğme; (Allah'a) ***secde*** et ve (böylece başkalarına kulluktan kurtulup O'na) yaklaş. [2]

[2] [Secde âyeti konusunda bk. 7/206]

97. Kadr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Medenî diyenler de vardır. Beş âyettir. İlk âyette geçen kadir, "şeref ve azamet" demektir. Bu kelime sûreye ad olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Doğrusu biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. [krş. 2/185; 44/3]

2. Kadir gecesini(n fazîletini) sen nereden bileceksin?

3. (O) Kadir gecesi, (içinde Kadir gecesi olmayan) bin aydan daha hayırlıdır.[1]

[1] Kadir gecesinin Ramazan ayının son on gününde ve onların da tek gecelerinden birinde olduğu hakkında hadisler mevcuttur. Buna dayanarak ekseriyetin görüşü, 27. gecesi olduğudur.

4. Melekler ve Rûh,[2] onda Rablerinin izniyle (gelecek yıla kadar olacak hikmetli) her iş için iner de iner. [bk. 44/4]

[2] Müfessirlerin çoğuna göre "Rûh" Hz. Cebrail'dir (Celâleyn). Yahut bu, "Rûh" isimli bir melektir ki melekler onu ancak bu gecede görürler (Nesefî (Medârik), IV, 398).

5. O (gece), tanyeri ağarıncaya kadar, (ibadet ehline) bir selam (rahmet ve esenlik)tir.

98. Beyyine Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. Sekiz âyettir. Mekke döneminde indiği de söylenir. Beyyine, "açık delil" demektir. Birinci âyette geçen bu kelime sûreye ad olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ehl-i Kitab olan kâfirler ile müşrikler, kendilerine apaçık bir delil gelinceye kadar (kendi küfürlerinden) ayrılacak değillerdi. [bk. 5/17, 72; 9/30; 13/36]

2-3. (İşte bekledikleri apaçık delil:) Allah tarafından gönderilen, içinde payidar kalacak (doğru) yazılar (hüküm ve bilgiler) bulunduran, (batıldan) arınmış sayfaları okuyan (son) bir Resûldür (ki o da gelmiştir). [bk. 3/105]

4. (Böyle iken) Kitab verilenler ancak kendilerine apaçık delil (Kur'an ve Peygamber) geldikten sonra ayrılığa düştüler.

5. Halbuki onlar, 'Allah'ı birleyerek' (O'na) kulluk etmek, bu dini yalnız Allah'a has kılmak,[1] namazı dosdoğru kılmak ve zekâtı vermekten başka bir şey ile emredilmediler. İşte bu da en doğru/sağlam dindir.

[1] Dini Allah'a has kılmak/dinde ihlaslı olmak; dini, kendine veya başkalarına göre değil, Allah'ın emrine uygun yaşamak, O'nun emrine aykırı olan emirleri ondan üstün tutmamaktır. Aynı zamanda akla ve nefse uygun gelen şekli ile algılanan ve yaşanan İslâm da, Ehl-i Kitab'ınki gibi, Allah'ın dini olmaktan çıkar. [bk. 1/4; 39/2-3]

6. Şüphesiz ki gerek Ehl-i Kitab'dan, gerek (Allah'tan başkalarına bağlanıp onları tabulaştırarak/ilâhlaştırarak) müşriklerden olsun (böylece) küfre sapanlar/kâfirlikte kalanlar, içinde devamlı kalmak üzere cehennem ateşindedirler. İşte halkın en kötüsü/en şerlisi, onlardır. [krş. 2/165]

7. Doğrusu iman edip de sâlih amel işleyenler, işte yaratılanların en iyisi onlardır.

8. Rableri katında onların mükâfatları, içinde devamlı kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Bu (mükâfat), Rabbine (itaatle) içi ürpererek saygı gösteren kimselere mahsustur. [krş. 89/27-30]

99. Zilzâl Sûresi

Medine döneminde nâzil olmuştur. Sekiz âyettir. Zilzâl, "zelzele" (yer sarsıntısı) demektir. Adını ilk âyetindeki aynı kelimeden almıştır. Kıyametten hemen önce meydana gelecek olan şiddetli depremden ve daha sonra bütün ölülerin kabirlerinden çıkıp hesap vereceklerinden bahseder.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Yer o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığı,

2. Yer (içindeki her türlü) ağırlıklarını çıkar(ıp fırla)ttığı,

3. Ve (dehşet içinde) insan: "Buna ne oluyor?" dediği (zaman)!

4-5. O gün (yer) senin Rabbinin kendisine bildirdiği haberleri anlatacak.

6. O gün (kıyamette) insanlar, amelleri(nin karşılığı)nı görmeleri (ve iyi kötü sonuçlarını tatmaları) için (hesap yerinden) bölük bölük dönecekler.

7. İşte kim zerre ağırlığınca (iman ve ihlâsla) bir hayır işlerse, onu(n karşılığını) görecek.

(Mü'minler ihlâsla yaptıkları iyiliklerinin karşılığını her iki dünyada, kâfirler ise ancak bu dünyada görebilirler.)

8. Kim de zerre ağırlığınca bir şer işlerse onu görecektir. [bk. 18/49]

(Ancak mü'minlerin amel defterlerinde gördükleri günahlar, Allah'ın lütfu ile bağışlanabilir. Kâfirler ise, affa uğramayarak karşılığını göreceklerdir.)

100. Âdiyât Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 11 âyettir. Âdiyât kelimesiyle başladığı için adını bu kelimeden almıştır. Âdiyât, "nefes nefese koşarken tırnaklarıyla kıvılcım saçan atlar" demektir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Andolsun (cihadda) o harıl harıl koşan (at)lara!

2. (Koşarken tırnaklarıyla) çakıp kıvılcımlar saçanlara!

3-4-5. Sabahleyin baskın yapanlara, (geçtiği yerde) tozu dumana katıp (düşman) bir topluluğun ortasına dalanlara ki!

6-7. Gerçekten insan, Rabbine karşı çok nankördür (âsîlik yapar), şüphesiz o (kendisi)[1] de buna şahittir.

[1] Yahut, Allah

8. Hakikaten o (insan, dünya ihtirasından ve)[2] mal sevgisinden dolayı, cidden pek katı (ve cimri)dir.

[2] Nesefî (Medârik), IV, 402.

9-10. Hâlâ bilmeyecek mi o, kabirlerin içindekilerin dışarı çıkarıldığı ve gönüllerdekinin devşiril(ip ortaya kon)duğu zamanı?

11. Şüphesiz o gün Rableri onlar(ın her halin)den elbette haberdardır.

101. Kâri'a Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 11 âyettir. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Başa gelecek olan o büyük felaket.

2. Nedir başa gelecek olan o büyük felaket?

3. Başa gelecek olan büyük felâketin ne olduğunu sen nereden bileceksin ki? (Bilemezsin.)

4. O gün insanlar (gece ateşin çevresinde) yayılıp serilen pervaneler gibi olacak.

5. Dağlar, didilip atılmış renkli yünler gibi olacak.

6-7. Artık kimin tartı(da iyilik)leri ağır gelirse, işte o artık (cennette) memnun (olacağı) bir yaşayış içindedir. [krş. 23/101-103]

8-9. Kimin de tartı(da iyilik)leri hafif gelirse, onun anası (yurdu, devamlı kalacağı yer) Hâviye'dir.

10. Onun ne olduğunu sen nereden bileceksin?

11. (O) kızgın bir ateştir (cehennemin uçurumudur.)

102. Tekâsür Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Sekiz âyettir. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır. Tekâsür, "çokluk ve çoklukla övünmek" demektir.[1]

[1] Araplar câhiliye devrinde gerek mal, gerek kabile ve gerekse aşîretlerinin çokluğuyla övünürler, hatta bazen gider ölülerini de sayarlardı. Gruplar mezarlıkta birbirlerine: "Falanca gibisi var mı?" diyerek, büyüttükleri kimselerin başında onlarla övünerek yaldızlı nutuklar çekerler, onlara tâzimde bulunurlar, hatta secde bile yaparlardı. İşte Peygamberimiz bundan dolayı ilk zamanlar, kabir ziyaretini yasaklamıştı. Fakat sonra, tevhid gönüllere yerleşip câhiliyeye ait (İslâm dışı) hareketler terkedilince bu yasağı kaldırdı. Bir müslüman, müslüman birinin kabrini ziyarete gitmiş ise, ona dua ve istiğfârda bulunmayı onun rûhuna Fâtiha okumayı; insana ölümü hatırlatması için de kabirleri ziyareti tavsiye etmiştir (Zebîdî, IV, 473-474).

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. Çoklukla böbürlenmek sizi kabirleri ziyarete kadar oyaladı.[2]

[2] Mezardakileri de saymaya varıncaya kadar yahut ölüp mezara gidinceye kadar bu hâle devam ettiniz (Beydâvî, Celâleyn , Medârik). Diğer bir anlam ise mal ve servetle böbürlenip oyalanmanın mezara kadar devam etmesidir ki; bu türlü yaşantının âkibeti devamındaki âyetlerde belirtilmektedir.

3. (Bundan) sakının! Yakında (kötülüğünü) bileceksiniz.

4. Yine sakının ki siz, (âhirette de bunun kötülüğünü) bileceksiniz.

5. Eğer siz kesin bilgi ile (hakikati) bilseydiniz (böyle yapmaz, dünyalıklarla övünmezdiniz).

6. Andolsun ki, siz (bu kötü amellerinizin karşılığında) o alevli ateşi göreceksiniz.

7. Yine andolsun ki siz onu yakîn gözüyle (kendi gözlerinizle) göreceksiniz.

8. Sonra andolsun ki o gün (siz, verilen) nimetlerden sorulacaksınız.

(Allah'ın huzurunda bu sorguya kesin inanan insanın yaşantısı, İslâm'a uygun olur ve şükrün gereğini yerine getirir. Helâl kazanır, helâle harcar. Lüksten, israftan kaçınır ve infak etmesini bilir.) [bk. 17/26-27; 25/67]

103. Asr Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Üç âyettir. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. Asra[1] yemin olsun ki muhakkak insan kesin bir ziyan içindedir.

[1] Yüksek fazîletleri dolayısıyla ikindi namazına, yahut Peygamberimiz'in asrı olan saadet çağına veyahut da dehre (sürekli zaman) (Beydâvî; Celâleyn).

3. Ancak iman edip de sâlih (sevaplı) amel (ve hareket)lerde bulunanlar, hem de birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler hariçtir (onlar ziyandan kurtulmuşlardır).

(Ashâb-ı kirâm bu sûreyi okumadan birbirlerinden ayrılmazlardı. Hakkı tavsiyede iyiyi, doğruyu ve tevhidi; sabrı tavsiyede ise ibadetlere devamı, nefse uymamayı ve ilâhî imtihanlara katlanmayı tavsiye vardır. İmam Şâfiî şöyle der: "Kur'an'da başka hiçbir sûre nâzil olmasaydı, şu kısacık sûre bile insanların dünya ve âhiret saadetini temine yeterdi.")

104. Hümeze Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Dokuz âyettir. Hümeze, "birini arkasından durmadan çekiştirip inciten kimse" demektir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2. (İnsanları) arkadan çekiştir(ip küçük düşür)en, (el, kaş ve göz işaretleriyle) alaycı davranışta bulunan her kişinin vay haline! O ki malı toplayıp durmadan sayar. [krş. 49/11-12]

3. (O,) malının kendisini (dünyada) ebedî bırakacağını (şöhretin servetle olacağını) zanneder.

(Âhirette hesabı unutur, serveti için her türlü yolu meşru görür.)

4. Hayır! Andolsun ki o, (maddeperest olduğu için hakaretle fırlatılıp) Hutame'ye atılacaktır.

5. Bilir misin Hutame nedir?

6-7. (O,) (acısı) tâ yüreklere işleyecek, Allah'ın tutuşturulmuş (asla sönmez) ateşidir.

8-9. Onlar uzatılmış sütunlar içinde (bağlı) oldukları halde, o (ateşin kapısı) onların üzerine kapatılmış (olacak)tır.

105. Fil Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Beş âyettir. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Görmedin mi nasıl yaptı Rabbin, (Kâbe'yi yıkmaya gelen) fil sahiplerini (Ebrehe ve ordusunu)?

2. Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?

3. Onların üzerine sürüler halinde kuşlar gönderdi.

4. (Bunlar) onlara pişkin sert çamurdan (dolu gibi) taşlar atıyor(lar)dı.

5. Derken (Allah) onları (Ebrehe ve ordusunu), yenmiş (delik deşik olmuş) ekin yaprağı gibi yapıverdi.

(*Bu sûre, insanları orada toplamak için San'a (Yemen)'de bir kilise yaptıran ve gururlu zorba bir tavırla ve siyâsî üstünlüğüne güvenerek İslâm'ın kutsal bir sembolü olan Kâbe'yi yıkmaya niyetlenen Habeşistan vâlisi Ebrehe ve ordusunun hâlini konu edinmiştir. Hem de bütün zamanlarda geçerli, aynı mevki ve konumdaki kutsal düşmanlarına bir uyarı niteliği taşımaktadır. Burada, Ebrehe benzeri kimselerin otorite güç ve servetine güvenerek, İslâm'ın kutsal değerlerine saldırma veya onlarla mücadele etme planları hazırlamalarına karşı, bütün zamanlara yönelik, mühim bir uyarı vardır.*)

106. Kureyş Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Dört âyettir. Adını ilk âyetinde geçen ve bir kabile adı olan "Kureyş" kelimesinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Kureyş (kabilesi, güvenliği sağlanıp sefere) alıştırıldığı (ve başkalarıyla uzlaştırıldığı) için;

2. Kış(ın Yemen) ve yaz(ın Şam) seferine (Allah'ın) kendilerini alıştırdığı (ve başkalarıyla uzlaştırdığı) için;

3. Şu Beyt'in (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsinler.

4. O (Rab) ki onları (Kâbe hürmetine) açlıktan (kurtarıp) doyurmuş, hem de kendilerini korkudan güvene kavuşturmuştur.

(*Allah'a şükrün gereği O'na imandır; iman ise O'na teslimiyettir.*)

107. Mâ'ûn Sûresi

İlk üç âyeti Mekke döneminde, diğerleri Medine'de inmiştir. Yedi âyettir. Adını "yardımlaşma" anlamına gelen ve son âyette geçen "mâ'ûn" kelimesinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Dini (o hesap gününü) yalanlayanı gördün mü?

2. İşte, yetimi itip kakan,

3. Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmeyen/yoksula yedirmeyi teşvik etmeyen de odur.

4-5-6. Vay haline! (Şöyle) namaz kılanların ki onlar, namazlarından (onun öneminden, gayesinden ve vaktinin geçtiğinden) gafildirler. Hem de onlar, gösterişçidirler.

(*İyi tanınmak veya çıkar sağlamak için namaz kılarlar.*)

7. (Onlar, zekâtı veya yardım ve yardımlaşma için) en basit şeyleri bile esirgerler/engel olurlar. [bk. 2/264; 4/38, 142]

108. Kevser Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Üç âyettir. Kevser, aynı zamanda cennette bir havuzdur. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Resûlüm!) Şüphesiz ki biz, sana Kevser'i verdik.[1]

[1] Yahut da "bol hayrı ve nimeti." Resûlullah (sas.), bir de cennette verilecek Kevser ırmağının, Mirâç'ta kendisine gösterildiğini söylemiştir (Zebîdî, XI, hadis no: 1761-1762).

2. O halde Rabbin için namaz kıl, hem de nahret (boğazla/kurban kes).[2]

3. Şüphesiz sana kin tutan var ya (bütün hayırdan ve hayırlı nesilden) nesli kesik olan asıl odur.

(*Hz. Peygamber'in oğlu Kâsım vefat edince, müşriklerden Âs b. Vâil, ona "ebter" (nesli kesilmiş) demişti. Halbuki onun nesli ve şânının yüceliği devam etmiştir. Asıl, adı sanı unutulan ve aşağılananlar onlar olmuştur. Çok uzak bile olsa kendisini Resûlullah'a nisbet eden çoktur, ama müşrik birinin torunu olmakla övünen yoktur.*)

[2] Resûlullah (sas.) Kevser'le ve müşriklere verilen cevap ile taltif edildiğinde, müşriklerin kendi putlarına kurban kesmelerine karşılık, şükür ve ibadetin Allah'a tahsis edilmesi gerektiğini göstermek için (6/162-163) bu âyeti kendisine farz kabul ederek, kuşluk vakti namazı kılmış ve kurban kesmiştir. Bazı dil bilginleri, "nahr" kelimesine, kökü yönünden farklı anlam vermişlerse de uygulama ve hadîs-i şerîflere dayanarak sahabe ve mezhep imamları "venhar" lafzı için "kurban kes" mânasında görüş birliğinde olmuşlardır. Mü'minlere kurban kesme ve bayram namazı Medine'de meşru kılınmıştır. Bu da gece namazı gibi özellikle Hz. Peygamber'e farz kılınmıştır. Hanefîler'e göre vitir, bayram namazı ve kurban kesmek vaciptir. (Râzî, XXIII, 478'de 10 mesele; İbni Kesîr (Sâbûnî), III, 684; Elmalılı, IX, 526-535; Derveze, I, 184; Kenûn, s. 415).

109. Kâfirûn Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Altı âyettir. Kâfirlere hitapla başladığından bu adı almıştır.[1]

[1] Ebû Cehil ile bazı Kureyş müşrikleri, Resûlullah'a amcası aracılığıyla cazip teklifler yapmışlar, "İsterse kendisine başkanlık verelim. Yeter ki putlarımıza söz söylemesin. Bir yıl o bizim putlarımıza tapsın/saygılı olsun; bir yıl da biz onun Allah'ına ibadet edelim." demişlerdi. İşte inen bu sûre ile Allah Resûlü onlara Allah'ın red cevabını bildirdi. Putlara saygı ve tapınma ile beraber uzlaşmacı ve tavizci beraberliğe girmedi. O'na, şirke girmemek için Allah'ın hâkimiyetine, Rabliğine/tevhide aykırı bulunan şeylerde hiçbir taviz ve uzlaşma ruhsatı verilmemiştir. Resûlullah'ın tatbikatı da bu olmuştur. Fakat bundan sonra müşrikler daha sertleşmeye başladılar. Zaten bütün peygamberlerin mücadelesi, dinsizlerden ziyade, Allah'ın varlığını kabul ettikleri halde tâğûtlara kulluk eden, fikrî veya şeklî putları yücelten, onları öne geçiren şirk dini mensuplarıyla olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. (Resûlüm!) De ki: "Ey kâfirler! (Ey İslâm karşıtları!)"

2. "(Sizin) tapmakta olduklarınıza ben tapmam."

3. "Siz de (aslında benim) ibadet ettiğime ibadet/kulluk edecek değilsiniz."

4. "Zaten ben (sizin) taptığınız şeylere asla tapacak değilim."[2]

[2] "Allah var" deseniz bile. [10/31; 23/84-89]

5. "Siz de (aslında benim) ibadet ettiğime ibadet/kulluk edenlerden değilsiniz."

6. "Sizin (batıl) dininiz size, benim (hak olan) dinim de banadır."

(İslâm'ın tebliğine/insana ulaşmasına, onun hayata geçirilmesine engel olunmadıkça ve saldırılmadıkça prensip böyledir. Yoksa dinlerini onaylamak için değildir.)

110. Nasr Sûresi

Medine döneminde, Mekke fethedildikten sonra nâzil olmuştur. Üç âyettir. İlk âyette geçen ve sûreye ad olan "nasr" kelimesi "yardım" demektir. Allah'ın yardımını anlattığından bu adı almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Allah'ın (vaadettiği) yardımı ve fetih (zafer) gelince,

2. İnsanların Allah'ın (son) dinine akın akın girdiklerini görünce,[1]

[1] Mekke'nin fethi sırasında bu ifadeler aynen gerçekleşmiştir (Beydâvî). Türkler'in sekizinci asırda İslâm'a girişleri de böyledir. [bk. 49/29 dipnotu]

3. Hemen Rabbini hamd ile (överek) tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir.

(Allah Resûlü, bu sûrenin inmesi ile, "Sübhânallâhi ve bihamdihî, estağfirullâhe ve etûbü ileyh" duâsını çokça yapmaya başlamıştır.[2]*)*

[2] Beydâvî.

111. Tebbet Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Beş âyettir. Tebbet, "kurusun" mânasına bedduadır. Adını ilk âyetteki aynı kelimeden almıştır. Leheb ve Mesed sûresi de denilir. Ebû Leheb ve karısı, Allah Resûlü'ne eziyet için gece geçeceği yollara çalı, diken atarlardı. Sûre, İslâm'a karşı tavır alan ve engel koyan Ebû Leheb, karısı ve benzerlerine yönelik nâzil olmuştur.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. Ebû Leheb'in elleri kurusun (o kahrolsun), hem kahrolacak da![1]

[1] Birkaç sene içinde bu beddua gerçekleşmiştir.

2. Malı ve kazandığı (şeyler) ona fayda vermedi.

3. (O) alevli bir ateşe girecektir.

4-5. Odun hamalı (gibi İslâm'a ve müslümanlara karşı kin ve fesat yükü taşıyan) karısı da, boynunda (hamallık simgesi) bükülüp örülmüş bir ip olduğu halde (ateşe girecektir).

112. İhlâs Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Dört âyettir. Kur'an'ın ve İslâm'ın özü olan sûredir. Bu sebeple bu adla anılmıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1. De ki: "O Allah, birdir."

2. Allah Samed'dir (her varlık O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir, başvurulup yardım istenilecek tek varlık O'dur).

3. (O) baba olmadı ve doğmadı da.[1]

[1] İncillere hıristiyanlarca yazılan: "Allah babadır, oğul Allah da İsa'dır." şeklindeki küfür ve şirk inancı bu âyetle reddedilmiştir. Allah ezelî ve ebedîdir. O, ne doğmuş çocuk olarak aciz bir varlık ne de çocuğa muhtaç bir varlıktır. O, Samed'dir.

4. Hiçbir şey O'na denk (ve benzer) değildir.

(Allah, zât-ı ulûhiyetinde, mülkünde, kudretinde, hükmünde, hâkimiyetinde ve bütün sıfatlarında birdir. Eşi, dengi ve benzeri yoktur.

Bu sûrenin bir adı da Tevhid sûresidir. Bundan dolayı hadîs-i şerîfte, İhlâs sûresinin, Kur'an'ın üçte birine denk olduğu bildirilmiştir.)

113. Felak Sûresi

Bu ve sonraki sûre Medine'de nâzil olmuştur.[1] Beş âyettir. Adını içerisinde geçen "felak" kelimesinden almıştır. Bu ve bundan sonraki sûreye, birlikte "el-Muavvizeteyn" denilir. Allah'a sığınmayı ifade eder.

[1] Bu sûrelerin Mekkî olduğu da söylenmiştir. İbni Abbas ve Katâde'den gelen rivayete göre Medine'de nâzil olmuştur. Bu her iki sûre varlıkların kötülüklerinden, büyücülerin ve çekemeyenlerin şerrinden korunmak için de okunur ve onlar okunarak Allah'a sığınılıp güvenilir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5. (Resûlüm!) De ki: "Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlık çöktüğü zaman gecenin (içinde işlenenlerin) şerrinden, düğümlere üfleyen (büyücü)lerin şerrinden ve hased et(meye başla)dığı zaman hasetçinin şerrinden, tanyerini ağartan Rabbe sığınırım."

(Haset, insanı huzursuz eder ve ahlâkı bozar. Resûlullah (sas.): "Haset etmekten (çekememezlikten) sakının. Çünkü ateşin odunu/otu yediği gibi haset de iyi amelleri yer bitirir." buyurmuştur.)

114. Nâs Sûresi

Medine'de nâzil olmuştur. Altı âyettir. Adını içerisinde geçen "nâs" kelimesinden almıştır.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla

1-2-3-4-5-6. (Resûlüm!) De ki: "İnsanların gönüllerine vesvese veren (günaha teşvik eden, ibadetlerden alıkoyan, Allah'a sığındıkça geri çekilen) o sinsi vesvese verici insan ve cin (şeytanlar)ın şerrinden insanların Rabbine, insanların melikine (hükümdarlar hükümdarına ve sahibine), insanların (Allah'ı olan) İlâh'ına sığınırım."

(Sûrede görüldüğü gibi Allah: Rab'tır, Melik (hükümran)'dır ve İlâh'tır. Ancak böyle inanmakla Allah'a inanılmış olunur.)